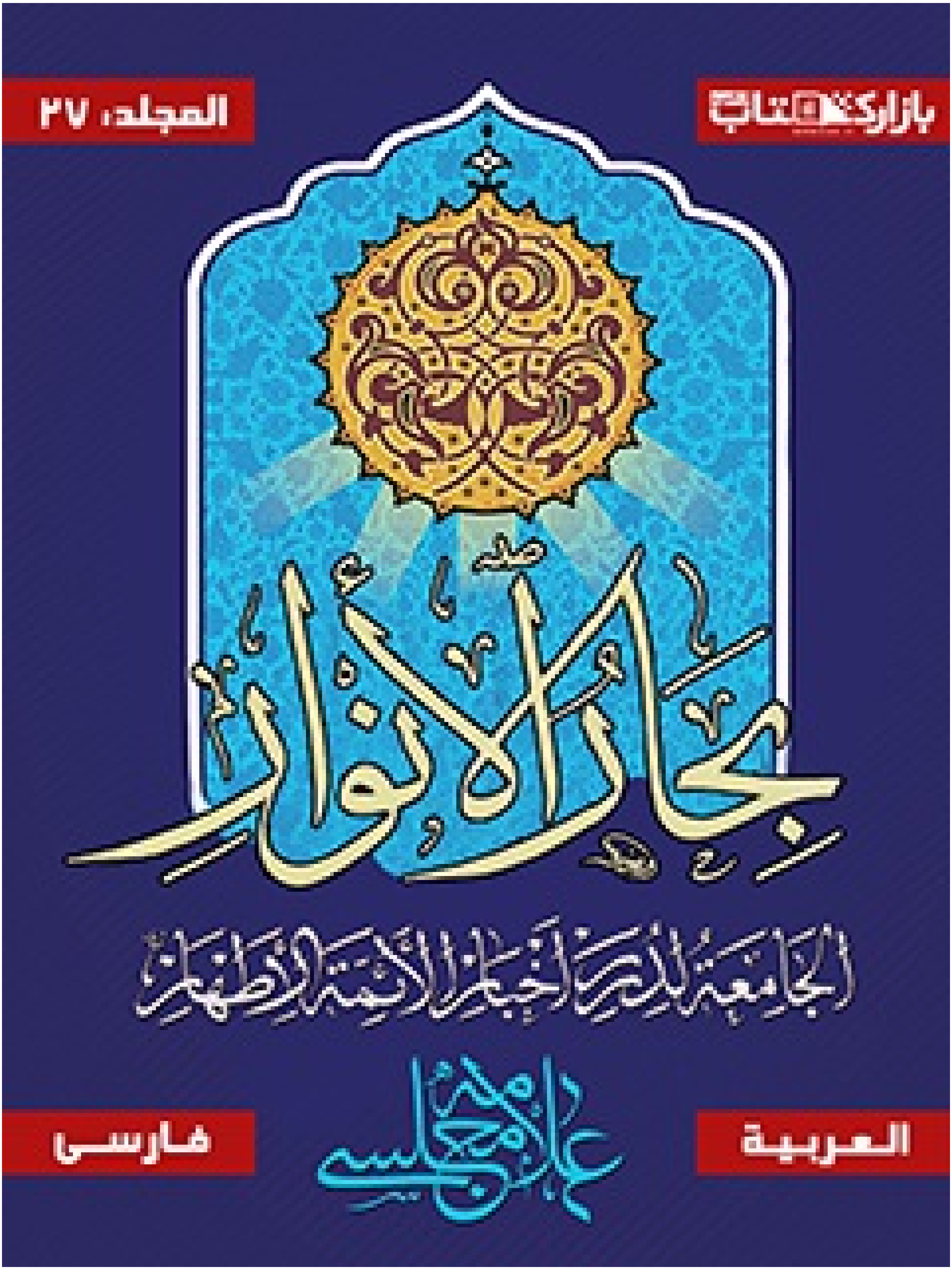

بازار کتاب
المجلد، ۲۷
بحار الأنوار
الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار
علامه مجلسی
العربية
فارسی

بسم الله الرحمن الرحیم

بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام با ترجمه فارسی

کاتب:

محمدباقر بن محمدتقی علامه مجلسی

نشرت فی الطباعهٔ:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار المجلد ۲۷ : کتاب امامت – ۵

اشاره

سرشناسه: مجلسی محمد باقربن محمدتقی ۱۰۳۷ – ۱۱۱۱ق.

عنوان و نام پدیدآور: بحارالانوار: الجامعه لدرر أخبار الائمه الأطهار تالیف محمدباقر المجلسی.

مشخصات نشر: بیروت داراحیاء التراث العربی [۱۴۴۰].

مشخصات ظاهری: ج – نمونه.

یادداشت: عربی.

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد بیست و چهارم، ۱۴۰۳ق. [۱۳۶۰].

یادداشت: جلد۲۴،۵۲،۶۵،۶۶،۶۷،۸۷،۹۲،۹۱،۹۴،۱۰۳،۱۰۸(چاپ سوم: ۱۴۰۳ق.=۱۹۸۳م.=[۱۳۶۱]).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج .۲۴. کتاب الامامه. ج.۵۲. تاریخ الحجه. ج۶۵،۶۶،۶۷. الایمان و الکفر. ج.۸۷. کتاب الصلاه . ج. ۹۱،۹۲ .الذکر و الدعا. ج. ۹۴. کتاب السوم. ج.۱۰۳.فهرست المصادر. ج.۱۰۸.الفهرست.–

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۱ق

رده بندی کنگره: BP۱۳۵/م۳ب ۳۱۳۰۰ ی ح

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۸۰۹۴۶

ص: ۱

**[ترجمه]

سرشناسه : مجلسی، محمد باقربن محمدتقی، ۱۰۳۷ – ۱۱۱۱ق.

عنوان قراردادی : بحار الانوار .فارسی .برگزیده

عنوان و نام پدیدآور : ترجمه بحارالانوار/ مترجم گروه مترجمان؛ [برای] نهاد کتابخانه های عمومی کشور.

مشخصات نشر : تهران: نهاد کتابخانه های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ ؛ ج.۱ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۷-۲ ؛ ج.۲ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۸-۹ ؛ ج.۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۹-۶ ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰۷۰-۲ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۱-۹ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۲-۶ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۳-۳ : ؛ ج.۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۴-۰ ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۷۶-۴ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۳-۲ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۶-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۵-۶ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۶-۳ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۷-۰ : ؛ ج.۹۷۸:۱۶-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۸-۷ ؛ ج.۹۷۸:۱۷-۶۰۰-۷۱۵۰-۸۹-۴ ؛ ج.۱۸ : ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۰-۰ ؛ ج.۹۷۸:۱۹-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۱-۷ ؛ ج.۹۷۸:۲۰-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۲-۴ ؛ ج.۲۱: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۳-۱ ؛ ج.۹۷۸:۲۲-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۴-۸ ؛ ج.۹۷۸:۲۳-۶۰۰-۷۱۵۰-۹۵-۵

مندرجات : ج.۱. کتاب عقل و علم و جهل.- ج.۲. کتاب توحید.- ج.۳. کتاب عدل و معاد.- ج.۴. کتاب احتجاج و مناظره.- ج. ۵. تاریخ پیامبران.- ج.۶. تاریخ حضرت محمد صلی الله علیه وآله.- ج.۷. کتاب امامت.- ج.۸. تاریخ امیرالمومنین.- ج.۹. تاریخ حضرت زهرا و امامان والامقام حسن و حسین و سجاد و باقر علیهم السلام.- ج.۱۰. تاریخ امامان والامقام حضرات صادق، کاظم، رضا، جواد، هادی و عسکری علیهم السلام.- ج.۱۱. تاریخ امام مهدی علیه السلام.- ج.۱۲. کتاب آسمان و جهان - ۱.- ج.۱۳. آسمان و جهان - ۲.- ج.۱۴. کتاب ایمان و کفر.- ج.۱۵. کتاب معاشرت، آداب و سنت ها و معاصی و کبائر.- ج.۱۶. کتاب مواعظ و حکم.- ج.۱۷. کتاب قرآن، ذکر، دعا و زیارت.- ج.۱۸. کتاب ادعیه.- ج.۱۹. کتاب طهارت و نماز و روزه.- ج.۲۰. کتاب خمس، زکات، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، عقود و معاملات و قضاوت

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

یادداشت : ج.۲ - ۸ و ۱۰ - ۱۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیپا).

موضوع : احادیث شیعه -- قرن ۱۱ق.

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور، مجری پژوهش

شناسه افزوده : نهاد کتابخانه های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره : BP۱۳۵/م۳ب۳۰۴۲۱۶۷ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۴۸۹۸۵

ص: ۱

**[ترجمه]

تتمه أبواب سائر فضائلهم و مناقبهم و غرائب شئونهم

باب ۱۰ أن أسماءهم علیهم السلام مکتوبه علی العرش و الکرسی و اللوح و جباه الملائکه و باب الجنه و غیرها

الأخبار

«۱»

ج، الإحتجاج رُوِیَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُعَاوِیَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَؤُلَاءِ یَرْوُونَ حَدِیثاً فِی مِعْرَاجِهِمْ أَنَّهُ لَمَّا أُسْرِیَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَأَی عَلَی الْعَرْشِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَبُو بَکْرٍ الصِّدِّیقُ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ غَیَّرُوا کُلَّ شَیْ ءٍ حَتَّی هَذَا قُلْتُ نَعَمْ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا خَلَقَ الْعَرْشَ کَتَبَ عَلَی قَوَائِمِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمَاءَ کَتَبَ فِی مَجْرَاهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْکُرْسِیَّ کَتَبَ عَلَی قَوَائِمِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ اللَّوْحَ کَتَبَ فِیهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِسْرَافِیلَ کَتَبَ عَلَی جَبْهَتِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَبْرَئِیلَ کَتَبَ عَلَی جَنَاحِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ کَتَبَ فِی أَکْنَافِهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَرَضِینَ کَتَبَ فِی أَطْبَاقِهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْجِبَالَ کَتَبَ فِی رُءُوسِهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الشَّمْسَ کَتَبَ عَلَیْهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْقَمَرَ کَتَبَ عَلَیْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ هُوَ السَّوَادُ الَّذِی تَرَوْنَهُ فِی الْقَمَرِ فَإِذَا قَالَ أَحَدُکُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَلْیَقُلْ

ص: ۱

عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَلِيُّ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: قاسم بن معاویه گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: اینها در حدیث معراج خود نقل می کنند که وقتی پیامبر اکرم را به معراج بردند، مشاهده کرد که بر عرش نوشته است: «لا اله الّا اللّه، محمّد رسول اللّه، ابوبکر الصدیق.» فرمود: سبحان اللّه! همه چیز را تغییر دادند، حتّی این حدیث را؟ عرض کردم: آری. فرمود: خداوند وقتی عرش را آفرید، بر پایه های آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه علی امیرالمؤمنین.» وقتی آب را آفرید، در مجرای آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی کرسی را آفرید، بر پایه های آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی لوح را آفرید، در آن نوشت: «لا اله الا اللّه محمّد، رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» آن گاه که اسرافیل را آفرید، بر پیشانی او نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی جبرئیل را آفرید، بر بال او نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» آن گاه که آسمان ها را آفرید، بر اطراف آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی زمین ها را آفرید، در طبقات آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی کوه ها را آفرید، در سر آن کوه ها نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی خورشید را آفرید، بر آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» وقتی خداوند عزیز ماه را آفرید، بر آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» این همان سیاهی است که در روی ماه می بینید. وقتی یکی از شما «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه» را بر زبان آورد، باید بگوید:

ص: ۱

«علی امیرالمؤمنین ولی اللّه.» - . احتجاج : ۸۳ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، الخصال لی، الأمالی للصدوق عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبِ بْنِ حَرْبٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ أَبِی شَيْبَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَالِمٍ عَنْ مِسْعَرٍ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَكْتُوبٌ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِأَلْفَيْ عَامٍ (۲).

**[ترجمه]خصال، امالی صدوق: عطیه از جابر نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: دو هزار سال پیش از آفرینش آسمان ها و زمین، بر درب بهشت نوشته است:« لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی برادر رسول اکرم است.» - . خصال ۲ : ۱۷۱ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، الأمالی للصدوق الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سَلَمَهَ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنِ الضَّبِّیِّ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ أَبِی عَمْرٍو عَنِ الْکَلْبِیِّ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ (۳) قَالَ: مَکْتُوبٌ عَلَی الْعَرْشِ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی لَا شَرِیکَ لِی وَ مُحَمَّدٌ عَبْدِی وَ رَسُولِی أَیَّدْتُهُ بِعَلِیٍّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ (۴) فَکَانَ النَّصْرُ عَلِیّاً علیه السلام (۵) وَ دَخَلَ مَعَ الْمُؤْمِنِینَ فَدَخَلَ فِی الْوَجْهَیْنِ جَمِیعاً صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ (۶).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابو هریره - . در مصدر «از ابو هریره از رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله» آمده است. - گفت: بر عرش نوشته شده: «أنا اللّه لا اله الا، أنا وحدی لا شریک لی و محمّد عبدی و رسولی أیّدتُه بعلیّ ع» خداوند این آیه را در همین مورد فرستاده است: «هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ.» - . انفال / ۶۲ - {همو بود که تو را با یاری خود و مؤمنان نیرومند گردانید.} «نصر» علی بود و علی داخل در مؤمنان نیز هست. پس علی علیه السّلام در این آیه در هر دو وجه آن، یعنی «نصر خدا» و «یاری مؤمنین» وجود دارد. - . امالی صدوق: ۱۳۰ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، الأمالی للصدوق أَبِی عَنِ الْمُؤَدِّبِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الثَّقَفِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُوسَی عَنْ أَبِی قَتَادَهَ الْحَرَّانِیِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ سَعِیدِ بْنِ الْمُسَیَّبِ عَنْ أَبِی الْحَمْرَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَأَیْتُ لَیْلَهَ الْإِسْرَاءِ مَکْتُوباً عَلَی قَائِمَهٍ مِنْ قَوَائِمِ الْعَرْشِ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی خَلَقْتُ جَنَّهَ عَدْنٍ بِیَدِی- مُحَمَّدٌ صَفْوَتِی مِنْ خَلْقِی أَیَّدْتُهُ بِعَلِیٍّ وَ نَصَرْتُهُ بِعَلِیٍّ (۷).

یل، الفضائل لابن شاذان فض، کتاب الروضه عن أبی الحمراء مثله (۸).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابوالحمراء گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: در شب معراج دیدم بر پایه‌ای از پایه های عرش نوشته شده است: «أنا اللّه لا إله إلا، أنا وحدی، بهشت برین را بدست خود آفریدم، محمّد بر گزیده خلق من است، او را مدد کردم به علی و یاری نمودم به علی.» - . امالی صدوق: ۱۳۰ -

فضائل و کتاب الروضه از ابو الحمراء همین روایت را نقل کرده اند. - . الروضه: ۱۲۹ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، الخصال فِی وَصِیَّهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ یَا عَلِیُّ إِنِّی رَأَیْتُ

۱- الاحتجاج: ۸۳.

۲- الخصال ج ۲ ص ۱۷۱.

۳- فی المصدر: عن ابی هریره عن رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۴- الأنفال: ۶۴.

۵- فی نسخه: علی.

۶- أمالی الصدوق: ۱۳۰.

۷- أمالی الصدوق: ۱۳۰.

۸- الروضه: ۱۲۹.

اسْمَکَ مَقْرُوناً بِاسْمِی (۱) فِی أَرْبَعَهِ مَوَاطِنَ فَآنَسْتُ بِالنَّظَرِ إِلَیْهِ إِنِّی لَمَّا بَلَغْتُ بَیْتَ الْمَقْدِسِ فِی مِعْرَاجِی إِلَی السَّمَاءِ وَجَدْتُ عَلَی صَخْرَتِهِ (۲) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَیَّدْتُهُ بِوَزِیرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِیرِهِ فَقُلْتُ لِجَبْرَئِیلَ مَنْ وَزِیری فَقَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَلَمَّا انْتَهَیْتُ إِلَی سِدْرَهِ الْمُنْتَهَی وَجَدْتُ مَکْتُوباً عَلَیْهَا إِنِّی أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی مُحَمَّدٌ صَفْوَتِی مِنْ خَلْقِی أَیَّدْتُهُ بِوَزِیرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِیرِهِ فَقُلْتُ لِجَبْرَئِیلَ مَنْ وَزِیری فَقَالَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَلَمَّا جَاوَزْتُ السِّدْرَهَ انْتَهَیْتُ إِلَی عَرْشِ رَبِّ الْعَالَمِینَ جَلَّ جَلَالُهُ فَوَجَدْتُ مَکْتُوباً عَلَی قَوَائِمِهِ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی مُحَمَّدٌ حَبِیبِی أَیَّدْتُهُ بِوَزِیرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِیرِهِ فَلَمَّا رَفَعْتُ رَأْسِی وَجَدْتُ عَلَی بُطْنَانِ الْعَرْشِ مَکْتُوباً أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی مُحَمَّدٌ عَبْدِی وَ رَسُولِی أَیَّدْتُهُ بِوَزِیرِهِ وَ نَصَرْتُهُ بِوَزِیرِهِ (۳).

**[ترجمه]خصال: در وصیت پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله به امیرالمؤمنین علیه السّلام آمده است: یا علی!

ص: ۲

من اسم تو را همراه با اسم خود در چهار جا دیدم، دل بستم به تماشای آن؛ وقتی من در شب معراج رسیدم به بیت المقدس، دیدم بر صخره بیت المقدس نوشته است: «لا اله الا اللّه محمّد رسول اللّه، او را کمک کردم و یاری نمودم به وسیله وزیرش.» به جبرئیل گفتم: وزیرم کیست؟ گفت: علی بن ابی طالب. زمانی که به سدره المتهی رسیدم، دیدم بر روی آن نوشته شده: «إنی أنا اللّه لا اله الا أنا وحدی، محمد برگزیده من از میان خلق من است که او را به وزیرش تأیید نمودم و یاری کردم.» به جبرئیل گفتم: وزیرم کیست؟ گفت: علی بن ابی طالب. وقتی از سدره المنتهی گذشتم و به عرش خدا رسیدم ، دیدم بر پایه های آن نوشته است:« انا اللّه لا اله الا انا وحدی، محمّد حبیبی، او را تأیید کردم و یاری نمودم به وسیله وزیرش.» چون سر بلند کردم، دیدم بر دل عرش نوشته شده است:« أنا اللّه لا اله الا أنا وحدی، محمّد عبدی و رسولی، او را تأیید و یاری نمودم به وسیله وزیرش.» - . خصال ۱ : ۹۷ -

**[ترجمه]

«۶»

ل، الخصال الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارُ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ أَیُّوبَ الْمُطَّلِبِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِیِّ عَنْ مُوسَی بْنِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أُدْخِلْتُ الْجَنَّهَ فَرَأَیْتُ عَلَی بَابِهَا مَکْتُوباً بِالذَّهَبِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ حَبِیبُ اللَّهِ عَلِیٌّ وَلِیُّ اللَّهِ- فَاطِمَهُ أَمَهُ اللَّهِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ صَفْوَهُ اللَّهِ عَلَی مُبْغِضِیهِمْ لَعْنَهُ اللَّهِ (۴).

المناقب، لمحمد بن أحمد بن شاذان عنه علیه السلام مثله (۵).

**[ترجمه]خصال: موسی بن جعفر از آباء گرام خود، از علی بن ابی طالب علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: داخل بهشت شدم و دیدم که بر درب آن با طلا نوشته شده:« لا اله الا اللّه، محمّد حبیب اللّه، علی ولی اللّه، فاطمه أمه اللّه، الحسن و الحسین صفوه اللّه، بر کینه توزان آنها باد لعنت خدا.» - . خصال ۱ : ۱۵۷ -

مناقب محمد بن احمد بن شاذان از موسی بن جعفر علیهما السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۶ -

**[ترجمه]

«۷»

مع، معانی الأخبار ع، علل الشرائع الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ الْهَاشِمِيُّ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الزَّعْفَرَانِيِّ عَنْ سَهْلِ بْنِ بَشَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الطَّائِفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ

ص: ۳

۱- فی نسخه: الی اسمی.

۲- فی نسخه: (علی صخره) و فی المصدر: علی صخرتها.

۳- الخصال ۱: ۹۷.

۴- الخصال ۱: ۱۵۷.

۵- إیضاح دفائن النواصب: ۳۶.

الْوَاقِدِيِّ عَنِ الْهُذَيْلِ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ آدَمَ وَ نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَ أَسْجَدَ لَهُ مَلَائِكَتَهُ وَ أَسْكَنَهُ جَنَّتَهُ وَ زَوَّجَهُ حَوَّاءَ أَمَتَهُ فَرَفَعَ طَرْفَهُ نَحْوَ الْعَرْشِ فَإِذَا هُوَ بِخَمْسِ سُطُورٍ (١) مَكْتُوبَاتٍ قَالَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِينَ إِذَا تَشَفَّعُوا (٢) بِهِمْ إِلَيَّ خَلْقِي شَفَّعْتُهُمْ فَقَالَ آدَمُ يَا رَبِّ بِقَدْرِهِمْ (٣) عِنْدَكَ مَا اسْمُهُمْ فَقَالَ أَمَّا الْأَوَّلُ فَأَنَا الْمَحْمُودُ وَ هُوَ مُحَمَّدٌ وَ الثَّانِي فَأَنَا الْعَالِي وَ هَذَا عَلِيٌّ وَ الثَّالِثُ فَأَنَا الْفَاطِرُ وَ هَذِهِ فَاطِمَةُ وَ الرَّابِعُ فَأَنَا الْمُحْسِنُ وَ هَذَا حَسَنٌ (۴) وَ الْخَامِسُ فَأَنَا ذُو الْإِحْسَانِ وَ هَذَا الْحُسَيْنُ كُلٌّ يَحْمَدُ اللَّهَ (۵) عَزَّ وَ جَلَّ (۶).

**[ترجمه]معانی الاخبار، علل الشرائع:

ص: ۳

ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله به علی بن ابی طالب علیه السّلام فرمود: وقتی خداوند بزرگ آدم را آفرید و از روح در او خود دمید و ملائکه را دستور به سجده او داد و او را ساکن بهشت گردانید و کنیز خود حوا را به ازدواج او در آورد، چشم به جانب عرش انداخت و ناگاه دید پنج خط نوشته شده است. آدم گفت: خدایا اینها کیانند؟ خداوند فرمود: اینها کسانی هستند که هر گاه مردم آنها را واسطه و شفیع قرار دهند نزد من، شفاعت ایشان را می پذیرم. آدم گفت: خدایا! تو را سوگند می دهم به منزلت ایشان در نزدت که نام آنها را بفرمایی. فرمود: اول این است که من محمودم و او محمّد. دوم: من عالی هستم و این علی سوم: من فاطرم و این فاطمه و چهارم: من محسن هستم و این حسن. پنجم: من صاحب احسانم و این حسین. همه ستایش خدا را می کنند. - . معانی الاخبار: ۲۱، علل الشرائع: ۵۶ -

**[ترجمه]

«۸»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْحَفَّارُ عَنِ الْجِعَابِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الْخَزَّازِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْهَاشِمِيِّ عَنْ عَلِيٍّ الْمَدِينِيِّ عَنْ وَكِيعٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ حَبِيبُ اللَّهِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ صَفْوَةُ اللَّهِ فَاطِمَةُ أَمَةُ اللَّهِ عَلَى بَاغِضِهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ (٧).

کشف، کشف الغمه من الأحادیث التی جمعها العز المحدث عن ابن عباس مثله (٨).

ص: ۴

١- فی المصدر: بخمسه سطور.

٢- فی نسخه: شفع و فی أخری: تشفعوا.

٣- فی المصدر: بقدر هذا عندک.

۴- فی المصدر: الحسن.

۵- فی نسخه: بحمد اللّه.

۶- معانی الأخبار: ۲۱، علل الشرائع: ۵۶.

۷- أمالی ابن الشیخ: ۲۲۷.

۸- کشف الغمّه: ۲۸.

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: زمانی که مرا به معراج بردند، دیدم که بر در بهشت نوشته شده: « لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی حبیب الله، حسن و حسین صفوه الله، فاطمه أمه الله. بر کینه توزان آنها باد لعنت خدا.» - . امالی طوسی: ۲۲۷ -

کشف الغمه: از احادیثی که عزّ محدث آن را از ابن عباس جمع آوری کرده، همین روایت است. - . کشف الغمه: ۲۸ -

ص: ۴

**[ترجمه]

«۹»

فس، تفسیر القمی الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ بِسْطَامَ بْنِ مُرَّهَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ حَسَّانَ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ الْعَبْدِیِّ عَنْ سَعْدٍ الْإِسْکَافِ عَنِ الْأَصْبَغِ أَنَّهُ سَأَلَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْأَعْلَی فَقَالَ مَکْتُوبٌ عَلَی قَائِمَهِ الْعَرْشِ قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ بِأَلْفَیْ عَامٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ فَاشْهَدُوا بِهِمَا وَ أَنَّ عَلِیّاً وَصِیُّ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِمَا (۱).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: اصبغ از امیرالمؤمنین علیه السّلام سؤال کرد از این آیه: «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْأَعْلَی.» - . اعلی / ۱ - {نام پروردگار والای خود را به پاکی بستای.} فرمود: دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین ها بر پایه عرش نوشته شده است: «لا اله الا اللّه، وحده لا شریک له و إن محمّدا عبده و رسوله، گواهی بدهید راجع به این دو و إن علیا وصی محمّد صلّی اللّه علیهما.» - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۷۲۱ - ۷۲۲ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ص، قصص الأنبیاء علیهم السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَی الصَّدُوقِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَارُونَ عَنْ أَبِی بَکْرٍ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَزِیدَ الْقَاضِی عَنْ قُتَیْبَهَ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ اللَّیْثِ بْنِ سَعْدٍ وَ إِسْمَاعِیلَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَ نَفَخَ فِیهِ مِنْ رُوحِهِ الْتَفَتَ آدَمُ یَمْنَهَ الْعَرْشِ فَإِذَا خَمْسَهُ أَشْبَاحٍ فَقَالَ یَا رَبِّ هَلْ خَلَقْتَ قَبْلِی مِنَ الْبَشَرِ أَحَداً قَالَ لَا (۲) قَالَ علیه السلام فَمَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ أَرَی أَسْمَاءَهُمْ فَقَالَ هَؤُلَاءِ خَمْسَهٌ مِنْ وُلْدِکَ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقْتُکَ وَ لَا خَلَقْتُ الْجَنَّهَ وَ لَا النَّارَ وَ لَا الْعَرْشَ وَ لَا الْکُرْسِیَّ وَ لَا السَّمَاءَ وَ لَا الْأَرْضَ وَ لَا الْمَلَائِکَهَ وَ لَا الْجِنَّ وَ لَا الْإِنْسَ هَؤُلَاءِ خَمْسَهٌ شَقَقْتُ لَهُمُ اسْماً مِنْ أَسْمَائِی فَأَنَا الْمَحْمُودُ وَ هَذَا مُحَمَّدٌ وَ أَنَا الْأَعْلَی وَ هَذَا عَلِیٌّ وَ أَنَا الْفَاطِرُ وَ هَذِهِ فَاطِمَهُ وَ أَنَا ذُو الْإِحْسَانِ وَ هَذَا الْحَسَنُ وَ أَنَا الْمُحْسِنُ وَ هَذَا الْحُسَیْنُ آلَیْتُ عَلَی نَفْسِی أَنَّهُ لَا یَأْتِینِی أَحَدٌ وَ فِی قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّهٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ مَحَبَّهِ أَحَدِهِمْ إِلَّا أَدْخَلْتُهُ جَنَّتِی وَ آلَیْتُ بِعِزَّتِی أَنَّهُ لَا یَأْتِینِی أَحَدٌ وَ فِی قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّهٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ بُغْضِ أَحَدِهِمْ إِلَّا أَدْخَلْتُهُ نَارِی یَا آدَمُ هَؤُلَاءِ صَفْوَتِی مِنْ خَلْقِی بِهِمْ أُنْجِی مَنْ أُنْجِی وَ بِهِمْ أُهْلِکُ مَنْ أُهْلِکُ.

۱- تفسير القمّىّ: ۷۲۱ و ۷۲۲ و فيه: و الأرض.

۲- هـذا يعارض الروايات التى تـدلّ على ان اللّه خلق قبل ابينا آدم أيضا آدم، و حمله على اول آدم خلق اللّه فى الأرض بعيد، و الحديث كما ترى من مرويات العامّه، و لم يرد من طرق ائمتنا عليهم السلام.

**[ترجمه]قصص الأنبياء: ابو هريره گفت: پيامبر اكرم صلّى الله عليه و آله فرمود: وقتى خداوند آدم را آفريد و از روح خويش در او دميد، آدم توجه به طرف راست عرش كرد و پنج شبح را مشاهده نمود. گفت: خدايا! آيا قبل از من بشرى آفريده اى؟ فرمود: نه. - . اين روايت معارض رواياتى است كه دلالت دارد بر اين كه خدا قبل از پدرمان آدم نيز آدم آفريده است و حمل آن بر اول آدمى كه خدا در زمين خلق نموده، بعيد است. حديث چنان چه ملاحظه مى كنيد از طريق عامه نقل شده و از طريق ائمه عليهم السّلام نقل نشده است. -

گفت: خدايا! پس اينها كه اسم آنها را مى بينم كيانند؟ فرمود: اين‌ها پنج نفر از فرزندان تو هستند كه اگر آنها نبودند، تو و بهشت و جهنم و نه عرش و نه كرسى و نه آسمان و نه زمين و نه ملائكه و جنّ و انس را نمى آفريدم. اينها پنج نفرند كه از نام خود براى آنها نام جدا كرده ام؛ من محمودم و اين محمّد و من اعلى هستم و اين على و من فاطرم و اين فاطمه و من صاحب احسانم و اين حسن و من محسن هستم و اين حسين. بر خود سوگند ياد نموده ام كه پيش من نيايد احدى كه در دلش به اندازه دانه خردلى محبت آنها باشد، مگر اين كه او را وارد بهشت خود كنم. و به عزت خود سوگند ياد كرده ام كه نيايد احدى پيش من كه در دلش به اندازه دانه خردلى بغض يكى از آنها باشد، مگر اين كه او را داخل جهنم كنم. اى آدم! اين ها برگزيده من از خلقند؛ به وسيله آنها نجات مى يابد هر كه نجات يابد و به وسيله آنها هلاك مى شود، هر كه هلاك شود.

ص: ۵

**[ترجمه]

«۱۱»

وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى عَنْ أَبِي الصَّلْتِ الْهَرَوِيِّ عَنِ الرِّضَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: إِنَّ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ لَمَّا أَكْرَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى بِإِسْجَادِهِ مَلَائِكَتَهُ لَهُ وَ بِإِدْخَالِهِ الْجَنَّةَ نَادَاهُ اللَّهُ ارْفَعْ رَأْسَكَ يَا آدَمُ فَانْظُرْ إِلَى سَاقِ عَرْشِي فَنَظَرَ فَوَجَدَ عَلَيْهِ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ زَوْجَتُهُ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَقَالَ آدَمُ يَا رَبِّ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ هَؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُكَ لَوْلَاهُمْ مَا خَلَقْتُكَ.

**[ترجمه]در روايت ديگرى از ابا صلت هروى از حضرت رضا عليه السّلام نقل مى شود: وقتى خداوند آدم را گرامى داشت به اين كه ملائكه را دستور داد بر او سجده كنند و او را داخل بهشت كرد، خداوند به او فرمود: اى آدم! سرت را بلند كن و ساق عرش را نگاه كن. توجّه نمود و ديد نوشته شده: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، على بن ابى طالب اميرالمؤمنين، همسرش فاطمه سرور زنان جهان است و حسن و حسين سرور جوانان اهل بهشتند.» آدم گفت: خدايا اينها كيانند؟ فرمود: اينها از فرزندان تويند. اگر آنها نبودند تو را خلق نمى‌كردم.

**[ترجمه]

«۱۲»

ص، قصص الأنبياء عليهم السلام الْمُرْتَضَى بْنُ الدَّاعِي عَنْ جَعْفَرٍ الدُّورْيَسْتِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الصَّدُوقِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الزَّعْفَرَانِيِّ عَنْ سَهْلِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّائِفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْوَاقِدِيِّ عَنِ الْهُذَيْلِ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا أَنْ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى آدَمَ وَقَفَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَعَطَسَ فَأَلْهَمَهُ اللَّهُ أَنْ حَمِدَهُ فَقَالَ يَا آدَمُ أَ حَمِدْتَنِي فَوَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْ لَا عَبْدَانِ أُرِيدُ أَنْ أَخْلُقَهُمَا فِي آخِرِ الزَّمَانِ مَا خَلَقْتُكَ قَالَ آدَمُ يَا رَبِّ بِقَدْرِهِمْ عِنْدَكَ مَا اسْمُهُمْ فَقَالَ تَعَالَى يَا آدَمُ انْظُرْ نَحْوَ الْعَرْشِ فَإِذَا بِسَطْرَيْنِ مِنْ نُورٍ أَوَّلُ السَّطْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ نَبِيُّ الرَّحْمَهِ وَ عَلِيٌّ مِفْتَاحُ الْجَنَّهِ السَّطْرُ الثَّانِي آلَيْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ أَرْحَمَ مَنْ وَالاهُمَا وَ أُعَذِّبَ مَنْ عَادَاهُمَا (۱).

**[ترجمه]قصص الأنبياء: ابن عباس رضى اللّه عنه گفت: پیامبر اكرم صلّى الله عليه و آله فرمود: وقتى خداوند آدم را آفريد، او را در مقابل خود نگه داشت. آدم عطسه اى زد و خداوند به او الهام نمود كه حمد خدا را نمايد. بعد فرمود: آدم! مرا حمد كردى به عزت و جلالم سوگند اگر نبودند دو بنده كه مى‌خواهم آنها را در آخرالزمان خلق كنم، هر آينه تو را نمى آفريدم. آدم گفت: خدايا! تو را سوگند به مقام ايشان در نزدت مى دهم كه اسم آنها را بفرمايى. خداوند فرمود: نگاه كن به جانب عرش! آدم ديد دو سطر از نور نوشته شده؛ خط اول چنين بود: «لا اله الا اللّه، محمّد نبى الرحمه و على مفتاح الجنه.» خط دوم نوشته بود: «سوگند ياد كردم به نفس خود كه ببخشم هر كه آن دو را دوست داشته باشد و شكنجه و عذاب نمايم هر كه با آن دو دشمن باشد.» - . قصص الانبياء، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۱۳»

ير، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ بُكَيْرٍ الْهَجَرِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ أَوَّلَ وَصِيٍّ كَانَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ هِبَهُ اللَّهِ بْنُ آدَمَ وَ مَا مِنْ نَبِيٍّ مَضَى إِلَّا وَ لَهُ وَصِيٌّ كَانَ عَدَدُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ مِائَهَ أَلْفِ نَبِيٍّ وَ أَرْبَعَهً وَ عِشْرِينَ أَلْفَ نَبِيٍّ خَمْسَهٌ مِنْهُمْ أُولُو الْعَزْمِ نُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٌ وَ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ كَانَ هِبَهَ اللَّهِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَرِثَ عِلْمَ الْأَوْصِيَاءِ وَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ

۱- قصص الأنبياء: مخطوط.

أَمَا إِنَّ مُحَمَّداً وَرِثَ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ عَلَى قَائِمَهِ الْعَرْشِ مَكْتُوبٌ حَمْزَهُ أَسَدُ اللَّهِ وَ أَسَدُ رَسُولِهِ وَ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ وَ فِي زَوَايَا الْعَرْشِ مَكْتُوبٌ عَنْ يَمِينِ رَبِّنَا وَ كِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ (۱)

– عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فَهَذِهِ حُجَّتُنَا عَلَى مَنْ أَنْكَرَ حَقَّنَا وَ جَحَدَنَا مِيرَاثَنَا وَ مَا مَنَعَنَا مِنَ الْكَلَامِ وَ أَمَامَنَا الْيَقِينُ فَأَيُّ حُجَّهٍ تَكُونُ أَبْلَغَ (۲) مِنْ هَذَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: بکیر هجری از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: اولین وصی و جانشین پیامبر در روی زمین، هبه اللّه بن آدم بود. هر پیامبری که از دنیا رفت، او را جانشینی بود. تعداد تمام انبیاء صد و بیست و چهار هزار نفر بودند، پنج نفر آنها اولوالعزم هستند: نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمّد. و علی بن ابی طالب هبه اللّه برای محمّد صلّی اللّه علیه و آله بود او وارث علم اوصیاء بود و علم کسانی که قبل از خودش بودند.

ص: ۶

اما حضرت محمّد وارث علم انبیاء و مرسلین پیش از خود بود و بر پایه عرش نوشته است: «حمزه شیر خدا و شیر پیامبر است و سیدالشهداء است.» و در زوایای عرش طرف راست خدا - با این که راست و چپ آن فرقی ندارد - نوشته است: «علی امیرالمؤمنین است.» این است دلیل ما برای کسی که منکر حق ما است و منکر میراث ما است. ما را چیزی مانع از گفتن حقایق نیست، با این که رو به روی ما مرگ قرار دارد، چه دلیلی بالاتر از این است. - . بصائر الدرجات: ۳۴ -

**[ترجمه]

توضیح

قال فی النهایه فی الحدیث الحجر الأسود یمین الله فی أرضه هذا کلام تمثیل و تخییل و منه الحدیث الآخر و کلتا یدیه یمین أی إن یدیه تبارک و تعالی بصفه الکمال لا نقص فی واحده منهما لأن الشمال ینقص من الیمین انتهی.

أقول: أراد علیه السلام أنه مکتوب عن یمین العرش و لیس شمال العرش انقص من یمینه بل لکل منهما شرافه و فضیله قوله و أمامنا الیقین أی ما یمنعنا من الکلام و الموت المتیقن أمامنا نصل إلیه عن قریب و نخرج من أیدی الظالمین و نفوز بثواب الله رب العالمین.

**[ترجمه]در نهایه گفته است: در حدیث آمده که حجرالاسود دست راست خدا در زمین است. این کلام تمثیل و وجه خیالی است و از همین باب است این حدیث: «وَ کِلتا یَدیه یَمینٌ»، یعنی دو دست خدای تبارک و تعالی، دارای صفت کمال است که هیچ نقصی در هیچ یک از آن دو وجود ندارد، زیرا دست چپ نسبت به دست راست ناقص است. (پایان نقل قول)

مؤلف: منظور امام علیه السّلام این است که بر سمت راست عرش نوشته شده است و سمت چپ عرش ناقص تر از راست نیست، بلکه برای هر یک از آن دو را شرافت و فضیلت است. عبارت «وَ أمامنا الیقین»، یعنی چیزی ما را از سخن گفتن باز

نمی دارد در حالی که مرگ یقینی پیش روی ماست، به زودی به آن می رسیم و از دست ظالمان نجات می یابیم و به ثواب الهی نائل می شویم.

**[ترجمه]

«۱۴»

شف، کشف الیقین مِنْ کِتَابِ الْإِمَامَهِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَهِ النَّضْرِیِّ قَالَ: حَوْلَ الْعَرْشِ کِتَابٌ جَلِیلٌ مَسْطُورٌ أَنِّی أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ (۴).

**[ترجمه]کشف الیقین: حارث بن مغیره بن نضری گفت: اطراف عرش سطری بسیار عالی نوشته شده است: «من خدایم که جز من خدایی نیست، محمّد رسول اللّه است، علی امیرالمؤمنین است.» - . الیقین فی إمره امیرالمؤمنین: ۵۵ - ۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۵»

شف، کشف الیقین مِنْ کِتَابِ الْإِمَامَهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا أَخْطَأَ آدَمُ خَطِیئَهً تَوَجَّهَ بِمُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِ یَا آدَمُ مَا عِلْمُکَ بِمُحَمَّدٍ قَالَ حِینَ خَلَقْتَنِی رَفَعْتُ رَأْسِی فَرَأَیْتُ فِی الْعَرْشِ مَکْتُوباً- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ (۵).

ص: ۷

۱- فی نسخه: و کلتا یدی ربّنا عزّ و جلّ یمین.

۲- فی نسخه: أبلغ من هذه.

۳- بصائر الدرجات: ۳۴.

۴- الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۵۵ و ۵۶.

۵- الیقین فی إمره أمیر المؤمنین: ۵۵ و ۵۶.

**[ترجمه]کشف الیقین: عبداللّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی آدم گرفتار خطای خود گردید، متوسل به محمد و اهل بیتش شد. خداوند به او وحی کرد: ای آدم! از کجا از محمّد اطلاع پیدا کردی؟ گفت: موقعی که مرا آفریدی، سرم را بلند کردم و دیدم که بر عرش نوشته است: «محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» - . الیقین فی إمره امیرالمؤمنین: ۵۵ - ۵۶ -

ص: ۷

**[ترجمه]

«۱۶»

شف، کشف الیقین مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ بَشِيراً مَا اسْتَقَرَّ الْكُرْسِيُّ وَ الْعَرْشُ وَ لَا دَارَ الْفَلَكُ وَ لَا قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ إِلَّا بِأَنْ كُتِبَ عَلَيْهَا (۱) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا عَرَجَ بِی إِلَى السَّمَاءِ وَ اخْتَصَّنِی اللَّطِيفُ بِنِدَائِهِ قَالَ يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّی وَ سَعْدَيْكَ قَالَ أَنَا الْمَحْمُودُ وَ أَنْتَ مُحَمَّدٌ شَقَقْتُ اسْمَكَ مِنْ اسْمِی وَ فَضَّلْتُكَ عَلَى جَمِيعِ بَرِيَّتِی فَانْصِبْ أَخَاكَ عَلِيّاً عَلَماً لِعِبَادِی يَهْدِيهِمْ إِلَى دِينِی يَا مُحَمَّدُ إِنِّی قَدْ جَعَلْتُ عَلِيّاً أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَنْ تَأَمَّرَ عَلَيْهِ لَعَنْتُهُ وَ مَنْ خَالَفَهُ عَذَّبْتُهُ وَ مَنْ أَطَاعَهُ قَرَّبْتُهُ يَا مُحَمَّدُ إِنِّی جَعَلْتُ عَلِيّاً إِمَامَ الْمُسْلِمِينَ فَمَنْ تَقَدَّمَ عَلَيْهِ أَخْزَيْتُهُ وَ مَنْ عَصَاهُ أَشْجَيْتُهُ (۲) إِنَّ عَلِيّاً سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ حُجَّتِی عَلَى الخليفه (الْخَلِيقَهِ) أَجْمَعِينَ (۳).

**[ترجمه]کشف الیقین: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: قسم به آن کسی که مرا به حق بشارت دهنده برانگیخت، کرسی و عرش قرار نگرفت و فلك به حرکت در نیامد و آسمان ها و زمین به پا نایستاد، مگر این که خدا بر آن نوشت: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» و وقتی خداوند مرا به معراج آسمان برد و مرا مخاطب خویش قرار داد، گفت: ای محمّد! گفتم: بله. خدای من. گفت: من محمودم و تو محمّدی. اسم تو را از اسم خود جدا کردم و تو را بر تمام مردم برتری دادم. برادرت علی را به عنوان رهبر بندگانم معیّن کن تا آنها را هدایت کند به دین من. یا محمّد! من علی را امیرالمؤمنین قرار دادم، هر که خود را امیر او بداند، او را لعنت کردم و هر که با او مخالفت کند، عذابش می کنم و هر که مطیع او باشد، مقرّبش می گردانم. یا محمّد! من علی را پیشوای مسلمین قرار دادم. هر که خود را بر او مقدم بدارد، او را خوار و ذلیل می کنم و هر که مخالفت با او نماید، او را گرفتار اندوه می کنم. علی سرور اوصیاء و رهبر سفیدرویان و حجت من بر تمام خلق است. - . الیقین فی إمره امیرالمؤمنین: ۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

أشـجيته من قولهم أشـجاه أى قهره و غلبه و أوقعه فى حزن و فى بعض النسخ أسـجنته من السـجن لكنه لم يأت هذا (۴) البناء و كان فيه تصحيفا و فى بالى أرديته.

**[ترجمه]«أشجيته» - . در مصدر «سجنته» آمده است و صحيح همين است. -

از «أشجاه» است، يعنى بر او غالب شد و او را در حزن افكند، و در بعضى نسخه ها «أسجنته» آمده است از «سجن»، ولى اين بنا نيامده است؛ گويا در آن تصحيفى است و در خاطر من اين عبارت است «أرديته»، يعنى زشت و پستش كردم.

**[ترجمه]

«۱۷»

يل، الفضائل لابن شاذان فض، كتاب الروضه مِنْ كِتَابِ الْفِرْدَوْسِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا عُرِجَ بِی إِلَى السَّمَاءِ وَ عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّهُ وَجَدْتُ عَلَى أَوْرَاقِ الْجَنَّهِ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَلِيُّ اللَّهِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ صَفْوَهُ اللَّهِ (۵).

۱- فى المصدر: كتب اللّه عليها.

۲- فى نسخه: اسجنته و الصحيح كما فى المصدر: سجنته.

۳- اليقين فى إمره أمير المؤمنين: ۵۸ فيه: و حجتى على الخلق أجمعين.

۴- قد عرفت أن صحيحه كما فى المصدر: سجنته.

۵- الروضه: ۱۲۵ فيه: (على اوراق شجره الجنه) و فيه: صفوه اللّه عليهم صلوات اللّه الفضائل ...

**[ترجمه]فضائل، الروضه: از کتاب الفردوس می‌نویسد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: وقتی مرا به آسمان عروج دادند و بهشت بر من عرضه گردید، دیدم که بر روی برگ‌های بهشت نوشته است:« لا اله الا اللَّه، محمّد رسول اللَّه، علی بن ابی طالب ولی اللَّه، الحسن و الحسین صفوه اللَّه.» - . الروضه: ۱۲۵، فضائل... -

ص: ۸

**[ترجمه]

«۱۸»

کشف، کشف الغمه مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارِزْمِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَكْتُوبٌ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِأَلْفَيْ عَامٍ (۱).

**[ترجمه]کشف الغمه: جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: بر درب بهشت نوشته است: «محمّد رسول اللَّه، علی بن ابی طالب برادر پیامبر است.» این کلمات دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین بوده است. - . کشف الغمه: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۹»

وَ مِنْهُ، عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَتَانِي جَبْرَئِيلُ وَ قَدْ نَشَرَ جَنَاحَيْهِ فَإِذَا فِيهَا مَكْتُوبٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ النَّبِيُّ وَ مَكْتُوبٌ عَلَى الْآخَرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَلِيٌّ الْوَصِيُّ (۲).

**[ترجمه]از همین کتاب از علی علیه السّلام نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: جبرئیل پیش من آمد و دو بالش را گشوده بود. دیدم بر یکی از آنها نوشته است: «لا اله الا اللَّه محمّد النبی» و بر دیگری نوشته است: «لا اله الا اللَّه علی الوصی.» - . کشف الغمه: ۸۷ -

**[ترجمه]

«۲۰»

الْكَرَاجُكِيُّ فِي كَنْزِ الْفَوَائِدِ، حَدَّثَنِي الشَّرِيفُ طَاهِرُ بْنُ مُوسَى الْحُسَيْنِيُّ بِمِصْرَ سَنَةَ سَبْعٍ وَ أَرْبَعِمِائَةٍ عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ أَحْمَدَ الْخَلَّالِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الطِّهْرَانِيِّ وَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِي الْفَضْلِ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْحَسَنِ التَّمَّارِ كِلَاهُمَا عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مُعَمَّرٍ قَالَ: أَشْخَصَنِي هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ عَنْ أَرْضِ الْحِجَازِ إِلَى الشَّامِ زَائِراً لَهُ فَسِرْتُ فَلَمَّا أَتَيْتُ أَرْضَ الْبَلْقَاءِ رَأَيْتُ جَبَلًا أَسْوَدَ وَ عَلَيْهِ مَكْتُوبٌ أَحْرُفاً لَمْ أَعْلَمْ مَا هِيَ فَعَجِبْتُ مِنْ ذَلِكَ

ثُمَّ دَخَلْتُ عُمَانَ قَصَبَةِ الْبَلْقَاءِ فَسَأَلْتُ عَنْ رَجُلٍ يَقْرَأُ مَا عَلَى الْقُبُورِ وَ الْجِبَالِ فَأُرْشِدْتُ إِلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ فَعَرَّفْتُهُ مَا رَأَيْتُ فَقَالَ اطْلُبْ شَيْئاً أَرْكَبُهُ لِأَخْرُجَ مَعَكَ فَحَمَلْتُهُ مَعِي عَلَى رَاحِلَتِي وَ خَرَجْنَا إِلَى الْجَبَلِ وَ مَعِي مَحْبَرَةٌ وَ بَيَاضٌ فَلَمَّا قَرَأَهُ قَالَ لِي مَا أَعْجَبَ مَا عَلَيْهِ بِالْعِبْرَانِيَّةِ فَنَقَلْتُهُ بِالْعَرَبِيَّةِ فَإِذَا هُوَ بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ جَاءَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ بِلِسانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ وَلِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا وَ كَتَبَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ بِيَدِهِ (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: از معمر نقل می کند که گفت: هشام مرا از سرزمین حجاز برای ملاقات با خودش به شام خواست. به راه افتادم. وقتی به سرزمین بلقاء رسیدم، کوه سیاهی را دیدم که بر روی آن حروفی نوشته شده بود که نفهمیدم آنها چیست، اما در شگفت شدم. بعد وارد عمان که دهکده ای از بلقاء است شدم. از مردی که نوشته های قبرها و کوه‌ها را می‌خواند پرسیدم، پس به پیرمردی راهنمایی شدم. آنچه دیده بودم به او گفتم. گفت: من یک وسیله سواری پیدا می کنم و با تو به آنجا می رویم. او را سوار مرکب سواری خود کردم و با هم به طرف کوه رفتیم. من با خود کاغذ و مرکب داشتم. همین که کلمات را خواند، گفت: تعجب می‌کنم از این کلمات که به زبان عبرانی است. آن کلمات را به عربی برگرداندم. نوشته بود: «به نام تو ای خدا؛ حق از جانب پروردگار تو به زبان عربی آشکار آمد: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه و علی ولی اللّه صلّی اللّه علیهما» این نوشته را موسی بن عمران به دست خود نوشت.» - . کنز جامع الفوائد: ۱۵۳ - ۱۵۴ -

**[ترجمه]

«۲۱»

الْمَنَاقِبُ، لِمُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ الْقُمِّيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ

۱- کشف الغمّه: ۱۰۰.

۲- کشف الغمّه: ۸۷.

۳- کنز الفوائد: ۱۵۳ و ۱۵۴.

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِنَّ لِلشَّمْسِ وَجْهَیْنِ (۱) فَوَجْهٌ یُضِی ءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ وَجْهٌ یُضِی ءُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَ عَلَی الْوَجْهَیْنِ مِنْهُمَا کِتَابَهٌ ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ مَا تِلْکَ الْکِتَابَهُ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ الْکِتَابَهُ الَّتِی تَلِی أَهْلَ السَّمَاءِ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَمَّا الْکِتَابَهُ الَّتِی تَلِی أَهْلَ الْأَرْضِ عَلِیٌّ نُورُ الْأَرَضِینَ (۲).

**[ترجمه]مناقب محمد بن احمد شاذان: ابن مسعود گفت:

ص: ۹

از پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: خورشید دو جانب دارد؛ یک طرف آن برای اهل آسمان ها می درخشد و یک طرف برای اهل زمین. بر روی هر دو طرف نوشته‌ای است. سپس فرمود: می‌دانید آن نوشته چیست؟ عرض کردیم: خدا و پیامبرش داناترند. فرمود: نوشته ای که به جانب آسمان ها است این است: «اللَّهُ نُورُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ» و اما طرف زمین نوشته است: «علی نور زمین ها است.» - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۲۲»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا خَلَقَ آدَمَ وَ نَفَخَ فِیهِ مِنْ رُوحِهِ عَطَسَ آدَمُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَأَوْحَی اللَّهُ تَعَالَی إِلَیْهِ حَمِدْتَنِی عَبْدِی وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَوْ لَا عَبْدَانِ أُرِیدُ أَنْ أَخْلُقَهُمَا فِی دَارِ الدُّنْیَا مَا خَلَقْتُکَ قَالَ إِلَهِی فَیَکُونَانِ مِنِّی قَالَ نَعَمْ یَا آدَمُ ارْفَعْ رَأْسَکَ انْظُرْ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَإِذَا مَکْتُوبٌ عَلَی الْعَرْشِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ نَبِیُّ الرَّحْمَهِ وَ عَلِیٌّ مُقِیمُ الْحُجَّهِ مَنْ عَرَفَ حَقَّ عَلِیٍّ زَکَی وَ طَابَ وَ مَنْ أَنْکَرَ حَقَّهُ لُعِنَ وَ خَابَ أَقْسَمْتُ بِعِزَّتِی أَنْ أُدْخِلَ الْجَنَّهَ مَنْ أَطَاعَهُ وَ إِنْ عَصَانِی وَ أَقْسَمْتُ بِعِزَّتِی أَنْ أُدْخِلَ النَّارَ مَنْ عَصَاهُ وَ إِنْ أَطَاعَنِی (۳).

أقول: قد أوردنا بعض الأخبار فی باب تزویج فاطمه علیها السلام و فی باب أن الجن تأتیهم.

**[ترجمه]با همان اسناد از ابن مسعود نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: وقتی خداوند آدم را آفرید و از روح خود در او دمید، آدم عطسه ای زد و گفت: الحمد للّه. خداوند به او وحی کرد که: بنده من! مرا ستایش کردی به عزت و جلالم اگر نبودند آن دو بنده ای که می‌خواهم آنها را در دنیا خلق کنم، تو را نیز خلق نمی‌کردم. آدم عرض کرد: خدایا! آنها از فرزندان منند؟ فرمود: آری، سر بلند کن و نگاه کن! آدم سر بلند کرد و دید که بر عرش نوشته است:« لا اله الا اللّه، محمّد نبی الرحمه و علی مقیم الحجه. هر کس حق علی را بشناسد پاک و پاکیزه است و هر که منکر حق او باشد، ملعون و ناامید است. سوگند به عزت خود می خورم که داخل بهشت می نمایم هر کس را که مطیع او باشد، گرچه معصیت کار من باشد، و به عزت خود سوگند که داخل جهنم می‌کنم هر کس را که معصیت و مخالفت با او کند، گرچه اطاعت مرا نماید.» - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۴ - ۳۵ -

مؤلف: بعضی از اخبار را در «باب ازدواج حضرت فاطمه علیها السّلام» ذکر کرده ایم و هم در «باب این که جنیان خدمت آنها

می رسند.»

**[ترجمه]

«۲۳»

وَ رَوَی الْحَسَنُ بْنُ سُلَیْمَانَ فِی کِتَابِ الْمُحْتَضَرِ مَا رَوَاهُ مِنْ کِتَابِ الْمَنَاقِبِ لِابْنِ الْبِطْرِیقِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ مَکْتُوبٌ عَلَی الْعَرْشِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ- مُحَمَّدٌ عَبْدِی وَ رَسُولِی أَیَّدْتُهُ بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ ذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی فِی کِتَابِهِ الْعَزِیزِ هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ (۴) بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ.

ص: ۱۰

۱- إشاره الی کرویه الشمس.

۲- إیضاح دفائن النواصب: ۳۲.

۳- إیضاح دفائن النواصب: ۳۴ و ۳۵.

۴- الأنفال: ۶۴.

**[ترجمه]حسن بن سلیمان در کتاب محتضر از ابو هریره، از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله نقل می کند که فرمود: بر عرش نوشته شده: «لا اله الا اللَّه، وحده لا شریک له، محمّد عبدی و رسولی، أیّدته بعلی بن ابی طالب.» این مطلب همان گفته در قرآن است: «هُوَ الَّذِی أَیَّدَکَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِینَ» که منظور علی بن ابی طالب است.

ص: ۱۰

**[ترجمه]

«۲۴»

وَ مِنْ کِتَابِ الْمُقْنِعِ فِی الْإِمَامَهِ عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَیْلَهَ أُسْرِیَ بِی إِلَی السَّمَاءِ أُمِرَ بِعَرْضِ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ عَلَیَّ فَرَأَیْتُهُمَا جَمِیعاً رَأَیْتُ الْجَنَّهَ وَ أَلْوَانَ نَعِیمِهَا وَ رَأَیْتُ النَّارَ وَ أَلْوَانَ عَذَابِهَا وَ عَلَی کُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّهِ الثَّمَانِیَهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ وَلِیُّ اللَّهِ.

**[ترجمه]از کتاب مقنع درباره امامت، از جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: وقتی مرا به آسمان ها بردند، بهشت و جهنم را بر من عرضه داشتند و هر دو را دیدم؛ بهشت را با انواع نعمت هایش و جهنم را با انواع عذاب هایش. بر درب هر یک از درهای هشتگانه بهشت نوشته است: «لا اله الا اللَّه محمّد رسول اللَّه علی ولی اللَّه.»

**[ترجمه]

«۲۵»

وَ مِنْ تَفْسِیرِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِکٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَمْرِو بْنِ فَضْلٍ الْبَصْرِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: هَبَطَ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مَلَکٌ لَهُ عِشْرُونَ أَلْفَ رَأْسٍ فَوَثَبَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِیُقَبِّلَ یَدَهُ فَقَالَ لَهُ الْمَلَکُ مَهْلًا مَهْلًا یَا مُحَمَّدُ فَأَنْتَ أَکْرَمُ مِنْ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرْضِ أَجْمَعِینَ وَ الْمَلَکُ یُقَالُ لَهُ مَحْمُودٌ فَإِذَا بَیْنَ مَنْکِبَیْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِیٌّ الصِّدِّیقُ الْأَکْبَرُ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مُنْذُ کَمْ هَذَا الْکِتَابُ مَکْتُوبٌ بَیْنَ مَنْکِبَیْکَ قَالَ مِنْ قَبْلِ أَنْ یَخْلُقَ اللَّهُ أَبَاکَ آدَمَ بِاثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ عَامٍ (۱).

**[ترجمه]از تفسیر محمّد بن عباس بن مروان، سند را به عباد بن محمّد از جعفر بن محمّد از آباء گرامش علیهم السّلام می رساند که فرمود: ملکی خدمت پیامبر اکرم رسید که دارای بیست هزار سر بود. پیامبر اکرم حرکت کرد تا دستش را ببوسد. فرشته گفت: نه صبر کنید، چنین نکنید! شما از تمام اهل آسمان ها و ساکنین زمین بهتر و گرامی ترید.» نام ملک محمود بود و در میان دو کتف او نوشته بود «لا اله الا اللَّه، محمّد رسول اللَّه، علی الصدیق الاکبر.» پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله به او فرمود: از چه وقت این نوشته بین شانه تو است؟ گفت دوازده هزار سال قبل از آفرینش پدرت آدم. -. محتضر: ۱۲۵ -

**[ترجمه]

«۲۶»

وَ مِنْ كِتَابِ الْمِعْرَاجِ، تَأْلِيفِ الشَّيْخِ الصَّالِحِ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّدُوقِ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَإِذاً مُثْبَتٌ عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ الْأَيْمَنِ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي غَرَسْتُ جَنَّةَ عَدْنٍ بِيَدِي أَسْكَنْتُهَا (۲) مَلَائِكَتِي مُحَمَّدٌ صَفْوَتِي مِنْ خَلْقِي أَيَّدْتُهُ بِعَلِيٍّ (۳).

**[ترجمه]کتاب معراج نوشته شیخ صالح ابو محمد الحسن به اسناد خود از صدوق که سند را به ابوالحمراء می رساند، نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: وقتی مرا به آسمان ها بردند، داخل بهشت شدم. در طرف راست عرش نوشته بود «انی انا اللّه لا اله الا انا وحدی. بهشت عدن را بدست خود کاشتم و ملائکه را ساکن آن نمودم. محمّد برگزیده خلق من است، او را تایید نمودم به وسیله علی.» - . محتضر: ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۷»

وَ مِنْهُ، عَنِ الصَّدُوقِ عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنِ ابْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَسْطُورٌ بِخَطٍّ جَلِيلٍ (۴)

ص: ۱۱

۱- المحتضر: ۱۲۵.

۲- فی المصدر: و اسکنتها.

۳- المحتضر: ۱۳۹.

۴- فی المصدر: بخط جلی.

حَوْلَ الْعَرْشِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (۱).

**[ترجمه]کتاب معراج از صدوق، از محمد بن مسلم، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: با خط درخشانی

ص: ۱۱

بر اطراف عرش نوشته است: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی امیرالمؤمنین.» - . محتضر: ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۸»

وَ مِنْهُ، عَنِ الصَّدُوقِ عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنِ ابْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَلُومُونَنِي فِي مَحَبَّتِي لِأَخِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً مَا أَحْبَبْتُهُ حَتَّى أَمَرَنِي رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ بِمَحَبَّتِهِ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَلُومُونَنِي فِي تَقْدِيمِي لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَوَ عِزَّةِ رَبِّي مَا قَدَّمْتُهُ حَتَّى أَمَرَنِي عَزَّ اسْمُهُ بِتَقْدِيمِهِ وَ جَعَلَهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَمِيرَ أُمَّتِي وَ إِمَامَهَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَجَدْتُ عَلَى كُلِّ بَابِ سَمَاءٍ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَمَّا صِرْتُ إِلَى حُجُبِ النُّورِ رَأَيْتُ عَلَى كُلِّ حِجَابٍ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَمَّا صِرْتُ إِلَى الْعَرْشِ وَجَدْتُ عَلَى كُلِّ رُكْنٍ مِنْ أَرْكَانِهِ مَكْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (۲).

ص: ۱۲

۱- المختصر: ۱۳۹.

۲- المختصر: ۱۴۶.

**[ترجمه]کتاب معراج از صدوق، از جابر انصاری نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: چه شده گروهی را که مرا سرزنش می‌کنند به دوست داشتنم برادرم علی بن ابی طالب؟ قسم به آن کسی که مرا به حق به پیامبری برانگیخت، او را دوست نداشتم تا این که خدای بزرگ مرا مأمور به محبت او نمود. بعد فرمود: چه شده گروهی را که مرا مورد سرزنش قرار می‌دهند که علی بن ابی طالب را مقدم می‌دارم؟ به عزت پروردگارم او را مقدم نداشتم تا این که خدای عزیز مرا دستور به مقدم داشتن او داد و او را امیرالمؤمنین و امیر امت و امام آنها قرار داد. ای مردم! وقتی مرا به آسمان هفتم بردند، بر درب هر آسمانی دیدم نوشته شده است: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی بن ابی طالب امیرالمؤمنین.» وقتی به حجب النور رسیدم، دیدم بر هر حجابی نوشته شده: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی بن ابی طالب امیرالمؤمنین.» وقتی به عرش رسیدم، دیدم بر هر یک از ارکان عرش نوشته شده است: «لا اله الا اللّه، محمّد رسول اللّه، علی بن ابی طالب امیرالمؤمنین.» - . محتضر: ۱۴۶

-

ص: ۱۲

**[ترجمه]

باب ۱۱ أن الجن خدامهم يظهرون لهم و يسألونهم عن معالم دينهم

الأخبار

«۱»

ل، الخصال أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَهْلٍ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ الْبَصْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ امْرَأَةً مِنَ الْجِنِّ كَانَ يُقَالُ لَهَا عَفْرَاءُ وَ كَانَتْ تَنْتَابُ (۱) النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فَتَسْمَعُ مِنْ كَلَامِهِ فَتَأْتِي صَالِحِي الْجِنِّ فَيُسْلِمُونَ عَلَى يَدَيْهَا وَ إِنَّهَا فَقَدَهَا النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فَسَأَلَ عَنْهَا جَبْرَئِيلَ فَقَالَ إِنَّهَا زَارَتْ أُخْتاً لَهَا تُحِبُّهَا فِي اللَّهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله طُوبَى لِلْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ فِي الْجَنَّةِ عَمُوداً مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ قَصْرٍ فِي كُلِّ قَصْرٍ سَبْعُونَ أَلْفَ غُرْفَةٍ خَلَقَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُتَحَابِّينَ وَ الْمُتَزَاوِرِينَ (۲) يَا عَفْرَاءُ أَيَّ شَيْ ءٍ رَأَيْتِ قَالَتْ رَأَيْتُ عَجَائِبَ كَثِيرَةً قَالَ فَأَعْجَبُ مَا رَأَيْتِ قَالَتْ رَأَيْتُ إِبْلِيسَ فِي الْبَحْرِ الْأَخْضَرِ عَلَى صَخْرَةٍ بَيْضَاءَ مَادّاً يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ هُوَ يَقُولُ إِلَهِي إِذَا بَرَرْتَ (۳) قَسَمَكَ وَ أَدْخَلْتَنِي نَارَ جَهَنَّمَ فَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ إِلَّا خَلَّصْتَنِي مِنْهَا وَ حَشَرْتَنِي مَعَهُمْ فَقُلْتُ يَا حَارِثُ مَا هَذِهِ الْأَسْمَاءُ الَّتِي تَدْعُو بِهَا قَالَ لِي رَأَيْتُهَا عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ آدَمَ بِسَبْعَةِ آلَافِ سَنَةٍ فَعَلِمْتُ أَنَّهُمْ أَكْرَمُ الْخَلْقِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَنَا أَسْأَلُهُ بِحَقِّهِمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَ اللَّهِ لَوْ أَقْسَمَ أَهْلُ الْأَرْضِ بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ لَأَجَابَهُمْ (۴).

ص: ۱۳

۱- فی نسخه: تأتی و تنتاب أی تأتی مره بعد مره.

۲- فی نسخه: المتحابین فی اللّه ثمّ قال: یا عفراء.

۳- فى نسخه: إذا ابررت.

۴- فى نسخه: لاجابهم اللّه ، الخصال ۲: ۱۷۱.

**[ترجمه]خصال: سهیل بن غزوان بصری گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: زنی از جنیان بنام «عفراء» گاهگاهی خدمت پیامبر اکرم می رسید و از سخنان آن جناب می شنید و آنها را برای جنیان صالح نقل می کرد و آنها به وسیله آن زن اسلام می آوردند. پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله مدتی او را ندید. حالش را از جبرئیل پرسید و او گفت: به دیدن خواهرش رفته که او را در راه خدا دوست می دارد. پیامبر اکرم فرمود: خوشا به حال محبت ورزان در راه خدا! پروردگار بزرگ در بهشت پایه ای از یاقوت قرمز آفریده که بر روی آن هفتاد هزار قصر است و در هر قصری هفتاد هزار غرفه است. خداوند آنها را برای محبت ورزان و دیدارکنندگان خلق کرده است. سپس فرمود: عفراء! چه مشاهده کردی؟ عفراء جواب داد: عجایب زیادی. پرسید: عجیب ترین چیزی که دیدی چه بود؟ در جواب گفت: ابلیس را در دریای سبز روی سنگ سفیدی دیدم که دست به آسمان برداشته بود و می گفت: خدایا! وقتی به سوگند خود وفا کردی و مرا داخل جهنم نمودی، از تو درخواست می کنم به حق محمّد و علی و فاطمه و حسن و حسین که مرا نجات دهی و با آنها محشور نمایی. به او گفتم: ای حارث (ابلیس)! این اسمها چیست که خداوند را به وسیله آنها می خوانی؟ گفت این اسم ها را هفت هزار سال قبل از خلقت آدم در ساق عرش نوشته دیدم و فهمیدم که این ها گرامی ترین خلق در نزد خدایند. از خداوند به حق آنها درخواست می کنم. پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: قسم به خدا اگر تمام اهل زمین با همین خدا را سوگند دهند، خواسته آنها را می پذیرد. - . خصال ۲ : ۱۷۱ -

ص: ۱۳

**[ترجمه]

«۲»

فس، تفسیر القمی وَ الْجَانَّ خَلَقْناهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نارِ السَّمُوم (۱) قَالَ أَبُو إِبْلِیسَ وَ قَالَ الْجِنُّ مِنْ وُلْدِ الْجَانِّ مِنْهُمْ مُؤْمِنُونَ وَ کَافِرُونَ وَ یَهُودُ (۲) وَ نَصَارَی وَ یَخْتَلِفُ أَدْیَانُهُمْ وَ الشَّیَاطِینُ مِنْ وُلْدِ إِبْلِیسَ وَ لَیْسَ فِیهِمْ مُؤْمِنُونَ إِلَّا وَاحِدٌ اسْمُهُ هَامُ بْنُ هِیمِ بْنِ لَاقِیسَ بْنِ إِبْلِیسَ جَاءَ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَرَآهُ جَسِیماً عَظِیماً وَ امْرَأً مَهُولًا فَقَالَ لَهُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا هَامُ بْنُ هِیمِ بْنِ لَاقِیسَ بْنِ إِبْلِیسَ کُنْتُ یَوْمَ قَتَلَ قَابِیلُ هَابِیلَ غُلَاماً ابْنَ أَعْوَامٍ أَنْهَی عَنِ الِاعْتِصَامِ وَ آمُرُ بِإِفْسَادِ الطَّعَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِئْسَ لَعَمْرِی الشَّابُّ الْمُؤَمَّلُ وَ الْکَهْلُ الْمُؤَمَّرُ فَقَالَ دَعْ عَنْکَ هَذَا یَا مُحَمَّدُ فَقَدْ جَرَتْ تَوْبَتِی عَلَی یَدِ نُوحٍ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَهُ فِی السَّفِینَهِ فَعَاتَبْتُهُ (۳) عَلَی دُعَائِهِ عَلَی قَوْمِهِ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ إِبْرَاهِیمَ حَیْثُ أُلْقِیَ فِی النَّارِ فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَیْهِ بَرْداً وَ سَلَاماً وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ مُوسَی حِینَ غَرَّقَ اللَّهُ فِرْعَوْنَ وَ نَجَّی بَنِی إِسْرَائِیلَ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ هُودٍ حِینَ دَعَا عَلَی قَوْمِهِ فَعَاتَبْتُهُ وَ لَقَدْ کُنْتُ مَعَ صَالِحٍ فَعَاتَبْتُهُ عَلَی دُعَائِهِ عَلَی قَوْمِهِ وَ لَقَدْ قَرَأْتُ الْکُتُبَ فَکُلُّهَا (۴) تُبَشِّرُنِی بِکَ وَ الْأَنْبِیَاءُ یُقْرِءُونَکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُونَ أَنْتَ أَفْضَلُ الْأَنْبِیَاءِ وَ أَکْرَمُهُمْ فَعَلِّمْنِی مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَیْکَ شَیْئاً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ عَلِّمْهُ فَقَالَ هَامٌ یَا مُحَمَّدُ إِنَّا لَا نُطِیعُ إِلَّا نَبِیّاً أَوْ وَصِیَّ نَبِیٍّ فَمَنْ هَذَا قَالَ هَذَا أَخِی وَ وَصِیِّی وَ وَزِیرِی وَ وَارِثِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ قَالَ نَعَمْ نَجِدُ اسْمَهُ فِی الْکُتُبِ إِلْیَا فَعَلَّمَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ فَلَمَّا کَانَتْ لَیْلَهُ الْهَرِیرِ بِصِفِّینَ جَاءَ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام (۵).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: «وَ الْجَانَّ خَلَقْناهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نارِ السَّمُوم.» - . حجر / ۲۷ -

{و پیش از آن جن را از آتشی سوزان و بی دود خلق کردیم.} منظور از «جان»، پدر ابلیس است. جن از نژاد جان است، بعضی ایمان دارند و بعضی کافر و یهودی و نصرانی و دارای ادیان مختلفی هستند، اما شیاطین از نژاد ابلیس هستند و در میان آنها مؤمن وجود ندارد جز یکی به نام «هام بن هیم بن لا قیس بن ابلیس.» خدمت پیامبر اکرم رسید و او را بسیار جسیم و بزرگ دید که هیکلی هراس انگیز داشت. به او فرمود: تو کیستی؟ گفت من هام بن هیم بن لاـ قیس بن ابلیس هستم. روز کشته شدن هابیل به دست قابیل چند ساله بودم و از چنگ زدن به دین باز می‌داشتم و مردم را به آلوده کردن غذا تشویق می کردم. پیامبر اکرم فرمود: به جان خودم قسم، جوانی بدی داشته ای که مردم از تو امید خیر داشته اند و حالا که پیر شده ای، تو را فرمانروای خویش گردانیده اند. او در جواب گفت: این سخنان را به فراموشی بسپار ای محمّد! توبه من به دست نوح پذیرفته شد. با او در کشتی بودم و او را بر نفرینی که بر قومش کرد سرزنش کردم، و با ابراهیم بودم وقتی در آتش افکنده شد که خداوند آتش را برای او سرد و سلامت قرار داد، و با موسی بودم هنگامی که خداوند فرعون را غرق کرد و بنی اسراییل را نجات بخشید، و با هود بودم وقتی قوم خود را نفرین کرد و او را سرزنش کردم، و با صالح بودم و او را بر نفرینش سرزنش کردم. تمام کتاب‌ها را خوانده ام در تمام آنها بشارت به ظهور شما می‌دادند، پیامبران به شما سلام رسانده اند و می... گفتند شما بهترین انبیاء و گرامی ترین آنهایی. به من از آنچه خدا بر تو نازل کرده مقداری بیاموز. پیامبر اکرم به امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: او را بیاموز! هام گفت: من فقط تابع پیامبر یا وصی پیامبرم. این شخص کیست؟ فرمود: این برادر و وصی و وزیر و وارث من است، علی بن ابی طالب .

گفت: درست است، اسم او را در کتاب ها «الیا» دیده ام. علی علیه السّلام او را تعلیم نمود. او در لیله الهریر در جنگ صفین خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام آمد. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۳۵۱ -

**[ترجمه]

بیان

المؤمل على بناء المفعول أي بئس حالك عند شبابك حيث كانوا يأملون منك الخير و في حال كونك كهلا حيث أمروك عليهم و في البصائر المتأمل كما سيأتي و هو إما من الأمل أيضا أو بمعنى التثبت في الأمر و النظر فيه و الغلام

ص: ۱۴

۱- الحجر: ۲۷.

۲- في المصدر: و يهودى.

۳- في نسخة: فعاينته و كذا في المواضع الآتيه.

۴- في نسخة: و كلها.

۵- تفسير القمّيّ: ۳۵۱.

المقبل (۱) أی إلی الدنیا فإن الإنسان فی أول العمر مقبل إلیها

و فی روایات العامه هکذا بئس لعمر الله عمل الشیخ المتوسم و الشاب المتلوم.

قال الجزری المتوسم المتحلی بسمه الشیوخ و المتلوم المتعرض للأئمه فی الفعل السیئ (۲) و یجوز أن یکون من اللومه و هی الحاجه أی المنتظر لقضائها انتهی.

و فی الخرائج بئس سیره الشیخ المتأمل و الشاب المؤمل و لا یخفی توجیهه.

**[ترجمه]«المؤمّل» بنا بر اسم مفعول بودن، یعنی جوانی بدی داشتی و مردم از تو امید خیر داشتند و پیری بدی داشتی و تو را فرمانروای خویش گردانیده اند.

ص: ۱۴

و در بصائر «المتأمّل» است، چنان چه خواهد آمد که یا از أمل است و یا به معنی ثبات قدم در کار و نظر در آن. و«الغلام المقبل» یعنی روآورنده به دنیا، زیرا انسان در اول عمر به سوی دنیا رو می آورد. در روایات اهل سنت این گونه آمده: «بئس لعمرو اللّه عمل الشیخ المتوسّم والشاب المتلوّم.» جزری گفته است: «المتوسّم» یعنی آراسته شده به نشانه پیران و «المتلوّم» یعنی متعرض به ائمه در انجام گناه و شاید از «اللومة» باشد که حاجت است، یعنی منتظر برآورده شدن حاجتش است. (پایان نقل قول) و در خرائج و جرائح این گونه آمده: «بئس سیرة الشیخ المتأمّل و الشابّ المؤمل» که توجیه آن مخفی نیست.

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِیمُ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِسٌ (۳) إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ طَوِیلٌ کَأَنَّهُ نَخْلَهٌ فَسَلَّمَ عَلَیْهِ فَرَدَّ عَلَیْهِ السَّلَامَ وَ قَالَ یُشْبِهُ (۴) الْجِنَّ وَ کَلَامَهُمْ فَمَنْ أَنْتَ یَا عَبْدَ اللَّهِ فَقَالَ أَنَا الْهَامُ بْنُ الْهِیمِ بْنِ لَاقِیسَ بْنِ إِبْلِیسَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا بَیْنَکَ وَ بَیْنَ إِبْلِیسَ إِلَّا أَبَوَیْنِ (۵) فَقَالَ نَعَمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ فَکَمْ أَتَی لَکَ قَالَ أَکَلْتُ عُمُرَ الدُّنْیَا إِلَّا أَقَلَّهُ أَنَا أَیَّامَ قَتَلَ قَابِیلُ هَابِیلَ غُلَامٌ أَفْهَمُ الْکَلَامَ وَ أَنْهَی عَنِ الِاعْتِصَامِ وَ أَطُوفُ (۶) الْآجَامَ وَ آمُرُ بِقَطِیعَهِ الْأَرْحَامِ وَ أُفْسِدُ الطَّعَامَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِئْسَ سِیرَهُ الشَّیْخِ الْمُتَأَمِّلِ وَ الْغُلَامِ الْمُقْبِلِ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّی تَائِبٌ قَالَ عَلَی یَدِ مَنْ جَرَی (۷) تَوْبَتُکَ مِنَ الْأَنْبِیَاءِ قَالَ عَلَی یَدَیْ نُوحٍ وَ کُنْتُ مَعَهُ فِی سَفِینَتِهِ وَ عَاتَبْتُهُ عَلَی دُعَائِهِ عَلَی قَوْمِهِ حَتَّی بَکَی وَ أَبْکَانِی وَ قَالَ لَا جَرَمَ أَنِّی عَلَی ذَلِکَ مِنَ النَّادِمِینَ وَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَکُونَ مِنَ الْجاهِلِینَ ثُمَّ کُنْتُ مَعَ هُودٍ فِی مَسْجِدِهِ مَعَ الَّذِینَ

ص: ۱۵

۱- هو فی روایه البصائر.

۲- فی نسخه: فی فعل شی ء.

۳- فی المصدر: ذات یوم جالس.

۴- فی نسخه: شبیه الجن.

۵- فی نسخه: الا ابوان و صححه.

۶- فی نسخه: أطوق.

۷- فی نسخه: جرت.

آمَنُوا مَعَهُ فَعَاتَبْتُهُ عَلَى دُعَائِهِ عَلَى قَوْمِهِ حَتَّى بَكَى وَ أَبْكَانِي وَ قَالَ لَا جَرَمَ أَنِّي عَلَى ذَلِكَ مِنَ النَّادِمِينَ وَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ثُمَّ كُنْتُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ حِينَ كَادَهُ قَوْمُهُ فَأَلْقَوْهُ فِي النَّارِ فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ بَرْداً وَ سَلَاماً ثُمَّ كُنْتُ مَعَ يُوسُفَ حِينَ حَسَدَهُ إِخْوَتُهُ فَأَلْقَوْهُ فِي الْجُبِّ فَبَادَرْتُهُ إِلَى قَعْرِ الْجُبِّ فَوَضَعْتُهُ وَضْعاً رَفِيقاً ثُمَّ كُنْتُ مَعَهُ فِي السِّجْنِ أُؤْنِسُهُ فِيهِ حَتَّى أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْهُ ثُمَّ كُنْتُ مَعَ مُوسَى عليه السلام وَ عَلَّمَنِي سِفْراً مِنَ التَّوْرَاةِ وَ قَالَ إِنْ أَدْرَكْتَ عِيسَى فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ فَلَقِيتُهُ وَ أَقْرَأْتُهُ مِنْ مُوسَى السَّلَامَ وَ عَلَّمَنِي سِفْراً مِنَ الْإِنْجِيلِ وَ قَالَ إِنْ أَدْرَكْتَ مُحَمَّداً صلى الله عليه و آله فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ- فَعِيسَى يَا رَسُولَ اللَّهِ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ عَلَى عِيسَى رُوحِ اللَّهِ وَ كَلِمَتِهِ وَ جَمِيعِ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَ رُسُلِهِ مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ السَّلَامُ وَ عَلَيْكَ يَا هَامُ بِمَا بَلَّغْتَ السَّلَامَ فَارْفَعْ إِلَيْنَا حَوَائِجَكَ قَالَ حَاجَتِي أَنْ يُبْقِيَكَ اللَّهُ لِأُمَّتِكَ وَ يُصْلِحَهُمْ لَكَ وَ يَرْزُقَهُمُ الِاسْتِقَامَةَ لِوَصِيِّكَ مِنْ بَعْدِكَ فَإِنَّ الْأُمَمَ السَّالِفَةَ إِنَّمَا هَلَكَتْ بِعِصْيَانِ الْأَوْصِيَاءِ وَ حَاجَتِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ تُعَلِّمَنِي سُوَراً مِنَ الْقُرْآنِ أُصَلِّي بِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا عَلِيُّ عَلِّمِ الْهَامَ وَ ارْفُقْ بِهِ فَقَالَ هَامٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَذَا الَّذِي ضَمَمْتَنِي إِلَيْهِ فَإِنَّا مَعَاشِرَ الْجِنِّ قَدْ أُمِرْنَا أَنْ لَا نُكَلِّمَ إِلَّا نَبِيّاً أَوْ وَصِيَّ نَبِيٍّ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا هَامُ مَنْ وَجَدْتُمْ فِي الْكِتَابِ وَصِيَّ آدَمَ قَالَ شَيْثَ بْنَ آدَمَ قَالَ فَمَنْ وَجَدْتُمْ وَصِيَّ نُوحٍ قَالَ سَامَ بْنَ نُوحٍ قَالَ فَمَنْ كَانَ وَصِيَّ هُودٍ قَالَ يُوحَنَّا بْنُ حزان (حنان) (1) ابْنُ عَمِّ هُودٍ قَالَ فَمَنْ كَانَ وَصِيَّ إِبْرَاهِيمَ قَالَ إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ فَمَنْ كَانَ وَصِيَّ مُوسَى- قَالَ يُوشَعُ بْنُ نُونٍ قَالَ فَمَنْ كَانَ وَصِيَّ عِيسَى قَالَ شَمْعُونُ بْنُ حَمُّونَ الصَّفَا ابْنُ عَمِّ مَرْيَمَ قَالَ فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي الْكِتَابِ وَصِيَّ مُحَمَّدٍ قَالَ هُوَ فِي التَّوْرَاةِ إِلْيَا

۱- في المصدر: يوحنا بن حنان.

قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله هَذَا إِلْيَا هُوَ عَلِيٌّ وَصِيِّي قَالَ الْهَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَهُ اسْمٌ غَيْرُ هَذَا قَالَ نَعَمْ هُوَ حَيْدَرَةُ فَلِمَ تَسْأَلُنِي عَنْ ذَلِكَ قَالَ إِنَّا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ الْأَنْبِيَاءِ أَنَّهُ فِي الْإِنْجِيلِ هَيْدَارَا قَالَ هُوَ حَيْدَرَةُ قَالَ فَعَلَّمَهُ عَلِيٌّ سُوَراً مِنَ الْقُرْآنِ فَقَالَ هَامٌ يَا عَلِيُّ يَا وَصِيَّ مُحَمَّدٍ أَكْتَفِي بِمَا عَلَّمْتَنِي مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ نَعَمْ يَا هَامُ قَلِيلُ الْقُرْآنِ كَثِيرٌ- (۱) ثُمَّ قَامَ هَامٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَوَدَّعَهُ فَلَمْ يَعُدْ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله حَتَّى قُبِضَ علیه السلام (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن یزید از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که روزی پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نشسته بود که مردی بلند قد مانند یک نخل خرما که شباهت به جنیان و سخن گفتن آنها داشت، وارد شد و سلام کرد. پیامبر اکرم جوابش را داد و گفت: کیستی ای بنده خدا؟ گفت: من هام بن هیم بن لا قیس بن ابلیسم. پیامبر صلّی اللّه علیه و آله به او فرمود: با دو واسطه نسب تو به ابلیس می رسد. گفت: بله یا رسول اللّه! پیامبر صلّی اللّه علیه و آله فرمود: چقدر بر تو گذشته؟ گفت: تمام عمر دنیا به جز کمی از آن. روز کشته شدن هابیل به دست قابیل چند جوانی بودم که کلام را می‌فهمیدم و از چنگ زدن به دین باز می‌داشتم و دور بیشه‌ها می‌چرخیدم و به قطع رحم امر می‌کردم و غذا را آلوده می‌نمودم. پیامبر اکرم به او فرمود: چه بد سیره‌ای است روش پیری که مردم از او امید خیر دارند و جوانی که رو به دنیا آورده! گفت: یا رسول اللّه! من توبه کرده ام. فرمود: توبه ات به دست کدام یک از پیامبران بوده؟ گفت: به دست نوح و در کشتی با او بودم و او را به خاطر نفرین قومش سرزنش کردم، تا این که گریه کرد و مرا هم به گریه انداخت. و گفت من ناگزیر بر همین منوال پشیمان بودم و به خدا پناه می‌بردم از این که از جاهلان باشم. سپس با هود در مسجدش و با کسانی که ص: ۱۵

همراه او ایمان آوردند بودم و او را به خاطر نفرین قومش سرزنش کردم، تا این که به گریه افتاد و مرا هم به گریه انداخت. و گفت من ناگزیر بر همین منوال پشیمان بودم و به خدا پناه می‌بردم از این که از جاهلان باشم. سپس با ابراهیم بودم، زمانی که قومش درباره او اراده بدی کردند و او را در آتش انداختند که خدا آتش را بر او سرد و سلامت قرار داد. سپس با یوسف بودم، زمانی که برادرانش به او حسادت ورزیدند و او را در چاه انداختند و من او را به ته چاه بردم و او را با مدارا گذاردم و در زندان با او بودم و با او مأنوس تا این که خدا او را از زندان خارج نمود. سپس با موسی بودم و بخشی از تورات را به من تعلیم داد و گفت که اگر عیسی را درک کردی، سلام مرا به او برسان و عیسی را ملاقات کردم و سلام موسی را به او رساندم. او نیز بخشی از انجیل را به من آموخت و به من فرمود که اگر محمد صلّی اللّه علیه و آله را درک کردی، سلام مرا به او برسان و او را ملاقات کردم و سلام عیسی را به او رساندم. پیامبر صلّی اللّه علیه و آله فرمود: سلام بر عیسی روح خدا و کلمه او و تمام پیامبران الهی و رسل او تا زمانی که آسمان ها و زمین برپاست، و سلام بر تو ای هام به خاطر سلامی که رساندی، حوائجت را بگو! هام گفت: حاجتم این است که خدا شما را برای امتت نگه دارد و آنها را به خاطر تو اصلاح کند و پایداری و استقامت در راه وصی بعد تو به آنها روزی کند، زیرا امت های گذشته به سبب نافرمانی اوصیاء هلاک شدند. خواسته دیگرم این است که سوره هایی از قرآن را به من بیاموزی تا با آنها نماز بخوانم. رسول خدا صلّی اللّه علیه و آله به علی علیه السلام فرمود: یا علی! هام را تعلیم ده و با او مدارا کن. هام گفت: یا رسول اللّه! این کیست که مرا همنشین او کردی؟ ما جنیان مأمور شده ایم که جز با پیامبر یا وصی پیامبر صحبت نکنیم. پیامبر صلّی اللّه علیه و آله به او گفت: ای هام! وصی آدم در قرآن کیست؟ گفت: شیث بن آدم. فرمود: وصی نوح کیست؟ گفت: سام بن نوح. فرمود وصی هود کیست؟ گفت: یوحنّا ابن حزان - . در مصدر «یوحنا بن حنان» آمده است. -

پسر عموی هود. فرمود: وصی ابراهیم کیست؟ گفت: اسحاق بن ابراهیم. فرمود: وصی موسی کیست؟ گفت: یوشع بن نون. فرمود: وصی عیسی کیست؟ گفت: شمعون بن حمون الصفا، پسر عموی مریم. فرمود: وصی محمد صلّی اللّه علیه و آله را در قرآن چه کسی یافتید؟ گفت: نام او در تورات الیّا است.

ص: ۱۶

پیامبر صلّی الله علیه و آله فرمود: این الیّا است که همان علی است وصی من. هام گفت: یا رسول اللّه! نام دیگری غیر از این دارد؟ فرمود: بله، «حیدرة»، آن را از من سؤال نکردی؟ گفت: ما در کتاب انبیاء این گونه یافتیم که نام او در انجیل «هیدارا» است. فرمود: همان حیدره است. علی علیه السّلام سوره هایی از قرآن را به او آموخت. هام گفت: ای علی ای وصیّ محمّد! به آنچه که از قرآن به من آموختی بسنده کنم؟ فرمود: آری ای هام. کمی از قرآن بسیار است. سپس هام از جای حرکت کرد، به طرف پیامبر صلّی اللّه علیه و آله آمد و با او وداع نمود و تا وقتی که پیامبر صلّی اللّه علیه و آله از دنیا رفت، دیگر خدمت ایشان برنگشت. - . بصائر الدرجات: ۲۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ حَسَّانَ عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: يَوْمُ الْأَحَدِ لِلْجِنِّ لَيْسَ تَظْهَرُ فِيهِ لِأَحَدٍ غَيْرِنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: موسی بن بکر از شخصی، از امام صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: روز یکشنبه برای جن است. در این روز به غیر از ما بر کسی آشکار نمی شود. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قَالَ: أَوْصَانِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام بِحَوَائِجَ لَهُ بِالْمَدِينَةِ قَالَ فَبَيْنَا أَنَا فِی فَجِّ الرَّوْحَاءِ عَلَى رَاحِلَتِی إِذاً إِنْسَانٌ يَلْوِی بِثَوْبِهِ قَالَ فَمِلْتُ إِلَيْهِ وَ ظَنَنْتُ أَنَّهُ عَطْشَانٌ فَنَاوَلْتُهُ الْإِدَاوَةَ قَالَ فَقَالَ لَا حَاجَةَ لِی بِهَا ثُمَّ نَاوَلَنِی كِتَاباً طِينُهُ رَطْبٌ قَالَ فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَى خَتْمِهِ إِذَا هُوَ خَاتَمُ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ مَتَى عَهْدُكَ بِصَاحِبِ الْكِتَابِ قَالَ السَّاعَةَ قَالَ فَإِذَا فِيهِ أَشْيَاءُ يَأْمُرُنِی بِهَا ثُمَّ قَالَ الْتَفَتُّ فَإِذاً لَيْسَ عِنْدِی أَحَدٌ قَالَ فَقَدِمَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَلَقِيتُهُ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ رَجُلٌ أَتَانِی بِكِتَابِكَ (۴) وَ طِينُهُ رَطْبٌ قَالَ إِذَا عَجِلَ بِنَا أَمْرٌ أَرْسَلْتُ (۵) بَعْضَهُمْ يَعْنِی الْجِنَّ وَ زَادَ فِيهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ يَا سَدِيرُ إِنَّ لَنَا خَدَماً مِنَ الْجِنِّ فَإِذَا أَرَدْنَا السُّرْعَةَ بَعَثْنَاهُمْ (۶).

ص: ۱۷

۱- فی المصدر: قلیل من القرآن کثیر.

۲- بصائر الدرجات: ۲۸.

۳- بصائر الدرجات: ۲۷.

۴- فی المصدر: بکتاب.

۵- فی نسخه: ارسلنا.

۶- بصائر الدرجات: ۲۷.

یج، الخرائج و الجرائح سعد عن محمد بن الحسين مثله (۱)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سدیر صیرفی گفت: حضرت باقر علیه السّلام در مدینه مرا از پی چیزهایی که لازم داشت، به مکه فرستاد. گفت وقتی به راه کوهستانی در روحاء رسیدم، بر مرکب سواری خود سوار بودم و دیدم شخصی خود را در جامه پیچیده. به او نزدیک شدم و خیال کردم تشنه است. قمقمه آب خود را به او دادم. گفت به آب احتیاج ندارم. نامه ای به دست من داد که مرکب آن هنوز خشک نشده بود. همین که مهر نامه را نگاه کردم، دیدم مهر حضرت باقر علیه السّلام است. گفتم: از خدمت صاحب نامه چه وقت آمده ای؟ گفت: هم اکنون. امام علیه السّلام در نامه دستوراتی به من داده بود. همین که نگاه کردم، کسی را ندیدم. وقتی حضرت باقر علیه السّلام تشریف آورد، عرض کردم: فدایت شوم! شخصی نامه ای از طرف شما برایم آورد، با این که مرکب آن هنوز خشک نشده بود. فرمود: هر وقت کاری فوری داشته باشم، یکی از آنها را (جنیان) می فرستم.

محمّد بن حسین با همین اسناد در آخر روایت نقل می کند که فرمود: «سدیر! ما خدمتکارانی از جن داریم. وقتی کار فوری داریم آنها را می فرستیم.» - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

ص: ۱۷

خرائج و جرائح: سعد از محمد بن حسین همین روایت را نقل کرده است. - . خرائج و جرائح ... -

**[ترجمه]

بیان

قوله بالمدينه إما متعلق بأوصانی فيكون الراوی خرج قبله عليه السلام إلى مكه فأوصاه عليه السلام بأشياء يعملها فی مكه فالمراد بالقدوم القدوم إلى مكه أو بالحوائج فالأمر بالعكس و الفج الطريق بين الجبلين أو الطريق الواسع و الروحاء موضع بين الحرمين على ثلاثين أو أربعين ميلا من المدينه على ما ذكره الفيروزآبادی و قال لوی (۲) بثوبه أشار.

**[ترجمه]عبارت «بالمدینه» یا متعلق به «أوصانی» است، پس راوی قبل از امام علیه السّلام به مکه رفته است که امام علیه السّلام او را به چیزهایی که در مکه انجام می دهد، سفارش کرد. پس منظور از رسیدن، رسیدن به مکه است. یا متعلق به «الحوائج» است که معنای آن عکس آنچه ذکر شد، می گردد. «الفج» راه بین دو کوه یا راه پهن است. «روحاء» مکانی است بین مکه و مدینه در فاصله چهل و سه میلی مدینه بنا بر قول فیروز آبادی و گفته است: «لوی بثوبه» یعنی اشاره کرد.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه

السلام فَقِيلَ إِنَّ عِنْدَهُ قوم (قَوْماً) أَثْبُتُ قَلِيلًا حَتَّى يَخْرُجُوا فَخَرَجَ قَوْمٌ أَنْكَرْتُهُمْ وَ لَمْ أَعْرِفْهُمْ (٣) ثُمَّ أَذِنَ لِي فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا زَمَانُ بَنِي أُمَيَّةَ وَ سَيْفُهُمْ يَقْطُرُ دَماً فَقَالَ لِي يَا أَبَا حَمْزَةَ هَؤُلَاءِ وَفْدُ شِيعَتِنَا مِنَ الْجِنِّ جَاءُوا يَسْأَلُونَنَا عَنْ مَعَالِمِ دِينِهِمْ (۴).

يج، الخرائج و الجرائح سعد عن أحمد بن محمد مثله (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: اجازه خواستم خدمت حضرت باقر علیه السّلام برسم. گفتند گروهی خدمت ایشان هستند، صبر کن تا آنها خارج شوند. گروهی خارج شدند که به نظر من آشنا نمی آمدند و آنها را نمی شناختم. امام علیه السّلام به من اجازه داد. وارد شدم و گفتم: فدایت شوم! حالا زمان حکومت بنی امیه است که از دم شمشیر آنها خون می چکد. فرمود: ای ابو حمزه! اینها شیعیان ما از طایفه جن هستند. آمده بودند که سؤال های دینی خود را بپرسند. - .

بصائر الدرجات: ۲۷ -

خرائج و جرائح: از احمد بن محمد همین روایت را نقل کرده است. - . خرائج و جرائح ... -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِيمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةِ إِذَا الْتَفَتَ عَنْ يَسَارِهِ فَإِذَا كَلْبٌ أَسْوَدُ فَقَالَ مَا لَكَ قَبَّحَكَ اللَّهُ مَا أَشَدَّ مُسَارَعَتَكَ فَإِذَا هُوَ شَبِيهٌ بِالطَّائِرِ فَقُلْتُ مَا هُوَ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ هَذَا عَثْمٌ بَرِيدُ الْجِنِّ مَاتَ هِشَامٌ السَّاعَةَ فَهُوَ يَطِيرُ يَنْعَاهُ فِي كُلِّ بَلْدَةٍ (۶).

۱- الخرائج و الجرائح:.
۲- لعل الصحيح: ألوى بثوبه.
۳- في نسخه: و لست أعرفهم.
۴- بصائر الدرجات: ۲۷.
۵- الخرائج و الجرائح.
۶- بصائر الدرجات: ۲۷.

یج، الخرائج و الجرائح سعد عن أحمد بن محمد عن علی بن الحکم مثله (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: بین مکه و مدینه در خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. ناگاه امام متوجه طرف چپ خود شد که سگی سیاه دیده می شد. فرمود: تو را چه شده؟ خدا زشت کند تو را! چقدر عجله کردی؟ یک مرتبه دیدم شبیه پرنده شد. عرض کردم: این چیست فدایت شوم؟ فرمود: این «عثم» پیک جن است. هشام از دنیا رفت و هم اکنون او پرواز می کند و در هر شهر خبر مرگ او را منتشر می کند. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

ص: ۱۸

خرائج و جرائح: از علی بن الحکم همین روایت را نقل کرده است. - . خرائج و جرائح ... -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدٌ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَدِیدٍ عَنِ ابْنِ حَازِمٍ عَنْ سَعْدٍ الْإِسْکَافِ قَالَ: أَتَیْتُ بَابَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مَعَ أَصْحَابٍ لَنَا لِنَدْخُلَ عَلَیْهِ فَإِذَا ثَمَانِیَةُ نَفَرٍ کَأَنَّهُمْ مِنْ أَبٍ وَ أُمٍّ عَلَیْهِمْ ثِیَابٌ زَرَابِیٌّ وَ أَقْبِیَهٌ طَاقَ طَاقَ وَ عَمَائِمُ صُفْرٌ دَخَلُوا فَمَا احْتَبَسُوا حَتَّی خَرَجُوا قَالَ لِی یَا سَعْدُ رَأَیْتَهُمْ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ أُولَئِکَ إِخْوَانُکُمْ مِنَ الْجِنِّ أَتَوْنَا یَسْتَفْتُونَنَا فِی حَلَالِهِمْ وَ حَرَامِهِمْ کَمَا تَأْتُونَّا وَ تَسْتَفْتُونَّا فِی حَلَالِکُمْ وَ حَرَامِکُمْ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سعد اسکاف گفت: با چند نفر از اصحاب درب خانه حضرت باقر علیه السّلام رفتیم که خدمت ایشان برسیم. ناگاه هشت نفر را دیدیم که گویا همه از یک پدر و مادر بودند؛ همگی لباس‌های زرابی داشتند، هر کدام یک قبای تنها پوشیده بودند و عمامه هایی زرد داشتند. آنها وارد شدند، ولی خیلی زود برگشتند. حضرت به من فرمود ای سعد! اینها را دیدی؟ گفتم: آری فدایت شوم! فرمود: اینها برادران شما از جن بودند. می آیند که مسائل حلال و حرام خود را بپرسند، همان طور که شما می آیید برای پرسش حلال و حرام. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

الزرابی جمع الزربیه و هی الطنفسه و قیل البساط ذو الخمل و قوله طاق طاق أی لبسوا قباء مفردا لیس معه شی ء آخر من الثیاب کما ورد فی الحدیث الإقامه طاق طاق أو إنه لم یکن له بطانه و لا قطن و قال فی القاموس الطاق ضرب من الثیاب و الطیلسان أو الأخضر انتهی و ما ذکرناه أظهر فی المقام لا سیما مع التکرار.

**[ترجمه]«الزرابیّ» جمع «الزربیه» است به معنای حصیر، و گفته شده به معنی فرشی است که دارای کرک است. و عبارت «طاق طاق» یعنی فقط قباء پوشید و لباس دیگری به تن نداشت. چنان چه در روایت آمده است: «الاقامهٔ طاق طاق» (که به

معنی اقامت یک نفری است.) یا این که به این معناست که پنبه و لایه دیگری زیر آن نیست. در قاموس گفته است: «الطاق» نوعی لباس یا لباس سبزرنگی است که خواص آن را می پوشند.(پایان نقل قول) و آنچه ما گفتیم، در اینجا اظهر است، خصوصا با تکرار آن .

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات عَنْهُ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ سَعْدٍ الْإِسْكَافِ قَالَ: طَلَبْتُ الْإِذْنَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَبَعَثَ إِلَیَّ لَا تَعْجَلْ فَإِنَّ عِنْدِی قَوْماً مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَلَمْ أَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ عَلَیَّ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا یُشْبِهُونَ الزُّطَّ عَلَیْهِمْ أَقْبِیَهٌ طَبَقَیْنِ وَ خِفَافٌ فَسَلَّمُوا وَ مَرُّوا وَ دَخَلْتُ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ قُلْتُ لَهُ مَا أَعْرِفُ هَؤُلَاءِ جُعِلْتُ فِدَاكَ الَّذِینَ خَرَجُوا فَمَنْ هُمْ (۳) قَالَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ مِنَ الْجِنِّ قُلْتُ لَهُ وَ یَظْهَرُونَ لَكُمْ قَالَ نَعَمْ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سعد اسکاف گفت: از امام باقر علیه السّلام اذن دخول گرفتم. کسی را فرستاد و به من گفت: عجله نکن، گروهی از برادرانتان نزد من هستند. خیلی طول نکشید که دوازده مرد که شبیه سودانی‌ها بودند و قباهای دو لایه که بین آن پنبه نیست و کفش‌هایی بر تن داشتند بیرون آمدند. پس سلام کردند و رفتند. خدمت امام باقر علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: فدایت شوم! این ها را که از نزد تو خارج شدند نشناختم، چه کسانی بودند؟ فرمود: این ها گروهی از برادران شما از جنیان بودند. عرض کردم: بر شما ظاهر می شوند؟ فرمود: بله. - . بصائر الدرجات: ۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالطبقین أن کل قباء کان من طبقین غیر محشو بالقطن و یقال بالفارسیه: دوتهی.

۱- الخرائج و الجرائح.

۲- بصائر الدرجات: ۲۷ فیه: و تستفتوننا.

۳- فی المصدر: قلت: جعلت فداك من هؤلاء الذین خرجوا من عندك؟.

۴- بصائر الدرجات: ۲۷.

**[ترجمه]شاید منظور از «طبقین»، هر قبایی است که از دو لایه تشکیل شده که در میان آن پنبه نباشد و در فارسی به آن «دوتهی» می گویند.

ص: ۱۹

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ بِشْرٍ عَنْ فَضَالَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: حُمِلَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَالٌ مِنْ خُرَاسَانَ مَعَ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِهِ لَمْ يَزَالا يَتَفَقَّدَانِ الْمَالَ حَتَّى مَرَّا بِالرَّيِّ فَرَفَعَ (۱) إِلَيْهِمَا رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِمَا كِيساً فِيهِ أَلْفَا دِرْهَم فَجَعَلَا يَتَفَقَّدَانِ فِي كُلِّ يَوْمِ الْكِيسَ حَتَّى دَنَيَا مِنَ الْمَدِينَهِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ تَعَالَ حَتَّى نَنْظُرَ مَا حَالُ الْمَالِ فَنَظَرَا فَإِذَا الْمَالُ عَلَى حَالِهِ مَا خَلَا كِيسَ الرَّازِيِّ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ مَا نَقُولُ السَّاعَهَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ أَحَدُهُمَا إِنَّهُ علیه السلام كَرِيمٌ وَ أَنَا أَرْجُو أَنْ يَكُونَ عِلْمُ مَا نَقُولُ عِنْدَهُ فَلَمَّا دَخَلَا الْمَدِينَهَ قَصَدَا إِلَيْهِ فَسَلَّمَا إِلَيْهِ الْمَالَ فَقَالَ لَهُمَا أَيْنَ كِيسُ الرَّازِيِّ فَأَخْبَرَاهُ بِالْقِصَّهِ فَقَالَ لَهُمَا إِنْ رَأَيْتُمَا الْكِيسَ تَعْرِفَانِهِ قَالا نَعَمْ قَالَ يَا جَارِيَهُ عَلَيَّ بِكِيسِ كَذَا وَ كَذَا فَأَخْرَجَتِ الْكِيسَ فَرَفَعَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِلَيْهِمَا فَقَالَ أَ تَعْرِفَانِهِ قَالا هُوَ ذَاكَ قَالَ إِنِّي احْتَجْتُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ إِلَى مَالٍ فَوَجَّهْتُ رَجُلًا مِنَ الْجِنِّ مِنْ شِيعَتِنَا فَأَتَانِي بِهَذَا الْكِيسِ مِنْ مَتَاعِكُمَا (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: مفضل بن عمر گفت: برای حضرت صادق علیه السّلام مالی را به وسیله دو نفر از اصحابش از خراسان آوردند و آنها پیوسته مواظب آن مال بودند تا به ری رسیدند. یکی از دوستان آن دو نفر کیسه ای به آنها داد که محتوی هزار درهم بود. هر روز این دو نفر به کیسه پول سر می‌زدند تا رسیدند به نزدیکی مدینه. یکی از آنها گفت: بیا بررسی کنیم ببینیم وضع مال چگونه است. بررسی کردند و دیدند آنچه را که آورده بودند درست بود، مگر کیسه مردی که در ری به آنها سپرده بود. یکی به دیگری گفت: خدا به خیر کند! حالا به حضرت صادق علیه السّلام چه بگوییم؟ دوست او در جوابش گفت: امام کریم است، در ضمن ما امیدواریم او از راستی و درستی حرف ما اطلاع داشته باشد. آنها وارد مدینه شدند و خدمت امام علیه السّلام رسیدند و پس از سلام، مال را تقدیم کردند. امام صادق علیه السّلام فرمود: کیسه مرد رازی چه شد؟ جریان را توضیح دادند و فرمود: اگر شما کیسه را مشاهده کنید می شناسید؟ گفتند: آری. به خدمتکاری دستور داد که فلان کیسه را بیاور. وقتی آورد، امام صادق علیه السّلام کیسه را پیش آنها گذاشت و فرمود: این را می شناسید؟ عرض کردند: این همان کیسه است. فرمود: من در دل شب احتیاج به پولی پیدا کردم و یکی از جنیان شیعه را فرستادم و این کیسه را از میان اسباب‌های شما برایم آورد. - . بصائر الدرجات: ۳۸ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ير، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ سَعْدٍ الْإِسْكَافِ قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام أُرِيدُ الْإِذْنَ عَلَيْهِ فَإِذَا رَوَاحِلُ عَلَى الْبَابِ مَصْفُوفَةٌ وَ إِذَا أَصْوَاتٌ قَدِ ارْتَفَعَتْ فَخَرَجَ عَلَيَّ قَوْمٌ مُعْتَمُّونَ بِالْعَمَائِمِ يُشْبِهُونَ الزُّطَّ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَبْطَأَ إِذْنُكَ الْيَوْمَ وَ قَدْ رَأَيْتُ قَوْماً خَرَجُوا عَلَيَّ مُعْتَمِّينَ بِالْعَمَائِمِ فَأَنْكَرْتُهُمْ فَقَالَ أَ وَ تَدْرِي مَنْ أُولَئِكَ يَا سَعْدُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ أُولَئِكَ إِخْوَانُكَ مِنَ الْجِنِّ يَأْتُونَنَا يَسْأَلُونَنَا عَنْ حَلَالِهِمْ وَ حَرَامِهِمْ وَ مَعَالِمِ دِينِهِمْ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سعد اسكاف گفت: خدمت امام باقر علیه السّلام رسیده و اذن دخول گرفتم. شترانی قوی را دیدم که جلوی در به صورت منظم به صف شده‌اند. ناگهان صداهایی بلند شد و گروهی عمامه به سر که شبیه سودانی‌ها بودند، خارج شدند. بر امام علیه السّلام وارد شدم و عرض کردم: یابن رسول الله، فدایت شوم! امروز اجازه دخول از سوی شما دیر صادر شد و گروهی عمامه به سر را دیدم که خارج شدند که آنها را نشناختم. امام باقر علیه السّلام فرمود: آیا می‌دانی که ایشان که هستند؟ گفتم: خیر. فرمود: این‌ها برادران شما از جن هستند. نزد ما می آیند و از مسائل حلال و حرام و نشانه های دین خود از ما سوال می کنند. - . بصائر الدرجات: ۲۸ -

**[ترجمه]

بيان

الزطّ جنس من السودان و يقال أنكره إذا جهله.

ص: ۲۰

۱- فی نسخه: فدفع.

۲- بصائر الدرجات: ۳۸.

۳- بصائر الدرجات: ۲۸.

**[ترجمه]«الزط» یعنی جنس سودانی. «أنکره» زمانی گفته می شود که او را نشناسد.

ص: ۲۰

**[ترجمه]

«۱۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ عَمَّارٍ السِّجِسْتَانِیِّ قَالَ: کُنْتُ لَا أَسْتَأْذِنُ عَلَیْهِ یَعْنِی أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَجِئْتُ ذَاتَ یَوْمٍ أَوْ لَیْلَةٍ فَجَلَسْتُ فِی فُسْطَاطِهِ بِمِنًی قَالَ فَاسْتُؤْذِنَ لِشَبَابٍ کَأَنَّهُمْ رِجَالُ الزُّطِّ فَخَرَجَ عِیسَی شَلَقَانَ فَذَکَرْنَا لَهُ (۱) فَأَذِنَ لِی قَالَ فَقَالَ لِی یَا بَا عَاصِمٍ مَتَی جِئْتَ قُلْتُ قَبْلَ (۲) أُولَئِکَ الَّذِینَ دَخَلُوا عَلَیْکَ وَ مَا رَأَیْتُهُمْ خَرَجُوا قَالَ أُولَئِکَ قَوْمٌ مِنَ الْجِنِّ فَسَأَلُوا عَنْ مَسَائِلِهِمْ ثُمَّ ذَهَبُوا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمار سیستانی گفت: مدتی بود که برای رسیدن خدمت حضرت صادق علیه السّلام اجازه نمی گرفتم. یک روز یا شبی آمدم و در خیمه آن جناب در منی نشستم. به جوانانی که به سودانی ها شباهت داشتند، اجازه ورود داده شد. در این موقع عیسی شلقان خارج شد و من از او خواستم که برایم اجازه بگیرد. برایم اجازه گرفت و وارد شدم. فرمود: چه وقت آمدی؟ عرض کردم: قبل از این جوانان که خدمت شما رسیدند، اما من بیرون رفتن آنها را ندیدم. فرمود: آنها گروهی از جنیان بودند که مسائل خود را پرسیدند و رفتند. - . بصائر الدرجات: ۲۸ -

**[ترجمه]

«۱۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْمُؤْمِنِ عَنْ أَبِی حَنِیفَةَ سَائِقِ الْحَاجِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: أَتَیْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ أُقِیمُ عَلَیْکَ حَتَّی تَشْخَصَ فَقَالَ لَا امْضِ حَتَّی یَقْدُمَ عَلَیْنَا أَبُو الْفَضْلِ سَدِیرٌ فَإِنْ تَهَیَّأَ لَنَا بَعْضُ مَا نُرِیدُ کَتَبْنَا إِلَیْکَ قَالَ فَسِرْتُ یَوْمَیْنِ وَ لَیْلَتَیْنِ قَالَ فَأَتَانِی رَجُلٌ طَوِیلٌ آدَمُ بِکِتَابٍ خَاتَمُهُ رَطْبٌ وَ الْکِتَابُ رَطْبٌ قَالَ فَقَرَأْتُهُ (۴) إِنَّ أَبَا الْفَضْلِ قَدْ قَدِمَ عَلَیْنَا وَ نَحْنُ شَاخِصُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَأَقِمْ حَتَّی نَأْتِیَکَ قَالَ فَأَتَانِی فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّهُ أَتَانِی الْکِتَابُ رَطْباً وَ الْخَاتَمُ رَطْباً قَالَ فَقَالَ إِنَّ لَنَا أَتْبَاعاً مِنَ الْجِنِّ کَمَا أَنَّ لَنَا أَتْبَاعاً (۵) مِنَ الْإِنْسِ فَإِذَا أَرَدْنَا أَمْراً بَعَثْنَاهُمْ (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو حنیفه سرپرست حجاج، از مردی از اصحاب نقل کرد که گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: من توقف کنم تا موقع حرکت شما؟ فرمود: نه، تو برو تا ابوالفضل سدیر پیش ما بیاید. اگر بعضی از کارهایی که داریم درست شد، برایت می‌نویسم. گفت: دو روز و دو شب راه رفتم. بعد مردی بلندقد و گندمگون نامه ای آورد که هنوز مرکب مهر و نوشته آن تازه بود. نامه را خواندم، نوشته بود: ابوالفضل آمد، ما ان شاء اللّٰه حرکت خواهیم کرد. بایست تا به تو برسیم.» امام صادق علیه السّلام آمد. عرض کردم: فدایت شوم! نوشته و مهر نامه تر و تازه بود. فرمود: ما پیروانی از جن داریم، همین طور که از انسان ها پیرو داریم، و گاهی آنها را به مأموریت می فرستیم. - . بصائر

الدرجات: ۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْجَعْفَرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ إِبْرَاهِیمَ بْنَ وَهْبٍ وَ هُوَ یَقُولُ خَرَجْتُ وَ أَنَا أُرِیدُ أَبَا الْحَسَنِ بِالْعُرَیْضِ فَانْطَلَقْتُ حَتَّی أَشْرَفْتُ عَلَی قَصْرِ بَنِی سُرَاهٍ ثُمَّ انْحَدَرْتُ الْوَادِیَ فَسَمِعْتُ صَوْتاً لَا أَرَی

ص: ۲۱

۱- فی نسخه: فذکرنی له.

۲- فی المصدر قبیل أولئک.

۳- بصائر الدرجات: ۲۸.

۴- فی المصدر: فقرأته فإذا فیه ان.

۵- جمع التابع: الخادم الجنی.

۶- بصائر الدرجات: ۲۹.

شَخْصَهُ وَ هُوَ يَقُولُ يَا أَبَا جَعْفَرٍ (۱) صَاحِبُکَ خَلْفَ الْقَصْرِ عِنْدَ السُّدَّهِ فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلَامَ فَالْتَفَتُّ فَلَمْ أَرَ أَحداً ثُمَّ رَدَّ عَلَیَّ الصَّوْتَ بِاللَّفْظِ الَّذِی کَانَ ثُمَّ فَعَلَ ذَلِکَ ثَلَاثاً فَاقْشَعَرَّ جِلْدِی ثُمَّ انْحَدَرْتُ فِی الْوَادِی حَتَّی أَتَیْتُ قَصْدَ الطَّرِیقِ الَّذِی خَلْفَ الْقَصْرِ وَ لَمْ أَطَأْ فِی الْقَصْرِ ثُمَّ أَتَیْتُ السَّدَّ نَحْوَ السَّمُرَاتِ ثُمَّ انْطَلَقْتُ قَصْدَ الْغَدِیرِ فَوَجَدْتُ خَمْسِینَ حَیَّاتٍ رَوَافِعَ مِنْ عِنْدِ الْغَدِیرِ ثُمَّ اسْتَمَعْتُ فَسَمِعْتُ کَلَاماً وَ مُرَاجَعَهً فَصَفَقْتُ بِنَعْلَیَّ لِیُسْمَعَ وَطْئِی فَسَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ یَتَنَحْنَحُ فَتَنَحْنَحْتُ وَ أَجَبْتُهُ ثُمَّ نَظَرْتُ وَ هَجَمْتُ فَإِذَا حَیَّهٌ مُتَعَلِّقَهٌ بِسَاقِ شَجَرَهٍ فَقَالَ لَا عَتِیٌّ وَ لَا ضَائِرٌ (۲) فَرَمَتْ بِنَفْسِهَا ثُمَّ نَهَضَتْ عَلَی مَنْکِبِهِ ثُمَّ أَدْخَلَتْ رَأْسَهَا فِی أُذُنِهِ فَأَکْثَرَتْ مِنَ الصَّفِیرِ فَأَجَابَ بَلَی قَدْ فَصَلْتُ بَیْنَکُمْ وَ لَا یَبْغِی خِلَافَ مَا أَقُولُ إِلَّا ظَالِمٌ وَ مَنْ ظَلَمَ فِی دُنْیَاهُ فَلَهُ عَذَابُ النَّارِ فِی آخِرَتِهِ مَعَ عِقَابٍ شَدِیدٍ أُعَاقِبُهُ إِیَّاهُ وَ آخُذُ (۳) مَالًا إِنْ کَانَ لَهُ حَتَّی یَتُوبَ فَقُلْتُ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی أَ لَکُمْ عَلَیْهِمْ طَاعَهٌ فَقَالَ نَعَمْ وَ الَّذِی أَکْرَمَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله

۱- کینه لإبراهیم بن وهب.

۲- فی المصدر: (لا تخشی و لا ضائر) و فی هامش المصدر حاشیه تبین بعض ألفاظ الحدیث و نقلها لا یخلو عن فائده و هی هکذا: السراه بالفتح اسم جمع للسری بمعنی الشریف. و اسم لمواضع. و السمره بضم المیم: شجره معروفه. و روافع بالفاء و العین المهمله أی رفعت رءوسها أو بالغین المعجمه من الرفغ و هو سعه العیش أی مطمئنه غیر خائفه. او بالقاف و العین المهمله أی ملونه بألوان مختلفه و یحتمل أن یکون فی الأصل بالتاء و العین المهمله أی ترتع حول الغدیر. فطفقت بنعلی أی شرعت أضرب به، و الظاهر أنّه بالصاد کما فی بعض النسخ. و الصفق: الضرب یسمع له صوت. لاتخشی ولا ضائر ای لاتخافی فانه لیس هنا احد یضرک ، یقال : ضاره ای ضره ، وفی بعض النسخ : لاعسی ، وهو تصحیف ، وقلیل ماهم أی المطیعون من الانس أو من الجن بالنسبه إلی غیرهم.

۳- فی المصدر: و اخذ ماله.

بِالنُّبُوَّهِ وَ أَعَزَّ عَلِيّاً علیه السلام بِالْوَصِيَّهِ وَ الْوَلَايَهِ إِنَّهُمْ لَأَطْوَعُ لَنَا مِنْكُمْ يَا مَعْشَرَ الْإِنْسِ وَ قَلِيلٌ ما هُمْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم جعفری گفت: از ابراهیم بن وهب شنیدم که می گفت: من برای دیدار حضرت ابوالحسن علیه السّلام به جانب «عریض» رفتم. آمدم تا رسیدم به قصر بنی سراه. سپس از دره فرود آمدم. ناگاه صدایی را شنیدم، اما صاحب صدا دیده نمی‌شد.

ص: ۲۱

او می‌گفت: ابا جعفر! (منظور همین ابراهیم بن وهب است) آقایی را که می خواهی، پشت قصر کنار سدّه است. از جانب من هم به ایشان سلام برسان! اما هر چه تماشا کردم، کسی را ندیدم. باز دو مرتبه همان حرف ها را تکرار کرد تا سه مرتبه. بدنم لرزید و به طرف دره پایین رفتم. تصمیم داشتم راهی را که منتهی به پشت قصر می شود از پیش گیرم، ولی قدم به قصر نگذارم. بعد آمدم به جانب سد پهلوی درخت‌های سمرات. بعد به طرف آبگیر رفتم و پنجاه مار را در جلوی آبگیر دیدم که سرهایشان را بالا گرفته بودند. گوش دادم، پس کلامی را شنیدم و دقت کردم. پایم را به زمین زدم تا صدای پایم را بشنوند. صدای حضرت ابوالحسن علیه السّلام را شنیدم که تنحنح می کرد. من هم سرفه ای کردم و جواب دادم. بعد نگاه کردم و حمله کردم. دیدم ماری خود را به تنه درختی چسبانده. امام علیه السّلام فرمود: نترس اینجا چیزی نیست که به تو ضرر برساند. مار خود را انداخت و روی شانه امام علیه السّلام ایستاد و سر در گوش او کرد و چند سوت زد. امام علیه السّلام چنین جواب داد: آری، بین شما جدایی افتاده، بر خلاف گفته من رفتار نخواهد کرد مگر ستمگر. هر که در دنیا ستمگری کند، دچار عذاب آتش می شود و در آخرت با کیفر شدیدی او را عقاب خواهم کرد و مالش را اگر داشت، از او می گیرم تا توبه کند. عرض کردم: آقا، پدر و مادرم فدایتان! آیا این ها اطاعت شما را لازم می شمارند؟ فرمود: آری، قسم به کسی که محمّد را گرامی داشت

ص: ۲۲

به نبوّت و علی را عزت بخشید به وصایت و ولایت، آنها از شما بیشتر مطیع ما هستند. ای انسان ها! ولی آنها به نسبت سایر مخلوقات که مطیع ما هستند، تعدادشان کمتر است. - . بصائر الدرجات: ۲۹ -

**[ترجمه]

بیان

قوله روافع أی مرتفعات أو مسرعات أو صاعدات قال الفیروزآبادی رفع البعیر فی مسیره بالغ و القوم أصعدوا فی البلاد و برق رافع ساطع و الصفق الضرب یسمع له صوت.

قوله علیه السلام و قلیل ما هم أی الجن قلیل مع کثرتهم فی جنب من یطیعوننا من سائر المخلوقات أو الإنس قلیل بالنسبه إلی الجن.

**[ترجمه]«روافع» یعنی سر بالا گیرندگان، تند روندگان، یا بالا روندگان. فیروز آبادی گفته است: «رفع البعیر فی مسیره» یعنی رسید و «رفع القوم» یعنی به بالای شهرها رفتند و «برق رافع» یعنی درخشنده و «الصفق» زدنی که از آن صدا شنیده شود. عبارت «وَ قلیلٌ ما هُم»، یعنی جنیان با این که تعدادشان زیاد است، اما تعداد جنیان مطیع نسبت به سایر مخلوقاتی که از ما اطاعت می کنند، کم است یا این که تعداد انسان نسبت به جن کم است.

**[ترجمه]

«۱۵»

یج، الخرائج و الجرائح سَعْدٌ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْبِلَادِ عَنْ سَدِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لَنَا خُدَّاماً مِنَ الْجِنِّ فَإِذَا أَرَدْنَا السُّرْعَهَ بَعَثْنَاهُمْ (۲).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: سدیر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ما خدمتکارانی از جن داریم؛ وقتی کاری فوری داشته باشیم، آنها را مأمور می کنیم. - . خرائج و جرائح ... -

**[ترجمه]

«۱۶»

ختص، الإختصاص ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِیرٍ قَالَ: زَامَلْتُ جَابِرَ بْنَ یَزِیدَ الْجُعْفِیَّ إِلَی الْحَجِّ فَلَمَّا خَرَجْنَا إِلَی الْمَدِینَهِ ذَهَبَ إِلَی أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیهما السلام فَوَدَّعَهُ ثُمَّ خَرَجْنَا فَمَا زِلْنَا مَعَهُ حَتَّی نَزَلْنَا الْأُخَیْرِجَهَ (۳) فَلَمَّا صَلَّیْنَا الْأُولَی وَ رَحَلْنَا وَ اسْتَوَیْنَا فِی الْمَحْمِلِ إِذَا رَجُلٌ (۴) طُوَالٌ آدَمُ شَدِیدُ الْأُدْمَهِ وَ مَعَهُ کِتَابٌ طِینُهُ رَطْبٌ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْبَاقِرِ إِلَی جَابِرِ بْنِ یَزِیدَ الْجُعْفِیِّ فَتَنَاوَلَهُ جَابِرٌ وَ أَخَذَهُ وَ قَبَّلَهُ ثُمَّ قَالَ مَتَی عَهْدُکَ بِسَیِّدِی قَبْلَ الصَّلَاهِ أَوْ بَعْدَ الصَّلَاهِ قَالَ بَعْدَ الصَّلَاهِ السَّاعَهَ قَالَ فَفَکَّ الْکِتَابَ وَ أَقْبَلَ یَقْرَأُهُ وَ یُقَطِّبُ وَجْهَهُ فَمَا ضَحِکَ وَ لَا تَبَسَّمَ حَتَّی وَافَیْنَا الْکُوفَهَ لَیْلًا فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَیْتُهُ إِعْظَاماً لَهُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ خَرَجَ عَلَیَّ وَ فِی عُنُقِهِ کِعَابٌ قَدْ عَلَّقَهَا وَ قَدْ رَکِبَ قَصَبَهً وَ هُوَ یَقُولُ مَنْصُورُ بْنُ جُمْهُورٍ أَمِیرٌ غَیْرُ مَأْمُورٍ وَ نَحْوَ هَذَا مِنَ الْکَلَامِ وَ أَقْبَلَ یَدُورُ فِی أَزِقَّهِ الْکُوفَهِ وَ النَّاسُ

۱- بصائر الدرجات: ۲۹.

۲- الخرائج و الجرائح.

۳- اسم موضع فی طریق مکّه الی الحجّ.

۴- فی المصدر: إذا دخل رجل.

يَقُولُونَ جُنَّ جَابِرٌ جُنَّ جَابِرٌ فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَرَدَ كِتَابُ هِشَامِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ عَلَى يُوسُفَ بْنِ عُثْمَانَ بِأَنِ انْظُرْ رَجُلًا مِنْ جُعْفٍ- يُقَالُ لَهُ جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ فَاضْرِبْ عُنُقَهُ وَ ابْعَثْ إِلَيَّ بِرَأْسِهِ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ الْتَفَتَ إِلَى جُلَسَائِهِ فَقَالَ مَنْ جَابِرُ بْنُ يَزِيدَ فَقَدْ أَتَانِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ يَأْمُرُنِي بِضَرْبِ عُنُقِهِ وَ أَنْ أَبْعَثَ إِلَيْهِ بِرَأْسِهِ فَقَالُوا أَصْلَحَ اللَّهُ الْأَمِيرَ هَذَا رَجُلٌ عَلَّامَةٌ صَاحِبُ حَدِيثٍ وَ وَرَعٍ وَ زُهْدٍ وَ إِنَّهُ جُنَّ وَ خُولِطَ فِي عِلْمِهِ وَ هَا هُوَ ذَا فِي الرَّحْبَةِ يَلْعَبُ مَعَ الصِّبْيَانِ فَكَتَبَ إِلَى هِشَامِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَنَّكَ كَتَبْتَ إِلَيَّ فِي هَذَا الرَّجُلِ الْجُعْفِيِّ وَ أَنَّهُ جُنَّ فَكَتَبَ إِلَيْهِ دَعْهُ فَقَالَ فَمَا مَضَتِ الْأَيَّامُ حَتَّى جَاءَ مَنْصُورُ بْنُ جُمْهُورٍ فَقَتَلَ يُوسُفَ بْنَ عُمَرَ (عُثْمَانَ) وَ صَنَعَ مَا صَنَعَ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: نعمان بن بشير گفت: من در سفر مكه همراه جابر بن يزيد جعفى بودم. وقتى به جانب مدينه رفتيم، جابر خدمت حضرت باقر عليه السّلام رسيد و از ايشان خداحافظى كرد. بعد خارج شديم و رفتيم تا به «أخيرجه» - . نام مكانى در راه مكه است. -

رسيديم. نماز اولى را كه خوانديم، حركت كرديم و در محمل جاى گرفتيم. در همين موقع مردى بلند قد كه سخت گندمگون مى‌نمود آمد كه با او نامه اى تر و تازه از حضرت باقر عليه السّلام بود كه براى جابر بن يزيد جعفى آورده بود. جابر نامه را گرفت و بوسيد. بعد پرسيد: كى از خدمت مولى مرخص شده اى، قبل از نماز يا بعد از نماز؟ گفت: بعد از نماز، همين الان. جابر نامه را گشود و شروع به خواندن كرد و چهره اش درهم شد. ديگر نه خنده به دهانش آمد و نه تبسم كرد، تا اين كه شبانه به كوفه رسيديم. فردا صبح من به احترام او به ديدارش رفتم كه ديدم او نيز به سوى من خارج شده و در گردنش چند گردونه داشت و سوار چوبى شده و مى گفت «منصور بن جمهور، امير غير مأمور است» و از اين قبيل حرف ها و در بين كوچه هاى كوفه مى دويد.

ص: ۲۳

مردم مى گفتند جابر ديوانه شده؛ ديوانه شده! پس از سه روز نامه اى از هشام بن عبدالملك براى يوسف بن عثمان رسيد به اين مضمون كه: «دقت كن مردى از قبيله جعف بنام جابر بن يزيد جعفى است؛ گردنش را بزن و سر او را براى من بفرست.» همين كه نامه را خواند، رو به اطرافيان خود كرد و پرسيد: جابر بن يزيد كيست؟ مرا اميرالمؤمنين دستور داده كه گردنش را بزنم و سرش را براى او بفرستم. گفتند: امير به سلامت باد! او مردى بسيار دانشمند و اهل حديث و با تقوا و زهد است، ولى ديوانه شده و پرت و پلا حرف مى زند. الان در ميدان با بچه ها بازى مى‌كند. نامه اى براى هشام بن عبدالملك نوشت كه تو راجع به آن مرد جعفى با اينكه او ديوانه شده به من دستور داده اى. هشام نوشت كه با او كارى نداشته باش. چند روز گذشت. منصور بن جمهور برآمد و يوسف بن عمر را كشت و آن كارها را كرد. - . اختصاص: ۶۷ - ۶۸ -

**[ترجمه]

«۱۷»

كا، الكافى عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ سَهْلٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَحْرَشٍ قَالَ حَدَّثَتْنِي حَكِيمَةُ بِنْتُ مُوسَى قَالَتْ

رَأَيْتُ الرِّضَا علیه السلام وَاقِفاً عَلَی بَابِ بَیْتِ الْحَطَبِ وَ هُوَ یُنَاجِی وَ لَسْتُ أَرَی أَحَداً فَقُلْتُ یَا سَیِّدِی لِمَنْ تُنَاجِی فَقَالَ هَذَا عَامِرٌ الزَّهْرَائِیُّ أَتَانِی یَسْأَلُنِی وَ یَشْکُو إِلَیَّ فَقُلْتُ سَیِّدِی (۲) أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَ کَلَامَهُ فَقَالَ لِی إِنَّکَ إِذَا (۳) سَمِعْتَ بِهِ حُمِمْتَ سَنَةً فَقُلْتُ سَیِّدِی (۴) أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ فَقَالَ لِیَ اسْمَعِی فَاسْتَمَعْتُ فَسَمِعْتُ شِبْهَ الصَّفِیرِ وَ رَکِبَتْنِی الْحُمَّی فَحُمِمْتُ سَنَةً (۵).

أقول: سیأتی أخبار هذا الباب فی أبواب معجزاتهم علیهم السلام.

ص: ۲۴

۱- الاختصاص: ۶۷ و ۶۸.

۲- فی المصدر: یا سیدی.

۳- فی المصدر: ان سمعت.

۴- فی المصدر: یا سیدی.

۵- أصول الکافی ۱: ۳۹۵ و ۳۹۶.

**[ترجمه]اصول کافی: حکیمه دختر موسی گفت: حضرت رضا علیه السّلام را دیدم که بر درب هیزم‌خانه ایستاده و آهسته صحبت می‌کند و من کسی را نمی دیدم. عرض کردم: آقا! با چه کسی صحبت می‌کنید؟ فرمود: این «عامر زهرایی» است، آمده سؤال دارد و اظهار ناراحتی می‌کند. عرض کردم: مایلم سخن او را بشنوم. فرمود: اگر صدایش را بشنوی یک سال تب می‌کنی. گفتم: مایلم سخنش را بشنوم. فرمود: گوش کن! صدایی شبیه سوت شنیدم و تب مرا فرا گرفت یک سال تب می کردم. - . اصول کافی ۱: ۳۹۵ - ۳۹۶ -

مؤلف: اخبار این باب در ابواب معجزات ائمه علیهم السّلام خواهد آمد .

ص: ۲۴

**[ترجمه]

باب ۱۲ أن عندهم الاسم الأعظم و به یظهر منهم الغرائب

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ ضُرَيْسٍ (۱) الْوَابِشِيِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ عَلَى ثَلَاثَةٍ وَ سَبْعِينَ حَرْفاً وَ إِنَّمَا عِنْدَ آصَفَ (۲) مِنْهَا حَرْفٌ وَاحِدٌ فَتَكَلَّمَ بِهِ فَخُسِفَ بِالْأَرْضِ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ سَرِيرِ بِلْقِيسَ ثُمَّ تَنَاوَلَ السَّرِيرَ بِيَدِهِ ثُمَّ عَادَتِ الْأَرْضُ كَمَا كَانَتْ أَسْرَعَ مِنْ طَرْفِهِ عَيْنٍ وَ عِنْدَنَا نَحْنُ مِنَ الِاسْمِ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ حَرْفٌ عِنْدَ اللَّهِ اسْتَأْثَرَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَهُ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ (۳).

کشف، کشف الغمه من کتاب الدلائل للحمیری عن جابر عن أبی جعفر علیه السلام و سعید أبی عمر الجلاب عن أبی عبد الله علیه السلام مثله (۴)

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: اسم اعظم خدا هفتاد و سه حرف است. در نزد آصف یک حرف از آنها بود و به همان یک حرف زبان گشود و فاصله بین او و تخت بلقیس فرو رفت. بعد با دست خود تخت بلقیس را گرفت. بعد زمین به سرعت یک چشم به هم زدن به حال اول برگشت، ولی در نزد ما هفتاد و دو حرف است و یک حرف اختصاص به خدا دارد که در نزد خود او است و جزو اسرار غیبی است، و لا حول و لا قوه الا باللّه العلیّ العظیم. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

کشف الغمه: از کتاب «دلائل» حمیری، از جابر، از امام باقر علیه السّلام و ابو عمر جلاب، از امام صادق علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . کشف الغمه: ۲۳۵ -

**[ترجمه]

بیان

استأثر أی استبدّ و تفرّد به کائنا هو فی سائر الغیوب التی تفرّد بعلمها أو معها.

**[ترجمه]«إستأثر» یعنی استبداد ورزید و مختص خود قرار داد و همین طور است در سایر غیب‌هایی که علم آن مختص اوست یا این که همراه اوست.

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ عِمْرَانَ الْقُمِّیِّ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَمْ یَحْفَظْ اسْمَهُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ علیه السلام أُعْطِیَ حَرْفَیْنِ وَ کَانَ یَعْمَلُ بِهِمَا وَ أُعْطِیَ مُوسَی بْنُ عِمْرَانَ علیه السلام أَرْبَعَهَ أَحْرُفٍ وَ أُعْطِیَ إِبْرَاهِیمُ علیه السلام ثَمَانِیَهَ أَحْرُفٍ وَ أُعْطِیَ نُوحٌ علیه السلام خَمْسَهَ عَشَرَ حَرْفاً وَ أُعْطِیَ آدَمُ علیه السلام خَمْسَهً وَ عِشْرِینَ

ص: ۲۵

۱- فی نسخه: شریس الوابشی.

۲- فی المصدر: انما کان عند آصف.

۳- بصائر الدرجات: ۵۷.

۴- کشف الغمّه: ۲۳۵.

حَرْفاً وَ إِنَّهُ جَمَعَ اللَّهُ ذَلِکَ لِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ إِنَّ اسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ ثَلَاثَةٌ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً أَعْطَی اللَّهُ مُحَمَّداً اثْنَیْنِ وَ سَبْعِینَ حَرْفاً وَ حَجَبَ عَنْهُ حَرْفاً وَاحِداً (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هارون بن جهم از مردی از اصحاب حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که اسمش را فراموش کرده بود گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: به عیسی بن مریم دو حرف داده شد و با آن دو کار می کرد و به موسی بن عمران چهار حرف و به ابراهیم هشت حرف و به نوح پانزده حرف داده شده بود و به آدم بیست و پنج
ص: ۲۵

حرف، و خداوند آنها را جمع کرد برای حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله و اهل بیتش صلوات الله علیهم. اسم اعظم هفتاد و سه حرف است، خداوند به حضرت محمّد هفتاد و دو حرف داد و یک حرف را از او پنهان داشت. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُعَلَّی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِیِّ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْعَسْکَرِیِّ علیه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ ثَلَاثَةٌ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ إِنَّمَا کَانَ عِنْدَ آصَفَ مِنْهُ حَرْفٌ وَاحِدٌ فَتَکَلَّمَ بِهِ فَانْخَرَقَتْ لَهُ الْأَرْضُ فِیمَا بَیْنَهُ وَ بَیْنَ سَبَإٍ فَتَنَاوَلَ عَرْشَ بِلْقِیسَ حَتَّی صَیَّرَهُ إِلَی سُلَیْمَانَ ثُمَّ انْبَسَطَتِ الْأَرْضُ فِی أَقَلَّ مِنْ طَرْفَةِ عَیْنٍ وَ عِنْدَنَا مِنْهُ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ حَرْفٌ عِنْدَ اللَّهِ مُسْتَأْثَرٌ (۲) بِهِ (۳) فِی عِلْمِ الْغَیْبِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن محمد نوفلی از امام هادی علیه السّلام نقل می کند که شنیدم که می‌فرمود: اسم اعظم خدا هفتاد و سه حرف است. در نزد آصف یک حرف از آنها بود و به همان یک حرف زبان گشود و فاصله بین او و سبأ فروریخت، بعد تخت بلقیس را گرفت تا این که آن را نزد سلیمان آورد. سپس به سرعت یک چشم به هم زدن، زمین به حالت اول بازگشت. در نزد ما هفتاد و دو حرف است و یک حرف اختصاص به خدا دارد که در نزد خود او است که جزو اسرار غیبی است. - . بصائر الدرجات: ۵۷ - ۵۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِیِّ عَنْ فَضَالَةَ (۵) عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ مَعَ عِیسَی ابْنِ مَرْیَمَ حَرْفَانِ یَعْمَلُ بِهِمَا وَ کَانَ مَعَ مُوسَی علیه السلام أَرْبَعَةُ أَحْرُفٍ وَ کَانَ مَعَ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام سِتَّةُ أَحْرُفٍ وَ کَانَ مَعَ آدَمَ خَمْسَةٌ وَ عشرین (عِشْرُونَ) حَرْفاً وَ کَانَ مَعَ نُوحٍ (۶) ثَمَانِیَةٌ وَ جُمِعَ ذَلِکَ کُلُّهُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اسْمَ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ حَجَبَ عَنْهُ وَاحِداً (۷).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالصـمد بن بشـير از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: با عیسی بن مریم دو حرف بود که بـا آن دو کـار می کرد، و بـا موسـی چهار حرف و با ابراهیم شـش حرف و با آدم بیست و پنـج حرف و با نوح - . در حـدیث دوم گـذشت که با نوح پانزده حرف و با ابراهیم هشت حرف بود. شایـد اختلاف از جانب راویان و عدم اهتمام ایشان به ضـبط اعـداد نشأت گرفته باشـد، و برقی حدیث دیگری را نقل کرده که موافق با حدیث دوم است. ر.ک: بصائر الدرجات: ۵۷ - هشت حرف بود و خداوند همه آنها را جمع کرد برای حضـرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله. اسم اعظم هفتاد و سه حرف است و یک حرف را از او پنهان داشت. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ عَلَى ثَلَاثَةٍ وَ سَبْعِينَ حَرْفاً كَانَ عِنْدَ آصَفَ مِنْهَا

۱- بصائر الدرجات: ۵۷.

۲- فی المصدر: استأثر به.

۳- فی نسخه: مستأثر به فی علم الغیب المکنون.

۴- بصائر الدرجات: ۵۷ و ۵۸.

۵- فی نسخه: فضاله بن أيّوب.

۶- تقدم فی الحدیث الثانی انه کان مع نوح خمسه عشر و مع إبراهیم ثمانیه احرف و لعلّ الاختلاف نشأ من قبل الروات و عدم اهتمامهم بضبط الاعداد، و روی البرقی حدیثا آخر یوافق الحدیث الثانی راجع بصائر الدرجات: ۵۷.

۷- بصائر الدرجات: ۵۷.

حَرْفٌ وَاحِدٌ فَتَکَلَّمَ بِهِ فَخُسِفَ بِالْأَرْضِ مَا بَیْنَهُ وَ بَیْنَ سَرِیرِ بِلْقِیسَ ثُمَّ تَنَاوَلَ السَّرِیرَ بِیَدِهِ ثُمَّ عَادَتِ الْأَرْضُ کَمَا کَانَ أَسْرَعَ مِنْ طَرْفَهِ عَیْنٍ وَ عِنْدَنَا مِنَ الِاسْمِ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ حَرْفٌ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَی اسْتَأْثَرَ بِهِ فِی عِلْمِ الْغَیْبِ الْمَکْتُوبِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالصمد بن بشیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: اسم اعظم خدا هفتاد و سه حرف است. در نزد آصف یک

ص: ۲۶

حرف از آنها بود به همان یک حرف زبان گشود و فاصله بین او و تخت بلقیس فرو رفت .

بعد با دست خود تخت بلقیس را گرفت و سپس زمین سریع تر از یک چشم به هم زدن به حال اول برگشت، ولی در نزد ما هفتاد و دو حرف است و یک حرف اختصاص به خدا دارد که در نزد خود او در علم غیب مکتوب خداست. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ (۲) عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِی یَزِیدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنِّی أَظُنُّ أَنَّ لِی عِنْدَکَ مَنْزِلَهً قَالَ أَجَلْ قَالَ قُلْتُ فَإِنَّ لِی إِلَیْکَ حَاجَهً قَالَ وَ مَا هِیَ قُلْتُ تُعَلِّمُنِی الِاسْمَ الْأَعْظَمَ قَالَ وَ تُطِیقُهُ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَادْخُلِ الْبَیْتَ قَالَ فَدَخَلَ الْبَیْتَ فَوَضَعَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَدَهُ عَلَی الْأَرْضِ فَأَظْلَمَ الْبَیْتُ فَأُرْعِدَتْ فَرَائِصُ عُمَرَ فَقَالَ مَا تَقُولُ أُعَلِّمُکَ فَقَالَ لَا قَالَ فَرَفَعَ یَدَهُ فَرَجَعَ الْبَیْتُ کَمَا کَانَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عمر بن حنظله گفت: به حضرت باقر علیه السّلام عرض کردم: من گمان می کنم در نزد شما دارای قرب و مقامی هستم. فرمود: آری. عرض کردم: آقا! درخواستی از شما دارم. فرمود: چه درخواستی؟ عرض کردم: به من اسم اعظم را بیاموزی! فرمود: تو طاقت آن را داری؟! گفتم: آری. فرمود: داخل خانه برو. عمر بن حنظله داخل خانه شد. امام باقر علیه السّلام دست روی زمین گذاشت و خانه تاریک شد. عمر بن حنظله به لرزه افتاد. فرمود: چه می گویی؟ حالا مایلی به تو بیاموزم؟ گفت: نه. امام علیه السّلام دست از زمین برداشت و خانه مانند اول شد. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ شُعَیْبٍ الْعَقَرْقُوفِیِّ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: کَانَ سُلَیْمَانُ عِنْدَهُ اسْمُ اللَّهِ الْأَکْبَرُ الَّذِی إِذَا سَأَلَهُ (۴) بِهِ أَعْطَی وَ إِذَا دَعَا بِهِ أَجَابَ وَ لَوْ کَانَ الْیَوْمَ لَاحْتَاجَ إِلَیْنَا (۵).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: ابو بصـير از حضـرت صادق علیه السّـلام نقل کرد که فرمود: سـلیمان دارای اسم اکبر خدا بود هر وقت خـدا را به آن اسم می خوانـد، هر چه می خواست به او داده می‌شد و اگر دعا می کرد، جواب او را می داد. اگر سـلیمان حالا می بود به ما احتیاج داشت. - . بصائر الدرجات: ۵۷ -

**[ترجمه]

«۸»

کش، رجـال الکشـی نَصْـِرُ بْنُ الصَّبَّاحِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ قَاسِمِ الصَّحَّافِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْمَـدَائِنِ یَعْرِفُهُ الْقَاسِمُ عَنْ عَمَّارٍ السَّابَاطِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ أُحِبُّ أَنْ تُخْبِرَنِی بِاسْمِ اللَّهِ تَعَالَی الْأَعْظَمِ فَقَالَ لِی إِنَّکَ لَنْ تَقْوَی عَلَی ذَلِکَ قَالَ فَلَمَّا أَلْحَحْتُ قَالَ فَمَکَانَکَ إِذاً ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الْبَیْتَ هُنَیْهَهً ثُمَّ صَاحَ بِی ادْخُلْ فَدَخَلْتُ فَقَالَ لِی مَا ذَلِکَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِی بِهِ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ فَوَضَعَ یَدَهُ عَلَی الْأَرْضِ فَنَظَرْتُ إِلَی الْبَیْتِ یَدُورُ بِی وَ أَخَذَنِی أَمْرٌ عَظِیمٌ کِدْتُ أَهْلِکُ فَضَحِکَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ حَسْبِی لَا أُرِیدُ (۶).

ص: ۲۷

۱- بصائر الدرجات: ۵۷.

۲- فی نسخه: عن حسین بن فضال و فی المصدر: عن الحسین بن علیّ بن فضال و کلاهما مصحفان عن الحسن.

۳- بصائر الدرجات: ۵۷.

۴- فی نسخه، اذا سئل به و فی المصدر: إذا سأله اعطی.

۵- بصائر الدرجات: ۵۷.

۶- رجال الکشّیّ: ۱۶۴.

**[ترجمه]رجال کشی: عمار ساباطی گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: فدایت شوم! مایلم به من اسم اعظم را بیاموزی. فرمود: تو طاقت آن را نداری. وقتی من زیاد اصرار کردم، فرمود: همان جا باش! آن گاه از جای حرکت کرد و داخل خانه شد و بعد از مدت کمی مرا صدا زد که داخل شو! من داخل شدم. فرمود: این چیست؟ عرض کردم: فدایت شوم! برایم توضیح دهید. گفت: امام علیه السّلام دست بر روی زمین گذاشت؛ دیدم خانه به دورم می چرخد. چنان ناراحت شدم که نزدیک بود از بین بروم. امام علیه السّلام خندید. عرض کردم: فدایت شوم! کافی است، دیگر نمی خواهم. -. رجال کشی: ۱۶۴ -

ص: ۲۷

**[ترجمه]

«۹»

ختص، الإختصاص مُحَمَّدُ بْنُ (۱) عَلِيٍّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَيْرٍ عَنْ أَبَانٍ الْأَحْمَرِ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام يَا أَبَانُ كَيْفَ يُنْكِرُ النَّاسُ قَوْلَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا قَالَ لَوْ شِئْتُ لَرَفَعْتُ رِجْلِي هَذِهِ فَضَرَبْتُ بِهَا صَدْرَ ابْنِ أَبِی سُفْيَانَ بِالشَّامِ فَنَكَسْتُهُ عَنْ سَرِيرِهِ وَ لَا يُنْكِرُونَ تَنَاوُلَ آصَفَ وَصِيِّ سُلَيْمَانَ عَرْشَ بِلْقِيسَ وَ إِتْيَانَهُ سُلَيْمَانَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْهِ طَرْفُهُ أَ لَيْسَ نَبِيُّنَا صلی الله علیه و آله أَفْضَلَ الْأَنْبِيَاءِ وَ وَصِيُّهُ أَفْضَلَ الْأَوْصِيَاءِ أَ فَلَا جَعَلُوهُ كَوَصِيِّ سُلَيْمَانَ حَكَمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ مَنْ جَحَدَ حَقَّنَا وَ أَنْكَرَ فَضْلَنَا (۲).

**[ترجمه]اختصاص: ابان احمر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ابان! چگونه مردم قبول نمی کنند فرمایش حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام را که فرمود: «اگر بخواهم همین پایم را بلند می کنم و بر سینه معاویه که در شام است می زنم و او را از تخت به زیر می اندازم» اما قبول دارند که آصف وصی سلیمان تخت بلقیس را قبل از یک چشم به هم زدن برای سلیمان آورد؟ مگر پیامبر ما بهترین پیامبران نیست و وصی او برترین اوصیاء؟ آیا او را مانند وصی سلیمان هم قرار نمی‌دهند؟ خداوند حکم کند بین ما و بین کسی که منکر حق ما است و مقام ما را ندیده گرفته است. -. اختصاص: ۲۱۲ - ۲۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۰»

كِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَيْمَانَ نَقْلًا مِنْ كِتَابِ السَّيِّدِ حَسَنِ بْنِ كَبْشٍ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْمُفِيدِ رَفَعَهُ إِلَى سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يَا سَلْمَانُ الْوَيْلُ كُلُّ الْوَيْلِ لِمَنْ لَا يَعْرِفُنَا حَقَّ مَعْرِفَتِنَا وَ أَنْكَرَ فَضْلَنَا يَا سَلْمَانُ أَيُّمَا أَفْضَلُ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله أَمْ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ سَلْمَانُ بَلْ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله قَالَ يَا سَلْمَانُ فَهَذَا آصَفُ بْنُ بَرْخِيَا قَدَرَ أَنْ يَحْمِلَ عَرْشَ بِلْقِيسَ مِنْ فَارِسَ فِی طَرْفَهِ عَيْنٍ وَ عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ وَ لَا أَفْعَلُ أَضْعَافَ ذَلِكَ وَ عِنْدِی عِلْمُ أَلْفِ كِتَابٍ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى شَيْثِ بْنِ آدَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ خَمْسِينَ صَحِيفَةً وَ عَلَى إِدْرِيسَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله ثَلَاثِينَ صَحِيفَةً وَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ

الْخَلِیلِ علیه السلام عِشْرِینَ صَحِیفَهً وَ التَّوْرَاهِ وَ الْإِنْجِیلِ وَ الزَّبُورِ وَ الْفُرْقَانِ فَقُلْتُ صَدَقْتَ یَا سَیِّدِی فَقَالَ علیه السلام اعْلَمْ یَا سَلْمَانُ أَنَّ الشَّاکَّ فِی أَمْرِنَا وَ عُلُومِنَا کَالْمُمْتَرِی (۳) فِی مَعْرِفَتِنَا وَ حُقُوقِنَا وَ قَدْ فَرَضَ وَلَایَتَنَا فِی کِتَابِهِ فِی غَیْرِ مَوْضِعٍ وَ بَیَّنَ فِیهِ مَا وَجَبَ الْعَمَلُ بِهِ وَ هُوَ غَیْرُ مَکْشُوفٍ (۴).

ص: ۲۸

۱- أی محمّد بن علیّ بن بابویه.

۲- الاختصاص: ۲۱۲ و ۲۱۳.

۳- أی کالشاک فی معرفتنا.

۴- المحتضر.

**[ترجمه]کتاب محتضر حسن بن سلیمان به نقل از کتاب سید حسن بن کبش با اسناد خود از شیخ مفید از سلمان نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: سلمان! افسوس بسیار افسوس برای کسی که ما را درست نشناخته و منکر مقام ما است. فرمود: سلمان! آیا سلیمان برتر است یا حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله؟ سلمان جواب داد: حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله. فرمود: سلمان! آصف بن برخیا توانست تخت بلقیس را در یک چشم به هم زدن از فارس بیاورد، با این که او دارای مقداری از علم کتاب بود. آیا من نمی توانم چند برابر او انجام دهم، با این که در نزد من علم هزار کتاب است؟ خداوند بر شیث پسر آدم پنجاه صحیفه نازل کرد و بر ادریس سی صحیفه و بر ابراهیم خلیل بیست صحیفه و تورات و انجیل و زبور و فرقان را. عرض کردم: صحیح می فرمایید مولای من! فرمود: سلمان! بدان کسی که در امر ما و علوممان مشکوک باشد، مانند کسی است که در معرفت و حقوق ما شک داشته باشد، با این که خداوند ولایت ما را در چند جا از کتاب خود واجب نموده و توضیح داده که چه چیزها واجب است انجام دهند و این پوشیده نیست. - . محتضر ... -

ص: ۲۸

**[ترجمه]

باب ۱۳ أنهم یقدرون علی إحیاء الموتی و إبراء الأکمه و الأبرص و جمیع معجزات الأنبیاء علیهم السلام

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَیْلِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَسْأَلُکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ عَنْ ثَلَاثِ خِصَالٍ أَنْفِی عَنِّی فِیهِ (۱) التَّقِیَّهَ قَالَ فَقَالَ ذَلِکَ لَکَ قُلْتُ أَسْأَلُکَ عَنْ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ قَالَ فَعَلَیْهِمَا لَعْنَهُ اللَّهِ بِلَعَنَاتِهِ کُلِّهَا مَاتَا وَ اللَّهِ وَ هُمَا کَافِرَانِ مُشْرِکَانِ (۲) بِاللَّهِ الْعَظِیمِ ثُمَّ قُلْتُ- الْأَئِمَّهُ یُحْیُونَ الْمَوْتَی وَ یُبْرِءُونَ الْأَکْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ یَمْشُونَ عَلَی الْمَاءِ قَالَ مَا أَعْطَی اللَّهُ نَبِیّاً شَیْئاً قَطُّ إِلَّا وَ قَدْ أَعْطَاهُ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ أَعْطَاهُ مَا لَمْ یَکُنْ عِنْدَهُمْ قُلْتُ وَ کُلُّ مَا کَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَدْ أَعْطَاهُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ نَعَمْ ثُمَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَیْنَ ثُمَّ مِنْ بَعْدُ کُلَّ إِمَامٍ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ مَعَ الزِّیَادَهِ الَّتِی تَحْدُثُ فِی کُلِّ سَنَهٍ وَ فِی کُلِّ شَهْرٍ إِی وَ اللَّهِ (۳) فِی کُلِّ سَاعَهٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی از حضرت زین العابدین علیه السّلام نقل کرد که گفتم: آقا! از شما سه مطلب می پرسم. مایلم در این موارد تقیه نفرمایید. فرمود: بسیار خوب. گفتم: درباره فلانی و فلانی می‌پرسم. فرمود: بر آن دو باد لعنت خدا، تمام لعنت هایش! قسم به خدای بزرگ که هر دو با کفر و شرک از دنیا رفتند. بعد عرض کردم: آیا ائمه علیهم السّلام مرده زنده می کنند و کور و پیس را شفا می‌دهند و بر روی آب راه می‌روند؟ فرمود: هر چه خدا به هر پیغمبری داده، به حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله نیز داده، ولی به پیامبر اکرم چیزهایی داده که به آنها نداده است. عرض کردم: هر چه به پیامبر اکرم داده، به حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام نیز داده است؟ فرمود: آری، بعد به امام حسن و امام حسین علیهما السّلام. سپس به هر امامی پس از دیگری تا روز قیامت، با اضافه ای که در هر سال و هر ماه پیش می آید، بلکه به خدا قسم در هر ساعت. - . بصائر الدرجات: ۷۶ -

**[ترجمه]

«۲»

یج، الخرائج و الجرائح الصَّفَّارُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ بَرِیرَهَ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَا فَضْلُنَا عَلَی مَنْ خَالَفَنَا فَوَ اللَّهِ إِنِّی لَأَرَی الرَّجُلَ مِنْهُمْ أَرْخَی بَالًا وَ أَنْعَمَ عَیْشاً وَ أَحْسَنَ حَالًا وَ أَطْمَعَ فِی الْجَنَّهِ

ص: ۲۹

۱- فی نسخه: فیها التقیه.

۲- فی المصدر: و هما کافران مشرکان.

۳- فی المصدر: ثم قال: ای و اللّه.

۴- بصائر الدرجات: ۷۶.

قَالَ فَسَكَتَ عَنِّی حَتَّی کُنَّا بِالْأَبْطَحِ مِنْ مَکَّهَ وَ رَأَیْنَا النَّاسَ یَضِجُّونَ (۱) إِلَی اللَّهِ قَالَ مَا أَکْثَرَ الضَّجِیجَ وَ الْعَجِیجَ وَ أَقَلَّ الْحَجِیجَ وَ الَّذِی بَعَثَ بِالنُّبُوَّهِ مُحَمَّداً وَ عَجَّلَ بِرُوحِهِ إِلَی الْجَنَّهِ مَا یَتَقَبَّلُ اللَّهُ إِلَّا مِنْکَ وَ مِنْ أَصْحَابِکَ خَاصَّهً قَالَ ثُمَّ مَسَحَ یَدَهُ عَلَی وَجْهِی فَنَظَرْتُ فَإِذَا أَکْثَرُ النَّاسِ خَنَازِیرُ وَ حَمِیرٌ وَ قِرَدَهٌ إِلَّا رَجُلٌ بَعْدَ رَجُلٍ (۲).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: ابا بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که از آن جناب پرسیدم: فضل و برتری ما بر مخالفین چیست؟ به خدا قسم من می بینم بعضی از مخالفین ما آسوده خاطرتر و دارای زندگی بهتر و حال نیکوتری هستند و طمعشان برای ورود بهشت از ما بیشتر است.

ص: ۲۹

ابو بصیر گفت: امام علیه السّلام جوابی به من نداد تا رسیدم به ابطح مکه. در آنجا مشاهده کردیم که ضجه و ناله به سوی خدا برداشته اند. امام علیه السّلام فرمود: چقدر ناله و فریاد زیاد است و حاجی کم! فرمود: قسم به آن خدایی که محمّد را به نبوت برانگیخت و او را به سوی بهشت برد، خداوند قبول نخواهد کرد مگر فقط از تو و یارانت. ابو بصیر گفت: در این موقع دست بر چشم من مالید و نگاه کردم؛ اکثر مردم به صورت خوک و خر و میمون بودند و تک تک انسان دیده می‌شد. - . خرائج و جرائح [در کتاب بحار شماره صفحات ذکر نشده است. مترجم] -

**[ترجمه]

«۳»

یج، الخرائج و الجرائح الصَّفَّارُ عَنْ أَبِی سُلَیْمَانَ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام أَنَا مَوْلَاکَ وَ مِنْ شِیعَتِکَ ضَعِیفٌ ضَرِیرٌ اضْمَنْ لِیَ الْجَنَّهَ قَالَ أَ وَ لَا أُعْطِیکَ عَلَامَهَ الْأَئِمَّهِ قُلْتُ وَ مَا عَلَیْکَ أَنْ تَجْمَعَهَا لِی قَالَ وَ تُحِبُّ ذَلِکَ قُلْتُ کَیْفَ لَا أُحِبُّ فَمَا زَادَ أَنْ مَسَحَ عَلَی بَصَرِی فَأَبْصَرْتُ جَمِیعَ مَا فِی السَّقِیفَهِ الَّتِی کَانَ فِیهَا جَالِساً قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ هَذَا بَصَرُکَ فَانْظُرْ مَا تَرَی بِعَیْنِکَ قَالَ فَوَ اللَّهِ مَا أَبْصَرْتُ إِلَّا کَلْباً وَ خِنْزِیراً وَ قِرْداً قُلْتُ مَا هَذَا الْخَلْقُ الْمَمْسُوخُ قَالَ هَذَا الَّذِی تَرَی هَذَا السَّوَادُ الْأَعْظَمُ وَ لَوْ کُشِفَ الْغِطَاءُ لِلنَّاسِ مَا نَظَرَ الشِّیعَهُ إِلَی مَنْ خَالَفَهُمْ إِلَّا فِی هَذِهِ الصُّورَهِ ثُمَّ قَالَ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنْ أَحْبَبْتَ تَرَکْتُکَ عَلَی حَالِکَ هَکَذَا وَ حِسَابُکَ عَلَی اللَّهِ وَ إِنْ أَحْبَبْتَ ضَمِنْتُ لَکَ عَلَی اللَّهِ الْجَنَّهَ وَ رَدَدْتُکَ عَلَی حَالِکَ الْأَوَّلِ قُلْتُ لَا حَاجَهَ لِی إِلَی النَّظَرِ إِلَی هَذَا الْخَلْقِ الْمَنْکُوسِ رُدَّنِی فَمَا لِلْجَنَّهِ عِوَضٌ فَمَسَحَ یَدَهُ عَلَی عَیْنَیَّ فَرَجَعْتُ کَمَا کُنْتُ (۳).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: ابو بصیر گفت: به حضرت باقر علیه السّلام عرض کردم: من غلام و شیعه شما و مردی ضعیف و نابینایم، بهشت را برایم ضمانت کن. فرمود: نمی خواهی علامت ائمه را برایت توضیح دهم؟ عرض کردم: ممکن نیست جمع بین هر دو برایم بنمایید؟ فرمود: مایل نیستی که آن را توضیح دهم؟ عرض کردم: چرا مایل نباشم؟! در این موقع دست بر چشم من مالید و هر چه در خانه‌ای که در آن نشسته بود، به چشم خود مشاهده کردم. فرمود: ای ابا محمّد! اینک چشم تو بینا شد، دقت کن که با چشم خود چه می بینی. ابو بصیر گفت: به خدا قسم هر چه تماشا کردم، جز سگ و خوک و میمون

ندیدم. عرض کردم: مولای من! این خلق مسخ شده چیستند؟ فرمود: آنچه می بینی تشکیل دهنده اجتماع هستند. اگر پرده از روی چشم مردم برداشته شود، شیعیان مخالفین خود را نخواهند دید، مگر به همین صورت. بعد فرمود: اگر مایلی تو را به همین حالت باقی گذارم و حساب تو با خدا است و اگر می خواهی بهشت را برایت ضمانت کنم باید به صورت اول برگردی. عرض کردم: آقا! علاقه ای به دیدن این مردم شکل برگشته ندارم، مرا به حال اول برگردان! چیزی را نمی توان با بهشت معاوضه کرد. پس دست بر روی چشمم کشید و به حالت اول برگشتم. - . خرائج و جرائح -

**[ترجمه]

«۴»

قب، المناقب لابن شهرآشوب سَلْمَانُ شَلَقَانُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَتْ لَهُ خُئُولَةٌ فِي بَنِي مَخْزُومٍ وَ إِنَّ شَابّاً مِنْهُمْ أَتَاهُ فَقَالَ يَا خَالِ إِنَّ أَخِي وَ تِرْبِي (۴) مَاتَ وَ قَدْ حَزِنْتُ عَلَيْهِ حُزْناً شَدِيداً فَقَالَ لَهُ تَشْتَهِي أَنْ تَرَاهُ قَالَ نَعَمْ

ص: ۳۰

۱- فی نسخه: يصيحون إلى اللّه.

۲- الخرائج و الجرائح:.

۳- الخرائج و الجرائح:.

۴- الترب: القرين و النظير، عربا أترابا ای امثالا و اقرانا.

قَالَ فَأَرِنِی قَبْرَهُ فَخَرَجَ وَ تَقَنَّعَ بِرِدَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْمُسْتَجَابِ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی الْقَبْرِ تَکَلَّمَ بِشَفَتَیْهِ ثُمَّ رَکَضَهُ بِرِجْلِهِ فَخَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ وَ هُوَ یَقُولُ ومیکا بِلِسَانِ الْفُرْسِ فَقَالَ لَهُ عَلِیٌّ علیه السلام أَ لَمْ تَمُتْ وَ أَنْتَ رَجُلٌ مِنَ الْعَرَبِ فَقَالَ بَلَی وَ لَکِنَّا مِتْنَا عَلَی سُنَّهِ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ فَانْقَلَبَتْ أَلْسِنَتُنَا (۱).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: سلمان شلقان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام در قبیله بنی مخزوم دایی هایی داشت. یکی از جوانان آنها خدمت علی علیه السّلام رسید و گفت: دایی جان! برادر و رفیقی داشتم که از دنیا رفته و خیلی از مردن او ناراحت و اندوهگین شده ام. فرمود: مایلی او را مشاهده کنی؟ عرض کرد: آری.

ص: ۳۰

فرمود: قبر او را به من نشان ده. امام علیه السّلام ردای پیامبر صلّی الله علیه و آله به نام «مستجاب» را بر خود پیچید و از خانه خارج شد. همین که به قبر رسید، لب‌هایش به سخنانی حرکت کرد. بعد با پای مبارک خود بر زمین زد. آن جوان در حالی که به زبان فارسی می گفت «ومیکا» از قبر خارج شد. امام علی علیه السّلام به او فرمود: مگر تو وقتی مردی، عرب زبان نبودی؟! عرض کرد: چرا، ولی با سنت و روش فلانی و فلانی از دنیا رفتم و به همین جهت زبانم برگشت. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۱۶۴ -

**[ترجمه]

فائده

قال الشیخ المفید فی کتاب المسائل فأما ظهور المعجزات علی الأئمه و الأعلام فإنه من الممکن الذی لیس بواجب عقلا و لا یمتنع قیاسا و قد جاءت بکونه منهم علیهم السلام الأخبار علی التظاهر و الانتشار فقطعت علیه من جهه السمع و صحیح الآثار و معی فی هذا الباب جمهور أهل الإمامه و بنو نوبخت تخالف فیه و تأباه.

و کثیر من المنتمین إلی الإمامیه یوجبونه عقلا کما یوجبونه للأنبیاء علیهم السلام و المعتزله بأسرها علی خلافنا جمیعا فیه سوی ابن الإخشید و من تبعه فإنهم یذهبون فیه إلی الجواز و أصحاب الحدیث کافه تجوزه لکل صالح من أهل التقی و الإیمان.

ثم قال القول فی ظهور المعجزات علی المعصومین من الخاصه و السفراء و الأبواب.

**[ترجمه]شیخ مفید در کتاب «مسائل» نوشته است: ظهور معجزات از ائمه علیهم السّلام و بزرگان امکان دارد و از نظر عقل نه لازم است و نه ممتنع، و اخبار زیادی از ائمه علیهم السّلام در این مورد رسیده که شک و تردیدی به جای نمی گذارد و من به آن قطع دارم. به اضافه این که جمهور امامیه نیز بر این مطلب اعتقاد دارند. فقط بنی نوبخت مخالف هستند و انکار می نمایند و بسیاری از کسانی که به امامیه نسبت دارند، ظهور معجزه را از امام واجب می دانند، چنان چه در مورد انبیاء لازم می دانند، اما تمام معتزلیان با ما مخالفند، به جز «ابن اخشید» و پیروانش. آنها ظهور معجزه را جایز می دانند، اما اصحاب حدیث و

اخباریان همه معجزه را برای هر فرد صالح از پرهیزکاران و مؤمنین جایز می دانند. سپس می نویسد: سخن درباره ظهور معجزه از معصومان از امامیه و سفراء و نواب.

**[ترجمه]

و أقول

إن ذلـک جـائز لاـ یمنع منه عقـل و لاـ سـنه و لا کتاب و هو مـذهب جماعه من مشایـخ الإمامیه و إلیه یـذهب ابن الإخشـید من المعتزله و أصـحاب الحـدیث فی الصـالحین الأـبرار و بنو نوبخت من الإمـامیه یمتنعون من ذلک و یوافقون المعتزله فی الخلاف علینا فیه و یجامعهم علی ذلک الزیدیه و الخوارج المارقه من الإسلام انتهی کلامه رفع الله مقامه.

و لعل مراده رحمه الله بالمعصوم هنا غیر المعنی المصـطلح و الحق أن المعجزات الجاریه علی أیدی غیر الأئمه علیهم السـلام من أصـحابهم و نوابهم إنما هی معجزاتهم علیهم السـلام تظهر علی أیـدی أولئک السـفراء لبیان صدقهم و کلامه رحمه الله أیضا لا یأبی عن ذلک و مذهب النوبختیه هنا فی غایه السخافه و الغرابه.

ص: ۳۱

۱- مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۶۴.

**[ترجمه]این مطلب نیز جایز است و عقل و کتاب و سنت مانع آن نیست و این نظر گروهی از بزرگان شیعه است. ابن اخشید از معتزلیان نیز همین عقیده را دارد، اخباری ها درباره مردمان صالح و پاک هم جایز می دانند. اما بنی نوبخت از امامیه، این مطلب را جایز نمی دانند و در مورد مخالفت با ما امامیه در این باره، موافق معتزلیان هستند. زیدی ها و خوارج منحرف از اسلام نیز با آنها موافق هستند .

(پایان کلام شیخ مفید) شاید منظور مرحوم مفید از معصوم در اینجا، غیر از معنای مصطلح باشد و واقع مطلب این است که درباره ظهور معجزه از غیر ائمه علیهم السّلام، مثل اصحاب و نواب آنها باید گفت که معجزه از ائمه علیهم السّلام است که به دست سفیران جاری می شود تا گواه صدق ایشان باشد. گفتار شیخ مفید هم با این توضیح مخالف نبود، اما نظر نوبختی ها در این مورد بسیار بعید و بیجا است .

ص: ۳۱

**[ترجمه]

باب ۱۴ أنهم علیهم السلام سخّر لهم السحاب و یسّر لهم الأسباب

الأخبار

«۱»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنِ الْقَصِیرِ قَالَ: ابْتَدَأَنِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ أَمَا إِنَّ ذَا الْقَرْنَیْنِ قَدْ خُیِّرَ السَّحَابَتَیْنِ فَاخْتَارَ الذَّلُولَ وَ ذَخَرَ لِصَاحِبِکُمُ الصَّعْبَ فَقُلْتُ وَ مَا الصَّعْبُ فَقَالَ مَا کَانَ مِنْ سَحَابٍ فِیهِ رَعْدٌ وَ صَاعِقَةٌ وَ بَرْقٌ فَصَاحِبُکُمْ یَرْکَبُهُ أَمَا إِنَّهُ سَیَرْکَبُ السَّحَابَ وَ یَرْقَی فِی الْأَسْبَابِ أَسْبَابِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعِ خَمْسٌ عَوَامِرُ وَ ثِنْتَانِ خَرَابٌ (۱).

ختص، الإختصاص ابن عیسی عن ابن سنان عن القماط و أبی سلام الحناط عن سوره بن کلیب عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۲).

**[ترجمه]اختصاص: قصیر گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من ابتداء فرمود: در اختیار ذوالقرنین دو نوع ابر قرار دادند، او ابر نرم را اختیار کرد و برای امام شما ابر سخت را گذاشت. عرض کردم: ابر سخت چیست؟ فرمود: ابری که در آن رعد و برق و صاعقه است که امام شما سوار آن می شود، اما او به زودی سوار ابرها می شود و بر اسباب تسلط خواهد یافت، اسباب آسمان ها و زمین های هفتگانه که پنج زمین آن آباد است و دو زمین خراب. - . اختصاص: ۱۹۹ -

اختصاص: سوره بن کلیب از امام باقر علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . اختصاص: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَـِى عَنِ الْحُسَـِيْنِ بْنِ سَـعِيدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَهَ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السـلام قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً عليه السـلام مَلَکَ مَا فَوْقَ الْأَرْضِ وَ مَا تَحْتَهَا فَعُرِضَتْ لَهُ سَـحَابَتَانِ إِحْـدَاهُمَا الصَّعْبَهُ وَ الْأُخْرَى الذَّلُولُ وَ كَانَ فِی الصَّعْبَهِ مُلْکُ مَا تَحْتَ الْأَرْضِ وَ فِی الذَّلُولِ مُلْکُ مَا فَوْقَ الْأَرْضِ فَاخْتَارَ الصَّعْبَهَ عَلَى الذَّلُولِ فَدَارَتْ بِهِ سَبْعُ أَرَضِينَ فَوَجَدَ ثَلَاثاً خَرَاباً وَ أَرْبَعَهً عَوَامِرَ (۳).

**[ترجمه]اختصاص: ابو بصير از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: حضرت على مالك روى زمين و زير زمين بود و دو ابر برايش آشـكار شـد، يكى سـخت و ديگرى نرم. در ابر سـخت ملك زير زمين و در ابر نرم ملك بالاى زمين بود. على عليه السّـلام ابر سـخت را انتخـاب كرد. آن ابر على عليه السّـلام را در هفت زمين گردانيـد، سه زمين را خراب و چهار زمين را آباد يافت. - . اختصاص: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۳»

ختص، الإختصاص إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَـِى عَنِ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِی بَصِـيرٍ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السـلام قَالَ: إِنَّ عَلِيّاً عليه السلام حِينَ خُيِّرَ مُلْکَ مَا فَوْقَ الْأَرْضِ وَ مَا تَحْتَهَا عُرِضَتْ لَهُ سَحَابَتَانِ إِلَى آخِرِ الْخَبَرِ (۴).

**[ترجمه]اختصاص: ابو بصـير يا شـخص ديگرى از حضـرت باقر عليه السّـلام نقل كرد كه فرمود: وقتى على عليه السّـلام بين اختيار ملك روى زمين و زير آن مخير شد، دو ابر براى او آشكار شد... تا آخر خبر. - . اختصاص: ۳۲۷ -

**[ترجمه]

«۴»

ختص، الإختصاص الْمُعَلَّى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ سَمَاعَهَ بْنِ

۱- الاختصاص: ۱۹۹.

۲- الاختصاص: ۱۹۹.

۳- الاختصاص: ۱۹۹.

۴- الاختصاص: ۳۲۷.

مِهْرَانَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَرْعَدَتِ السَّمَاءُ وَ أَبْرَقَتْ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَمَا إِنَّهُ مَا كَانَ مِنْ هَذَا الرَّعْدِ وَ مِنْ هَذَا الْبَرْقِ فَإِنَّهُ مِنْ أَمْرِ صَاحِبِكُمْ قُلْتُ مَنْ صَاحِبُنَا قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]اختصاص: سماعه

ص: ۳۲

بن مهران گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم. صدای رعد در آسمان بلند شد و برقی زد. آن جناب فرمود: آنچه از رعد و برق در این ابر مشاهده کردید، از دستور امام شما است. عرض کردم: منظورتان کیست؟ فرمود: امیرالمؤمنین علیه السّلام. - . اختصاص: ۳۲۷ -

**[ترجمه]

«۵»

أَقُولُ قَالَ الشَّيْخُ حَسَنُ بْنُ سُلَيْمَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ فِی كِتَابِ الْمُخْتَضَرِ، رَوَی (۲) بَعْضُ عُلَمَاءِ الْإِمَامِيَّةِ فِی كِتَابِ مَنْهَجِ التَّحْقِيقِ إِلَی سَوَاءِ الطَّرِيقِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ علیهما السلام وَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَنَفِيَّةِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی بَكْرٍ وَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ وَ الْمِقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِیُّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ الْحَسَنُ علیه السلام يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ علیه السلام سَأَلَ رَبَّهُ مُلْكاً لَا يَنْبَغِی لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَأَعْطَاهُ ذَلِكَ فَهَلْ مَلَكْتَ مِمَّا مَلَكَ (۳) سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ شَيْئاً فَقَالَ علیه السلام وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُلْكَ فَأَعْطَاهُ وَ إِنَّ أَبَاكَ مَلَكَ مَا لَمْ يَمْلِكْهُ بَعْدَ جَدِّكَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَحَدٌ قَبْلَهُ وَ لَا يَمْلِكُهُ أَحَدٌ بَعْدَهُ فَقَالَ الْحَسَنُ (۴) نُرِيدُ تُرِيَنَا مِمَّا فَضَّلَكَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مِنَ الْكَرَامَةِ فَقَالَ علیه السلام أَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَ تَوَضَّأَ وَ صَلَّی رَكْعَتَيْنِ وَ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِدَعَوَاتٍ لَمْ نَفْهَمْهَا ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَی جِهَةِ الْمَغْرِبِ فَمَا كَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ جَاءَتْ سَحَابَةٌ فَوَقَفَتْ عَلَی الدَّارِ وَ إِلَی جَانِبِهَا سَحَابَةٌ أُخْرَی فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَيَّتُهَا السَّحَابَةُ اهْبِطِی بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَهَبَطَتْ وَ هِیَ تَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ أَنَّكَ خَلِيفَتُهُ (۵) وَ وَصِيُّهُ مَنْ شَكَّ فِيكَ فَقَدْ هَلَكَ وَ مَنْ تَمَسَّكَ بِكَ سَلَكَ سَبِيلَ النَّجَاةِ قَالَ- ثُمَّ انْبَسَطَتِ السَّحَابَةُ إِلَی الْأَرْضِ حَتَّی كَأَنَّهَا بِسَاطٌ مَوْضُوعٌ فَقَالَ أَمِيرُ

ص: ۳۳

۱- الاختصاص: ۳۲۷.

۲- هذا حدیث مرسل مرویّ عن کتاب مجهول منفرد به و فیه غرابه شدیده.

۳- فی المصدر: ما ملک.

۴- فی المصدر: فقال له الحسن.

۵- فی المصدر: و انک خلیفه اللّه.

الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام اجْلِسُوا عَلَی الْغَمَامَهِ فَجَلَسْنَا وَ أَخَذْنَا مَوَاضِعَنَا فَأَشَارَ إِلَی السَّحَابَهِ الْأُخْرَی فَهَبَطَتْ وَ هِیَ تَقُولُ کَمَقَالَهِ الْأُولَی وَ جَلَسَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَیْهَا مُفْرَدَهً (۱) ثُمَّ تَکَلَّمَ بِکَلَامٍ وَ أَشَارَ إِلَیْهَا بِالْمَسِیرِ نَحْوَ الْمَغْرِبِ وَ إِذَا بِالرِّیحِ قَدْ دَخَلَتْ تَحْتَ السَّحَابَتَیْنِ فَرَفَعَتْهُمَا رَفْعاً رَفِیقاً فَتَأَمَّلْتُ نَحْوَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ إِذَا بِهِ عَلَی کُرْسِیٍّ وَ النُّورُ یَسْطَعُ مِنْ وَجْهِهِ یَکَادُ یَخْطَفُ الْأَبْصَارَ فَقَالَ الْحَسَنُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنَّ سُلَیْمَانَ بْنَ دَاوُدَ کَانَ مُطَاعاً بِخَاتَمِهِ وَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ بِمَا ذَا یُطَاعُ فَقَالَ علیه السلام أَنَا عَیْنُ اللَّهِ فِی أَرْضِهِ أَنَا لِسَانُ اللَّهِ النَّاطِقُ فِی خَلْقِهِ أَنَا نُورُ اللَّهِ الَّذِی لَا یُطْفَأُ أَنَا بَابُ اللَّهِ الَّذِی یُؤْتَی مِنْهُ وَ حُجَّتُهُ عَلَی عِبَادِهِ ثُمَّ قَالَ أَ تُحِبُّونَ أَنْ أُرِیَکُمْ خَاتَمَ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ قُلْنَا نَعَمْ فَأَدْخَلَ یَدَهُ إِلَی جَیْبِهِ فَأَخْرَجَ خَاتَماً مِنْ ذَهَبٍ فَصُّهُ مِنْ یَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ عَلَیْهِ مَکْتُوبٌ مُحَمَّدٌ وَ عَلِیٌّ قَالَ سَلْمَانُ فَتَعَجَّبْنَا مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ مِنْ أَیِّ شَیْ ءٍ تَعْجَبُونَ وَ مَا الْعَجَبُ مِنْ مِثْلِی أَنَا أُرِیکُمُ الْیَوْمَ مَا لَمْ تَرَوْهُ أَبَداً (۲) فَقَالَ الْحَسَنُ أُرِیدُ تُرِینِی (۳) یَأْجُوجَ وَ مَأْجُوجَ وَ السَّدَّ الَّذِی بَیْنَنَا وَ بَیْنَهُمْ فَسَارَتِ الرِّیحُ تَحْتَ السَّحَابَهِ (۴) فَسَمِعْنَا لَهَا دَوِیّاً کَدَوِیِّ الرَّعْدِ وَ عَلَتْ فِی الْهَوَاءِ وَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام یَقْدُمُنَا حَتَّی انْتَهَیْنَا إِلَی جَبَلٍ شَامِخٍ فِی الْعُلُوِّ وَ إِذَا شَجَرَهٌ جَافَّهٌ قَدْ تَسَاقَطَتْ أَوْرَاقُهَا وَ جَفَّتْ أَغْصَانُهَا فَقَالَ الْحَسَنُ مَا بَالُ هَذِهِ الشَّجَرَهِ قَدْ یَبِسَتْ فَقَالَ علیه السلام سَلْهَا فَإِنَّهَا تُجِیبُکَ فَقَالَ الْحَسَنُ أَیَّتُهَا الشَّجَرَهُ مَا بَالُکِ قَدْ حَدَثَ بِکِ مَا نَرَاهُ مِنَ الْجَفَافِ فَلَمْ تُجِبْهُ فَقَالَ

۱- فی المصدر: فجلس أمیر المؤمنین علیه السّلام علیها منفرده.

۲- فی المصدر: ما لا ترون ابدا.

۳- فی المصدر: أرید أن ترینی.

۴- فی المصدر: فسارت السحابه فوق الریح.

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِحَقِّی عَلَیْکِ إِلَّا مَا أَجَبْتِیهِ (۱) قَالَ الرَّاوِی وَ اللَّهِ لَقَدْ سَمِعْتُهَا وَ هِیَ تَقُولُ لَبَّیْکَ لَبَّیْکَ یَا وَصِیَّ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَلِیفَتَهُ ثُمَّ قَالَتْ یَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام کَانَ یَجِیئُنِی فِی کُلِّ لَیْلَةٍ وَقْتَ السَّحَرِ وَ یُصَلِّی عِنْدِی رَکْعَتَیْنِ وَ یُکْثِرُ مِنَ التَّسْبِیحِ فَإِذَا فَرَغَ مِنْ دُعَائِهِ جَاءَتْهُ غَمَامَةٌ بَیْضَاءُ یُنْفَخُ مِنْهَا رِیحُ الْمِسْکِ وَ عَلَیْهَا کُرْسِیٌّ فَیَجْلِسُ فَتَسِیرُ بِهِ (۲) وَ کُنْتُ أَعِیشُ بِبَرَکَتِهِ فَانْقَطَعَ عَنِّی مُنْذُ أَرْبَعِینَ یَوْماً فَهَذَا سَبَبُ مَا تَرَاهُ مِنِّی فَقَامَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ صَلَّی رَکْعَتَیْنِ وَ مَسَحَ بِکَفِّهِ عَلَیْهَا فَاخْضَرَّتْ وَ عَادَتْ إِلَی حَالِهَا وَ أَمَرَ الرِّیحَ (۳) فَسَارَتْ بِنَا وَ إِذَا نَحْنُ بِمَلَکٍ یَدُهُ فِی الْمَغْرِبِ وَ الْأُخْرَی بِالْمَشْرِقِ (۴) فَلَمَّا نَظَرَ الْمَلَکُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیکَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ أَرْسَلَهُ بِالْهُدَی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ وَ لَوْ کَرِهَ الْمُشْرِکُونَ وَ أَشْهَدُ أَنَّکَ وَصِیُّهُ وَ خَلِیفَتُهُ حَقّاً وَ صِدْقاً فَقُلْنَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَنْ هَذَا الَّذِی یَدُهُ فِی الْمَغْرِبِ وَ الْأُخْرَی بِالْمَشْرِقِ (۵) فَقَالَ علیه السلام هَذَا الْمَلَکُ الَّذِی وَکَّلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِظُلْمَةِ اللَّیْلِ وَ النَّهَارِ لَا یَزُولُ (۶) إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَةِ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ أَمْرَ الدُّنْیَا إِلَیَّ وَ إِنَّ أَعْمَالَ الْخَلْقِ تُعْرَضُ فِی کُلِّ یَوْمٍ عَلَیَّ ثُمَّ تُرْفَعُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ سِرْنَا حَتَّی وَقَفْنَا عَلَی سَدِّ یَأْجُوجَ وَ مَأْجُوجَ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَامُ لِلرِّیحِ اهْبِطِی بِنَا مِمَّا یَلِی هَذَا الْجَبَلَ وَ أَشَارَ بِیَدِهِ إِلَی جَبَلٍ شَامِخٍ فِی الْعُلُوِّ وَ هُوَ جَبَلُ الْخَضِرِ علیه السلام فَنَظَرْنَا إِلَی السَّدِّ وَ إِذَا ارْتِفَاعُهُ مَدُّ الْبَصَرِ وَ هُوَ أَسْوَدُ

۱- فی المصدر: ما أجبته.

۲- فی المصدر: فیجلس علیه و تسیر به.

۳- فی المصدر: ثم أمر به.

۴- فی المصدر: و اخری فی المشرق.

۵- فی المصدر: و اخری فی المشرق.

۶- فی المصدر: و کله اللّه عزّ و جلّ باللیل و النهار فلا یزول.

كَقِطْعِهِ لَيْلٍ دَامِسٍ (۱) يَخْرُجُ مِنْ أَرْجَائِهِ الدُّخَانُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَنَا صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ عَلَى هَؤُلَاءِ الْعَبِيدِ قَالَ سَلْمَانُ فَرَأَيْتُ أَصْنَافاً ثَلَاثَةً طُولُ أَحَدِهِمْ (۲) مِائَةٌ وَ عِشْرُونَ ذِرَاعاً وَ الثَّانِي طُولُ كُلِّ وَاحِدٍ سَبْعُونَ (۳) ذِرَاعاً وَ الثَّالِثُ يَفْرُشُ أَحَدَ أُذُنَيْهِ تَحْتَهُ وَ الْأُخْرَى يَلْتَحِفُ بِهِ ثُمَّ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَمَرَ الرِّيحَ فَسَارَتْ بِنَا إِلَى جَبَلِ قَافٍ فَانْتَهَيْتُ (۴) إِلَيْهِ وَ إِذَا هُوَ مِنْ زُمُرُّدَةٍ خَضْرَاءَ وَ عَلَيْهَا (۵) مَلَكٌ عَلَى صُورَةِ النَّسْرِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ الْمَلَكُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَصِيَّ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَلِيفَتَهُ أَ تَأْذَنُ لِي فِي الْكَلَامِ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَ قَالَ لَهُ إِنْ شِئْتَ تَكَلَّمْ وَ إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ عَمَّا تَسْأَلُنِي عَنْهُ فَقَالَ الْمَلَكُ بَلْ تَقُولُ أَنْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ تُرِيدُ أَنْ آذَنَ لَكَ أَنْ تَزُورَ الْخَضِرَ علیه السلام قَالَ نَعَمْ فَقَالَ علیه السلام قَدْ أَذِنْتُ لَكَ فَأَسْرَعَ الْمَلَكُ بَعْدَ أَنْ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ تَمَشَّيْنَا (۶) عَلَى الْجَبَلِ هُنَيْئَةً فَإِذَا بِالْمَلَكِ قَدْ عَادَ إِلَى مَكَانِهِ بَعْدَ زِيَارَةِ الْخَضِرِ علیه السلام فَقَالَ سَلْمَانُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ رَأَيْتُ الْمَلَكَ مَا زَارَ الْخَضِرَ إِلَّا حِينَ أَخَذَ إِذْنَكَ فَقَالَ علیه السلام وَ الَّذِي (۷) رَفَعَ السَّمَاءَ بِغَيْرِ عَمَدٍ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ رَامَ أَنْ يَزُولَ مِنْ مَكَانِهِ بِقَدْرِ نَفَسٍ وَاحِدٍ لَمَا زَالَ حَتَّى آذَنَ لَهُ وَ كَذَلِكَ يَصِيرُ حَالُ وَلَدِيَ الْحَسَنِ وَ بَعْدَهُ

۱- أي شديد السواد، و الارجاء: النواحی.

۲- فی المصدر: اصناما ثلاثه طول احدها.

۳- فی المصدر: طوله أحد و سبعون، و الثالث مثله و لكنه يفرش احدى اذنيه.

۴- فی المصدر: فانتهينا.

۵- فی نسخه: من زمرده خضره و عليه.

۶- فی المصدر: ثم مشينا.

۷- فی المصدر: ما زار حتّی اخذ الاذن فقال: يا سلمان و الذی.

الْحُسَیْنُ وَ تِسْعَةٌ (۱) مِنْ وُلْدِ الْحُسَیْنِ تَاسِعُهُمْ قَائِمُهُمْ فَقُلْنَا مَا اسْمُ الْمَلَکِ الْمُوَکَّلِ بِقَافٍ فَقَالَ علیه السلام تَرْجَائِیلُ (۲) فَقُلْنَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ کَیْفَ تَأْتِی کُلَّ لَیْلَهٍ إِلَی هَذَا الْمَوْضِعِ وَ تَعُودُ فَقَالَ کَمَا أَتَیْتُ بِکُمْ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ إِنِّی لَأَمْلِکُ مِنْ مَلَکُوتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ مَا لَوْ عَلِمْتُمْ بِبَعْضِهِ لَمَا احْتَمَلَهُ جَنَانُکُمْ إِنَّ اسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ عَلَی اثْنَیْنِ وَ سَبْعِینَ حَرْفاً وَ کَانَ عِنْدَ آصَفَ بْنِ بَرْخِیَا حَرْفٌ وَاحِدٌ فَتَکَلَّمَ بِهِ فَخَسَفَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَرْضَ مَا بَیْنَهُ وَ بَیْنَ عَرْشِ بِلْقِیسَ حَتَّی تَنَاوَلَ السَّرِیرَ ثُمَّ عَادَتِ الْأَرْضُ کَمَا کَانَتْ أَسْرَعَ مِنْ طَرْفِ النَّظَرِ (۳) وَ عِنْدَنَا نَحْنُ وَ اللَّهِ اثْنَانِ وَ سَبْعُونَ حَرْفاً وَ حَرْفٌ وَاحِدٌ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ اسْتَأْثَرَ بِهِ (۴) فِی عِلْمِ الْغَیْبِ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیمِ عَرَفَنَا مَنْ عَرَفَنَا وَ أَنْکَرَنَا مَنْ أَنْکَرَنَا ثُمَّ قَامَ علیه السلام وَ قُمْنَا فَإِذَا نَحْنُ بِشَابٍّ فِی الْجَبَلِ یُصَلِّی بَیْنَ قَبْرَیْنِ فَقُلْنَا یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَنْ هَذَا الشَّابُّ فَقَالَ علیه السلام صَالِحٌ النَّبِیُّ فَقَالَ علیه السلام وَ هَذَانِ الْقَبْرَانِ لِأُمِّهِ وَ أَبِیهِ وَ إِنَّهُ یَعْبُدُ اللَّهَ بَیْنَهُمَا فَلَمَّا نَظَرَ إِلَیْهِ صَالِحٌ لَمْ یَتَمَالَکْ نَفْسَهُ حَتَّی بَکَی وَ أَوْمَأَ بِیَدِهِ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام ثُمَّ أَعَادَهَا إِلَی صَدْرِهِ وَ هُوَ یَبْکِی فَوَقَفَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عِنْدَهُ حَتَّی فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ فَقُلْنَا لَهُ مَا بُکَاؤُکَ قَالَ صَالِحٌ إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام کَانَ یَمُرُّ بِی عِنْدَ کُلِّ غَدَاهٍ فَیَجْلِسُ فَتَزْدَادُ عِبَادَتِی بِنَظَرِی إِلَیْهِ فَقُطِعَ ذَلِکَ (۵) مُذْ عَشَرَهِ أَیَّام فَأَقْلَقَنِی ذَلِکَ فَتَعَجَّبْنَا مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ علیه السلام تُرِیدُونَ أَنْ أُرِیَکُمْ سُلَیْمَانَ بْنَ دَاوُدَ قُلْنَا نَعَمْ فَقَامَ وَ نَحْنُ مَعَهُ حَتَّی دَخَلَ بُسْتَاناً مَا رَأَیْنَا أَحْسَنَ مِنْهُ وَ فِیهِ مِنْ جَمِیعِ الْفَوَاکِهِ وَ الْأَعْنَابِ وَ أَنْهَارُهُ

ص: ۳۷

۱- فی المصدر: ولدی الحسن بعدی ثمّ الحسین بعده ثمّ تسعه.

۲- فی المصدر: برجائیل.

۳- فی المصدر: من طرفه عین.

۴- فی المصدر: و حرف واحد استأثر اللّه.

۵- فی المصدر: فانقطع عنی مده عشره أیّام.

تَجْرِی وَ الْأَطْیَارُ یَتَجَاوَبْنَ (۱) عَلَی الْأَشْجَارِ فَحِینَ رَأَتْهُ (۲) الْأَطْیَارُ أَتَتْ تُرَفْرِفُ حَوْلَهُ حَتَّی تَوَسَّطْنَا الْبُسْتَانَ وَ إِذَا سَرِیرٌ عَلَیْهِ شَابٌّ مُلْقًی عَلَی ظَهْرِهِ وَاضِعٌ یَدَهُ عَلَی صَدْرِهِ فَأَخْرَجَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام الْخَاتَمَ مِنْ جَیْبِهِ وَ جَعَلَهُ فِی إِصْبَعِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَنَهَضَ قَائِماً وَ قَالَ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ وَصِیَّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِینَ أَنْتَ وَ اللَّهِ الصِّدِّیقُ الْأَکْبَرُ وَ الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَمَسَّکَ بِکَ وَ قَدْ خَابَ وَ خَسِرَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْکَ وَ إِنِّی سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ فَأُعْطِیتُ ذَلِکَ الْمُلْکَ قَالَ سَلْمَانُ فَلَمَّا سَمِعْنَا (۳) کَلَامَ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ لَمْ أَتَمَالَکْ نَفْسِی حَتَّی وَقَعْتُ عَلَی أَقْدَامِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام أُقَبِّلُهَا وَ حَمِدْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَی جَزِیلِ عَطَائِهِ بِهِدَایَتِهِ إِلَی وَلَایَهِ أَهْلِ الْبَیْتِ الَّذِینَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِیراً وَ فَعَلَ (۴) أَصْحَابِی کَمَا فَعَلْتُ ثُمَّ سَأَلْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا وَرَاءَ قَافٍ قَالَ علیه السلام وَرَاءَهُ مَا لَا یَصِلُ إِلَیْکُمْ عِلْمُهُ فَقُلْنَا تَعْلَمُ (۵) ذَلِکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ فَقَالَ علیه السلام عِلْمِی بِمَا وَرَاءَهُ کَعِلْمِی بِحَالِ هَذِهِ الدُّنْیَا وَ مَا فِیهَا وَ إِنِّی الْحَفِیظُ الشَّهِیدُ عَلَیْهَا بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ کَذَلِکَ الْأَوْصِیَاءُ مِنْ وُلْدِی بَعْدِی ثُمَّ قَالَ علیه السلام إِنِّی لَأَعْرَفُ بِطُرُقِ السَّمَاوَاتِ مِنْ طُرُقِ الْأَرْضِ نَحْنُ الِاسْمُ الْمَخْزُونُ الْمَکْنُونُ نَحْنُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَی الَّتِی إِذَا سُئِلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا أَجَابَ نَحْنُ الْأَسْمَاءُ الْمَکْتُوبَهُ عَلَی الْعَرْشِ وَ لِأَجْلِنَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ السَّمَاءَ (۶) وَ الْأَرْضَ وَ الْعَرْشَ وَ الْکُرْسِیَّ وَ الْجَنَّهَ وَ النَّارَ وَ مِنَّا تَعَلَّمَتِ الْمَلَائِکَهُ التَّسْبِیحَ وَ التَّقْدِیسَ وَ التَّوْحِیدَ

۱- فی المصدر: تجری فیه الأنهار و تتجاوب الاطیار.

۲- فی المصدر: فلما رأته.

۳- فی المصدر: فلما سمعت. و فیه: فلم املک نفسی ان وقعت.

۴- فی المصدر: ففعل و فیه: ثم سألنا.

۵- فی المصدر: أتعلم.

۶- فی المصدر: السماوات.

وَ التَّهْلِيلَ وَ التَّكْبِيرَ وَ نَحْنُ الْكَلِمَاتُ الَّتِي تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتابَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَ تُرِيدُونَ أَنْ أُرِيَكُمْ عَجَباً قُلْنَا نَعَمْ قَالَ غُضُّوا أَعْيُنَكُمْ فَفَعَلْنَا ثُمَّ قَالَ افْتَحُوهَا فَفَتَحْنَاهَا فَإِذَا نَحْنُ بِمَدِينَةٍ مَا رَأَيْنَا أَكْبَرَ مِنْهَا الْأَسْوَاقُ فِيهَا قَائِمَةٌ (۱) وَ فِيهَا أُنَاسٌ مَا رَأَيْنَا أَعْظَمَ مِنْ خَلْقِهِمْ عَلَى طُولِ النَّخْلِ قُلْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ بَقِيَّةُ قَوْمِ عَادٍ كُفَّارٌ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَحْبَبْتُ أَنْ أُرِيَكُمْ إِيَّاهُمْ وَ هَذِهِ الْمَدِينَةَ وَ أَهْلَهَا أُرِيدُ أَنْ أُهْلِكَهُمْ وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ قُلْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ تُهْلِكُهُمْ (۲) بِغَيْرِ حُجَّةٍ قَالَ لَا بَلْ بِحُجَّةٍ عَلَيْهِمْ فَدَنَا (۳) مِنْهُمْ وَ تَرَاءَى لَهُمْ فَهَمُّوا أَنْ يَقْتُلُوهُ وَ نَحْنُ نَرَاهُمْ وَ هُمْ يَرَوْنَ (۴) ثُمَّ تَبَاعَدَ عَنْهُمْ وَ دَنَا مِنَّا وَ مَسَحَ بِيَدِهِ عَلَى صُدُورِنَا وَ أَبْدَانِنَا وَ تَكَلَّمَ بِكَلِمَاتٍ لَمْ نَفْهَمْهَا وَ عَادَ إِلَيْهِمْ ثَانِيَةً حَتَّى صَارَ بِإِزَائِهِمْ وَ صَعِقَ فِيهِمْ صَعْقَةً قَالَ سَلْمَانُ- لَقَدْ ظَنَنَّا أَنَّ الْأَرْضَ قَدِ انْقَلَبَتْ وَ السَّمَاءَ قَدْ سَقَطَتْ وَ أَنَّ الصَّوَاعِقَ مِنْ فِيهِ قَدْ خَرَجَتْ فَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ (۵) فِي تِلْكَ السَّاعَةِ أَحَدٌ قُلْنَا (۶) يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا صَنَعَ اللَّهُ بِهِمْ قَالَ هَلَكُوا وَ صَارُوا كُلُّهُمْ إِلَى النَّارِ قُلْنَا هَذَا مُعْجِزٌ مَا رَأَيْنَا وَ لَا سَمِعْنَا بِمِثْلِهِ فَقَالَ عليه السلام أَ تُرِيدُونَ أَنْ أُرِيَكُمْ أَعْجَبَ مِنْ ذَلِكَ فَقُلْنَا لَا نُطِيقُ بِأَسْرِنَا عَلَى احْتِمَالِ شَيْ ءٍ آخَرَ (۷) فَعَلَى مَنْ لَا يَتَوَالاكَ وَ (لَا) يُؤْمِنُ بِفَضْلِكَ وَ عَظِيمِ قَدْرِكَ عَلَى اللَّهِ (۸)

۱- فی المصدر: فاذا نحن فی مدینه. و فیه: فیها اسواق قائمه.

۲- فی المصدر: أ تهلکهم.

۳- فی المصدر: ثم دنا.

۴- فی المصدر: و هم لا یروننا.

۵- فی المصدر: قد انقلبت بنا و السماء قد سقطت علینا و ظننا أن الصواعق قد خرجت من فیه فأهلکوا و لم یبق منهم.

۶- فی المصدر: فقلنا.

۷- فی المصدر: لا نطیق احتمال شی ء آخر.

۸- فی المصدر: عند اللّه.

عَزَّ وَ جَلَّ لَعْنَهُ اللَّهِ وَ لَعْنَهُ اللَّاعِنِينَ وَ الْمَلَائِكَهِ (۱) وَ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ثُمَّ سَأَلْنَا (۲) الرُّجُوعَ إِلَى أَوْطَانِنَا فَقَالَ أَفْعَلُ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَأَشَارَ (۳) إِلَى السَّحَابَتَيْنِ فَدَنَتَا مِنَّا فَقَالَ عليه السلام خُذُوا مَوَاضِعَكُمْ فَجَلَسْنَا عَلَى سَحَابَهٍ (۴) وَ جَلَسَ عليه السلام عَلَى الْأُخْرَى وَ أَمَرَ الرِّيحَ فَحَمَلَتْنَا حَتَّى صِرْنَا فِي الْجَوِّ وَ رَأَيْنَا الْأَرْضَ كَالدِّرْهَمِ ثُمَّ حَطَّتْنَا فِي دَارِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي أَقَلَّ مِنْ طَرْفِ النَّظَرِ (۵) وَ كَانَ وُصُولُنَا إِلَى الْمَدِينَهِ وَقْتَ الظُّهْرِ وَ الْمُؤَذِّنُ يُؤَذِّنُ وَ كَانَ خُرُوجُنَا مِنْهَا وَقْتَ عَلَتِ الشَّمْسُ (۶) فَقُلْنَا بِاللَّهِ الْعَجَبُ كُنَّا فِي جَبَلِ قَافٍ مَسِيرَهَ خَمْسِ سِنِينَ وَ عُدْنَا فِي خَمْسِ سَاعَاتٍ مِنَ النَّهَارِ (۷) فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام لَوْ أَنَّنِي أَرَدْتُ أَنْ أَجُوبَ (۸) الدُّنْيَا بِأَسْرِهَا وَ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَ أَرْجِعَ فِي أَقَلَّ مِنَ الطَّرْفِ لَفَعَلْتُ بِمَا عِنْدِي (۹) مِنِ اسْمِ اللَّهِ الْأَعْظَمِ فَقُلْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْتَ وَ اللَّهِ الْآيَهُ الْعُظْمَى وَ الْمُعْجِزُ الْبَاهِرُ بَعْدَ أَخِيكَ وَ ابْنِ عَمِّكَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله (۱۰).

أقول: هذا خبر غريب لم نره فی الأصول التی عندنا و لا نردّها و نردّ علمها إلیهم علیهم السلام.

ص: ۴۰

۱- فی المصدر: من الملائکه.

۲- فی المصدر: ثم سألناه.

۳- فی المصدر: ثم أشار.

۴- فی المصدر: علی السحابه.

۵- فی المصدر: من طرف عین.

۶- فی المصدر: وقت ارتفاع الشمس فقلنا: باللّه.

۷- المصدر خال عن قوله: من النهار.

۸- أجاب البلاد. قطعها. و فی المصدر: أخرق الدنیا.

۹- فی المصدر: من طرفه عین لفعلت لما عندی.

۱۰- المحتضر : ۷۱ ۷۶.

**[ترجمه]مؤلف: شیخ حسن بن سلیمان در کتاب محتضر می نویسد که بعضی از علمای شیعه، در کتاب «منهج التحقیق إلی سواء الطریق» به اسناد خود از سلمان فارسی نقل کرده اند - . این خبر مرسل است و از کتاب مجهولی روایت شده که فقط آن این خبر را ذکر نموده و در خبر غرابت شدیدی وجود دارد. -

که گفت: من با حسن و حسین علیهما السّلام و محمّد بن حنفیه و محمّد بن ابی بکر و عمار یاسر و مقداد بن اسود کندی رضی الله عنهم بودم. پسرش امام حسن علیه السّلام گفت: یا امیرالمؤمنین! سلیمان بن داود از خدا سلطنتی را خواست که شایسته احدی بعد از او نباشد، و خداوند به او عطا کرد. آیا شما از قدرت سلیمان چیزی داری؟ فرمود: قسم به آن کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، سلیمان بن داود از خدا درخواست سلطنت کرد و به او عنایت نمود، ولی پدرت قدرتی دارد که احدی پس از جدّت پیامبر، نه از پیشینیان و نه آنهایی که خواهند آمد، دارای چنین قدرتی نبوده و نخواهند بود. امام حسن گفت: مایلیم از فضل و مقام خود که خداوند عنایت کرده به ما نشان دهی. فرمود: ان شاء اللّه انجام می دهم. امیرالمؤمنین علیه السّلام از جای حرکت کرد، وضو گرفت، دو رکعت نماز خواند و مقداری دعا کرد که ما نفهمیدیم. سپس با دست به طرف مغرب اشاره کرد. طولی نکشید که ابری آمد و بر روی خانه قرار گرفت و در طرف دیگر خانه ابری دیگر وجود داشت. امیرالمؤمنین فرمود: ای ابر! با اجازه خدا پایین بیا! ابر پایین آمد، در حالی که می گفت: «اشهد انّ لا اله الّا اللّه و انّ محمّدا رسول اللّه و انک خلیفته و وصیه. تو جانشین پیامبر و وصی او هستی و هر کس که در این مورد شک کند، هلاک می شود و هر که چنگ به دامن تو زند، به راه نجات است.» گفت: آن گاه ابر بر زمین گسترده شد، به طوری که به صورت سفره ای گسترده می نمود. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود:

ص: ۳۳

روی ابر بنشینید! نشستیم و هر کدام جای خود را گرفتیم.حضرت به ابر دیگر اشاره کرد. آن ابر نیز پایین آمد و همان سخنان اوّلی را گفت. امیرالمؤمنین علیه السّلام تنها بر روی آن نشست و سخنی گفت و اشاره کرد که به طرف مغرب برود. ناگهان بادی وزید و زیر دو ابر زد و به آهستگی آنها را بلند کرد. من به امیرالمؤمنین علیه السّلام توجه کردم و دیدم روی تختی نشسته و نور از صورتش می درخشد، به طوری که چشم را خیره می کند. امام حسن گفت: یا امیرالمؤمنین! سلیمان بن داود به وسیله انگشتر خود اطاعت می شد، امیر المؤمنین با چه وسیله اطاعت می شود؟ فرمود: عین اللّه در زمین و زبان گویای خدا در میان مردمم، من نور خاموش نشدنی خدایم، من درب به سوی خدایم و حجت او بر مردم. سپس فرمود: مایلید انگشتر سلیمان را به شما نشان دهم؟ گفتیم: آری. دست خود را در گریبان برد و انگشتری از نقره و از یاقوت قرمز بیرون آورد که بر آن نوشته بود «محمّد و علی.» سلمان گفت: ما از این مطلب در شگفت شدیم. فرمود: از چه تعجب می کنید؟ از مثل من تعجب نیست. من امروز چیزی را به شما نشان می دهم که تاکنون ندیده اید. امام حسن علیه السّلام عرض کرد: مایلم یاجوج و مأجوج و سدّی که بین ما و آنها است را نشانمان دهی. باد که در زیر ابر بود، به حرکت در آمد و صدایی مانند رعد شنیدیم و در هوا بالاـ رفت. امیرالمؤمنین علیه السّلام جلو ما بود تا به کوه بسیار بلندی رسیدیم. ناگاه درخت خشکی را دیدیم که برگ هایش ریخته بود و شاخه هایش خشک بود. امام حسن گفت: چرا این درخت خشک شده؟ فرمود: از او بپرس او به تو جواب خواهد داد. امام حسن گفت: ای درخت! تو را چه شده که چنین خشک شده ای؟ جواب نداد. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود:

ص: ۳۴

تو را به حق خود سوگند می دهم جواب او را بده! راوی گفت: به خدا قسم شنیدم که درخت می گفت «لبیک لبیک ای وصی پیامبر و جانشین او!» سپس گفت: ای ابا محمد! امیرالمؤمنین هر شب پیش من می آمد و هنگام سحر و دو رکعت نماز می خواند و خدا را زیاد تسبیح می کرد. وقتی از دعا فارغ می شد، ابری سفید می آمد که از آن بوی مشک می وزید و بر روی آن تختی قرار داشت بر آن می نشست. علی علیه السّلام را می برد و من به برکت آن جناب زندگی می کردم. چهل روز است که او از من جدا شده و این مطلب موجب خشکی من شده است. امیرالمؤمنین از جای حرکت کرد و دو رکعت نماز خواند و دست بر آن مالید. درخت سبز شد و به صورت اول برگشت. آن گاه به باد دستور داد و ما را به حرکت درآورد. ناگاه ملکی را دیدیم که دستش در مغرب و دست دیگرش در مشرق بود. همین که آن ملک امیرالمؤمنین را دید گفت: گواهی می دهم به لا اله الا اللّه وحده لا شریک له و محمّد عبده و رسوله، خداوند او را برای هدایت و دین حق فرستاده تا دینش را بر تمام ادیان پیروز نماید، گرچه مشرکان نپسندند و گواهی می دهم که تو وصی و خلیفه واقعی او هستی. گفتیم: یا امیرالمؤمنین! این کیست که یک دستش در مغرب و دیگری در مشرق است؟ فرمود: این فرشته ای است که مأمور تاریکی شب و روز است پیوسته تا روز قیامت و خداوند امر دنیا را به من سپرده است. اعمال مردم هر روز بر من عرضه می شود بعد به جانب خدا بالا برده می شود. بعد رفتیم تا به سدّ یأجوج و مأجوج رسیدیم. امیرالمؤمنین علیه السّلام به باد فرمود: ما را پایین این کوه پایین بیاور! پس با دست اشاره به کوهی بسیار بلند کرد و آن کوه خضر علیه السّلام بود. سدّ را دیدیم به اندازه یک چشم انداز بلند بود و سیاه رنگ،

ص: ۳۵

همچون شبی خیلی تاریک و از اطراف آن دود بیرون می آمد. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ای ابا محمّد! من صاحب این امر بر این بندگان هستم. سلمان گفت: من سه دسته را دیدم که طول قامت هر کدام از آنها صد و بیست ذراع بود و دسته دوم هفتاد ذراع و دسته سوم یک گوش خود را زیر خود فرش می کرد و گوش دیگر را روکش و لحاف خود قرار می داد. سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام به باد دستور داد به جانب کوه قاف حرکت کند. به آنجا که رسیدیم، دیدیم کوه از زمرد سبز است و بر روی آن فرشته ای است به صورت عقاب. همین که فرشته امیرالمؤمنین علیه السّلام را دید، گفت: السّلام علیک یا وصیّ رسول اللّه و خلیفته. اجازه می دهی من حرف بزنم؟ امام علیه السّلام جواب سلامش را داد و فرمود: اگر مایلی صحبت کن. در صورتی که بخواهی به تو می گویم که می خواهی چه سؤالی از من بکنی. فرشته گفت: تو بفرما یا امیرالمؤمنین! فرمود: می خواهی به تو اجازه دهم که به دیدن خضر علیه السّلام بروی. گفت: درست است. فرمود: به تو اجازه دادم. فرشته بعد از اینکه گفت «بسم اللّه الرحمن الرحیم»، با سرعت حرکت کرد. سپس روی کوه مقداری راه رفتیم. چیزی نگذشت که فرشته بعد از زیارت خضر علیه السّلام به مکان خود برگشت. سلمان گفت: ای امیرالمؤمنین! گمان می کنم این فرشته خضر را زیارت نکرده بود تا شما به او اجازه ندادی. فرمود: قسم به آن خدایی که آسمان را بدون ستون برافراشته، اگر یکی از آنها تصمیم داشته باشد به قدر یک نفس کشیدن از جای خود تغییر محل دهد، تا من اجازه ندهم نخواهد رفت. حالِ پسرم حسن نیز چنین خواهد شد و بعد از او

ص: ۳۶

حسین و نه نفر از اولاد حسین که نهمی آنها قائم ایشان است. عرض کردیم: اسم فرشته ای که مأمور قاف است چیست؟ فرمود: ترجائیل. - . در مصدر «برجائیل» آمده است. -

گفتیم: یا امیرالمؤمنین! شما هر شب چگونه به اینجا می آیی و برمی گردی؟ فرمود: همین طور که شما را آوردم. قسم به آن کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، من از ملکوت آسمان ها و زمین آن قدر در اختیارم هست که اگر شما مقداری از آن مطلع شوید، تاب تحملش را ندارید. اسم اعظم خدا هفتاد و دو حرف است. در نزد آصف بن برخیا یک حرف بود و همان یک حرف را به زبان آورد و خداوند فاصله بین او و تخت بلقیس را فرو برد، به طوری که تخت را برداشت. بعد زمین سریع تر از یک چشم به هم زدن به صورت اولی برگشت. به خداوند سوگند در نزد ما هفتاد و دو حرف است. یک حرف دیگر هست که خداوند به خود اختصاص داده و در علم غیب است. و لا حول و لا قوه الّا باللّه العلی العظیم. هر که ما را شناخت، شناخت و هر که منکر ما شد، منکر شد. سپس از جای حرکت کرد و ما هم حرکت کردیم. ناگاه جوانی را دیدیم که بین دو قبر مشغول نماز خواندن است. گفتیم: یا امیرالمؤمنین! این جوان کیست؟ فرمود: صالح پیامبر است. فرمود: این دو قبر متعلق به مادر و پدر اوست و او خدا را بین این دو قبر پرستش می کند. همین که چشم صالح به علی علیه السّلام افتاد، از گریه نتوانست خودداری کند و با دست به امیرالمؤمنین علیه السّلام اشاره کرد. سپس در حال گریه، دست خود را به طرف سینه اش برگرداند. امیرالمؤمنین علیه السّلام جلوی او ایستاد تا از نماز فارغ شد. گفتیم: چرا گریه کردی؟ صالح گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام هر روز صبح می آمد و می نشست و عبادت من با تماشای رخسار ایشان افزایش می یافت. مدت ده روز است که این دیدار من قطع شده و به همین جهت ناراحت شده ام. ما از این جریان تعجب کردیم. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: مایلید به شما سلیمان بن داود را نشان بدهم؟ گفتیم: آری. از جای حرکت کرد و ما در خدمت آن جناب بودیم تا وارد بستانی شدیم که نیکوتر از آن ندیده بودیم. در آن باغ انواع میوه ها و انگور و نهرهای

ص: ۳۷

جاری وجود داشت و پرندگان روی درخت ها به نغمه سرایی مشغول بودند. همین که پرنده ها آن جناب را مشاهده کردند، آمدند و اطراف ایشان پر زدند تا بالاخره به وسط باغ رسیدیم. ناگهان تختی را دیدیم که بر آن جوانی به پشت خوابیده و دست خود را روی سینه اش گذاشته بود. امیرالمؤمنین علیه السّلام انگشتر را از گریبان خارج نمود و آن را در انگشت سلیمان کرد. او از جای حرکت کرد و ایستاد و گفت: السّلام علیک یا امیرالمؤمنین و وصی پیامبر خدا! به خدا قسم تو صدیق اکبر و فاروق اعظمی. هر که چنگ به دامن تو زد رستگار شد و هر که از تو کناره گرفت، ناامید و زیانکار گردید. من از خداوند به حق شما اهل بیت درخواست نمودم و خداوند این قدرت را به من داد. سلمان گفت: من سخن سلیمان بن داود را که شنیدم نتوانستم خود را نگه دارم و خود را بر روی پاهای امیرالمؤمنین علیه السّلام انداختم و شروع به بوسه نمودم و خدای را سپاسگزاری کردم بر این نعمت بزرگی که نصیب من نموده به هدایت یافتن به ولایت اهل بیت که خداوند آنها را از آلودگی پاک و پاکیزه نموده. بقیه دوستان من نیز کار مرا انجام دادند. بعد من از امیرالمؤمنین علیه السّلام پرسیدم: پشت قاف چیست؟ فرمود: پشت قاف چیزهایی است که علم شما به آن نمی رسد. عرض کردیم: شما اطلاع دارید؟ فرمود: علم من نسبت به پشت

قاف، مانند اطلاع من است از این دنیا و آنچه در آن است. من نگهبان و گواه بر آن هستم پس از پیامبر همچنین اوصیای بعد از من از فرزندانم. سپس فرمود: من به راه های آسمان ها آشناتر از راه های زمین هستم؛ ما اسم مخزون مکنون هستیم؛ ما اسماء حسنی هستیم که وقتی خدا را به آن اسم ها بخوانند، جواب خواهد داد؛ ما اسم های نوشته شده بر عرش هستیم؛ به واسطه ما خدا آسمان ها و زمین و عرش و کرسی و بهشت و جهنم را آفرید و ملائکه تسبیح و تقدیس و توحید

ص: ۳۸

و تهلیل و تکبیر را از ما آموختند؛ ما همان کلماتی هستیم که آدم از خدا دریافت کرد و خداوند توبه اش را پذیرفت. سپس فرمود: می خواهید چیز شگفت انگیزی را به شما نشان دهم؟ گفتیم: بله. فرمود: چشم خود را ببندید! همین کار را کردیم. فرمود: باز کنید! پس باز کردیم؛ ناگاه خود را در شهری دیدیم که از آن بزرگ تر ندیده بودیم. بازارها در آن بر پا بود و در آنجا مردمی بودند که بزرگ تر از آنها ندیده بودیم، با قدی به طول درخت خرما. گفتیم: یا امیرالمؤمنین! اینها کیانند؟ فرمود: باقیمانده قوم عاد هستند که کافرند و ایمان به خدای عزیز نیاورده اند. خواستم آنها را به شما نشان دهم. این شهر و اهل آن را می خواهم هلاک کنم، در حالی که اطلاع ندارند. عرض کردیم: بدون دلیل آنها را می کشی؟ فرمود: نه، با دلیل. بعد نزدیک ایشان رفت و خود را بایشان نشان داد. پس قصد کشتن آن جناب را کردند. ما آنها را می بینیم و آنها ما را نمی بینند. سپس از آنها فاصله گرفت و به ما نزدیک شد و با دست بر روی سینه و بدن های ما کشید و سخنانی فرمود که ما نفهمیدیم. باز برای مرتبه دوم به طرف آنها رفت تا مقابل ایشان رسید و فریادی کشید. سلمان گفت که خیال کردیم زمین زیر و رو شد و آسمان فرو ریخت و تمام صاعقه ها از دهان ایشان خارج شد و در آن لحظه، یک نفر از آنها باقی نماند. عرض کردم: یا امیرالمؤمنین! خدا با آنها چه کرد؟ فرمود: هلاک شدند و به طرف آتش جهنم رهسپار گردیدند. عرض کردیم: این معجزه ای است که مانند آن را ندیده و نشنیده ایم. فرمود: می‌خواهید عجیب تر از ایشان را به شما نشان دهم؟ عرض کردیم: دیگر هیچ کدام طاقت تحمل بیشتر از این را نداریم. لعنت خدا و لعنت لعنت کنندگان و ملائکه و تمام مردم تا روز قیامت بر کسی باد که تو را دوست ندارد و به فضل و جلال عظیم تو در نزد خدا ایمان نیاورده.

ص: ۳۹

سپس درخواست کردیم ما را به وطنمان برگرداند. فرمود: این کار را ان شاء اللّٰه انجام می دهم. پس اشاره به دو ابر کرد و آنها به ما نزدیک شدند. فرمود: بروید جای خود را بگیرید. ما روی یک ابر نشستیم و امیرالمؤمنین علیه السّلام روی ابر دیگری. بعد به باد دستور داد و ما را حرکت داد تا میان فضا رسیدیم و زمین را مانند یک درهم دیدیم. بعد ما را به فاصله کمتر از یک چشم به هم زدن، در خانه امیرالمؤمنین علیه السّلام گذاشت. موقع اذان ظهر که مؤذن اذان می گفت به مدینه رسیدیم. موقع برآمدن آفتاب از مدینه خارج شده بودیم. گفتیم: واقعا شگفت انگیز است! در کوه قاف بودیم که پنج سال راه است و برگشتیم در مدت پنج ساعت از روز. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: اگر من بخواهم تمام دنیا و آسمان های هفتگانه را بگردم و برگردم در فاصله کمتر از یک چشم به هم زدن با اسم اعظمی که دارم می توانم. عرض کردیم: به خدا قسم شما آیت عظمای پروردگار و معجزه حیرت انگیز هستی پس از برادر و پسر عمویت پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله. - . محتضر: - ۷۶ - ۷۱

مؤلف: این خبر بعید به نظر می رسد و در کتاب های اصولی که نزد ماست آن را ندیدیم و رد هم نمی کنیم و علم آن را به خود ائمه علیهم السّلام واگذار می کنیم .

ص: ۴۰

**[ترجمه]

باب ۱۵ أنهم الحجه علی جمیع العوالم و جمیع المخلوقات

الأخبار

«۱»

ل، الخصال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنِ الْعِبَادِیِّ عَبْدِ الْخَالِقِ (۱) عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ اثْنَیْ عَشَرَ أَلْفَ عَالَمٍ كُلُّ عَالَمٍ مِنْهُمْ أَكْبَرُ مِنْ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ وَ سَبْعِ أَرَضِینَ مَا یَرَی عَالَمٌ مِنْهُمْ أَنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَالَماً غَیْرَهُمْ وَ إِنِّی الْحُجَّهُ عَلَیْهِمْ (۲).

**[ترجمه]خصال: عبادی بن عبدالخالق، از دیگری نقل کرد که او از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرد که فرمود: خداوند را دوازده هزار عالم است، هر عالمی بزرگ‌تر از هفت آسمان، و هفت زمین است که هیچ کدام از این عوالم برای خدا عالمی غیر خود نمی دانند و من بر آنها حجت هستم. - . خصال ۲ : ۱۷۱ - ۱۷۲ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ رِجَالِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَرْفَعُ الْحَدِیثَ إِلَی الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ مَدِینَتَیْنِ (۳) إِحْدَاهُمَا بِالْمَشْرِقِ وَ الْأُخْرَی بِالْمَغْرِبِ عَلَیْهِمَا سُورَانِ مِنْ حَدِیدٍ وَ عَلَی كُلِّ مَدِینَهٍ أَلْفُ أَلْفِ مِصْرَاعٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ فِیهَا سَبْعُونَ أَلْفَ أَلْفِ لُغَهٍ یَتَكَلَّمُ كُلُّ لُغَهً بِخِلَافِ لُغَهِ صَاحِبِهِ وَ أَنَا أَعْرِفُ جَمِیعَ اللُّغَاتِ وَ مَا فِیهَا وَ مَا بَیْنَهُمَا وَ مَا عَلَیْهِمَا حُجَّهٌ غَیْرِی وَ الْحُسَیْنِ أَخِی (۴).

یر، بصائر الدرجات أحمد بن الحسین (۵) عن أبیه بهذا الإسناد مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو عمیر از رجال خود، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد و حدیث را به حسن بن علی علیهما السّلام نسبت داد که فرمود: خدا را دو شهر است، یکی در مشرق و دیگری در مغرب. آن دو شهر دو دروازه از آهن دارند و بر هر شهر یک میلیون درب از طلا است و در آن هفتاد میلیون زبان است که هر زبانی بر خلاف دیگری صحبت می کند. من تمام آن زبآنها و آنچه را که در آن شهرها است و آنچه بین آنهاست می دانم. در آن دو شهر حجتی غیر من و

برادرم حسین نیست. - . بصائر الدرجات: ۹۸ -

بصائر الدرجات: احمد بن محمد بن حسین از پدرش با همین اسناد این روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۹۸ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ بِسْطَامَ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ یَزِیدَ عَنْ هِشَامٍ الْجَوَالِیقِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ

ص: ۴۱

۱- فی المصدر: عن العبادی بن عبد الخالق.

۲- الخصال ۲: ۱۷۱ و ۱۷۲.

۳- لعلهما فی غیر کرتنا بل فی الکرات الأخری.

۴- بصائر الدرجات: ۹۸.

۵- فی المصدر: أحمد بن محمّد بن الحسین.

۶- بصائر الدرجات: ۹۸.

عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ مَدِينَةً (١) خَلْفَ الْبَحْرِ سَعَتُهَا مَسِيرَهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً لِلشَّمْسِ (٢) فِيهَا قَوْمٌ لَمْ يَعْصُوا اللَّهَ قَطُّ وَ لَا يَعْرِفُونَ إِبْلِيسَ وَ لَا يَعْلَمُونَ خَلْقَ إِبْلِيسَ نَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ حِينٍ فَيَسْأَلُونَّا عَمَّا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ وَ يَسْأَلُونَّا الدُّعَاءَ فَنُعَلِّمُهُمْ وَ يَسْأَلُونَّا عَنْ قَائِمِنَا مَتَى يَظْهَرُ وَ فِيهِمْ عِبَادَةٌ وَ اجْتِهَادٌ شَدِيدٌ- وَ لِمَدِينَتِهِمْ أَبْوَابٌ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعِ إِلَى الْمِصْرَاعِ مِائَةُ فَرْسَخٍ لَهُمْ تَقْدِيسٌ وَ اجْتِهَادٌ شَدِيدٌ لَوْ رَأَيْتُمُوهُمْ لَاحْتَقَرْتُمْ (٣) عَمَلَكُمْ يُصَلِّي الرَّجُلُ مِنْهُمْ شَهْراً لَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ طَعَامُهُمُ التَّسْبِيحُ وَ لِبَاسُهُمُ الْوَرَقُ (٤) وَ وُجُوهُهُمْ مُشْرِقَةٌ بِالنُّورِ إِذَا رَأَوْا مِنَّا وَاحِداً لَحَسُوهُ (٥) وَ اجْتَمَعُوا إِلَيْهِ وَ أَخَذُوا مِنْ أَثَرِهِ مِنَ الْأَرْضِ يَتَبَرَّكُونَ بِهِ لَهُمْ دَوِيٌّ إِذَا صَلَّوا أَشَدَّ مِنْ دَوِيِّ الرِّيحِ الْعَاصِفِ فِيهِمْ جَمَاعَةٌ لَمْ يَضَعُوا السِّلَاحَ مُنْذُ كَانُوا يَنْتَظِرُونَ قَائِمَنَا يَدْعُونَ (٦) أَنْ يُرِيَهُمْ إِيَّاهُ وَ عُمُرُ أَحَدِهِمْ أَلْفُ سَنَةٍ إِذَا رَأَيْتَهُمْ رَأَيْتَ الْخُشُوعَ وَ الِاسْتِكَانَةَ وَ طَلَبَ مَا يُقَرِّبُهُمْ إِلَيْهِ (٧) إِذَا احْتَبَسْنَا ظَنُّوا أَنَّ ذَلِكَ مِنْ سَخَطٍ يَتَعَاهَدُونَ السَّاعَةَ الَّتِي نَأْتِيهِمْ فِيهَا لَا يَسْأَمُونَ وَ لَا يَفْتُرُونَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ كَمَا عَلَّمْنَاهُمْ وَ إِنَّ فِيمَا نُعَلِّمُهُمْ مَا لَوْ تُلِيَ عَلَى النَّاسِ

١- الظاهر على فرض ثبوت الحديث انها في عالم آخر غير الأرض، و الا يلزم أن تكون قطعه من الأرض أوسع من جميع الأرض: أربعين مره. و لعلّ الصحيح ما في البصائر المطبوع من اسقاط كلمه: (للشمس) فيكون سعه المدينه مسيره أربعين يوما للراجل و على أي يحتمل أن يكون المراد بتلك المدينه مدينه روحاني بدلاله قوله: طعامهم التسبيح.

٢- في المصدر: مسيره أربعين يوما، فيها. و العلم عند اللّه.

٣- في نسخه: لاحقرتم. و في المحتضر: لو رأيتهم لحقرت.

۴- في نسخه: و لباسهم الورع يوجد ذلك في المحتضر.

۵- الصحيح كما في المحتضر: احتوشوه أي أحدقوا به و جعلوه في وسطهم.

۶- في المحتضر: يدعون اللّه.

٧- في المحتضر: ما يقربهم من اللّه و فيه: احتبسنا عنهم و فيه: يتعاهدون أوقاتنا التي.

لَكَفَرُوا بِهِ وَ لَأَنْكَرُوهُ يَسْأَلُونَنَا عَنِ الشَّيْ ءِ إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ وَ لَا يَعْرِفُونَهُ (١) فَإِذَا أَخْبَرْنَاهُمْ بِهِ انْشَرَحَتْ صُدُورُهُمْ لِمَا يَسْمَعُونَ (٢) مِنَّا وَ سَأَلُوا اللَّهَ طُولَ الْبَقَاءِ وَ أَنْ لَا يَفْقِدُونَا وَ يَعْلَمُونَ أَنَّ الْمِنَّةَ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فِيمَا نُعَلِّمُهُمْ عَظِيمَةٌ وَ لَهُمْ خَرْجَةٌ مَعَ الْإِمَامِ إِذَا قَامَ يَسْبِقُونَ فِيهَا أَصْحَابَ السِّلَاحِ مِنْهُمْ وَ يَدْعُونَ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَهُمْ مِمَّنْ يَنْتَصِرُ بِهِ لِدِينِهِ (٣) فِيهِمْ كُهُولٌ وَ شُبَّانٌ إِذَا رَأَى شَابٌّ مِنْهُمُ الْكَهْلَ جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْهِ جِلْسَةَ الْعَبْدِ لَا يَقُومُ حَتَّى يَأْمُرَهُ لَهُمْ طَرِيقٌ هُمْ أَعْلَمُ بِهِ مِنَ الْخَلْقِ إِلَى حَيْثُ يُرِيدُ الْإِمَامُ فَإِذَا أَمَرَهُمُ الْإِمَامُ بِأَمْرٍ قَامُوا عَلَيْهِ (۴) أَبَداً حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَأْمُرُهُمْ بِغَيْرِهِ لَوْ أَنَّهُمْ وَرَدُوا عَلَى مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ مِنَ الْخَلْقِ لَأَفْنَوْهُمْ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ لَا يَخْتَلُّ الْحَدِيدُ فِيهِمْ (۵) وَ لَهُمْ سُيُوفٌ مِنْ حَدِيدٍ غَيْرِ هَذَا الْحَدِيدِ لَوْ ضَرَبَ أَحَدُهُمْ بِسَيْفِهِ جَبَلًا لَقَدَّهُ حَتَّى يَفْصِلَهُ يَغْزُو بِهِمُ الْإِمَامُ الْهِنْدَ وَ الدَّيْلَمَ وَ الْكُرْكَ (۶) وَ التُّرْكَ وَ الرُّومَ وَ بَرْبَرَ وَ مَا بَيْنَ جَابَرْسَا إِلَى جَابَلْقَا وَ هُمَا مَدِينَتَانِ وَاحِدَةٌ بِالْمَشْرِقِ وَ أُخْرَى بِالْمَغْرِبِ لَا يَأْتُونَ عَلَى أَهْلِ دِينٍ إِلَّا دَعَوْهُمْ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى الْإِسْلَامِ (٧) وَ إِلَى الْإِقْرَارِ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ مَنْ لَمْ يُقِرَّ بِالْإِسْلَامِ وَ لَمْ يُسْلِمْ قَتَلُوهُ حَتَّى لَا يَبْقَى بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ مَا دُونَ الْجَبَلِ أَحَدٌ إِلَّا أَقَرَّ (٨).

١- فی المحتضر: لا یفهمونه.

٢- فی المحتضر: (یسمعونه منا و سألوا لنا طول البقاء) و فیه: فیما نعلمهم به عظیمه.

٣- فی البصائر: لدینهم.

۴- فی المحتضر: قاموا إلیه.

۵- المحتضر خال عن قوله: لا یختل الحدید فیهم.

۶- فی المحتضر: و الکرد و الروم و بربر و فارس.

٧- فی المحتضر: و الی الإسلام و التوحید و الإقرار.

٨- بصائر الدرجات: ١۴۴ و ١۴۵.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هشام جوالیقی از حضرت صادق

علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خدا را شـهری -. بنا بر فرض ثبوت حدیث، این شهر در عالم دیگری غیر از زمین است، و الا لازم می آیـد که قطعه ای از زمین وسـیع تر از تمام آن باشـد به اندازه چهل برابر. و شاید صـحیح آن باشد که در کتاب بصائر آمده که کلمه «شـمس» را ندارد، پس وسـعت شـهر، مسیر چهل روز برای شخص پیاده است، بنابراین شاید منظور از این شهر، شهر روحانی باشد به قرینه عبارت «طعامهم التسبیح.» -

است پشت دریا که وسعت آن به اندازه مسیر چهل روز خورشید است. -. در مصدر «خورشید» نیامده است. -

در آنجا گروهی هسـتند که هرگز خدا را معصـیت نکرده اند و شـیطان را نمی شناسند و نمی‌دانند که خدا ابلیس را آفریده. ما در هر روز آنهـا را ملاقـات می کنیم و آنهـا نیازهـای خود را از مـا سؤال می کننـد، از مـا تقاضای دعا می کننـد و به آنها می آموزیم و می پرسند قائم ما کی ظهور خواهد کرد. آنها دارای عبادت و کوشش شدیدی هستند. شهر آنها را درب هایی است که بین هر لنگه درب تا لنگه دیگر صـد فرسـخ است. آنها دارای تقدیس و کوشـش زیادی هسـتند. اگر آنها را مشاهده کنید، عمل خویش را حقیر خواهیـد شـمرد. یک مرد از آنها یک ماه در سـجده است که سـر برنمی‌دارد. غـذای آنها تسبیـح و لباس ایشان برگ است. -. در نسخه دیگری «لباسهم الورع» آمده است. در کتاب محتضر نیز این گونه آمده است. -

پوست چهره هـای آنهـا می‌درخشـد. وقتی یکی از مـا را مشاهـده می کننـد، اطرافش را می گیرنـد و از رد پای او برای برکت برمی‌دارند. هنگام نماز صدایی دارند شدیدتر از صدای باد تند. در میان آنها گروهی هسـتند که از ابتدا تا حال هنوز سـلاح را به زمین نگذاشـته انـد و انتظار قائم ما را دارنـد. دعا می کنند که او را مشاهده نمایند و هر کدام هزار سال عمر می کنند. وقتی آنها را مشاهده کنی، مجسـمه ای از خشوع و تواضع و درخواست نزدیکی به خدا خواهی دید. وقتی ما دیرتر پیش آنها برویم، خیـال می کننـد این تـأخیر از خشم و نـاراحتی بوده و پیوسـته انتظـار آن سـاعتی را دارنـد که ما بیاییم. نه کسل می شونـد و نه خسته. کتاب خدا را همان طور که به آنها آموخته ایم می خوانند. در بین آنچه ما به ایشان آموخته ایم، چیزهایی است که اگر بر مردم خوانده شود،

آن را انکار می کننـد و نخواهنـد پذیرفت. وقتی چیزی از قرآن به آن عرضه شود که آن را نمی‌فهمند، از ما می‌پرسـند و برای آنها که توضیـح می دهیم، از شـنیدن توضیـح ما شـرح صـدر پیـدا می کنند. تقاضای طول زندگی می کنند که ما را از دسـت ندهنـد. می‌داننـد منتی که از جـانب خـدا بر آنهـاست درباره تعلیمی که به آنها می‌دهیم، بزرگ است. آنها با امام قیام خواهند کرد و وقتی ظهور کنـد، اسـلحه داران ایشان جلوتر خواهنـد بود. دعا می کننـد که خداوند آنها را از کسانی قرار دهد که دین خـدا را یاری می کننـد. در میان ایشان پیر و جوان وجود دارد و وقتی جوانی پیرمردی را مشاهـده می کنـد، ماننـد بنـده ای در مقابل او می نشـیند و از جای حرکت نمی‌کند تا به او دسـتور دهد. آنها خود به طریقی با امام ارتباط دارند که خواسته امام را

از همه مردم بهتر می‌دانند. وقتی امام به آنها دستوری دهد، پیوسته آن کار را انجام می دهند تا خود امام ایشان را به کار دیگری مأمور نماید. اگر آنها به جمعیتی که بین مشرق و مغرب را فرا گرفته باشند، حمله کنند، در فاصله یک ساعت همه را از بین می برند. آهن در آنها اثر نمی گذارد و دارای شمشیرهایی از آهن هستند غیر از این آهن‌ها. اگر مردی از ایشان با شمشیر به کوهی بزند، آن را دو نیم می‌کند. امام با همراهی آنها با هند و دیلم کرد و ترک و روم و بربر و مابین جابرسا و جابلقا که دو شهر هستند یکی در مشرق و دیگری در مغرب، جنگ خواهد کرد. به اهل هر دین که برخورد کنند، آنها را دعوت به خدا و دین اسلام و اقرار به محمّد صلّی اللّه علیه و آله می کنند و هر کس اقرار به اسلام نکند و نپذیرد، او را می کشند تا هر که در شرق و غرب و تمام دنیا هست اقرار آورد. - . بصائر الدرجات: ۱۴۴ - ۱۴۵ -

ص: ۴۳

**[ترجمه]

بَيَانٌ

أَقُولُ رَوَاهُ الشَّيْخُ حَسَنُ بْنُ سُلَيْمَانَ فِي كِتَابِ الْمُحْتَضَرِ مِنَ الْأَرْبَعِينَ لِسَعْدٍ الْإِرْبِلِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْأَهْوَازِيِّ وَ الْيَقْطِينِيِّ مَعاً عَنْ فَضَالَةَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ مِيرَاثِ الْعِلْمِ مَا مَبْلَغُهُ أَ جَوَامِعُ هُوَ مِنَ الْعِلْمِ أَمْ تَفْسِيرُ كُلِّ شَيْ ءٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ الَّتِي يَتَكَلَّمُ (۱) فِيهَا فَقَالَ إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَدِينَتَيْنِ مَدِينَةً بِالْمَشْرِقِ وَ مَدِينَةً بِالْمَغْرِبِ فِيهِمَا قَوْمٌ لَا يَعْرِفُونَ إِبْلِيسَ إِلَى آخِرِ الْخَبَرِ (۲).

قوله لحسوه اللحس أخذ الشی ء باللسان و لعل المراد به هاهنا اهتمامهم فی أخذ العلم قال الجزری فی حدیث غسل الید من الطعام إن الشیطان حساس لحاس أی کثیر الحس لما یصل إلیه تقول لحست الشی ء ألحسه إذا أخذته بلسانک و یقال التحست منه حقی أی أخذته و اللاحوس الحریص.

قوله علیه السلام لا یختل فیهم الحدید قال الفیروزآبادی اختله بالرمح نفذه و انتظمه و تخلله به طعنه أثر أخری و یحتمل أن یکون من ختله إذا خدعه قوله علیه السلام و ما دون الجبل أی المحیط بالدنیا.

**[ترجمه]حسن بن سلیمان در کتاب محتضر از کتاب اربعین سعد اربلی، با اسناد خود از محمد بن مسلم نقل می‌کند که از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم که اندازه و نهایت میراث علم چیست؟ آیا جوامعی است از علم یا تفسیر هر چیزی از این امور است که ما درباره آن صحبت می کنیم؟ فرمود: خدا دو شهر دارد، یکی در مشرق و دیگری در مغرب که در آن دو قومی است که ابلیس را نمی‌شناسند... تا آخر خبر. عبارت «لحسوه، اللحس» یعنی گرفتن شئ با زبان و شاید منظور از آن در اینجا اهتمام آنها در گرفتن علم است. جزری در روایت شستن دست از طعام گفته است که شیطان «حساس لحاس» است، یعنی حس او نسبت به آنچه که به او می رسد زیاد است. می گویی «لحست الشئ الحسه» زمانی که آن را با زبانت بگیری و گفته می شود «إلتحست منه حقی» یعنی حقم را از او گرفتم، و «اللّاحوس» یعنی حریص. درباره عبارت «لا یختل فیهم الحدید» فیروزآبادی گفته است: «إختلّه بالرمح» یعنی نیزه را در آن فرو برد و آن را شکار کرد و با ضربه های پی در پی آن را قطع

نمود و شاید از «ختله» باشد زمانی که به او نیرنگ می‌زند. عبارت «ما دون الجبل» یعنی محیط به دنیا.

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ علیهما السلام إِنَّ لِلَّهِ مَدِینَةً بِالْمَشْرِقِ وَ مَدِینَةً بِالْمَغْرِبِ عَلَی كُلِّ وَاحِدَةٍ سُورٌ مِنْ حَدِیدٍ فِی كُلِّ سُورٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مِصْرَاعٍ مِنْ ذَهَبٍ یَدْخُلُ مِنْ كُلِّ مِصْرَاعٍ سَبْعُونَ أَلْفَ لُغَةِ آدَمِیِّینَ وَ لَیْسَ فِیهَا لُغَةٌ إِلَّا مُخَالِفٌ لِلْأُخْرَی وَ مَا مِنْهَا لُغَةٌ إِلَّا وَ قَدْ عَلِمْتُهَا وَ لَا

ص: ۴۴

۱- فی المصدر: نتكلم فیها.

۲- المحتضر: ۱۰۳ و ۱۰۴ و رواه أیضا فی مختصر البصائر: ۱۰ عن أحمد بن محمّد بن عیسی و فیهما: و الی الإسلام و الإقرار بمحمد (صلی الله علیه و آله) و التوحید و ولایتنا أهل البیت فمن أجاب منهم و دخل فی الإسلام تركوه و امروا علیه أمیرا منهم و من لم یجب و لم یقر بمحمّد و لم یقر بالإسلام. و فیهما: الا آمن.

فِيهِمَا وَ لَا بَيْنَهُمَا ابْنُ نَبِيٍّ غَيْرِي وَ غَيْرُ أَخِي وَ أَنَا الْحُجَّةُ عَلَيْهِمْ (۱).

خص، منتخب البصائر سلمه بن الخطاب عن سليمان بن سماعه و عبد الله بن محمد عن عبد الله بن القاسم مثله (۲)

- أقول رواه الحسن بن سليمان من الأربعين لسعد الإربلی عن سعد بن عبد الله عن سلمه مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو سعید گفت: حسن بن علی علیهما السّلام فرمود: خدا را دو شهر است، یکی در مشرق و دیگری در مغرب. بر هر کدام دروازه‌ای آهنین است و در هر دروازه‌ای هفتاد هزار درب از طلا است که داخل می شود از هر دری، هفتاد هزار زبان آدمیان و هر زبانی بر خلاف دیگری است و زبانی در آن نیست مگر این که من آن را می‌دانم و

ص: ۴۴

نه در آن دو و نه بین آن دو فرزند پیامبری غیر از من و برادرم نیست و من حجت بر ایشانم. - . بصائر الدرجات: ۱۴۵ -

منتخب البصائر: از عبدالله بن قاسم همین روایت را نقل کرده است. - . مختصر البصائر: ۱۱ -

مؤلف: حسن بن سلیمان از کتاب اربعین سعد اربلی از سعد بن عبدالله از سلمه همین روایت را نقل کرده است. - . مختصر البصائر: ۱۰۴ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ أَبِی یَحْیَی الْوَاسِطِیِّ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ عَجْلَانَ أَبِی صَالِحٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قُبَّهِ آدَمَ فَقُلْتُ لَهُ هَذِهِ قُبَّهُ آدَمَ فَقَالَ نَعَمْ وَ لِلَّهِ قِبَابٌ کَثِیرَهٌ أَمَا إِنَّ خَلْفَ مَغْرِبِکُمْ هَذَا تِسْعَهً وَ ثَلَاثِینَ مَغْرِباً أَرْضاً بَیْضَاءَ مَمْلُوَّهً خَلْقاً یَسْتَضِیئُونَ بِنُورِنَا لَمْ یَعْصُوا اللَّهَ طَرْفَهَ عَیْنٍ لَا یَدْرُونَ أَ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ أَمْ لَمْ یَخْلُقْهُ یَتَبَرَّءُونَ مِنْ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ قِیلَ لَهُ کَیْفَ هَذَا یَتَبَرَّءُونَ مِنْ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ هُمْ لَا یَدْرُونَ أَ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ أَمْ لَمْ یَخْلُقْهُ فَقَالَ لِلسَّائِلِ أَ تَعْرِفُ إِبْلِیسَ قَالَ لَا إِلَّا بِالْخَبَرِ قَالَ فَأُمِرْتَ بِاللَّعْنَهِ وَ الْبَرَاءَهِ مِنْهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَکَذَلِکَ أُمِرَ هَؤُلَاءِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عجلان ابی صالح گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به قبه آدم پرسیدم و عرض کردم: این قبه آدم است؟ فرمود: آری، خداوند را قبه های زیادی است. پشت این مغرب شما سی و نه مغرب است. سرزمین سفید که پر از مخلوق است و از نور ما استفاده می نمایند، یک چشم بر هم زدن معصیت خدا را نکرده و نمی دانند خدا آدم را هم آفریده یا نه و از فلانی و فلانی بیزاری می جویند. عرض کردند: چگونه ممکن است از فلان و فلان تبری بجویند با این که آنها نمی دانند خدا آدم را خلق کرده یا نه؟ در جواب آنها فرمود: تو شیطان را می شناسی؟ جواب داد: نه، جز از راه خبر. فرمود: به تو دستور داده اند که او را لعنت کنی و از او بیزاری جویی؟ گفت: آری. فرمود: همین طور به آنها نیز دستور داده اند به تبری. - . بصائر الدرجات: ۱۴۵ -

**[ترجمه]

«۶»

خص، منتخب البصائر یر، بصائر الـدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَـی عَنْ یُونُسَ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ إِنَّ مِنْ وَرَاءِ شَمْسِکُمْ هَذِهِ أَرْبَعِینَ عَیْنَ شَمْسٍ مَا بَیْنَ شَمْسٍ إِلَی شَمْسٍ أَرْبَعُونَ عَاماً فِیهَا خَلْقٌ کَثِیرٌ مَا یَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ أَوْ لَمْ یَخْلُقْهُ وَ إِنَّ مِنْ وَرَاءِ قَمَرِکُمْ هَذَا أَرْبَعِینَ قَمَراً مَا بَیْنَ قَمَرٍ إِلَی قَمَرٍ مَسِـیرَهُ أَرْبَعِینَ یَوْماً فِیهَا خَلْقٌ کَثِیرٌ مَا یَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ أَوْ لَمْ یَخْلُقْهُ قَدْ أُلْهِمُوا کَمَا أُلْهِمَتِ النَّحْلُ لَعْنَهَ الْأَوَّلِ وَ

ص: ۴۵

۱- بصائر الدرجات: ۱۴۵ فیه و فی مختصر البصـائر: لغه ادمی و فیهمـا (الا مخالفه) و فیهما: (علمناها) و فی المختصـر: ابن بنت نبی و فیه: حجه اللّه.

۲- مختصر بصائر الدرجات: ۱۱ فیـه: (سـماعه بـن مهران عمـن حـدثه عن الحسن بن حی و ابی الجـارود ذکراه عن ابی سـعید عقیصا الهمدانیّ و فیه: فی کل مصراع.

۳- مختصر البصائر: ۱۰۴.

۴- بصائر الدرجات: ۱۴۵.

الثَّانِي فِي كُلِّ وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ وَ قَدْ وُكِّلَ بِهِمْ مَلَائِكَةٌ مَتَى لَمْ يَلْعَنُوهُمَا عُذِّبُوا (۱).

**[ترجمه]منتخب البصائر، بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که شنیدم که می فرمود به جز این خورشید، چهل خورشید است که فاصله هر خورشید تا خورشید دیگر چهل سال است. در آنها گروه زیادی هستند که نمی دانند خداوند آدم را آفریده یا نه. و به جز این ماه شما، چهل ماه است که فاصله هر ماه تا ماه دیگر چهل روز راه است. در آنها گروه زیادی هستند که نمی دانند خداوند آدم را آفریده یا نه. به آنها الهام شده - همان طور که به زنبور عسل الهام گردیده - لعنت بر اوّلی و

دوّمی در هر وقت. ملائکه هایی مأمورند که هر وقت آنها را لعنت نکردند، ایشان را عذاب کنند. - . مختصر البصائر: ۱۲، بصائر الدرجات: ۱۴۵ -

**[ترجمه]

أقول

أوردنا كثيرا من الأخبار في ذلك في باب العوالم من كتاب السماء و العالم.

**[ترجمه]اخبار زیادی در این مورد را در «باب عوالم» از «کتاب السماء و العالم» نقل کرده ام.

**[ترجمه]

«۷»

سر، السرائر مِنْ جَامِعِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ مَا مِنْ شَيْ ءٍ (۲) وَ لَا مِنْ آدَمِيٍّ وَ لَا إِنْسِيٍّ وَ لَا جِنِّيٍّ (۳) وَ لَا مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ إِلَّا وَ نَحْنُ الْحُجَجُ عَلَيْهِمْ وَ مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقاً إِلَّا وَ قَدْ عُرِضَ وَلَايَتُنَا عَلَيْهِ وَ احْتُجَّ بِنَا عَلَيْهِ فَمُؤْمِنٌ بِنَا وَ كَافِرٌ وَ جَاحِدٌ حَتَّى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ الْآيَةَ (۴).

**[ترجمه]سرائر: سلیمان بن خالد گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: هیچ چیز نه از آدم و نه انس و نه جن و نه ملک در آسمان ها نیست، مگر این که ما حجت بر آنها هستیم. هیچ آفریده ای را خدا نیافرید، مگر این که ولایت ما را بر او عرضه داشت و به وسیله ما بر او حجت را تمام کرد. بعضی ایمان به ما دارند و بعضی کافر و منکرند، حتّی آسمان ها و زمین و کوه ها تا آخر آیه. - . سرائر: ۴۷۳ -

**[ترجمه]

ختص، الإختصاص أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ بَرَّهَ وَ الْحَسَنِ بْنِ بَرَّا عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ (۵) عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَسَلَّمَ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ لَهُ عِنْدَكُمْ عُلَمَاءُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَمَا بَلَغَ مِنْ عِلْمِ عَالِمِكُمْ قَالَ يَزْجُرُ الطَّيْرَ وَ يَقْفُو الْأَثَرَ فِی السَّاعَهِ الْوَاحِدَهِ مَسِيرَهَ شَهْرٍ لِلرَّاكِبِ الْمُحِثِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ عَالِمَ الْمَدِينَهِ أَعْلَمُ مِنْ عَالِمِكُمْ قَالَ وَ مَا بَلَغَ مِنْ عِلْمِ عَالِمِ الْمَدِينَهِ قَالَ إِنَّ عَالِمَ الْمَدِينَهِ (۶) يَنْتَهِی إِلَی أَنْ لَا يَقْفُوَ الْأَثَرَ وَ لَا يَزْجُرَ الطَّيْرَ وَ يَعْلَمَ فِی اللَّحْظَهِ الْوَاحِدَهِ مَسِيرَهَ الشَّمْسِ يَقْطَعُ اثْنَیْ عَشَرَ بُرُوجاً وَ اثْنَیْ عَشَرَ بَرّاً وَ اثْنَیْ عَشَرَ بَحْراً وَ اثْنَیْ عَشَرَ عَالَماً فَقَالَ لَهُ الْيَمَانِيُّ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا ظَنَنْتُ أَنَّ أَحَداً يَعْلَمُ هَذَا وَ مَا أَدْرِی مَا هُنَّ وَ خَرَجَ (۷).

ص: ۴۶

۱- مختصر بصائر الدرجات: ۱۲، بصائر الدرجات: ۱۴۵.

۲- فی نسخه: ما من نبی.

۳- فی المصدر: و لا انس و لا جن.

۴- السرائر: ۴۷۳.

۵- فی المصدر: عن الحسن بره عن علیّ بن حسان.

۶- فی المصدر: ان علم عالم المدينه.

۷- الاختصاص: ۳۱۹.

**[ترجمه]اختصاص: علی بن حسان از عموی خود عبدالرحمن نقل کرد که گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که مردی از اهالی یمن وارد شد و سلام کرد. امام علیه السّلام به او جواب داد و سپس به او فرمود: آیا در شهر شما دانشمندان هستند؟ جواب داد: آری. فرمود: علم عالم شما چقدر است؟ جواب داد: عالم ما از حرکت و صدای پرندگان و اوضاع ستارگان در یک ساعت، به اندازه یک ماه برای یک سوار تندرو اطلاع می دهد. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: عالم مدینه از عالم شما داناتر است. پرسید: علم عالم مدینه چقدر است؟ فرمود: عالم مدینه بدون این که توجه به صدا و حرکت پرندگان داشته باشد، در یک چشم به هم زدن به قدر حرکت خورشید در دوازده برج و دوازده بیابان و دوازده دریا و دوازده عالم اطلاع دارد. مرد یمانی گفت: فدایت شوم! خیال نمی‌کنم کسی این قدر اطلاع داشته باشد و نمی دانم این‌ها چیست؟ این را گفت و خارج شد. - . اختصاص: ۳۱۹ -

ص: ۴۶

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بقفو الأثر الحکم بأوضاع النجوم و حرکاتها و بزجر الطیر ما کان بین العرب من الاستدلال بحرکات الطیور و أصواتها علی الحوادث قال فی النهایه الزجر للطیر هو التیمن و التشؤم بها و التفؤل بطیرانها کالسانح و البارح و هو نوع من الکهانه و القیافه.

**[ترجمه]شاید منظور از «قفو الأثر»، حکم به وضعیت ستارگان وحرکات آنهاست و منظور از «زجر الطیر»، آن است که در میان عرب شیوع داشته که با حرکات پرندگان وصداهای آنها، بر حوادثی که رخ می‌داد استدلال می کردند. در نهایه گفته است: «زجر» برای پرنده، یعنی تیمّن و فال بد زدن به آن و فال نیک زدن به پرواز آن، مانند از راست آمدن و از چپ آمدن، و آن نوعی کهانت و قیافه شناسی است.

**[ترجمه]

«۹»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، تَأْلِیفُ الْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ مِمَّا رَوَاهُ مِنَ الْأَرْبَعِینَ لِسَعْدٍ الْإِرْبِلِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ أَبِی الْهَیْثَمِ خَالِدٍ الْأَرْمَنِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْمَشْرِقِ مَدِینَةً اسْمُهَا جَابَلْقَا (۱) لَهَا اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ بَابٍ مِنْ ذَهَبٍ بَیْنَ (۲) کُلِّ بَابٍ إِلَی صَاحِبِهِ فَرْسَخٌ عَلَی کُلِّ بَابٍ بُرْجٌ فِیهِ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ مُقَاتِلٍ یَهْلُبُونَ (۳) الْخَیْلَ وَ یَشْهَرُونَ السَّیْفَ وَ السِّلَاحَ یَنْتَظِرُونَ قِیَامَ قَائِمِنَا وَ إِنِّی الْحُجَّهُ عَلَیْهِمْ (۴).

**[ترجمه]کتاب محتضر تألیف حسن بن سلیمان از کتاب اربعین سعد اربلی، از هشام بن سالم، از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: خداوند را در مشرق شهری به نام جابلقا است که دارای دوازده هزار درب است از طلا، بین هر درب

تا درب دیگر یک فرسخ فاصله است، بر کنار هر درب برجی است که در آن دوازده هزار جنگجو است آماده جنگ، با اسب ها و شمشیر آخته و سلاح لازم، و منتظر قیام قائم ما هستند. من حجت خدا بر آنهایم. - . محتضر: ۱۰۲ -

**[ترجمه]

بیان

الهلب بالضم ما غلظ من الشعر أو شعر الذنب و هلبه نتف هلبه کهلبه و فی النهایه فی حدیث أنس لا تهلبوا أذناب الخیل أی لا تستأصلوها بالجز و القطع.

**[ترجمه]«الهلب» با ضمه یعنی موی درشت یا موی دم و «هلبه» یعنی موی درشت آن را کند، مثل «هلّبه». و در نهایه در حدیث انس گفته است: «لا تهلبوا أذناب الخیل»، یعنی آنها را از ریشه نکنید با بریدن و قطع کردن .

**[ترجمه]

«۱۰»

وَ مِنْ کِتَابِ الْبَصَائِرِ، لِسَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سَلَمَهَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الصَّیْرَفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ یَقْطِینٍ الْجَوَالِیقِیِّ عَنْ فلفله (قَلْقَلَه) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ جَبَلًا مُحِیطاً بِالدُّنْیَا مِنْ زَبَرْجَدٍه خَضْرَاءَ وَ إِنَّمَا خُضْرَهُ السَّمَاءِ مِنْ خُضْرَهِ ذَلِکَ الْجَبَلِ وَ خَلَقَ خَلْفَهُ خَلْقاً لَمْ یَفْتَرِضْ عَلَیْهِمْ شَیْئاً مِمَّا افْتَرَضَهُ عَلَی خَلْقِهِ مِنْ صَلَاهٍ وَ زَکَاهٍ وَ کُلٌّ یَلْعَنُ رَجُلَیْنِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ وَ سَمَّاهُمَا (۵).

ص: ۴۷

۱- فی المصدر: یقال لها: جابلقا.

۲- فی المصدر: ما بین.

۳- فی المصدر: یهیئون و هو الأصحّ. و فیه: السیوف.

۴- المحتضر: ۱۰۲.

۵- مختصر البصائر: ۱۱ و ۱۲. و یوجد أیضا فی المحتضر: ۱۶۰، و فیهما: و کلهم.

**[ترجمه]از کتاب بصائر سـعد بن عبداللّه، از فلفله، از حضـرت باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: خداوند کوهی محیط بر دنیا آفریده از زبرجد سبز و سبزی آسـمان نیز از سبزی همین کوه است، و گروهی را در پشت آن کوه آفریده که هیچ یک از چیزهـایی که بر مردم واجب نموده از قبیـل نمـاز و زکـات، بر آنهـا واجب نکرده و همه آنها دو نفر از این امت را لعنت می کنند. و نام آن دو را برد. - . مختصر البصائر: ۱۱ - ۱۲، محتضر: ۱۶۰ -

ص: ۴۷

**[ترجمه]

باب ۱۶ نادر فی أن الأبدال هم الأئمه علیهم السلام

الأخبار

«۱»

ج، الإحتجاج رُوِیَ عَنِ الْخَالِدِ بْنِ الْهَیْثَمِ الْفَارِسِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام إِنَّ النَّاسَ یَزْعُمُونَ أَنَّ فِی الْأَرْضِ أَبْدَالًا فَمَنْ هَؤُلَاءِ الْأَبْدَالُ قَالَ صَدَقُوا الْأَبْدَالُ الْأَوْصِیَاءُ (۱) جَعَلَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی الْأَرْضِ بَدَلَ الْأَنْبِیَاءِ إِذْ رَفَعَ الْأَنْبِیَاءَ وَ خَتْمُهُمْ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله (۲).

**[ترجمه]احتجاج : هیثم فارسـی گفت: به حضرت رضا علیه السّلام گفتم: مردم معتقدند که در زمین ابدالی وجود دارد. این ابدال کیانند؟ فرمود: راست می گویند. ابدال همان اوصـیا هسـتند. خداوند آنها را در زمین بدل و به جای انبیاء قرار داده، چون انبیاء از دنیا رفته اند و حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله خاتم است. - . احتجاج: ۲۴۰ -

**[ترجمه]

بَیَانٌ

ظَاهِرُ الدُّعَاءِ الْمَرْوِیِّ مِنْ أُمِّ دَاوُدَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام فِی النِّصْفِ مِنْ رَجَبٍ حَیْثُ قَالَ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْحَمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ بَارِکْ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ وَ رَحِمْتَ وَ بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی الْأَوْصِیَاءِ وَ السُّعَدَاءِ وَ الشُّهَدَاءِ وَ أَئِمَّهِ الْهُدَی اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی الْأَبْدَالِ وَ الْأَوْتَادِ وَ السُّیَّاحِ وَ الْعُبَّادِ وَ الْمُخْلِصِینَ وَ الزُّهَّادِ وَ أَهْلِ الْجِدِّ وَ الِاجْتِهَادِ.

إلی آخر الدعاء یدل علی مغایره الأبدال للأئمه علیهم السلام لکن لیس بصریح فیها فیمکن حمله علی التأکید.

و یحتمل أن یکون المراد به فی الدعاء خواص أصحاب الأئمه علیهم السلام و الظاهر من الخبر نفی ما تفتریه الصوفیه من العامه کما لا یخفی علی المتتبع العارف بمقاصدهم علیهم السلام.

۱- فی المصدر: الابدال هم الأوصیاء.

۲- احتجاج الطبرسیّ: ۲۴۰.

**[ترجمه]ظاهر دعایی که از ام داود، از حضرت صادق علیه السّلام نقل شده در نیمه رجب که می فرماید «اللهم صلّ علی محمّد و آل محمّد و ارحم محمّدا و آل محمّد و بارک علی محمّد و آل محمّد، کما صلّیت و رحمت و بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم انّک حمید مجید اللّهم صلّ علی الاوصیاء و السّعداء و الشّهداء و أئمه الهدی اللّهم صلّ علی الابدال و الاوتاد و السیّاح و العباد و المخلصین و الزهاد و اهل الجد و الاجتهاد» تا آخر دعا، حاکی است که ابدال با ائمه علیهم السّلام فرق دارند، ولی صراحت ندارد و ممکن است حمل بر تأکید شود، و ممکن است منظور از ابدال در دعا، خواص اصحاب ائمه علیهم السّلام باشند، ظاهر خبر ادعای صوفیه اهل سنت را نفی می کند، چنان چه مخفی نیست بر متتبع آشنای به مقاصد ائمه علیهم السّلام .

ص: ۴۸

**[ترجمه]

باب ۱۷ أن صاحب هذا الأمر محفوظ و أنه یأتی اللّه بمن یؤمن به فی کل عصر

الأخبار

«۱»

شی، تفسیر العیاشی ابْنُ سِنَانٍ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ هَارُونَ قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّ بَعْضَ هَذِهِ الْعِجْلِیَّهِ یَقُولُونَ إِنَّ سَیْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا رَآهُ هُوَ وَ لَا أَبُوهُ بِوَاحِدَهٍ مِنْ عَیْنَیْهِ إِلَّا أَنْ یَکُونَ رَآهُ أَبُوهُ عِنْدَ الْحُسَیْنِ علیه السلام وَ إِنَّ صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ مَحْفُوظٌ لَهُ فَلَا تَذْهَبَنَّ یَمِیناً وَ لَا شِمَالًا فَإِنَّ الْأَمْرَ وَ اللَّهِ وَاضِحٌ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ اجْتَمَعُوا عَلَی أَنْ یُحَوِّلُوا هَذَا الْأَمْرَ مِنْ مَوْضِعِهِ الَّذِی وَضَعَهُ اللَّهُ فِیهِ مَا اسْتَطَاعُوا وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ کَفَرُوا جَمِیعاً حَتَّی لَا یَبْقَی أَحَدٌ لَجَاءَ اللَّهُ لِهَذَا الْأَمْرِ بِأَهْلٍ یَکُونُونَ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ قَالَ أَ مَا تَسْمَعُ اللَّهَ یَقُولُ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا مَنْ یَرْتَدَّ مِنْکُمْ عَنْ دِینِهِ فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَ یُحِبُّونَهُ أَذِلَّهٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّهٍ عَلَی الْکافِرِینَ (۱) حَتَّی فَرَغَ مِنَ الْآیَهِ وَ قَالَ فِی آیَهٍ أُخْرَی فَإِنْ یَکْفُرْ بِها هؤُلاءِ فَقَدْ وَکَّلْنا بِها قَوْماً لَیْسُوا بِها بِکافِرِینَ (۲) ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَهْلَ هَذِهِ الْآیَهِ هُمْ أَهْلُ تِلْکَ الْآیَهِ (۳).

ص: ۴۹

۱- المائده: ۵۹.

۲- الأنعام: ۸۹.

۳- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۳۲۶.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سلیمان بن هارون گفت: به امام علیه السّلام گفتم: بعضی از عجلی‌ها می گویند که شمشیر پیامبر اکرم پیش عبداللّه بن حسن است. فرمود: به خدا قسم آن را ندیده و نه پدرش با یک چشمش، مگر این که پدرش در نزد حضرت حسین علیه السّلام دیده باشد. صاحب این امر محفوظ است و برای او نگهداری می شود، به طرف راست و چپ نرو، به خدا قسم مطلب واضح است. به خدا قسم اگر اهل آسمان و زمین اجتماع کنند بر تغییر مقام امامت و قرار دادن آن را از محلی که خدا قرار داده به دیگری، قدرت نخواهند داشت؛ اگر همه مردم کافر شوند به طوری که احدی باقی نماند، خداوند گروهی را خواهد آورد که معتقد به امامت باشند. مگر این آیه را نشنیده ای که خداوند می فرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا مَنْ یَرْتَدَّ مِنْکُمْ عَنْ دِینِهِ فَسَوْفَ یَأْتِی اللَّهُ بِقَوْمٍ یُحِبُّهُمْ وَ یُحِبُّونَهُ أَذِلَّهٍ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ أَعِزَّهٍ عَلَی الْکافِرِینَ.» - . مائده / ۵۴ -

{ای کسانی که ایمان آورده اید، هر کس از شما از دین خود برگردد به زودی خدا گروهی [دیگر] را می آورد که آنان را دوست می دارد و آنان [نیز] او را دوست دارند [اینان] با مؤمنان فروتن [و] بر کافران سرفرازند}؟ و تا آخر آیه را خواند. و در آیه دیگر می فرماید: «فَإِنْ یَکْفُرْ بِها هؤُلاءِ فَقَدْ وَکَّلْنا بِها قَوْماً لَیْسُوا بِها بِکافِرِینَ.» - . انعام / ۸۹ -

{و اگر اینان [= مشرکان] بدان کفر ورزند بی گمان گروهی [دیگر] را بر آن گماریم که بدان کافر نباشند.} سپس فرمود: افرادی که در این آیه مورد نظرند، همان کسانی هستند که در آن آیه از ایشان یاد شده است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۲۶ -

ص: ۴۹

**[ترجمه]

باب ۱۸ خصائصهم علیهم السلام

الأخبار

«۱»

صح، صحیفه الرضا علیه السلام عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّا أَهْلُ بَیْتٍ لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَهُ وَ أُمِرْنَا بِإِسْبَاغِ الْوُضُوءِ وَ أَنْ لَا نُنْزِیَ (۱) حِمَاراً عَلَی عَتِیقَهٍ وَ لَا نَمْسَحَ عَلَی خُفٍّ (۲).

**[ترجمه]صحیفه الرضا: حضرت رضا علیه السّلام از آباء گرامش نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: ما خانواده ای هستیم که صدقه بر ما حرام است و به ما دستور داده اند وضو را شاداب بگیریم، و این که الاغی را بر اسب نجیب نجهانیم، و بر روی کفش مسح نکنیم. - . صحیفه الرضا: ۵ -

**[ترجمه]

«۲»

كا، الكافى الْعِدَّةُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ الْأَئِمَّةُ بِمَنْزِلَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَّا أَنَّهُمْ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَ لَا يَحِلُّ لَهُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَا يَحِلُّ لِلنَّبِيِّ صلی الله علیه و آله فَأَمَّا مَا خَلَا ذَلِكَ فَهُمْ بِمَنْزِلَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۳).

**[ترجمه]اصول کافی: محمّد بن مسلم گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: امامان علیهم السّلام به منزله پیامبر اکرم هستند. فقط آنها پیامبر نیستند، برای آنها آن مقدار از ازدواج که برای پیغمبر حلال بود، حلال نیست، اما در غیر این مورد به منزله پیامبر اکرمند. - . اصول کافی ۱ : ۲۷۰ -

**[ترجمه]

بیان

یدل ظاهرا علی اشتراكهم مع النبی صلی الله علیه و آله فی سائر الخصائص سوی ما ذكر.

ص: ۵۰

۱- أنزی: جعله ینزو، و نزا الذكر علی الأنثی: سفدها.

۲- صحیفه الرضا: ۵.

۳- أصول الكافی ۱: ۲۷۰ فیه: فهم فیه.

**[ترجمه]ظاهر خبر دلالت می‌کند که ائمه علیهم السّلام در سایر مزایا با پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله شریک هستند، به جز مواردی که آنها را استثناء نموده است .

ص: ۵۰

**[ترجمه]

أبواب ولایتهم و حبهم و بغضهم صلوات الله علیهم

باب ۱ وجوب موالاه أولیائهم و معاداه أعدائهم

الأخبار

«۱»

فس، تفسیر القمی فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِهِ ما جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَیْنِ فِی جَوْفِهِ فَیُحِبَّ بِهَذَا وَ یُبْغِضَ بِهَذَا فَأَمَّا مَحَبَّتُنَا (۱) فَیُخْلِصُ الْحُبَّ (۲) لَنَا کَمَا یَخْلُصُ الذَّهَبُ بِالنَّارِ لَا کَدَرَ فِیهِ مَنْ (۳) أَرَادَ أَنْ یَعْلَمَ حُبَّنَا فَلْیَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ شَارَکَهُ (۴) فِی حُبِّنَا حُبَّ عَدُوِّنَا فَلَیْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ وَ اللَّهُ عَدُوُّهُمْ وَ جَبْرَئِیلُ وَ مِیکَائِیلُ وَ اللَّهُ عَدُوٌّ لِلْکَافِرِینَ (۵).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام درباره آیه «ما جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَیْنِ فِی جَوْفِهِ.» - . احزاب / ۴ -

{خداوند برای هیچ مردی در درونش دو دل ننهاده است} نقل کرد که فرمود: دوست داشته باشد با این قلب و دشمن داشته باشد با همان قلب. اما محبت ما دوستی را خالص می کند، چنان چه طلا به وسیله آتش خالص می شود که دیگر کدورتی در آن نیست. هر که مایل است بداند که محبت ما را دارد یا نه، پس باید قلب خود را امتحان نماید؛ اگر در قلب خود با محبت ما محبت با دشمنان ما را نیز یافت، از ما نیست و ما نیز از او نیستیم، خدا با آنها دشمن است و جبرئیل و میکائیل و خداوند دشمن کافران است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۱۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ب، قرب الإسناد ابْنُ عِیسَی عَنِ الْبَزَنْطِیِّ قَالَ: کَتَبَ إِلَیَّ الرِّضَا علیه السلام قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَنْ سَرَّهُ أَنْ لَا یَکُونَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ اللَّهِ حِجَابٌ حَتَّی یَنْظُرَ إِلَی اللَّهِ (۶) وَ یَنْظُرَ اللَّهُ إِلَیْهِ فَلْیَتَوَلَّ آلَ مُحَمَّدٍ وَ یَبْرَأْ (۷) مِنَ عَدُوِّهِمْ وَ یَأْتَمَّ بِالْإِمَامِ مِنْهُمْ فَإِنَّهُ إِذَا کَانَ کَذَلِکَ

ص: ۵۱

۱- فی نسخه: فاما محبنا.

۲- فی المصدر: فتخلص المحب.

۳- فی المصدر: فمن اراد.

۴- فی المصدر: فان شارک.

۵- تفسیر القمّیّ: ۵۱۴.

۶- المصدر و نسخه من الکتاب خال عن قوله: ینظر إلی اللّه و.

۷- فی نسخه: و یتبرأ.

نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ نَظَرَ إِلَى اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: بزنطی گفت: حضرت رضا علیه السّلام به من نوشت که حضرت باقر علیه السّلام فرموده است هر که مایل است بین او و خدا حجابی نباشد تا به خدا نظر کند و خدا به او توجه نماید، باید دوست بدارد آل محمّد را و از دشمنان آنها بیزاری جوید و پیرو ائمه از آل محمّد باشد. وقتی چنین بود،

ص: ۵۱

توجه به خدا نموده و خدا نیز متوجه اوست. - . قرب الاسناد: ۱۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

نظره إلی الله کنایه عن غایه المعرفه بحسب طاقته و قابلیته و نظر الله إلیه کنایه عن نهایه اللطف و الرحمه.

**[ترجمه]نگاه کردن به خدا کنایه از کمال معرفت است به حسب طاقت و قابلیت او و نگاه خداوند به بنده،، کنایه از کمال لطف و مرحمت است.

**[ترجمه]

«۳»

ل، الخصال فِی خَبَرِ الْأَعْمَشِ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: حُبُّ أَوْلِیَاءِ اللَّهِ وَاجِبٌ وَ الْوَلَایَهُ لَهُمْ وَاجِبَهٌ وَ الْبَرَاءَهُ مِنْ أَعْدَائِهِمْ وَاجِبَهٌ وَ مِنَ الَّذِینَ ظَلَمُوا آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِمْ وَ هَتَکُوا حِجَابَهُ وَ أَخَذُوا (۲) مِنْ فَاطِمَهَ علیها السلام فَدَکَ (۳) وَ مَنَعُوهَا مِیرَاثَهَا وَ غَصَبُوهَا وَ زَوْجَهَا حُقُوقَهُمَا وَ هَمُّوا بِإِحْرَاقِ بَیْتِهَا وَ أَسَّسُوا الظُّلْمَ وَ غَیَّرُوا سُنَّهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْبَرَاءَهُ مِنَ النَّاکِثِینَ وَ الْقَاسِطِینَ وَ الْمَارِقِینَ وَاجِبَهٌ وَ الْبَرَاءَهُ مِنَ الْأَنْصَابِ وَ الْأَزْلَامِ أَئِمَّهِ الضَّلَالِ وَ قَادَهِ الْجَوْرِ کُلِّهِمْ أَوَّلِهِمْ وَ آخِرِهِمْ وَاجِبَهٌ وَ الْبَرَاءَهُ مِنْ أَشْقَی الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ شَقِیقِ عَاقِرِ نَاقَهِ ثَمُودَ قَاتِلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَاجِبَهٌ وَ الْبَرَاءَهُ مِنْ جَمِیعِ قَتَلَهِ أَهْلِ الْبَیْتِ علیهم السلام وَاجِبَهٌ وَ الْوَلَایَهُ لِلْمُؤْمِنِینَ الَّذِینَ لَمْ یُغَیِّرُوا وَ لَمْ یُبَدِّلُوا بَعْدَ نَبِیِّهِمْ صلی الله علیه و آله وَاجِبَهٌ مِثْلِ سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ وَ أَبِی ذَرٍّ الْغِفَارِیِّ وَ الْمِقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ الْکِنْدِیِّ وَ عَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ وَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ وَ حُذَیْفَهَ بْنِ الْیَمَانِ وَ أَبِی الْهَیْثَمِ بْنِ التَّیِّهَانِ وَ سَهْلِ بْنِ حُنَیْفٍ وَ أَبِی أَیُّوبَ الْأَنْصَارِیِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ وَ عُبَادَهَ بْنِ الصَّامِتِ وَ خُزَیْمَهَ بْنِ ثَابِتٍ ذِی الشَّهَادَتَیْنِ وَ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ وَ مَنْ نَحَا نَحْوَهُمْ وَ فَعَلَ مِثْلَ فِعْلِهِمْ وَ الْوَلَایَهُ لِأَتْبَاعِهِمْ وَ الْمُقْتَدِینَ بِهِمْ وَ بِهُدَاهُمْ وَاجِبَهٌ (۴).

أقول: قد مضی مثله بتغیر ما فی المجلد الرابع عن الرضا علیه السلام فیما کتب للمأمون فی أصول الدین و فروعه.

**[ترجمه]خصال: در خبر اعمش از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: دوستی اولیای خدا واجب است؛

ولایت آنها لازم است و بیزاری از دشمنان آنها واجب است، و هم از کسانی که به آل محمّد صلّی اللَّه علیه و آله ستم کرده اند و حجاب ایشان را هتک نموده و از فاطمه زهرا علیها السّلام فدک را گرفته اند و او را از میراثش بازداشته و حق او و شوهرش را غصب کرده اند و کوشش برای سوختن خانه اش کردند و بنیاد ظلم را نهاده و سنت پیامبر را تغییر دادند. و بیزاری از پیمان شکنان و ستمگران و منحرفان لازم است و بیزاری از انصاب و ازلام پیشوایان گمراهی و رهبران ستم، همه آنها اولین و آخرینشان واجب است. و بیزاری از شقی ترین فرد گذشتگان و آیندگان، همتای پی کننده شتر ثمود، کشنده امیرالمؤمنین علیه السّلام لازم است. همچنین بیزاری از تمام کشندگان اهل بیت واجب است و ولایت مؤمنینی که پس از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله تغییر و تبدیلی به وجود نیاورده اند لازم است، مانند سلمان فارسی و ابوذر غفاری و مقداد بن اسود کندی و عمار بن یاسر و جابر بن عبداللَّه انصاری و حذیفه بن یمان و ابوالهیثم بن التیهان و سهل بن حنیف و ابو ایوب انصاری و عبداللَّه بن صامت و عباده بن صامت و خزیمه بن ثابت ذوالشهادتین و ابو سعید خدری و هر کس از راه این ها رفته باشد و کردارش شبیه آنها و ولایت پیروان و اقتداکنندگان به ایشان باشد، و هدایتشان لازم و واجب است. - . خصال ۲ : ۱۵۳ - ۱۵۴ -

مؤلف: در جلد چهارم از حضرت رضا علیه السّلام شبیه این روایت با مختصر تغییری گذشت، در نامه ای که آن جناب راجع به اصول و فروع دین برای مأمون می نویسد .

**[ترجمه]

«۴»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ مُقْبِلٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ

ص: ۵۲

۱- قرب الإسناد: ۱۵۳.

۲- فی المصدر: فاخذوا.

۳- فی نسخه من الکتاب و المصدر: فدکا.

۴- الخصال: ۲: ۱۵۳ و ۱۵۴.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: مَنْ جَالَسَ لَنَا عَائِباً أَوْ مَدَحَ لَنَا قَالِياً أَوْ وَاصَلَ لَنَا قَاطِعاً أَوْ قَطَعَ لَنَا وَاصِلًا أَوْ وَالَی لَنَا عَدُوّاً أَوْ عَادَی لَنَا وَلِیّاً فَقَدْ کَفَرَ بِالَّذِی أَنْزَلَ السَّبْعَ الْمَثَانِیَ وَ الْقُرْآنَ الْعَظِیمَ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق:

ص: ۵۲

هشام بن سالم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر کس با عیبجوی ما بنشیند یا از دشمن و کینه توز ما تعریف کند و با کسی که از ما قطع نموده همبستگی داشته باشد یا از کسی که با ما پیوسته است قطع نماید یا دشمن ما را دوست بدارد یا دوست ما را دشمن بدارد، کافر شده است به خدایی که سبع مثانی و قرآن کریم را نازل کرده است. - . امالی صدوق: ۳۴ - ۳۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ل، الخصال ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ مَعْرُوفٍ عَنْ سَعْدَانَ عَنِ الْفُضَیْلِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: عَشْرٌ مَنْ لَقِیَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّهَ شَهَادَهُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ (۲) مِنْ عِنْدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِقَامُ الصَّلَاهِ وَ إِیتَاءُ الزَّکَاهِ وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجُّ الْبَیْتِ وَ الْوَلَایَهُ لِأَوْلِیَاءِ اللَّهِ وَ الْبَرَاءَهُ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ وَ اجْتِنَابُ کُلِّ مُسْکِرٍ (۳).

ل، الخصال الطالقانی عن الحسن بن علی العدوی عن صهیب بن عباد عن أبیه عن جعفر بن محمد عن أبیه عن جده علیهم السلام مثله (۴).

**[ترجمه]خصال: فضیل از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ده چیز است که هر کس با آنها خدا را ملاقات کند، داخل بهشت می شود: گواهی به لا اله الا اللّه و رسالت محمّد مصطفی و اقرار به آنچه از جانب خدا آورده؛ بر پا داشتن نماز؛ پرداخت زکات؛ روزه ماه رمضان؛ حج خانه خدا؛ دوستی با اولیای خدا؛ بیزاری از دشمنان خدا؛ و پرهیز از هر نوع مسکری. - . خصال ۲ : ۵۲ -

خصال: صهیب بن عباد از پدرش، از امام صادق علیه السّلام، از پدرش از جدش علیهم السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . خصال ۲ : ۵۲ -

**[ترجمه]

«۶»

جا، المجالس للمفید ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَالِدٍ الْمَرَاغِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الدَّلَّالِ عَنْ سَبْرَهَ بْنِ زِیَادٍ

عَنِ الْحَكَم بْنِ عُيَيْنَه عَنْ حُبَيْشِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ كَيْفَ أَمْسَيْتَ قَالَ أَمْسَيْتُ مُحِبّاً لِمُحِبِّنَا وَ مُبْغِضاً لِمُبْغِضِنَا وَ أَمْسَى مُحِبُّنَا مُغْتَبِطاً بِرَحْمَهٍ مِنَ اللَّهِ كَانَ يَنْتَظِرُهَا وَ أَمْسَى عَدُوُّنَا يُؤَسِّسُ بُنْيَانَهُ عَلى شَفا جُرُفٍ هارٍ فَكَأَنَّ ذَلِكَ الشَّفَا قَدِ انْهَارَ بِهِ فِی نارِ جَهَنَّمَ وَ كَأَنَّ أَبْوَابَ الرَّحْمَهِ قَدْ فُتِحَتْ لِأَهْلِهَا فَهَنِيئاً لِأَهْلِ الرَّحْمَهِ رَحْمَتُهُمْ وَ التَّعْسُ (۵) لِأَهْلِ النَّارِ وَ النَّارُ لَهُمْ يَا حُبَيْشُ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَعْلَمَ أَ مُحِبٌّ لَنَا أَمْ مُبْغِضٌ فَلْيَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ كَانَ يُحِبُّ وَلِيّاً لَنَا فَلَيْسَ بِمُبْغِضٍ لَنَا وَ إِنْ كَانَ يُبْغِضُ وَلِيّاً لَنَا فَلَيْسَ بِمُحِبٍّ لَنَا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى

۱- أمالی الصدوق: ۳۴ و ۳۵.

۲- فی نسخه: بما جاء به.

۳- الخصال ۲: ۵۲.

۴- الخصال ۲: ۵۲.

۵- التعس: الهلاک.

أَخَذَ الْمِيثَاقَ لِمُحِبِّينَا بِمَوَدَّتِنَا وَ كَتَبَ فِي الذِّكْرِ اسْمَ مُبْغِضِنَا نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید، امالی طوسی: حبیش بن معتمر گفت: خدمت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب رسیدم و گفتم: السلام علیک یا امیرالمؤمنین و رحمه اللّٰه و برکاته! شب را چگونه گذراندی؟ فرمود: شب کردم در حالی که دوست دارم دوستان خودمان را و دشمنم با دشمنان خودمان و دوست ما شب کرد در حالی که مورد حسرت است از رحمتی که خدا به او عنایت کرده و انتظار آن را می کشد. اما دشمن ما شب کرد در حالی که جایگاهی بر کنار گودالی پر از آتش ساخته که این کناره او را به آتش جهنم می اندازد. گویا درهای رحمت برای اهل آن باز شده. گوارا باد رحمت برای اهل آن! مرگ بر اهل جهنم و سزاوار آتشند. یا حبیش! هر کس دوست دارد بفهمد دوست یا دشمن ما است، دل خود را آزمایش کند؛ اگر دوست ما را دوست داشته باشد، دشمن ما نیست و اگر دشمن بدارد دوستی از ما را، دوستدار ما نیست.

ص: ۵۳

خداوند پیمان گرفته از دوستانمان بر محبت و دوستی ما و در ذکر، نام دشمن ما را نوشته است. ما نجیبانیم و فرزندان ما فرزندان انبیاء هستند. - . مجالس مفید: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

بیان

الغبطه حسن الحال و المسره و المغتبط بالکسر الذی یتمنی الناس حاله.

**[ترجمه]«الغبطه» یعنی خوشحالی و مسرّت و «المغتبط» با کسره، یعنی کسی که مردم آرزوی حال او را دارند.

**[ترجمه]

«۷»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْحَارِثِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ صَبِیحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ مَنْ أَحَبَّنَا لِلَّهِ وَ أَحَبَّ مُحِبَّنَا لَا لِغَرَضِ دُنْیَا یُصِیبُهَا مِنْهُ وَ عَادَی عَدُوَّنَا لَا لِإِحْنَهٍ کَانَتْ بَیْنَهُ وَ بَیْنَهُ ثُمَّ جَاءَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ عَلَیْهِ مِنَ الذُّنُوبِ مِثْلُ رَمْلِ عَالِجٍ وَ زَبَدِ الْبَحْرِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَی لَهُ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: حسین بن مصعب گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: هر که ما را دوست داشته باشد برای خدا و دوست داشته باشد دوست ما را، نه به جهت هدفی دنیوی که به وسیله او به آن برسد، و دشمن بدارد دشمن ما را، نه به واسطه کینه که بین او و دشمن ماست، در صورتی که وارد قیامت شود، با این که دارای گناهی باشد به اندازه ریگ انبوه و کف دریا، خداوند او را می آمرزد. - . امالی طوسی: ۹۷ -

**[ترجمه]

بیان

الإحنه بالكسر الحقد.

**[ترجمه]«الاحنه» با كسره يعنى كينه.

**[ترجمه]

«۸»

م، تفسير الإمام عليه السلام مع، معانى الأخبار ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام ع، علل الشرائع الْمُفَسِّرُ بِإِسْنَادِهِ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ ذَاتَ يَوْمٍ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَحِبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغِضْ فِي اللَّهِ وَ وَالِ فِي اللَّهِ وَ عَادِ فِي اللَّهِ فَإِنَّهُ لَا تَنَالُ وَلَايَةَ اللَّهِ إِلَّا بِذَلِكَ وَ لَا يَجِدُ رَجُلٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ وَ إِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَ صِيَامُهُ حَتَّى يَكُونَ كَذَلِكَ وَ قَدْ صَارَتْ مُؤَاخَاةُ النَّاسِ يَوْمَكُمْ هَذَا أَكْثَرُهَا فِي الدُّنْيَا عَلَيْهَا يَتَوَادُّونَ وَ عَلَيْهَا يَتَبَاغَضُونَ وَ ذَلِكَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً فَقَالَ لَهُ وَ كَيْفَ لِي أَنْ أَعْلَمَ أَنِّي قَدْ وَالَيْتُ وَ عَادَيْتُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ وَلِيُّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى أُوَالِيَهُ وَ مَنْ عَدُوُّهُ حَتَّى أُعَادِيَهُ فَأَشَارَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام فَقَالَ أَ تَرَى هَذَا فَقَالَ بَلَى قَالَ وَلِيُّ هَذَا وَلِيُّ اللَّهِ فَوَالِهِ وَ عَدُوُّ هَذَا عَدُوُّ اللَّهِ فَعَادِهِ قَالَ وَالِ وَلِيَّ هَذَا وَ لَوْ أَنَّهُ قَاتِلُ أَبِيكَ وَ وُلْدِكَ وَ عَادِ عَدُوَّ هَذَا

۱- مجالس المفيد: ۱۹۷.

۲- أمالى ابن الشيخ: ۹۷.

وَ لَوْ أَنَّهُ أَبُوکَ أَوْ وُلْدُکَ (۱).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری، معانی الاخبار، عیون اخبار الرضا، علل الشرائع: امام حسن عسکری علیه السّلام از آباء گرام خود نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله به یکی از اصحاب خود فرمود: ای بنده خدا! دوست بدار برای خدا و دشمن بدار برای خدا و محبت داشته باش در راه خدا و دشمنی کنی در راه خدا. هرگز به ولایت خدا نخواهی رسید مگر به همین کار، و شخص طعم ایمان را نخواهد چشید، اگرچه نماز و روزه زیاد داشته باشد، مگر چنین باشد. اکنون مدار دوستی بین مردم، بیشتر در مسائل دنیوی است. بر اساس آن محبت می ورزید و بر پایه آن با هم دشمنی می کنید. اما این مطلب آنها را از خدا بی نیاز نمی کند. عرض کرد: به چه وسیله بدانم دوستی و دشمنی من در راه خدا است؟ و دوست خدا کیست تا او را دوست بدارم؟ و دشمن خدا کیست تا او را دشمن بدارم؟ پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله اشاره به علی علیه السّلام کرد و فرمود: این را می بینی؟ عرض کرد: آری. فرمود: دوست او دوست خدا است؛ او را دوست بدار و دشمن او دشمن خدا است؛ او را دشمن بدار. فرمود: دوست علی را دوست بدار، گرچه قاتل پدر و فرزندت باشد و دشمن بدار دشمن او را،

ص: ۵۴

اگر چه پدر یا فرزندت باشد. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۸، معانی الاخبار: ۱۱۳، عیون اخبار الرضا: ۱۶۱، علل الشرائع: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۹»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنِ ابْنِ جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ سَرَّهُ أَنْ یَجْمَعَ اللَّهُ لَهُ الْخَیْرَ کُلَّهُ فَلْیُوَالِ عَلِیّاً بَعْدِی وَ لْیُوَالِ أَوْلِیَاءَهُ وَ لْیُعَادِ أَعْدَاءَهُ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله فرمود: هر که دوست دارد خداوند برایش تمام خیر را فراهم کند، باید علی را بعد از من دوست داشته باشد، دوستانش را دوست بدارد و دشمنانش را دشمن. - . امالی صدوق: ۲۸۳ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا وَ أَبْغَضَ عَدُوَّنَا فِی اللَّهِ مِنْ غَیْرِ تِرَةٍ وَتَرَهَا إِیَّاهُ فِی شَیْ ءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْیَا ثُمَّ مَاتَ عَلَی ذَلِکَ فَلَقِیَ اللَّهَ وَ عَلَیْهِ

مِنَ الذُّنُوبِ مِثْلُ زَبَدِ الْبَحْرِ غَفَرَهَا اللَّهُ لَهُ (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: صالح بن سهل از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر که ما را دوست بدارد و دشمن ما را بی آنکه کینه‌ای از او در امور دنیا داشته باشد، دشمن بدارد، بعد با همین وضع بمیرد و خدا را ملاقات کند، اگر به اندازه کف دریا گناه داشته باشد، خدا او را می آمرزد. - . ثواب الاعمال: ۱۶۵ -

**[ترجمه]

بیان

التره بالکسر الحقد و الظلم و الثأر يقال وتره يتره وترا و تره و وتره ماله نقصه إياه.

**[ترجمه]«التره» با کسره یعنی کینه و ظلم و انتقام جویی. گفته می شود «وتره، يتره وتراً وتره و وتره ماله» یعنی کم گذاشت آن را برای او.

**[ترجمه]

«۱۱»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: مَنْ لَمْ يَعْرِفْ سُوءَ مَا أَتَى إِلَيْنَا مِنْ ظُلْمِنَا وَ ذَهَابِ حَقِّنَا وَ مَا رَكِبْنَا (۴) بِهِ فَهُوَ شَرِيكُ مَنْ أَتَى (۵) إِلَيْنَا فِيمَا وُلِّينَا بِهِ (۶).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر کس نشناسد زشتی ستمی که به ما وارد شده و حق ما را که از بین رفته و آنچه ما دیده ایم، او شریک کسی است که به ما آن ستم را روا داشته در این حکومت ستمگرانه ای که به ما داشته است. - . ثواب الاعمال: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

بیان

فيما ولينا به أي استولى علينا و قرب منا بسببه أو على بناء المجهول من التفعيل أي فيما جعلنا الله به واليا.

۱- التفسیر العسکریّ: ۱۸، معانی الأخبار: ۱۱۳، عیون الأخبار: ۱۶۱، علل الشرائع: ۵۸.

۲- أمالی الصدوق: ۲۸۳.

۳- ثواب الأعمال: ۱۶۵.

۴- فی نسخه: و ما نکبنا به.

۵- فی نسخه: من أتی به الینا.

۶- ثواب الأعمال: ۲۰۰.

**[ترجمه]«فیما ولینا به» یعنی بر ما مستولی شد و به سبب آن به ما نزدیک شد، یا این که مجهول است از باب تفعیل، یعنی در آنچه که خدا ما را به وسیله آن والی قرار داده است.

ص: ۵۵

**[ترجمه]

«۱۲»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ حَکَمِ بْنِ أَعْیَنَ (۱) عَنْ مُیَسِّرِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِیزِ النَّخَعِیِّ عَنْ أَبِی خَالِدٍ الْکَابُلِیِّ قَالَ: أَتَی نَفَرٌ إِلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهم السلام فَقَالُوا إِنَّ بَنِی عَمِّنَا وَفَدُوا إِلَی مُعَاوِیَهَ بْنَ أَبِی سُفْیَانَ طَلَبَ رِفْدِهِ (۲) وَ جَائِزَتِهِ وَ إِنَّا قَدْ وَفَدْنَا إِلَیْکَ صِلَهً لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ قَصِیرَهٌ مِنْ طَوِیلَهٍ مَنْ أَحَبَّنَا لَا لِدُنْیَا یُصِیبُهَا مِنَّا وَ عَادَی عَدُوَّنَا لَا لِشَحْنَاءَ کَانَتْ بَیْنَهُ وَ بَیْنَهُ أَتَی اللَّهَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مَعَ مُحَمَّدٍ وَ إِبْرَاهِیمَ وَ عَلِیٍّ (۳).

**[ترجمه]محاسن: ابو خالد کابلی گفت: چند نفر خدمت علی بن حسین علیهما السّلام رسیدند و گفتند: پسر عموهای ما پیش معاویه بن ابی سفیان رفته اند تا از نظر مالی به آنها کمک کند، ولی ما خدمت شما رسیده ایم تا پیوند خود را با پیامبر اکرم تجدید نماییم. حضرت زین العابدین علیه السّلام فرمود: کلامی کوتاه از مطلبی بلند بگویم: هر که ما را دوست داشته باشد، نه برای دنیا که از جانب ما به آن برسد، و دشمن بدارد دشمن ما را، نه به واسطه کدورتی که بین او و دشمن ما است، روز قیامت با محمّد و ابراهیم و علی محشور خواهد شد. -. محاسن: ۱۶۵ -

**[ترجمه]

بیان

قوله قصیره من طویله إما کلام الراوی أی اقتصر علیه السلام من الکلام الطویل علی قلیل یغنی غناءه أو من کلامه علیه السلام بأن یکون معمولا لفعل محذوف أی خذها کما هو المتعارف أو خبر مبتدأ محذوف أی هذه.

ثم الظاهر أن قول الراوی إن بنی عمنا حکایه عن الزمان السالف إن کان إتیانهم فی زمان إمامته علیه السلام کما هو الظاهر من السیاق و من الراوی فتفطن و سیأتی (۴) فی باب حبهم إلی الحسین فلا یحتاج إلی تکلف.

**[ترجمه]«قصیره من طویله» یا کلام راوی است، یعنی امام علیه السّلام از کلام طولانی به مقدار کمی اکتفا نمود که او را بی نیاز می کند، یا کلام امام علیه السّلام است به این که معمول برای فعل محذوف باشد، یعنی «خذها» یعنی بگیر آن را چنان چه متعارف است یا خبر برای مبتدای محذوف است، یعنی «هذه». ظاهرا این که راوی می گوید «پسر عموهای ما پیش معاویه رفته اند»، شاید حکایت از گذشته دارد، اگر آمدن آنها در زمان امامت امام علیه السّلام باشد، چنان چه ظاهر از سیاق و از راوی همین است و در باب حب آنها به حسین علیه السّلام خواهد آمد و نیازی به تکلف نیست.

**[ترجمه]

«۱۳»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْجَعْفَرِیِّ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُدْرِکٍ أَبِی عَلِیٍّ الطَّائِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَیُّ عُرَی (۵) الْإِیمَانِ أَوْثَقُ فَقَالُوا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ فَقَالَ قُولُوا فَقَالُوا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ الصَّلَاهُ فَقَالَ إِنَّ لِلصَّلَاهِ فَضْلًا وَ لَکِنْ لَیْسَ بِالصَّلَاهِ قَالُوا الزَّکَاهُ قَالَ إِنَّ لِلزَّکَاهِ فَضْلًا وَ لَیْسَ بِالزَّکَاهِ

ص: ۵۶

۱- فی المصدر: حکم بن أیمن.

۲- الرفد: العطاء.

۳- المحاسن: ۱۶۵.

۴- هکذا فی النسخه المطبوعه، و النسخ المخطوطه الموجوده عندی خالیه عن هذه الجمله، و الصحیح: و سیأتی فی باب حبهم انهم أتوا الی الحسین علیه السّلام فلا یحتاج الی تکلف، و الحدیث موجود فی باب ثواب حبهم تحت رقم: ۱۱۸.

۵- العری جمع العروه.

قَالُوا صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ إِنَّ لِرَمَضَانَ فَضْلًا وَ لَيْسَ بِرَمَضَانَ قَالُوا فَالْحَجُّ وَ الْعُمْرَةُ قَالَ إِنَّ لِلْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ فَضْلًا وَ لَيْسَ بِالْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ قَالُوا فَالْجِهَادُ فِی سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ إِنَّ لِلْجِهَادِ فِی سَبِيلِ اللَّهِ فَضْلًا وَ لَيْسَ بِالْجِهَادِ قَالُوا فَاللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ (۱) فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ أَوْثَقَ عُرَى الْإِيمَانِ الْحُبُّ فِی اللَّهِ وَ الْبُغْضُ فِی اللَّهِ وَ تَوَالِی وَلِيِّ اللَّهِ وَ تَعَادِی عَدُوِّ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: عمر بن مدرک ابی علی طایی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: کدام یک از دستاویزهای ایمان محکم تر است؟ عرض کردند: خدا و پیامبرش بهتر می‌دانند. فرمود: جواب بدهید! عرض کردند: نماز. فرمود: نماز با اهمیت است، ولی آن نیست. گفتند: زکات. فرمود: زکات نیز اهمیت زیاد دارد، ولی محکم ترین آنها نیست.

ص: ۵۶

گفتند: روزه ماه رمضان. فرمود: روزه ماه رمضان دارای اهمیت است، ولی آن نیست. گفتند: حج و عمره. جواب داد: حج و عمره اهمیت دارد، ولی آن نیست. گفتند: پس جهاد در راه خدا. فرمود: جهاد در راه خدا دارای اهمیت است، ولی آن نیست. عرض کردند: پس خدا و پیامبر می‌دانند. امام توضیح داد: پیامبر اکرم. فرمود: محکم ترین دستاویز ایمان، حب در راه خدا و دوستی در راه خدا و دشمنی در راه خدا و دوستی با دوست خدا و دشمنی با دشمن خدا است. - . محاسن: ۱۶۵ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ضا، فقه الرضا علیه السلام رُوِیَ أَنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى بَعْضِ عُبَّادِ بَنِی إِسْرَائِيلَ وَ قَدْ دَخَلَ قَلْبَهُ شَیْ ءٌ أَمَّا عِبَادَتُكَ لِی فَقَدْ تَعَزَّزْتَ بِی وَ أَمَّا زُهْدُكَ فِی الدُّنْيَا فَقَدْ تَعَجَّلْتَ الرَّاحَةَ فَهَلْ وَالَيْتَ لِی وَلِيّاً أَوْ عَادَيْتَ لِی عَدُوّاً ثُمَّ أَمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْهَا (۳).

**[ترجمه]فقه الرضا: روایت شده است که خداوند به یکی از عبّاد بنی اسرائیل که در دل خیالی کرده بود، وحی نمود که: اما عبادت تو برای من، موجب عزت و شرافت تو به وسیله من شد و اما زهد تو در دنیا، موجب آسایش فوری برای خودت شده. آیا دوستی از دوستان مرا دوست داشته ای و آیا دشمنی از دشمنان مرا دشمن داشته ای؟ سپس دستور داد او را به آتش بیندازند. پناه به خدا می بریم از آتش جهنم. - . فقه الرضا: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ سَعْدَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ وَ إِنْ تُبْدُوا ما فِی أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشاءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَشاءُ قَالَ حَقِيقٌ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِی قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ حُبِّهِمَا (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: سعدان از مردی، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که درباره آیه: «وَ إِنْ تُبْدُوا ما فِی أَنْفُسِكُمْ

أَوْ تُخْفُوهُ يُحاسِبْكَمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشاءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَشاءُ.» - . بقره / ۲۸۴ -

{و اگر آنچه در دل های خود دارید، آشکار یا پنهان کنید، خداوند شما را به آن محاسبه می کند؛ آن گاه هر که را بخواهد می بخشد، و هر که را بخواهد عذاب می کند} فرمود: سزاوار است که خداوند داخل بهشت نکند کسی را که در دل به اندازه یک دانه خردل محبت آن دو را داشته باشد. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۵۶ -

**[ترجمه]

بیان

من حبهما أی من حب أبی بكر و عمر فالمراد بقوله لِمَنْ يَشاءُ الشيعه كما ورد فی الأخبار الكثیره.

**[ترجمه]«من حبهما» یعنی از حب ابوبکر و عمر، پس منظور از «لمن یشاء» شیعه است، چنان چه در اخبار زیادی آمده است.

**[ترجمه]

«۱۶»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ أَبِی حَمْزَةَ الثُّمَالِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام يَا أَبَا حَمْزَةَ إِنَّمَا يَعْبُدُ اللَّهَ مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَ أَمَّا مَنْ لَا يَعْرِفُ اللَّهَ كَأَنَّمَا يَعْبُدُ غَيْرَهُ هَكَذَا ضَالًّا قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ وَ مَا مَعْرِفَةُ اللَّهِ قَالَ يُصَدِّقُ اللَّهَ وَ يُصَدِّقُ مُحَمَّداً رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مُوَالاةِ عَلِیٍّ وَ الِائْتِمَامِ بِهِ وَ بِأَئِمَّةِ الْهُدَى مِنْ بَعْدِهِ وَ الْبَرَاءَةُ إِلَى اللَّهِ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ كَذَلِكَ عِرْفَانُ اللَّهِ قَالَ قُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ أَيُّ شَيْءٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَنَا اسْتَكْمَلْتُ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ قَالَ تُوَالِی أَوْلِيَاءَ اللَّهِ وَ تُعَادِی أَعْدَاءَ اللَّهِ وَ تَكُونُ مَعَ الصَّادِقِينَ كَمَا أَمَرَكَ اللَّهُ قَالَ قُلْتُ

۱- فی المصدر: و رسوله و ابن رسوله اعلم.

۲- المحاسن: ۱۶۵.

۳- فقه الرضا: ۵۱.

۴- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۱۵۶.

وَ مَنْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ فَقَالَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ انْتَهَى الْأَمْرُ إِلَيْنَا ثُمَّ ابْنِي جَعْفَرٌ وَ أَوْمَأَ إِلَى جَعْفَرٍ وَ هُوَ جَالِسٌ فَمَنْ وَالَى هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَالَى أَوْلِيَاءَ اللَّهِ وَ كَانَ مَعَ الصَّادِقِينَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ قُلْتُ وَ مَنْ أَعْدَاءُ اللَّهِ أَصْلَحَكَ اللَّهُ قَالَ الْأَوْثَانُ الْأَرْبَعَةُ قَالَ قُلْتُ مَنْ هُمْ قَالَ أَبُو الْفَصِيلِ وَ رُمَعُ وَ نَعْثَلٌ وَ مُعَاوِيَةُ وَ مَنْ دَانَ دِينَهُمْ فَمَنْ عَادَى هَؤُلَاءِ فَقَدْ عَادَى أَعْدَاءَ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابو حمزه ثمالی گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: ای ابا حمزه! خدا را کسی پرستیده که او را بشناسد؛ کسی که خدا را نشناخته باشد، گویا دیگری را پرستیده است و این چنین گمراه می شود. عرض کردم: شناخت خدا چیست؟ فرمود: تصدیق کند خدا و پیامبرش محمّد مصطفی را درباره ولایت علی و پیروی از او و ائمه بعد از آن جناب و بیزاری از دشمنان آنها. شناخت خداوند این طوری است. گفت: عرض کردم: خدا خیرت دهد، چکار کنم ایمان واقعی را تکمیل نمایم؟ فرمود: دوست داشتن دوستان خدا و دشمنی با دشمنان او و با صادقان باشی، آن طور که خدا دستور داده است. عرض کردم:

ص: ۵۷

اولیای خدا کیانند؟ فرمود: محمّد رسول اللّه و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین، سپس منتهی به ما شد، بعد پسرم جعفر (در این موقع به فرزندش جعفر اشاره کرد که نشسته بود). پس هر کس که آنها را دوست داشته باشد، اولیاء خدا را دوست دارد و با صادقان است، همان طور که خدا امر کرده است. گفتم: دشمنان خدا کیانند، خدا خیرت دهد؟ فرمود: بت های چهارگانه. گفتم: آن چهار بت کیانند؟ فرمود: ابوالفصیل و رمع و نعثل و معاویه و هر کس که پیرو آنها باشد. هر که دشمن این ها باشد، دشمنی با دشمنان خدا کرده است. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۱۶ -

**[ترجمه]

بیان

قوله هکذا کأنه علیه السلام أشار إلی الخلف أو إلی الیمین و الشمال أی حاد عن الطریق الموصل إلی النجاه فلا یزیده کثره العمل إلا بعدا عن المقصود کمن ضل عن الطریق.

**[ترجمه]عبارت «هکذا» گویا امام علیه السّلام اشاره کرد به پشت یا به راست و چپ، یعنی از راه رساننده به نجات، زاویه گرفت و زیادی عمل او جز دوری از هدف، نفعی برایش ندارد، مانند کسی که راه را گم کرده. و «ابوالفصیل» ابوبکر است، زیرا معنای فصیل و بکر به هم نزدیک است و «رمع» مقلوب عمر است و «نعثل» عثمان است، چنان چه در کتاب های لغت به آن تصریح شده است.

**[ترجمه]

سر، السرائر مِنْ کِتَابِ أَنْسِ الْعَالِمِ لِلصَّفْوَانِیِّ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا (۲) قَدِمَ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنِّی أُحِبُّکَ وَ أُحِبُّ فُلَاناً وَ سَمَّی بَعْضَ أَعْدَائِهِ فَقَالَ علیه السلام أَمَّا الْآنَ فَأَنْتَ أَعْوَرُ فَإِمَّا أَنْ تَعْمَی وَ إِمَّا أَنْ تُبْصِرُ.

**[ترجمه]سرائر: از کتاب اُنس العالم صفوانی نقل کرد که مردی خدمت حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید و گفت: یا امیرالمؤمنین! من تو را دوست دارم و فلانی را هم دوست دارم، و یکی از دشمنان علی را نام برد. فرمود: اکنون تو یک چشم سالم داری، یا کور باش یا بینا!

**[ترجمه]

«۱۸»

وَ قِیلَ لِلصَّادِقِ علیه السلام إِنَّ فُلَاناً یُوَالِیکُمْ إِلَّا أَنَّهُ یَضْعُفُ عَنِ الْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّکُمْ فَقَالَ هَیْهَاتَ کَذَبَ مَنِ ادَّعَی مَحَبَّتَنَا وَ لَمْ یَتَبَرَّأْ مِنْ عَدُوِّنَا (۳).

**[ترجمه]به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردند: فلان کس شما را دوست می دارد، ولی در بیزاری از دشمنانتان ضعیف است. فرمود: هیهات، دروغ می گوید! کسی که مدعی است ما را دوست می دارد، ولی از دشمنان ما بیزاری نمی جوید.

**[ترجمه]

«۱۹»

وَ رُوِیَ عَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: کَمَالُ الدِّینِ وَلَایَتُنَا وَ الْبَرَاءَهُ مِنْ عَدُوِّنَا ثُمَّ قَالَ الصَّفْوَانِیُّ وَ اعْلَمْ (۴) أَنَّهُ لَا یَتِمُّ الْوَلَایَهُ وَ لَا تَخْلُصُ الْمَحَبَّهُ وَ لَا تَثْبُتُ الْمَوَدَّهُ لِآلِ مُحَمَّدٍ إِلَّا بِالْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّهِمْ قَرِیباً کَانَ أَوْ بَعِیداً (۵) فَلَا تَأْخُذْکَ بِهِ رَأْفَهٌ

۱- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۱۱۶.

۲- فی المصدر: قال: روی ان رجلا.

۳- فی المصدر: ولایتنا و لم یتبرأ من أعدائنا.

۴- فی المصدر: و اعلم یا بنی انه.

۵- فی المصدر: قریبا کان منک أو بعیدا.

فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ (۱) لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ أَوْ إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ الْآيَهَ (۲).

**[ترجمه]از حضرت رضا علیه السّلام روایت شده است که فرمود: کمال دین با ولایت ما و بیزاری از دشمنان ما است.

سپس صفوانی می‌نویسد: باید توجه داشت که ولایت تکمیل نمی شود و همچنین محبت و مودت خاندان نبوّت خالص نیست، مگر با بیزاری از دشمنانشان، چه خویشاوند او باشد یا غیر خویشاوند.

ص: ۵۸

مبادا دلسوزی در این مورد موجب ضعف برائت و بیزاری شود، زیرا خداوند در این آیه می فرماید: «لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ أَوْ إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ.» - . مجادله / ۲۲ -

{قومی را نیابی که به خدا و روز بازپسین ایمان داشته باشند [و] کسانی را که با خدا و رسولش مخالفت کرده اند هر چند پدرانشان یا پسرانشان یا برادرانشان یا عشیره آنان باشند دوست بدارند} تا آخر آیه. - . سرائر: ۴۸۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

م، تفسير الإمام عليه السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِما لا يَسْمَعُ إِلَّا دُعاءً وَ نِداءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لا يَعْقِلُونَ (۳) قَالَ الْإِمَامُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِبَادَتِهِمْ لِلْأَصْنَامِ وَ اتِّخَاذِهِمُ الْأَنْدَادَ مِنْ دُونِ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ عليهما السلام كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِما لا يَسْمَعُ يُصَوِّتُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعاءً وَ نِداءً لَا يَفْهَمُ مَا يُرَادُ مِنْهُ فَيُغِيثَ الْمُسْتَغِيثَ وَ يُعِينَ مَنِ اسْتَعَانَهُ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ عَنِ الْهُدَى فِي اتِّبَاعِهِمُ الْأَنْدَادَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ الْأَضْدَادَ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ الَّذِينَ سَمَّوْهُمْ بِأَسْمَاءِ خِيَارِ خَلَائِقِ اللَّهِ (۴) وَ لَقَّبُوهُمْ بِأَلْقَابِ أَفَاضِلِ الْأَئِمَّهِ الَّذِينَ نَصَبَهُمُ اللَّهُ لِإِقَامَهِ دِينِ اللَّهِ فَهُمْ لا يَعْقِلُونَ أَمْرَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام هَذَا فِي عُبَّادِ الْأَصْنَامِ وَ فِي النُّصَّابِ لِأَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عُتَاهِ مَرَدَتِهِمْ سَوْفَ يُصَيِّرُونَهُمْ إِلَى الْهَاوِيَهِ (۵) ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله نَعُوذُ بِاللَّهِ (۶) مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ فَإِنَّ مَنْ تَعَوَّذَ بِاللَّهِ مِنْهُ أَعَاذَهُ اللَّهُ وَ نَعُوذُ (۷) مِنْ هَمَزَاتِهِ وَ نَفَخَاتِهِ وَ نَفَثَاتِهِ أَ تَدْرُونَ مَا هِيَ أَمَّا هَمَزَاتُهُ فَمَا يُلْقِيهِ فِي قُلُوبِكُمْ مِنْ بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ نُبْغِضُكُمْ بَعْدَ مَا عَرَفْنَا مَحَلَّكُمْ مِنَ اللَّهِ وَ مَنْزِلَتَكُمْ قَالَ صلى الله عليه و آله بِأَنْ تُبْغِضُوا أَوْلِيَاءَنَا وَ تُحِبُّوا أَعْدَاءَنَا فَاسْتَعِيذُوا بِاللَّهِ مِنْ مَحَبَّهِ أَعْدَائِنَا وَ عَدَاوَهِ أَوْلِيَائِنَا فَتَعَاذُوا

ص: ۵۹

۱- المجادله: ۲۳.

۲- السرائر: ۴۸۸.

۳- البقره: ۱۶۶.

۴- فی المصدر: خیار خلائف اللّه.

۵- فی المصدر: و فی نصاب أهل بیت محمّد نبی اللّه صلّی اللّه علیه و آله هم اتباع إبلیس و عناه مرده و سوف یسیرون الی الهاویه.

۶- فی نسخه: تعوذوا باللّه.

۷- فی نسخه: تعوذوا باللّه.

مِنْ بُغْضِنَا وَ عَدَاوَتِنَا فَإِنَّهُ مَنْ أَحَبَّ أَعْدَاءَنَا فَقَدْ عَادَانَا وَ نَحْنُ مِنْهُ بِرَاءٌ وَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْهُ بَرِی ءٌ (۱).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: درباره آیه «وَ مَثَلُ الَّذِینَ کَفَرُوا کَمَثَلِ الَّذِی یَنْعِقُ بِما لا یَسْمَعُ إِلَّا دُعاءً وَ نِداءً صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ فَهُمْ لا یَعْقِلُونَ.» - . بقره / ۱۷۱ - {و مثل [دعوت کننده] کافران چون مثل کسی است که حیوانی را که جز صدا و ندایی [مبهم چیزی] نمی شنود بانگ می زند [آری] کرند لالند کورند [و] درنمی یابند} امام علیه السّلام فرمود خداوند می فرماید مثل کسانی که کفر ورزیدند در پرستیدن بت ها و پیروی از دشمنان خدا و فاصله گرفتن از محمّد و علی علیهما السّلام، مانند کسی است که سر و صدایی بکند که شنیده نشود، چه می گوید «الا دعاء و نداء» فقط سر و صدا است تا به فریاد آن فریاد کننده برسند و کمک به کمک خواه بنمایند. «صُمٌّ بُکْمٌ عُمْیٌ»، کر و لنگ و کور از هدایت اند در پیروی از دشمنان خدا و دشمنان اولیای خدا که آنها را به نام بهترین خلائق خدا نامیده اند و به لقب بهترین ائمه که خداوند آنها را برای برقراری دین قرار داده ملقب کرده اند. «فَهُمْ لا یَعْقِلُونَ» آنها دستور خدا را نمی فهمند. حضرت علی بن حسین علیهما السّلام فرمود: این مربوط به بت پرستان است، و درباره دشمنان اهل بیت پیامبر و پیروان ستمگر آنها، به زودی رهسپار جهنم می شوند. سپس پیامبر اکرم فرمود: «نعوذ باللّه من الشیطان الرجیم»، هر که به خدا پناه برد از شیطان، او را پناه می دهد. به خدا پناه می بریم از وسوسه ها و دمیدن ها و لعاب دهان انداختن او. می دانید این ها چیست؟ اما وسوسه های او عبارت است از چیزهایی که در قلب شما راجع به کینه ما اهل بیت ابقا می نماید. گفتند: ما چگونه با شما دشمنی می ورزیم بعد از این که مقام و منزلت شما را در نزد خدا شناخته ایم؟ فرمود: به این طور که دشمنی کنید با دوستان ما و دوست بدارید دشمنان ما را به خدا پناه برید از دوست داشتن دشمنانمان و دشمنی دوستانمان پناه به خدا ببرید

از کینه و دشمنی با ما. هر که دشمنان ما را دوست بدارد، ما را دشمن داشته و ما از او بیزاریم، خدا نیز از او بیزار است. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۲۴۳ - ۲۴۴ -

**[ترجمه]

«۲۱»

عد، العقائد اعْتِقَادُنَا فِی الظَّالِمِینَ أَنَّهُمْ مَلْعُونُونَ وَ الْبَرَاءَهُ مِنْهُمْ وَاجِبَهٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَری عَلَی اللَّهِ کَذِباً أُولئِکَ یُعْرَضُونَ عَلی رَبِّهِمْ وَ یَقُولُ الْأَشْهادُ هؤُلاءِ الَّذِینَ کَذَبُوا عَلی رَبِّهِمْ أَلا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَی الظَّالِمِینَ الَّذِینَ یَصُدُّونَ عَنْ سَبِیلِ اللَّهِ وَ یَبْغُونَها عِوَجاً وَ هُمْ بِالْآخِرَهِ هُمْ کافِرُونَ (۲) وَ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فِی تَفْسِیرِ هَذِهِ الْآیَهِ إِنَّ سَبِیلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی هَذَا الْمَوْضِعِ هُوَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۳) وَ الْأَئِمَّهُ فِی کِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِمَامَانِ إِمَامُ هُدًی وَ إِمَامُ ضَلَالَهٍ (۴) قَالَ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَ جَعَلْنا مِنْهُمْ أَئِمَّهً یَهْدُونَ بِأَمْرِنا لَمَّا صَبَرُوا (۵) وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی أَئِمَّهِ الضَّلَالَهِ وَ جَعَلْناهُمْ أَئِمَّهً یَدْعُونَ إِلَی النَّارِ وَ یَوْمَ الْقِیامَهِ لا یُنْصَرُونَ وَ أَتْبَعْناهُمْ فِی هذِهِ الدُّنْیا لَعْنَهً وَ یَوْمَ الْقِیامَهِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِینَ (۶) وَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآیَهُ وَ اتَّقُوا فِتْنَهً لا تُصِیبَنَّ الَّذِینَ ظَلَمُوا مِنْکُمْ خَاصَّهً (۷) قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَنْ ظَلَمَ عَلِیّاً مَقْعَدِی هَذَا بَعْدَ وَفَاتِی فَکَأَنَّمَا جَحَدَ نُبُوَّتِی وَ نُبُوَّهَ الْأَنْبِیَاءِ مِنْ قَبْلِی (۸) وَ مَنْ تَوَلَّی ظَالِماً فَهُوَ ظَالِمٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا آباءَکُمْ وَ إِخْوانَکُمْ أَوْلِیاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْکُفْرَ

عَلَى الْإِيمانِ وَ مَنْ

ص: ۶۰

۱- التفسير المنسوب الى الامام العسكرىّ عليه السّلام: ۲۴۳ و ۲۴۴.

۲- هود: ۲۱ و ۲۲.

۳- الظاهر أن قول النبىّ صلّى اللّه عليه و آله ينتهى الى هذا و ما بعده من كلام مصنف الاعتقادات.

۴- فى المصدر: امام الهدى و امام الضلاله.

۵- السجده: ۲۴.

۶- القصص: ۴۱ و ۴۲.

۷- الأنفال: ۲۵.

۸- الظاهر ان ذلک و ما بعده من كلام مصنف الاعتقادات.

يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۱) وَ قالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ (۲) وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ أَوْ إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ (۳) وَ قَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ (۴) وَ الظُّلْمُ هُوَ وَضْعُ الشَّيْ ءِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ فَمَنِ ادَّعَى الْإِمَامَةَ وَ لَيْسَ بِإِمَامٍ فَهُوَ الظَّالِمُ الْمَلْعُونُ وَ مَنْ وَضَعَ الْإِمَامَةَ فِي غَيْرِ أَهْلِهَا فَهُوَ ظَالِمٌ مَلْعُونٌ.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَنْ جَحَدَ عَلِيّاً إِمَامَتَهُ مِنْ بَعْدِي فَإِنَّمَا جَحَدَ نُبُوَّتِي وَ مَنْ جَحَدَ نُبُوَّتِي فَقَدْ جَحَدَ رُبُوبِيَّتَهُ (۵) وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْمَظْلُومُ بَعْدِي مَنْ ظَلَمَکَ فَقَدْ ظَلَمَنِي وَ مَنْ أَنْصَفَکَ فَقَدْ أَنْصَفَنِي وَ مَنْ جَحَدَکَ فَقَدْ جَحَدَنِي وَ مَنْ وَالاکَ فَقَدْ وَالانِي وَ مَنْ عَادَاکَ فَقَدْ عَادَانِي وَ مَنْ أَطَاعَکَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَ مَنْ عَصَاکَ فَقَدْ عَصَانِي وَ اعْتِقَادُنَا فِيمَنْ جَحَدَ إِمَامَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ بَعْدِهِ عليهم السلام بِمَنْزِلَه (۶) مَنْ جَحَدَ نُبُوَّةَ الْأَنْبِيَاءِ عليهم السلام وَ اعْتِقَادُنَا فِيمَنْ أَقَرَّ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنْكَرَ وَاحِداً مِنَ بَعْدِهِ مِنَ الْأَئِمَّهِ عليهم السلام أَنَّهُ بِمَنْزِلَةِ مَنْ آمَنَ بِجَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ أَنْكَرَ بِنُبُوَّهِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله (۷).

وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام الْمُنْكِرُ لِآخِرِنَا كَالْمُنْكِرِ لِأَوَّلِنَا.

۱- التوبه: ۲۳.

۲- الممتحنه: ۱۳.

۳- المجادله: ۲۳.

۴- هود: ۱۱۵.

۵- فی المصدر: فقد جحد اللّه ربوبیته.

۶- الصحیح: انه بمنزله.

۷- فی المصدر: من اقر بجمیع الأنبیاء و انكر بنبوه نبیّنا محمّد صلّی اللّه علیه و آله.

وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله الْأَئِمَّةُ مِنْ بَعْدِي اثْنَا عَشَرَ أَوَّلُهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام وَ آخِرُهُمُ الْقَائِمُ (۱) طَاعَتُهُمْ طَاعَتِي وَ مَعْصِيَتُهُمْ مَعْصِيَتِي مَنْ أَنْكَرَ وَاحِداً مِنْهُمْ فَقَدْ أَنْكَرَنِي.

وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام مَنْ شَكَّ فِي كُفْرِ أَعْدَائِنَا وَ الظَّالِمِينَ لَنَا فَهُوَ كَافِرٌ.

وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام مَا زِلْتُ مَظْلُوماً مُنْذُ وَلَدَتْنِي أُمِّي حَتَّى إِنَّ عَقِيلًا كَانَ يُصِيبُهُ رَمَدٌ (۲) فَقَالَ لَا تَذُرُّونِّي حَتَّى تَذُرُّوا عَلِيّاً فَيَذُرُّونِّي وَ مَا بِي رَمَدٌ وَ اعْتِقَادُنَا فِيمَنْ قَاتَلَ عَلِيّاً عليه السلام كَقَوْلِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله مَنْ قَاتَلَ عَلِيّاً فَقَدْ قَاتَلَنِي وَ قَوْلِهِ مَنْ حَارَبَ عَلِيّاً فَقَدْ حَارَبَنِي وَ مَنْ حَارَبَنِي فَقَدْ حَارَبَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَوْلِهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهم السلام أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَهُمْ (۳) وَ سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَهُمْ وَ أَمَّا فَاطِمَةُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا فَاعْتِقَادُنَا أَنَّهَا سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ وَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَغْضَبُ لِغَضَبِهَا وَ يَرْضَى لِرِضَاهَا (۴) وَ أَنَّهَا خَرَجَتْ مِنَ الدُّنْيَا سَاخِطَةً عَلَى ظَالِمِهَا وَ غَاصِبِهَا وَ مَانِعِي إِرْثِهَا (۵) وَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي مَنْ آذَاهَا فَقَدْ آذَانِي وَ مَنْ غَاظَهَا فَقَدْ غَاظَنِي وَ مَنْ سَرَّهَا فَقَدْ سَرَّنِي (۶)

ص: ۶۲

۱- فی المصدر: و آخر هم المهدی القائم.

۲- فی المصدر: یصیبه الرمد فیقول.

۳- فی المصدر: لمن حاربکم و سلم لمن سالمکم.

۴- زاد فی نسخه بعد ذلک: لان اللّه فطمها و فطم من أحبها من النار و انها.

۵- فی نسخه: (علی ظالمیها و غاصبیها) و فی المصدر: علی ظالمیها و غاصبی حقها و من نفی من أبیها ارثها.

۶- قوله: و قال النبیّ صلّی اللّه علیه و آله. الی هاهنا لم یکن فی النسخ المخطوطه.

وَ قَالَ صلی الله علیه و آله فَاطِمَهُ بَضْعَهٌ مِنِّی وَ هِیَ رُوحِیَ الَّتِی بَیْنَ جَنْبَیَّ یَسُوؤُنِی مَا سَاءَهَا وَ یَسُرُّنِی مَا سَرَّهَا وَ اعْتِقَادُنَا فِی الْبَرَاءَهِ أَنَّهَا وَاجِبَهٌ مِنَ الْأَوْثَانِ الْأَرْبَعَهِ وَ الْإِنَاثِ الْأَرْبَعِ وَ مِنْ جَمِیعِ أَشْیَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ وَ أَنَّهُمْ شَرُّ خَلْقِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (۱) وَ لَا یَتِمُّ الْإِقْرَارُ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ بِالْأَئِمَّهِ علیهم السلام إِلَّا بِالْبَرَاءَهِ مِنْ أَعْدَائِهِمْ (۲).

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: اعتقاد ما درباره ظالمان این است که آنها مورد لعنت خدایند و بیزاری از آنها واجب است. خداوند می فرماید: «وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَری عَلَی اللَّهِ کَذِباً أُولئِکَ یُعْرَضُونَ عَلی رَبِّهِمْ وَ یَقُولُ الْأَشْهادُ هؤُلاءِ الَّذِینَ کَذَبُوا عَلی رَبِّهِمْ أَلا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَی الظَّالِمِینَ * الَّذِینَ یَصُدُّونَ عَنْ سَبِیلِ اللَّهِ وَ یَبْغُونَها عِوَجاً وَ هُمْ بِالْآخِرَهِ هُمْ کافِرُونَ» - . هود / ۱۸ - ۱۹ -

{و چه کسی ستمکارتر از آن کس است که بر خدا دروغ بندد آنان بر پروردگارشان دروغ عرضه می شوند و گواهان خواهند گفت اینان بودند که بر پروردگارشان دروغ بستند، هان لعنت خدا بر ستمگران باد همانان که [مردم را] از راه خدا باز می دارند و آن را کج می شمارند و خود آخرت را باور ندارند.} ابن عباس در تفسیر این آیه می گوید: «سبیل اللَّه» در این آیه علی بن ابی طالب است - . ظاهرا کلام پیامبر صلّی الله علیه و آله تا این جاست و ما بعد آن، کلام مصنف است. -

امام در قرآن دو نوع است: ۱) امام هدایت ۲) امام گمراهی. خداوند در قرآن می فرماید «وَ جَعَلْنا مِنْهُمْ أَئِمَّهً یَهْدُونَ بِأَمْرِنا لَمَّا صَبَرُوا» - . سجده / ۲۴ -

{و چون شکیبایی کردند برخی از آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما [مردم را] هدایت می کردند.} و در مورد امامان گمراهی می فرماید: «وَ جَعَلْناهُمْ أَئِمَّهً یَدْعُونَ إِلَی النَّارِ وَ یَوْمَ الْقِیامَهِ لا یُنْصَرُونَ * وَ أَتْبَعْناهُمْ فِی هذِهِ الدُّنْیا لَعْنَهً وَ یَوْمَ الْقِیامَهِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِینَ» - . قصص / ۴۱ - ۴۲ -

{و آنان را پیشوایانی که به سوی آتش می خوانند گردانیدیم و روز رستاخیز یاری نخواهند شد و در این دنیا لعنتی بدرقه [نام] آنان کردیم و روز قیامت [نیز] ایشان از [جمله] زشت رویانند.} چون این آیه نازل شد: «وَ اتَّقُوا فِتْنَهً لا تُصِیبَنَّ الَّذِینَ ظَلَمُوا مِنْکُمْ خَاصَّهً» - . انفال / ۲۵ - {و از فتنه ای که تنها به ستمکاران شما نمی رسد بترسید} پیامبر اکرم فرمود: هر کس علی علیه السّلام را مورد ستم قرار دهد که جانشین من بعد از مرگم هست، مثل کسی است که منکر پیامبری من و پیامبران قبل از من است. - . ظاهرا این کلام و ما بعد آن، کلام مصنف است. - هر که دوست بدارد ظالمی را، او خود ظالم است. خداوند می فرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا آباءَکُمْ وَ إِخْوانَکُمْ أَوْلِیاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْکُفْرَ عَلَی الْإِیمانِ وَ مَنْ

ص: ۶۰

یَتَوَلَّهُمْ مِنْکُمْ فَأُولئِکَ هُمُ الظَّالِمُونَ» - . توبه / ۲۳ -

{ای کسانی که ایمان آورده اید اگر پدرانتان و برادرانتان کفر را بر ایمان ترجیح دهند [آنان را] به دوستی مگیرید و هر کس از میان شما آنان را به دوستی گیرد آنان همان ستمکارانند.} و در این آیه می فرماید: «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَتَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللَّهُ عَلَیْهِمْ» - . ممتحنه / ۱۳ - {ای کسانی که ایمان آورده اید مردمی را که خدا بر آنان خشم رانده به دوستی مگیرید} و در این آیه می فرماید: «لا تَجِدُ قَوْماً یُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ یُوادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ کانُوا آباءَهُمْ أَوْ أَبْناءَهُمْ أَوْ

إِخْوانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ» و در این آیه می فرماید: «وَ لا تَرْکَنُوا إِلَی الَّذِینَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّکَمُ النَّارُ» - . هود / ۱۱۳ - {و به کسانی که ستم کرده اند متمایل مشوید که آتش [دوزخ] به شما می رسد.} ظلم عبارت است از قرار دادن چیزی در غیر محل خودش. پس کسی که ادعای امامت کند با این که امام نباشد، او ظالم و ملعون است و هر که امامت را به کسی نسبت دهد که شایسته آن نیست، او نیز ظالم و ملعون است. پیامبر اکرم فرمود: هر کس منکر امامت علی بعد از من بشود، منکر نبوت من شده و هر که نبوّت مرا منکر شود، منکر ربوبیت خدا شده است. پیامبر اکرم به علی علیه السّلام فرمود: یا علی! تو پس از من مظلوم خواهی بود. هر که به تو ستم روا دارد، به من ستم روا داشته و هر که حق تو را مراعات کند، حق مرا مراعات نموده و هر که منکر تو شود، منکر من شده. هر کس تو را دوست داشته باشد، مرا دوست داشته و کسی که دشمن تو باشد، دشمن من شده و هر که پیرو تو باشد، پیروی از من نموده و کسی که با تو مخالفت کند، با من مخالفت نموده. اعتقاد ما این است که منکر امامت علی بن ابی طالب و امامان پس از او، مانند کسی است که منکر نبوّت انبیاء باشد. و اعتقاد ما درباره کسی که اقرار به امیرالمؤمنین داشته باشد، ولی منکر یکی از ائمه پس از او باشد، مانند کسی است که ایمان به تمام انبیاء داشته باشد، ولی منکر نبوّت پیامبر ما باشد. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: کسی که آخرین نفر ما را منکر شود، مثل کسی است که منکر اوّلی ما باشد.

ص: ۶۱

پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: ائمه علیهم السّلام بعد از من دوازده نفرند که اولی آنها امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب و آخری آنها قائم است. اطاعت از آنها اطاعت از من و مخالفت با آنها مخالفت با من است و هر کس منکر یکی از آنها باشد، منکر من شده. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس شکّ در کفر دشمنان و ظالمان به ما داشته باشد، او کافر است. امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السّلام فرمود: من پیوسته از زمان تولد مظلوم بوده ام، به طوری که گاهی عقیل به درد چشم مبتلا می‌شد و می گفت: من نمی گذارم دوا به چشم من بکنید، مگر این که اول به چشم علی بنمایید، با این که من مبتلا به درد چشم نبودم. اعتقاد ما درباره کسی که با علی علیه السّلام جنگ کند، مانند فرمایش پیامبر است که فرموده: هر که با علی جنگ کند، با من جنگیده استت. و فرمایش دیگر پیامبر که: هر کس با علی جنگ کند، با من جنگ کرده و هر کس با من بجنگد، با خدا جنگ کرده است. و فرمایش دیگر پیامبر به علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السّلام که: من جنگ دارم با کسی که با آنها جنگ کند و در حال صلح هستم با کسی که با آنها مسالمت نماید. اما درباره حضرت فاطمه علیها السّلام معتقد هستیم که بهترین زنان جهان است از گذشتگان و آیندگان. خداوند به واسطه خشم او خشمگین می شود و با خشنودی او خشنود می گردد. - . در نسخه دیگری بعد از این عبارت، عبارت «زیرا خدا فاطمه و دوستدارانش را از آتش جهنم بریده است» آمده است. -

فاطمه علیها السّلام از دنیا رفت در حالی که بر ستمگران خود و غاصبین حقش و کسانی که مانع ارث او شدند خشم داشت. پیامبر اکرم فرموده: فاطمه پاره تن من است هر که او را بیازارد، مرا آزرده و هر که او را به خشم آورد، مرا خشمگین نموده و هر که او را مسرور نماید، مرا مسرور کرده است.

ص: ۶۲

و فرموده: فاطمه پاره تن من و او روح من است که در کالبد من است، مرا ناراحت می‌کند هر چه او را ناراحت کند و مرا مسرور می نماید هر چه او را مسرور کند. اعتقاد ما در مورد بیزاری از دشمنان آنها این است که برائت واجب است از آن چهار بت و چهار زن و از تمام پیروان و یاران آنها، و اعتقاد داریم که آنها بدترین خلق خدایند. اقرار به خدا و پیامبر و ائمه تکمیل نمی‌شود، مگر با بیزاری از دشمنان آنها. - . اعتقادات صدوق: ۱۱۱ - ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۲»

كَنْزُ الْفَوَائِدِ لِلْكَرَاجُكِيِّ، أَخْبَرَنِی أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ نُوحِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ وَارِثُ عِلْمِ النَّبِيِّينَ وَ خَيْرُ الصِّدِّيقِينَ وَ أَفْضَلُ السَّابِقِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ زَوْجُ سَيِّدَةِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ خَلِيفَةُ خَيْرِ الْمُرْسَلِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ الْحُجَّةُ بَعْدِی عَلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ مَنْ تَوَلَّاكَ وَ اسْتَوْجَبَ دُخُولَ النَّارِ مَنْ عَادَاكَ يَا عَلِيُّ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالنُّبُوَّةِ وَ اصْطَفَانِی عَلَى جَمِيعِ الْبَرِيَّةِ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ مَا قُبِلَ ذَلِكَ مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِكَ وَ وَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ وَ إِنَّ وَلَايَتَكَ لَا تُقْبَلُ إِلَّا بِالْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِكَ وَ أَعْدَاءِ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ بِذَلِكَ أَخْبَرَنِی جَبْرَئِيلُ علیه السلام فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَ مَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ (۳)

ص: ۶۳

۱- فی المصدر: و انه لا یتم.

۲- اعتقادات الصدوق: ۱۱۱- ۱۱۴.

۳- کنز الکراجکیّ: ۱۸۵.

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: سلیمان اعمش از حضرت صادق، از آباء گرام خویش علیهم السّلام، از حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم به من فرمود: یا علی! تو امیرالمؤمنین و امام متقینی. یا علی! تو سرور اوصیا و وارث علم پیامبران و بهترین صدیقان و با برترین سابقان هستی. یا علی! تو همسر بهترین زنان جهان و جانشین بهترین پیغمبرانی. یا علی! تو رهبر مؤمنین و حجت بعد از من برای مردم هستی. کسی که تو را دوست داشته باشد، بهشت برای او واجب است و کسی که با تو دشمن باشد، سزاوار آتش است. یا علی! قسم به کسی که مرا مبعوث به نبوّت نموده و از تمام جهانیان مرا برگزیده، اگر کسی خدا را هزار سال عبادت کند، از او پذیرفته نمی‌شود مگر با ولایت تو و ولایت ائمه از فرزندانت. و ولایت تو پذیرفته نمی‌شود مگر با بیزاری از دشمنانت و دشمنان امامان از فرزندانت. این خبر را جبرئیل برایم آورد، هر که مایل است ایمان آورد و هر که می‌خواهد کافر شود. - . کنز جامع الفوائد: ۱۸۵ -

ص: ۶۳

**[ترجمه]

باب ۲ آخر فی عقاب من تولی غیر موالیه و معناه

الأخبار

«۱»

ب، قرب الإسناد عَلِيٌّ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى علیه السلام قَالَ: ابْتَدَرَ النَّاسُ إِلَى قِرَابِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ فَإِذَا صَحِيفَةٌ صَغِيرَةٌ وَجَدُوا فِيهَا مَنْ آوَى مُحْدِثاً فَهُوَ كَافِرٌ وَ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ مِنْ أَعْتَى النَّاسِ عَلَى اللَّهِ مَنْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ أَوْ ضَرَبَ غَيْرَ ضَارِبِهِ (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: علی از برادر خود موسی بن جعفر علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: مردم پس از فوت پیامبر اکرم هجوم آوردند به سوی غلاف شمشیر آن جناب. در آن غلاف نوشته کوچکی یافتند به این مضمون: «هر کس پناه دهد بدعت گذاری را کافر است و هر که دوست بدارد غیر موالیان خود را، بر او باد لعنت خدا و از سرکش ترین مردم بر خدا کسی است که غیر قاتل خود را بکشد و یا غیر ضارب خود را بزند.» - . قرب الاسناد: ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِإِسْنَادِ التَّمِيمِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله مَنْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلاَئِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ (۲)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حضرت رضا از آباء گرام خود علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر صلّی الله علیه و آله فرمود: هر

که دوست بدارد غیر از موالیان خود را، بر او لعنت خدا و ملائکه و تمام مردم باد. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی فِی وَصِیَّهِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ عِنْدَ وَفَاتِهِ بِرِوَایَهِ ابْنِ نُبَاتَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لَعْنَهُ اللَّهِ (۳) وَ لَعْنَهُ مَلَائِکَتِهِ الْمُقَرَّبِینَ وَ أَنْبِیَائِهِ الْمُرْسَلِینَ وَ لَعْنَتِی عَلَی مَنِ انْتَمَی إِلَی غَیْرِ أَبِیهِ أَوِ ادَّعَی إِلَی غَیْرِ مَوَالِیهِ أَوْ ظَلَمَ أَجِیراً أَجْرَهُ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: در وصیّت امیرالمؤمنین صلوات اللّه علیه هنگام وفات آن جناب، به روایت ابن نباته از پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله نقل کرد که فرمود: لعنت خدا و لعنت ملائکه مقربین و انبیای مرسلین و لعنت من بر کسی باد که خود را نسبت دهد به غیر پدر خویش یا ادعا کند غیر موالیان خود را یا ستم روا دارد در دادن اجر و دستمزد اجیر خود. - . امالی طوسی: ۷۷ -

**[ترجمه]

«۴»

وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ عَنْ زَیْدِ بْنِ أَرْقَمَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَوَلَّی إِلَی غَیْرِ مَوَالِیهِ (۵).

**[ترجمه]در خبر دیگری از زید بن ارقم، از پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله نقل کرده که فرمود: خدا لعنت کند کسی را که دوست بدارد غیر موالیان خود را. - . امالی طوسی: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۵»

ب، قرب الإسناد ابْنُ طَرِیفٍ (۶) عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ علیهما السلام قَالَ: وُجِدَ فِی غِمْدِ سَیْفِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله صَحِیفَهٌ مَخْتُومَهٌ فَفَتَحُوهَا فَوَجَدُوا فِیهَا إِنَّ أَعْتَی النَّاسِ عَلَی

۱- قرب الإسناد: ۱۱۲.

۲- عیون الأخبار: ۲۲۳.

۳- فی المصدر: ان لعنه اللّه.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۷۷.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۱۴۲.

۶- فی المصدر: ابن ظریف بالمعجمه و هو الصحیح.

اللَّهِ الْقَاتِلُ غَيْرَ قَاتِلِهِ وَ الضَّارِبُ غَيْرَ ضَارِبِهِ وَ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفاً وَ لَا عَدْلًا وَ مَنْ تَوَلَّى إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله (۱).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ابن علوان از حضرت صادق، از پدر خويش عليهما السّلام نقل كرد كه در غلاف شمشير پيامبر اكرم صلّى اللّه عليه و آله نوشته اى مهر شده را يافتند و آن را گشودند. در آن نوشته شده بود: «با جرأت ترين شخص بر خدا كسى است

ص: ۶۴

كه بكشد غير قاتل خود را و زننده غير ضارب خود. و هر كه بدعتى بگذارد و يا پناه دهد به وجود آورنده بدعت را، بر او باد لعنت خدا و ملائكه و تمام مردم. خداوند از او توبه و فديه اى نمى پذيرد. هر كس دوست بدارد غير مواليان خود را، كافر شده است به آنچه كه بر محمّد صلّى اللّه عليه و آله نازل شده است.» - . قرب الاسناد: ۵۰ -

**[ترجمه]

«۶»

مع، معانى الأخبار ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ أَبَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الصَّيْقَلِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وُجِدَ فِي ذُؤَابَهِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ صَحِيفَهٌ فَإِذَا فِيهَا مَكْتُوبٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ إِنَّ أَعْتَى النَّاسِ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَنْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ وَ مَنْ ضَرَبَ غَيْرَ ضَارِبِهِ وَ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ فَهُوَ كَافِرٌ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله وَ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَى مُحْدِثاً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ صَرْفاً وَ لَا عَدْلًا قَالَ ثُمَّ قَالَ تَدْرِي مَا يَعْنِي بِقَوْلِهِ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ قُلْتُ مَا يَعْنِي بِقَوْلِهِ قَالَ يَعْنِي أَهْلَ الدِّينِ (۲) وَ الصَّرْفُ (۳) التَّوْبَهُ فِي قَوْلِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ الْعَدْلُ الْفِدَاءُ فِي قَوْلِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام.

**[ترجمه]معانى الاخبار: اسحاق بن ابراهيم صيقل گفت: حضرت صادق عليه السّلام فرمود: در بند شمشير پيامبر اكرم صلّى الله عليه و آله نوشته اى يافتند كه در آن نوشته بود: «بسم اللّه الرحمن الرحيم، پرجرأت ترين فرد بر خدا روز قيامت كسى است كه بكشد غير قاتل خود را يا بزند غير ضارب خود را و هر كه دوست بدارد جز موالى خود را، او كافر است به آنچه خداوند بر محمّد صلّى اللّه عليه و آله نازل نموده و هر كه بدعتى در دين بسازد يا پناه دهد صاحب بدعتى را، خداوند روز قيامت از او توبه و فديه نخواهد پذيرفت.» سپس گفت: مى دانى منظورش از اين كلام «هر كه دوست بدارد جز موالى خود را» چيست؟ گفتم منظورش چيست؟ گفت يعنى اهل دين. - . معانى الاخبار ... -

و «الصرف» - . ظاهرا اين جمله و مابعد آن، كلام صدوق است. -

يعنى توبه در كلام امام باقر عليه السّلام و «العدل» يعنى فديه در كلام امام صادق عليه السّلام .

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالذؤابه ما یعلق فی قبضه السیف و العتو التکبر و التجبر و المراد بغیر قاتله غیر مرید قتله أو غیر قاتل من هو ولی دمه فالإسناد مجازی و فی الثانی یحتمل الأول و الضارب حقیقه و قوله یعنی أهل الدین أراد أن الولاء هنا لم یرد به ولاء العتق بل ولاء الإمامه

کَمَا فِی قَوْلِهِ صلی الله علیه و آله مَنْ کُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِیٌّ مَوْلَاهُ.

و سیأتی فی خبر ابن نباته أنه فسر المولی و الأب و الأجیر بأمیر المؤمنین صلوات الله علیه.

و قال الجزری فی حدیث المدینه من أحدث فیها حدثا أو آوی محدثا.

الأمر

۱- قرب الإسناد: ۵۰.

۲- معانی الأخبار:

۳- الظاهر ان ذلک و ما بعده من کلام الصدوق.

الحادث المنكر الـذی لیس بمعتاد و لا معروف فی السنه و المحـدث یروی بکسـر الـدال و فتحها علی الفاعل و المفعول فمعنی الکسـر من نصـر جانیـا و آواه و أجاره من خصـمه و حال بینه و بین أن یقتص منه و الفتـح هو الأمر المبتـدع نفسه و یکون معنی الإیواء فیه الرضا به و الصبر علیه فإنه إذا رضی بالبدعه و أقر فاعلها و لم ینکرها علیه فقد آواه انتهی.

أقول: ظـاهر أنه علیه السـلام أراد ما علم أنهم یبتـدعونه فی المـدینه من غصب الخلافه و ما لحقه من سائر البـدع التی عم شومها الإسلام.

فَمَا رَوَاهُ الصَّدُوقُ فِی الْعِلَلِ (۱)، بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَمِیلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحْدَثَ فِی الْمَدِینَهِ حَدَثاً أَوْ آوَی مُحْدِثاً قُلْتُ وَ مَا ذَلِکَ الْحَدَثُ قَالَ الْقَتْلُ (۲).

لعله خص به تقیه لاشتهار هذا التفسیر بینهم.

وَ رَوَی الصَّدُوقُ أَیْضاً بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْمُخَالِفِینَ إِلَی أُمَیَّهَ بْنِ یَزِیدَ الْقُرَشِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحْدَثَ حَدَثاً أَوْ آوَی مُحْدِثاً فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ وَ الْمَلائِکَهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِینَ وَ لَا یُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَ لَا عَدْلٌ یَوْمَ الْقِیَامَهِ فَقِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْحَدَثُ قَالَ مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَیْرِ نَفْسٍ أَوْ مَثَّلَ مُثْلَهً بِغَیْرِ قَوَدٍ أَوِ ابْتَدَعَ بِدْعَهً بِغَیْرِ سُنَّهٍ أَوِ انْتَهَبَ نُهْبَهً ذَاتَ (۳) شَرَفٍ قَالَ فَقِیلَ مَا الْعَدْلُ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْفِدْیَهُ قَالَ فَقِیلَ فَمَا الصَّرْفُ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ التَّوْبَهُ (۴)

ص: ۶۶

۱- لعل الصحیح: فی معانی الأخبار.

۲- معانی الأخبار: ۲۶۴ و ۲۶۵.

۳- فی نسخه: ذات سرف.

۴- معانی الأخبار: ۲۶۴ و ۲۶۵.

**[ترجمه]شاید منظور از «ذؤابه»، آن چیزی است که به قبضه شمشیر آویزان است. و «عتو» یعنی تکبر و تجبر و مراد از «بغیر قاتله»، یعنی کسی قصد کشتن او را ندارد یا کشتن غیر قاتل مقتول توسط ولی دم مقتول، پس اسناد مجازی است و در دومی هم احتمالی که در بالا گفته شد می آید و اسناد حقیقی است. و «یعنی اهل الدین» منظورش این است که «ولاء» در این جا «ولاء العتق» نیست، بلکه «ولاء الإمامه» است، چنان چه در کلام پیامبر صلّی الله علیه و آله این گونه است: «من کنت مولاه فعلیّ مولاه.» و در خبر ابن نباته خواهد آمد که «مولی» و «أب» و «اجیر» تفسیر به امیرالمؤمنین علیه السّلام شده است.

جزری در حدیث مدینه گفته است: «من أحدث حدثا او آوی محدثا»،

ص: ۶۵

«الامر الحادث» یعنی منکری که عادت نشده و در سنت معروف نیست و «المحدِث» با کسره دال اسم فاعل است، به معنی کسی که جنایتکاری را یاری دهد و او را پناه دهد و او را در برابر دشمنش در پناه خود بگیرد و مانع قصاص او شود. «المحدَث» با فتحه دال اسم مفعول است، یعنی امری که بدعت گذاشته شده و معنای پناه در آن، یعنی رضایت به آن و صبر بر آن، زیرا زمانی که راضی به بدعت شد و فاعل آن اقرار کرد و انکار ننمود، همانا او را پناه داده است.

مؤلف: ظاهر این است که منظور امام همان بدعتی است که در مدینه مشهور بوده یعنی غصب خلافت و ملحقات آن از بدعت‌های دیگر که به پیکر اسلام ضربه وارد کرده است. در این صورت خبر «حضرت صادق فرمود: پیامبر لعنت کرد کسی را که حدثی به وجود آورد یا محدثی را پناه دهد. گفتم: منظور از حدث چیست؟ فرمود: کشتن.» - . معانی الاخبار: ۲۶۴ - ۲۶۵ -

شاید این که امام حدث اختصاص به کشتن داده، از روی تقیه بوده، چون بین خودشان تفسیر آن معلوم بوده است. و صدوق نیز به اسناد خود از مخالفین، از امیه بن یزید قرشی نقل کرده که پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله فرمود: هر کس بدعتی گذارد یا پناه دهد بدعت گذاری را، بر او لعنت خدا و ملائکه و تمام مردم باد و از او توبه و انفاقی روز قیامت نمی پذیرند. عرض کردند: یا رسول اللّٰه! بدعت چیست؟ فرمود: هر کس شخصی را بدون جهت بکشد یا گوش و بینی بی جهت ببرد یا بدعتی در دین بگذارد یا هتک حرمتی بنماید. عرض کردند: عدل چیست؟ فرمود: فدیه. عرض کردند: صرف چیست؟ فرمود: توبه. - . معانی الاخبار: ۲۶۴ - ۲۶۵ -

ص: ۶۶

**[ترجمه]

باب ۳ ما أمر به النبی صلی الله علیه و آله من النصیحه لأئمه المسلمین و اللزوم لجماعتهم و معنی جماعتهم و عقاب نکث البیعه*

الأخبار

«۱»

لی، الأمالی للصدوق الْهَمْدَانِیُّ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ نَصْرِ بْنِ عَلِیٍّ الْجَهْضَمِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِیهِ مُوسَی عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ فَارَقَ جَمَاعَهَ الْمُسْلِمِینَ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَهَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا جَمَاعَهُ الْمُسْلِمِینَ قَالَ جَمَاعَهُ أَهْلِ الْحَقِّ وَ إِنْ قَلُّوا (۱).

أقول: قد مرت الأخبار من هذا الباب فی کتاب العلم فی باب معنی الجماعه و الفرقه و السنه و البدعه.

**[ترجمه]امالی صدوق: علی بن جعفر از برادر خود موسی بن جعفر علیهما السّلام، از آباء گرام خویش نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر کس از اجتماع مسلمانان کناره گیری کند، تعهد اسلامی را از گردن خویش برداشته است. عرض کردند: اجتماع مسلمین چیست؟ فرمود: گرد هم آمدن طرفداران حق، گرچه عده آنها کم باشد. - . امالی صدوق: ۲۰۱ -

مؤلف: در «باب کتاب علم» درباره معنی جماعت و افتراق و سنت و بدعت، اخباری راجع به این مطلب گذشت.

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مَاهَانَ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ یَحْیَی عَنْ بُنْدَارَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سُفْیَانَ عَنْ سَهْلِ بْنِ الْجَرَّاحِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ زَیْدٍ عَنْ تَمِیمٍ الرَّازِیِّ (۲) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الدِّینُ نَصِیحَهٌ قِیلَ لِمَنْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِکِتَابِهِ وَ لِلْأَئِمَّهِ فِی الدِّینِ وَ لِجَمَاعَهِ الْمُسْلِمِینَ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: تمیم داری گفت: پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله فرمود: دین خیرخواهی است. عرض کردند: خیرخواهی برای چه کس؟ فرمود: خیرخواهی برای خدا و پیامبر و کتاب خدا و ائمه دین و اجتماع مسلمین. - . امالی طوسی: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، الخصال ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی یَعْفُورٍ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النَّاسَ فِی حَجَّهِ الْوَدَاعِ بِمِنًی فِی مَسْجِدِ الْخَیْفِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ نَضَّرَ اللَّهُ عَبْداً سَمِعَ مَقَالَتِی فَوَعَاهَا ثُمَّ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ یَسْمَعْهَا (۴) فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ غَیْرُ فَقِیهٍ وَ رُبَ

ص: ۶۷

۱- أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۲- فی المصدر: عن تمیم الداری و هو الصحیح.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۵۱.

۴- فی المصدر: الی من لا یسمعها.

حامِلِ فِقْهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ ثَلَاثٌ لَا يُغِلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَ النَّصِيحَهُ لِأَئِمَّهِ الْمُسْلِمِينَ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ مُحِيطَهٌ مِنْ وَرَائِهِمْ الْمُسْلِمُونَ إِخْوَهٌ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ يَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ هُمْ (۱) يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ (۲).

ل، الخصال أبی عن سعد عن البرقی مثله (۳)

أقول: قد مضی الخبر بسند آخر مع شرحه فی باب فضل کتابه الحدیث فی المجلد الأول.

**[ترجمه]خصال: ابن ابی یعفور از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله در اجتماع مردم در حجه الوداع در منی در مسجد خیف سخنرانی کرد و پس از حمد و ثنای پروردگار فرمود: خداوند شاد و خرم کند بنده ای را که سخن مرا بشنود، آن را حفظ نماید و سپس آن را به کسانی برساند که نشنیده اند. بسا از حاملین فقه که فقیه نیستند و بسا

ص: ۶۷

از حاملین فقه که محتاج است به کسی که از او فقیه تر است. سه چیز است که دشوار و ناگوار نیست بر مرد مسلمان: اخلاص عمل برای خدا؛ خیرخواهی برای ائمه دین؛ پیروی از اجتماع ایشان. همانا دعوت مسلمانان افراد پشت سرشان را نیز در بر می... گیرد. مسلمانان با یکدیگر برادرند؛ خون آنها با هم برابر است؛ در راه تعهدات اسلامی آنها حتّی کوچک ترین مسلمان نیز سعی و کوشش دارد؛ آنها به صورت یک دست متحد بر مخالفین می تازند. - . خصال ۱ : ۷۲ - ۷۳ -

خصال: این حدیث از برقی نیز نقل شده است. - . خصال ۱ : ۷۲ - ۷۳ -

مؤلف: این خبر با سند دیگری با شرح آن در «باب ارزش نوشتن حدیث» گذشت.

**[ترجمه]

«۴»

ل، الخصال مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ زِیَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَلَیْهِمَا السَّلَامُ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: ثَلَاثٌ مُوبِقَاتٌ نَکْثُ الصَّفْقَهِ وَ تَرْکُ السُّنَّهِ وَ فِرَاقُ الْجَمَاعَهِ وَ ثَلَاثٌ مُنْجِیَاتٌ تَکُفُّ لِسَانَکَ وَ تَبْکِی عَلَی خَطِیئَتِکَ وَ تَلْزَمُ (۴) بَیْتَکَ (۵).

**[ترجمه]خصال: حضرت صادق علیه السّلام از پدر بزرگوار خویش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: سه چیز موجب هلاکت می شود: نقض پیمان، ترک سنت و جدا شدن از اجتماع. و سه چیز موجب نجات است: نگهداری زبان، گریه کردن بر گناه و ملازم - . شاید منظور در زمان تقیه است یا به گونه ای که اهتمام به امر مسلمین را ترک نکند و به طوری که جدای از اجتماع مسلمانان نباشد، و الا مصداق ابتدای حدیث می شود. پس شاید کنایه از اهتمام به امر خودش است علاوه بر اهتمام به امور مسلمین. -

خانه خویش بودن. - . خصال ۱ : ۴۲ -

**[ترجمه]

بیان

الصفقه البیعه لما فیه من صفق الید بالید.

**[ترجمه]«الصفقه» یعنی بیعت، زیرا در آن دستی به دست دیگر می خورد.

**[ترجمه]

«۵»

فس، تفسیر القمی إِذا جاءَ نَصْرُ اللّهِ وَ الْفَتْحُ (۶) قَالَ نَزَلَتْ بِمِنًى فِی حَجَّهِ الْوَدَاعِ إِذا جاءَ نَصْرُ اللّهِ وَ الْفَتْحُ فَلَمَّا نَزَلَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نُعِیَتْ إِلَیَّ نَفْسِی فَجَاءَ إِلَی مَسْجِدِ الْخَیْفِ فَجَمَعَ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِی فَوَعَاهَا وَ بَلَّغَهَا

۱- فی المصدر: و هم ید علی من سواهم.

۲- الخصال ۱: ۷۲ و ۷۳.

۳- الخصال ۱: ۷۲ و ۷۳.

۴- لعله فی زمان التقیه، أو بحیث لا یترک الاهتمام بأمر المسلمین و بحیث لا یکون فارقا جماعه المسلمین، و الا فیکون مصداق صدر الحدیث، فلعله کنایه عن الاهتمام بشأن نفسه مضافا الی الاهتمام بشأن المسلمین.

۵- الخصال ۱: ۴۲.

۶- النصر: ۱.

مَنْ لَمْ یَسْمَعْهَا فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ غَیْرُ فَقِیهٍ (۱) وَ رُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ إِلَی مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ ثَلَاثٌ لَا یُغِلُّ عَلَیْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَ النَّصِیحَهُ لِأَئِمَّهِ الْمُسْلِمِینَ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ مُحِیطَهٌ مِنْ وَرَائِهِمْ أَیُّهَا النَّاسُ إِنِّی تَارِکٌ فِیکُمْ مَا إِنْ تَمَسَّکْتُمْ (۲) بِهِ لَنْ تَضِلُّوا وَ لَنْ تَزِلُّوا کِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِی أَهْلَ بَیْتِی فَإِنَّهُ قَدْ نَبَّأَنِیَ اللَّطِیفُ الْخَبِیرُ أَنَّهُمَا لَنْ یَفْتَرِقَا حَتَّی یَرِدَا عَلَیَّ الْحَوْضَ کَإِصْبَعَیَّ هَاتَیْنِ وَ جَمَعَ بَیْنَ سَبَّابَتَیْهِ وَ لَا أَقُولُ کَهَاتَیْنِ وَ جَمَعَ بَیْنَ سَبَّابَتِهِ وَ الْوُسْطَی فَتَفْضُلَ هَذِهِ عَلَی هَذِهِ (۳).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: درباره آیه «إِذا جاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ» - . نصر / ۱ -

{چون یاری خدا و پیروزی فرا رسد} گفته است این آیه در منی در حجه الوداع نازل شد. زمانی که «إِذا جاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ» نازل شد، پیامبر اکرم فرمود: به من اطلاع داده اند از مردنم. پس به جانب خیف آمد و مردم اجتماع کردند. سپس فرمود: خداوند شاد و خرم کند مرد مسلمانی را که سخن مرا بشنود و آن را حفظ نماید و به کسی که نشنیده برساند. ص: ۶۸

بسا حاملان فقه که فقیه به شمار نمی‌روند و بسا فقیهان که احتیاج دارند به کسی که از او فقیه تر است. سه چیز است که بر مرد مسلمان دشوار و ناگوار نیست: اخلاص عمل برای خدا، خیرخواهی برای ائمه مسلمانان، و هماهنگی در اجتماع آنها. همانا دعوت مسلمانان افراد پشت سرشان را نیز در بر می گیرد. مردم! من میان شما چیزی نهاده ام که اگر به آن چنگ زنید، گمراه نخواهید شد و نه لغزش شما را فرا می گیرد؛ کتاب خدا و عترت اهل بیت من. خداوند لطیف و خبیر به من اطلاع داده که این دو از یکدیگر جدا نخواهند شد تا در حوض پیش من آیند، مانند این دو انگشتم (و دو انگشت سبابه خود را به هم نزدیک کرد.) من نمی گویم مانند این دو انگشتم (و بین انگشت نشان و انگشت میانه را جمع کرد) که موجب برتری یکی بر دیگری باشد. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۷۴۲ -

**[ترجمه]

«۶»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ مِسْکِینٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ قُرَیْشٍ مِنْ أَهْلِ مَکَّهَ قَالَ قَالَ سُفْیَانُ الثَّوْرِیُّ اذْهَبْ بِنَا إِلَی جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَذَهَبْتُ مَعَهُ إِلَیْهِ فَوَجَدْنَاهُ قَدْ رَکِبَ دَابَّتَهُ فَقَالَ لَهُ سُفْیَانُ یَا بَا عَبْدِ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِحَدِیثِ خُطْبَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِ الْخَیْفِ قَالَ دَعْنِی حَتَّی أَذْهَبَ فِی حَاجَتِی فَإِنِّی قَدْ رَکِبْتُ فَإِذَا جِئْتُ حَدَّثْتُکَ فَقَالَ أَسْأَلُکَ بِقَرَابَتِکَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا حَدَّثْتَنِی قَالَ فَنَزَلَ فَقَالَ مُرْ لِی (۴) بِدَوَاهٍ وَ قِرْطَاسٍ حَتَّی أُثْبِتَهُ فَدَعَا بِهِ ثُمَّ قَالَ اکْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ خُطْبَهُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِ الْخَیْفِ نَضَّرَ اللَّهُ عَبْداً سَمِعَ مَقَالَتِی فَوَعَاهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ تَبْلُغْهُ یَا أَیُّهَا النَّاسُ لِیُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ لَیْسَ بِفَقِیهٍ وَ رُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ إِلَی مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ ثَلَاثٌ لَا یُغِلُّ عَلَیْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَ النَّصِیحَهُ لِأَئِمَّهِ الْمُسْلِمِینَ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ دَعْوَتَهُمْ مُحِیطَهٌ مِنْ وَرَائِهِمْ الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَهٌ تَتَکَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَ هُمْ یَدٌ عَلَی مَنْ سِوَاهُمْ یَسْعَی بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ فَکَتَبَهُ (۵)

ص: ۶۹

۱- فی المصدر: لیس بفقیه.

۲- فی المصدر: فیکم الثقلین ما ان تمسکتم بهما.

۳- تفسیر القمّیّ: ۷۴۲.

۴- فی نسخه: من لی.

۵- فی المصدر: فکتبه سفیان.

ثُمَّ عَرَضَهُ عَلَيْهِ وَ رَكِبَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ جِئْتُ أَنَا وَ سُفْيَانُ فَلَمَّا كُنَّا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ فَقَالَ لِي كَمَا أَنْتَ حَتَّى أَنْظُرَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ فَقُلْتُ لَهُ قَدْ وَ اللَّهِ أَلْزَمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَقَبَتَكَ شَيْئاً لَا يَذْهَبُ مِنْ رَقَبَتِكَ أَبَداً فَقَالَ وَ أَيُّ شَيْءٍ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ ثَلَاثٌ لَا يُغِلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ قَدْ عَرَفْنَاهُ وَ النَّصِيحَةُ لِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ مَنْ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّةُ الَّذِينَ يَجِبُ عَلَيْنَا نَصِيحَتُهُمْ مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ وَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ وَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ وَ كُلُّ مَنْ لَا تَجُوزُ شَهَادَتُهُ عِنْدَنَا وَ لَا تَجُوزُ الصَّلَاةُ خَلْفَهُمْ وَ قَوْلُهُ وَ اللُّزُومُ لِجَمَاعَتِهِمْ فَأَيُّ الْجَمَاعَةِ مُرْجِئٌ يَقُولُ مَنْ لَمْ يُصَلِّ وَ لَمْ يَصُمْ وَ لَمْ يَغْتَسِلْ مِنْ جَنَابَةٍ وَ هَدَمَ الْكَعْبَةَ وَ نَكَحَ أُمَّهُ فَهُوَ عَلَى إِيمَانِ جَبْرَئِيلَ وَ مِيكَائِيلَ أَوْ قَدَرِيٌّ يَقُولُ لَا يَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَكُونُ مَا شَاءَ إِبْلِيسُ أَوْ حَرُورِيٌّ يَبْرَأُ (۱) مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ شَهِدَ عَلَيْهِ بِالْكُفْرِ أَوْ جَهْمِيٌّ يَقُولُ إِنَّمَا هِيَ مَعْرِفَةُ اللَّهِ وَحْدَهُ لَيْسَ الْإِيمَانُ شَيْءٌ غَيْرَهَا قَالَ وَيْحَكَ وَ أَيَّ شَيْءٍ يَقُولُونَ فَقُلْتُ يَقُولُونَ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَ اللَّهِ الْإِمَامُ الَّذِي يَجِبُ عَلَيْنَا نَصِيحَتُهُ وَ لُزُومُ جَمَاعَتِهِمْ أَهْلُ بَيْتِهِ قَالَ فَأَخَذَ الْكِتَابَ فَخَرَقَهُ ثُمَّ قَالَ لَا تُخْبِرْ بِهَا (۲) أَحَداً (۳).

**[ترجمه]اصول کافی: حکم بن مسکین از مردی از قریش، از اهالی مکه گفت: سفیان ثوری به من گفت: مرا پیش حضرت صادق علیه السّلام ببر. ما با هم خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم و آن موقعی بود که آقا سوار بر مرکب خویش شده بود. سفیان گفت: مایلم حدیث خطبه پیامبر صلّی اللّه علیه و آله را در مسجد خیف برایم نقل کنی. فرمود: اجازه بده حالا اکنون که سوار شده ام بروم از پی کارم. وقتی برگشتم خواهم گفت. سفیان گفت: تو را به خویشاوندی ات با پیامبر اکرم قسم می دهم که برایم نقل کنی. امام علیه السّلام پیاده شد. سفیان عرض کرد: دستور بفرمایید قلم و دوات بیاورند تا بنویسم. پس قلم و دوات خواستند و سپس فرمود: بنویس:

«بسم اللّه الرحمن الرحیم. خطبه رسول خدا صلّی الله علیه و آله در مسجد خیف: خداوند شاد و خرم کند شخصی را که سخنم را بشنود و آن را حفظ کند و برساند به کسی که نشنیده. ای مردم! کسانی که حضور دارند به غایبان برسانند. بسا از حاملان فقه که فقیه نیستند و بسا از فقیهان که محتاج فقیه تر از خود هستند. سه چیز است که دشوار و ناگوار نیست بر مرد مسلمان: اخلاص عمل برای خدا؛ خیرخواهی برای ائمه دین؛ پیروی از اجتماع ایشان. همانا دعوت مسلمانان افراد پشت سرشان را نیز در بر می گیرد. مؤمنان با یکدیگر برادرند؛ خون آنها با هم برابر است؛ آنها به صورت یک دست متحد بر مخالفین می تازند. در راه انجام تعهدات اسلامی مسلمانان حتی کوچک‌ترین مسلمان نیز سعی دارد.»

همه را سفیان نوشت.

ص: ۶۹

بعد به امام عرضه داشت. امام سوار شد و من و سفیان برگشتیم. در بین راه سفیان به من گفت: بایست تا من در این حدیث خوب دقت کنم. به او گفتم: به خدا قسم چنان تعهدی را حضرت صادق بر گردن تو بار کرد که هرگز راه فرار از آن را نداری. گفت: چه تعهدی؟ گفتم: همین که فرمود سه چیز بر شخص مسلمان دشوار و ناگوار نیست: اخلاص عمل برای خدا که واضح است، اما خیرخواهی برای امامان مسلمین. این امامان کیانند که لازم است ما خیرخواه آنها باشیم؟ آیا معاویه بن ابی سفیان و یزید بن معاویه است و مروان بن حکم؟ و کدام یک از این اشخاص که شهادت آنها نزد ما پذیرفته نیست و نماز خواندن پشت سر آنها صحیح نیست؟ و این فرمایش دیگرش که فرمود: هماهنگی با آنها. این هماهنگی با کدام جمعیت

است؟ آیا مراد هماهنگی با مرجئه است که می گوید اگر کسی نماز نخواند و روزه نگیرد و غسل جنابت هم نکند و کعبه را ویران نماید و با مادر خود همبستر شود، باز دارای ایمان جبرئیل و میکائیل است؟ یا هماهنگی با قدری ها است که معتقدند خداوند مشیت و اراده ای ندارد و این شیطان است که هر چه بخواهد می کند؟ یا منظور حروری است که از علی بن ابی طالب علیه السّلام بیزار است و به کفر آن جناب شهادت می‌دهد؟ یا منظور هماهنگی با جهمی ها است که معتقدند دین فقط شناخت خدا است ایمان غیر از این نیست؟ گفت: وای بر تو! این ها چه می گویند؟ گفتم: می گویند که علی بن ابی طالب همان امامی است که اطاعت او واجب و ما باید خیرخواه او باشیم و هماهنگ با آن جناب و اهل بیت ایشان باشیم. در این موقع سفیان نوشته خود را با دست پاره پاره کرد و گفت: مبادا این جریان را به کسی بگویی! - . اصول کافی ۱ : ۴۰۳ - ۴۰۴ -

**[ترجمه]

بیان

لما حدثنی لما بالتشدید حرف استثناء بمعنی إلا یقال أنشدک الله لما فعلت أی لا أسأل إلا فعلک قاله ابن هشام أو المعنی أسألک فی جمیع الأحوال إلا فی وقت فعلک من لی بالفتح و التخفیف سؤال فی صوره الاستفهام أو بالضم و التشدید صیغه أمر أی تفضل و فی بعض النسخ بالراء خطبه خبر محذوف

ص: ۷۰

۱- فی المصدر: یتبرأ.

۲- فی نسخه: لا تخبر به أحدا.

۳- أصول الکافی ۱: ۴۰۳ و ۴۰۴.

أی هذه کما أنت أی توقف و أصله الزم ما أنت فیه فالکاف زائده و ما موصوله منصوبه المحل بالإغراء.

و المرجئه قوم یکتفون بالإیمان و یقولون لا مدخل للأعمال فی الإیمان و لا تتفاوت مراتب الإیمان و لا تضر معه معصیه و هم فرق شتی لهم مذاهب شنیعه مذکوره فی الملل و النحل.

و المراد بالقدریه هنا التفویضیه الذین قالوا إنه لیس لله سبحانه و قضائه و قدره مدخل فی أعمال العباد قال بعضهم إنه لا یقدر الله تعالی علی التصرف فی أعمالهم فهم عزلوا الرب تعالی عن ملکه و قالوا لا یکون ما شاء الله فنفوا أن یکون لله تعالی مشیه و إراده و تدبیر و تصرف فی أفعال العباد و أثبتوا ذلک لإبلیس.

و الحروریه الخوارج أو فرقه منهم منسوبه إلی حروراء بالمد و القصر و فتح الحاء فیهما و هی قریه کانت قریبه من الکوفه کان أول اجتماعهم و تحکیمهم فیها.

و قال فی المغرب رجل جهم الوجه عبوس و به سمی جهم بن صفوان المنسوب إلیه الجهمیه و هی فرقه شایعته (۱) علی مذهبه و هی القول بأن الجنه و النار تفنیان و أن الإیمان هو المعرفه فقط دون الإقرار و دون سائر الطاعات و أنه لا فعل لأحد علی الحقیقه إلا لله و أن العباد فیما ینسب إلیهم من الأفعال کالشجر تحرکها الریح فالإنسان لا یقدر علی شی ء إنما هو مجبر فی أفعاله لا قدره له و لا إراده و لا اختیار انتهی.

و فی الملل و النحل نسب إلیه القول بأن من أتی بالمعرفه ثم جحد بلسانه لم یکفر بجحده و قال الإیمان لا یتبعض أی لا ینقسم إلی عقد و قول و عمل و لا یتفاضل أهله فیه فإیمان الأنبیاء و إیمان الأمه علی نمط واحد إذ المعارف لا تتفاضل انتهی.

۱- أی تابعته.

و أی شـی ء یقولون أی الأئمه علیهم السـلام أو شـیعتهم أو الأعم و لا یخفی أن الثوری اللعین الذی هو رئیس الصوفیه و إمامهم بخرقه الکتاب أظهر کفره و وغل فی الشرک قلبه و خالف النبی صلی الله علیه و آله فی جمیع الخصال الثلاث.

**[ترجمه]«لمّا» با تشدید حرف استثناء است به معنی «إلّا». گفته می شود «أنشدک اللّه إلّا فعلت» یعنی نمی خواهم مگر کارت را، این را ابن هشـام گفته است. یـا این که معنـا این است که می خواهم در تمـام احوال جز در زمـان کـار. عبـارت «من لی» با فتحه و بدون تشدید اسـتفهام است و با ضـمه و تشدید فعل امر است، یعنی تفضل کن. و در بعضـی نسخه ها با راء آمده است. «خطبهٔ» خبر برای مبتدای محذوف است،

ص: ۷۰

یعنی «هذه». عبارت «کما أنت» یعنی صبر کن و اصل آن این است یعنی در آن چیزی که هستی، بمان. پس «کاف» زائد اسـت و «مـا» موصوله و محلا منصوب است بنا بر اغراء. مرجئه گروهی هسـتند که معتقدنـد فقط ایمان لازم است و عمل در ایمان اثر نمی گـذارد و مراتب ایمان با هم فرق نـدارد و هیچ گناهی به ایمان ضـرر نمی‌رساند و به چند دسـته تقسـیم می شوند و عقاید بسیار ناپسندی دارند که در ملل و نحل نقل شده است. منظور از قدریه در این جا تفویضیه هستند؛ کسانی که معتقدند خداوند در کار بندگان دیگر هیچ دخالتی ندارد. بعضـی از آنها گفته‌اند که خدا قادر بر تصـرف در اعمال آنها نیست و آنها خدا را از ملکش عزل کردند و گفته اند که خواسـته خدا محقق نمی شود و مشیت و اراده و تدبیر و تصرف در اعمال بندگان را از خدا نفی کرده انـد و آن را برای شـیطان اثبات کرده انـد. منظور از حروریه، خوارج است یا گروهی از آنها که نسبت به «حروراء» دارنـد که دهی است نزدیـک کـوفه و ابتـدا در این ده جمـع شدنـد. در المغرب گفته است: «رجـل جهم الوجه» یعنی عبوس و جهم بن صـفوان به همین نام، نامیده شده است و جهمیه منسوب به اویند و این جهمیه گروهی هستند که پیرو مذهب او هستند که معتقدنـد که بهشت و جهنم از بین می رود و ایمان عبارت از معرفت است، فقط نه اقرار و سایر طاعات و هیـچ کس کاری را انجام نمی دهـد و این خدا است که همه کارها را می کند و نسـبت فعل به مردم، مثل نسبت حرکت است به درخت که در حقیقت بـاد آن را حرکت می دهـد، انسـان نیز در کارهـایش مجبور است و قـدرتی از خود نـدارد و نه اراده و نه اختیار دارد. (پایان نقل قول) در ملل و نحل می‌نویسـد: جهم معتقـد است که هر کس معرفت داشـته باشد، اگرچه به زبان منکر شود با این انکـار کـافر نیست و ایمان را مرکب از عقیـده و گفتار و عمل نمی دانـد و هیـچ کس در ایمان از دیگری بالاتر نیست و ایمان انبیاء و مردم یکی است، زیرا معارف بر یکدیگر برتری ندارند.

ص: ۷۱

عبـارت «أی شـیء یقولون»، یعنی ائمه علیهم السّـلام یـا شـیعیان آنهـا یا اعم. سـفیان ثوری ملعون همان رئیس صوفیه است و با همین پاره کردن نوشـته معلوم می شود که کافر است و در دل مشـرک است و در هر سه مورد با فرمایش پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله مخالفت کرد.

**[ترجمه]

کا، الکافی عَلِیٌّ عَنْ أَبِیهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِیعاً عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِیزٍ عَنْ بُرَیْدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی وَلِیٍّ لَهُ یُجْهِدُ نَفْسَهُ بِالطَّاعَهِ لِإِمَامِهِ وَ النَّصِیحَهِ إِلَّا کَانَ مَعَنَا فِی الرَّفِیقِ الْأَعْلَی (۱).

**[ترجمه]اصول کافی: برید از حضرت باقر علیه السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: خداوند نظر نمی کند به بنده ای که کوشش می نماید در پیروی از امام خود و خیرخواهی برای او، مگر این که در رفیق اعلی با ما خواهد بود. -. اصول کافی ۱ : ۴۰۴ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری فی حدیث الدعاء ألحقنی بالرفیق الأعلی الرفیق جماعه الأنبیاء الذین یسکنون أعلی علیین و هو اسم جاء علی فعیل و معناه الجماعه کالصدیق و الخلیط یقع علی الواحد و الجمع و منه قوله تعالی وَ حَسُنَ أُولئِکَ رَفِیقاً (۲)

**[ترجمه]جزری در حدیث دعای «ألحقنی بالرفیق الأعلی»، (خدایا مرا به رفیق اعلی برسان) می نویسد: «رفیق» گروه انبیاء هستند که ساکن بهترین درجات بهشتند و اسمی است که بر وزن فعیل آمده به معنی جماعت، مانند صدیق و خلیط که بر شخص واحد و گروه دلالت دارد از این قبیل است آیه «وَ حَسُنَ أُولئِکَ رَفِیقاً» -. نساء / ۶۹ -

{و آنان چه نیکو همدمانند.}

**[ترجمه]

«۸»

کا، الکافی الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِی جَمِیلَهَ عَنْ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ فَارَقَ جَمَاعَهَ الْمُسْلِمِینَ قِیدَ شِبْرٍ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَهَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ (۳).

**[ترجمه]اصول کافی: محمّد حلبی از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: هر کس به اندازه یک وجب از اجتماع مسلمانان کناره گیری کند، تعهد اسلام را از گردن خویش برداشته است. -. اصول کافی ۱ : ۴۰۴ - ۴۰۵ -

**[ترجمه]

«۹»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ فَارَقَ جَمَاعَهَ الْمُسْلِمِینَ وَ نَکَثَ صَفْقَهَ الْإِبْهَامِ جَاءَ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی أَجْذَمَ (۴).

**[ترجمه]با همین سند از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: هر کس از اجتماع مسلمانان کناره گیری کند و بیعت امام خود را بشکند، روز قیامت خواهد آمد در حالی که در دست خود چیزی ندارد. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۴ - ۴۰۵ -

**[ترجمه]

بیان

القید بالکسر القدر و هو من قبیل تشبیه المعقول بالمحسوس و النکث نقض العهد و صفقه الإبهام کنایه عن البیعه

و قال فی النهایه فیه من تعلم القرآن ثم نسیه لقی الله یوم القیامه و هو أجذم.

أی مقطوع الید من الجذم القطع

وَ مِنْهُ حَدِیثُ عَلِیٍّ علیه السلام مَنْ نَکَثَ بَیْعَتَهُ لَقِیَ اللَّهَ وَ هُوَ أَجْذَمُ لَیْسَتْ لَهُ یَدٌ.

قال القتیبی الأجذم هاهنا الذی ذهبت أعضاؤه کلها و لیست الید أولی بالعقوبه من باقی الأعضاء

۱- أصول الکافی ۱: ۴۰۴.

۲- النساء: ۷۱.

۳- أصول الکافی ۱: ۴۰۴ و ۴۰۵.

۴- أصول الکافی ۱: ۴۰۴ و ۴۰۵.

يقال رجل أجذم و مجذوم إذا تهافتت أطرافه من الجذام و هو الداء المعروف.

قال الجوهري لاـ يقال للمجذوم أجذم و قال ابن الأنباری ردا علی ابن قتیبه لو کان العقاب لا یقع إلا بالجارحه التی باشرت المعصیه لما عوقب الزانی بالجلد و الرجم فی الدنیا و بالنار فی الآخره قال ابن الأنباری معنی الحدیث أنه لقی الله و هو أجذم الحجه لا لسان له یتکلم و لا حجه فی یده و قول علی علیه السلام لیست له ید أی لا حجه له.

و قیل معناه لقیه منقطع السبب یدل علیه قوله القرآن سبب بید الله و سبب بأیدیکم فمن نسیه فقد قطع سببه و قال الخطابی معنی الحدیث ما ذهب إلیه ابن الأـعرابی و هو أن من نسی القرآن لقی الله خالی الید من الخیر صفرها من الثواب فکنی بالید عما تحویه و تشتمل علیه من الخیر.

قلت و فی تخصیص علی علیه السلام بذکر الید معنی لیس فی حدیث نسیان القرآن لأن البیعه تباشرها الید من بین الأعضاء و هو أن یضع البائع یده فی ید الإمام عند عقد البیعه و أخذها علیه.

**[ترجمه]«قید» با کسره یعنی قدر و اندازه واز باب تشبیه معقول به محسوس است. «النکث» یعنی نقض پیمان و «صفقة الإبهام» کنایه از بیعت است. در نهایه گفته است: هر کس قرآن را بیاموزد سپس آن را فراموش کند، روز قیامت خدا را ملاقات می کند در حالی که دستش بریده شده است. «اجذم» از «جذم» است به معنی قطع و حدیث علی علیه السّلام نیز از همین باب است: «من نکث بیعته لقی اللّه و هو أجذم لیست له ید.» قتیبی گفته است: «الاجذم» در اینجا یعنی کسی که همه اعضای او از بین رفته است و دست سزاوارتر به عقوبت از سایر اعضا نیست.

ص: ۷۲

گفته می‌شود «رجل أجذم و مجذوم» زمانی که اعضای بدنش به خاطر جذام از بین رفته باشد که همان بیماری معروف است. جوهری گفته است: به مجذوم اجذم گفته نمی شود و ابن انباری در رد بر ابن قتیبه گفته است که اگر عقاب فقط برای عضوی باشد که مباشر معصیت بوده، زناکار با شلاق و سنگسار شدن در این دنیا و با آتش درآن دنیا عقاب نمی‌شد، و گفته است: معنای روایت این است که خدا را ملاقات می کند در حالی که حجتی ندارد، نه زبانی دارد که صحبت کند و نه حجت و دلیلی در دستش. و «عبارت لیست له ید» در روایت علی علیه السّلام، به این معناست که حجتی ندارد. و گفته شده که معنا این است که خدا را بدون سبب ملاقات می کند و شاهد آن این روایت است که: «قرآن سببی است در دست خدا و سببی است در دست شما. هر کس آن را فراموش کند، سبب خود را قطع کرده است.» و خطابی گفته است: معنای حدیث همان است که ابن اعرابی گفته است که هر کس قرآن را فراموش کند، خدا را با دستی خالی از خیر و ثواب ملاقات می کند. علی علیه السّلام در روایت، «اجذم» را به دست اختصاص داد و معنایی در آن است که در روایت فراموشی قرآن نیست، زیرا بیعت به وسیله دست از میان اعضای بدن انجام می شود و بیعت این است که بایع باید دست خود را هنگام بیعت کردن در دست امام قرار دهد .

**[ترجمه]

باب ۴ ثواب حبهم و نصرهم و ولایتهم و أنها أمان من النار

الآیات

المائده: «إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللّٰهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا الَّذِینَ یُقِیمُونَ الصَّلاهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ وَ هُمْ راکِعُونَ* وَ مَنْ یَتَوَلَّ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغالِبُونَ»(۶۰-۶۱)

إبراهیم: «فَاجْعَلْ أَفْئِدَهً مِنَ النّٰاسِ تَهْوِی إِلَیْهِمْ وَ ارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَراتِ لَعَلَّهُمْ یَشْکُرُونَ»(۴۰)

lt;meta info="- إِنَّما وَلِیُّکُمُ اللّٰهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا الَّذِینَ یُقِیمُونَ الصَّلاهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ وَ هُمْ راکِعُونَ * وَ مَنْ یَتَوَلَّ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغالِبُونَ. - . مائده / ۵۵ - ۵۶ -

{ولی شما تنها خدا و پیامبر اوست و کسانی که ایمان آورده اند همان کسانی که نماز برپا می دارند و در حال رکوع زکات می دهند و هر کس خدا و پیامبر او و کسانی را که ایمان آورده اند ولی خود بداند [پیروز است چرا که] حزب خدا همان پیروزمندانند.}

- فَاجْعَلْ أَفْئِدَهً مِنَ النّٰاسِ تَهْوِی إِلَیْهِمْ وَ ارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَراتِ لَعَلَّهُمْ یَشْکُرُونَ. - . ابراهیم / ۳۷ -

{پس دل های برخی از مردم را به سوی آنان گرایش ده و آنان را از محصولات [مورد نیازشان] روزی ده باشد که سپاسگزاری کنند.}

**[ترجمه]

تفسیر

أقول: سیأتی فی المجلد التاسع تأویل الآیه الأولی و أن المراد بالذین

ص: ۷۳

آمنوا فی الموضعین الأئمه علیهم السلام و سنورد الأخبار المتواتره من طریق الخاصه و العامه فی ذلک فثبت وجوب موالاتهم و حبهم و نصرتهم و الاعتقاد بإمامتهم صلوات الله علیهم و أما الآیه الثانیه فسیأتی فی الأخبار المستفیضه أنهم علیهم السلام هم المقصودون من الذریه فی دعاء إبراهیم علیه السلام و أنه علیه السلام دعا لشیعتهم بأن تهوی قلوبهم إلی أئمتهم.

وَ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام فِیمَا رَوَاهُ الْعَیَّاشِیُّ أَنَّهُ قَالَ: لَمْ یَعْنِ النَّاسَ کُلَّهُمْ أَنْتُمْ أُولَئِکَ وَ نُظَرَاؤُکُمْ إِنَّمَا مَثَلُکُمْ فِی النَّاسِ مَثَلُ الشَّعْرَهِ الْبَیْضَاءِ فِی الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ (۱).

وَ فِی الْکَافِی، عَنْهُ علیه السلام وَ لَمْ یَعْنِ الْبَیْتَ فَیَقُولَ إِلَیْهِ فَنَحْنُ وَ اللَّهِ دَعْوَهُ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام (۲).

وَ فِی الْإِحْتِجَاجِ، عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ الْأَفْئِدَهُ مِنَ النَّاسِ تَهْوِی إِلَیْنَا وَ ذَلِکَ دَعْوَهُ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام حَیْثُ قَالَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَهً مِنَ النَّاسِ تَهْوِی إِلَیْهِمْ

وَ فِی الْبَصَائِرِ، عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام وَ جَعَلَ أَفْئِدَهً مِنَ النَّاسِ تَهْوِی إِلَیْنَا.

وَ رَوَی عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّهُ تَعَالَی عَنَی بِقَوْلِهِ وَ ارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَراتِ ثَمَرَاتِ الْقُلُوبِ (۳) أَیْ حَبِّبْهُمْ إِلَی النَّاسِ لِیَأْتُوا إِلَیْهِمْ-.

وَ سَیَأْتِی الْأَخْبَارُ فِی ذَلِکَ کُلِّهِ.

**[ترجمه]مؤلف: در جلد نهم تأویل آیه اولی خواهد آمد و این که منظور از «الَّذِینَ ص: ۷۳

آمَنُوا» در هر دو آیه، ائمه علیهم السّلام هستند و به زودی اخبار متواتر از طریق شیعه و سنی در این مورد خواهیم آورد. وجوب دوست داشتن و محبت آنها و یاری ایشان و اعتقاد به امامتشان ثابت شد، اما آیه دوم در اخبار زیاد مورد اعتماد خواهد آمد که مقصود از «ذریه» در دعای ابراهیم علیه السّلام آنهایند. ابراهیم علیه السّلام برای شیعیان آنها دعا کرد که دل هایشان متمایل به امامانشان گردد و از حضرت باقر علیه السّلام در روایت عیاشی نقل شده که فرمود: ابراهیم در دعای خود همه مردم را در نظر نگرفته بود، بلکه شما و هم عقیده های شما مورد نظر ابراهیم هستید. مثل شما در میان مردم، مانند موی سفیدی است بر پیکر گاوی سیاه. -. تفسیر عیاشی ۲ : ۲۳۳ -

و در کافی از امام باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: ابراهیم خانه کعبه را مورد نظر نگرفته، وگرنه باید می گفت دل های مردم را متوجه آن بکن. به خدا قسم مقصود از دعای ابراهیم ما هستیم. -. روضه کافی: ۳۱۱ - ۳۱۲ -

و در احتجاج از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل می کند که دل های مردم را متمایل به ما بگردان و این دعای ابراهیم است، آنجا که گفت: دل های مردم را متمایل به آنها بگردان. و در بصائر از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: دل های مردم را متمایل به ما گردانید. علی بن ابراهیم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند از این آیه «وَ ارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَراتِ» منظور از «ثمرات»، ثمرات دلها است، یعنی حب ایشان به مردم که موجب توجه مردم به آنها شود. اخبار در این مورد به طور کلی خواهد آمد.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

لی، الأمالی للصدوق عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَضْرَمِیِّ عَنْ جَنْدَلِ بْنِ وَالِقٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ الْمَازِنِیِّ عَنْ عَبَّادٍ الْکَلْبِیِّ عَنْ ۶ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ فَاطِمَهَ الصُّغْرَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أُمِّهِ فَاطِمَهَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ قَالَتْ خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَشِیَّهَ عَرَفَهَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی بَاهَی بِکُمْ وَ غَفَرَ لَکُمْ عَامَّهً وَ لِعَلِیٍّ خَاصَّهً وَ إِنِّی رَسُولُ اللَّهِ إِلَیْکُمْ غَیْرَ مُحَابٍ لِقَرَابَتِی هَذَا جَبْرَئِیلُ یُخْبِرُنِی أَنَّ السَّعِیدَ کُلَّ السَّعِیدِ حَقَّ السَّعِیدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فِی حَیَاتِهِ وَ

ص: ۷۴

۱- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۲۳۳.

۲- روضه الکافی: ۳۱۱ و ۳۱۲.

۳- تفسیر القمّیّ: ۳۴۷.

بَعْدَ مَوْتِهِ وَ أَنَّ الشَّقِيَّ كُلَّ الشَّقِيِّ حَقَّ الشَّقِيِّ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ وَفَاتِهِ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: امام صادق از پدرش، از علی بن الحسین، از فاطمه صغری، از حسین بن علی، از مادرش فاطمه زهرا علیهم السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اکرم در شب عرفه پیش ما آمد و فرمود: خداوند عزیز مباهات و افتخار کرد به تمام شما و شما را آمرزید به طور عموم و علی را خصوصا مورد عنایت قرار داد. من پیامبر خدایم به سوی شما، بی آنکه حمایت از خویشاوندانم کنم. اینک جبرئیل به من خبر می دهد که سعادتمند به تمام معنی و سعادتمند و سعید واقعی کسی است که علی را در زمان حیاتش و

ص: ۷۴

بعد از درگذشت او دوست داشته باشد. و شقی شقاوتمند کامل و واقعی کسی است که با علی علیه السّلام در حیات و بعد از درگذشتش دشمنی ورزد. - . امالی صدوق: ۱۰۹ - ۱۱۰ -

**[ترجمه]

بیان

قوله غیر محاب بتخفیف الباء أی لا أقول فیهم ما لا یستحقونه محاباه لهم قال الفیروزآبادی حاباه محاباه و حباء نصره و اختصه و مال إلیه انتهی و بالتشدید تصحیف.

**[ترجمه]عبارت «غیر محاب» بدون تشدید یعنی به خاطر علاقه به ایشان، آنچه را که مستحق آن نیستند، درباره آنها نمی... گویم. فیروز آبادی گفته است: «حاباه محاباه و حباء» یعنی او را یاری کرد و مخصوص او گردانید و به سمت او مایل شد. (پایان نقل قول) و با تشدید، تصحیف است.

**[ترجمه]

«۲»

لی، الأمالی للصدوق مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ نَضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَادٍّ عَنِ الْقَنْدِیِّ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ کُلُّ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُؤْمِنٌ قَالَ إِنَّ عَدَاوَتَنَا تُلْحِقُ بِالْیَهُودِ وَ النَّصَارَی إِنَّکُمْ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ حَتَّی تُحِبُّونِی وَ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ یُبْغِضُ هَذَا یَعْنِی عَلِیّاً علیه السلام (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: جابر جعفی از حضرت باقر، از آباء گرام خود علیه السّلام نقل کرد که مردی خدمت پیامبر اکرم آمده گفت: یا رسول اللَّه! آیا هر کس بگوید «لا اله الا اللَّه» مؤمن است؟ فرمود: دشمنی ما شامل یهود و نصارا می شود. شما داخل بهشت نخواهید شد، مگر این که مرا دوست داشته باشید، و دروغ می گوید کسی که گمان می کند مرا دوست می

دارد، ولی با این (یعنی علی علیه السّلام) دشمن باشد. - . امالی صدوق: ۱۶۱ - ۱۶۲ -

**[ترجمه]

«۳»

ختص، الإختصاص أَبُو غَالِبٍ الزُّرَارِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضْلِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ عَمْرٍو الْجُعْفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُعْفِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ عَمِّيَ الْحُصَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَدْنَاهُ وَ قَالَ مَنْ هَذَا مَعَكَ قَالَ ابْنُ أَخِي إِسْمَاعِيلَ فَقَالَ رَحِمَ اللَّهُ إِسْمَاعِيلَ وَ تَجَاوَزَ عَنْهُ سَيِّئَ عَمَلِهِ كَيْفَ خَلَفْتُمُوهُ قَالَ بِخَيْرٍ مَا أَبْقَى اللَّهُ لَنَا مَوَدَّتَكُمْ فَقَالَ يَا حُصَيْنُ لَا تَسْتَصْغِرُوا مَوَدَّتَنَا فَإِنَّهَا مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ قَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا اسْتَصْغَرْتُهَا وَ لَكِنْ أَحْمَدُ اللَّهَ عَلَيْهَا (۳).

**[ترجمه]اختصاص: عبدالرحمن جعفی گفت من و عمویم حصین بن عبدالرحمن خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم. امام علیه السّلام عمویم را نزدیک خود خواند و پرسید: این کیست؟ جواب داد: پسر برادرم اسماعیل است. فرمود: خدا اسماعیل را رحمت کند و از کردار زشتش درگذرد. حالش چطور است؟ عرض کردیم: خوب بود و ما نیز تا موقعی که افتخار مودّت شما را داشته باشیم، خوب هستیم. فرمود: حصین! مبادا مودت ما را کوچک شماری. چون مودت ما از باقیات الصالحات است. عمویم گفت: یابن رسول الله! من هرگز کوچک نمی شمارم و خدا را بر این نعمت سپاسگزارم. - . اختصاص: ۸۵ - ۸۶ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، الأمالی للصدوق الطَّالَقَانِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَدَوِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (۴) عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى (۵) عَنْ أَبِيهِ

ص: ۷۵

۱- أمالی الصدوق: ۱۰۹ و ۱۱۰.

۲- أمالی الصدوق: ۱۶۱ و ۱۶۲.

۳- الاختصاص: ۸۵ و ۸۶.

۴- فی المصدر: الحسن بن عبد الرحمن عن محمّد بن عبد الرحمن.

۵- فی المصدر: عن عبد الرحمن بن أبی لیلی.

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ وَ أَهْلِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَ عِتْرَتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ عِتْرَتِهِ وَ ذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ يَا بَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَا تَزَالُ تَجِي ءُ بِالْحَدِيثِ يُحْيِي اللَّهُ بِهِ الْقُلُوبَ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: محمّد بن عبدالرحمن بن ابی لیلی از پدر خود نقل کرد که ص: ۷۵

گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: ایمان ندارد شخص، مگر مرا از خود، خانواده مرا از خانواده خود، عترت مرا از عترت خود و ذات مرا از ذات خود بیشتر دوست داشته باشد. و گفت: یکی از مردم گفت: ای عبدالرحمن! پیوسته برای ما احادیثی را نقل می‌کنی که باعث زنده شدن دل‌ها می شود. - . امالی صدوق: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

بيان

قوله و ذاتي أي كل ما ينسب إلى سوى ما ذكر.

**[ترجمه]عبارت «و ذاتی» یعنی هر چه به من انتساب دارد، غیر از چیزهایی که قبلا ذکر شد.

**[ترجمه]

«۵»

لي، الأمالي للصدوق أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّقْرِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى عَنْ هِشَامِ بْنِ يُوسُفَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ وَ أَحِبُّونِي لِحُبِّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي لِحُبِّي (۲).

ل، الخصال محمد بن الفضل عن محمد بن إسحاق عن أحمد بن العباس عن محمد بن يحيى الصوفي عن يحيى بن معين عن هشام بن يوسف مثله (۳)

**[ترجمه]امالی صدوق: عبداللَّه بن عباس از پدرش، از جد خود نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: خدا را دوست بدارید به واسطه نعمت هایی که به شما عنایت کرده، و مرا دوست بدارید به واسطه دوستی خدا و اهل بیت؛ مرا دوست بدارید به واسطه دوستی من. - . امالی صدوق: ۲۱۹ -

خصال: از هشام بن یوسف همین روایت را نقل کرده است. - . خصال ... -

**[ترجمه]

«۶»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمٍّ أَبِیهِ عِیسَی بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مِثْلَهُ (۴)

**[ترجمه]امالی طوسی: عیسی بن احمد از امام هادی، از پدرانش، از امیرالمؤمنین علیهم السّلام، از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله همین روایت را نقل کرده است. - . امالی طوسی: ۱۷۵ -

**[ترجمه]

«۷»

ع، علل الشرائع لی، الأمالی للصدوق عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَزْوِینِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عِصَامِ بْنِ یُوسُفَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَیُّوبَ عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ زَیْدِ بْنِ ثَابِتٍ (۵) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فِی حَیَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ کَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مِنَ الْأَمْنِ

۱- أمالی الصدوق: ۲۰۱.

۲- أمالی الصدوق: ۲۱۹.

۳- الخصال.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۱۷۵.

۵- فی المصدر: عمرو بن سلیمان عن عبد اللّه بن عمران عن علیّ بن بن زید عن سعید بن المسیب عن زید بن ثابت و الموجود فی العلل الی قوله: و غربت، و أمّا الذیل من الحدیث الآخر بإسناد آخر عن زید بن ثابت درج فیه، و اما الأمالی فلیست نسخته فعلا عندی، لانی فی الحال معتقل و کثیرا من المصدر لیست عندی.

وَ الْإِيمَانِ مَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ شَمْسٌ وَ غَرَبَتْ (۱) وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ مَاتَ مَوْتَةً جَاهِلِيَّةً وَ حُوسِبَ بِمَا عَمِلَ (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع، امالی صدوق: زید بن ثابت - . روایت در علل الشرائع تا «و قربت» آمده است و ذیل آن روایت دیگری با سند دیگری از زید بن ثابت آمده است. اما نسخه امالی صدوق فعلا در دست من نیست، زیرا الان من زندانم و بسیاری از مصادر نزد من نیست. -

گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: هر کس علی را در زمان حیات و بعد از فوتش دوست داشته باشد، خداوند برای او مقرر می‌دارد امن

و ایمان را به مقدار فاصله طلوع خورشید و غروب آن، و هر کس او را در حیات و بعد از مرگش دشمن بدارد، به مرگ جاهلیت مرده است و به واسطه اعمالی که انجام داده، مورد محاسبه قرار می گیرد. - . علل الشرائع: ۵۹ ، امالی صدوق: ۳۴۷ - ۳۴۸ -

**[ترجمه]

«۸»

لی، الأمالی للصدوق الْمُكَتِّبُ عَنِ ابْنِ زَكَرِيَّا الْقَطَّانِ عَنِ ابْنِ حَبِيبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام يَا عَلِيُّ مَا ثَبَتَ حُبُّكَ فِي قَلْبِ امْرِئٍ مُؤْمِنٍ فَزَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ عَلَى الصِّرَاطِ إِلَّا ثَبَتَتْ لَهُ قَدَمٌ حَتَّى يُدْخِلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِحُبِّكَ الْجَنَّةَ (۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابو حمزه ثمالی از حضرت باقر، از آباء گرام خویش علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به علی علیه السّلام فرمود: یا علی! محبت تو در دل هر مرد مؤمنی که ثابت شود، اگر یک قدم او بلغزد، پای دیگرش ثابت می شود تا با محبت تو وارد بهشت گردد. - . امالی صدوق: ۳۴۸ -

**[ترجمه]

«۹»

ب، قرب الإسناد ابْنُ سَعْدٍ عَنِ الْأَزْدِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَنْ أَحَبَّنَا (۴) نَفَعَهُ اللَّهُ بِذَلِكَ وَ لَوْ كَانَ أَسِيراً فِي يَدِ الدَّيْلَمِ وَ مَنْ أَحَبَّنَا لِغَيْرِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ بِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَيَحُطُّ الذُّنُوبَ عَنِ الْعِبَادِ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ الْوَرَقَ عَنِ الشَّجَرِ (۵).

ثو، ثواب الأعمال ابن الوليد عن الصفار عن ابن سعد الأزدی من قوله إن حبنا إلی آخر الخبر (۶).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ازدی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس ما را دوست داشته باشد، خداوند از آن دوستی بهره مندش می کند، گرچه اسیر در دست دیلمیان باشد، و هر که ما را برای غیر خدا دوست داشته باشد، خداوند با او هر چه بخواهد انجام می‌دهد. محبت ما خانواده گناهان را از بندگان می‌زداید، همان طوری که باد شدید برگ را از درخت می‌ریزد. - . قرب الاسناد: ۱۹ -

ثواب الاعمال: ابن سعد ازدی از «إن حبنا» تا آخر خبر را نقل کرده است. - . ثواب الاعمال ... -

**[ترجمه]

«۱۰»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام ل، الخصال عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ أَرْبَعَهٌ أَنَا الشَّفِیعُ (۷) لَهُمْ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ لَوْ أَتَوْنِی بِذُنُوبِ أَهْلِ

۱- فی العلل: کتب اللّه عزّ و جلّ له الامن و الایمان ما طلعت شمس و غربت.

۲- علل الشرائع: ۵۹، أمالی الصدوق: ۳۴۷ و ۳۴۸.

۳- أمالی الصدوق: ۳۴۸.

۴- فی المصدر: من احبنا للّه.

۵- قرب الإسناد: ۱۹.

۶- ثواب الأعمال.

۷- فی المصدر: انا شفیع لهم.

الْأَرْضِ مُعِينٌ (١) لِأَهْلِ بَيْتِی وَ الْقَاضِی لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ الدَّافِعُ عَنْهُمْ بِيَدِهِ (٢).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا، خصال: داود بن سليمان از حضرت رضا، از آباء گرامش عليهم السّلام نقل می كند كه پيامبر اكرم صلّی اللَّه عليه و آله فرمود: چهار دسته هستند كه روز قيامت من از آنها شفاعت می كنم، گرچه با گناه تمام اهل زمين بيايند:

ص: ۷۷

كمک كننده به اهل بيتم؛ برآورنده نيازهای آنها هنگام اضطرار ايشان به آن؛ دوست دار ايشان با دل و زبان؛ دفاع كننده از آنها با دستش. - . عيون اخبار الرضا: ۱۴۳، خصال ۱ : ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۱»

أَقُولُ رَوَى ابْنُ شِيرَوَيْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَرْبَعَةٌ أَنَا لَهُمْ شَفِيعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُكْرِمُ لِذُرِّيَّتِی وَ الْقَاضِی لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ وَ السَّاعِی لَهُمْ فِی أُمُورِهِمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ (٣).

**[ترجمه]مؤلف: ابن شيرويه در «الفردوس» از علی عليه السّلام روايت می كند كه پيامبر اكرم فرمود: چهار نفرند كه من از آنها روز قيامت شفاعت می كنم: كسی كه بازماندگان مرا گرامی بدارد؛ برآورنده حوائج آنها؛ سعی كننده در كارهای ايشان هنگامی كه راهی به آن نداشته باشند؛ و دوستدار ايشان با دل و زبان. - . نسخه فردوس الاخبار به ما نرسيده است و كثير الفائده است كه در آن روايات زيادی درباره فضائل آمده است. -

**[ترجمه]

«۱۲»

ل، الخصال مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ زَيْدَوَيْهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمْرُوسٍ الْهَمَدَانِيِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِی كَثِيرٍ عَنْ أَبِی سَلَمَةَ عَنْ أَبِی سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَنْ رَزَقَهُ اللَّهُ حُبَّ الْأَئِمَّهِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِی فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ فَلَا يَشُكَّنَّ أَحَدٌ أَنَّهُ فِی الْجَنَّهِ فَإِنَّ فِی حُبِّ أَهْلِ بَيْتِی عِشْرِينَ خَصْلَةً عَشْرٌ مِنْهَا فِی الدُّنْيَا وَ عَشْرٌ فِی الْآخِرَهِ أَمَّا فِی الدُّنْيَا (۴) فَالزُّهْدُ وَ الْحِرْصُ عَلَى الْعَمَلِ (۵) وَ الْوَرَعُ فِی الدِّينِ وَ الرَّغْبَهُ فِی الْعِبَادَهِ وَ التَّوْبَهُ قَبْلَ الْمَوْتِ وَ النَّشَاطُ فِی قِيَامِ اللَّيْلِ وَ الْيَأْسُ مِمَّا فِی أَيْدِی النَّاسِ وَ الْحِفْظُ لِأَمْرِ اللَّهِ وَ نَهْيِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ التَّاسِعَهُ بُغْضُ الدُّنْيَا وَ الْعَاشِرَهُ السَّخَاءُ وَ أَمَّا فِی الْآخِرَهِ (۶) فَلَا يُنْشَرُ لَهُ دِيوَانٌ وَ لَا يُنْصَبُ لَهُ مِيزَانٌ وَ يُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَ يُكْتَبُ لَهُ بَرَاءَهٌ مِنَ النَّارِ وَ يَبْيَضُّ وَجْهُهُ وَ يُكْسَى مِنْ حُلَلِ الْجَنَّهِ وَ يُشَفَّعُ فِی مِائَهٍ مِنْ

ص: ۷۸

۱- فی نسخه: المعین.

۲- عیون أخبار الرضا: ۱۴۳ فیه: و الدافع المکروه الخصال ۱: ۹۱.

۳- فردوس الاخبار: لم تصل الینا نسخته، و هو کثیر الفائده فیه روایات جمه فی الفضائل.

۴- فی نسخه: و اما التی فی الدنیا.

۵- فی نسخه: علی العلم.

۶- فی نسخه: و اما التی فی الآخره.

أَهْلِ بَيْتِهِ وَ يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَهِ وَ يُتَوَّجُ مِنْ تِيجَانِ الْجَنَّهِ وَ الْعَاشِرَهُ يَدْخُلُ الْجَنَّهَ بِغَيْرِ حِسَابٍ فَطُوبَى لِمُحِبِّي أَهْلِ بَيْتِي (۱).

**[ترجمه]خصال: ابو سعید خدری گفت: پیامبر اکرم فرمود: هر کس خدا به او حبّ ائمه از اهل بیت من را روزی نماید، به خیر دنیا و آخرت رسیده و نباید شکی داشته باشد در این که بهشتی است. همانا در محبت اهل بیت من بیست امتیاز است، ده امتیاز آن در دنیا است و ده امتیاز در آخرت. اما در دنیا: زهد و اشتیاق به عمل، ورع در دین، علاقه به عبادت، توبه قبل از مرگ، آمادگی و شوق برای شب زنده داری جهت عبادت، قطع امید از آنچه در دست مردم است، حفظ دستور خدا و نهی او، بغض دنیا و سخاوت. و اما در آخرت: نامه عملش گشوده نمی‌شود، برای حساب اعمال ترازو نمی نهند، نامه عملش را به دست راستش می‌دهند، به او برات آزادی از آتش جهنم خواهند داد، چهره اش سفید می شود، از زیورهای بهشت می‌پوشد، درباره صد نفر از فامیل خود می‌تواند شفاعت کند،

ص: ۷۸

خداوند با دیده رحمت به او توجه می‌کند، از تاج‌های بهشت بر سر می‌گذارد و بدون حساب وارد بهشت می شود. خوشا به حال دوستداران اهل بیت من! - . خصال ۲ : ۹۹ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَکَ وَ لِأَهْلِکَ وَ لِشِيعَتِکَ وَ مُحِبِّي شِيعَتِکَ وَ مُحِبِّي مُحِبِّي شِيعَتِکَ فَأَبْشِرْ فَإِنَّکَ الْأَنْزَعُ الْبَطِينُ مَنْزُوعٌ مِنَ الشِّرْکِ بَطِينٌ مِنَ الْعِلْمِ (۲).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با سندهای سه گانه از حضرت رضا، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل می‌کند که پیامبر اکرم فرمود: یا علی! خداوند آمرزید تو و خانواده و شیعه ات را و دوستان شیعیانت و دوست دوست شیعه تو را. مژده باد که تو انزع البطین هستی که از شرک جداشده ای و پر از علم هستی. - . عیون اخبار الرضا: ۲۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام بِإِسْنَادِ التَّمِيمِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَسَّکَ بِالْعُرْوَهِ الْوُثْقَى فَلْيَتَمَسَّکْ (۳) بِحُبِّ عَلِيٍّ وَ أَهْلِ بَيْتِي (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: باسناد تمیمی از حضرت رضا، از آباء گرام خود علیهم السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی

اللَّه علیه و آله فرمود: هر که دوست دارد که به عروه الوثقی چنگ بزند، باید به محبت علی و اهل بیت من چنگ بزند. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۵»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ حَشَرَهُ اللَّهُ آمِناً یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همین اسناد پیامبر اکرم فرمود: هر که ما اهل بیت را دوست بدارد، خداوند او را روز قیامت با امان محشور می کند. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۶»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام مَنْ أَحَبَّکَ کَانَ مَعَ النَّبِیِّینَ فِی دَرَجَتِهِمْ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ یُبْغِضُکَ فَلَا یُبَالِی مَاتَ یَهُودِیّاً أَوْ نَصْرَانِیّاً (۶).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همین اسناد پیامبر اکرم به علی علیه السّلام فرمود: هر کس تو را دوست داشته باشد، روز قیامت با پیمبران خواهد بود در درجه ایشان، و هر کس بمیرد در حال دشمنی با تو، باکی نیست که یهودی بمیرد یا نصرانی. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَ أَخَذَ بِیَدِ عَلِیٍّ علیه السلام مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ لَا یُحِبُّ هَذَا فَقَدْ کَذَبَ (۷).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همین اسناد نقل می کند که پیامبر اکرم در حالی که دست علی را گرفته بود فرمود: هر کس گمان کند مرا دوست می‌دارد حال این که این شخص را دوست نمی‌دارد، دروغ گفته. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَوَّلُ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۸).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا: با همين اسناد پيامبر اكرم فرمود: اول چيزى كه از بنده مى‌پرسند، حب ما اهل بيت است. - . عيون اخبار الرضا: ۲۲۲ - ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۹»

جا، المجالس للمفيد ما، الأمالي للشيخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَالِدٍ الْمَرَاغِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْكُوفِي

ص: ۷۹

۱- الخصال ۲: ۹۹.

۲- عيون أخبار الرضا: ۲۱۱.

۳- في نسخه: فليستمسک.

۴- عيون أخبار الرضا: ۲۲۰.

۵- عيون أخبار الرضا: ۲۲۰.

۶- عيون أخبار الرضا: ۲۲۰.

۷- عيون أخبار الرضا: ۲۲۱.

۸- عيون أخبار الرضا: ۲۲۲ و ۲۲۳.

عَنْ جعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ شَيْخٍ بْنِ (۱) مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَلِیِّ بْنِ (۲) عُمَرَ الْخُرَاسَانِیِّ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ السَّبِيعِیِّ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَی مَسْرُوقٍ الْأَجْدَعِ فَإِذَا عِنْدَهُ ضَيْفٌ لَهُ لَا نَعْرِفُهُ وَ هُمَا يَطْعَمَانِ مِنْ طَعَامٍ لَهُمَا فَقَالَ الضَّيْفُ كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِخَيْبَرَ (۳) فَلَمَّا قَالَهَا عَرَفْنَا أَنَّهُ كَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ مَعَ (۴) النَّبِیِّ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ جَاءَتْ صَفِيَّهُ بِنْتُ حُيَیِّ بْنِ أَخْطَبَ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّی لَسْتُ كَأَحَدِ نِسَائِكَ قَتَلْتَ الْأَبَ وَ الْأَخَ وَ الْعَمَّ فَإِنْ حَدَثَ بِكَ حَدَثٌ فَإِلَی مَنْ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَی هَذَا وَ أَشَارَ إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام ثُمَّ قَالَ أَ لَا أُحَدِّثُكُمْ بِمَا حَدَّثَنِی بِهِ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ قَالَ قُلْنَا بَلَی قَالَ دَخَلْتُ عَلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ مَا جَاءَ بِكَ يَا أَعْوَرُ قَالَ قُلْتُ حُبُّكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ اللَّهِ (۵) قُلْتُ اللَّهِ فَنَاشَدَنِی ثَلَاثاً ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مِمَّنِ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيمَانِ إِلَّا وَ هُوَ يَجِدُ مَوَدَّتَنَا (۶) عَلَی قَلْبِهِ فَهُوَ يُحِبُّنَا وَ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مِمَّنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِلَّا وَ هُوَ يَجِدُ بُغْضَنَا عَلَی قَلْبِهِ فَهُوَ يُبْغِضُنَا (۷) فَأَصْبَحَ مُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ الرَّحْمَهَ فَكَأَنَّ أَبْوَابَ الرَّحْمَهِ قَدْ فُتِحَتْ لَهُ وَ أَصْبَحَ مُبْغِضُنَا عَلی شَفا جُرُفٍ هارٍ فَانْهارَ بِهِ فِی نارِ جَهَنَّمَ فَهَنِيئاً لِأَهْلِ الرَّحْمَهِ رَحْمَتُهُمْ وَ تَعْساً لِأَهْلِ النَّارِ مَثْوَاهُمْ (۸).

۱- فی المجالس: (مسیح بن محمّد) و فی نسخه من الأمالی: مسبح بن محمّد.

۲- فی نسخه: (عن ابی علیّ بن أبی عمیره) و فی المصدر: عن ابی علیّ بن عمره.

۳- فی نسخه: بحنین.

۴- فی نسخه: من النبیّ صلّی اللّه علیه و آله.

۵- أی و اللّه، و حرف الجر یجوز أن تحذف مع الواو.

۶- فی نسخه: (مودتنا و محبتنا) یوجد ذلک فی بشاره المصطفی.

۷- قوله: (فهو یحبنا) و قوله: (فهو یبغضنا) بشاره المصطفی خال عنهما.

۸- مجالس المفید: ۱۵۸ و ۱۵۹، امالی ابن الشیخ، ۲۰ و ۲۱.

بشا، بشاره المصطفی الحسن بن الحسین بن بابویه عن شیخ الطائفه عن المفید مثله (۱)

- کشف، کشف الغمه من کفایه الطالب بإسناده عن السبیعی مثله (۲)

**[ترجمه]مجالس مفید، امالی طوسی:

ص: ۷۹

ابو اسحاق سبیعی گفت: رفتیم پیش مسروق اجدع و میهمانی داشت که او را نمی شناختیم. آنها مشغول غذا خوردن بودند. شخص میهمان گفت: من در خیبر با پیامبر اکرم بودم. همین که این حرف را زد، فهمیدیم که از اصحاب پیامبر بوده. گفت: صفیه دختر حی بن اخطب خدمت پیامبر اکرم آمد و گفت: یا رسول اللّٰه! من مثل سایر زنان تو نیستم و پدر و برادر و عمویم را کشتی. اگر برای شما پیشامدی بکند، مرا به که می سپاری؟ پیامبر اکرم فرمود: به این! و به علی بن ابی طالب اشاره کرد. سپس گفت: مایل نیستید برای شما حدیثی را که حارث بن اعور برایم نقل کرده بگویم؟ گفتیم چرا. گفت: خدمت علی بن ابی طالب رسیدم. فرمود: برای چه آمده ای اعور؟ عرض کردم: محبت تو یا امیرالمؤمنین! فرمود: تو را به خدا؟ گفتم: به خدا سوگند. سه مرتبه مرا قسم داد و سپس فرمود: بنده ای از بندگان خدا نیست که دلش را به ایمان خداوند آزمایش کرده باشد، مگر این که محبت ما را در قلب خود می یابد و او ما را دوست می‌دارد، و بنده ای نیست از بندگان خدا که مورد خشم خدا قرار گرفته باشد، مگر این که او بغض ما را در قلب خود می یابد و ما را دشمن می دارد. محب و دوستدار ما منتظر رحمت است. گویا درهای رحمت به روی او گشوده شده و دشمن ما در کنار گودالی از آتش جهنم است. گوارا باد اهل رحمت را رحمتشان و مرگ بر دوزخیان باد در جایگاهشان! - . مجالس مفید : ۱۵۸ - ۱۵۹، امالی طوسی : ۲۰ - ۲۱ -

ص: ۸۰

بشاره المصطفی: از مفید همین روایت را نقل کرده است. - . بشاره المصطفی : ۵۷ - ۵۸ -

کشف الغمه: از کفایه الطالب به اسناد خود از سبیعی همین روایت را نقل کرده است. - . کشف الغمه: ۴۰ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری التعس الهلاک و أصله الکب و هو ضد الانتعاش یقال تعسا لفلان أی ألزمه الله هلاکا.

و قال الطبرسی رحمه الله التعس الانحطاط و العثار و الإزلال و الإدحاض بمعنی و هو العثار الذی لا یستقال صاحبه و إذا سقط الساقط فأرید به الانتعاش و الاستقامه قیل لعا له و إذا لم یرد ذلک قیل تعسا له (۳) انتهی.

أقول: قوله مثواهم منصوب علی الظرفیه أی فی مثواهم أو بنزع الخافض أی لمثواهم.

**[ترجمه]جوهری گفته است: «التعس» یعنی هلاک و اصل آن «الکب» است و آن ضد انتعاش به معنی انبعاث و بلند شدن است. گفته شده «تعسا لفلان»، یعنی خدا او را هلاک کند. و مرحوم طبرسی گفته است: «التعس» یعنی انحطاط، «العثار» (لغزیدن) و «الازلال» (لغزاندن) و «الادحاض» (لرزاندن) به یک معنا هستند و این معنا لغزشی است که از سقوط صاحبش جلوگیری نمی‌شود و زمانی که کسی سقوط کرد و اراده بلند شدن و استقامت گردیده شود، گفته می‌شود «لعا له»، زنده باشی و هنگامی که آن را اراده نکند، گفته می‌شود «تعسا له»، - . مجمع البیان ۹ : ۹۷ -

یعنی خدا او را هلاک کند. (پایان نقل قول)

**[ترجمه]

«۲۰»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الثَّقَفِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِی عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَرْبٍ الطَّائِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ یَزِیدَ بْنِ أَبِی زِیَادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا وَ لِقُرَیْشٍ إِذَا تَلَاقَوْا تَلَاقَوْا بِوُجُوهٍ مُسْتَبْشِرَهٍ وَ إِذَا لَقَوْنَا لَقَوْنَا بِغَیْرِ ذَلِکَ فَغَضِبَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَا یَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِیمَانُ حَتَّی یُحِبَّکُمْ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: عباس بن عبدالمطلب رضی اللَّه عنه گفت: عرض کردم: یا رسول اللَّه! ما را با قریش چه کاری است که هر وقت با یکدیگر رو به رو می شوند، با صورت های شاد و شادمان هستند، ولی وقتی ما را می بینند بر خلاف این است؟ پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله خشمگین شد و سپس فرمود: قسم به آن کسی که جانم در دست اوست، ایمان وارد قلب کسی نمی شود، مگر این که شما را به واسطه خدا و پیامبر دوست داشته باشد. - . امالی طوسی: ۳۰ -

**[ترجمه]

«۲۱»

جا، المجالس للمفید ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْحَصِیرَهِ (۵) عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَیْنِ قَالَ: کُنْتُ أَنَا وَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ جَالِسَیْنِ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ عَلِیٌّ جَالِسٌ إِلَی جَنْبِهِ إِذْ قَرَأَ

ص: ۸۱

۱- بشاره المصطفی: ۵۷ و ۵۸.

۲- کشف الغمّه: ۴۰.

۳- مجمع البیان ۹: ۹۷.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۳۰.

۵- فی نسخه، الحصین و هو مصحف.

رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ أَ إِلهٌ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا ما تَذَكَّرُونَ (۱) قَالَ فَانْتَقَضَ عَلِيٌّ عليه السلام انْتِقَاضَ الْعُصْفُورِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله مَا شَأْنُكَ (۲) تَجْزَعُ فَقَالَ وَ مَا لِي لَا أَجْزَعُ وَ اللَّهُ يَقُولُ إِنَّهُ يَجْعَلُنَا خُلَفَاءَ الْأَرْضِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لَا تَجْزَعْ وَ اللَّهِ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۳).

**[ترجمه]مجالس مفید، امالی طوسی: عمران بن حصین گفت: من و عمر بن خطاب خدمت پیامبر اکرم نشسته بودیم و علی علیه السّلام نیز پهلویش نشسته بود.

ص: ۸۱

پیامبر این آیه را خواند: «أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذا دَعاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ وَ يَجْعَلُكُمْ خُلَفاءَ الْأَرْضِ أَ إِلهٌ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا ما تَذَكَّرُونَ» - . نمل / ۶۲ -

{یا [کیست] آن کس که درمانده را چون وی را بخواند اجابت می کند و گرفتاری را برطرف می گرداند و شما را جانشینان این زمین قرار می دهد آیا معبودی با خداست چه کم پند می پذیرید.} امیرالمؤمنین علیه السّلام چون گنجشکی به لرزه افتاد. پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: تو را چه شد که ناراحت شدی؟ - . گویا ناراحتی امیرالمؤمنین به خاطر علم او به اختلاف مردم در حکومتش و شدت سختی های آن بعد از دشمنی مردم با اوست. - عرض کرد: چگونه ناراحت نشوم که خداوند می فرماید: ما را خلیفه زمین قرار می دهد؟ پیامبر اکرم فرمود: ناراحت نشو! به خدا سوگند تو را دوست نمی دارد، مگر مؤمن و دشمنی با تو نمی کند، مگر منافق. - . مجالس مفید: ۱۸۱، امالی طوسی: ۴۷ -

**[ترجمه]

بیان

الانتقاض الارتعاد.

**[ترجمه]«الانتقاض» یعنی لرزیدن.

**[ترجمه]

«۲۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ النَّهَاوَنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ: لَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَنَاسِكَهُ مِنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ وَ أَنْشَأَ يَقُولُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ مُسْلِماً فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْإِسْلَامُ فَقَالَ عليه السلام الْإِسْلَامُ عُرْيَانٌ وَ لِبَاسُهُ التَّقْوَى وَ زِينَتُهُ الْحَيَاءُ وَ مِلَاكُهُ الْوَرَعُ وَ كَمَالُهُ الدِّينُ وَ ثَمَرَتُهُ الْعَمَلُ

وَ لِكُلِّ شَيْ ءٍ أَسَاسٌ وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: جابر از حضرت باقر، از آباء گرام خود علیهم السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی پیامبر اکرم اعمال حج خود را در حجه الوداع انجام داد، سوار بر مرکب خود شد و این چنین فرمود: داخل بهشت نمی شود، مگر کسی که مسلمان باشد. ابوذر از جای حرکت کرد و گفت: یا رسول اللّٰه! اسلام چیست؟ فرمود: اسلام عریان است و لباس او تقوا است و زینت آن حیا و ملاک و قوامش ورع و کمال آن دین و ثمره آن عمل و برای هر چیزی، اساسی است و اساس اسلام، محبت ما اهل بیت است. - . امالی طوسی: ۵۲ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی ملاک الأمر و یکسر قوامه الذی یملک به.

**[ترجمه]فیروز آبادی گفته است: «ملاک الامر» و با کسره هم خوانده می‌شود یعنی قوام آن چیز که به واسطه آن قوام، برپاست.

**[ترجمه]

«۲۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَالِدٍ الْمَرَاغِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مُوسَی بْنِ زِیَادٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ یَعْلَی عَنْ أَبِی الْخَالِدِ الْوَاسِطِیِّ عَنْ أَبِی هَاشِمٍ الْخَوْلَانِیِّ عَنْ زَاذَانَ قَالَ سَمِعْتُ سَلْمَانَ رَحْمَهُ اللَّهِ عَلَیْهِ یَقُولُ لَا أَزَالُ أُحِبُّ عَلِیّاً علیه السلام فَإِنِّی رَأَیْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَضْرِبُ فَخِذَهُ وَ یَقُولُ مُحِبُّکَ لِی مُحِبٌّ

۱- النمل: ۶۴.

۲- کأن جزعه علیه السّلام کان لما یعلم من اختلاف الناس فی حکومته و شده محنه «علیه السلام» فی ذلک بعد عداوه الناس له.

۳- مجالس المفید: ۱۸۱، امالی ابن الشیخ: ۴۷.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۵۲ فیه: و ثمره العمل

وَ مُحِبِّی لِلَّهِ مُحِبٌّ وَ مُبْغِضُکَ لِی مُبْغِضٌ وَ مُبْغِضِی لِلَّهِ تَعَالَی مُبْغِضٌ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: زاذان گفت: از سلمان شنیدم که می گفت: من پیوسته علی را دوست می دارم. پیامبر اکرم را دیدم که بر ران علی می زد و می فرمود: دوستدار تو دوستدار من است

ص: ۸۲

و دوستدار من، دوست خداست و دشمن تو، دشمن من است و دشمن من، دشمن خداست. - . امالی طوسی: ۸۲ - ۸۳ -

**[ترجمه]

«۲۴»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ مِیثَمٍ التَّمَّارِ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: وَجَدْتُ فِی کِتَابِ مِیثَمٍ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ یَقُولُ تَمَسَّیْنَا لَیْلَهً عِنْدَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ لَنَا لَیْسَ مِنْ عَبْدٍ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِیمَانِ إِلَّا أَصْبَحَ یَجِدُ مَوَدَّتَنَا عَلَی قَلْبِهِ وَ لَا أَصْبَحَ عَبْدٌ سَخِطَ اللَّهُ عَلَیْهِ إِلَّا یَجِدُ بُغْضَنَا عَلَی قَلْبِهِ فَأَصْبَحْنَا نَفْرَحُ بِحُبِّ الْمُحِبِّ لَنَا وَ نَعْرِفُ بُغْضَ الْمُبْغِضِ لَنَا وَ أَصْبَحَ مُحِبُّنَا مُغْتَبِطاً بِحُبِّنَا بِرَحْمَهٍ مِنَ اللَّهِ یَنْتَظِرُهَا کُلَّ یَوْمٍ وَ أَصْبَحَ مُبْغِضُنَا یُؤَسِّسُ بُنْیَانَهُ عَلَی شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَکَأَنَّ ذَلِکَ الشَّفَا قَدِ انْهَارَ بِهِ فِی نارِ جَهَنَّمَ وَ کَأَنَّ أَبْوَابَ الرَّحْمَهِ قَدْ فُتِحَتْ لِأَصْحَابِ أَهْلِ الرَّحْمَهِ (۲) فَهَنِیئاً لِأَصْحَابِ الرَّحْمَهِ رَحْمَتُهُمْ وَ تَعْساً لِأَهْلِ النَّارِ مَثْوَاهُمْ إِنَّ عَبْداً لَنْ یَقْصُرَ فِی حُبِّنَا لِخَیْرٍ جَعَلَهُ اللَّهُ فِی قَلْبِهِ وَ لَنْ یُحِبَّنَا مَنْ یُحِبُّ مُبْغِضَنَا إِنَّ ذَلِکَ لَا یَجْتَمِعُ فِی قَلْبٍ وَاحِدٍ ما جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَیْنِ (۳) یُحِبُّ بِهَذَا قَوْماً وَ یُحِبُّ بِالْآخَرِ عَدُوَّهُمْ وَ الَّذِی یُحِبُّنَا فَهُوَ یُخْلِصُ حُبَّنَا کَمَا یُخْلِصُ الذَّهَبَ لَا غِشَّ فِیهِ نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِیَاءِ وَ أَنَا وَصِیُّ الْأَوْصِیَاءِ وَ أَنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ رَسُولُهُ علیه السلام وَ الْفِئَهُ الْبَاغِیَهُ حِزْبُ الشَّیْطَانِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ یَعْلَمَ حَالَهُ فِی حُبِّنَا فَلْیَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ وَجَدَ فِیهِ حُبَّ مَنْ أَلَّبَ (۴) عَلَیْنَا فَلْیَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَدُوُّهُ وَ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ اللَّهُ عَدُوٌّ لِلْکَافِرِینَ (۵).

ص: ۸۳

۱- أمالی ابن الشیخ: ۸۲ و ۸۳.

۲- فی المصدر: لاصحاب الرحمه.

۳- فی المصدر: من قلبین فی جوفه.

۴- أی تجمع و تحشد علینا.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۹۲.

**[ترجمه]امالی طوسی: صالح بن میثم تمار گفت: در کتاب میثم دیدم که نوشته بود: شبی در خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام بودم. به ما فرمود: هیچ بنده ای نیست که خداوند قلبش را به ایمان امتحان کرده باشد، مگر این که محبت ما را در قلب خود می یابد، و هیچ بنده ای نیست که مورد خشم خدا قرار گرفته باشد، مگر این که بغض و دشمنی ما را در دل خود می یابد. ما با شادمانی دوست خود شاد می‌شویم و دشمنی دشمن خود را می‌شناسیم؛ محب و دوست ما به واسطه محبت ما مورد رشک قرار می گیرد، به سبب رحمت خدا که هر روز منتظر آن است. دشمن ما پایش بر کنار گودالی از آتش قرار دارد این کناره او را سرازیر آتش جهنم نموده. درهای رحمت بر روی اصحاب رحمت گشوده شده است. گوارا باد برای اهل رحمت رحمتشان و مرگ باد بر دوزخیان در قرارگاهشان! هر بنده ای که در محبت ما کوتاهی نداشته باشد، به واسطه خیر و صلاحی است که خداوند در قلبش قرار داده. هرگز ما را دوست نمی دارد کسی که دشمن ما را دوست داشته باشد. چنین چیزی در یک قلب جمع نخواهد شد. خداوند برای یک فرد دو قلب قرار نداده که با یکی گروهی را دوست داشته باشد و با قلب دیگر دشمن آنها را. و کسی که ما را دوست داشته باشد، او محبت ما را خالص می کند، همان طوری که طلا را خالص می نماید و غش در آن نیست. ما نجیبانیم و اولاد ما، اولاد انبیاء هستند. و من وصی اوصیاء هستم و من حزب اللّه و حزب پیامبرش هستم و گروه ستمکار، حزب شیطانند. هر کس مایل است حال خود را در محبت ما بداند، قلب خویش را آزمایش نماید؛ اگر در دل خود محبت کسانی را که علیه ما تحریک می کنند یافت، باید بداند که خداوند و جبرئیل و میکائیل دشمن اویند و خداوند دشمن کافران است. - . امالی طوسی: ۹۲ -

ص: ۸۳

**[ترجمه]

«۲۵»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ مِثْلَهُ (۱).

- کتاب الغارات، لإبراهیم محمد الثقفی بإسناده عن حبیش بن المعتمر عنه علیه السلام مثله (۲)

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابوالجارود از امام صادق، از امیر المؤمنین علیهما السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . کنز جامع الفوائد : ۲۳۰ - ابراهیم محمد ثقفی در کتاب «الغارات» به اسناد خود از حبیش بن معتمر، از امام صادق علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . نسخه الغارات به دست ما نرسید و ظاهرا نسخه ای از آن نزد محدث نوری بوده است. -

**[ترجمه]

ایضاح

قوله و أفراطنا قال الفیروزآبادی فرط سبق و تقدم و ولدا ماتوا له صغارا و إلیه رسوله قدمه و أرسله و القوم تقدمهم إلی الورد

لإصلاح الحوض و الدلاء و الفرط الاسم من الإفراط و العلم المستقيم يقتدى به (۳) و بالتحريك المتقدم إلى الماء للواحد و الجمع و ما تقدمك من أجر و عمل و ما لم يدرك من الولد انتهى.

أقول: فيحتمل أن يكون المراد أولادنا أولاد الأنبياء أو الشفيع المتقدم منا فى الآخره يشفع للأنبياء

كَمَا قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ.

أو الإمام المقتدى منا هو مقتدى الأنبياء.

قوله عليه السلام ألب علينا بتشديد اللام أى جمع علينا الناس و حرصهم على الإضرار بنا قال الفيروزآبادى ألب إليه القوم أتوه من كل جانب و جمع و اجتمع و أسرع و عاد و الألب بالفتح التدبير على العدو من حيث لا يعلم و الطرد الشديد و هم عليه ألب و إلب واحد مجتمعون عليه بالظلم و العداوه و التأليب التحريض و الإفساد.

**[ترجمه]درباره عبارت «و أفراطنا» فیروز آبادی گفته است: «فرط» یعنی سبقت و پیشی گرفت. و «ولدا» یعنی فرزندانش در کودکی مردند. و «إلیه رسوله» یعنی او را فرستاد. و «القوم» یعنی به ایشان گل تقدیم کرد تا حوض و دلوها را اصلاح کنند. «الفرط» اسم از «إفراط» است و علم پایدار که به آن اقتدا می‌شود و با تحریک، یعنی پیش رونده به سوی آب، برای مفرد و جمع و آنچه که تقدیم تو شده از پاداش و کار و آن فرزندانی که دیده نشده‌اند. (پایان نقل قول)

مؤلف: شاید منظور این است که اولاد ما اولاد انبیا هستند یا شفیع متقدم از ما، در آخرت از انبیا شفاعت می‌کند. همان طور که پیامبر فرموده است: من جلوتر از شما کنار حوض هستم. یا امام مقتدای از ما، مقتدای انبیاست. عبارت «ألّب علینا» با تشدید لام، یعنی مردم را علیه ما جمع کرد و ایشان را بر ضرر رساندن ما تحریک کرد. فیروز آبادی گفته است: «ألّب إلیه القوم» یعنی از هر طرف به سوی او آمدند و جمع کردند و اجتماع کردند و سرعت گرفتند و برگشتند و «الألب» با فتحه یعنی تدبیر بر دشمن از راهی که نمی‌دانند و طرد کردن شدید. «و هم علیه ألب و إلب واحد» یعنی با ظلم و دشمنی ضد او اجتماع کردند و «التألیب» یعنی تشویق و فاسد کردن.

**[ترجمه]

«۲۶»

ما، الأمالی للشيخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ بَكَّارِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَرِيكٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا لِلَّهِ وَرَدْنَا نَحْنُ وَ هُوَ عَلَى نَبِيِّنَا صلى الله عليه و آله هَكَذَا وَ ضَمَّ إِصْبَعَيْهِ وَ مَنْ أَحَبَّنَا

۱- كنز جامع الفوائد: ۲۳۰، فيه اختلافات لفظيه راجعه.

۲- کتاب الغارات: لم تصل الینا نسخته، و الظاهر ان نسخه منه کانت عند المحدث النوریّ رحمه اللّه، یقال: اشتراها السیّد الزعیم البروجردی قدس اللّه سره.

۳- فی نسخه: یهتدی به.

لِلدُّنْيَا فَإِنَّ الدُّنْيَا لَتَسَعُ الْبَرَّ وَ الْفَاجِرَ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: بشر بن غالب از حسین بن علی علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: هر که ما را در راه خدا دوست داشته باشد، ما و او وارد می شویم بر پیامبرمان به این صورت. (و دو انگشت خود را به هم نزدیک کرد.)

ص: ۸۴

اما کسی که ما را برای دنیا دوست داشته باشد، مسلم است که دنیا شامل نیکوکار و تبهکار می شود. - . امالی طوسی : ۱۵۹ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی مَعْشَرٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُوسَی عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ فُضَیْلٍ الرَّسَّانِ عَنْ أَبِی دَاوُدَ السَّبِیعِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْجَدَلِیِّ قَالَ: قَالَ لِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام أَ لَا أُحَدِّثُکَ یَا عَبْدِ اللَّهِ بِالْحَسَنَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَمِنَ مِنْ فَزَعِ یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ السَّیِّئَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَکَبَّهُ اللَّهُ عَلَی وَجْهِهِ (۲) فِی النَّارِ قُلْتُ بَلَی یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ الْحَسَنَهُ حُبُّنَا وَ السَّیِّئَهُ بُغْضُنَا (۳).

یر، بصائر الدرجات ابن فضال عن عاصم بن حمید مثله (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابو داود سبیعی از ابو عبداللَّه جدلی نقل کرد که حضرت علی بن ابی طالب علیه السّلام به من فرمود: به تو بگویم آن حسنه ای را که هر کس آن حسنه را انجام دهد، از وحشت روز قیامت در امان است و آن گناهی که هر کس مرتکب شود، خدا او را به رو در آتش می اندازد؟ گفتم: بفرمایید یا امیرالمؤمنین! فرمود: حسنه حبّ ما و سیئه، بغض و دشمنی با ما است. - . امالی طوسی: ۳۱۴ -

بصائر الدرجات: از عاصم بن حمید همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات ... -

**[ترجمه]

«۲۸»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْفَحَّامُ عَنِ الْمَنْصُورِیِّ عَنْ عَمِّ أَبِیهِ عِیسَی بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَرْبَعَهٌ أَنَا لَهُمْ شَفِیعٌ یَوْمَ الْقِیَامَهِ الْمُحِبُّ لِأَهْلِ بَیْتِی وَ الْمُوَالِی لَهُمْ وَ الْمُعَادِی فِیهِمْ وَ الْقَاضِی لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ وَ السَّاعِی لَهُمْ فِیمَا یَنُوبُهُمْ (۵) مِنْ أُمُورِهِمْ (۶).

**[ترجمه]امالی طوسی: عیسی بن احمد از حضرت امام علی النقی، از آباء گرام خود، از امیرالمؤمنین علیهم السّلام نقل کرد

که پیامبر اکرم فرمود: چهار دسته هستند که من در روز قیامت شفیع آنها هستم: دوستدار اهل بیتم و علاقمند به آنها؛ دشمن با دشمنان ایشان؛ برآورنده نیازهای آنها؛ و کوشش کننده در راه گرفتاری ایشان. -. امالی طوسی : ۱۹۷ -

**[ترجمه]

بیان

لعله صلی الله علیه و آله عد الموالی و المعادی (۷) واحدا لتلازمهما.

**[ترجمه]شاید امام علیه السّلام موالی و معادی را به خاطر تلازم آن دو، یکی دانسته است.

**[ترجمه]

«۲۹»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی ابْنُ حَشِیش (۸) عَنْ یَحْیَی بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَی عَنْ سُفْیَانَ بْنِ عُیَیْنَهَ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ السَّاعَهِ فَقَالَ مَا أَعْدَدْتَ لَهَا قَالَ حُبَّ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ قَالَ أَنْتَ مَعَ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۱۵۹.
۲- فی نسخه: أکب اللّه وجهه فی النار.
۳- أمالی ابن الشیخ: ۳۱۴.
۴- بصائر الدرجات.
۵- أی یصیبهم.
۶- أمالی ابن الشیخ: ۱۹۷.
۷- او المحب و الموالی.
۸- الصحیح: ابن خنیس.

مَنْ أَحْبَبْتَ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: انس بن مالك گفت: مردی از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله راجع به روز قیامت پرسید. فرمود: چه آماده کردی برای قیامت؟ عرض کرد: علاقه به خدا و پیامبر. فرمود: تو با همان کسانی هستی

ص: ۸۵

که آنها را دوست می‌داری. - . امالی طوسی : ۱۹۷ -

**[ترجمه]

«۳۰»

ع، علل الشرائع عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابُ الْقُرَشِيُّ (۲) عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ خُرَّزَادَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى (۳) عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ وَ يَكُونَ عِتْرَتِي أَحَبَّ (۴) إِلَيْهِ مِنْ عِتْرَتِهِ وَ يَكُونَ أَهْلِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَ تَكُونَ ذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ (۵).

بشا، بشاره المصطفی أبو محمد الجبار بن علی عن محمد بن أحمد الفلفلی عن الحسین بن الحسن عن محمد بن إدریس الحنظلی عن الحسن بن عبد الرحیم عن سعید بن أبی نصر عن ابن أبی لیلی عن الحکم بن عبد الرحمن بن أبی لیلی عن أبیه مثله (۶).

**[ترجمه]علل الشرائع: حکم بن ابی لیلی گفت: پیامبر اکرم فرمود: ایمان ندارد شخص، مگر این که مرا بیشتر از خود، عترتم را بیشتر از عترت خود، خانواده ام را بیشتر از خانواده خود و ذات مرا بیشتر از ذات خود دوست داشته باشد. - . علل الشرائع : ۵۸ و ۱۳۳ چاپ قم -

بشاره المصطفی: عبدالرحمن بن ابی لیلی از پدرش همین روایت را نقل کرده است. - .

بشاره المصطفی: ۶۲ - ۶۳ -

**[ترجمه]

«۳۱»

ع، علل الشرائع ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِيِّ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْحَسَنِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ (۷) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ شَيْخٍ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ عَنْ جَدِّهِ مِنْ قِبَلِ أُمِّهِ وَ اسْمُهُ سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْهَاشِمِيُّ قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ علیهما

السلام يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِلنَّاسِ وَ هُمْ مُجْتَمِعُونَ عِنْدَهُ أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ (۸)

ص: ۸۶

۱- أمالی ابن الشیخ: ۱۹۷.

۲- فی نسخه: عبد اللّه بن محمّد بن عبد الوهاب القرشیّ و هو الموجود فی المصدر،.

۳- فی العلل المطبوع بقم منقولا عن نسختین متقنتین هکذا، سعید بن عمرو عن عبد الرحمن بن أبی لیلی عن أبیه أبی لیلی قال و ذکر فی الهامش ما فی المتن عن نسخ اخری.

۴- فی المصدر: عترتی إلیه اعز من عترته.

۵- علل الشرائع: ۵۸ و ۱۳۳ طبعه قم.

۶- بشاره المصطفی: ۶۲ و ۶۳.

۷- فی نسخه: علی بن أبی عمیر.

۸- فی المصدر: من نعمه.

وَ أَحِبُّونِی لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَحِبُّوا قَرَابَتِی لِی (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: سلیمان بن عبداللّه هاشمی گفت: از محمّد بن علی علیهما السّلام شنیدم که می‌فرمود: پیامبر اکرم در حالی که مردم خدمت آن جناب اجتماع کرده بودند، به آنها فرمود: خدا را به واسطه نعمت‌هایی که به شما عنایت کرده دوست بدارید،

ص: ۸۶

و مرا برای خدا و خویشاوندانم را به واسطه من دوست بدارید. - . علل الشرائع: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۳۲»

مع، معانی الأخبار أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ ابْنِ بُکَیْرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ کَانَ یُحِبُّنَا وَ هُوَ فِی مَوْضِعٍ لَا یَشِینُهُ فَهُوَ مِنْ خَالِصِ اللَّهِ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ مَا الْمَوْضِعُ الَّذِی لَا یَشِینُهُ قَالَ لَا یُرْمَی فِی مَوْلِدِهِ (۲) وَ فِی خَبَرٍ آخَرَ لَمْ یُجْعَلْ وَلَدَ زِنًا (۳).

**[ترجمه]معانی الاخبار: ابن بکیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر که ما را دوست داشته باشد، با این که در محلی باشد که موجب ننگ او نشود، چنین شخصی از مؤمنان خالص خدا است. گفتم: فدایت شوم! محلی که موجب ننگ او نشود چیست؟ فرمود: او را به زنازادگی نسبت ندهند. - . معانی الاخبار: ۱۶۶ -

**[ترجمه]

«۳۳»

مع، معانی الأخبار أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ وَ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُبَارَکِ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ حَدِیثٌ یُرْوَی أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنِّی أُحِبُّکَ فَقَالَ لَهُ أَعِدَّ لِلْفَقْرِ جِلْبَاباً فَقَالَ لَیْسَ هَکَذَا قَالَ إِنَّمَا قَالَ لَهُ أَعْدَدْتَ لِفَاقَتِکَ جِلْبَاباً یَعْنِی یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۴).

**[ترجمه]معانی الاخبار: احمد بن مبارک گفت: مردی به حضرت صادق علیه السّلام عرض کرد: حدیثی روایت شده که مردی به حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام عرض کرد که من شما را دوست دارم. فرمود: تن پوشی برای فقر و تنگدستی تهیه کن. فرمود: این طور نیست. او فرموده: برای روز تنگدستی خود، یعنی روز قیامت تن پوشی فراهم کرده ای. - . معانی الاخبار: ۵۶ -

**[ترجمه]

مع، معانی الأخبار مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنِ الْحَکَمِ بْنِ مِسْکِینٍ عَنْ ثَعْلَبَهَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَیَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ إِلَی حَاجَتِهِ (۵) فَیَرْجِعُ وَ مَا ذَکَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَمْلَأُ صَحِیفَتُهُ حَسَنَاتٍ قَالَ فَقُلْتُ وَ کَیْفَ ذَلِکَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ یَمُرُّ بِالْقَوْمِ وَ یَذْکُرُونَّا (۶) أَهْلَ الْبَیْتِ فَیَقُولُونَ کُفُّوا فَإِنَّ هَذَا یُحِبُّهُمْ

۱- علل الشرائع: ۲۰۰ و رواه أیضا فی باب العله التی من اجلها وجبت محبه اللّه بإسناده عن ابی سعید محمّد بن الفضل بن محمّد بن إسحاق الذکر النیسابوریّ عن أحمد بن العباس بن حمزه عن أحمد بن یحیی الصولی عن یحیی بن معین عن هشام بن یوسف عن سلیمان بن عبد اللّه النوفلیّ.

۲- معانی الأخبار: ۱۶۶.

۳- معانی الأخبار: ۱۶۶.

۴- معانی الأخبار: ۵۶.

۵- فی نسخه: الی حاجه.

۶- فی نسخه: و یذکرون.

فَيَقُولُ الْمَلَکَ لِصَاحِبِهِ اکْتُبْ هَيْبَ (۱) آلِ مُحَمَّدٍ فِی فُلَانٍ الْيَوْمَ (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: ثعلبه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شخصی از منزل خود خارج می شود برای کاری که دارد. و برمی گردد با این که سخنی از خدا بر زبان نیاورده، اما نامه عملش پر از حسنه می گردد. گفت: عرض کردم: چگونه چنین می شود فدایت شوم؟ فرمود: به گروهی می گذرد که حرف ما اهل بیت را می زنند. تا او را مشاهده می کنند، می گویند حرف نزنید که این شخص دوستدار آنها است!

ص: ۸۷

ملک موکّل بر او به ملک دیگر می گوید: بنویس که در فلان روز حمایت کرد از آل محمّد. - .

معانی الاخبار: ۵۶ - ۵۷ -

**[ترجمه]

«۳۵»

لی، الأمالی للصدوق الْقَطَّانُ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِی ذُرْعَهَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی شَيْبَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصِيرَهَ عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَلَايَتِی وَ وَلَايَهُ أَهْلِ بَيْتِی أَمَانٌ (۳) مِنَ النَّارِ (۴).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: ولایت من و اهل بیتم، امان از آتش جهنم است. - . امالی صدوق : ۲۸۳ - ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۳۶»

لی، الأمالی للصدوق الْعَطَّارُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ أَبِی نُوَيْرَهَ عَنْ أَبِی بَکْرِ بْنِ عَيَّاشٍ عَنْ أَبِی قُدَامَهَ الْفَدَّانِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِ بِمَعْرِفَهِ أَهْلِ بَيْتِی وَ وَلَايَتِهِمْ فَقَدْ جَمَعَ اللَّهُ لَهُ الْخَيْرَ کُلَّهُ (۵).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابو قدامه گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر کس خدا بر او منت نهد به معرفت اهل بیت من و ولایت آنها، خداوند تمام خیر و نیکی را برایش جمع نموده است. - . امالی صدوق : ۲۸۳ - ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۳۷»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنِ النَّخَعِیِّ عَنِ النَّوْفَلِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَةَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام مَنْ أَقَامَ فَرَائِضَ اللَّهِ وَ اجْتَنَبَ مَحَارِمَ اللَّهِ وَ أَحْسَنَ الْوَلَایَةَ لِأَهْلِ بَیْتِ نَبِیِّ اللَّهِ وَ تَبَرَّأَ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلْیَدْخُلْ مِنْ أَیِّ أَبْوَابِ الْجَنَّهِ الثَّمَانِیَهِ شَاءَ (۶).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس واجبات را بجا آورد و از محرمات پرهیز نماید و در ولایت اهل بیت پیامبر طریق احسن را بپیماید و از دشمنان خدا بیزاری جوید، از هر درب هشت گانه بهشت که مایل است وارد می شود. - . امالی صدوق : ۲۸۳ - ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۳۸»

لی، الأمالی للصدوق الْوَرَّاقُ عَنْ سَعْدٍ عَنِ النَّهْدِیِّ عَنِ ابْنِ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ طَرِیفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ أَنَا سَیِّدُ وُلْدِ آدَمَ وَ أَنْتَ یَا عَلِیُّ وَ الْأَئِمَّهُ مِنْ بَعْدِکَ سَادَاتُ أُمَّتِی مَنْ أَحَبَّنَا فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ وَ مَنْ وَالانَا فَقَدْ وَالَی اللَّهَ وَ مَنْ عَادَانَا فَقَدْ عَادَی اللَّهَ وَ مَنْ أَطَاعَنَا فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ عَصَانَا فَقَدْ عَصَی اللَّهَ (۷).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابن نباته گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: من سرور فرزندان آدمم و تو یا علی و ائمه بعد از تو، سرور امت من هستید. هر که ما را دوست بدارد، خدا را دوست داشته و هر که با ما دشمن باشد، با خدا دشمنی کرده. هر که با ما ولایت داشته باشد، با خدا ولایت دارد و هر کس با ما دشمنی نماید، با خدا دشمنی کرده. و هر که ما را اطاعت کند، خدا را اطاعت کرده و هر که با ما مخالفت ورزد، با خدا مخالفت ورزیده است. - . امالی صدوق: ۲۸۵ -

**[ترجمه]

«۳۹»

ل، الخصال الْأَرْبَعُمِائَهِ قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَنْ تَمَسَّکَ بِنَا لَحِقَ وَ مَنْ سَلَکَ غَیْرَ طَرِیقِنَا غَرِقَ لِمُحِبِّینَا أَفْوَاجٌ مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ وَ لِمُبْغِضِینَا أَفْوَاجٌ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ

۱- فی نسخه: (هیبه) و فی المصدر: هبت.

۲- معانى الأخبار: ۵۶ و ۵۷.

۳- فى نسخه براءه من النار.

۴- أمالى الصدوق: ۲۸۳ و ۲۸۴.

۵- أمالى الصدوق: ۲۸۳ و ۲۸۴.

۶- أمالى الصدوق: ۲۸۳ و ۲۸۴.

۷- أمالى الصدوق: ۲۸۵.

وَ قَالَ علیه السلام مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَنَا بِلِسَانِهِ وَ قَاتَلَ مَعَنَا أَعْدَاءَنَا بِيَدِهِ فَهُمْ مَعَنَا فِي دَرَجَتِنَا وَ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَنَا بِلِسَانِهِ وَ لَمْ يُقَاتِلْ مَعَنَا أَعْدَاءَنَا فَهُوَ أَسْفَلُ مِنْ ذَلِكَ بِدَرَجَةٍ وَ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ لَمْ يُعِنَّا بِلِسَانِهِ وَ لَا بِيَدِهِ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَهُوَ مَعَ عَدُوِّنَا فِي النَّارِ وَ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ وَ لَمْ يُعِنْ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَ لَا بِيَدِهِ فَهُوَ فِي النَّارِ قَالَ علیه السلام أَنَا يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمَالُ يَعْسُوبُ الظَّلَمَةِ وَ اللَّهِ لَا يُحِبُّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يُبْغِضُنِي إِلَّا مُنَافِقٌ (۱).

**[ترجمه]خصال: از جمله احادیث اربعمائه (چهارصدتا) امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: هر که به ما چنگ زند، به هدف می رسد و هر که از غیر راه ما برود، غرق می شود. برای محبین و دوستان ما فوج هایی از رحمت خدا است و برای دشمنان ما نیز فوج هایی از خشم خدا.

ص: ۸۸

و فرمود: هر که ما را با دل دوست داشته باشد و با زبان کمک کند و به کمک ما با دشمنانمان با دست خود بجنگد، با ما خواهد بود در درجه ما. و هر که با دل ما را دوست داشته باشد و به زبان کمک کند، ولی به همراه ما با دشمنانمان نجنگد، او یک درجه کمتر از اولی است. و هر که ما را با دل دوست بدارد، ولی نه با زبان و نه با دست کمک نکند، او در بهشت است و هر که ما را با دل دشمن بدارد و با زبان و دست بر ضرر ما کار کند، او با دشمن ما در جهنم است. و هر که با دل دشمن بدارد و بر ضرر ما به وسیله دست و زبان کمک نکند، در جهنم است. فرمود: من پیشوای مؤمنانم و مال پیشوای ستمکاران. به خدا سوگند دوست نمی‌دارد مرا مگر مؤمن و دشمن نمی دارد مرا مگر منافق. - . خصال ۲ : ۱۶۴ - ۱۶۵ و ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۴۰»

ع، علل الشرائع مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مَهْرَوَيْهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَامٍ عَنْ أَبِي حَاتِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدُةَ أَبِي الرَّبِيعِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً فِي حَيَاتِي وَ بَعْدَ مَوْتِي كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ الْأَمْنَ وَ الْإِيمَانَ مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ أَوْ غَرَبَتْ وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فِي حَيَاتِي وَ بَعْدَ مَوْتِي مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ حُوسِبَ بِمَا عَمِلَ (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع: زید بن ثابت گفت: پیامبر اکرم فرمود هر که علی را در حیات من و بعد از مرگم دوست بدارد، مادامی که خورشید طلوع و غروب می کند، خداوند برای او امن و ایمان را می نویسد. و هر که او را دشمن بدارد در حیات من و بعد از مرگم، به مرگ جاهلیت مرده و نسبت به کردارش محاسبه خواهد شد. - . علل الشرائع: ۵۹ -

**[ترجمه]

«۴۱»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ خَلَفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ رَزِینٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: سِتُّ خِصَالٍ مَنْ کُنَّ فِیهِ کَانَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ وَ عَنْ یَمِینِهِ إِنَّ اللَّهَ یُحِبُّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ الَّذِی یُحِبُّ لِأَخِیهِ مَا یُحِبُّ لِنَفْسِهِ وَ یَکْرَهُ لَهُ مَا یَکْرَهُ لِنَفْسِهِ وَ یُنَاصِحُهُ الْوَلَایَهَ وَ یَعْرِفُ فَضْلِی وَ یَطَأُ عَقِبِی وَ یَنْتَظِرُ عَاقِبَتِی (۳).

**[ترجمه]محاسن: عثمان بن رزین از دیگری روایت کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: شش امتیاز است و هر که دارای آن باشد، در پیشگاه پروردگار و در طرف راست او است: خداوند دوست دارد مسلمانی را که برای برادر خود دوست بدارد آنچه را برای خود دوست می دارد، و ناپسند شمارد برای او آنچه را که برای خود ناپسند می شمارد، و ولایت خالصانه داشته باشد و آشنا به مقام من باشد، و پیروی از من کند و منتظر عاقبت من باشد. - . محاسن: ۹ - ۱۰ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالعاقبه دولته و دوله ولده علیه السلام (۴) فی الرجعه أو فی القیامه کما قال تعالی وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ (۵) و یحتمل أن یکون المراد بالعاقبه هنا الولد أو

۱- الخصال ۲: ۱۶۴ و ۱۶۵ و ۱۶۸.

۲- علل الشرائع: ۵۹.

۳- المحاسن: ۹ و ۱۰.

۴- أو الأعمّ منها و من دولتهم فی الدنیا قبل الرجعه. أو المراد ظهور حقانیته و میل الناس إلیه علیه السّلام.

۵- القصص: ۷۳.

آخر الأولاد فإن العاقبه تكون بمعنى الولد و آخر كل شى ء كما ذكره الفيروزآبادى فيكون المراد انتظار الفرج بظهور القائم عليه السلام.

**[ترجمه]شايد مراد از عاقبت، حكومت او و فرزندانش در رجعت - . و يا اعم از رجعت و حكومت آنها در دنيا قبل از رجعت است يا منظور ظهور حقانيت او و تمايل مردم به اوست. -

يا در قيامت است. چنان چه خداوند فرموده است «وَ الْعَاقِبَهُ لِلْمُتَّقِينَ» - . قصص / ۸۳ -

{و فرجم [نيك] براى پرهيزكاران است.} و شايد منظور از عاقبت در اينجا، فرزند يا

ص: ۸۹

آخرين فرزند است، زيرا عاقبت به معنى فرزند و آخر هر چيزى است، چنان چه فيروز آبادى گفته است، پس منظور انتظار فرج به ظهور قائم است.

**[ترجمه]

«۴۲»

سن، المحاسن بَكْرُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ أَبِى الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى اللَّهِ بِغَيْرِ حِجَابٍ وَ يَنْظُرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِغَيْرِ حِجَابٍ فَلْيَتَوَلَّ آلَ مُحَمَّدٍ وَ لِيَتَبَرَّأْ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ لْيَأْتَمَّ بِإِمَامِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُمْ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِغَيْرِ حِجَابٍ وَ نَظَرَ إِلَى اللَّهِ بِغَيْرِ حِجَابٍ (۱).

**[ترجمه]محاسن: بكر بن صالح از حضرت رضا عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: هر كس مسرور مى شود كه خداوند بدون پرده به او توجه داشته باشد و او نيز بى پرده خدا را ببيند، دوست بدارد آل محمّد را و بيزارى جويد از دشمنان آنها و پيرو امام مؤمنين از آل محمّد باشد. در اين صورت روز قيامت خدا بدون پرده او را مورد توجه قرار مى دهد و او خدا را بى پرده مى بيند. -. محاسن: ۶۰ -

**[ترجمه]

بيان

لعل المراد بنظره إليه تعالى النظر إلى نبينا و أئمتنا صلوات الله عليهم كما ورد فى الخبر أو إلى رحمته و كرامته أو هو كنايه عن غايه العرفان و بنظره تعالى إليه لطفه و إحسانه و هو مجاز شائع فى القرآن و الحديث و كلام العرب فالمراد بقوله عليه السلام بغير حجاب بغير واسطه.

**[ترجمه]شاید منظور از تماشا و دیدار خدا، دیدار پیامبر و ائمه علیهم السّلام است، چنان چه در خبر نیز رسیده، یا دیدن رحمت خدا و کرامت او است و یا منظور کنایه از کمال عرفان است. و منظور از دیدن خدا نیز لطف و احسان و توجه اوست. چنین استعمال هایی به صورت مجاز در قرآن معمول است و هم در حدیث و زبان عرب. پس منظور از بدون پرده، یعنی بی واسطه.

**[ترجمه]

«۴۳»

سن، المحاسن الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَحَبَّ (۲) أَهْلَ الْبَیْتِ وَ حَقَّقَ حُبَّنَا فِی قَلْبِهِ جَرَی یَنَابِیعُ الْحِكْمَهِ عَلَی لِسَانِهِ وَ جُدِّدَ الْإِیمَانُ فِی قَلْبِهِ وَ جُدِّدَ لَهُ عَمَلُ سَبْعِینَ نَبِیّاً وَ سَبْعِینَ صِدِّیقاً وَ سَبْعِینَ شَهِیداً وَ عَمَلُ سَبْعِینَ عَابِداً عَبَدَ اللَّهَ سَبْعِینَ سَنَهً (۳).

**[ترجمه]محاسن: مفضل از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر که اهل بیت را دوست داشته باشد و حب ما را در دل خویش محکم کند، سرچشمه های حکمت بر زبانش جاری می شود، ایمان در دلش تجدید می گردد و برای او عمل هفتاد پیامبر را می نویسند، با هفتاد صدیق و هفتاد شهید و عمل هفتاد عابدی را که هفتاد سال عبادت خدا را کرده باشد.
- . محاسن: ۶۱ -

**[ترجمه]

«۴۴»

سن، المحاسن مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ جَمَاعَهٍ عَنْ بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ لِی یَا بِشْرَ بْنَ غَالِبٍ مَنْ أَحَبَّنَا لَا یُحِبُّنَا إِلَّا لِلَّهِ جِئْنَا نَحْنُ وَ هُوَ كَهَاتَیْنِ وَ قَدَّرَ بَیْنَ سَبَّابَتَیْهِ وَ مَنْ أَحَبَّنَا لَا یُحِبُّنَا إِلَّا لِلدُّنْیَا فَإِنَّهُ إِذَا قَامَ قَائِمُ الْعَدْلِ وَسِعَ عَدْلُهُ الْبَرَّ وَ الْفَاجِرَ (۴).

**[ترجمه]محاسن: بشر بن غالب از حسین بن علی علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: یا بشر بن غالب! هر که ما را فقط برای خدا دوست بدارد، ما و او خواهیم آمد مانند این (و دو انگشت و بین دو سبابه خود را جمع کرد.) و هر که ما را فقط برای دنیا دوست داشته باشد، زمانی که امام بر پا کننده عدل قیام نماید، عدالت او شامل نیکوکار و تبهکار هر دو می شود. - . محاسن: ۶۱ -

**[ترجمه]

بیان

أی ینتفع من عدل الإمام فی الدنیا.

**[ترجمه]یعنی او از عدالت امام فقط در دنیا بهره مند می شود.

**[ترجمه]

«۴۵»

سن، المحاسن خَلَّادٌ الْمُقْرِی عَنْ قَیْسِ بْنِ الرَّبِیعِ عَنْ لَیْثِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ ابْنِ أَبِی لَیْلَی

ص: ۹۰

۱- المحاسن: ۶۰.

۲- فی المصدر: من أحبنا أهل البیت.

۳- المحاسن: ۶۱.

۴- المحاسن: ۶۱.

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ (۱) عَلِيٍّ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْزَمُوا مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِنَّهُ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ يَوَدُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ دَخَلَ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِنَا وَ الَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَا يَنْتَفِعُ عَبْدٌ بِعَمَلِهِ إِلَّا بِمَعْرِفَهِ حَقِّنَا (۲).

**[ترجمه]محاسن: ابن ابی لیلی

ص: ۹۰

از حسین بن علی علیهما السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: در راه محبت اهل بیت پایدار باشید، زیرا هر که با مودت ما اهل بیت به ملاقات خدا برود، به شفاعت ما داخل بهشت می شود. قسم به آن کسی که جانم در دست اوست، هیچ کس بهره مند از عمل خود نمی شود، مگر با شناخت حق ما. - . محاسن: ۶۱ -

**[ترجمه]

«۴۶»

سن، المحاسن مُحَمَّدُ بْنُ الْخَلِيلِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِى عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَذَّاءِ (۳) عَنْ أَبِى كَلَدَهَ عَنْ أَبِى جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الرَّوْحُ وَ الرَّاحَهُ وَ الرَّحْمَهُ وَ النُّصْرَهُ وَ الْيُسْرُ وَ الْيَسَارُ وَ الرِّضَا وَ الرِّضْوَانُ وَ الْفَرَجُ وَ الْمَخْرَجُ وَ الظُّهُورُ وَ التَّمْكِينُ وَ الْغُنْمُ وَ الْمَحَبَّهُ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِمَنْ وَالَى عَلِيّاً علیه السلام وَ ائْتَمَّ بِهِ (۴).

**[ترجمه]محاسن: ابو کلده از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: بشاشت و آسایش، رحمت و نصرت، آسودگی و در تنگدستی نبودن، خشنودی و رضوان، گشایش و راه یابی و ظهور، تمکین و غنیمت و محبت از جانب خدا و پیامبر، به کسی اختصاص دارد که علی را دوست داشته باشد و از او پیروی کند. - . محاسن: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۴۷»

سن، المحاسن أَبِى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ وَ الْحَضْرَمِيِّ (۵) عَنْ مُدْرِكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِى عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لِكُلِّ شَيْ ءٍ أَسَاسٌ وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۶).

**[ترجمه]محاسن: مدرک بن عبدالرحمن از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر چیزی اساسی دارد؛ اساس اسلام دوستی ما اهل بیت است. - . محاسن: ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۴۸»

سن، المحاسن عَلِيُّ بْنُ الْحَكَمِ أَوْ غَيْرُهُ عَنْ حَفْصٍ الدَّهَّانِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ فَوْقَ کُلِّ عِبَادَهٍ عِبَادَهٌ وَ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ أَفْضَلُ (۷) عِبَادَهٍ (۸).

**[ترجمه]محاسن: حفص دهّان گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: بالاتر از هر عبادت، عبادتی است و محبت ما اهل بیت، برترین عبادت است. - . محاسن: ۱۵۰ -

**[ترجمه]

«۴۹»

سن، المحاسن مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنِ الْفُضَیْلِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ علیه السلام أَیُّ شَیْ ءٍ أَفْضَلُ مَا یَتَقَرَّبُ بِهِ الْعِبَادُ إِلَی اللَّهِ فِیمَا افْتَرَضَ عَلَیْهِمْ فَقَالَ أَفْضَلُ مَا یَتَقَرَّبُ بِهِ الْعِبَادُ إِلَی اللَّهِ طَاعَهُ اللَّهِ وَ طَاعَهُ رَسُولِهِ وَ حُبُّ اللَّهِ وَ حُبُّ رَسُولِهِ وَ أُولِی الْأَمْرِ وَ کَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ حُبُّنَا إِیمَانٌ وَ بُغْضُنَا کُفْرٌ (۹).

ص: ۹۱

۱- فی المصدر: عن لیث بن أبی سلیمان عن ابن أبی لیلی عن الحسن بن علیّ علیهما السلام.

۲- المحاسن: ۶۱.

۳- فی المصدر: عن ابی محمّد الخلیل بن یزید عن عبد الرحمن الحذاء.

۴- المحاسن: ۱۴۲ فیه: و من رسوله.

۵- فی المصدر: عن عبد اللّه بن القاسم الحضرمی.

۶- المحاسن: ۱۵۰.

۷- فی نسخه: افضل العباده.

۸- المحاسن: ۱۵۰.

۹- المحاسن: ۱۵۰.

**[ترجمه]محاسن: محمّد بن على از فضيل نقل كرد كه به حضرت ابوالحسن عليه السّلام عرض كردم: چه چيز از واجبات بيشتر موجب تقرب به خدا مى شود؟ فرمود: بهترين چيزى كه موجب تقرب بندگان به خدا مى شود، اطاعت خدا و پيامبر و دوستى خدا و پيامبر و اولى الامر است. حضرت باقر عليه السّلام مى فرمود: دوست داشتن ما ايمان است و دشمنى با ما كفر. - . محاسن: ۱۵۰ -

ص: ۹۱

**[ترجمه]

«۵۰»

ير، بصائر الدرجات ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَا زَيْدُ حُبُّنَا إِيمَانٌ وَ بُغْضُنَا كُفْرٌ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زيد شحام گفت: حضرت صادق عليه السّلام به من فرمود: حب ما ايمان و بغض ما كفر است. - . بصائر الدرجات ... -

**[ترجمه]

«۵۱»

مل، كامل الزيارات أَبِي عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحُرِّ أَخِي أُدَيْمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ مَا أَحْبَبْتُمُونَا عَلَى ذَهَبٍ وَ لَا فِضَّةٍ عِنْدَنَا قَالَ أَيُّوبُ قَالَ أَصْحَابُنَا وَ قَدْ عَرَفْتُمْ مَوْضِعَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ (۲).

**[ترجمه]كامل الزيارات: ايوب بن حر برادر اديم گفت: از حضرت صادق عليه السّلام شنيدم كه مى‌فرمود: شما ما را براى طلا و نقره اى كه نزد ما است دوست نداشته ايد. دوستان پس از شنيدن اين خبر گفتند: درست است! شما ارزش طلا و نقره را مى‌دانيد. - . كامل الزيارات ... -

**[ترجمه]

بيان

لعل المعنى أني لما ذكرت هذا الخبر للأصحاب قالوا قد عرفتم من هذا الخبر موضع الذهب و الفضه و أنه ليس لهما قدر عند الأئمه عليهم السلام أو المعنى أن الأصحاب ذكروا هذه الجمله في تلك الروايه فيكون من كلام الإمام عليه السلام مخاطبا للشيعه أي لما عرفتم دناءه الذهب و الفضه و رفعه درجات الآخره ما طلبتم بحبكم لنا الدنيا.

و يحتمل أن يكون المعنى أن الأصحاب قالوا عند ذكر الخبر مخاطبين للأئمه عليهم السلام إنكم مع معرفتكم بمواضع المعادن و

الکنوز و کلها بیدکم لا تعطونها شیعتکم لئلا تصیر نیاتهم مشوبه أو قال أصحابنا قد عرفتم أن ذلک کنایه من أن خلفاء الجور موضع الذهب و الفضه و ترکتموهم أو مع علمکم بمواضعها ترکتموها و لعل الأول أظهر.

**[ترجمه]شاید معنی این است که وقتی من این خبر را به اصحاب گفتم، گفتند شما از این خبر جایگاه طلا و نقره را دانستید و این که طلا و نقره ارزشی در نزد ائمه علیهم السّلام ندارند. یا معنی این است که اصحاب این جمله را در آن روایت ذکر کرده اند، پس از کلام امام علیه السّلام است که شیعه را خطاب قرار داده است، یعنی زمانی که بی ارزشی طلا و نقره و بالا بودن درجات آخرت را دانستید، با محبتی که به ما دارید، دنیا را طلب نکردید. و شاید معنی این است که اصحاب هنگام ذکر این خبر، خطاب به ائمه علیهم السّلام گفتند که شما با شناختتان نسبت به جایگاه های معادن و گنج ها، و همه این ها به دست شماست و آنها را به شیعیانتان نمی دهید تا نیت هایشان ناخالص نشود. یا اصحاب ما گفتند شناختید که این کنایه است از این که خلفای ستمگر به جای طلا و نقره هستند و شما آنها را ترک نمودید، یا اصحاب گفتند با علم شما به مواضع معادن و گنج ها، رهایشان کردید و شاید معنی اول اظهر باشد.

**[ترجمه]

«۵۲»

سن، المحاسن عَلِيُّ بْنُ الْحَكَمِ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي خَلَفٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الرَّوْحُ وَ الرَّاحَهُ وَ الْفَلْجُ وَ الْفَلَاحُ وَ النَّجَاحُ وَ الْبَرَكَهُ وَ الْعَفْوُ وَ الْعَافِيَهُ وَ الْمُعَافَاهُ وَ الْبُشْرَى وَ النَّضْرَهُ وَ الرِّضَا وَ الْقُرْبُ وَ الْقَرَابَهُ وَ النَّصْرُ وَ الظَّفَرُ وَ التَّمْكِينُ وَ السُّرُورُ وَ الْمَحَبَّهُ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى مَنْ أَحَبَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام وَ وَالاهُ وَ ائْتَمَّ بِهِ وَ أَقَرَّ بِفَضْلِهِ وَ تَوَلَّى الْأَوْصِيَاءَ مِنْ بَعْدِهِ وَ حَقٌّ عَلَيَّ أَنْ أُدْخِلَهُمْ فِي شَفَاعَتِي وَ حَقٌّ عَلَى رَبِّي أَنْ يَسْتَجِيبَ لِي فِيهِمْ وَ هُمْ أَتْبَاعِي وَ مَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي جَرَى فِيَّ مَثَلُ إِبْرَاهِيمَ علیه السلام وَ فِي الْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِي لِأَنِّي مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ إِبْرَاهِيمُ مِنِّي دِينُهُ

ص: ۹۲

۱- بصائر الدرجات:.

۲- کامل الزیارات:.

دِینِی وَ سُنَّتُهُ سُنَّتِی وَ أَنَا أَفْضَلُ مِنْهُ وَ فَضْلِی مِنْ فَضْلِهِ وَ فَضْلُهُ مِنْ فَضْلِی وَ یُصَدِّقُ (۱) قَوْلِی قَوْلُ (۲) رَبِّی ذُرِّیَّهً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِیعٌ عَلِیمٌ (۳)

**[ترجمه]محاسن: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: رحمت و آسایش و غلبه و رستگاری و پیروزی و برکت و آمرزش و سلامتی و تندرستی و بی نیازی از مردم و بشارت و شادمانی و خشنودی و نزدیکی به خدا و خویشاوندی با ائمه و یاری و ظفر و تمکین قدرت و سرور و محبت از جانب خداوند تبارک و تعالی، به کسی اختصاص دارد که علی بن ابی طالب را دوست بدارد، او را ولی امر بداند، از او پیروی کند، به مقامش اقرار نماید و جانشینانش را پس از او، ولی امر خود بداند، و بر من لازم است که آنها را مشمول شفاعت خود کنم و بر خداوند لازم است که دعای مرا درباره آنها مستجاب نماید. ایشان پیروان من هستند و هر که پیرو من باشد، از من است. درباره من و جانشینانم پس از من مثل ابراهیم جاری است، زیرا من از ابراهیم و ابراهیم علیه السّلام از من است؛ دین او

ص: ۹۲

دین من و سنت او سنت من است، و من از او برترم و فضل من از فضل اوست و فضل او از فضل من است. سخن مرا سخن پروردگارم تصدیق می نماید: «ذُرِّیَّهً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِیعٌ عَلِیمٌ» - . آل عمران / ۳۴ - {فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند و خداوند شنوای داناست.} - . محاسن: ۱۵۲ -

**[ترجمه]

بیان

الروح الرحمه و الفلاح الفوز و النجاه و النجاح الظفر بالمطلوب

و قال فی النهایه فیه سلوا الله العفو و العافیه و المعافاه.

فالعفو محو الذنوب و العافیه أن یسلم من الأسقام و البلایا و المعافاه هی أن یعافیک الله من الناس و یعافیهم منک أی یغنیک عنهم و یغنیهم عنک و یصرف أذاهم عنک و أذاک عنهم و قیل هی مفاعله من العفو و هو أن یعفو عن الناس و یعفوا هم عنه انتهی.

و البشری فی الدنیا علی لسان أئمتهم و عند الموت و فی القیامه و النصره بالحجه و الرضا من الله و رضا الله عنهم و القرب من الله و القرابه من الأئمه و النصر فی الرجعه و الظفر علی الأعادی فی الدنیا و الآخره و کذا التمکین فی الرجعه و السرور عند الموت و فی الآخره.

**[ترجمه]«الروح» یعنی رحمت و «الفلاح» یعنی رستگاری و نجات و «النجاح» یعنی رسیدن به مطلوب. و در نهایه گفته است: «فیه سلوا الله العفو و العافیه و المعافاه»: «العفو» یعنی محو شدن گناهان و «العافیه» یعنی این که از مرض ها و بلایا سالم بماند، و

«المعافاه» یعنی خـدا تو را از مردم در امـان بـدارد و مردم را از تو، یعنی تو را از آنها بی نیاز گردانـد و آنها را از تو، و آزار و اذیت ایشـان را از تو دور کنـد و اذیت و آزار تو را از ایشـان. و گفته شـده که «معافـاه» از بـاب مفـاعله از «عفو» است، یعنی او مردم را ببخشد و مردم نیز او را ببخشند. (پایان نقل قول)

«البشـری»: در دنیا بر زبان ائمه علیهم السّـلام و هنگام مرگ و در قیامت، و «النصره»: با حجت و «الرضا»: از خدا و رضایت خدا از آنهـا، و «القرب»: از خـدا و «القرابـه»: از ائمـه علیهـم السّـلام و یـاری در رجعـت، و «الظفر»: بر دشـمنان در دنیـا و آخرت و همچنین تمکین در رجعت و سرور هنگام مرگ و در آخرت.

**[ترجمه]

«۵۳»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْـدِ اللَّهِ الْجَعْفَرِیِّ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَـیْنِ علیهما السـلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله فِی الْجَنَّهِ ثَلَاثُ دَرَجَاتٍ وَ فِی النَّارِ ثَلَاثُ دَرَکَاتٍ فَأَعْلَی دَرَجَاتِ الْجَنَّهِ لِمَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ نَصَـرَنَا بِلِسَانِهِ وَ یَـدِهِ وَ فِی الـدَّرَجَهِ الثَّانِیَهِ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ نَصَـرَنَا بِلِسَانِهِ وَ فِی الدَّرَجَهِ الثَّالِثَهِ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ فِی أَسْـفَلِ الدَّرْکِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَـنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَ عَلَیْنَا بِلِسَانِهِ وَ یَـدِهِ وَ فِی الدَّرْکِ الثَّانِیَهِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَـنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَ عَلَیْنَا بِلِسَانِهِ وَ فِی الدَّرْکِ الثَّالِثَهِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ (۴).

۱- فی المصدر: و تصدیق.

۲- آل عمران: ۳۰.

۳- المحاسن: ۱۵۲.

۴- المحاسن: ۱۵۳.

**[ترجمه]محاسن: ابو حمزه ثمالی گفت: علی بن الحسین علیهما السّلام فرمود: پیامبر اکرم فرموده: در بهشت سه درجه است و در جهنم نیز سه نوع بدبختی است. بالاترین درجه بهشت مخصوص کسی است که ما را با دل دوست داشته و با زبان و دست یاری کرده باشد. و در درجه دوم کسانی هستند که ما را به دل دوست داشته و با زبان یاری کرده باشند. و در درجه سوم کسانی هستند که به دل ما را دوست داشته باشد. و در پایین ترین عذابگاه جهنم، کسانی هستند که ما را به دل دشمن داشته و با زبان و دست علیه ما کار کردند. و در درجه خفیف تر از آن کسانی هستند که ما را به دل دشمن داشته و با زبان علیه ما کار کردند. در درجه سوم کسانی هستند که فقط با دل ما را دشمن داشته اند. - . محاسن: ۱۵۳ -

ص: ۹۳

**[ترجمه]

«۵۴»

سن، المحاسن مَنْصُورُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحِیمِ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِی الْمِقْدَامِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام إِنَّمَا مَثَلُکَ مَثَلُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَإِنَّهُ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَیْنِ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ ثُلُثَیِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَکَأَنَّمَا قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ کَذَلِکَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ ثُلُثِ ثَوَابِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ نَصَرَکَ بِلِسَانِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ ثُلُثَیْ ثَوَابِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ وَ مَنْ أَحَبَّکَ بِقَلْبِهِ وَ نَصَرَکَ بِلِسَانِهِ وَ یَدِهِ کَانَ لَهُ مِثْلُ ثَوَابِ الْعِبَادِ (۱).

**[ترجمه]محاسن: عمرو بن ابی المقدام از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: مثل تو مانند «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» است. هر که یک بار آن را بخواند، مثل این است که یک سوم قرآن را خوانده و هر که دو بار بخواند، دو سوم قرآن را و هر که سه مرتبه بخواند، مثل این است که تمام قرآن را خوانده است. همچنین هر کس تو را با دل دوست داشته، معادل ثواب یک سوم از اعمال بندگان را به او می‌دهند و هر که تو را با دل دوست داشته باشد و با زبان یاری ات کند، به او دو سوم از ثواب اعمال بندگان را می‌دهند و هر کس تو را با دل دوست داشته باشد و با زبان و دست خود یاری کند، معادل ثواب تمام بندگان را به او می دهند. - . محاسن: ۱۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد ثواب أعمال العباد من غیر المحبین تقدیرا أو أعمالهم غیر الحب أی أعمال الجوارح و الأظهر أن المراد أنهم یعطون مثل ثواب أعمال العباد استحقاقا و إن کان ما یتفضل علیهم أکثر.

**[ترجمه]شاید منظور ثواب، اعمال بندگان غیر محب است به طور فرضی. یا ثواب اعمال محبین به جز ثواب حب و علاقه، یعنی اعمال اعضاء. اما اظهر این است که معادل ثواب اعمال بندگان از روی استحقاق به آنها داده می شود، گرچه آنچه بر

آنها تفضل می فرماید، بیشتر از این است.

**[ترجمه]

«۵۵»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ أَبِی عُبَیْدَهَ الْحَذَّاءِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ بِأَبِی أَنْتَ رُبَّمَا خَلَا بِیَ (۲) الشَّیْطَانُ فَخَبُثَتْ نَفْسِی ثُمَّ ذَکَرْتُ حُبِّی إِیَّاکُمْ وَ انْقِطَاعِی إِلَیْکُمْ فَطَابَتْ نَفْسِی فَقَالَ یَا زِیَادُ وَیْحَکَ وَ مَا الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ أَ لَا تَرَی إِلَی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی (۳) إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابو عبیده حذاء گفت: خدمت حضرت باقر علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: پدرم فدایت شود! گاهی که شیطان مرا تنها می یابد، نفسم آلوده می شود. بعد به یاد محبتی که به شما دارم می افتم و این که خدمت شما می رسم، باز نفسم پاک می شود. فرمود: ای زیاد، وای بر تو! مگر دین جز حبّ است؟ مگر این آیه را نشنیده ای: «إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ» - . آل عمران / ۳۱ - {بگو اگر خدا را دوست دارید از من پیروی کنید تا خدا دوستتان بدارد}؟ - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۶۷ -

**[ترجمه]

بیان

لعل الاستشهاد بالآیه إما لأن حبهم من حب الله أو بیان أن الحب لا یتم إلا بالمتابعه (۵).

**[ترجمه]شاید استشهاد به آیه یا به جهت این است که دوستی با آنها از دوستی با خدا است یا به این جهت که حب تکمیل نمی شود، مگر با متابعت. - . یا این که حقیقت دین، حب خداست و متابعت پیامبر صلّی الله علیه و آله از لوازم آن. -

**[ترجمه]

«۵۶»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ بَشِیرٍ الدَّهَّانِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَرَفْتُمْ فِی مُنْکِرِینَ کَثِیرٍ وَ أَحْبَبْتُمْ فِی مُبْغِضِینَ کَثِیرٍ وَ قَدْ یَکُونُ حُبّاً لِلَّهِ فِی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ حُبّاً فِی الدُّنْیَا فَمَا کَانَ

۱- المحاسن: ۱۵۳ فیه: مثل ثواب أعمال العباد.

۲- فی نسخه: خلانی.

۳- آل عمران: ۲۹.

۴- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۱۶۷.

۵- أو أن حقیقه الدین هو الحب للّه تعالی و متابعه الرسول من لوازم حبّه تعالی.

فِی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ فَثَوَابُهُ عَلَی اللَّهِ وَ مَا کَانَ فِی الدُّنْیَا لَیْسَ بِشَیْ ءٍ ثُمَّ نَفَضَ یَدَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الْمُرْجِئَهَ وَ هَذِهِ الْقَدَرِیَّهَ وَ هَذِهِ الْخَوَارِجَ لَیْسَ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا یَرَی أَنَّهُ عَلَی الْحَقِّ وَ إِنَّکُمْ إِنَّمَا أَحْبَبْتُمُونَا فِی اللَّهِ ثُمَّ تَلَا أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ وَ ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا مَنْ یُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللَّهَ إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ (۱)

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: بشیر دهان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: شما شناختید در میان منکرین زیاد و علاقه پیدا کردید در میان دشمنان فراوان. - . تلاش برای رفع ابهام از این سطر به جایی نرسید. شاید افتادگی ای در متن حدیث باشد. (مترجم) -

گاهی علاقه به خدا در راه خدا و پیامبر است و گاهی علاقه در راه دنیا است.

ص: ۹۴

آنچه در راه خدا و پیامبر باشد، پاداش آن بر خدا است و آنچه در راه دنیا باشد، چیزی نیست. و دست خود را به علامت بی ارزش بودن تکان داد. سپس فرمود: این مرجئه و قدری‌ها و خوارج، همه مدعی هستند که خودشان بر حق می‌باشند، ولی شما ما را در راه خدا دوست می‌دارید. سپس این آیات را خواند: «أَطِیعُوا اللَّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ» - . نساء / ۵۹ - {خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را [نیز] اطاعت کنید.} «وَ ما آتاکُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهاکُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» - . حشر / ۷ - {آنچه را فرستاده [او] به شما داد آن را بگیرید و از آنچه شما را باز داشت بازایستید.} «مَنْ یُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطاعَ اللَّهَ» - . نساء / ۸۰ - {هر کس از پیامبر فرمان برد در حقیقت خدا را فرمان برده است.} «إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ» - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۶۷ - {بگو: «اگر خدا را دوست دارید، از من پیروی کنید تا خدا دوستتان بدارد.}

**[ترجمه]

تبیین

لعل المعنی أن الحب لله أنما ینفع إذا کان مع العمل بطاعته و متابعه من أمر بطاعته فهؤلاء المخالفون و إن کانوا یحبون الله تعالی لکن لما خالفوا أمره لم ینفعهم الحب ثم استشهد علیه السلام بالآیات لبیان أنهم خالفوا أمره تعالی و بالآیه الأخیره علی أن علامه حب الله تعالی متابعه الرسول صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]شاید منظور این باشد که علاقه و حب به خدا در صورتی سودمند می‌باشد که همراه با عمل به دستور خدا و پیروی از کسی که خداوند دستور اطاعتش را داده باشد، است. اما مخالفین گرچه خدا را دوست می‌دارند، ولی چون مخالفت با فرمان خدا کرده اند، این محبت برای ایشان سودی ندارد. آن گاه برای توجه دادن به مخالفت کردن آنها با امر خدا، استشهاد به آیات می‌فرماید و با ذکر آیه آخری می‌فهماند که علامت دوست داشتن خدا، پیروی از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله است.

**[ترجمه]

«۵۷»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ بُرَیْدِ بْنِ مُعَاوِیَهَ الْعِجْلِیِّ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِذْ دَخَلَ عَلَیْهِ قَادِمٌ مِنْ خُرَاسَانَ مَاشِیاً فَأَخْرَجَ رِجْلَیْهِ وَ قَدْ تَغَلَّفَتَا وَ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا جَاءَ بِی مِنْ حَیْثُ جِئْتُ إِلَّا حُبُّکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ اللَّهِ لَوْ أَحَبَّنَا حَجَرٌ حَشَرَهُ اللَّهُ مَعَنَا وَ هَلِ الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ قُلْ إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَ قَالَ یُحِبُّونَ مَنْ هاجَرَ إِلَیْهِمْ وَ هَلِ الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: برید بن معاویه عجلی گفت: خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودم که یک نفر تازه وارد از خراسان داخل شد که پیاده آمده بود. او پاهای خود را که پینه بسته بود نشان داد و گفت: به خدا قسم مرا از این راه دور خدمت شما نیاورده، مگر محبت شما اهل بیت. حضرت باقر علیه السّلام فرمود: به خدا قسم اگر سنگی ما را دوست داشته باشد، خداوند او را با ما محشور می کند. «هل الدین الا الحب»، (مگر دین غیر حب و دوستی است؟) خداوند فرموده: «قُل إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ» و فرمود «یُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَیْهِمْ» - . حشر / ۹ -

{هر کس را که به سوی آنان کوچ کرده دوست دارند.} و «هل الدین الا الحب». - .

تفسیر عیاشی ۱ : ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۵۸»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ رِبْعِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قِیلَ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّا نُسَمِّی بِأَسْمَائِکُمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِکُمْ فَیَنْفَعُنَا ذَلِکَ فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ وَ هَلِ الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ قَالَ اللَّهُ إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوبَکُمْ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ربعی پسر عبداللّه گفت: به حضرت صادق عرض کردند: فدایت شویم! ما بچه های خود را به نام شما و پدران گرامتان می نامیم. آیا این کار برای ما سودمند است؟ فرمود: بله به خدا سوگند، آیا دین جز محبت است؟ خداوند می فرماید: «إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوبَکُمْ» - . تفسیر عیاشی ۱ : ۱۶۷ - ۱۶۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله إنا نسمی أی أولادنا و الجواب مبنی علی أن التسمیه متفرعه علی الحب.

١- تفسير العيّاشيّ ١: ١٦٧. الآيه الأولى فى النساء: ٦٢ و الثانيه فى الحشر: ٧ و الثالثه فى النساء: ٨٢ و الرابعه فى آل عمران: ٢٩.

٢- تفسير العيّاشيّ ١: ١٦٧، و الآيه الأولى فى آل عمران: ٢٩ و الثانيه فى الحشر: ٩.

٣- تفسير العيّاشيّ ١: ١٦٧ و ١٦٨ و الآيه فى آل عمران: ٢٩.

**[ترجمه]عبارت «إنا نسمّی» یعنی فرزندانمان را و جواب این است که نام نهادن فرزندان به نام ائمه علیهم السّلام، از حبّ و دوستی سرچشمه می گیرد.

ص: ۹۵

**[ترجمه]

«۵۹»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنْ جَبْرَئِیلَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَا عِبَادِی اعْمَلُوا أَفْضَلَ الطَّاعَاتِ وَ أَعْظَمَهَا لِأُسَامِحَكُمْ وَ إِنْ قَصَّرْتُمْ فِیمَا سِوَاهَا وَ اتْرُكُوا أَعْظَمَ الْمَعَاصِی وَ أَقْبَحَهَا لِئَلَّا أُنَاقِشَكُمْ فِی رُكُوبِ مَا عَدَاهَا إِنَّ أَعْظَمَ الطَّاعَاتِ تَوْحِیدِی وَ تَصْدِیقُ نَبِیِّی وَ التَّسْلِیمُ لِمَنْ یَنْصِبُهُ (۱) بَعْدَهُ وَ هُوَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام وَ الْأَئِمَّةُ الطَّاهِرُونَ مِنْ نَسْلِهِ علیه السلام وَ إِنَّ أَعْظَمَ الْمَعَاصِی عِنْدِی الْكُفْرُ بِی وَ بِنَبِیِّی وَ مُنَابَذَةُ وَلِیِّ مُحَمَّدٍ بَعْدَهُ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ أَوْلِیَائِهِ بَعْدَهُ فَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَكُونُوا عِنْدِی فِی الْمَنْظَرِ الْأَعْلَی وَ الشَّرَفِ الْأَشْرَفِ فَلَا یَكُونَنَّ أَحَدٌ مِنْ عِبَادِی آثَرَ عِنْدَكُمْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَ بَعْدَهُ مِنْ أَخِیهِ عَلِیٍّ وَ بَعْدَهُمَا مِنْ أَبْنَائِهِمَا الْقَائِمِینَ بِأُمُورِ عِبَادِی بَعْدَهُمَا فَإِنَّ مَنْ كَانَ ذَلِكَ عَقِیدَتَهُ جَعَلْتُهُ مِنْ أَشْرَفِ (۲) مُلُوكِ جِنَانِی وَ اعْلَمُوا أَنَّ أَبْغَضَ الْخَلْقِ إِلَیَّ مَنْ تَمَثَّلَ بِی وَ ادَّعَی رُبُوبِیَّتِی وَ أَبْغَضَهُمْ إِلَیَّ بَعْدَهُ مَنْ تَمَثَّلَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ نَازَعَهُ نُبُوَّتَهُ وَ ادَّعَاهَا وَ أَبْغَضَهُمْ إِلَیَّ بَعْدَهُ مَنْ تَمَثَّلَ بِوَصِیِّ مُحَمَّدٍ وَ نَازَعَهُ مَحَلَّهُ وَ شَرَفَهُ وَ ادَّعَاهُمَا وَ أَبْغَضَ الْخَلْقِ إِلَیَّ بَعْدَ هَؤُلَاءِ الْمُدَّعِینَ لِمَا هُمْ بِهِ لِسَخَطِی مُتَعَرِّضُونَ مَنْ كَانَ لَهُمْ عَلَی ذَلِكَ مِنَ الْمُعَاوِنِینَ وَ أَبْغَضَ الْخَلْقِ إِلَیَّ بَعْدَ هَؤُلَاءِ مَنْ كَانَ مِنَ الرَّاضِینَ بِفِعْلِهِمْ وَ إِنْ لَمْ یَكُنْ لَهُمْ مِنَ الْمُعَاوِنِینَ كَذَلِكَ (۳) أَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَیَّ الْقَوَّامُونَ بِحَقِّی وَ أَفْضَلُهُمْ لَدَیَّ وَ أَكْرَمُهُمْ عَلَیَّ مُحَمَّدٌ سَیِّدُ الْوَرَی وَ أَكْرَمُهُمْ وَ أَفْضَلُهُمْ بَعْدَهُ عَلِیٌّ أَخُو الْمُصْطَفَی الْمُرْتَضَی ثُمَّ مَنْ بَعْدَهُ مِنَ الْقَوَّامِینَ بِالْقِسْطِ مِنْ أَئِمَّةِ الْحَقِّ وَ أَفْضَلُ النَّاسِ بَعْدَهُمْ مَنْ أَعَانَهُمْ عَلَی حَقِّهِمْ وَ أَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَیَّ بَعْدَهُمْ مَنْ أَحَبَّهُمْ وَ أَبْغَضَ أَعْدَاءَهُمْ وَ إِنْ لَمْ یُمْكِنْهُ مَعُونَتُهُمْ (۴).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: پیامبر اکرم از جبرئیل، از جانب خدا نقل کرد که فرمود: بندگان من! بزرگ‌ترین اطاعت و با ارزش ترین آنها را بجای آورید تا بر شما آسان بگیرم، گرچه در مورد بقیه اطاعت ها کوتاهی داشته باشید. و رها کنید بزرگ‌ترین و زشت ترین گناهان را تا پی گیری نکنم با شما درباره سایر گناهان. بزرگ‌ترین اطاعت ها توحید من و تصدیق پیامبر من و تسلیم در مقابل کسانی است که او جانشین خود قرار می‌دهد و او علی بن ابی طالب و ائمه طاهرین از نژاد او است. و بزرگ ترین گناهان در نزد من، کفر به من و پیامبر من است و جنگ کردن با جانشین پیامبر بعد از او علی بن ابی طالب و اولیای بعد از او. اگر می خواهید در نزد من در منظر اعلی و مقام بس ارجمند باشید، نباید هیچ کس در نظر شما مقدم و بهتر از محمّد و بعد از او برادرش علی و بعد از این دو، فرزندان آنها که جانشین و قائمان به امور بندگان هستند پس از آن دو باشد. هر کس چنین عقیده ای داشته باشد، او را از بهترین فرمانروایان بهشت خود قرار می دهم. بدانید دشمن ترین فرد در نزد من، کسی است که خود را به شکل من در آورد و ادعای خدایی کند. و دشمن ترین فرد نزد من بعد از او، کسی است که به شکل محمّد صلّی اللّه علیه و آله درآید و در نبوت با او به نزاع پردازد و ادعای نبوت کند. و دشمن ترین شخص بعد از آن دو، کسی است که به صورت وصی او درآید و موقعیت مقامش را ادعا کند. و دشمن ترین مردم نزد من بعد از این

ادعاکنندگان، کسانی هستند که آنها را در این ادعا کمک کنند و مشمول خشم من شوند. و دشمن ترین افراد بعد از این ها، کسانی هستند که راضی به فعل آنها باشند، گرچه کمک به ایشان نکرده باشند. همچنین محبوب ترین مردم در نزد من، کسانی هستند که در راه من پایدار باشند، و گرامی ترین و باارزش‌ترین فرد در نزد من، محمّد سرور جهانیان و گرامی ترین و با ارزش ترین فرد بعد از او علی برادر اوست. سپس بعد از او عدالت گستران از ائمه حق و برترین مردم پس از آنها کسانی هستند که آنها را در حقشان کمک کنند و محبوب ترین فرد بعد از آنها نزد من، کسی است که آنها را دوست داشته باشد و دشمنان ایشان را دشمن، گرچه نتواند به آنها کمک کند. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۵ -

**[ترجمه]

بیان

المنابذه المحاربه.

ص: ۹۶

۱- فی المصدر: لمن نصبه بعده.

۲- فی المصدر: من اشراف ملوک جناتی.

۳- فی المصدر: و کذلک.

۴- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۵.

**[ترجمه]«المنابذه» یعنی محاربه.

ص: ۹۶

**[ترجمه]

«۶۰»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ لَمَّا خَلَقَ الْعَرْشَ خَلَقَ لَهُ ثَلَاثَمِائَهٍ وَ سِتِّینَ أَلْفَ رُکْنٍ وَ خَلَقَ عِنْدَ کُلِّ رُکْنٍ ثَلَاثَمِائَهِ أَلْفٍ وَ سِتِّینَ أَلْفَ مَلَکٍ لَوْ أَذِنَ اللَّهُ تَعَالَی لِأَصْغَرِهِمْ فَالْتَقَمَ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعَ مَا کَانَ ذَلِکَ بَیْنَ لَهَوَاتِهِ إِلَّا کَالرَّمْلَهِ فِی الْمَفَازَهِ الْفَضْفَاضَهِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ یَا عِبَادِی احْتَمِلُوا عَرْشِی هَذَا فَتَعَاطَوْهُ فَلَمْ یُطِیقُوا حَمْلَهُ وَ لَا تَحْرِیکَهُ فَخَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَعَ کُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ وَاحِداً فَلَمْ یَقْدِرُوا أَنْ یُزَعْزِعُوهُ فَخَلَقَ اللَّهُ مَعَ کُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَشَرَهً فَلَمْ یَقْدِرُوا أَنْ یُحَرِّکُوهُ فَخَلَقَ اللَّهُ بِعَدَدِ کُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مِثْلَ جَمَاعَتِهِمْ فَلَمْ یَقْدِرُوا أَنْ یُحَرِّکُوهُ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِجَمِیعِهِمْ خَلُّوهُ عَلَیَّ أُمْسِکْهُ بِقُدْرَتِی فَخَلَّوْهُ فَأَمْسَکَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِقُدْرَتِهِ ثُمَّ قَالَ لِثَمَانِیَهٍ مِنْهُمُ احْمِلُوهُ أَنْتُمْ فَقَالُوا یَا رَبَّنَا لَمْ نُطِقْهُ نَحْنُ وَ هَذَا الْخَلْقُ الْکَثِیرُ وَ الْجَمُّ الْغَفِیرُ فَکَیْفَ نُطِیقُهُ الْآنَ دُونَهُمْ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَنِّی أَنَا اللَّهُ الْمُقَرِّبُ لِلْبَعِیدِ (۱) وَ الْمُذَلِّلُ لِلْعَبِیدِ وَ الْمُخَفِّفُ لِلشَّدِیدِ وَ الْمُسَهِّلُ لِلْعَسِیرِ أَفْعَلُ مَا أَشَاءُ وَ أَحْکُمُ مَا أُرِیدُ أُعَلِّمُکُمْ کَلِمَاتٍ تَقُولُونَهَا یَخِفُّ بِهَا عَلَیْکُمْ قَالُوا وَ مَا هِیَ یَا رَبَّنَا قَالَ تَقُولُونَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّهَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیمِ وَ صَلَّی اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّیِّبِینَ فَقَالُوهَا فَحَمَلُوهُ وَ خَفَّ عَلَی کَوَاهِلِهِمْ کَشَعْرَهٍ نَابِتَهٍ عَلَی کَاهِلِ رَجُلٍ جَلْدٍ قَوِیٍّ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِسَائِرِ تِلْکَ الْأَمْلَاکِ خَلُّوا عَلَی هَؤُلَاءِ الثَّمَانِیَهِ عَرْشِی لِیَحْمِلُوهُ وَ طُوفُوا أَنْتُمْ حَوْلَهُ وَ سَبِّحُونِی وَ مَجِّدُونِی وَ قَدِّسُونِی فَإِنِّی أَنَا اللَّهُ الْقَادِرُ عَلَی مَا رَأَیْتُمْ (۲) وَ عَلَی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ فَقَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا أَعْجَبَ أَمْرَ هَؤُلَاءِ الْمَلَائِکَهِ حَمَلَهِ الْعَرْشِ فِی کَثْرَتِهِمْ وَ قُوَّتِهِمْ وَ عِظَمِ خَلْقِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله هَؤُلَاءِ مَعَ قُوَّتِهِمْ لَا یُطِیقُونَ حَمْلَ صَحَائِفَ یُکْتَبُ (۳) فِیهَا

ص: ۹۷

۱- فی المصدر: و المذلل للعتید.

۲- فی المصدر: و أنا علی ما رأیتم.

۳- فی المصدر: تکتب.

حَسَنَاتُ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِی قَالُوا وَ مَنْ هُوَ یَا رَسُولَ اللَّهِ لِنُحِبَّهُ وَ نُعَظِّمَهُ وَ نَتَقَرَّبَ إِلَی اللَّهِ بِمُوَالاتِهِ قَالَ ذَلِکَ الرَّجُلُ رَجُلٌ کَانَ قَاعِداً مَعَ أَصْحَابٍ لَهُ فَمَرَّ بِهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَیْتِی مُغَطَّی الرَّأْسِ لَمْ یَعْرِفْهُ فَلَمَّا جَاوَزَهُ الْتَفَتَ خَلْفَهُ فَعَرَفَهُ فَوَثَبَ إِلَیْهِ قَائِماً حَافِیاً حَاسِراً وَ أَخَذَ بِیَدِهِ فَقَبَّلَهَا وَ قَبَّلَ رَأْسَهُ وَ صَدْرَهُ وَ مَا بَیْنَ عَیْنَیْهِ وَ قَالَ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی یَا شَقِیقَ رَسُولِ اللَّهِ لَحْمُکَ لَحْمُهُ وَ دَمُکَ دَمُهُ وَ عِلْمُکَ مِنْ عِلْمِهِ وَ حِلْمُکَ مِنْ حِلْمِهِ وَ عَقْلُکَ مِنْ عَقْلِهِ أَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ یُسْعِدَنِی بِمَحَبَّتِکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ فَأَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَذَا الْفِعْلِ وَ هَذَا الْقَوْلِ مِنَ الثَّوَابِ مَا لَوْ کُتِبَ تَفْصِیلُهُ فِی (۱) صَحَائِفِهِ لَمْ یُطِقْ (۲) حَمْلَهَا جَمِیعُ هَؤُلَاءِ الْمَلَائِکَهِ الطَّائِفُونَ بِالْعَرْشِ وَ الْأَمْلَاکُ الْحَامِلُونَ لَهُ (۳) فَقَالَ أَصْحَابُهُ لَمَّا رَجَعَ إِلَیْهِمْ أَنْتَ فِی جَلَالَتِکَ وَ مَوْضِعِکَ مِنَ الْإِسْلَامِ وَ مَحَلِّکَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَفْعَلُ بِهَذَا مَا نَرَی فَقَالَ لَهُمْ یَا أَیُّهَا الْجَاهِلُونَ وَ هَلْ یُثَابُ فِی الْإِسْلَامِ إِلَّا بِحُبِّ مُحَمَّدٍ وَ حُبِّ هَذَا فَأَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَذَا الْقَوْلِ بِمِثْلِ مَا (۴) کَانَ أَوْجَبَ لَهُ بِذَلِکَ الْفِعْلِ وَ الْقَوْلِ أَیْضاً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ لَقَدْ صَدَقَ فِی مَقَالَتِهِ لِأَنَّ رَجُلًا لَوْ عَمَّرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِثْلَ عُمُرِ الدُّنْیَا مِائَهَ أَلْفِ مَرَّهٍ وَ رَزَقَهُ مِثْلَ أَمْوَالِهَا مِائَهَ أَلْفِ مَرَّهٍ فَأَنْفَقَ أَمْوَالَهُ کُلَّهَا فِی سَبِیلِ اللَّهِ وَ أَفْنَی عُمُرَهُ فِی صِیَامِ نَهَارِهِ وَ قِیَامِ لَیْلِهِ لَا یُفْطِرُ شَیْئاً مِنْهُ وَ لَا یَسْأَمُ ثُمَّ لَقِیَ اللَّهَ تَعَالَی مُنْطَوِیاً عَلَی بُغْضِ مُحَمَّدٍ أَوْ بُغْضِ ذَلِکَ الرَّجُلِ الَّذِی قَامَ إِلَیْهِ هَذَا الرَّجُلُ مُکْرِماً إِلَّا أَکَبَّهُ اللَّهُ عَلَی مَنْخِرِهِ فِی نَارِ جَهَنَّمَ وَ لَرَدَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْمَالَهُ عَلَیْهِ وَ أَحْبَطَهَا قَالَ فَقَالُوا وَ مَنْ هَذَانِ الرَّجُلَانِ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَمَّا

۱- فی المصدر: فی صحائف.

۲- فی نسخه: لم یمکن.

۳- فی المصدر: الاملاک الطائفین بالعرش و الاملاک الحاملین له، فقال له.

۴- فی المصدر: مثل ما کان.

الْفَاعِلُ مَا فَعَلَ فَذَلِکَ الْمُقْبِلُ الْمُغَطِّی رَأْسَهُ فَهُوَ هَذَا فَبَادَرُوا إِلَیْهِ یَنْظُرُونَ (۱) فَإِذَا هُوَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ الْأَوْسِیُّ الْأَنْصَارِیُّ وَ أَمَّا الْمَقُولُ لَهُ هَذَا الْقَوْلُ فَهَذَا الْآخَرُ الْمُقْبِلُ الْمُغَطِّی رَأْسَهُ فَنَظَرُوا فَإِذَا هُوَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام ثُمَّ قَالَ مَا أَکْثَرَ مَنْ یَسْعَدُ بِحُبِّ هَذَیْنِ وَ مَا کَثُرَ مَنْ یَشْقَی مِمَّنْ یَنْتَحِلُ حُبَّ أَحَدِهِمَا وَ بُغْضَ الْآخَرِ إِنَّهُمَا جَمِیعاً یَکُونَانِ خَصْماً لَهُ وَ مَنْ کَانَا لَهُ خَصْماً کَانَ مُحَمَّدٌ لَهُ (۲) خَصْماً وَ مَنْ کَانَ مُحَمَّدٌ لَهُ خَصْماً کَانَ اللَّهُ لَهُ خَصْماً وَ فُلِجَ عَلَیْهِ (۳) وَ أُوْجِبَ عَلَیْهِ عَذَابُهُ (۴) ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عِبَادَ اللَّهِ إِنَّمَا یَعْرِفُ الْفَضْلَ لِأَهْلِ الْفَضْلِ أَهْلُ الْفَضْلِ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِسَعْدٍ أَبْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ یَخْتِمُ لَکَ بِالشَّهَادَهِ وَ یُهْلِکُ بِکَ أُمَّهً مِنَ الْکَفَرَهِ وَ یَهْتَزُّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ لِمَوْتِکَ وَ یَدْخُلُ بِشَفَاعَتِکَ الْجَنَّهَ مِثْلُ عَدَدِ شُعُورِ حَیَوَانَاتِ بَنِی کَلْبٍ (۵) قَالَ فَذَلِکَ قَوْلُهُ تَعَالَی جَعَلَ لَکُمُ الْأَرْضَ فِراشاً تَفْتَرِشُونَهَا لِمَنَامِکُمْ وَ مَقِیلِکُمْ وَ السَّماءَ بِناءً سَقْفاً مَحْفُوظاً أَنْ تَقَعَ عَلَی الْأَرْضِ بِقُدْرَتِهِ یَجْرِی (۶) فِیهَا شَمْسُهَا وَ قَمَرُهَا وَ کَوَاکِبُهَا مُسَخَّرَهً لِمَنَافِعِ عِبَادِ اللَّهِ وَ إِمَائِهِ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا تَعْجَبُوا لِحِفْظِهِ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَی الْأَرْضِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَحْفَظُ مَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالُوا وَ مَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِکَ قَالَ ثَوَابُ (۷) طَاعَاتِ الْمُحِبِّینَ لِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ثُمَّ قَالَ وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّماءِ ماءً یَعْنِی الْمَطَرَ یَنْزِلُ مَعَ کُلِّ قَطْرَهٍ مَلَکٌ یَضَعُهَا

۱- فی المصدر: فتبادر القوم إلیه ینظرونه.

۲- فی المصدر: و من یکونان له.

۳- فلج علی خصمه: غلبه.

۴- فی المصدر: و أوجب اللّه علیه.

۵- فی المصدر: عدد شعور الحیوانات کلها.

۶- فی المصدر: تجری.

۷- فی نسخه: قال: اعظم من ذلک ثواب.

فِی مَوْضِعِهَا الَّذِی یَأْمُرُهُ بِهِ رَبُّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَعَجِبُوا مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَ وَ تَسْتَکْثِرُونَ عَدَدَ هَؤُلَاءِ إِنَّ عَدَدَ الْمَلَائِکَهِ الْمُسْتَغْفِرِینَ لِمُحِبِّی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام أَکْثَرُ مِنْ عَدَدِ هَؤُلَاءِ وَ إِنَّ عَدَدَ الْمَلَائِکَهِ اللَّاعِنِینَ لِمُبْغِضِیهِ أَکْثَرُ مِنْ عَدَدِ هَؤُلَاءِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَراتِ رِزْقاً لَکُمْ (۱) أَ لَا تَرَوْنَ کَثْرَهَ عَدَدِ هَذِهِ الْأَوْرَاقِ وَ الْحُبُوبِ وَ الْحَشَائِشِ قَالُوا بَلَی یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَکْثَرَ عَدَدَهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَکْثَرُ مِنْهَا عَدَداً مَلَائِکَهٌ یَبْتَذِلُونَ لِآلِ مُحَمَّدٍ فِی خِدْمَتِهِمْ أَ تَدْرُونَ فِیمَا یَبْتَذِلُونَ لَهُمْ یَبْتَذِلُونَ فِی حَمْلِ أَطْبَاقِ النُّورِ عَلَیْهَا التُّحَفُ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِمْ فَوْقَهَا مَنَادِیلُ النُّورِ وَ یَخْدُمُونَهُمْ فِی حَمْلِ مَا یَحْمِلُ آلُ مُحَمَّدٍ مِنْهَا إِلَی شِیعَتِهِمْ وَ مُحِبِّیهِمْ وَ إِنَّ طَبَقاً مِنْ ذَلِکَ الْأَطْبَاقِ یَشْتَمِلُ مِنَ الْخَیْرَاتِ عَلَی مَا لَا یَفِی بِأَقَلِّ جُزْءٍ مِنْهُ جَمِیعُ أَمْوَالِ الدُّنْیَا (۲).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: وقتی خداوند عرش را آفرید، برای آن سیصد و شصت هزار رکن قرار داد و در جلوی هر رکنی، سیصد و شصت هزار فرشته قرار داد. اگر خداوند به کوچک‌ترین آنها دستور دهد، تمام آسمان‌های هفتگانه و زمین های هفتگانه را می بلعد و تمام آن میان دهانش چون ریگی است در بیابان وسیعی. خداوند به آنها فرمود: ای بندگانم! عرش مرا بردارید! پس به یکدیگر کمک کردند، اما نه قدرت حمل آن را داشتند و نه قدرت حرکت دادنش را. خداوند با هر ملکی، ملک دیگری آفرید. اما باز قدرت تکان دادنش را نداشتند. پس خدا با هر کدام ده ملک آفرید؛ باز قدرت حرکت دادن آن را نداشتند. در مقابل هر کدام به تعداد تمام آنها آفرید؛ باز قدرت حرکت دادن آن را نداشتند. خداوند به همه آنها فرمود: رهایش کنید تا خودم به قدرت خویش آن را نگه دارم. رهایش کردند و خداوند به قدرت خویش آن را نگه داشت. سپس به هشت ملک از آنها فرمود: شما بردارید! گفتند: ما با این همه ملک قدرت حمل آن را نداشتیم، چگونه آن را تنها و بدون آنها حمل کنیم ؟ فرمود: چون من خدایی هستم که دور را نزدیک و مشکل را آسان و آسان را مشکل و ساده را سخت می کنم؛ هر چه بخواهم انجام می‌دهم و هر چه بخواهم حکم می کنم. به شما کلماتی می آموزم که وقتی آن کلمات را بگویید، برای شما سبک می شود. عرض کردند: آن کلمات چیست؟ فرمود: بگویید: «بسم اللّه الرحمن الرحیم و لا حول و لا قوه الا باللّه العلی العظیم و صلّی اللّه علی محمّد و آله الطیبین.» این کلمات را گفتند و آن را حمل کردند و بر شانه های ایشان سبک آمد، چون مویی که بر شانه مردی چابک و قوی بروید. خداوند به سایر ملک ها فرمود: کنار بروید تا این هشت ملک عرش مرا بردارند. شما اطراف عرش طواف کنید و مرا تسبیح و تمجید و تقدیس نمایید. من خدایی هستم که قادرم بر آنچه شما دیدید و بر هر چیزی توانایم. اصحاب پیامبر عرض کردند: چقدر شگفت انگیز است کار این ملائکه حامل عرش از نظر زیادی و قدرت و بزرگی خلقت ایشان. پیامبر اکرم فرمود: این ها با آن قدرتی که دارند، نمی توانند نوشته هایی را بردارند که در آن

حسنات یک مرد از امت من نوشته شده باشد. عرض کردند: آن شخص کیست یا رسول اللّه تا او را دوست داشته باشیم و احترام کنیم و با دوستی او به خدا تقرب جوییم؟ فرمود: آن مرد همان کسی است که با دوستان خود نشسته بود. یکی از اهل بیت من از کنار او رد شد و چون سر خود را پوشیده بود او را نشناخت. وقتی رد شد، به پشت سر توجه کرد و او را شناخت. پس از جای حرکت کرد، سر و پای برهنه و دست او را گرفت و بوسید و سر و سینه و پیشانیش را بوسه داد و گفت: پدرم و مادرم فدایت ای محبوب پیامبر اسلام! گوشت تو گوشت او، خونت خون او، علمت علم او، حلمت حلم او، حلم تو حلم او و عقل تو از عقل

اوست. از خدا درخواست دارم که مرا به محبت شما اهل بیت سعادتمند کند. خداوند به واسطه این کار و این حرف، آن قدر ثواب برای او نوشت که اگر تفصیل آن را در نوشته هایی بنویسند، تمام این ملائکه که اطراف عرش می گردند، با ملائکه ای که حامل عرشند، نمی توانند آن را حمل کنند. وقتی برگشت، دوستان آن مرد گفتند: تو با این مقام و سابقه ای که در اسلام داری و ارزشی که در نزد پیامبر دارا می باشی، نسبت به این شخص چنان کردی؟ به آنها گفت: ای نادانان! آیا در اسلام جز به وسیله حب محمّد و علاقه به این شخص، به کسی ثواب می دهند؟ خداوند پاداش این حرف او را آن مقدار داد که به واسطه حرف قبل و کارش داده بود. پیامبر اکرم فرمود: حرفی که زده بود درست بود، چون اگر خداوند مردی را به اندازه صد هزار برابر عمر دنیا عمر دهد و به او روزی شود به اندازه صد هزار برابر اموالش و آن را در راه خدا انفاق نماید و تمام عمر خود را در روزه گرفتن روزها و شب زنده داری نه روزی را افطار کند و نه خسته شود، بعد با دشمنی محمّد یا دشمنی آن مردی که این شخص پیش پای او به احترام حرکت کرد به پیشگاه پروردگار رود، خداوند او را با صورت در آتش جهنم می اندازد و تمام اعمالش را به او رد می کند و از میان می برد. گفت: عرض کردند: آن دو مرد کیانند یا رسول اللّه؟ رسول خدا فرمود:

ص: ۹۸

اما آن کسی که این کار را کرد، همین کس است که سر را پوشیده و می آید. مردم متوجه شدند تا نگاهش کنند که دیدند سعد بن معاذ اوسی انصاری است، اما آن دیگری که این شخص آن حرف را درباره اش زد، همان شخص دیگر است که سر را پوشانده و می آید. پس دیدند علی بن ابی طالب علیه السّلام است. سپس فرمود: چقدر جمعیت زیادی هستند که به واسطه محبت این دو نفر سعادتمند می‌شوند و چقدر زیادند آنها که شقاوت آنها را فرا می گیرد، چون یکی از این دو را دوست دارند و با دیگری دشمنند، این دو با هم دشمن اویند و هر کس که این دو با او دشمن باشند، محمّد صلّی اللّه علیه و آله با او دشمن است و هر کس محمّد با او دشمن باشد، خدا با او دشمن است و بر او پیروز می شود و عذاب خود را بر او واجب می نماید. سپس پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: ای بندگان خدا! فضل را برای اهل فضل می‌شناسند. آن گاه پیامبر اکرم به سعد فرمود: بشارت باد تو را که خداوند عاقبت تو را به شهادت ختم می‌نماید و به واسطه تو گروهی از کافران را هلاک می... کند و عرش خدا از مرگ تو به لرزه می افتد و به واسطه شفاعت تو، به تعداد موی های پیکر حیوانات قبیله بنی کلب داخل بهشت می‌شوند. فرمود: این است فرموده خدا «جَعَلَ لَکُمُ الْأَرْضَ فِراشاً»، فرش می‌کنید آن را برای خواب و بیداری تان «وَ السَّماءَ بِناءً» {همان [خدایی] که زمین را برای شما فرشی [گسترده] و آسمان را بنایی [افراشته] قرار داد} آسمان را سقفی محفوظ قرار داد به قدرت خود تا بر زمین فرو نریزد، حرکت می‌کند در آن خورشید و ماهش و ستارگان مسخرش برای منافع بندگان مرد و زنش. سپس فرمود: تعجب نکنید از حفظ نمودن خدا آسمان را از فرو ریختن بر زمین. خداوند از این بزرگ‌تر را حفظ می‌کند. عرض کردند: بزرگ‌تر از آن چیست؟ فرمود: ثواب اطاعت دوستداران محمّد و آلش. سپس فرمود: «وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّماءِ ماءً» {و از آسمان آبی فرود آورد} منظور فرو فرستادن باران است و با هر قطره ای ملکی پایین می آید

ص: ۹۹

که آن را در جایی که خداوند به او دستور داده قرار می‌دهد. مردم از این حرف تعجب کردند. پیامبر اکرم فرمود: شما تعداد

آنها را زیاد می‌شمارید؟ تعداد ملائکه ای که برای محبان علی بن ابی طالب استغفار می کنند، بیشتر از آن است و تعداد ملائکه‌ای که لعنت می کنند دشمنان علی را بیشتر از آن است. سپس خداوند می‌فرماید: «فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَراتِ رِزْقاً لَكُمْ» - . بقره / ۲۲ - {و بدان از میوه ها رزقی برای شما بیرون آورد.} مگر نمی بینید تعداد زیاد برگ ها و دانه و خاشاک را؟ گفتند: چرا یا رسول اللَّه، چقدر زیادند! پیامبر اکرم فرمود: از آنها بیشتر تعداد ملائکه ای است که برای آل محمّد تحفه می آورند. می‌دانید چه می آورند؟ طبق هایی از نور که بر آنها تحفه هایی از جانب پروردگار است که بالای آنها حوله هایی از نور است و خدمت می کنند در مورد حمل آن مقدار از این تحفه ها که آل محمّد صلّی اللَّه علیه و آله برای شیعیان و دوستان خود می‌فرستند. یکی از این طبق ها آن قدر پر برکت است که تمام اموال دنیا نمی‌توانند برابری با کم‌ترین جزء آن خیرات را بنماید. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۵۶ تا ۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

الفضفاضه الواسعه و الابتذال ضد الصيانه.

**[ترجمه]«الفضفاضه» یعنی وسیع و «الابتذال» ضد صیانت است.

**[ترجمه]

«۶۱»

م، تفسير الإمام عليه السلام قَامَ ثَوْبَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ: بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى قِيَامُ السَّاعَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا أَعْدَدْتَ لَهَا إِذْ تَسْأَلُ عَنْهَا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَعْدَدْتُ لَهَا كَثِيرَ عَمَلٍ إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ إِلَى مَا ذَا بَلَغَ حُبُّكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيّاً إِنَّ فِي قَلْبِي مِنْ مَحَبَّتِكَ مَا لَوْ قُطِّعْتُ بِالسُّيُوفِ وَ نُشِرْتُ بِالْمَنَاشِيرِ وَ قُرِضْتُ بِالْمَقَارِيضِ وَ أُحْرِقْتُ بِالنِّيرَانِ وَ طُحِنْتُ بِأَرْحَاءِ الْحِجَارَةِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ وَ أَسْهَلَ عَلَيَّ مِنْ أَنْ أَجِدَ لَكَ فِي قَلْبِي غِشّاً أَوْ غِلًّا (۳) أَوْ بُغْضاً لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِكَ وَ أَصْحَابِكَ وَ أَحَبُّ (۴) الْخَلْقِ إِلَيَّ بَعْدَكَ أَحَبُّهُمْ لَكَ وَ أَبْغَضُهُمْ إِلَيَّ مَنْ لَا يُحِبُّكَ وَ يُبْغِضُكَ أَوْ يُبْغِضُ أَحَداً مِنْ أَصْحَابِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا مَا عِنْدِي مِنْ حُبِّكَ وَ حُبِّ مَنْ يُحِبُّكَ وَ بُغْضِ

۱- البقره: ۲۰.

۲- التفسير المنسوب الى الامام العسكرىّ عليه السّلام: ۵۶- ۵۸.

۳- في نسخه: او دغلا.

۴- في نسخه: أو أصحابك و من غيرهم.

مَنْ یُبْغِضُکَ أَوْ یُبْغِضُ أَحَداً مِمَّنْ تُحِبُّهُ فَإِنْ قُبِلَ هَذَا مِنِّی فَقَدْ سَعِدْتُ وَ إِنْ أُرِیدَ مِنِّی عَمَلٌ غَیْرُهُ (۱) فَمَا أَعْلَمُ لِی عَمَلًا أَعْتَمِدُهُ وَ أَعْتَدُّ بِهِ غَیْرَ هَذَا أُحِبُّکُمْ جَمِیعاً أَنْتَ وَ أَصْحَابَکَ وَ إِنْ کُنْتُ لَا أُطِیقُهُمْ فِی أَعْمَالِهِمْ فَقَالَ صلی الله علیه و آله أَبْشِرْ فَإِنَّ الْمَرْءَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ مَعَ مَنْ أَحَبَّهُ یَا ثَوْبَانُ لَوْ کَانَ عَلَیْکَ مِنَ الذُّنُوبِ مِلْ ءُ مَا بَیْنَ الثَّرَی إِلَی الْعَرْشِ لَانْحَسَرَتْ وَ زَالَتْ عَنْکَ بِهَذِهِ الْمُوَالاهِ أَسْرَعَ مِنِ انْحِدَارِ الظِّلِّ عَنِ الصَّخْرَهِ الْمَلْسَاءِ الْمُسْتَوِیَهِ إِذَا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ وَ مِنِ انْحِسَارِ الشَّمْسِ إِذَا غَابَتْ عَنْهَا الشَّمْسُ (۲).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: ثوبان غلام پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله از جای حرکت کرده گفت: پدر و مادرم فدایت یا رسول اللّه! کی قیامت بر پا می شود؟ پیامبر اکرم فرمود: چه چیز برای قیامت آماده کرده ای که می پرسی؟ گفت: یا رسول اللّه! من عمل زیادی آماده نکرده ام، جز این که خدا و پیامبرش را دوست می دارم. پیامبر اکرم فرمود: چقدر پیامبر را دوست می داری؟ گفت: قسم به آن کسی که تو را به حق به پیامبری مبعوث نموده، در دل من آن قدر محبت شما جای گرفته که اگر مرا با شمشیرها قطعه قطعه کنند و با ارّه‌ها ببرند و با قیچی‌هایی ریز ریز کنند و با آتش بسوزانند و با آسیاب سنگ نرم کنند، برایم بهتر و ساده تر است از این که در دل خود غلّ و غشی یا کینه ای نسبت به شما یا یکی از اهل بیتت و اصحابت بیابم. و محبوب ترین شخص نزد من بعد از شما، کسی است که او را بیشتر دوست می داری. و دشمن ترین شخص نزد من، کسی است که تو را دوست نداشته باشد و دشمن تو یا یکی از اصحابت باشد. عرض کرد: این بود مقدار علاقه من به شما و علاقه ام به دوستانت و دشمنی

با دشمنان شما یا کسی که با یکی از دوستان شما دشمن باشد. اگر این مقدار از من قبول شود، سعادتمند هستم. اگر عمل دیگری غیر از این از من خواسته باشید، چیزی که آماده کرده باشم و بتوان بر آن اعتماد داشت ندارم. همه شما را دوست می دارم با اصحابت، گرچه عمل آنها را ندارم. فرمود: به تو بشارت می دهم که همانا در روز قیامت، شخص با کسی که او را دوست می دارد محشور می شود. ای ثوبان! اگر به مقدار فاصله بین زمین تا عرش گناه داشته باشی، با این موالاتی که داری، تمام آنها از بین می رود، با سرعتی زیادتر از رفتن سایه از روی سنگ صاف هنگامی که آفتاب بر آن بتابد و مانند رفتن نور خورشید از روی همین سنگ وقتی خورشید غروب کند. - . تفسیر امام حسن عسکری... -

**[ترجمه]

بیان

انحصار الشمس ذهاب شعاعها.

**[ترجمه]«انحصار الشمس» یعنی رفتن پرتو آن.

**[ترجمه]

م، تفسیر الإمام علیه السلام مَنْ أَدْمَنَ مَحَبَّتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مِنَ الْجَنَّهِ ثَمَانِیَهَ أَبْوَابِهَا وَ أَبَاحَهُ جَمِیعَهَا یَدْخُلُ مِمَّا شَاءَ مِنْهَا وَ کُلُّ أَبْوَابِ الْجِنَانِ یُنَادِیهِ یَا وَلِیَّ اللَّهِ أَ لَمْ تَدْخُلْنِی أَ لَمْ تَخُصَّنِی مِنْ بَیْنِهَا (۳).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: فرمود: هر کس پیوسته دوستدار ما اهل بیت باشد، خداوند هشت درب بهشت را به روی او می گشاید و او را اجازه می‌دهد که از هر درب که مایل است داخل شود و هر یک از درب ها او را صدا می‌زنند: ای ولی اللّه! از من داخل نمی‌شوی؟ مرا از بین سایر درب ها به این امتیاز مفتخر نمی کنی؟ - . تفسیر امام حسن عسکری: ۲۴۳ -

**[ترجمه]

«۶۳»

جا، المجالس للمفید مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ الزَّیَّاتُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ عَنِ الْحُسَیْنِ الْأَشْقَرِ عَنْ قَیْسٍ عَنْ لَیْثٍ عَنِ ابْنِ أَبِی سُلَیْم عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِی لَیْلَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْزَمُوا مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَإِنَّهُ مَنْ لَقِیَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ یُحِبُّنَا دَخَلَ الْجَنَّهَ بِشَفَاعَتِنَا وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَا یَنْتَفِعُ عَبْدٌ بِعَمَلِهِ إِلَّا بِمَعْرِفَتِنَا (۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: عبدالرحمن بن ابی لیلی از حسین بن علی علیهما السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: محبت ما را از دست ندهید، زیرا هر کس خدا را با محبت ما اهل بیت ملاقات کند، به شفاعت ما داخل بهشت می شود. قسم به آن کسی که جانم در دست اوست، هیچ بنده ای از عمل خود بهره مند نمی‌شود مگر با معرفت ما. - . مجالس مفید: ۷ -

**[ترجمه]

«۶۴»

جا، المجالس للمفید الْحَسَنُ بْنُ حَمْزَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَدِّهِ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْمِقْدَام عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ نَصَرَنَا بِیَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَهُوَ مَعَنَا فِی الْغُرْفَهِ الَّتِی نَحْنُ فِیهَا وَ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ

۱- فی نسخه: و ان أراد منی عملا غیره.

۲- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السلام.

۳- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السلام: ۲۴۳.

۴- مجالس المفید: ۷.

وَ نَصَرَنَا بِلِسَانِهِ فَهُوَ دُونَ ذَلِكَ بِدَرَجَةٍ وَ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ كَفَّ بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: ابن ابی المقدام از پدر خود، از حسن بن علی علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: هر که ما را با دل دوست داشته باشد و با دست و زبان یاری کند، با ما خواهد بود در غرفه ای که ما در آن هستیم، و هر که ما را به دل دوست داشته باشد

ص: ۱۰۱

و با زبان یاری کند، او یک درجه پایین تر خواهد بود، و هر که با دل دوست داشته باشد اما دست و زبان خود را نگه دارد، او اهل بهشت است. - . مجالس مفید: ۲۰ - ۲۱ -

**[ترجمه]

«۶۵»

جا، المجالس للمفيد عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ شُرَيْحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ وَلَايَتَنَا وَ أَوْجَبَ مَوَدَّتَنَا وَ اللَّهِ مَا نَقُولُ بِأَهْوَائِنَا وَ لَا نَعْمَلُ بِآرَائِنَا وَ لَا نَقُولُ إِلَّا مَا قَالَ رَبُّنَا عَزَّ وَ جَلَّ (۲).

**[ترجمه]مجالس مفید: محمّد بن شریح از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند ولایت ما را لازم دانست و محبت ما را واجب نمود. به خدا قسم ما از روی هوای نفس حرف نمی زنیم و نه از روی رأی و خواست خود کار می‌کنیم و جز آنچه پروردگارمان بگوید، نمی گوییم. - . مجالس مفید: ۳۷ - ۳۸ -

**[ترجمه]

«۶۶»

جا، المجالس للمفيد عَلِيُّ بْنُ بِلَالٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَسَدٍ عَنِ الثَّقَفِيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ صَبِيحٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي سَالِمٍ عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ قَالَ: كُنْتُ أَرَى رَأْيَ الْخَوَارِجِ لَا رَأْيَ لِي غَيْرُهُ حَتَّى جَلَسْتُ إِلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ أُمِرَ النَّاسُ بِخَمْسٍ فَعَمِلُوا بِأَرْبَعٍ وَ تَرَكُوا وَاحِدَةً فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا بَا سَعِيدٍ مَا هَذِهِ الْأَرْبَعُ الَّتِي عَمِلُوا بِهَا قَالَ الصَّلَاةُ وَ الزَّكَاةُ وَ الْحَجُّ وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ قَالَ فَمَا الْوَاحِدَةُ الَّتِي تَرَكُوهَا قَالَ وَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام قَالَ الرَّجُلُ وَ إِنَّهَا الْمُفْتَرَضَةُ مَعَهُنَّ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ نَعَمْ وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ قَالَ الرَّجُلُ فَقَدْ كَفَرَ النَّاسُ إِذَنْ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَمَا ذَنْبِي (۳).

**[ترجمه]مجالس مفید: ابو هارون عبدی گفت: من عقیده خوارج را داشتم و جز این رأی را نمی پسندیدم تا با ابو سعید خدری رحمه اللّه علیه برخورد کردم و شنیدم که می‌گفت: خداوند مردم را به پنج کار مأمور نموده که چهار عمل را انجام می‌دهند و یکی را رها کرده اند. شخصی گفت: آن چهار چیز که انجام می‌دهند چیست؟ گفت: نماز، زکات، حج و روزه ماه

رمضـان. پرسـیدند: و آنچه ترک کرده انـد چیست؟ گفت: ولاـیت علی بن ابی طالب. آن مرد گفت: ولایت نیز مثل آن چهار چیز واجب است؟ ابو سـعید گفت: آری قسم به پروردگـار کعبه. آن مرد گفت: پس در این صورت مردم کـافر شـده انـد. ابو سعید جواب داد: مرا چه گناهی است! - . مجالس مفید: ۸۲ -

**[ترجمه]

«۶۷»

جا، المجالس للمفید مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُحَمَّدِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ هَاشِمٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ ثَعْلَبَهَ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ عَاصِمِ بْنِ أَبِی النَّجُودِ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: کُنَّا مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فِی بَعْضِ أَسْفَارِهِ إِذْ هَتَفَ بِنَا أَعْرَابِیٌّ بِصَوْتٍ جَهْوَرِیٍّ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله مَا تَشَاءُ فَقَالَ الْمَرْءُ یُحِبُّ الْقَوْمَ وَ لَا یَعْمَلُ بِأَعْمَالِهِمْ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ اعْرِضْ عَلَیَّ الْإِسْلَامَ فَقَالَ اشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّی رَسُولُ اللَّهِ وَ تُقِیمُ الصَّلَاهَ وَ تُؤْتِی

۱- مجالس المفید: ۲۰ و ۲۱.

۲- مجالس المفید: ۳۷ و ۳۸.

۳- مجالس المفید: ۸۲.

الزَّكَاهَ وَ تَصُومُ شَهْرَ رَمَضَانَ وَ تَحُجُّ الْبَيْتَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ تَأْخُذُ عَلَى هَذَا أَجْراً فَقَالَ لَا إِلَّا الْمَوَدَّهَ فِي الْقُرْبَى قَالَ قُرْبَايَ أَوْ قُرْبَاكَ قَالَ بَلْ قُرْبَايَ قَالَ هَلُمَّ يَدَكَ حَتَّى أُبَايِعَكَ لَا خَيْرَ فِيمَنْ يَوَدُّكَ وَ لَا يَوَدُّ قُرْبَاكَ (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: عبداللّه بن مسعود گفت: در یکی از سفرها خدمت پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله بودیم که ناگاه مردی عرب با صدای بلند گفت: یا محمّد! پیامبر اکرم فرمود: چه می‌خواهی؟ گفت: شخصی گروهی را دوست می‌دارد، اما عمل آنها را انجام نمی‌دهد. پیامبر اکرم فرمود: این شخص با کسانی است که آنها را دوست می‌دارد. گفت: یا محمّد! اسلام را بر من عرضه بدار. فرمود: گواهی به «لا اله الا اللّه» و رسالت من، انجام نماز، پرداخت

ص: ۱۰۲

زکات، روزه ماه رمضان و حج خانه خدا. گفت: یا محمّد! آیا برای این راهنمایی از من پاداشی هم می گیری؟ فرمود: نه، جز دوستی با خویشاوندان. عرض کرد: خویشاوندان خودم یا خویشاوندان شما؟ فرمود: خویشاوندان من. گفت: دست خود را بده تا با تو بیعت کنم. خیر و خوبی نیست در کسی که تو را دوست داشته باشد، ولی خویشاوندانت را دوست نداشته باشد. - . مجالس مفید: ۸۹ - ۹۰ -

**[ترجمه]

«۶۸»

جا، المجالس للمفيد عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَبْهَرِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الصَّبَّاحِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامِ بْنِ نَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَخْبَرَنِي مِينَا مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ قَالَ لِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَا مِينَا أُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُلْتُ بَلَى قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ أَنَا شَجَرَهٌ وَ فَاطِمَهُ عليها السلام فَرْعُهَا وَ عَلِيٌّ عليه السلام لِقَاحُهَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ عليهما السلام ثَمَرَتُهَا وَ مُحِبُّوهُمْ مِنْ أُمَّتِي وَرَقُهَا (۲).

**[ترجمه]مجالس مفید: عبدالرزاق بن همام بن نافع از پدر خود نقل کرد که «مینا»، غلام عبدالرحمن بن عوف به من گفت: عبدالرحمن به من گفت: نمی‌خواهی حدیثی را که از پیامبر اکرم شنیده ام برایت نقل کنم؟ گفتم چرا. گفت: شنیدم که می... فرمود: من درخت هستم و فاطمه علیها السّلام شاخه آن است و علی شکوفه آن و حسن و حسین میوه آن درخت و دوستان آنها از امتم، برگ آن درخت هستند. - . مجالس مفید: ۱۴۴ - ۱۴۵ -

**[ترجمه]

«۶۹»

جا، المجالس للمفيد ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الثُّمَالِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَهِ دَعَائِمَ إِقَامِ الصَّلَاهِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاهِ وَ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حِجِّ الْبَيْتِ وَ الْوَلَايَهِ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۳).

**[ترجمه]مجالس مفید: ثمالی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: اسلام بر پنج پایه نهاده شده: نماز خواندن، زکات، روزه ماه رمضان، حج خانه خدا و ولایت ما اهل بیت. -. مجالس مفید: ۲۰۹ -

**[ترجمه]

«۷۰»

جا، المجالس للمفید بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا یَزُولُ قَدَمُ عَبْدٍ (۴) یَوْمَ الْقِیَامَهِ مِنْ بَیْنِ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّی یَسْأَلَهُ عَنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ عُمُرِکَ فِیمَا أَفْنَیْتَهُ وَ جَسَدِکَ فِیمَا أَبْلَیْتَهُ وَ مَالِکَ مِنْ أَیْنَ اکْتَسَبْتَهُ وَ أَیْنَ وَضَعْتَهُ وَ عَنْ حُبِّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ وَ مَا عَلَامَهُ حُبِّکُمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ مَحَبَّهُ هَذَا وَ وَضَعَ یَدَهُ عَلَی رَأْسِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۵).

**[ترجمه]مجالس مفید: با همین اسناد گفت: پیامبر اکرم فرمود: در روز قیامت، بنده در پیشگاه پروردگار قدم برنمی‌دارد، مگر این که از او راجع به چهار چیز سؤال می‌کنند: عمرت را در چه راه از بین برده ای؟ پیکرت را در چه راه فرسوده نموده ای؟ مالت را از کجا به دست آورده ای و کجا خرج کرده ای؟ و از محبت ما اهل بیت. مردی از حاضرین گفت: علامت دوستی شما چیست؟ فرمود: دوستی با این! و دست خود را بر سر علی بن ابی طالب علیه السّلام نهاد. -. مجالس مفید: ۲۰۹ - ۲۱۰ -

**[ترجمه]

«۷۱»

کش، رجال الکشی مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ

۱- مجالس المفید: ۸۹ و ۹۰.

۲- مجالس المفید: ۱۴۴ و ۱۴۵.

۳- مجالس المفید: ۲۰۹.

۴- فی نسخه: لا تزول قدما عبد.

۵- مجالس المفید: ۲۰۹ و ۲۱۰.

أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ لَنَا خَادِمَةً لَا تَعْرِفُ مَا نَحْنُ عَلَيْهِ فَإِنْ أَذْنَبَتْ ذَنْباً وَ أَرَادَتْ أَنْ تَحْلِفَ بِيَمِينٍ قَالَتْ لَا وَ حَقِّ الَّذِی إِذَا ذَكَرْتُمُوهُ بَكَيْتُمْ قَالَ فَقَالَ رَحِمَكُمُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ (۱).

**[ترجمه]رجال كشي: علي بن عقبه از

ص: ۱۰۳

پدر خود نقل كرد كه به حضرت صادق عليه السّلام گفتم: من يك كنيز و كارگر زنى دارم كه از اعتقاد ما اطلاع ندارد و وقتى كار بدى مى‌كند و مى خواهد قسم بخورد، مى‌گويد: «نه به حق آن كسى كه وقتى نامش را مى بريد، گريه مى‌كنيد!» امام عليه السّلام فرمود: خداوند شما را رحمت كند به پاداش محبتى كه به اهل بيت داريد. - . رجال كشي: ۲۲۰ -

**[ترجمه]

«۷۲»

كشف، كشف الغمه عَنْ مُسْنَدِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ: حُبُّ آلِ مُحَمَّدٍ يَوْماً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ وَ مَنْ مَاتَ عَلَيْهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

**[ترجمه]كشف الغمه: ابن مسعود از پيامبر اكرم نقل كرد كه فرمود: يك روز دوستى با آل محمّد بهتر است از عبادت يك سال. هر كه بر محبت اهل بيت بميرد، داخل بهشت مى شود.

**[ترجمه]

«۷۳»

وَ مِنْهُ، عَنْ أَبِی هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ: خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِی (۲).

**[ترجمه]كشف الغمه: از ابو هريره، از پيامبر اكرم نقل كرد كه فرمود: بهترين شما كسى است كه بهتر باشد براى خانواده من. - . كشف الغمه: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۷۴»

فض، كتاب الروضه يل، الفضائل لابن شاذان بِالْإِسْنَادِ يَرْفَعُهُ إِلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله جَالِساً فِی الْمَسْجِدِ إِذَا أَقْبَلَ عَلِيٌّ عليه السلام وَ الْحَسَنُ عَنْ يَمِينِهِ وَ الْحُسَيْنُ عَنْ شِمَالِهِ فَقَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله وَ قَبَّلَ عَلِيّاً وَ أَلْزَمَهُ إِلَى صَدْرِهِ وَ قَبَّلَ الْحَسَنَ وَ أَجْلَسَهُ إِلَى فَخِذِهِ (۳) الْأَيْمَنِ وَ قَبَّلَ الْحُسَيْنَ وَ أَجْلَسَهُ إِلَى (۴) فَخِذِهِ الْأَيْسَرِ ثُمَّ جَعَلَ

يُقَبِّلُهُمَا وَ يَرْشِفُ (۵) شَفَتَيهِمَا وَ يَقُولُ بِأَبِي أَبُوكُمَا وَ بِأَبِي أُمُّكُمَا ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى بَاهَى بِهِمَا وَ بِأَبِيهِمَا وَ بِأُمِّهِمَا وَ بِالْأَبْرَارِ مِنْ وُلْدِهِمَا الْمَلَائِكَةَ جَمِيعاً ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُمْ وَ أُحِبُّ مَنْ يُحِبُّهُمْ اللَّهُمَّ مَنْ أَطَاعَنِي فِيهِمْ وَ حَفِظَ وَصِيَّتِي فَارْحَمْهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ فَإِنَّهُمْ أَهْلِي وَ الْقَوَّامُونَ بِدِينِي وَ الْمُحْيُونَ لِسُنَّتِي وَ التَّالُونَ لِكِتَابِ رَبِّي فَطَاعَتُهُمْ طَاعَتِي وَ مَعْصِيَتُهُمْ مَعْصِيَتِي.

**[ترجمه]کتاب الروضه، فضائل: جابر بن عبداللّه انصاری گفت: پیامبر اکرم در مسجد نشسته بود که علی در حالی که حسن طرف راست و حسین طرف چپش بود، وارد شد. پیامبر از جای حرکت کرد و علی را بوسید و او را به سینه چسباند و حسن را بوسید و روی پای راستش نشاند و حسین را بوسید و او را روی پای چپش نشاند. سپس پیوسته آن دو را می بوسید و لبان آنها را می مکیـد و می‌فرمود: پـدرم فدای پدرتان و مادرم فدای مادرتان! سـپس فرمود: مردم! خداوند تبارک و تعالی مباهات کرد به این دو و به پـدر و مادرشان و به نیکوکاران از فرزندان این دو بر تمام ملائکه. بعد فرمود: خدایا! گواه باش که من این ها را دوست می دارم و هر کس که این هـا را دوست داشـته باشـد. خـدایا! هر کس مرا در مورد این هـا اطاعت کنـد و وصـیت مرا حفظ نماید، او را رحمت فرما، به رحمت خود یا ارحم الراحمین. این ها خانواده من و بپاداران دین من و زنده کنندگان سنّتم و خواننده کتاب پروردگارم هستند. اطاعت از آنها اطاعت من و مخالفت با آنها، مخالفت با من است.

**[ترجمه]

بیان

رشفه کضربه و نصره و سمعه رشفا مصه ذکره الفیروزآبادی.

**[ترجمه]«رشفه کضربه و نصره و سمعه رشفا» یعنی مکید آن را. فیروز آبادی این را گفته است.

**[ترجمه]

«۷۵»

کشف، کشف الغمه عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ ابْنِ أَخِي أَبِي ذَرٍّ حَدَّثَنِي أَبُو ذَرٍّ وَ كَانَ

۱- رجال الکشّیّ: ۲۲۰.

۲- کشف الغمّه: ۳۹.

۳- فی نسخه: علی فخذه.

۴- فی نسخه: علی فخذه.

۵- رشف و رشف الماء و نحوه: مصه بشفتیه.

صَغْوُهُ وَ انْقِطَاعُهُ إِلَی عَلِیٍّ وَ أَهْلِ هَذَا الْبَیْتِ قَالَ: قُلْتُ یَا نَبِیَّ اللَّهِ إِنِّی أُحِبُّ أَقْوَاماً مَا أَبْلُغُ أَعْمَالَهُمْ قَالَ فَقَالَ یَا أَبَا ذَرٍّ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَ لَهُ مَا اكْتَسَبَ قُلْتُ فَإِنِّی أُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ أَهْلَ بَیْتِ نَبِیِّهِ قَالَ فَإِنَّكَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی مَلَإٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ رِجَالٌ مِنْهُمْ فَإِنَّا نُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَمْ یَذْكُرُوا أَهْلَ بَیْتِهِ فَغَضِبَ وَ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ أَحِبُّوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَا یَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ وَ أَحِبُّونِی بِحُبِّ رَبِّی وَ أَحِبُّوا أَهْلَ بَیْتِی بِحُبِّی فَوَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا صَفَنَ بَیْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ صَائِماً وَ رَاكِعاً وَ سَاجِداً ثُمَّ لَقِیَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ غَیْرَ مُحِبٍّ لِأَهْلِ بَیْتِی لَمْ یَنْفَعْهُ ذَلِكَ قَالُوا وَ مَنْ أَهْلُ بَیْتُكِ (۱) یَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ أَیُّ أَهْلِ بَیْتِكَ هَؤُلَاءِ قَالَ صلی الله علیه و آله مَنْ أَجَابَ مِنْهُمْ دَعْوَتِی وَ اسْتَقْبَلَ قِبْلَتِی وَ مَنْ خَلَقَهُ اللَّهُ مِنِّی وَ مِنْ لَحْمِی وَ دَمِی فَقَالُوا نَحْنُ نُحِبُّ اللَّهَ (۲) وَ رَسُولَهُ وَ أَهْلَ بَیْتِ رَسُولِهِ فَقَالَ بَخٍ بَخٍ فَأَنْتُمْ إِذاً مِنْهُمْ (۳) أَنْتُمْ إِذاً مِنْهُمْ وَ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَ لَهُ مَا اكْتَسَبَ (۴).

ما، الأمالی للشیخ الطوسی جماعه عن أبی المفضل عن عمر بن إسحاق بن أبی حماد عن محمد بن المغیره الحرانی عن أبی قتاده عبد الله بن واقد عن شداد بن سعید عن عیینه (۵) بن عبد الرحمن عن واقع (۶) بن سحبان عن عبد الله بن الصامت مثله (۷)

**[ترجمه]کشف الغمه: از عبدالله بن صامت برادرزاده ابوذر نقل می کند

ص: ۱۰۴

که ابوذر که پیوسته به علی و اهل بیت عشق می‌ورزید و ملازم او بود، گفت: به پیامبر اکرم عرض کردم: گروهی را دوست دارم که به پای عمل آنها نمی‌رسم. فرمود: ای ابوذر! شخص با کسی است که او را دوست می‌دارد و هر چه کسب کند، نصیب او می گردد .

گفتم: من خدا و پیامبر و اهل بیت پیامبرش را دوست می‌دارم. فرمود: تو با آن کسانی که دوست می‌داری هستی. گروهی از مردان گفتند: ما خدا و پیامبرش را دوست داریم، و اهل بیتش را ذکر نکردند. پیامبر خشمگین شد و فرمود: ای مردم! دوست بدارید خدا را، چون شما را از نعمت های خود تغذیه می کند و مرا دوست بدارید برای دوستی خدا و دوست بدارید خانواده مرا به واسطه محبت من. سوگند به حق خدایی که جانم در دست اوست، اگر کسی بین رکن و مقام در حال روزه و رکوع و سجود پیوسته باشد، سپس بدون محبت اهل بیتم خدا را ملاقات کند، این اعمال او را سودی نمی بخشد. عرض کردند: اهل بیت شما کیانند؟ یا پرسیدند: کدام یک از اهل بیتت چنین امتیازی را دارند؟ فرمود: هر کس دعوت مرا اجابت نماید و قبله مرا بپذیرد و کسی که خداوند او را از من و از گوشت و خونم آفریده است. گفتند: ما دوست می‌داریم خدا و پیامبرش و اهل بیت پیامبرش را. فرمود: بسیار خوب، به به! شما همآنها هستید و از ایشان به شمار می‌روید. انسان با کسی محشور می شود که او را دوست می‌دارد و از هر چه که انجام می‌دهد، بهره مند می شود. - . کشف الغمه: ۱۲۴ -

امالی طوسی: از عبدالله بن صامت همین روایت را نقل کرده است. - . امالی طوسی: ۴۵ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی یقال صغوه و صغوه معک أی میله و قال صفن

ص: ۱۰۵

۱- التردید من الراوی.

۲- فی نسخه: قال: فقال القوم: فانا نحب اللّه یوجد ذلک فی المصدر المطبوع.

۳- فی نسخه: أنتم إذا منهم و معهم یوجد ذلک فی المصدر المطبوع.

۴- کشف الغمّه: ۱۲۴.

۵- فی نسخه من الکتاب و المصدر: عنبسه.

۶- فی المصدر: رافع بن سحبان.

۷- أمالی الشیخ: ۴۵.

الرجل أی صف قدمیه.

**[ترجمه]فیروز آبادی گفته است: «صَغوه» و «صِغوه معک» یعنی تمایل او. و «صفن

ص: ۱۰۵

الرجل» یعنی روی دو پایش بایستد.

**[ترجمه]

«۷۵»

بشا، بشاره المصطفی الْحُسَیْنُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّفَّارُ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحِیمِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَفْصٍ الْهَرَوِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا بْنِ أَبِی زَائِدَهَ الْأَفْرَاقِیِّ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أَبِی سُلَیْمٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ یَشْکُرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ مَعَهُ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ هَذَا عَلَی عَاتِقٍ وَ هَذَا عَلَی عَاتِقٍ وَ هُوَ یَلْثِمُ هَذَا مَرَّهً وَ هَذَا مَرَّهً فَقَالَ لَهُ جَبْرَئِیلُ إِنَّکَ تُحِبُّهُمَا قَالَ إِنِّی أُحِبُّهُمَا وَ أُحِبُّ مَنْ یُحِبُّهُمَا (۱) فَإِنَّ مَنْ أَحَبَّهُمَا فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَبْغَضَهُمَا فَقَدْ أَبْغَضَنِی (۲).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم با حسن و حسین از خانه خارج شد، در حالی که یکی را روی شانه و دیگری را روی شانه دیگر گذاشته بود و یک مرتبه او را می‌بوسید و یک مرتبه این را. جبرئیل به او گفت: آیا این دو را دوست داری؟ فرمود: دوست دارم این دو را و کسی که آنها را دوست داشته باشد. هر که آنها را دوست داشته باشد، مرا دوست داشته و هر که با آنها دشمن باشد، با من دشمن است. - . بشاره المصطفی: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۷۶»

بشا، بشاره المصطفی أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْفَارِسِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مَنْصُورٍ الْبَغْدَادِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَبِیبٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عِیسَی التَّنُوخِیِّ عَنْ یَحْیَی بْنِ یَعْلَی عَنْ عَمَّارِ بْنِ رُزَیْقٍ عَنْ أَبِی إِسْحَاقَ عَنْ زَیْدِ بْنِ مُطَرِّفٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَرَادَ أَنْ یَحْیَا حَیَاتِی وَ یَمُوتَ مَوْتِی وَ یَدْخُلَ الْجَنَّهَ الَّتِی وَعَدَنِی رَبِّی فَلْیَتَوَلَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ وَ ذُرِّیَّتَهُ فَإِنَّهُمْ لَنْ یُخْرِجُوکُمْ (۳) مِنْ بَابِ هُدًی وَ لَمْ یُدْخِلُوکُمْ فِی بَابِ ضَلَالَهٍ.

**[ترجمه]بشاره المصطفی: زید بن مطرف گفت: پیامبر اکرم فرمود: کسی که می خواهد به زندگی من زنده باشد و به نوع مردن من بمیرد و داخل بهشتی که خدایم وعده داده، شود، باید علی بن ابی طالب و ذریه اش را دوست بدارد. همانا ایشان شما را از شاهراه هدایت خارج نمی‌کنند و به وادی گمراهی نمی‌کشانند.

**[ترجمه]

«۷۷»

بشا، بشاره المصطفی أَبُو عَلِیٍّ ابْنُ شَیْخِ الطَّائِفَهِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْمُفِیدِ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْحَارِثِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ صَبِیحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ الْهَمْدَانِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ مُصْعَبٍ قَالَ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام یَقُولُ مَنْ أَحَبَّنَا وَ أَحَبَّ مُحِبَّنَا لَا لِغَرَضِ دُنْیَا یُصِیبُهَا مِنْهُ وَ عَادَی عَدُوَّنَا لَا لِإِحْنَهٍ (۴) کَانَتْ بَیْنَهُ وَ بَیْنَهُ ثُمَّ جَاءَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ عَلَیْهِ مِنَ الذُّنُوبِ مِثْلُ رَمْلِ عَالِجٍ وَ زَبَدِ الْبَحْرِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَی لَهُ (۵).

ص: ۱۰۶

۱- فی نسخه: قال.

۲- بشاره المصطفی: ۶۳.

۳- فی المصدر: لم یخرجوکم.

۴- الاحنه: الحقد.

۵- بشاره المصطفی: ۱۰۸.

**[ترجمه]بشاره المصطفی: حسین بن مصعب گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: هر که ما را دوست بدارد و محب ما را هم دوست بدارد، نه برای هدف مادی که به او برسد و دشمن باشد با دشمن ما نه برای کینه ای که با او دارد، روز قیامت که وارد محشر شود، اگرچه به اندازه ریگ‌های انبوه و کف دریا گناه داشته باشد، خدا او را می آمرزد. - . بشاره المصطفی: ۱۰۸ -

ص: ۱۰۶

**[ترجمه]

«۷۸»

بشا، بشاره المصطفی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی سَهْلٍ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ دِینَارٍ عَنْ حُمَیْدِ بْنِ هِلَالٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ قَالَ: أَ لَا أُحَدِّثُکَ حَدِیثاً قَبْلَ أَنْ تُشَابَ (۱) الْأَحَادِیثُ بِأَبَاطِیلَ إِنَّهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَا شَجَرَهٌ وَ فَاطِمَهُ وَ عَلِیٌّ فَرْعُهَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ ثَمَرُهَا وَ مُحِبُّهُمْ مِنْ أُمَّتِی وَرَقُهَا وَ حَیْثُ نَبَتَ أَصْلُ الشَّجَرِ نَبَتَ فَرْعُهَا فِی جَنَّهِ عَدْنٍ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ (۲).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: عبدالرحمن بن عوف گفت: مایلی حدیثی را برایت نقل کنم، قبل از این که با گفتارهای باطل، احادیث در هم مخلوط شود؟ آن حدیث این است که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: من درخت هستم و فاطمه و علی شاخه آن و حسن و حسین میوه درخت و دوستان آنها از امتم برگ درخت. قسم به کسی که مرا به پیامبری بر انگیخت، هر جا ریشه درخت بروید، شاخه اش نیز می روید در بهشت عدن. - . بشاره المصطفی: ۱۸۳ - ۱۸۴ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بنبات الشجره فی جنه عدن أخذ طینتهم منها أو هو کنایه عن وصولهم إلیها أو عن حسن الشجره المشبه بها و رفعتها و طراوتها و یحتمل أن یکون فیها شجره فیها من الأغصان و الأوراق بعددهم کما هو الظاهر من بعض الأخبار.

**[ترجمه]شاید منظور از روییدن درخت در بهشت عدن، گرفتن طینت و سرشت آنها از آنجا بوده، یا کنایه از رسیدن ایشان به جنت عدن باشد، یا کنایه از زیبایی درختی که به آن تشبیه شده و بلندی مرتبه و طراوت آن باشد. و شاید در بهشت درختی باشد که در آن درخت شاخه ها و برگ هایی به عدد آنهاست، همان طور که این ظاهر برخی اخبار است.

**[ترجمه]

«۷۹»

بشا، بشاره المصطفی مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سُفْيَانَ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ قُتَيْبَهَ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَخْلَدٍ عَنْ عُمَيْرِ بْنِ عَرْفَجَهَ عَنِ النُّعْمَانِ الْأَزْدِيِّ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ لَا يُؤْمِنُ رَجُلٌ حَتَّى يُحِبَّ أَهْلَ بَيْتِي وَ حَتَّى يَدَعَ الْمِرَاءَ وَ هُوَ مُحِقٌّ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَا عَلَامَهُ حُبِّ أَهْلِ بَيْتِكَ قَالَ هَذَا وَ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام (۳).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: سلمان گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: ایمان ندارد کسی که اهل بیت مرا دوست نداشته باشد و تا وقتی که بحث و جدال را رها کند، گرچه حق با او باشد. عمر بن خطاب گفت: علامت دوستدار اهل بیت شما چیست؟ فرمود: این! و با دست خود بر علی بن ابی طالب زد. - . بشاره المصطفی: ۱۸۸ -

**[ترجمه]

«۸۰»

كِتَابُ صِفْوَهِ الْأَخْبَارِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّوْفَلِيِّ عَنْ أَبِيهِ وَ كَانَ خَادِماً لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّهُ قَالَ حَدَّثَنِي الْعَبْدُ الصَّالِحُ الْكَاظِمُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ قَالَ حَدَّثَنِي أَخِي وَ حَبِيبِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ مُقْبِلٌ عَلَيْهِ غَيْرُ مُعْرِضٍ عَنْهُ فَلْيَتَوَالَكَ يَا عَلِيُّ وَ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ رَاضٍ عَنْهُ فَلْيَتَوَالَ ابْنَكَ

۱- أی قبل أن تخلط.

۲- بشاره المصطفی: ۱۸۳ و ۱۸۴.

۳- بشاره المصطفی: ۱۸۸.

الْحَسَنَ علیه السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ وَ لَا خَوْفَ عَلَیْهِ فَلْیَتَوَالَ ابْنَکَ الْحُسَیْنَ علیه السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدْ مَحَا اللَّهُ ذُنُوبَهُ عَنْهُ فَلْیُوَالِ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَإِنَّهُ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سِیماهُمْ فِی وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ قَرِیرُ الْعَیْنِ فَلْیَتَوَالَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ الْبَاقِرَ علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ یُعْطِیَهُ کِتَابَهُ بِیَمِینِهِ فَلْیَتَوَالَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ طَاهِراً مُطَهَّراً فَلْیَتَوَالَ مُوسَی بْنَ جَعْفَرٍ الْکَاظِمَ علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ ضَاحِکٌ فَلْیَتَوَالَ عَلِیَّ بْنَ مُوسَی الرِّضَا علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدْ رُفِعَتْ دَرَجَاتُهُ وَ بُدِّلَتْ سَیِّئَاتُهُ حَسَنَاتٍ فَلْیَتَوَالَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِیٍّ الْجَوَادَ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ یُحَاسِبَهُ حِساباً یَسِیراً وَ یُدْخِلَهُ جَنَّاتِ عَدْنٍ عَرْضُهَا السَّماواتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِینَ فَلْیَتَوَالَ عَلِیَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الْهَادِیَ علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ مِنَ الْفَائِزِینَ فَلْیَتَوَالَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِیٍّ الْعَسْکَرِیَّ علیهما السلام وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ یَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَدْ کَمُلَ إِیمَانُهُ وَ حَسُنَ إِسْلَامُهُ فَلْیَتَوَالَ الْحُجَّهَ بْنَ الْحَسَنِ الْمُنْتَظَرِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ هَؤُلَاءِ أَئِمَّهُ الْهُدَی وَ أَعْلَامُ التُّقَی مَنْ أَحَبَّهُمْ وَ تَوَالاهُمْ کُنْتُ ضَامِناً لَهُ عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَنَّهَ (۱).

**[ترجمه]کتاب صفوه الاخبار: از ابراهیم بن محمّد نوفلی، از پدرش که خادم حضرت رضا علیه السّلام بود نقل می کند که حضرت موسی بن جعفر، از آباء گرام خود، از امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب صلوات اللّه علیهم نقل کرد که فرمود: برادر و دوستم پیامبر اکرم فرمود: هر کس مایل است خدا را در حالی ملاقات نماید که به او توجه داشته باشد و از او روی نگرداند، باید تو را دوست داشته باشد یا علی! و هر که دوست دارد خدا را در حالی ملاقات کند که از او راضی باشد، باید دوست بدارد فرزندت ص: ۱۰۷

حسن را. و هر که می‌خواهد خدا را در حالی ملاقات نماید که ترسی نداشته باشد، باید دوست داشته باشد فرزندت حسین را. و هر که بخواهد خدا را در حالی ملاقات نماید که خدا گناهانش را از بین برده باشد، باید علی بن حسین را دوست بدارد، زیرا او از کسانی است که خداوند درباره آنها فرموده است: «سِیماهُمْ فِی وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ» -. فتح / ۲۹ -

{علامت [مشخصه] آنان بر اثر سجود در چهره هایشان است.} و هر که دوست دارد خدا را با چشم روشن ملاقات کند، باید دوست داشته باشد محمّد بن علی حضرت باقر را. و هر که مایل است خدا را در حالی ملاقات نماید که نامه عملش را به دست راستش بدهند، دوست بدارد جعفر بن محمّد علیه السّلام را. و هر که دوست دارد خدا را ملاقات پاک و پاکیزه کند، باید دوست بدارد موسی بن جعفر علیهما السّلام را. و هر که مایل است خدا را شاد و خندان ملاقات کند، دوست بدارد علی بن موسی الرضا علیهما السّلام را. و هر که دوست دارد خدا را با درجات بلند و در حالی ملاقات کند که گناهانش تبدیل به حسنه شده باشد، باید دوست بدارد محمّد بن علی حضرت جواد را. و هر که مایل است خدا را ملاقات نماید و از او به سادگی حساب بکشند و داخل بهشت عدنی شود که عرض آن به اندازه آسمان ها و زمین است که آماده پذیرایی برای پرهیزگاران است، باید دوست بدارد علی بن محمّد حضرت هادی علیهما السّلام را. و هر که می‌خواهد خدا را در حالی ملاقات کند که از رستگاران باشد، باید دوست بدارد حسن بن علی حضرت عسکری را. و هر که مایل است خدا را ملاقات کند با ایمان کامل و اسلام نیکو، باید دوست بدارد حجه بن الحسن امام منتظر صلوات اللّه علیه را. اینهایند پیشوایان هدایت و راهنمای تقوا. هر که آنها را دوست بدارد، من از جانب خدا بهشت را برای او ضامن می‌شوم. -. صفوه الاخبار خطی است و نسخه آن به دست ما نرسید. -

**[ترجمه]

«۸۱»

فر، تفسير فرات بن إبراهيم جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: خَرَجْتُ أَنَا وَ أَبِی ذَاتَ یَوْمٍ فَإِذَا هُوَ بِأُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِنَا بَیْنَ الْمِنْبَرِ وَ الْقَبْرِ فَسَلَّمَ عَلَیْهِمْ ثُمَّ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّ رِیحَکُمْ وَ أَرْوَاحَکُمْ فَأَعِینُونِی عَلَی ذَلِکَ بِوَرَعٍ وَ اجْتِهَادٍ مَنِ ائْتَمَّ بِعَبْدٍ فَلْیَعْمَلْ بِعَمَلِهِ وَ أَنْتُمْ شِیعَهُ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ أَنْتُمْ شُرَطُ اللَّهِ وَ أَنْتُمْ أَنْصَارُ اللَّهِ وَ أَنْتُمُ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ وَ السَّابِقُونَ الْآخِرُونَ فِی الدُّنْیَا وَ السَّابِقُونَ فِی الْآخِرَهِ إِلَی الْجَنَّهِ قَدْ ضَمِنَّا لَکُمُ الْجَنَّهَ بِضَمَانِ اللَّهِ وَ ضَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَهْلِ (۲) بَیْتِهِ أَنْتُمُ الطَّیِّبُونَ وَ نِسَاؤُکُمُ الطَّیِّبَاتُ کُلُّ مُؤْمِنَهٍ (۳)

۱- صفوه الاخبار: مخطوط لم تصل الینا نسخته.

۲- المصدر خال عن قوله: و أهل بیته.

۳- فی المصدر: کل مؤمنه حوراء.

وَ كُلَّ مُؤْمِنٍ صِدِّيقٌ كَمْ مَرَّةً قَدْ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام لِقَنْبَرٍ يَا قَنْبَرُ أَبْشِرْ وَ بَشِّرْ وَ اسْتَبْشِرْ وَ اللَّهِ لَقَدْ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ هُوَ سَاخِطٌ عَلَى جَمِيعِ أُمَّتِهِ إِلَّا الشِّيعَةَ وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شرف (۱) (شَرَفاً) وَ إِنَّ شَرَفَ الدِّينِ الشِّيعَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ عُرْوَةً وَ إِنَّ عُرْوَةَ الدِّينِ الشِّيعَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ إمام (إِمَاماً) وَ إِمَامُ الْأَرْضِ أَرْضٌ يَسْكُنُ فِيهِ الشِّيعَةُ (۲) أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَيِّداً وَ سَيِّدُ الْمَجَالِسِ مَجَالِسُ الشِّيعَهِ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَهْوَةً وَ شَهْوَةُ الدُّنْيَا سُكْنَى شِيعَتِنَا فِيهَا وَ اللَّهِ لَوْ لَا مَا فِي الْأَرْضِ مِنْكُمْ مَا اسْتَكْمَلَ أَهْلُ خِلَافِكُمْ طَيِّبَاتِ مَالِهِمْ وَ مَا لَهُمْ فِي الْآخِرَهِ مِنْ نَصِيبٍ كُلُّ نَاصِبٍ وَ إِنْ تَعَبَّدَ مَنْسُوبٌ إِلَى هَذِهِ الْآيَهِ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَةٌ عامِلَةٌ ناصِبَةٌ تَصْلى ناراً حامِيَةً تُسْقى مِنْ عَيْنٍ آنِيَهٍ (۳) وَ مَنْ دَعَا مِنْ مُخَالِفٍ لَكُمْ فَإِجَابَةُ دُعَائِهِ لَكُمْ (۴) وَ مَنْ طَلَبَ مِنْكُمْ إِلَى اللَّهِ حَاجَةً فَلَهُ مِائَةٌ (۵) وَ مَنْ سَأَلَ مَسْأَلَةً فَلَهُ مِائَةٌ (۶) وَ مَنْ دَعَا بِدَعْوَهٍ فَلَهُ مِائَةٌ (۷) وَ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ حَسَنَةً فَلَا يُحْصَى تَضَاعُفُهَا وَ مَنْ أَسَاءَ مِنْكُمْ سَيِّئَةً فَمُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله حَجِيجُهُ يَعْنِي يُحَاجُّ عَنْهُ مِنْ تَبِعَتِهَا (۸) وَ اللَّهِ إِنَّ صَائِمَكُمْ لَيَرْعَى فِي رِيَاضِ الْجَنَّهِ تَدْعُو لَهُ الْمَلَائِكَهُ بِالْعَوْنِ حَتَّى يُفْطِرَ (۹) وَ إِنَّ حَاجَّكُمْ وَ مُعْتَمِرَكُمْ لَخَاصُّ اللَّهِ وَ إِنَّكُمْ جَمِيعاً لَأَهْلُ دَعْوَهِ اللَّهِ وَ أَهْلُ

۱- فی المصدر: ألا و ان لکل شی ء شرفا.

۲- فی المصدر: یسکنها الشیعه.

۳- الغاشیه: ۲- ۵.

۴- فی المصدر: فاجبت دعاءه لکم.

۵- فی المصدر: فلزمته.

۶- فی المصدر: فلزمته.

۷- فی المصدر: فلزمته.

۸- فی المصدر: (یعنی یحاج عنه قال أبو جعفر: حجیجه من تبعتها) أقول: قوله:یعنی یحاج عنه لعله من مصنف التفسیر أو أحد الرواة.

۹- فی المصدر: تدعو لهم الملائکه بالعون حتّی یفطروا.

إِجَابَتِهِ وَ أَهْلُ وَلَايَتِهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَ لَا حُزْنٌ كُلُّكُمْ فِي الْجَنَّهِ فَتَنَافَسُوا فِي فَضَائِلِ الدَّرَجَاتِ وَ اللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَقْرَبَ مِنْ عَرْشِ اللَّهِ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَهِ مِنْ شِيعَتِنَا مَا أَحْسَنَ صُنْعَ اللَّهِ إِلَيْكُمْ وَ اللَّهِ لَوْ لَا أَنْ تُفْتَنُوا فَيَشْمَتَ بِكُمْ عَدُوُّكُمْ وَ يَعْلَمَ النَّاسُ ذَلِكَ لَسَلَّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَلَائِكَهُ قُبُلًا وَ قَدْ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَخْرُجُ أَهْلُ وَلَايَتِنَا مِنْ قُبُورِهِمْ- يَوْمَ الْقِيَامَهِ مُشْرِقَهً وُجُوهُهُمْ قَرَّتْ أَعْيُنُهُمْ قَدْ أُعْطُوا الْأَمَانَ يَخَافُ النَّاسُ وَ لَا يَخَافُونَ وَ يَحْزَنُ النَّاسُ وَ لَا يَحْزَنُونَ وَ اللَّهِ مَا مِنْ عَبْدٍ مِنْكُمْ يَقُومُ إِلَى صَلَاتِهِ إِلَّا وَ قَدِ اكْتَنَفَتْهُ الْمَلَائِكَهُ مِنْ خَلْفِهِ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَ يَدْعُونَ لَهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْ ءٍ جوهر (جَوْهَراً) وَ جَوْهَرُ وُلْدِ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ سَلَامُهُ نَحْنُ (۱) وَ شِيعَتُنَا.

قَالَ سَعْدَانُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ زَادَ فِي الْحَدِيثِ عَيْثَمُ بْنُ أَسْلَمَ عَنْ مُعَاوِيَهَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ اللَّهِ لَوْلَاكُمْ (۲) مَا زُخْرِفَتِ الْجَنَّهُ وَ اللَّهِ لَوْلَاكُمْ مَا خُلِقَتِ الْحُورُ (۳) وَ اللَّهِ لَوْلَاكُمْ مَا نَزَلَتْ قَطْرَهٌ وَ اللَّهِ لَوْلَاكُمْ مَا نَبَتَتْ حَبَّهٌ وَ اللَّهِ لَوْلَاكُمْ مَا قَرَّتْ عَيْنٌ وَ اللَّهِ لَا لَلَّهُ أَشَدُّ حُبّاً لَكُمْ مِنِّي فَأَعِينُونَا عَلَى ذَلِكَ بِالْوَرَعِ وَ الِاجْتِهَادِ وَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِهِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات: جعفر بن احمد از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: من با پدرم روزی به جانب مسجد پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله رفتیم و دیدیم که گروهی از اصحاب، بین منبر و قبر پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله نشسته اند. پدرم بر آنها سلام کرد و سپس فرمود: توجه داشته باشید که به خدا قسم من دوست دارم بوی شما و ارواحتان را، مرا بر این محبت با پارسایی و کوشش کمک کنید. هر کسی پیرو شخصی باشد، باید پیرو عمل او باشد. شما شیعه آل محمّد و پاسدار خدا و یاران خدا و شما سبقت گیران از گذشتگان و سبقت گیران از آیندگان هستید در دنیا و سبقت گیران هستید در آخرت به سوی بهشت. ما بهشت را از جانب خدا و پیامبر و اهل بیت آن جناب برای شما تضمین کرده ایم. شما طیبین هستید و زنان شما طیبانند. هر زن و

ص: ۱۰۸

مرد مؤمنی صدیق است. چند مرتبه امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السّلام به قنبر فرمود: قنبر! مژده باد تو را و مژده بده به دیگران و خوشحال باش! به خدا قسم پیامبر اکرم از دنیا رفت در حالی که بر تمام امتش خشم داشت به جز شیعه. برای هر چیزی شرفی است و شرف دین اسلام شیعه است. باید بدانی که هر چیزی را دستاویزی است و دستاویز دین اسلام شیعه است. هر چیزی را امامی است و امام زمین، زمینی است که شیعه در آن ساکن است. هر چیزی سروری دارد و سرور مجالس، مجالس شیعه است. برای هر چیز لذتی است و لذت دنیا، سکونت شیعیان ما در آن است. به خدا قسم اگر شما در زمین نباشید، مخالفان شما از خوبی‌های زندگی خود بهره نمی برند و در آخرت نصیبی ندارند. هر دشمن ناصب اگرچه پارسا باشد، مشمول این آیه است: «وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَهٌ * عامِلَهٌ ناصِبَهٌ * تَصْلى ناراً حامِيَهً * تُسْقى مِنْ عَيْنٍ آنِيَهٍ» - . غاشیه / ۲ - ۵ -

{در آن روز چهره هایی زبونند که تلاش کرده رنج [بیهوده] برده اند [ناچار] در آتشی سوزان درآیند از چشمه ای داغ نوشانیده شوند.} هر یک از مخالفین شما دعایی بکند، اجابت دعای او برای شما است و هر کدام از شما حاجتی از خدا بخواهد، صد برابر می شود و هر که درخواستی کند، صد برابر و هر که دعایی کند، به او صد برابر می‌دهند. هر کدام از شما عمل نیکی انجام دهد ،چندان برابر شدن آن شمرده نمی‌شود و هر کدام از شما خطایی کند، محمّد صلّی اللَّه علیه و آله از جانب او بازخواست خدا را جوابگو است. - . عبارت «یعنی یحاج عنه» شاید از مصنف تفسیر یا یکی از راویان است. -

به خدا قسم روزه دار شما در باغ های بهشت می‌خرامد و ملائکه برای او دعا می کنند که خدا کمکش کند تا وقتی که افطار نماید. حاجی شما و عمره گزارتان از شخصیت های برجسته در نزد خدایند و همه شما از درخواست کنندگان پیشگاه خدایید

ص: ۱۰۹

و جواب گیران از جانب او و اهل علاقه و ولایت با خدایید. هیچ ترس و اندوهی برای شما نیست، همه شما در بهشتید. سعی کنید در احراز درجات عالی. قسم به خدا که در روز قیامت، کسی از شیعیان ما نزدیک‌تر به عرش خدا نیست. چقدر خدا به شما لطف خواهد کرد! به خدا قسم اگر نه این بود که فریفته می‌شدید، آن گاه دشمنان بر شما خرده می گرفتند و مردم این جریان را متوجه می‌شدند، ملائکه رو در روی شما به شما سلام می کردند. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرموده است که دوستان ما روز قیامت، از قبرهایشان خارج می‌شوند، با صورت های درخشان و خوشحال. به آنها امان داده شده، مردم ترسان و محزونند، ولی ایشان نمی ترسند و حزنی ندارند. به خدا قسم هر کدام از شما که برای نماز می ایستد، ملائکه اطراف او را از پشت سر می گیرند بر او درود می‌فرستند و برایش دعا می کنند تا از نماز فارغ شود. بدانید که هر چیزی جوهر و حقیقتی دارد و گوهر گرانبهای فرزندان آدم، ما و شیعیانمان هستیم. سعدان بن مسلم گفت: در حدیث عیثم بن اسلم از معاویه بن عمار، از حضرت صادق علیه السّلام این قسمت را اضافه نقل کرده است: به خدا قسم اگر شما نبودید، بهشت زینت نمی‌شد؛ به خدا قسم اگر شما نبودید، حوریه خلق نمی‌شد؛ به خدا سوگند اگر شما نبودید، قطره ای نازل نمی گشت؛ به خدا قسم اگر شما نبودید، دانه ای نمی‌رویید؛ به خدا سوگند اگر شما نبودید، هیچ خوشحالی وجود نداشت؛ به خدا قسم خداوند شما را بیشتر دوست می... دارد از دوست داشتن من شما را. اینك با ورع و کوشش و عمل به اطاعت خدا، ما را بر این موقعیت کمك کنید. - . تفسیر فرات: ۲۰۸ - ۲۰۹ -

**[ترجمه]

بیان

قال فی النهایه شرط السلطان نخبه أصحابه الذین یقدمهم علی غیرهم من جند و أنتم السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ أی فی المیثاق و فی القاموس الجوهر کل حجر یستخرج منه شی ء ینتفع به و من الشی ء ما وضعت علیه جبلته و الجری المقدم.

**[ترجمه]در نهایه گفته است: «شرط السلطان» یعنی یاران نخبه او که بر دیگر سپاهیان خود مقدمشان می‌دارد. «و انتم السابقون الاولون» یعنی در پیمان و در قاموس گفته است: «الجوهر» یعنی هر سنگی که از آن چیزی که از آن نفع برده می شود، خارج شود «و من الشیء» یعنی آنچه که طبع او بر آن قرار گرفته است.

**[ترجمه]

«۸۲»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رَوَی مُحَمَّدُ بْنُ مُؤْمِنٍ الشِّیرَازِیُّ فِی تَفْسِیرِهِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ

۱- فی المصدر: محمّد و نحن.

۲- فی المصدر: قال: قال: لولاکم.

۳- فی المصدر: ما خلقت الحوراء.

۴- تفسیر فرات: ۲۰۸ و ۲۰۹.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ أَمَرَ اللَّهُ مَالِكاً أَنْ يُسَعِّرَ النِّيرَانَ السَّبْعَ وَ أَمَرَ رِضْوَانَ أَنْ يُزَخْرِفَ الْجِنَانَ الثَّمَانَ وَ يَقُولُ يَا مِيكَائِيلُ مُدَّ (۱) الصِّرَاطَ عَلَى مَتْنِ جَهَنَّمَ وَ يَقُولُ يَا جَبْرَئِيلُ انْصِبْ مِيزَانَ الْعَدْلِ تَحْتَ الْعَرْشِ وَ يَقُولُ يَا مُحَمَّدُ قَرِّبْ أُمَّتَكَ لِلْحِسَابِ ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُعْقَدَ عَلَى الصِّرَاطِ سَبْعُ قَنَاطِرَ طُولُ كُلِّ قَنْطَرَهٍ سَبْعَهَ عَشَرَ أَلْفَ فَرْسَخٍ وَ عَلَى كُلِّ قَنْطَرَهٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْأَلُونَ هَذِهِ الْأُمَّهَ نِسَاءَهُمْ وَ رِجَالَهُمْ عَلَى الْقَنْطَرَهِ الْأُولَى عَنْ وَلَايَهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ حُبِّ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام فَمَنْ أَتَى بِهِ جَازَ الْقَنْطَرَهَ الْأُولَى كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ وَ مَنْ لَا يُحِبُّ أَهْلَ بَيْتِهِ سَقَطَ عَلَى أُمِّ رَأْسِهِ فِي قَعْرِ جَهَنَّمَ وَ لَوْ كَانَ مَعَهُ مِنْ أَعْمَالِ الْبِرِّ عَمَلُ سَبْعِينَ صِدِّيقاً (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابن عباس گفت:

ص: ۱۱۰

پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: روز قیامت خداوند به مالک دستور می‌دهد که جهنم هفتگانه را بیافروزد و به رضوان امر می کند تا بهشت هشت گانه را بیاراید و به میکائیل دستور می‌دهد که صراط را بر روی جهنم بکشد و به جبرئیل می فرماید که ترازوی عدل را در زیر عرش برقرار نماید. و می‌فرماید: ای محمّد! امتت را برای حساب بیاور! بعد خدا دستور می... دهد که بر صراط هفت پل قرار دهند که طول هر پل، هفده هزار فرسخ است و بر روی هر پل، هفتاد هزار ملك از مرد و زن این امت بازخواست می کنند. به پل اولی که می‌رسند، از ولایت علی بن ابی طالب و حب اهل بیت محمّد پرسیده می شوند. هر کس ولایت و حب او درست باشد، از پل اوّلی چون برق جهنده می گذرد و هر که اهل بیت پیامبر را دوست نداشته باشد، با سر در قعر جهنم می افتد، اگرچه اعمال نیکوی او برابر با هفتاد صدیق باشد. - . کنز جامع الفوائد: ۲۷۶ - ۲۷۷ نسخه رضویه -

**[ترجمه]

«۸۳»

یف، الطرائف مِنَ الْجَمْعِ بَيْنَ الصِّحَاحِ السِّتَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ: أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ وَ لِمَا هُوَ أَهْلُهُ وَ أَحِبُّونِي لِحُبِّ اللَّهِ تَعَالَى وَ أَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي لِحُبِّي.

**[ترجمه]طرائف: از ابن عباس نقل می کند که پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: دوست بدارید خدا را، چون شما را از نعمت های خود تغذیه می‌کند و به خاطر آنچه که او اهلش است، و مرا دوست بدارید برای دوستی خدا و دوست بدارید خانواده مرا به واسطه محبت من.

**[ترجمه]

«۸۴»

وَ رَوَی صَاحِبُ الْکَشَّافِ وَ الثَّعْلَبِیُّ فِی تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَی قُلْ لا أَسْئَلُکَمْ عَلَیْهِ أَجْراً (۳) الْآیَهَ.

بِإِسْنَادِهِ إِلَی جَرِیرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِیداً أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مَغْفُوراً لَهُ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِباً أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِناً مُسْتَکْمِلَ الْإِیمَانِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ بَشَّرَهُ مَلَکُ الْمَوْتِ بِالْجَنَّهِ ثُمَّ مُنْکَرٌ وَ نَکِیرٌ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ یُزَفُّ إِلَی الْجَنَّهِ کَمَا تُزَفُّ الْعَرُوسُ إِلَی بَیْتِ زَوْجِهَا أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ جَعَلَ اللَّهُ زُوَّارَ قَبْرِهِ الْمَلَائِکَهَ بِالرَّحْمَهِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَی

۱- فی نسخه: (هذا الصراط) و هو مصحف.

۲- کنز جامع الفوائد: ۲۷۶ و ۲۷۷ من النسخه الرضویه.

۳- الشوری: ۲۲.

حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى السُّنَّهِ وَ الْجَمَاعَهِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ مَكْتُوباً بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشَمَّ رَائِحَهَ الْجَنَّهِ (۱).

**[ترجمه]صاحب کشاف و ثعلبی در تفسیر این آیه: «قُلْ لا أَسْئَلُکُمْ عَلَیْهِ أَجْراً» - . شوری / ۲۳ -

{بگو به ازای آن [رسالت] پاداشی از شما خواستار نیستم} تا آخر آیه به اسناد خود تا جریر بن عبداللّٰه بجلی نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله فرمود: هر که با حب آل محمّد بمیرد، شهید مرده؛ و هر که با حب آل محمّد بمیرد، آمرزیده مرده. بدانید هر که با حب آل محمّد بمیرد، با توبه مرده؛ و هر که با حب آل محمّد بمیرد، مؤمن مرده با ایمان کامل. هر که با حب آل محمّد بمیرد، ملک الموت او را بشارت به بهشت می‌دهد و بعد از ملک الموت، منکر و نکیر. بدانید که هر کس با حب آل محمّد بمیرد، چنان روانه بهشت می شود مثل عروسی که به حجله داماد می رود. بدانید هر که با حب آل محمّد بمیرد، ملائکه رحمت به دستور خدا در قبر به زیارت او می آیند. بدانید هر کس با حب آل محمّد بمیرد،

ص: ۱۱۱

بر سنت و جماعت بوده. و هر که بر بغض آل محمّد بمیرد، روز قیامت می آید، در حالی که بر پیشانی او نوشته شده: «مایوس از رحمت خدا است.» بدانید هر که با بغض آل محمّد بمیرد، بوی بهشت را نمی شنود. - . طرائف ... -

**[ترجمه]

«۸۵»

أَقُولُ رَوَى ابْنُ شِيرَوَيْهِ فِي الْفِرْدَوْسِ عَنْ أَبِي لَيْلَى عَنِ النَّبِيِّ صلى الله علیه و آله قَالَ: لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ وَ يَكُونَ عِتْرَتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ عِتْرَتِهِ وَ يَكُونَ أَهْلِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَ يَكُونَ ذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ (۲).

**[ترجمه]مؤلف: ابن شیرویه در «الفردوس» از ابو لیلی، از پیامبر صلّی اللّٰه علیه و آله نقل می کند که فرمود: هیچ بنده ای مومن نیست، مگر این که من نزد وی از خودش محبوب تر باشم و خانواده ام و عترتم از خانواده اش و اهل من از اهلش و ذات من از ذاتش محبوب تر باشد. - . فردوس الاخبار خطی است و نسخه آن به دست من نرسیده است. -

**[ترجمه]

«۸۶»

كَنْزُ الْفَوَائِدِ لِلْكَرَاجُكِيِّ، حَدَّثَنَا الشَّيْخُ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُرَّهَ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَاصِمِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ الضُّبَيْعِيِّ عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: سُئِلَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله علیه و آله يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَإِنَّهُ مَوْلَاكُمْ فَأَحِبُّوهُ وَ كَبِيرُكُمْ فَاتَّبِعُوهُ وَ عَالِمُكُمْ فَأَكْرِمُوهُ وَ قَائِدُكُمْ إِلَى الْجَنَّهِ فَعَزِّرُوهُ (۳) وَ إِذَا دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ وَ إِذَا أَمَرَكُمْ

فَأَطِيعُوهُ أَحِبُّوهُ لِحُبِّی وَ أَكْرِمُوهُ لِكَرَامَتِی مَا قُلْتُ لَكُمْ فِی عَلِیٍّ إِلَّا مَا أَمَرَنِی بِهِ رَبِّی (۴).

**[ترجمه]كنز جامع الفوائد: ابن نباته گفت: از سلمان فارسی راجع به علی بن ابی طالب علیه السّلام پرسیدند. گفت: شنیدم كه پیامبر اكرم صلّی اللّه علیه و آله می فرمود: دست از علی بر ندارید، او مولای شما است؛ او را دوست بدارید و او بزرگ شما است؛ از او پیروی كنید و او عالم شما است؛ گرامی بدارید و رهبر شما به سوی بهشت است؛ احترامش كنید و هر گاه شما را دعوت كرد، اجابتش نمایید؛ اگر فرمانی داد، اطاعت كنید؛ او را دوست بدارید برای دوستی من و گرامی بدارید به واسطه گرامیداشت من. چیزی درباره علی علیه السّلام به شما نمی گویم، مگر این كه خدا به من دستور داده. - . كنز جامع الفوائد: ۲۰۸ - ۲۰۹ -

**[ترجمه]

«۸۷»

وَ أَخْبَرَنِی الشَّرِیفُ أَحْمَدُ بْنُ حَمْزَةَ الْحُسَیْنِیُّ وَ أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْمَاعِیلَ وَ أَبُو الرَّجَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ جَمِیعاً عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ الشَّیْبَانِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ خَلَفٍ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُهَیْمِنِ الْأَنْصَارِیِّ السَّاعِدِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: بَیْنَا أَبُو ذَرٍّ قَاعِدٌ مَعَ جَمَاعَهٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ كُنْتُ یَوْمَئِذٍ فِیهِمْ إِذْ طَلَعَ عَلَیْنَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَرَمَاهُ أَبُو ذَرٍّ بِنَظَرِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَی الْقَوْمِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ مَنْ لَكُمْ بِرَجُلٍ مَحَبَّتُهُ تُسَاقِطُ

۱- الطرائف.

۲- فردوس الاخبار: مخطوط لم تصل نسخته الی.

۳- عزروه: فخموه و عظموه.

۴- كنز الكراجكیّ: ۲۰۸ و ۲۰۹.

الذُّنُوبَ عَنْ مُحِبِّيهِ كَمَا تُسَاقِطُ الرِّيحُ الْعَاصِفُ الْهَشِيمَ مِنَ الْوَرَقِ عَنِ الشَّجَرِ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ صلی الله علیه و آله يَقُولُ لَهُ ذَلِكَ قَالُوا مَنْ هُوَ يَا أَبَا ذَرٍّ قَالَ هُوَ الرَّجُلُ الْمُقْبِلُ إِلَيْكُمْ ابْنُ عَمِّ نَبِيِّكُمْ سَمِعْتُهُ (۱) يَقُولُ- عَلِيٌّ بَابُ عِلْمِي وَ مُبِينٌ لِأُمَّتِي مَا أُرْسِلْتُ بِهِ مِنْ بَعْدِي حُبُّهُ إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُ نِفَاقٌ وَ النَّظَرُ إِلَيْهِ بِرَأْفَةٍ وَ مَوَدَّةٍ عِبَادَةٌ وَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِي أُمَّتِي مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَ مَنْ رَغِبَ عَنْهَا هَلَكَ وَ مَثَلُ بَابِ حِطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ ثُمَّ قَالَ يَا بَا ذَرٍّ مَنْ عَمِلَ لِآخِرَتِهِ كَفَاهُ اللَّهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ وَ آخِرَتِهِ وَ مَنْ أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ الَّذِي بَيْنَهُ وَ بَيْنَ عِبَادِهِ وَ مَنْ أَحْسَنَ سَرِيرَتَهُ أَحْسَنَ اللَّهُ عَلَانِيَتَهُ إِنَّ لُقْمَانَ الْحَكِيمَ قَالَ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يا بُنَيَّ مَنَ ذَا الَّذِي ابْتَغَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَمْ يَجِدْهُ وَ مَنْ ذَا الَّذِي لَجَأَ إِلَى اللَّهِ فَلَمْ يُدَافِعْ عَنْهُ أَمْ مَنْ ذَا الَّذِي تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فَلَمْ يَكْفِهِ ثُمَّ مَضَى يَعْنِي عَلِيّاً علیه السلام فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ الَّذِي نَفْسُ أَبِي ذَرٍّ بِيَدِهِ مَا مِنْ أُمَّةٍ ائْتَمَّتْ أَوْ قَالَ اتَّبَعَتْ رَجُلًا وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ بِاللَّهِ وَ دِينِهِ مِنْهُ إِلَّا ذَهَبَ أَمْرُهُمْ سَفَالًا (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: سهل بن سعد گفت: ابوذر با گروهی از اصحاب پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نشسته بود. من نیز از آن جمله بودم. علی بن ابی طالب علیه السّلام آمد. ابوذر چشم به آن جناب دوخت و بعد برگشت و رو به جمعیت کرد گفت: چه کسی می‌تواند معرفی کند مردی را که محبت او گناهان محبانش را چنان می‌زداید

که بادی شدید و سخت برگ را از درخت می‌ریزاند؟ من از پیامبر اکرم شنیدم که درباره او چنین می‌فرمود. پرسیدند: او کیست؟ فرمود: همین مردی که به جانب شما می آید؛ پسر عموی پیامبرتان. شنیدم که پیامبر می‌فرمود: علی باب علم من و روشنگر تمام چیزهایی است که من از جانب پروردگار برای امت آورده ام پس از من. حب علی، ایمان و دشمنی با او، نفاق است. تماشای او با مهربانی و علاقه عبادت است. از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله شنیدم که می‌فرمود: مثل اهل بیت من در امتم، مانند کشتی نوح است؛ هر که سوار آن شد، نجات یافت و هر که فاصله گرفت، غرق شد. و مانند باب حطه در بنی اسرائیل است. سپس فرمود: یا ابوذر! هر که عمل برای آخرت خود کند، خداوند امور دنیا و آخرتش را کفایت خواهد کرد و هر که بین خود و خدا به نیکی پردازد، خداوند آنچه را که بین او و بندگان است برایش درست می کند. و هر که باطنش را اصلاح نماید، خداوند ظاهر او را نیکو می‌نماید. لقمان حکیم به فرزندش در حالی که او را پند می‌داد گفت: پسرم! چه کسی جویای خدا شد و او را نیافت؟ و چه کسی به خدا پناه برد و خدا از او دفاع نکرد؟ و چه کس به خدا توکل کرد و خداوند کار او را کفایت ننمود؟ سپس علی علیه السّلام رد شد. ابوذر جمعیت را مخاطب قرار داد و گفت: قسم به آن کس که جان ابوذر در اختیار اوست، هیچ امتی نیست که پیشوا قرار داد (یا گفت) پیروی کرد از شخصی و حال این که در میان آنها داناتر از آن شخص به خدا و دین وجود دارد مگر این که کار آنها تباه شده است. - . کنز جامع الفوائد: ۲۱۴ - ۲۱۵ -

**[ترجمه]

«۸۸»

كِتَابُ الْمَنَاقِبِ، لِابْنِ شَاذَانَ أُسْتَادِ الْكَرَاجُكِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ (۳) إِنَّ جَبْرَئِيلَ أَخْبَرَنِي فِيكَ بِأَمْرٍ قَرَّتْ بِهِ عَيْنِي وَ فَرِحَ بِهِ قَلْبِي قَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ لِي أَقْرِئْ مُحَمَّداً مِنِّي السَّلَامَ وَ أَعْلِمْهُ أَنَّ

عَلِيّاً إِمَامُ الْهُدَى وَ مِصْبَاحُ الدُّجَى وَ الْحُجَّهُ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا فَإِنَّهُ الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ وَ الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ وَ إِنِّي آلَيْتُ بِعِزَّتِي أَنْ لَا أُدْخِلَ النَّارَ أَحَداً تَوَلَّاهُ وَ سَلَّمَ لَهُ وَ لِلْأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ وَ لَا أُدْخِلَ الْجَنَّهَ مَنْ تَرَكَ وَلَايَتَهُ وَ التَّسْلِيمَ لَهُ وَ لِلْأَوْصِيَاءِ مِنْ

۱- في المصدر: سمعت رسول اللّه يقول.

۲- كنز الكراجكيّ: ۲۱۴ و ۲۱۵.

۳- في المصدر: لعلى بن أبي طالب.

بَعْدِهِ وَ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّی لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ وَ أَطْبَاقَهَا مِنْ أَعْدَائِهِ وَ لَأَمْلَأَنَّ الْجَنَّهَ مِنْ أَوْلِیَائِهِ وَ شِیعَتِهِ (۱).

**[ترجمه]مناقب ابن شاذان استاد کراجکی: به اسناد خود از ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: یا علی! جبرئیل مرا خبر داد به امری درباره تو که موجب روشنی چشم و شادی قلبم شد. به من گفت: یا محمّد! خداوند به من فرمود که محمّد را از جانب من سلام برسان و به او اعلام کن که علی پیشوای هدایت و چراغ تاریکی و حجت بر اهل دنیا است. او صدیق اکبر و فاروق اعظم است. من به عزت خود سوگند خورده ام که داخل جهنم نکنم کسی که او را دوست داشته باشد و تسلیم او و اوصیای بعد از او باشد، و داخل بهشت نمی‌کنم کسی را که ولایت او را رها نماید و تسلیم او و اوصیای پس از او نشود.

ص: ۱۱۳

حقیقت کلام من این است که می‌گویم؛ جهنم و طبقات آن را پر خواهم کرد از دشمنان او و بهشت را پر از دوستان و شیعیانش می‌کنم. - . ایضاح دفائن النواصب: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۸۹»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَغَضِبَ فَقَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ یَذْکُرُونَ مَنْ لَهُ مَنْزِلَهٌ عِنْدَ اللَّهِ کَمَنْزِلَتِی وَ مَقَامٌ کَمَقَامِی إِلَّا النُّبُوَّهَ (۲) أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَحَبَّنِی رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ وَ مَنْ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ کَافَأَهُ بِالْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْمَلَائِکَهُ وَ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّهِ یَدْخُلُ مِنْ أَیِّ بَابٍ شَاءَ بِغَیْرِ حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً أَعْطَاهُ اللَّهُ کِتَابَهُ بِیَمِینِهِ وَ حَاسَبَهُ حِسَابَ الْأَنْبِیَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً لَا یَخْرُجُ مِنَ الدُّنْیَا حَتَّی یَشْرَبَ مِنَ الْکَوْثَرِ وَ یَأْکُلَ مِنْ شَجَرَهِ طُوبَی وَ یَرَی مَکَانَهُ مِنَ الْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً یُهَوِّنُ اللَّهُ عَلَیْهِ سَکَرَاتِ الْمَوْتِ وَ جَعَلَ قَبْرَهُ رَوْضَهً مِنْ رِیَاضِ الْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً أَعْطَاهُ اللَّهُ فِی الْجَنَّهِ بِکُلِّ عِرْقٍ فِی بَدَنِهِ حَوْرَاءَ وَ شَفَّعَهُ فِی ثَمَانِینَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ لَهُ بِکُلِّ شَعْرَهٍ عَلَی بَدَنِهِ حَدِیقَهٌ (۳) فِی الْجَنَّهِ أَلَا وَ مَنْ عَرَفَ عَلِیّاً وَ أَحَبَّهُ بَعَثَ اللَّهُ إِلَیْهِ مَلَکَ الْمَوْتِ کَمَا بَعَثَ اللَّهُ (۴) إِلَی الْأَنْبِیَاءِ وَ دَفَعَ عَنْهُ أَهْوَالَ مُنْکَرٍ وَ نَکِیرٍ وَ نَوَّرَ قَبْرَهُ وَ فَسَحَهُ مَسِیرَهَ سَبْعِینَ عَاماً وَ بَیَّضَ وَجْهَهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً أَظَلَّهُ اللَّهُ فِی ظِلِّ عَرْشِهِ مَعَ الصِّدِّیقِینَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِینَ وَ آمَنَهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَکْبَرِ وَ أَهْوَالِ یَوْمِ الصَّاخَّهِ (۵) أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً تَقَبَّلَ اللَّهُ

ص: ۱۱۴

۱- إیضاح دفائن النواصب: ۲۰.

۲- فی المصدر: الا نبوتی.

۳- فی المصدر: (مدینه) أقول: الحدیث کما تری مرویّ من طرق العامّه فلا تعجب مما فیه من الغرابه فان دأبهم خصوصا فی الفضائل معلوم.

۴- فی المصدر: کما یبعث اللّه.

۵- فی المصدر: یوم القیامه.

مِنْهُ حَسَنَاتِهِ وَ تَجَاوَزَ عَنْ سَيِّئَاتِهِ وَ كَانَ فِي الْجَنَّةِ رَفِيقَ حَمْزَةَ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَ أَجْرَى عَلَى لِسَانِهِ الصَّوَابَ وَ فَتَحَ اللَّهُ (۱) لَهُ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً سُمِّيَ أَسِيرَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَ بَاهَى اللَّهُ بِهِ مَلَائِكَتَهُ (۲) وَ حَمَلَةَ عَرْشِهِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً نَادَاهُ مَلَكٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ أَنْ يَا عَبْدَ اللَّهِ اسْتَأْنِفِ الْعَمَلَ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ الذُّنُوبَ كُلَّهَا أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ وَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً وَضَعَ اللَّهُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجَ الْكَرَامَةِ وَ أَلْبَسَهُ حُلَّةَ الْعِزَّةِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً مَرَّ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ وَ لَمْ يَرَ صُعُوبَةً أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَ بَرَاءَةً مِنَ النِّفَاقِ وَ جَوَازاً عَلَى الصِّرَاطِ وَ أَمَاناً مِنَ الْعَذَابِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً لَا يُنْشَرُ لَهُ دِيوَانٌ وَ لَا يُنْصَبُ لَهُ مِيزَانٌ وَ قِيلَ لَهُ ادْخُلِ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَمِنَ مِنَ الْحِسَابِ وَ الْمِيزَانِ وَ الصِّرَاطِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ صَافَحَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَ زَارَتْهُ أَرْوَاحُ الْأَنْبِيَاءِ وَ قَضَى اللَّهُ لَهُ كُلَّ حَاجَةٍ كَانَتْ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِراً أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى الْإِيمَانِ وَ كُنْتُ أَنَا كَفِيلَهُ بِالْجَنَّةِ (۳).

**[ترجمه]به اسناد قبلی از پسر عمر نقل می‌کند که گفت: ما از پیامبر اکرم راجع به علی بن ابی طالب علیه السّلام سؤال کردیم. آن جناب خشمگین شد و فرمود: چه شده گروهی را که صحبت از کسی می‌کنند که برای او منزلتی است نزد خدا مانند منزلت من و مقامی مانند مقام من، به جز نبوتم؟ آگاه باشید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، مرا دوست داشته و هر که مرا دوست داشته باشد، خدا از او خشنود است و هر که خدا از او خشنود باشد، او را پاداش بهشت می‌دهد. آگاه باشید که هر کس علی را دوست داشته باشد، ملائکه برای او استغفار می‌کنند و درب های بهشت برای او باز می شود که از هر درب که خواست وارد شود، بدون حساب. آگاه باشید که هر کس علی را دوست داشته باشد، خداوند نامه عملش را به دست راستش می‌دهد و حساب او را مانند انبیاء می‌کشد. بدانید هر کسی که علی را دوست داشته باشد، از دنیا خارج نمی... شود مگر این که از کوثر می آشامد و از درخت طوبی میل می‌کند و مقام خود را در بهشت می بیند. بدانید که هر کس علی را دوست داشته باشد، خداوند سکرات مرگ را بر او آسان می‌کند و قبرش را باغی از باغ‌های بهشت قرار می‌دهد. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، خداوند به او در بهشت در مقابل هر رگی که در بدن دارد، حوریه ای عنایت خواهد کرد و او را درباره هشتاد نفر از خانواده اش شفیع قرار می‌دهد و به مقدار موی های بدنش به او باغ در بهشت می‌دهد. بدانید که هر کس علی را بشناسد و او را دوست بدارد، خداوند ملك الموت را پیش او می فرستد، همان طوری که به سوی انبیاء می‌فرستد و وحشت نکیر و منکر را از او برطرف می‌نماید و قبرش را نورانی می گرداند و آن را به اندازه مسیر هفتاد سال وسعت می‌دهد و صورتش را در قیامت سفید می‌کند. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، خدا او را در سایه عرش خود با صدیقین و شهدا و صالحین قرار می‌دهد و او را از وحشت بزرگ‌تر و وحشت‌های روز قیامت در امان می‌دارد. بدانید که هر کس علی را دوست داشته باشد، خداوند حسنات او را قبول می‌کند ص: ۱۱۴

و از گناهانش می‌گذرد و در بهشت، رفیق حمزه سید الشهداء خواهد بود. بدانید که هر کس علی را دوست داشته باشد، خداوند حکمت را در دلش قرار می‌دهد و بر زبان او واقعیت را جاری می‌کند و درهای رحمت را به رویش می‌گشاید. بدانید که هر کس علی را دوست بدارد، در زمین مطیع خدا نامیده می شود و خدا بر ملائکه و حاملین عرش به واسطه او مباهات می‌کند. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، فرشته ای از زیر عرش او را صدا می‌زند: ای بنده خدا! کار خود را از سر بگیر. خداوند تمام گناهانت را آمرزیده! بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، روز قیامت خواهد آمد، در حالی

که صورتش چون ماه تمام می‌درخشد. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، خداوند بر سر او تاج کرامت و بر پیکرش لباس عزت می پوشاند. آگاه باشید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، مانند برق جهنده از صراط رد می شود و هیچ مشکلی را نخواهد دید. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، برای او برات آزادی از جهنم و آزادی از نفاق و عبور از صراط و امان از عذاب می‌نویسند. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، نامه عملش باز نمی‌شود و برایش ترازوی حساب نمی‌گذارند و به او گفته می شود داخل بهشت بشو بدون حساب. بدانید که هر کسی علی را دوست داشته باشد، از حساب و میزان و صراط در امان است. بدانید که هر کسی با محبت آل محمّد صلّی اللّه علیه و آله بمیرد، ملائکه به او دست می‌دهند و ارواح انبیاء به دیدار او می آیند و هر حاجتی که در نزد خدا داشته باشد، خداوند برایش برآورده می کند. بدانید که هر کس با دشمنی آل محمّد بمیرد، کافر از دنیا می‌رود. بدانید که هر کسی با دوستی آل محمّد بمیرد، بر ایمان مرده و من کفیل او خواهم بود به بهشت. - . ایضاح دفائن النواصب: ۲۴ - ۲۶ -

**[ترجمه]

«۹۰»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ صَافَحَ عَلِيّاً فَكَأَنَّمَا صَافَحَنِي وَ مَنْ صَافَحَنِي فَكَأَنَّمَا صَافَحَ أَرْكَانَ الْعَرْشِ وَ مَنْ عَانَقَهُ فَكَأَنَّمَا عَانَقَنِي وَ مَنْ عَانَقَنِي فَكَأَنَّمَا عَانَقَ الْأَنْبِيَاءَ كُلَّهُمْ وَ مَنْ صَافَحَ مُحِبّاً لِعَلِيٍّ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الذُّنُوبَ وَ أُدْخِلَ (۴) الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۵).

ص: ۱۱۵

۱- فی المصدر: فتح اللّه علیه.

۲- فی المصدر: ملائکته المقربین.

۳- إیضاح دفائن النواصب: ۲۴- ۲۶.

۴- فی المصدر: و ادخله.

۵- إیضاح دفائن النواصب: ۲۷.

**[ترجمه]با همان اسناد از ابن عباس نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: هر که با علی مصافحه کند و دست دهد، مثل این است که با من مصافحه نموده و هر که با من مصافحه کند، مثل این است که با ارکان عرش مصافحه نموده و هر که با او معانقه کند، مثل این است که با من معانقه کرده و هر که با من معانقه کند، مثل این است که با تمام انبیاء معانقه کرده. هر که با علی دست دهد، با علاقه و محبت خداوند گناهانش را می آمرزد و بدون حساب وارد بهشت می شود. - . ایضاح دفائن النواصب: ۲۷ -

ص: ۱۱۵

**[ترجمه]

«۹۱»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی الصَّلْتِ الْهَرَوِیِّ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام یُحَدِّثُ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ سَمِعْتُ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ یَقُولُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ حُجَّتِی عَلَی خَلْقِی وَ نُورِی فِی بِلَادِی وَ أَمِینِی عَلَی عِلْمِی لَا أُدْخِلُ النَّارَ مَنْ عَرَفَهُ وَ إِنْ عَصَانِی وَ لَا أُدْخِلُ الْجَنَّهَ مَنْ أَنْکَرَهُ وَ إِنْ أَطَاعَنِی (۱).

**[ترجمه]با همان سند از ابا صلت هروی نقل می کند که گفت: از حضرت رضا شنیدم که از آباء گرام خود، از امیرالمؤمنین صلوات اللَّه علیهم، از پیامبر اکرم صلّی الله علیه و آله نقل می کرد که می‌فرمود: از خداوند تبارك و تعالی شنیدم که می فرمود: علی بن ابی طالب حجت من بر مردم و نور من در بلادم و امین من بر علم من است. داخل آتش نمی کنم کسی که او را بشناسد، گرچه معصیت مرا کرده باشد و داخل بهشت نمی کنم کسی را که منکر او باشد، گرچه اطاعت مرا کرده باشد. - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۲ -

**[ترجمه]

«۹۲»

وَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَرَادَ التَّوَکُّلَ عَلَی اللَّهِ فَلْیُحِبَّ أَهْلَ بَیْتِی وَ مَنْ أَرَادَ أَنْ یَنْجُوَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَلْیُحِبَّ أَهْلَ بَیْتِی وَ مَنْ أَرَادَ الْحِکْمَهَ فَلْیُحِبَّ أَهْلَ بَیْتِی وَ مَنْ أَرَادَ دُخُولَ الْجَنَّهِ بِغَیْرِ حِسَابٍ فَلْیُحِبَّ أَهْلَ بَیْتِی فَوَ اللَّهِ مَا أَحَبَّهُمْ أَحَدٌ إِلَّا رَبِحَ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ (۲).

**[ترجمه]ابن عمر گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر کسی می خواهد توکل بر خدا کند، باید اهل بیت مرا دوست داشته باشد؛ و هر که بخواهد از عذاب قبر نجات یابد، باید اهل بیت مرا دوست داشته باشد؛ و هر که جویای حکمت باشد، اهل بیتم را دوست بدارد؛ و هر که مایل است بدون حساب داخل بهشت شود، اهل بیت مرا دوست داشته باشد. به خدا قسم دوست ندارد آنها را کسی، مگر این که سود برده در دنیا و آخرت. - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۹۳»

وَ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ يَقْعُدُ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ عَلَى الْفِرْدَوْسِ وَ هُوَ جَبَلٌ قَدْ عَلَا عَلَى الْجَنَّهِ وَ فَوْقَهُ عَرْشُ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ مِنْ سَفْحِهِ (۳) تَنْفَجِرُ أَنْهَارُ الْجَنَّهِ وَ تَتَفَرَّقُ فِی الْجِنَانِ وَ هُوَ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ مِنْ نُورٍ تَجْرِی بَيْنَ يَدَيْهِ التَّسْنِيمُ لَا يَجُوزُ أَحَدٌ عَلَى الصِّرَاطِ إِلَّا وَ مَعَهُ بَرَاءَهٌ بِوَلَايَتِهِ وَ وَلَايَهِ أَهْلِ بَيْتِهِ يُشْرِفُ عَلَى الْجَنَّهِ فَيُدْخِلُ مُحِبِّيهِ الْجَنَّهَ وَ مُبْغِضِيهِ النَّارَ (۴).

**[ترجمه]ابن مسعود گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: وقتی روز قیامت شود، علی بن ابی طالب بر فردوس می نشیند که کوهی مشرف بر بهشت است و بالای آن عرش خدای جهانیان است. از پایین آن کوه نهرهای بهشت خارج می شود و در اطراف بهشت جاری می گردد. او روی تختی از نور نشسته و از جلوی آن جناب نهر تسنیم جاری است. احدی از صراط عبور نمی کند، مگر این که با او نوشته ای از ولایت علی و اهل بیتش باشد مشرف به بهشت می شود، محبین خود را داخل بهشت و دشمنان خود را داخل جهنم می نماید. - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۵ -

**[ترجمه]

«۹۴»

وَ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا سَلْمَانُ مَنْ أَحَبَّ فَاطِمَهَ ابْنَتِی فَهُوَ فِی الْجَنَّهِ مَعِی وَ مَنْ أَبْغَضَهَا فَهُوَ فِی النَّارِ يَا سَلْمَانُ حُبُّ فَاطِمَهَ يَنْفَعُ فِی مِائَهِ مَوْطِنٍ أَيْسَرُ تِلْكَ الْمَوَاطِنِ الْمَوْتُ وَ الْقَبْرُ وَ الْمِيزَانُ وَ الْمَحْشَرُ وَ الصِّرَاطُ وَ الْمُحَاسَبَهُ فَمَنْ رَضِيَتْ عَنْهُ ابْنَتِی فَاطِمَهُ رَضِيتُ عَنْهُ وَ مَنْ رَضِيتُ عَنْهُ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ وَ مَنْ غَضِبَتْ عَلَيْهِ فَاطِمَهُ غَضِبْتُ عَلَيْهِ وَ مَنْ غَضِبْتُ عَلَيْهِ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَا سَلْمَانُ وَيْلٌ لِمَنْ يَظْلِمُهَا وَ يَظْلِمُ

۱- إيضاح دفائن النواصب: ۳۲.

۲- إيضاح دفائن النواصب: ۳۵.

۳- صفح الجبل: أصله و أسفله.

۴- إيضاح دفائن النواصب: ۳۵ فيه: الا و من معه.

ذُرِّيَّتَهَا وَ شِيعَتَهَا (۱).

**[ترجمه]سلمان فارسی گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: ای سلمان! هر که فاطمه را دوست بدارد، او در بهشت با من خواهد بود و هر که دشمن بدارد در جهنم. سلمان! دوستی فاطمه در صد جایگاه سود می‌بخشد که ساده ترین این جایگاه ها، مرگ و قبر و میزان و محشر و صراط و محاسبه است. هر که دخترم فاطمه از او راضی باشد، من از او راضی ام و هر که من از او راضی باشم، خدا از او راضی است و هر که فاطمه بر او خشم بگیرد، من بر او خشم می‌گیرم و هر کس را که من بر او خشم بگیرم، خدا بر او خشمگین است. سلمان! وای بر کسی که او را ستم نماید و ستم بر ذریه و شیعیانش کند!

ص: ۱۱۶

- . ایضاح دفائن النواصب: ۳۹ در این کتاب این گونه آمده است: «وای بر کسی که او را ستم نماید و به شوهرش امیرالمؤمنین علی علیه السّلام ظلم کند. وای بر کسی که بر ذریه و شیعیانش ستم کند». -

**[ترجمه]

«۹۵»

وَ عَنْ سَمُرَةَ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله كُلَّمَا أَصْبَحَ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا وَ إِنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله أَصْبَحَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ عَمِّي حَمْزَةَ وَ ابْنَ عَمِّي جَعْفَراً جَالِسَيْنِ وَ بَيْنَ يَدَيْهِمَا طَبَقُ تِينٍ (۲) وَ هُمَا يَأْكُلَانِ مِنْهُ فَمَا لَبِثَا أَنْ تَحَوَّلَ رُطَباً فَأَكَلَا مِنْهُ فَقُلْتُ لَهُمَا فَمَا وَجَدْتُمَا (۳) أَفْضَلَ الْأَعْمَالِ فِي الْآخِرَةِ قَالَا الصَّلَاةَ وَ حُبَّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ إِخْفَاءَ الصَّدَقَهِ (۴).

**[ترجمه]سمره گفت: پیامبر اکرم هر روز صبح رو به اصحاب خود می کرد و می فرمود: گویا کسی از شما خوابی دیده؟ یک روز پیامبر اکرم فرمود: در خواب عمویم حمزه و پسر عمویم جعفر را دیدم که نشسته اند و جلوی آنها ظرفی از انجیر است و مشغول خوردن هستند. انجیر تبدیل به خرما شد و از آن نیز خوردند. به آن دو گفتم: کدام عمل را در آخرت بهترین اعمال یافتید؟ گفتند: نماز و دوست داشتن علی بن ابی طالب و پنهان صدقه دادن. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۳ - ۴۴ -

**[ترجمه]

«۹۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ بِلَالِ بْنِ حَمَامَةَ قَالَ: طَلَعَ (۵) عَلَيْنَا النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله ذَاتَ يَوْمٍ وَ وَجْهُهُ مُشْرِقٌ كَدَارَةِ الْقَمَرِ فَقَامَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْفٍ (۶) وَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا النُّورُ فَقَالَ بِشَارَةٌ أَتَتْنِي مِنْ رَبِّي فِي أَخِي وَ ابْنِ عَمِّي وَ ابْنَتِي وَ أَنَّ اللَّهَ زَوَّجَ عَلِيّاً بِفَاطِمَةَ وَ أَمَرَ رِضْوَانَ خَازِنَ الْجِنَانِ فَهَزَّ شَجَرَةَ طُوبَى فَحَمَلَتْ رِقَاعاً يَعْنِي صِكَاكاً بِعَدَدِ مُحِبِّي أَهْلِ بَيْتِي وَ أَنْشَأَ مِنْ تَحْتِهَا مَلَائِكَةً مِنْ نُورٍ وَ دَفَعَ إِلَى كُلِّ مَلَكٍ صَكّاً فَإِذَا اسْتَوَتِ الْقِيَامَةُ بِأَهْلِهَا نَادَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي الْخَلَائِقِ (۷) فَلَا تَلْقَى مُحِبّاً لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِلَّا دَفَعَتْ إِلَيْهِ صَكّاً

فِيهِ فَكَاكُهُ مِنَ النَّارِ بِأَخِي وَ ابْنِ عَمِّي وَ ابْنَتِي فَكَاكُ رِجَالٍ وَ نِسَاءٍ مِنْ أَمَّتِي مِنَ النَّارِ (۸).

**[ترجمه]با همان سند از بلال بن حمامه نقل می کند که گفت: روزی پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله با چهره ای درخشان همچون ماه تابان پیش ما آمد. عبداللّه بن عوف از جای حرکت کرد و گفت: یا رسول اللّه! این چه نوری است؟ فرمود: بشارتی است که از جانب خدا در مورد برادر و پسر عمو و دخترم آمده. خداوند فاطمه را به ازدواج علی در آورده و دستور داد به رضوان نگهبان بهشت که درخت طوبی را تکان دهد و نامه هایی بارور گردید به تعداد دوستان اهل بیتم، و از زیر درخت طوبی ملائکه ای از نور به وجود آورد و در اختیار هر ملکی یکی از نوشته ها قرار داد. وقتی قیامت برپا می شود، ملائکه در میان خلایق فریاد می‌زنند و به هر یک از دوستان ما اهل بیت می‌رسند، یکی از آن نامه ها را که آزادی از جهنم است، به او می دهند و به وسیله برادر و پسر عمویم و دخترم، گروهی از مردان و زنان امتم از آتش جهنم آزاد می‌شوند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۷ -

**[ترجمه]

«۹۷»

وَ عَنْ أَيُّوبَ السِّجِسْتَانِيِّ قَالَ: كُنْتُ أَطُوفُ فَاسْتَقْبَلَنِي فِي الطَّوَافِ أَنَسُ

ص: ۱۱۷

۱- إیضاح دفائن النواصب: ۳۹ فیه: ویل لمن یظلمها و یظلم بعلها أمیر المؤمنین علیا ویل لمن یظلم ذریتها و شیعتها.

۲- فی المصدر: و بین أیدیهما طبق من تین.

۳- فی المصدر: فقلت: ما وجدتما الساعه أفضل الاعمال.

۴- إیضاح دفائن النواصب: ۴۳ و ۴۴.

۵- فی نسخه: أقبل علینا.

۶- فی المصدر: عبد الرحمن بن عوف.

۷- فی المصدر: فی الخلائق فی القیامه.

۸- إیضاح دفائن النواصب: ۴۷.

بْنُ مَالِكٍ فَقَالَ لِی أَ لَا أَبَشِّرُکَ تَفْرَحُ (۱) بِهِ فَقُلْتُ بَلَی فَقَالَ کُنْتُ وَاقِفاً بَیْنَ یَدَیِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فِی مَسْجِدِ الْمَدِینَهِ وَ هُوَ قَاعِدٌ فِی الرَّوْضَهِ فَقَالَ لِی أَسْرِعْ وَ أْتِنِی بِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَذَهَبْتُ فَإِذَا عَلِیٌّ (۲) وَ فَاطِمَهُ علیهما السلام فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله یَدْعُوکَ فَجَاءَ عَلِیٌّ علیه السلام فَقَالَ یَا عَلِیُّ سَلِّمْ عَلَی جَبْرَئِیلَ فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا جَبْرَئِیلُ فَرَدَّ عَلَیْهِ جَبْرَئِیلُ السَّلَامَ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله جَبْرَئِیلُ یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ یَقْرَأُ عَلَیْکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ طُوبَی لَکَ وَ لِشِیعَتِکَ وَ مُحِبِّیکَ وَ الْوَیْلُ ثُمَّ الْوَیْلُ لِمُبْغِضِیکَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ نَادَی مُنَادٍ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ أَیْنَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِیٌّ فَیُزَخُّ (۳) بِکُمَا إِلَی السَّمَاءِ حَتَّی تُوقَفَا (۴) بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ فَیَقُولُ لِنَبِیِّهِ علیه السلام أَوْرِدْ عَلِیّاً الْحَوْضَ وَ هَذَا کَأْسٌ أَعْطِهِ حَتَّی یَسْقِیَ مُحِبِّیهِ وَ شِیعَتَهُ وَ لَا یَسْقِی أَحَداً مِنْ مُبْغِضِیهِ وَ یَأْمُرُ لِمُحِبِّیهِ أَنْ یُحَاسَبُوا حِسَاباً یَسِیراً وَ یُؤْمَرُ بِهِمْ إِلَی الْجَنَّهِ (۵).

**[ترجمه]ایوب سجستانی گفت: من مشغول طواف بودم که انس

ص: ۱۱۷

بن مالک با من رو به رو شد و گفت: تو را مژده ای ندهم که خوشحال شوی؟ گفتم چرا. گفت در مسجد مدینه خدمت پیامبر اکرم بودم. او در صحن مسجد نشسته بود به من فرمود: برو و علی بن ابی طالب را بیاور. رفتم علی و فاطمه علیهما السّلام را دیدم. به او گفتم که پیامبر اکرم شما را صدا می‌زند. علی علیه السّلام آمد و پیامبر فرمود: یا علی! به جبرئیل سلام کن. علی علیه السّلام گفت: السلام علیک یا جبرئیل! جبرئیل جواب سلامش را داد. پیامبر اکرم فرمود: جبرئیل می گوید که خداوند به تو سلام می‌رساند و می گوید: خوشا به حال تو و شیعیان و محبینت؛ وای وای بر دشمنانت! وقتی روز قیامت شد یک منادی از دل عرش فریاد می‌زند: کجا هستند محمّد و علی؟ شما را به آسمان می‌برند تا در پیشگاه پروردگار می‌ایستید. به پیامبر می فرماید علی را ببر بر لب حوض و این جامی است به او بده تا دوستان و شیعیان خود را سیراب کند. مبادا به دشمنان خود بدهد و امر می کند از دوستان علی حساب ساده و آسانی بکشند و آنها را روانه بهشت می کند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۷ - ۴۸ -

**[ترجمه]

«۹۸»

وَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (۶) قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی خَلَقَ مِنْ نُورِ وَجْهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام سَبْعِینَ أَلْفَ أَلْفِ مَلَکٍ یُسَبِّحُونَهُ وَ یُقَدِّسُونَهُ (۷) وَ یَکْتُبُونَ ذَلِکَ لِمُحِبِّیهِ وَ مُحِبِّی وُلْدِهِ (۸).

**[ترجمه]عمر بن خطاب گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که می‌فرمود: خداوند تبارک و تعالی از نور صورت علی بن ابی طالب هفتاد میلیون ملک آفریده که خدا را تسبیح و تقدیس می‌کنند و ثوابش را برای دوستان او و دوستان فرزندانش می نویسند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۴۸ -

**[ترجمه]

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام (۹) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله

ص: ۱۱۸

۱- فی المصدر: أ لا ابشرک بشی ء تفرح به؟.

۲- فی المصدر: فاذا بعلی و فاطمه.

۳- أی فیسار بکما. و فی المصدر: فیعرجان.

۴- فی المصدر: حتی توقفا.

۵- إیضاح دفائن النواصب: ۴۷ و ۴۸.

۶- فی المصدر: عمر بن الخطّاب قال: سمعت أبا بکر بن أبی قحافه.

۷- فی المصدر: یسبحون و یقدسون.

۸- إیضاح دفائن النواصب: ۴۸.

۹- فی المصدر، عن أبیه عن آبائه علیهم السلام.

حِدَّثَنِی جَبْرَئِیلُ عَنْ رَبِّ الْعِزَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَالَ مَنْ عَلِمَ (۱) أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی وَ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدِی وَ رَسُولِی وَ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ خَلِیفَتِی وَ أَنَّ الْأَئِمَّهَ مِنْ وُلْدِهِ حُجَجِی أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّهَ بِرَحْمَتِی وَ نَجَّیْتُهُ مِنَ النَّارِ بِعَفْوِی وَ أَبَحْتُ لَهُ جِوَارِی وَ أَوْجَبْتُ لَهُ کَرَامَتِی وَ أَتْمَمْتُ عَلَیْهِ نِعْمَتِی وَ جَعَلْتُهُ مِنْ خَاصَّتِی وَ خَالِصَتِی إِنْ نَادَانِی لَبَّیْتُهُ وَ إِنْ دَعَانِی أَجَبْتُهُ وَ إِنْ سَأَلَنِی أَعْطَیْتُهُ وَ إِنْ سَکَتَ ابْتَدَأْتُهُ وَ إِنْ أَسَاءَ رَحِمْتُهُ وَ إِنْ فَرَّ مِنِّی دَعَوْتُهُ وَ إِنْ رَجَعَ إِلَیَّ قَبِلْتُهُ وَ إِنْ قَرَعَ بَابِی فَتَحْتُهُ وَ مَنْ لَمْ یَشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی أَوْ شَهِدَ بِذَلِکَ وَ لَمْ یَشْهَدْ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدِی وَ رَسُولِی أَوْ شَهِدَ بِذَلِکَ وَ لَمْ یَشْهَدْ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ خَلِیفَتِی أَوْ شَهِدَ بِذَلِکَ وَ لَمْ یَشْهَدْ أَنَّ الْأَئِمَّهَ مِنْ وُلْدِهِ حُجَجِی فَقَدْ جَحَدَ نِعْمَتِی وَ صَغَّرَ عَظَمَتِی وَ کَفَرَ بِآیَاتِی وَ کُتُبِی وَ رُسُلِی إِنْ قَصَدَنِی حَجَبْتُهُ وَ إِنْ سَأَلَنِی حَرَمْتُهُ وَ إِنْ نَادَانِی لَمْ أَسْمَعْ نِدَاءَهُ وَ إِنْ دَعَانِی لَمْ أَسْتَجِبْ (۲) دُعَاءَهُ وَ إِنْ رَجَانِی خَیَّبْتُهُ وَ ذَلِکَ جَزَاؤُهُ مِنِّی (۳) وَ ما أَنَا بِظَلّامٍ لِلْعَبِیدِ فَقَامَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیُّ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنِ الْأَئِمَّهُ مِنْ وُلْدِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ قَالَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ سَیِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ ثُمَّ سَیِّدُ الْعَابِدِینَ فِی زَمَانِهِ (۴) عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ ثُمَّ الْبَاقِرُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ سَتُدْرِکُهُ یَا جَابِرُ فَإِذَا أَدْرَکْتَهُ فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلَامَ ثُمَّ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ الْکَاظِمُ مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ ثُمَّ الرِّضَا عَلِیُّ بْنُ مُوسَی ثُمَّ التَّقِیُّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ النَّقِیُّ عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ الزَّکِیُّ الْحَسَنُ بْنُ عَلِیٍّ ثُمَّ ابْنُهُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ مَهْدِیُّ أُمَّتِی الَّذِی یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ ظُلْماً وَ جَوْراً هَؤُلَاءِ یَا جَابِرُ خُلَفَائِی وَ أَوْصِیَائِی وَ أَوْلَادِی وَ عِتْرَتِی مَنْ أَطَاعَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَنِی

۱- فی المصدر: من أقر.

۲- فی المصدر: لم اسمع.

۳- و ذلک جزاء منی.

۴- المصدر خال عن کلمه: فی زمانه.

وَ مَنْ عَصَاهُمْ فَقَدْ عَصَانِي وَ مَنْ أَنْكَرَهُمْ أَوْ أَنْكَرَ وَاحِداً مِنْهُمْ فَقَدْ أَنْكَرَنِی وَ بِهِمْ یُمْسِکُ اللَّهُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَی الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ بِهِمْ یَحْفَظُ اللَّهُ الْأَرْضَ أَنْ تَمِیدَ بِأَهْلِهَا (۱).

**[ترجمه]با همان اسناد از حضرت صادق علیه السّلام، از آباء گرامش نقل می کند که فرمود: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود:

ص: ۱۱۸

جبرئیل مرا از جانب پروردگار عزیز خبر داد که فرمود: هر کس بداند خدایی جز من نیست و محمّد بنده و پیامبر من و علی بن ابی طالب خلیفه من و ائمه از فرزندان او حجت های منند؛ او را به رحمت خود داخل بهشت می کنم و با عفوم از آتش نجات می‌دهم، همسایگی خود را به او می‌بخشم و مستوجب لطف خویش می گردانم، نعمتم را بر او تکمیل می کنم و او را از برجسته ها و شخصیت‌های مخصوص خود می گردانم. اگر مرا بخواند جوابش را می‌دهم و اگر درخواستی بکند، به او عنایت می نمایم. اگر ساکت باشد، پیش از سؤال به او می دهم و اگر خطا کند، می بخشم و اگر از من فرار نماید، صدایش می‌زنم. اگر برگردد، او را می پذیرم. اگر درب خانه مرا بکوبد، برایش می گشایم. و هر که گواهی به یکتایی من ندهد یا گواهی بدهد و گواهی به بندگی و رسالت پیامبرم ندهد یا این را قبول داشته باشد، اما گواهی به خلافت علی بن ابی طالب ندهد یا این گواهی را بدهد و گواهی به این که ائمه از فرزندان او حجت منند ندهد، نعمت مرا منکر و عظمت مرا تحقیر و به آیات و کتاب ها و پیامبران من کافر شده. اگر به جانب من آید راهش نمی دهم؛ اگر تقاضا کند، تقاضایش را بر نمی آورم؛ اگر مرا بخواند، به حرفش گوش نمی دهم؛ اگر دعا کند، دعایش را مستجاب نمی‌کنم؛ اگر به من امیدی داشته باشد، ناامیدش می... کنم. این است کیفر او از جانب من؛ من هرگز به بندگان ستم روا نمی دارم. جابر بن عبداللّه انصاری از جای حرکت کرد و گفت: یا رسول اللّه! ائمه از فرزندان علی بن ابی طالب کیانند؟ فرمود: حسن و حسین سرور جوانان اهل بهشت، بعد از او سرور عبادت کنندگان در زمان خود علی بن حسین، سپس باقر، محمّد بن علی که در آینده او را خواهی دید و اگر او را دیدی، سلام مرا به او برسان. پس از او صادق: جعفر بن محمّد. آن گاه کاظم: موسی بن جعفر. بعد رضا: علی بن موسی. سپس تقی: محمّد بن علی بعد نقی: علی بن محمّد بعد زکی: حسن بن علی. سپس پسری قائم به حق مهدی امت من که زمین را پر از قسط و عدل می کند، همان طوری که پر از ظلم و جور شده باشد. جابر! این ها خلفا و اوصیا و اولاد و عترت من هستند. هر که از آنها اطاعت کند، مرا اطاعت کرده

ص: ۱۱۹

و هر که با آنها مخالفت کند، معصیت مرا نموده و هر کس ایشان را انکار کند یا منکر یک نفر از آنها باشد، منکر من است. به واسطه آنها خدا آسمان را که بر زمین نگه می‌دارد تا نیفتد مگر با اجازه خودش و به وسیله آنها خداوند نگه می‌دارد که زمین اهلش را نلرزاند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۳ - ۵۵ -

**[ترجمه]

وَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً قَبِلَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ صَلَاتَهُ وَ صِيَامَهُ وَ قِيَامَهُ وَ اسْتَجَابَ دُعَاءَهُ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ عَلِيّاً أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ عِرْقٍ فِي بَدَنِهِ مَدِينَةً فِي الْجَنَّةِ (۲) أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ آلَ مُحَمَّدٍ أَمِنَ مِنَ (۳) الْحِسَابِ وَ الْمِيزَانِ وَ الصِّرَاطِ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ فَأَنَا كَفِيلُهُ بِالْجَنَّةِ مَعَ الْأَنْبِيَاءِ أَلَا وَ مَنْ أَبْغَضَ آلَ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوباً بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]ابن عمر گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر که علی را دوست بدارد، خداوند نماز و روزه و قیام و دعایش را می پذیرد. هر کس علی را دوست بدارد، خداوند به تعداد هر رگی که در بدن دارد، شهری در بهشت به او می دهد. بدانید که هر کس دوست بدارد آل محمّد را، از حساب و میزان و صراط در امان است و هر که با حب آل محمّد بمیرد، من ضامن بهشت برای او هستم با انبیاء. بدانید که هر کس دشمن بدارد آل محمّد را، روز قیامت می آید در حالی که در پیشانی اش نوشته است: «مایوس از رحمت خدا است.» - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۰۱»

وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ التَّقِيِّ عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْبَاقِرِ عليهم السلام عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهَا وَ عَمِّهَا الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهم السلام عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ رَأَيْتُ فِيهَا شَجَرَةً تَحْمِلُ الْحُلِيَّ وَ الْحُلَلَ أَسْفَلُهَا خَيْلٌ بُلْقٌ وَ أَوْسَطُهَا الْحُورُ الْعِينُ وَ فِي أَعْلَاهَا الرِّضْوَانُ قُلْتُ (۵) لِجَبْرَئِيلَ لِمَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةُ قَالَ هَذِهِ لِابْنِ عَمِّكَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا أَمَرَ اللَّهُ الْخَلِيقَةَ أَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ (۶) يُؤْتَى بِشِيعَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام حَتَّى يَنْتَهِيَ بِهِمْ إِلَى هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَيُلْبَسُونَ الْحُلِيَّ وَ الْحُلَلَ وَ يُرْكَبُونَ خَيْلَ الْبُلْقِ وَ يُنَادِي مُنَادٍ هَؤُلَاءِ شِيعَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَبَرُوا فِي الدُّنْيَا عَلَى الْأَذَى فَحُبُوا الْيَوْمَ (۷).

۱- إيضاح دفائن النواصب: ۵۳- ۵۵.

۲- قد عرفت سابقا أن الحديث من مرويات العامّه فلا تغفل.

۳- فی المصدر: فقد أمن.

۴- إيضاح دفائن النواصب: ۵۶.

۵- فی المصدر: فقلت.

۶- فی المصدر: لدخول الجنه.

۷- إيضاح دفائن النواصب: ۵۶ و ۵۷ فيه: فجوزوا اليوم.

**[ترجمه]حضرت جواد از آباء گرام خود، از حضرت باقر از فاطمه دختر حسین علیه السّلام، از پدرش و عمویش حسن بن علی، از امیرالمؤمنین صلوات اللّه علیهم نقل کرد که پیامبر فرمود: وقتی مرا داخل بهشت کردند، دیدم درختی زیور و زینت هایی دارد و پایین درخت، مرکب های سفید و سیاهند و در وسط آن حورالعین هستند و در بالای درخت، رضوان است. به جبرئیل گفتم: این درخت از کیست؟ گفت: متعلق به پسر عمویت امیرالمؤمنین است. وقتی خداوند دستور دهد تا مردم داخل بهشت شوند، شیعیان علی بن ابی طالب را می آورند تا به این درخت می‌رسند. آن گاه لباس‌های زینتی و حله های بهشتی را می‌پوشند و سوار بر مرکب‌های سیاه و سفید بهشتی می گردند و منادی فریاد می‌زند: این‌ها شیعیان علی بن ابی طالب هستند که در دنیا بر آزار و اذیت صبر کردند و امروز به آنها این کرامت بخشیده شده! - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۶ - ۵۷ -

ص: ۱۲۰

**[ترجمه]

«۱۰۲»

وَ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ (۱) عَنِ الْحُسَيْنِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ لَقِيَنِي أَبِي نُوحٌ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ خَلَّفْتَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقُلْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ نِعْمَ الْخَلِيفَةُ خَلَّفْتَ ثُمَّ لَقِيَنِي أَخِي مُوسَى فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ خَلَّفْتَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقُلْتُ عَلِيّاً فَقَالَ نِعْمَ الْخَلِيفَةُ خَلَّفْتَ ثُمَّ لَقِيَنِي أَخِي عِيسَى فَقَالَ لِي مَنْ خَلَّفْتَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقُلْتُ عَلِيّاً فَقَالَ نِعْمَ الْخَلِيفَةُ خَلَّفْتَ قَالَ فَقُلْتُ لِجَبْرَئِيلَ يَا جَبْرَئِيلُ مَا لِي لَا أَرَى إِبْرَاهِيمَ قَالَ فَعَدَلَ بِي إِلَى حَظِيرَةٍ فَإِذَا فِيهَا شَجَرَةٌ (۲) لَهَا ضُرُوعٌ كَضُرُوعِ الْغَنَمِ كُلَّمَا خَرَجَ ضَرْعٌ مِنْ فَمِ وَاحِدٍ رَدَّهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ (۳) فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ خَلَّفْتَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقُلْتُ عَلِيّاً فَقَالَ نِعْمَ الْخَلِيفَةُ خَلَّفْتَ إِنِّي يَا مُحَمَّدُ سَأَلْتُ اللَّهَ رَبِّي أَنْ يُوَلِّيَنِي غِذَاءَ أَطْفَالِ شِيعَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَنَا أُغَذِّيهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (۴).

**[ترجمه]از حضرت رضا، از آباء گرامش، از حسین بن علی علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اسلام صلّی اللّه علیه و آله فرمود: وقتی مرا به جانب آسمان بردند، پدرم نوح مرا دید و پرسید: محمّد! چه کسی را در میان امت خود جانشین قرار داده ای؟ گفتم: علی بن ابی طالب را. گفت: خوب جانشینی است! بعد برادرم موسی مرا دید و پرسید: چه کسی را در میان امت به جانشینی تعیین کرده ای؟ گفتم: علی را. گفت: خوب جانشینی است! سپس با عیسی برخورد کردم و او نیز پرسید: چه کسی را جانشین خود قرار داده ای؟ گفتم: علی را. گفت: خوب جانشینی است! به جبرئیل گفتم: چرا ابراهیم را نمی بینم؟ مرا به جانب باغی برد که در آن درختی بود دارای پستان هایی مانند پستان گوسفند. هر وقت پستان از دهان یکی از آنها خارج می‌شد، خداوند آن را بر می گرداند. ابراهیم به او گفت: ای محمّد! چه کسی را جانشین میان امت قرار داده ای؟ گفتم: علی را. گفت: خوب جانشینی است! یا محمّد! من از خدا درخواست کردم که مرا مامور غذا دادن اطفال شیعه علی بن ابی طالب بگرداند و تا روز قیامت به آنها غذا خواهم داد. - . ایضاح دفائن النواصب: ۵۷ - ۵۸ -

**[ترجمه]

بیان

الداره ما أحاط بالشی ء و هاله القمر و زخ به فی مکان أی دفع و رمی فحبوا علی بناء المفعول من الحبوه و هی العطیه.

**[ترجمه]«الـداره» یعنی آنچه که چیزی را احـاطه کرده است و هـاله دور مـاه. و «زخّ به فی مکان» یعنی هل داد و پرت کرد. «حبوا» بنا بر مجهول بودن از «حبوه» است، یعنی هدیه.

**[ترجمه]

«۱۰۳»

أَعْلَامُ الدِّینِ، لِلدَّیْلَمِیِّ مِنْ کِتَابِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا وَ لَقِیَ اللَّهَ وَ عَلَیْهِ مِثْلُ زَبَدِ الْبَحْرِ ذُنُوباً کَانَ حَقّاً عَلَی اللَّهِ أَنْ یَغْفِرَ لَهُ.

**[ترجمه]أعلام الدین دیملی: از کتاب حسـین بن سـعید، از صفوان، از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: هر کس مـا را دوست بـدارد و خـدا را ملاقات کنـد، با این که به انـدازه کف دریا گناه داشـته باشـد، سزاوار است که خـدا او را بیامرزد.

**[ترجمه]

«۱۰۴»

وَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ حُبَیْشِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام وَ هُوَ فِی الرَّحْبَهِ مُتَّکِئاً فَقُلْتُ السَّلَامُ عَلَیْکَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَکَاتُهُ کَیْفَ أَصْبَحْتَ قَالَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ وَ رَدَّ عَلَیَّ وَ قَالَ أَصْبَحْتُ وَ اللَّهِ مُحِبّاً لِمُحِبِّنَا صَابِراً عَلَی بُغْضِ مُبْغِضِنَا إِنَّ مُحِبَّنَا یَنْتَظِرُ الرَّوْحَ وَ الْفَرَجَ فِی کُلِّ یَوْمٍ وَ لَیْلَهٍ وَ إِنَ

۱- فی المصدر عن أبیه عن آبائه.

۲- فی المصدر: و إذا هو فیها و فیها شجره.

۳- فی المصدر: رده إلیه.

۴- إیضاح دفائن النواصب: ۵۷ و ۵۸.

مُبْغِضَنَا بَنَى بُنْیَاناً فَأَسَّسَ بُنْیَانَهُ عَلَی شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَکَأَنَّمَا بُنْیَانُهُ قَدْ انْهَارَ (۱).

**[ترجمه]حبیش بن معتمر گفت: خدمت علی علیه السّلام رسیدم. او در صحن مسجد تکیه کرده بود. عرض کردم: سلام علیک یا امیرالمؤمنین و رحمه اللّه و برکاته. حال شما چطور است؟ آن جناب سر بلند کرد و جواب مرا داد. بعد فرمود: هم اکنون در حالی هستم که دوست دارم دوستدار خود را و صبر می‌کنم بر دشمنی دشمنانم. دوستان ما منتظر آسایش و فرج در هر شب و روز هستند و

ص: ۱۲۱

دشمنان ما بنیانی را بر کنار گودالی سراشیب بنا نهاده اند که هر آن انتظار سرازیر شدن آنها است.

**[ترجمه]

«۱۰۵»

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِدَاوُدَ الرَّقِّیِّ أَ لَا أُحَدِّثُکَ بِالْحَسَنَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَمِنَ مِنْ فَزَعِ یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ بِالسَّیِّئَهِ الَّتِی مَنْ جَاءَ بِهَا أَکَبَّهُ اللَّهُ عَلَی وَجْهِهِ فِی النَّارِ قَالَ قُلْتُ بَلَی قَالَ الْحَسَنَهُ حُبُّنَا وَ السَّیِّئَهُ بُغْضُنَا.

**[ترجمه]حضرت صادق علیه السّلام به داود رقی گفت برایت توضیح ندهم حسنه ای را که هر کس انجام دهد، از وحشت روز قیامت در امان است و آن سیئه ای که هر کس انجام دهد، خداوند او را به صورت در آتش می اندازد؟ گفتم چرا. فرمود: حسنه حب ما است و سیّئه، دشمنی با ما است.

**[ترجمه]

«۱۰۶»

وَ عَنِ الْحَارِثِ الْأَعْوَرِ قَالَ: أَتَیْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقَالَ مَا جَاءَ بِکَ فَقُلْتُ حُبُّکَ فَقَالَ اللَّهَ اللَّهَ مَا جَاءَ بِکَ إِلَّا حُبِّی فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ أَمَا إِنِّی سَأُحَدِّثُکَ بِشُکْرِهَا إِنَّهُ لَا یَمُوتُ عَبْدٌ یُحِبُّنِی حَتَّی یَرَانِی حَیْثُ یُحِبُّ وَ لَا یَمُوتُ عَبْدٌ یُبْغِضُنِی حَتَّی یَرَانِی حَیْثُ یَکْرَهُهُ.

**[ترجمه]حارث اعور گفت: خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسیدم و فرمود: برای چه آمده ای؟ گفتم علاقه به شما مرا اینجا آورده. فرمود: تو را به خدا راست بگو، فقط محبت من تو را آورده؟ گفتم آری. فرمود: اینک برای تو جریانی را می گویم که پاداش آن را ببینی. هیچ بنده ای نمی میرد که مرا دوست داشته باشد، جز این که مرا خواهد دید آن طور که دوست دارد و بنده ای که با من دشمن است نخواهد مرد، جز این که مرا می بیند آن طور که موجب ناراحتی او می شود.

**[ترجمه]

«۱۰۷»

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِعُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ یَا یَا صَخْرٍ إِنَّ اللَّهَ یُعْطِی الدُّنْیَا لِمَنْ یُحِبُّهُ وَ یُبْغِضُ وَ لَا یُعْطِی هَذَا الْأَمْرَ إِلَّا أَهْلَ صَفْوَتِهِ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ عَلَی دِینِی وَ دِینِ آبَائِی.

**[ترجمه]حضرت صادق علیه السّلام به عمر بن حنظله فرمود: ای ابو صخر! خداوند دنیا را هم به کسی که او را دوست می... دارد و هم به کسی که با او دشمن است عطا می کند، ولی مسأله ولایت را نمی‌دهد مگر به برگزیدگانش. به خدا قسم شما بر دین من و دین آبای من هستید.

**[ترجمه]

«۱۰۸»

وَ قَالَ علیه السلام وَ اللَّهِ لَنَشْفَعَنَّ وَ اللَّهِ لَنَشْفَعَنَّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ حَتَّی یَقُولَ عَدُوُّنَا فَما لَنا مِنْ شافِعِینَ وَ لا صَدِیقٍ حَمِیمٍ إِنَّ شِیعَتَنَا یَأْخُذُونَ بِحُجزِنَا وَ نَحْنُ آخِذُونَ بِحُجْزَهِ نَبِیِّنَا وَ نَبِیُّنَا آخِذٌ بِحُجْزَهِ اللَّهِ.

**[ترجمه]فرمود: به خدا قسم شفاعت خواهیم کرد، به خدا قسم شفاعت خواهیم کرد (البته سه مرتبه تکرار کرد) تا جایی که دشمن ما می گوید: «فَما لَنا مِنْ شافِعِینَ وَ لا صَدِیقٍ حَمِیمٍ» - . شعراء / ۱۰۰ - ۱۰۱ -

{ما شفاعت کننده و دوست مهربانی نداریم.} شیعیان ما دامن ما را می گیرند و ما دامن پیامبرمان را می گیریم و او چنگ به لطف خدا می زند.

**[ترجمه]

«۱۰۹»

وَ قَالَ لَهُ زِیَادٌ الْأَسْوَدُ إِنِّی أُلِمُّ بِالذُّنُوبِ فَأَخَافُ الْهَلَکَهَ ثُمَّ أَذْکُرُ حُبَّکُمْ فَأَرْجُو النَّجَاهَ فَقَالَ علیه السلام وَ هَلِ الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ قَالَ اللَّهُ تَعَالَی حَبَّبَ إِلَیْکُمُ الْإِیمانَ وَ قَالَ إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ وَ قَالَ (۲) رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنِّی أُحِبُّکَ فَقَالَ إِنَّکَ لَتُحِبُّنِی فَقَالَ الرَّجُلُ إِی وَ اللَّهِ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ.

**[ترجمه]زیاد اسود به امام عرض کرد: من متوجه گناهانم می‌شوم و می‌ترسم که هلاک شوم. بعد به یاد محبت شما می افتم و امیدوار به نجات می شوم. امام علیه السّلام فرمود: آیا دین جز حبّ است؟ خداوند می فرماید: «حَبَّبَ إِلَیْکُمُ الْإِیمانَ» - . حجرات / ۷ -

{خدا ایمان را برای شما دوست داشتنی گردانید.} و فرموده: «إِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللَّهُ.» و مردی به پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله عرض کرد: - . شاید تتمه کلام امام صادق علیه السّلام باشد و شاید حدیثی جداگانه باشد. -

من شـما را دوست دارم. فرمود: تو مرا دوست می‌داری؟ عرض کرد: آری به خـدا. فرمود: تو با آن کسـی خواهی بود که او را دوست می‌داری.

**[ترجمه]

«۱۱۰»

وَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لِلْمُؤْمِنِ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى عِشْرُونَ خَصْلَةً يَفِي لَهُ بِهَا لَهُ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ لَا يَفْتِنَهُ وَ لَا يُضِلَّهُ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَرِّيَهُ

ص: ۱۲۲

۱- فی نسخه: قد هار.

۲- یحتمل أن یکون من تتمه کلام أبی عبد اللّه علیه السّلام و أن یکون حدیثا برأسه.

وَ لَا يُجَوِّعَهُ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَخْذُلَهُ وَ يُعِزَّهُ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُمِيتَهُ غَرْقاً وَ لَا حَرْقاً وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَقَعَ عَلَى شَيْ ءٍ وَ لَا يَقَعَ عَلَيْهِ شَيْ ءٌ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَقِيَهُ مَكْرَ الْمَاكِرِينَ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعِيذَهُ مِنْ سَطَوَاتِ الْجَبَّارِينَ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُجْعَلَ مَعَنَا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِ مِنَ الْأَدْوَاءِ مَا يَشِينُ خِلْقَتَهُ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُمِيتَهُ عَلَى كَبِيرَهٍ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُنْسِيَهُ مَقَامَهُ فِي الْمَعَاصِي حَتَّى يُحْدِثَ تَوْبَهً وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَحْجُبَ عِلْمَهُ وَ يُعَرِّفَهُ بِحُجَّتِهِ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعَزِّبَ فِي قَلْبِهِ الْبَاطِلَ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْشُرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ وَ نُورُهُ يَسْعَى بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُوَفِّقَهُ لِكُلِّ خَيْرٍ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِ عَدُوَّهُ فَيُذِلَّهُ وَ لَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَخْتِمَ لَهُ بِالْأَمْنِ وَ الْإِيمَانِ وَ يَجْعَلَهُ مَعَنَا فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى هَذِهِ شَرَائِطُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمُؤْمِنِينَ.

**[ترجمه]جابر جعفی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: مؤمن نزد خدا بیست امتیاز دارد که خداوند برایش وفا خواهد کرد: که نفریبد او را، گمراهش نکند، او را عریان نکند،

ص: ۱۲۲

گرسنه اش نکند، او را خوار نگرداند، و عزیزش کند، این که خدا او را به غرق یا سوختن نکشد، این که بر روی چیزی نیفتد و چیزی بر روی او نیفتد، این که او را از حیله حیله گران نگه دارد و نیز از ستم ستمگران، این که خداوند او را با ما قرار دهد در دنیا و آخرت، این که خداوند بر او مسلط نکند بیماری هایی را که شکل او را بد و زشت می کند. و این که او را بر گناه کبیره نمیراند و این که خداوند جلوی فراموشی او از گناهان را می گیرد تا تجدید توبه نماید، و او را از دانش خود مانع نشود، و او را عارف به حجت خود نماید، و این که باطل را از دلش بیرون کند، و این که خداوند او را روز قیامت محشور نماید در حالی که نورش پیشاپیش می درخشد، و او را موفق بر هر کار نیک کند، و دشمنش را بر او مسلط نکند تا خوار و ذلیلش نماید، و عاقبت او را به امن و ایمان ختم کند، و او را با ما در رفیق اعلی قرار دهد. این است تعهد خدا برای مؤمنین.

**[ترجمه]

«۱۱۱»

وَ مِنْ كِتَابِ فَرَجِ الْكَرْبِ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام يَا أَبَا مُحَمَّدٍ تَفَرَّقَ النَّاسُ شُعَباً وَ رَجَعْتُمْ أَنْتُمْ إِلَى أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَأَرَدْتُمْ مَا أَرَادَ اللَّهُ وَ أَحْبَبْتُمْ مَنْ أَحَبَّ اللَّهُ وَ اخْتَرْتُمْ مَنِ اخْتَارَهُ اللَّهُ فَأَبْشِرُوا وَ اسْتَبْشِرُوا فَأَنْتُمْ وَ اللَّهِ الْمَرْحُومُونَ الْمُتَقَبَّلُ مِنْكُمْ حَسَنَاتُكُمْ الْمُتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ الذُّنُوبَ تَسَاقَطُ عَنْ ظُهُورِ شِيعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ مِنَ الشَّجَرِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَ تَرَى الْمَلائِكَهَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ (۱) وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا (۲) وَ اللَّهِ يَا بَا مُحَمَّدٍ مَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا غَيْرَكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُكَ قُلْتُ نَعَمْ زِدْنِي فَقَالَ قَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ (۳)

ص: ۱۲۳

۱- الزمر: ۷۵.

٢- المؤمن: ٧. أقول: الظاهر ان الامام ذكر الآيه الثانيه بتمامها و استشهد بها و سقطت عن قلم النسّاخ أو الروات، و الآيه هكذا: الذين يحملون العرش و من حوله يسبحون بحمد ربهم و يستغفرون للذين آمنوا.
٣- الأحزاب: ٢٣.

يُرِيدُ أَنَّكَمْ وَفَيْتُمْ بِمَا أَخَذَ عَلَيْكَمْ مِيثَاقَهُ مِنْ وَلَايَتِنَا وَ أَنَّكَمْ لَمْ تَسْتَبْدِلُوا بِنَا غَيْرَنَا وَ قَالَ الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (۱) وَ اللَّهِ مَا عَنَى بِهَـذَا غَيْرَكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُكَ يَا بَا مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ زِدْنِی (۲) قَالَ لَقَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ فِی كِتَابِهِ حَيْثُ يَقُولُ إِخْواناً عَلى سُرُرٍ مُتَقابِلِينَ (۳) وَ اللَّهِ مَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَـذَا غَيْرَكُمْ هَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ نَعَمْ زِدْنِی قَالَ وَ قَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِقَوْلِهِ فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ (۴) فَرَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی هَذَا الْمَوْضِعِ النَّبِيُّونَ وَ نَحْنُ الصِّدِّيقُونَ وَ الشُّهَدَاءُ وَ أَنْتُمُ الصَّالِحُونَ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ شِيعَتُنَا فَهَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ نَعَمْ زِدْنِی فَقَالَ لَقَدِ اسْتَثْنَاكُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الشَّيْطَانِ فَقَالَ إِنَّ عِبادِی لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطانٌ (۵) وَ اللَّهِ مَا عَنَى بِهَذَا غَيْرَكُمْ فَهَلْ سَرَرْتُكَ فَقُلْتُ نَعَمْ زِدْنِی فَقَالَ قَالَ اللَّهُ يا عِبادِیَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَهِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً (۶) وَ اللَّهِ مَا عَنَى بِهَذَا غَيْرَكُمْ هَلْ سَرَرْتُكَ يَا بَا مُحَمَّدٍ قُلْتُ زِدْنِی (۷) فَقَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ مَا اسْتَثْنَى اللَّهُ تَعَالَى بِهِ لِأَحَدٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ لَا أَتْبَاعِهِمْ مَا خَلَا شِيعَتَنَا فَقَالَ عَزَّ مِنْ قَائِلٍ يَوْمَ لا يُغْنِی مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئاً وَ لا هُمْ يُنْصَرُونَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ (۸) وَ هُمْ شِيعَتُنَا يَا بَا مُحَمَّدٍ هَلْ سَرَرْتُكَ قُلْتُ زِدْنِی (۹) يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ

ص: ۱۲۴

۱- الزخرف: ۶۷.

۲- الظاهر أن الصحيح: فقلت: نعم زدنی.

۳- الحجر: ۴۷ و الصحيح: اخوانا علی سرر متقابلين.

۴- النساء: ۷۱، و الصحيح كما فی المصحف الشريف: فاولئك مع الذين.

۵- الحجر: ۴۲.

۶- الزمر: ۵۴.

۷- الظاهر ان الصحيح: فقلت: نعم زدنی.

۸- الدخان: ۴۱ و ۴۲.

۹- الظاهر ان الصحيح: فقلت: نعم زدنی.

قَالَ لَقَدْ ذَكَرَكُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ حَيْثُ قَالَ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّما يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبابِ (۱) فَنَحْنُ الَّذِينَ نَعْلَمُ وَ أَعْدَاؤُنَا الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ وَ شِيعَتُنَا هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ قُلْتُ زِدْنِي يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ يَا بَا مُحَمَّدٍ مَا يُحْصِي تَضَاعُفُ ثَوَابِكُمْ يَا بَا مُحَمَّدٍ مَا مِنْ آيَةٍ (۲) تَعُودُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ تَذْكُرُ أَهْلَهَا بِخَيْرٍ إِلَّا وَ هِيَ فِينَا وَ فِيكُمْ مَا مِنْ آيَةٍ تَسُوقُ إِلَى النَّارِ إِلَّا وَ هِيَ فِي عَدُوِّنَا وَ مَنْ خَالَفَنَا وَ اللَّهِ مَا عَلَى دِينِ مُحَمَّدٍ وَ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام غَيْرُنَا وَ غَيْرُكُمْ وَ إِنَّ سَائِرَ النَّاسِ مِنْكُمْ بِرَاءٌ يَا بَا مُحَمَّدٍ هَلْ سَرَرْتُكَ قُلْتُ نَعَمْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ جُعِلْتُ فِدَاكَ ثُمَّ انْصَرَفْتُ فَرِحاً.

**[ترجمه]از کتاب فرج الکرب، از ابو بصیر نقل کرده که گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای ابا محمّد! مردم به دسته های مختلف متفرق شدند. شما دل بستید به اهل بیت پیامبرتان و آنچه خدا می‌خواست، خواستید و آن کس را که خدا دوست می‌دارد، شما دوست دارید و کسی را که خدا انتخاب نموده، شما انتخاب نمودید. بشارت باد شما را، شاد باشید! به خدا قسم شما آمرزیده هستید و حسنات شما را قبول می‌کنند و از گناهان شما می گذرند. آیا موجب شادی تو شدم؟ عرض کردم: آری. فرمود: ای ابا محمّد! گناهان از پشت شیعیان ما می‌ریزد، چنان چه برگ ها به وسیله باد از درخت می ریزد. این است معنی آیه «وَ تَرَى الْمَلائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ» - . زمر / ۷۵ -

{و فرشتگان را می بینی که پیرامون عرش به ستایش پروردگار خود تسبیح می گویند.} «وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا» - . غافر / ۷، ظاهرا امام علیه السّلام این آیه را از اولش ذکر کرده و به آن استشهاد نموده و راوی یا ناسخ ها از قلم انداخته اند. آیه این طور است «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا.» -

{و برای کسانی که گرویده اند طلب آمرزش می کنند.} فرمود: ای ابا محمّد! به خدا قسم که خداوند در این آیه، جز شما را اراده نکرده است. آیا تو را مسرور کردم؟ گفتم: آری، اضافه بفرمایید. فرمود: خداوند شما را در کتاب کریمش ذکر کرده: «رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ» - . احزاب / ۲۳ -

ص: ۱۲۳

{مردانی اند که به آنچه با خدا عهد بستند صادقانه وفا کردند.} منظور این است که شما وفا کرده اید به پیمانی که در مورد ولایت ما از شما گرفته شده و دیگری را به جای ما نگرفتید و فرموده است: «الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ» - . زخرف / ۶۷ -

{در آن روز یاران جز پرهیزگاران بعضی شان دشمن بعضی دیگرند.} به خدا قسم از متقین جز شما را اراده نکرده. آیا تو را مسرور کردم؟ عرض کردم: آری، اضافه بفرمایید. فرمود: خداوند در این آیه شما را ذکر کرده است: «إِخْواناً عَلى سُرُرٍ مُتَقابِلِينَ» - . حجر / ۴۷ -

{برادرانه بر تخت هایی رو به روی یکدیگر نشسته اند.} به خدا قسم جز شما را اراده نکرده. آیا شادت کردم؟ عرض کردم: آری، ولی بیشتر بفرمایید. فرمود: در این آیه خداوند از شما یاد کرده: «فَأُولئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَداءِ وَ الصَّالِحِينَ» - . نساء / ۶۹ -

{در زمره کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته [یعنی] با پیامبران و راستان و شهیدان و شایستگانند.} پیامبر اکرم در این آیه نبیین است، ما صدیقین و شهداء هستیم و شما صالحین هستید. به خدا قسم شما شیعیان ما هستید. آیا مسرورت کردم؟ گفتم: آری، اضافه بفرمایید. فرمود: خداوند شما را از تسلط شیطان استثناء کرده و فرموده: «إِنَّ عِبادِی لَیْسَ لَکَ عَلَیْهِمْ سُلْطانٌ» – . حجر / ۴۲ –

{در حقیقت تو را بر بندگان من تسلطی نیست.} به خدا قسم جز شما را در این آیه اراده نکرده. آیا مسرورت کردم؟ گفتم: آری، اضافه بفرمایید. فرمود: خداوند می فرماید: «یا عِبادِیَ الَّذِینَ أَسْرَفُوا عَلی أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِیعاً» – . زمر / ۵۳ – {ای بندگان من که بر خویشتن زیاده روی روا داشته اید از رحمت خدا نومید مشوید در حقیقت خدا همه گناهان را می آمرزد.} به خدا قسم جز شما را اراده نکرده. آیا مسرورت کردم ای ابا محمّد؟ گفتم: آری، بیشتر بفرمایید. فرمود: ای ابا محمّد! خداوند هیچ یک از پیامبران و پیروان آنها را استثناء نفرموده، جز شیعیان ما را که فرموده است: «یَوْمَ لا یُغْنِی مَوْلًی عَنْ مَوْلًی شَیْئاً وَ لا هُمْ یُنْصَرُونَ * إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ» – . دخان / ۴۱ – ۴۲ –

{همان روزی که هیچ دوستی از هیچ دوستی نمی تواند حمایتی کند و آنان یاری نمی شوند مگر کسی را که خدا رحمت کرده است.} آنها که مورد رحمت خدا قرار می گیرند، شیعیان ما هستند. آیا تو را مسرور کردم؟ عرض کردم: آری، اضافه بفرمایید یا ابن رسول اللَّه!

فرمود: خداوند شما را در کتاب خود در این آیه یاد کرده است: «هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لا یَعْلَمُونَ إِنَّما یَتَذَکَّرُ أُولُوا الْأَلْبابِ» – . زمر / ۹ –

{آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند تنها خردمندانند که پندپذیرند.} ما کسانی هستیم که می‌دانیم و دشمنان ما آنهایند که نمی دانند و شیعیان ما اولوالالباب هستند. عرض کردم: بیشتر بفرمایید یابن رسول الله! فرمود: یا ابا محمّد! چند برابر شدن ثواب اعمال شما از حدّ شماره بیرون است. ای ابا محمّد! هر آیه ای که معنی آن برگشت به بهشت می کند و اهل بهشت را به نیکی یاد می کند، درباره ما و شما است و هر آیه ای که اشاره به جهنم دارد، درباره دشمن ما و مخالف ما است. به خدا قسم بر دین محمّد و ملّت ابراهیم جز ما و شما نیست و سایر مردم از شما بیزارند. ای ابا محمّد! آیا تو را مسرور کردم؟ گفتم: آری یابن رسول اللَّه، فدایت شوم! بعد با شادی و خوشحالی از خدمت امام مرخص شدم.

**[ترجمه]

«۱۱۲»

وَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ تَعَالَی فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (۳) فَقَالَ مَنِ انْتَحَلَ وَلَایَتَنَا فَقَدْ جَازَ الْعَقَبَةَ فَنَحْنُ تِلْکَ الْعَقَبَةُ الَّتِی مَنِ اقْتَحَمَهَا نَجَا ثُمَّ مَهْلًا أُفِیدُکَ حَرْفاً هُوَ خَیْرٌ لَکَ مِنَ الدُّنْیَا وَ مَا فِیهَا قَوْلُهُ تَعَالَی فَکُّ رَقَبَةٍ (۴) إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی فَکَّ رِقَابَکُمْ مِنَ النَّارِ بِوَلَایَتِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ أَنْتُمْ صِفْوَةُ اللَّهِ وَ لَوْ أَنَّ الرَّجُلَ مِنْکُمْ یَأْتِی بِذُنُوبٍ مِثْلِ رَمْلِ (۵) عَالِجٍ لَشَفَعْنَا فِیهِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَی فَلَکُمُ

الْبُشْرَى فِي الْحَياهِ الدُّنْيا وَ فِي الْآخِرَهِ لا تَبْدِيلَ لِكَلِماتِ اللَّهِ ذلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

**[ترجمه]حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه «فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَهَ» - . بلد / ۱۱ -

{و[لی] نخواست از گردنه [عاقبت نگری] بالا رود} فرمود: هر کس طرفدار ولایت ما باشد از گردنه گذشته است. ما همان گردنه ای هستیم که هر کس از آن بگذرد، نجات یابد. اینک توجه کن، برایت حرفی می‌زنم که بهتر از دنیا و آنچه در دنیا است باشد. در این آیه می فرماید: «فَکُّ رَقَبَهٍ» - . بلد / ۱۳ -

{بنده ای را آزادکردن.} خداوند شما را از آتش جهنم به واسطه ولایت ما رهانید. شما برگزیده خدایید. اگر مردی از شما با گناهی به اندازه انبوهی رمل به محشر آید، ما شفیع او خواهیم بود نزد خداوند. شما را بشارت باد در دنیا و آخرت. تغییری در کلمات خدا نیست، این است آن رستگاری بزرگ.

**[ترجمه]

«۱۱۳»

وَ عَنْ مُيَسِّرٍ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ عَلْقَمَهُ بْنُ الْحَضْرَمِيِّ وَ أَبُو حَسَّانَ الْعِجْلِيُّ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَجْلَانَ نَنْتَظِرُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام فَخَرَجَ عَلَيْنَا فَقَالَ مَرْحَباً وَ أَهْلًا وَ اللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّ رِيحَكُمْ وَ أَرْوَاحَكُمْ إِنَّكُمْ لَعَلَى دِينِ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ عَلْقَمَهُ فَمَنْ كَانَ عَلَى دِينِ اللَّهِ تَشْهَدُ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ قَالَ فَمَكَثَ هُنَيْئَهً ثُمَّ قَالَ بُورُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا قَارَفْتُمُ الْكَبَائِرَ فَأَنَا أَشْهَدُ قُلْنَا وَ مَا الْكَبَائِرُ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَ أَكْلُ

ص: ۱۲۵

۱- الزمر: ۱۲.

۲- أی مصداقها أو أجلی مصادیقها فی زماننا هذا نحن و أنتم.

۳- البلد: ۱۱ و ۱۴.

۴- البلد: ۱۱ و ۱۴.

۵- أی مجتمع.

مَالِ الْيَتِيمِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ وَ الرِّبَا وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ قَالَ مَا مِنَّا أَحَدٌ أَصَابَ مِنْ هَذَا شَيْئاً فَقَالَ فَأَنْتُمْ إِذاً نَاجُونَ فَاجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ وَ لَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلنَّاسِ فَهُوَ لِلنَّاسِ وَ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لَهُ فَلَا تُخَاصِمُوا النَّاسَ بِدِينِكُمْ فَإِنَّ الْخُصُومَةَ مَمْرَضَةٌ لِلْقَلْبِ إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِنَبِيِّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّكَ لا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ (۱) وَ قَالَ أَ فَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (۲).

**[ترجمه]میسر گفت: من و علقمه پسر حضرمی و ابو حسان عجلی و عبداللّه بن عجلان منتظر حضرت باقر علیه السّلام بودیم. ایشان خارج شد و فرمود: خوش آمدید، شاد باشید! به خدا قسم من بوی شما و ارواح شما را دوست می دارم، شما بر دین خدا هستید. علقمه گفت: هر کس بر دین خدا باشد، شما برای او گواهی بهشت می‌دهید؟ امام علیه السّلام مختصری توقف کرد و سپس فرمود: خود را بیازمایید؛ اگر مرتکب کبائر نباشید، من گواهی می‌دهم. عرض کردیم: کبائر چیست؟ فرمود: شرک به خدای بزرگ، خوردن

ص: ۱۲۵

مال یتیم، نسبت ناشایست دادن به زنان شوهردار، نافرمانی پدر و مادر، آدم کشی، ربا و فرار از جنگ. گفت: هیچ یک از ما فاعل یکی از این ها نبوده. فرمود: در این صورت نجات می یابید. این ولایت خود را برای خدا قرار دهید، مبادا برای مردم باشد، زیرا هر چه برای مردم باشد، به مردم بر می‌گردد و هر چه برای خدا باشد، ارتباط به خدا پیدا می‌کند. راجع به دین خود با مردم به نزاع نپردازید، زیرا خصومت دل را بیمار می‌کند. خداوند به پیامبرش می فرماید: «إِنَّكَ لا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ» - . قصص / ۵۶ - {در حقیقت تو هر که را دوست داری نمی توانی راهنمایی کنی.} و فرموده «أَ فَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ» - . یونس / ۹۹ -

{پس آیا تو مردم را ناگزیر می کنی که بگروند.}

**[ترجمه]

«۱۱۴»

وَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ شِيعَتُنَا أَقْرَبُ الْخَلْقِ مِنْ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَالَ أَنْتُمْ أَهْلُ تَحِيَّةِ اللَّهِ بِالسَّلَامِ وَ أَهْلُ أَثَرَةِ اللَّهِ بِرَحْمَتِهِ وَ أَهْلُ تَوْفِيقِ اللَّهِ بِعِصْمَتِهِ وَ أَهْلُ دَعْوَتِهِ بِطَاعَتِهِ لا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَ لا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ أَسْمَاؤُكُمْ عِنْدَنَا الصَّالِحُونَ الْمُصْلِحُونَ وَ أَنْتُمْ أَهْلُ الرِّضَا لِرِضَائِهِ عَنْكُمْ وَ الْمَلَائِكَةُ إِخْوَانُكُمْ فِي الْخَيْرِ فَإِذَا اجْتَهَدْتُمْ ادْعُوا وَ إِذَا أَذْنَبْتُمْ اسْتَغْفِرُوا وَ أَنْتُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ بَعْدَنَا دِيَارُكُمْ لَكُمْ جَنَّةٌ وَ قُبُورُكُمْ لَكُمْ جَنَّةٌ- لِلْجَنَّةِ خُلِقْتُمْ وَ فِي الْجَنَّةِ نَعِيمُكُمْ وَ إِلَى الْجَنَّةِ تَسِيرُونَ.

**[ترجمه]ابو حمزه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: شیعیان ما نزدیک‌ترین خلق به عرش خدا هستند در روز قیامت. و فرمود: شما را خداوند تحیت به سلام می‌گوید و شما برگزیده رحمت خدایید، و کسانی هستید که خداوند برای جلوگیری از گناه، توفیق به آنها داده و شما را دعوت به اطاعت کرده است. هیچ باکی بر شما نیست و نه محزون می‌شوید. اسامی شما در نزد ما صالحین خیرخواه است. شما به واسطه خشنودی خدا از شما اهل رضا هستید. ملائکه برادران

شما هستند در نیکی. هر وقت کوشش نمودید، دعا کنید و اگر گناهی کردید، استغفار نمایید. شما بهترین مردم هستید بعد از ما و شهر و دیار شما برایتان بهشت است. و قبرهای شما برایتان بهشت است؛ برای بهشت آفریده شده اید و در بهشت نعمت‌های شما است و به سوی بهشت در حرکت هستید.

**[ترجمه]

«۱۱۵»

وَ رَوَى خَالِدُ بْنُ نَجِيحٍ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ مَرْحَباً بِكُمْ وَ أَهْلًا وَ سَهْلًا وَ اللَّهِ إِنَّا لَنَسْتَأْنِسُ بِرُؤْيَتِكُمْ إِنَّكُمْ مَا أَحْبَبْتُمُونَا لِقَرَابَةٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ وَ لَكِنْ لِقَرَابَتِنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَالْحُبُّ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى غَيْرِ دُنْيَا أَصَبْتُمُوهَا مِنَّا وَ لَا مَالٍ أُعْطِيتُمْ عَلَيْهِ أَجَبْتُمُونَا فِي تَوْحِيدِ اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ قَضَى عَلَى أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرْضِ فَقَالَ كُلُّ شَيْ ءٍ هالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ (۳) وَ لَيْسَ يَبْقَى إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ اللَّهُمَّ كَمَا كَانُوا مَعَ آلِ مُحَمَّدٍ فِي الدُّنْيَا فَاجْعَلْهُمْ مَعَهُمْ فِي الْآخِرَةِ اللَّهُمَّ كَمَا كَانَ سِرُّهُمْ عَلَى سِرِّهِمْ وَ عَلَانِيَتُهُمْ عَلَى عَلَانِيَتِهِمْ فَاجْعَلْهُمْ فِي ثِقْلِ مُحَمَّدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

**[ترجمه]خالد بن نجیح گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم. فرمود: خوش آمدید، شاد باشید و موفق! به خدا قسم ما به دیدار شما انس داریم. شما ما را به واسطه خویشاوندی که بینمان باشد دوست نمی‌دارید، بلکه برای خویشاوندی ما با پیامبر است، این علاقه شما به واسطه پیامبر است نه برای بهره ای دنیوی که از ما ببرید و نه مالی بر این محبت به شما پرداخت شده. شما دعوت ما را در راه یکتایی خدا که شریک ندارد پذیرفتید. خداوند درباره ساکنین آسمان ها و زمین حکمی مقرر کرده و فرموده: «كُلُّ شَيْ ءٍ هالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ» - . قصص / ۸۸ -

{جز ذات او همه چیز نابودشونده است.} چیزی باقی نمی ماند مگر خدای یکتا که شریک ندارد. خدایا! همان طوری که این ها در دنیا با آل محمّد بوده اند، در آخرت نیز ایشان را با آل محمّد قرار ده. خدایا! همان طوری که پنهان و آشکار آنها مانند پنهان و سرّ آل محمّد است، ایشان را در گروه آل محمّد در قیامت قرار ده.

**[ترجمه]

«۱۱۶»

وَ سَأَلَهُ أَبُو بَصِيرٍ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْراً كَثِيراً (۴) مَا عَنَى بِذَلِكَ فَقَالَ مَعْرِفَةَ الْإِمَامِ وَ اجْتِنَابَ الْكَبَائِرِ وَ مَنْ مَاتَ

ص: ۱۲۶

۱- القصص: ۵۶.

۲- یونس: ۹۹.

۳- القصص: ۸۸.

۴- البقره: ۲۷۲.

وَ لَيسَ فِي رَقَبَتِهِ بَيْعَةٌ لِإِمَامٍ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ لَا يُعْذَرُ النَّاسُ حَتَّى يَعْرِفُوا إِمَامَهُمْ فَمَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ لَمْ يَضُرَّهُ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ فَكَانَ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُسْطَاطِهِ قَالَ ثُمَّ مَكَثَ هُنَيْئَةً ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ كَمَنْ قَاتَلَ مَعَهُ ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ وَ اللَّهِ كَمَنِ اسْتُشْهِدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]ابو بصیر از امام علیه السّلام راجع به این آیه «وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْراً كَثِيراً» - . بقره / ۲۶۹ - {و به هر کس حکمت داده شود، به یقین، خیری فراوان داده شده است} سؤال کرد که منظورش چیست. فرمود: منظور از «حکمت»، معرفت امام است و اجتناب از کبائر. هر کس بمیرد

و بر گردن او تعهد امامی نباشد، به نوع جاهلیت مرده. بهانه ای از مردم نمی پذیرند در راه شناسایی امامشان؛ هر که با عرفان امام خویش بمیرد، او را زیانی نخواهد رسید که ظهور پیش افتد یا تأخیر شود. او مثل کسی است که با قائم در خیمه اش بوده. راوی گفت: ایشان مختصری مکث کرد و سپس فرمود: نه، بلکه مانند کسی است که در رکابش به جنگ پردازد. سپس فرمود: نه به خدا، مانند کسی است که در سپاه پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به شهادت رسیده باشد.

**[ترجمه]

«۱۱۷»

وَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْأَحْوَلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِيٍّ علیه السلام لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ فِي الْجَنَّةِ نَهَراً أَبْيَضَ مِنَ اللَّبَنِ وَ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ فِيهِ أَبَارِيقُ عَدَدَ نُجُومِ السَّمَاءِ عَلَى شَاطِئِهِ قِبَابُ الْيَاقُوتِ الْأَحْمَرِ وَ الدُّرِّ الْأَبْيَضِ فَضَرَبَ جَبْرَئِيلُ بِجَنَاحِهِ إِلَى جَانِبِهِ فَإِذَا هُوَ مِسْكٌ أَذْفَرُ ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ فِيهَا لَشَجَراً يُصَفِّقْنَ بِالتَّسْبِيحِ بِصَوْتٍ لَمْ يَسْمَعِ الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ بِمِثْلِهِ يُثْمِرْنَ أَثْدَاءً كَالرُّمَّانِ تُلْقِي الثَّمَرَةَ إِلَى الرَّجُلِ فَيَشُقُّهَا عَنْ سَبْعِينَ حُلَّةً وَ الْمُؤْمِنُونَ يَا عَلِيُّ عَلَى كَرَاسِيَّ مِنْ نُورٍ وَ هُمُ الْغُرُّ الْمُحَجَّلُونَ وَ أَنْتَ إِمَامُهُمْ عَلَى الرَّجُلِ نَعْلَانِ يُضِي ءُ لَهُ شِرَاكُهُمَا أَمَامَهُ حَيْثُ شَاءَ مِنَ الْجَنَّةِ فَبَيْنَا الْمُؤْمِنُ كَذَلِكَ إِذَا أَشْرَفَتْ عَلَيْهِ امْرَأَةٌ مِنْ فَوْقِهِمْ فَتَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَ مَا لَنَا مِنْكَ دَوْلَةٌ فَيَقُولُ وَ مَنْ أَنْتِ فَتَقُولُ أَنَا مِنَ اللَّوَاتِي قَالَ اللَّهُ وَ لَدَيْنا مَزِيدٌ (۱) فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَشْرَفَتْ عَلَيْهِ أُخْرَى مِنْ فَوْقِهِمْ فَتَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَ مَا لَنَا مِنْكَ دَوْلَةٌ فَيَقُولُ وَ مَنْ أَنْتِ فَتَقُولُ أَنَا مِنَ اللَّوَاتِي قَالَ اللَّهُ فَلا تَعْلَمُ نَفْسٌ ما أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزاءً بِما كانُوا يَعْمَلُونَ (۲) ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّهُ لَيَجِيئُهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يُسَمُّونَهُ بِاسْمِهِ وَ اسْمِ أَبِيهِ.

**[ترجمه]حارث بن احول گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود: پیامبر اکرم به علی علیه السّلام فرمود: شبی که مرا به آسمان بردند، در بهشت نهری سفیدتر از شیر و شیرین تر از عسل دیدم. کنار نهر آفتابه هایی به تعداد ستارگان آسمان بود و بر کنارش قبه های یاقوت قرمز و درّ سفید بود. جبرئیل با بال خود زد به یک طرف آن و ناگاه مشک ناب مشاهده شد. سپس فرمود: قسم به آن کس که جان محمّد در دست اوست، در آن بهشت درختی است که صدایی به تسبیح بلند می کند که پیشینیان و آیندگان مانند آن صدا را نشنیده اند. درختی که میوه‌های پستان مانند انار می‌دهد. میوه آن فرو می

ریزد برای شخص، پس آن را می‌شکافد و دارای هفتاد زیور است. یا علی! مؤمنین بر روی تخت هایی از نور نشسته اند و آنها دارای چهره ای درخشانند و تو امام آنها هستی. شخص دارای کفشی است که بند آنچنان می درخشد که راهش را روشن می کند و هر جای بهشت را که بخواهد. در همین موقع زنی از بالای سر آنها مشرف می شود و می گوید: سبحان اللَّه! ای بنده خدا ما را مفتخر نمی‌فرمایی؟ به او می گوید: تو که هستی؟ جواب می‌دهد: من از آن بانوانی هستم که خداوند در قرآن می... فرماید: «وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ» - . ق / ۳۵ - {و پیش ما فزون تر [هم] هست.} در همین موقع زن دیگری از بالای سرشان بر او مشرف می شود و می گوید: سبحان اللَّه! ای بنده خدا آیا مرا مفتخر نمی فرمایی؟ می گوید: تو که هستی؟ جواب می‌دهد: من از آن بانوانی هستم که خداوند می‌فرماید: «فَلا تَعْلَمُ نَفْسٌ ما أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزاءً بِما كانُوا يَعْمَلُونَ» - . سجده / ۱۷ -

{هیچ کس نمی داند چه چیز از آنچه روشنی بخش دیدگان است به [پاداش] آنچه انجام می دادند برای آنان پنهان کرده ام.} سپس فرمود: قسم به آن کسی که جان محمّد در دست اوست، هفتاد هزار فرشته پیش او می آیند و او را به نام خود و پدرش می نامند.

**[ترجمه]

«۱۱۸»

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَفَدَ إِلَى الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَفْدٌ فَقَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ أَصْحَابَنَا وَفَدُوا إِلَى مُعَاوِيَةَ وَ وَفَدْنَا نَحْنُ إِلَيْكَ فَقَالَ إِذَنْ أُجِيزُكُمْ بِأَكْثَرَ مِمَّا يُجِيزُهُمْ فَقَالُوا جُعِلْنَا فِدَاكَ إِنَّمَا جِئْنَا لِدِينِنَا قَالَ فَطَأْطَأَ رَأْسَهُ وَ نَكَتَ (۳)

۱- ق: ۳۴.

۲- السجده: ۱۷.

۳- نکت الأرض بقضیب او بإصبعه: ضربها به حال التفکر فاثر فیها.

فِی الْأَرْضِ وَ أَطْرَقَ طَوِیلًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ قَصِیرَهٌ مِنْ طَوِیلَهٍ مَنْ أَحَبَّنَا لَمْ یُحِبَّنَا لِقَرَابَهٍ بَیْنَنَا وَ بَیْنَهُ وَ لَا لِمَعْرُوفٍ أَسْدَیْنَاه إِلَیْهِ إِنَّمَا أَحَبَّنَا لِلَّهِ وَ رَسُولِهِ جَاءَ مَعَنَا یَوْمَ الْقِیَامَهِ کَهَاتَیْنِ (۱) وَ قَرَنَ بَیْنَ سَبَّابَتَیْهِ (۲).

**[ترجمه]امام صادق علیه السّلام فرمود: گروهی خدمت امام حسین علیه السّلام رسیدند و گفتند: یابن رسول الله! یاران ما نزد معاویه رفتند و ما نزد شما آمدیم. فرمود: پس به شما پاداشی می‌دهم بیش از آنچه معاویه به آنها می‌دهد. گفتند: فدایت شویم! ما به خاطر دینمان خدمت شما آمده‌ایم. گفت: سرش را پایین انداخت و در حال فکر کردن انگشتش را در زمین فرو کرد

و مدت طولانی سکوت نمود. سپس سرش را بالا آورد و فرمود: کمی از مطلبی زیاد؛ هر کس ما را دوست بدارد، نه به خاطر خویشاوندی بین ما و او و نه به خاطر نیکی که به او کرده‌ایم، بلکه ما را به خاطر خدا و پیامبرش دوست بدارد، در روز قیامت با ما می‌آید مانند این دو! و دو انگشت سبابه را به هم نزدیک کرد. - . اعلام الدین، نسخه خطی به ما نرسیده است. -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری باره یبوره أی جربه و اختبره.

**[ترجمه]جوهری گفته است: «باره یبوره» یعنی او را آزمود.

**[ترجمه]

«۱۱۹»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ مِمَّا رَوَاهُ مِنَ الْأَرْبَعِینَ رِوَایَهُ سَعْدٍ الْإِرْبِلِیِّ یَرْفَعُهُ إِلَی سَلْمَانَ الْفَارِسِیِّ رَضِیَ اللَّهِ عَنْهُ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ جَاءَ أَعْرَابِیٌّ (۳) مِنْ بَنِی عَامِرٍ فَوَقَفَ وَ سَلَّمَ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ جَاءَ مِنْکَ رَسُولٌ یَدْعُونَّا إِلَی الْإِسْلَامِ فَأَسْلَمْنَا ثُمَّ إِلَی الصَّلَاهِ وَ الصِّیَامِ وَ الْجِهَادِ فَرَأَیْنَاهُ حَسَناً (۴) ثُمَّ نَهَیْتَنَا عَنِ الزِّنَا وَ السَّرِقَهِ وَ الْغِیْبَهِ وَ الْمُنْکَرِ فَانْتَهَیْنَا (۵) فَقَالَ لَنَا رَسُولُکَ عَلَیْنَا أَنْ نُحِبَّ صِهْرَکَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَمَا السِّرُّ فِی ذَلِکَ وَ مَا نَرَاهُ عِبَادَهً قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِخَمْسِ خِصَالٍ أَوَّلُهَا أَنِّی کُنْتُ یَوْمَ بَدْرٍ جَالِساً بَعْدَ أَنْ غَزَوْنَا إِذْ هَبَطَ (۶) جَبْرَئِیلُ علیه السلام وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ بَاهَیْتُ الْیَوْمَ بِعَلِیٍّ مَلَائِکَتِی وَ هُوَ یَجُولُ بَیْنَ الصُّفُوفِ وَ یَقُولُ اللَّهُ أَکْبَرُ وَ الْمَلَائِکَهُ تُکَبِّرُ مَعَهُ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَا أُلْهِمُ حُبَّهُ إِلَّا مَنْ أُحِبُّهُ وَ لَا أُلْهِمُ بُغْضَهُ إِلَّا مَنْ أُبْغِضُهُ وَ الثَّانِیَهُ أَنِّی کُنْتُ یَوْمَ أُحُدٍ جَالِساً وَ قَدْ فَرَغْنَا مِنْ جِهَازِ عَمِّی حَمْزَهَ إِذْ أَتَانِی (۷) جَبْرَئِیلُ علیه السلام وَ قَالَ یَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ فَرَضْتُ الصَّلَاهَ وَ وَضَعْتُهَا عَنِ الْمَرِیضِ وَ فَرَضْتُ

۱- تقدم الحديث مسندا عن المحاسن فى باب وجوب موالاه أوليائهم تحت رقم:۱۲مع اختلاف فى الفاظه راجعه.

۲- كتاب اعلام الدين: مخطوط لم تصل الينا نسخته.

۳- فى المصدر: فأتى إليه اعرابى من بنى عامر فوقف و سلم سلاما حسنا ثمّ قال:.

۴- فى المصدر: فرأينا ذلک حسنا.

۵- فى المصدر: و المنكر، فرأينا ذلک حسنا ففعلنا ذلک و انتهينا عن هذا.

۶- فى المصدر: فهبط.

۷- فى المصدر: فأتانى.

الصَّوْمَ وَ وَضَعْتُهُ عَنِ الْمَرِيضِ وَ الْمُسَافِرِ وَ فَرَضْتُ الْحَجَّ وَ وَضَعْتُهُ عَنِ الْمُقِلِّ الْمُدْقِعِ (۱) وَ فَرَضْتُ الزَّكَاهَ وَ وَضَعْتُهَا عَمَّنْ لَا يَمْلِكُ النِّصَابَ وَ جَعَلْتُ حُبَّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَيْسَ فِيهِ رُخْصَهٌ الثَّالِثَهُ (۲) أَنَّهُ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ كِتَاباً وَ لَا خَلَقَ خَلْقاً إِلَّا جَعَلَ لَهُ سَيِّداً فَالْقُرْآنُ سَيِّدُ الْكُتُبِ الْمُنْزَلَهِ وَ جَبْرَئِيلُ سَيِّدُ الْمَلَائِكَهِ أَوْ قَالَ إِسْرَافِيلُ وَ أَنَا سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَ عَلِيٌّ سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ وَ لِكُلِّ أَمْرٍ سَيِّدٌ (۳) وَ حُبِّي وَ حُبُّ عَلِيٍّ سَيِّدُ مَا تَقَرَّبَ بِهِ الْمُتَقَرِّبُونَ مِنْ طَاعَهِ رَبِّهِمْ الرَّابِعَهُ (۴) أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَلْقَى فِي رُوعِي أَنَّ حُبَّهُ (۵) شَجَرَهُ طُوبَى الَّتِي غَرَسَهَا اللَّهُ تَعَالَى بِيَدِهِ الْخَامِسَهُ أَنَّ جَبْرَئِيلَ عليه السلام قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ نُصِبَ لَكَ (۶) مِنْبَرٌ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ وَ النَّبِيُّونَ كُلُّهُمْ عَنْ يَسَارِ الْعَرْشِ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ (۷) وَ نُصِبَ لِعَلِيٍّ عليه السلام كُرْسِيٌّ إِلَى جَانِبِكَ (۸) إِكْرَاماً لَهُ فَمَنْ هَذِهِ خَصَائِصُهُ يَجِبُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحِبُّوهُ فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ سَمْعاً وَ طَاعَهً (۹).

**[ترجمه]کتاب محتضر حسن بن سليمان از الاربعين سعد اربلی: سند را می رساند به سلمان فارسی رضی اللَّه عنه كه گفت: در نزد پيامبر اكرم صلّی اللَّه عليه و آله بوديم كه مرد عربی از بنی عامر وارد شد، سلام كرده و گفت: يا رسول اللَّه! از طرف شما پيكی آمد و ما را دعوت به اسلام كرد و ما مسلمان شديم. بعد ما را به نماز و روزه و جهاد دعوت كرد. ديديم كار خوبی است. بعد ما را از زنا و دزدی و غيبت و كار زشت نهی كردی، ما هم اين كارها ترک كرديم. پيک شما به ما گفت كه بر ما واجب است داماد شما علی بن ابی طالب عليه السّلام را دوست بداريم سرّ اين چيست با اين كه ما آن را عبادت نمی دانيم؟ پيامبر اكرم فرمود: به واسطه پنج امتياز: اول اين كه من در روز بدر پس از تمام شدن جنگ نشسته بودم كه جبرئيل نازل شده گفت: خداوند سلامت می‌رساند و می‌گويد: من مباهات كردم امروز به واسطه علی بر ملائكه، آن موقعی كه در بين صفوف جنگ در نبرد بود و «اللَّه اكبر» می گفت، ملائكه با او تكبير می‌گفتند. قسم به عزت و جلالم حب او را ارزانی می دارم به كسی كه دوست او باشد و بغضش را به كسی كه با او دشمن باشد. دوم اين كه من روز جنگ احد نشسته بودم. كار تجهيز عمويم حمزه تمام شده بود كه جبرئيل بر من نازل شد و گفت: يا محمّد! خداوند می فرمايد نماز را واجب كردم و آن را از مريض برداشتم و روزه را واجب نمودم،

ص: ۱۲۸

اما از مريض و مسافر برداشتم و حج را واجب نمودم، اما از ناتوان فقير برداشتم و زكات را واجب نمودم، اما از كسی كه مالك نصاب نباشد برداشتم، ولی دوستی علی بن ابی طالب را برايش راه فراری نگذاشتم. سوم اين كه خداوند هيچ كتابی را نفرستاده و هيچ خلقی را نيافريده جز اين كه برايش سروری قرار داده؛ قرآن سرور كتاب‌های نازل شده است و جبرئيل سرور ملائكه (يا فرمود اسرافيل) و من سرور انبياء هستم و علی سرور اوصياء، هر چيزی سروری دارد. دوستی من و دوستی علی، بهترين طاعتی است كه بنده مطيع می‌تواند به وسيله آن به خدا تقرب جويد. چهارم اين كه خداوند در دلم انداخت كه حبّ علی درخت طوبی است كه خداوند در بهشت آن را به دست خويش كاشته است. پنجم اين كه جبرئيل گفت: روز قيامت برای تو منبری در طرف راست عرش نصب می شود و تمام پيامبران در طرف چپ عرش و جلوی آن هستند - . در مصدر اين گونه آمده است: «تمام پيامبران در طرف چپ آن هستند.» -

و برای علی يک تخت قرار داده می شود در كنار تو - . در مصدر اين گونه آمده است: «در كنار من.» - به جهت احترام او. كسی كه دارای چنين امتيازهايی باشد، واجب است او را دوست بداريد. مردی اعرابی گفت: به ديده می پذيرم و اطاعت می...

کنم. - . محتضر: ۱۰۱ - ۱۰۲ -

**[ترجمه]

«۱۲۰»

وَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ تَفْسِيرِ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ

۱- المقل: الفقير. المدقع: الملصق بالتراب. الذليل. الهارب. المهزول و لعل المراد هنا المعنى الرابع و هو المريض.

۲- فى المصدر: و الثالثه.

۳- فى المصدر: و لكل امرئ من عمله سيد.

۴- فى المصدر: و الرابعه.

۵- فى المصدر: ان حبّ على.

۶- فى المصدر: و الخامسه ان جبرئيل اخبرنى انه إذا كان يوم القيامه نصب لى.

۷- فى المصدر: و النبيون كلهم عن يساره.

۸- فى المصدر: الى جانبى.

۹- المحتضر: ۱۰۱ و ۱۰۲.

أَبِی شَیْبَهَ عَنْ زَکَرِیَّا بْنِ یَحْیَی عَنْ عُمَرَ بْنِ ثَابِتٍ (۱) عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَهَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: اکْتَنَفْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْماً فِی مَسْجِدِ الْمَدِینَهِ فَذَکَرَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا الْجَنَّهَ فَقَالَ (۲) أَبُو دُجَانَهَ یَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِعْتُکَ (۳) تَقُولُ الْجَنَّهُ مُحَرَّمَهٌ عَلَی النَّبِیِّینَ وَ سَائِرِ الْأُمَمِ حَتَّی تَدْخُلَهَا فَقَالَ لَهُ یَا أَبَا دُجَانَهَ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِوَاءً مِنْ نُورٍ وَ عَمُوداً مِنْ نُورٍ خَلَقَهُمَا قَبْلَ أَنْ یَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ (۴) بِأَلْفَیْ سَنَهٍ مَکْتُوبٌ عَلَی ذَلِکَ اللِّوَاءِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ آلُ مُحَمَّدٍ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ صَاحِبُ اللِّوَاءِ عَلِیٌّ إِمَامُ الْقَوْمِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی هَدَانَا بِکَ وَ شَرَّفَنَا فَقَالَ (۵) لَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله أَ مَا عَلِمْتَ (۶) أَنَّهُ مَنْ أَحَبَّنَا وَ انْتَحَلَ مَحَبَّتَنَا أَسْکَنَهُ اللَّهُ مَعَنَا وَ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ فِی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیکٍ مُقْتَدِرٍ (۷).

**[ترجمه]ص: ۱۲۹

جابر بن عبداللَّه گفت: روزی در مسجد مدینه اطراف پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله را گرفته بودیم و یکی از اصحاب صحبت از بهشت کرد. ابو دجانه گفت: یا رسول اللَّه! از شما شنیدم که می فرمودی بهشت حرام است بر پیامبران و سایر امت تا وقتی شما داخل شوی. فرمود: ابو دجانه! مگر نمی‌دانی خداوند پرچمی از نور و ستونی از نور دارد که آن دو را دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها آفریده و بر روی آن پرچم نوشته است «لا اله الا اللَّه محمّد رسول اللَّه آل محمّد خیر البریه، صاحب پرچم علی علیه السّلام که پیشوای مردم است.» ابو دجانه گفت: خدا را ستایش می کنیم که ما را به وسیله تو هدایت نمود و مفتخر فرمود. پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: آیا نمی‌دانی هر کس که ما را دوست داشته باشد و محبت ما را پذیرفته باشد، خداوند او را با ما ساکن می کند؟ و این آیه را خواند: «فِی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیکٍ مُقْتَدِرٍ» - . قمر / ۵۵ -

{در قرارگاه صدق نزد پادشاهی توانایند.} - . محتضر: ۹۷ - ۹۸ -

**[ترجمه]

«۱۲۱»

وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هَوْذَهَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ أَبِی مِخْنَفٍ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ مِیثَمٍ أَنَّهُ وَجَدَ فِی کِتَابِ أَبِیهِ أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ نَعَمْ

۱- رواه فی کنز جامع الفوائد: ۳۱۷ و فیه: محمّد بن عمر بن أبی شیبه عن زکریا بن یحیی عن عمر و بن ثابت.

۲- فی الکنز: فقال النبیّ صلّی اللَّه علیه و آله: ان اول أهل الجنه دخولا إلیها علیّ بن أبی طالب فقال.

۳- فی الکنز: اخبرتنا ان الجنه محرمه علی الأنبیاء حتّی تدخلها امتک فقال:بلی یابا دجانه أما علمت.

۴- فی الکنز: قبل أن یخلق السماوات و الأرض.

۵- فی الکنز: و هو امام القوم فقال علی علیه السّلام.

۶- فی الکنز: قال النبیّ صلّی اللّه علیه و آله: ابشر یا علی ما من عبد ینتحل مودتک الا بعثه اللّه معنا یوم القیامه.

۷- المحتضر: ۹۷ و ۹۸. و الآیه فی القمر: ۵۵.

أَنْتَ يَا عَلِيُّ وَ شِيعَتُكَ وَ مِيعَادُكَ وَ مِيعَادُهُمُ الْحَوْضُ غُرّاً مُحَجَّلِينَ مُكَحَّلِينَ مُتَوَّجِينَ قَالَ يَعْقُوبُ فَحَدَّثْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام بِهَذَا فَقَالَ هَكَذَا هُوَ عِنْدَنَا فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عليه السلام (۱) ثُمَّ قَالَ وَ رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ فِي كِتَابِهِ نَحْوَ خَمْسَةٍ وَ عِشْرِينَ حَدِيثاً فِي تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ مِثْلُ مَا ذَكَرَهُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ أَنَّ خَيْرَ الْبَرِيَّةِ هُوَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ شِيعَتُهُ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ هُمْ عَدُوُّهُ وَ شِيعَتُهُمْ (۲).

**[ترجمه]یعقوب بن میثم در نوشته های پدر خود چنین دید که علی بن ابی طالب علیه السّلام گفت: از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله شنیدم که می فرمود: خداوند فرموده «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ» - . بیّنه / ۷ - {در حقیقت کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده اند آنانند که بهترین آفریدگانند.} در این موقع روی به جانب علی علیه السّلام کرد و فرمود: آری،

ص: ۱۳۰

تو یا علی و شیعیانت هستید. وعده گاه تو و آنها حوض کوثر است، با چهره های درخشان، چشم‌هایی سرمه کشیده و تاج بر سر. یعقوب گفت: من حدیث را برای حضرت باقر علیه السّلام نقل کردم. فرمود: در نوشته های حضرت علی علیه السّلام همین طور نوشته شده است. - . محتضر: ۱۲۶، صاحب کنز همین را در صفحه ۴۰۰ نقل کرده است. -

سپس گفت: و محمّد بن عباس در کتاب خود حدود بیست و پنج حدیث در تفسیر این آیه نقل می‌کند، شبیه آنچه در همین حدیث نقل شده بود: بهترین مردم امیرالمؤمنین و شیعیان اویند و تفسیر «الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتابِ»، - . بیّنه / ۱ - دشمنان علی و پیروان آنهایند. - . محتضر: ۱۲۶، صاحب کنز همین را در صفحه ۴۰۰ نقل کرده است. -

**[ترجمه]

«۱۲۲»

وَ مِنْ كِتَابِ مَنْهَجِ التَّحْقِيقِ إِلَى سَوَاءِ الطَّرِيقِ، رَوَاهُ مِنْ كِتَابِ الْآلِ لِابْنِ خَالَوَيْهِ يَرْفَعُهُ إِلَى جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَنِي وَ خَلَقَ عَلِيّاً وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ فَعَصَرَ ذَلِكَ النُّورَ عَصْرَةً فَخَرَجَ مِنْهُ شِيعَتُنَا فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحُوا وَ قَدَّسْنَا فَقَدَّسُوا وَ هَلَّلْنَا فَهَلَّلُوا وَ مَجَّدْنَا فَمَجَّدُوا وَ وَحَّدْنَا فَوَحَّدُوا (۳) ثُمَّ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ فَمَكَثَ الْمَلَائِكَةُ مِائَةَ عَامٍ لَا تَعْرِفُ تَسْبِيحاً وَ لَا تَقْدِيساً فَسَبَّحْنَا فَسَبَّحَتْ شِيعَتُنَا فَسَبَّحَتِ الْمَلَائِكَةُ وَ كَذَا (۴) فِي الْبَوَاقِي فَنَحْنُ الْمُوَحِّدُونَ حَيْثُ لَا مُوَحِّدَ غَيْرُنَا وَ حَقِيقٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَمَا اخْتَصَّنَا (۵) وَ اخْتَصَّ شِيعَتَنَا أَنْ يُزْلِفَنَا وَ شِيعَتَنَا فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَانَا وَ اصْطَفَى شِيعَتَنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَكُونَ أَجْسَاماً فَدَعَانَا فَأَجَبْنَاهُ فَغَفَرَ لَنَا وَ لِشِيعَتِنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ نَسْتَغْفِرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ (۶).

**[ترجمه]از کتاب منهج التحقیق الی سواء الطریق روایت کرده از کتاب آل ابن خالویه که سند حدیث را به جابر انصاری می‌رساند که پیامبر اکرم می فرمود: خداوند من و علی و فاطمه و حسن و حسین را از یک نور آفرید. آن نور را فشرد و از فشردن آن نور، شیعیان ما خارج شدند. ما خدا را تسبیح کردیم، آنها تسبیح کردند؛ ما تقدیس کردیم، پس آنها تقدیس

کردند؛ ما تهلیل کردیم، بعد آنها تهلیل کردند؛ ما تمجید کردیم، پس آنها تمجید کردند؛ و خدا را به یکتایی ستودیم، آنها نیز به یکتایی ستودند. سپس خداوند آسمان ها و زمین و ملائکه را آفرید. ملائکه صد سال بود که نه تسبیح و نه تقدیس را می دانستند. ما تسبیح نمودیم، بعد شیعیانمان، بعد ملائکه تسبیح کردند. همچنین در سایر چیزها. پس ما موحدینی هستیم که موحدی غیر ما نبوده و بر خدا شایسته است همان طوری که به ما و شیعیانمان امتیاز بخشیده، ما و شیعیانمان را در اعلی علیین جای دهد. خداوند ما و شیعیانمان را برگزید قبل از این که به صورت بدن باشیم؛ ما را خواند، جواب دادیم. ما و شیعیانمان را آمرزید پیش از این که استغفار کنیم. - . محتضر: ۱۱۲ - ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۱۲۳»

وَ مِمَّا رَوَاهُ مِنْ كِتَابِ السَّيِّدِ حَسَنِ بْنِ كَبْشٍ بِإِسْنَادِهِ إِلَى أَبِي حَمْزَةَ عَنْ

ص: ۱۳۱

۱- المحتضر: ۱۲۶. رواه صاحب الکنز فی ص ۴۰۰ و الآیه فی البینه: ۶.

۲- المحتضر: ۱۲۶. رواه صاحب الکنز فی ص ۴۰۰ و الآیه فی البینه: ۶.

۳- فی المصدر: و حمدنا فحمدوا.

۴- زاد فی المصدر: و قدسنا و قدست شیعتنا و قدست الملائکه و کذا.

۵- فی المصدر: بما اختصنا.

۶- المحتضر: ۱۱۲ و ۱۱۳.

أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ یَقُولُ لِرَجُلٍ مِنَ الشِّیعَهِ أَنْتُمُ الطَّیِّبُونَ وَ نِسَاؤُکُمُ الطَّیِّبَاتُ وَ کُلُّ مُؤْمِنٍ صِدِّیقٌ وَ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ شِیعَتُنَا أَقْرَبُ الْخَلْقِ مِنْ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بَعْدَنَا وَ مَا مِنْ شِیعَتِنَا أَحَدٌ یَقُومُ إِلَی الصَّلَاهِ إِلَّا اکْتَنَفَتْهُ فِیهَا عَدَدَ مَنْ خَالَفَهُ (۱) مِنَ الْمَلَائِکَهِ یُصَلُّونَ عَلَیْهِ جَمَاعَهً حَتَّی یَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَ إِنَّ الصَّائِمَ مِنْکُمْ لَیَرْتَعُ فِی رِیَاضِ الْجَنَّهِ تَدْعُو لَهُ الْمَلَائِکَهُ حَتَّی یُفْطِرَ (۲).

**[ترجمه]از آنچه که از کتاب سید حسن بن کبش روایت کرده که سند را به ابو حمزه می رساند که از

ص: ۱۳۱

حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که شنیدم به مردی از شیعیان می فرمود: شما مردان پاک و طیب هستید و زنانتان طیبات هستند و هر مؤمنی صدیق است. و شنیدم که می‌فرمود: شیعیان ما نزدیک‌ترین خلق خدا هستند به عرش خدا در روز قیامت بعد از ما. هر یک از شیعیان ما که به نماز می ایستد، به تعداد مخالفین عقیده او ملائکه اطرافش را می گیرند و دسته جمعی بر او درود می فرستند تا از نماز فارغ شود، و روزه دار شما در باغ های بهشت می خرامد و ملائکه برایش دعا می کنند تا افطار کند. - . محتضر: ۱۵۶ -

**[ترجمه]

«۱۲۴»

وَ مِنْهُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ إِنَّ جَبْرَئِیلَ أَخْبَرَنِی عَنْکَ بِأَمْرٍ قَرَّتْ بِهِ عَیْنِی وَ فَرِحَ بِهِ قَلْبِی قَالَ یَا مُحَمَّدُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَقْرِئْ مُحَمَّداً مِنِّی السَّلَامَ وَ أَعْلِمْهُ أَنَّ عَلِیّاً إِمَامُ الْهُدَی وَ مِصْبَاحُ الدُّجَی وَ الْحُجَّهُ عَلَی أَهْلِ الدُّنْیَا وَ أَنَّهُ الصِّدِّیقُ الْأَکْبَرُ وَ الْفَارُوقُ الْأَعْظَمُ وَ أَنِّی آلَیْتُ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی أَنْ لَا أُدْخِلَ النَّارَ أَحَداً تَوَالاهُ (۳) وَ سَلَّمَ لَهُ وَ لِلْأَوْصِیَاءِ مِنْ بَعْدِهِ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّی لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ وَ أَطْبَاقَهَا مِنْ أَعْدَائِهِ وَ لَأَمْلَأَنَّ الْجَنَّهَ مِنْ أَوْلِیَائِهِ وَ شِیعَتِهِ (۴).

**[ترجمه]ابن عباس نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: یا علی! جبرئیل در مورد تو برایم خبری آورد که چشمم روشن شد و دلم شاد گشت. گفت: یا محمّد! خداوند سلامت رسانده و فرموده است به او بگو که علی امام هدی و چراغ تاریکی ها و حجت بر اهل دنیا و صدیق اکبر و فاروق اعظم است. من به عزت و جلالم سوگند یاد کرده ام که داخل آتش نکنم کسی که او را دوست داشته باشد و تسلیم او و جانشینان بعدش باشد. حقیقت کلام من این است که جهنم و طبقه های آن را پر از دشمنان او خواهم کرد و بهشت را پر از دوستان و شیعیانش می کنم. - . محتضر... -

**[ترجمه]

«۱۲۵»

وَ مِنْ کِتَابِ الشِّفَاءِ وَ الْجِلَاءِ، عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ طِینَهَ الْمُؤْمِنِ مِنْ طِینَهِ الْأَنْبِیَاءِ فَلَا یَنْجَسُ أَبَداً

وَ قَالَ إِنَّ عَمَلَ الْمُؤْمِنِ يَذْهَبُ فَيَمْهَدُ لَهُ فِی الْجَنَّهِ کَمَا یُرْسِلُ الرَّجُلُ غُلَامَهُ فَیَفْرُشُ لَهُ ثُمَّ تَلَا وَ مَنْ (۵) عَمِلَ صالِحاً فَلِأَنْفُسِهِمْ یَمْهَدُونَ (۶)

**[ترجمه]از کتاب شفاء و جلاء از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: خداوند طینت مؤمن را از سرشت انبیاء آفریده است. پس هرگز نجس نخواهد شد عمل مؤمن، به بهشت می‌رود و برای او در آنجا جای تهیه می کند. همان طوری که شخص، غلام خود را می فرستد تا برایش فرش بیفکند. بعد این آیه را خواند: «وَ مَنْ عَمِلَ صالِحاً فَلِأَنْفُسِهِمْ یَمْهَدُونَ» - . روم / ۴۴ -

{و کسانی که کار شایسته کنند [فرجام نیک را] به سود خودشان آماده می کنند.} - . محتضر ... -

**[ترجمه]

«۱۲۶»

وَ عَنْهُ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: کَمَا لَا یَنْفَعُ مَعَ الشِّرْکِ شَیْ ءٌ فَلَا یَضُرُّ مَعَ الْإِیمَانِ شَیْ ءٌ.

**[ترجمه]از حضرت صادق علیه السّلام نقل شده که فرمود: همان طوری که با شرک چیزی سود نخواهد بخشید، با ایمان نیز چیزی زیان نمی‌رساند.

**[ترجمه]

«۱۲۷»

وَ عَنْ عِیسَی بْنِ أَبِی مَنْصُورٍ قَالَ: کُنَّا عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَا وَ ابْنُ

۱- فی المصدر: من خلفه.

۲- المحتضر: ۱۵۶.

۳- فی نسخه: تولاه.

۴- المحتضر.

۵- الروم: ۴۳.

۶- المحتضر.

أَبِی یَعْفُورٍ وَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَلْحَهَ فَقَالَ علیه السلام ابْتِدَاءً مِنْهُ یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ سِتُّ خِصَالٍ مَنْ کُنَّ فِیهِ کَانَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَنْ یَمِینِ اللَّهِ قَالَ ابْنُ أَبِی یَعْفُورٍ وَ مَا هِیَ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَالَ یُحِبُّ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ لِأَخِیهِ مَا یُحِبُّ لِأَعَزِّ أَهْلِهِ وَ یَکْرَهُ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ لِأَخِیهِ مَا یَکْرَهُ لِأَعَزِّ أَهْلِهِ عَلَیْهِ وَ یُنَاصِحُهُ الْوَلَایَهَ فَبَکَی ابْنُ أَبِی یَعْفُورٍ وَ قَالَ کَیْفَ یُنَاصِحُهُ الْوَلَایَهَ قَالَ یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ إِذَا کَانَ مِنْهُ بِتِلْکَ الْمَنْزِلَهِ فَهَمُّهُ هَمُّهُ وَ فَرَحُهُ فَرَحُهُ (۱) إِنْ هُوَ فَرِحَ حَزَنَهُ لِحُزْنِهِ إِنْ هُوَ حَزَنَ فَإِنْ کَانَ عِنْدَهُ مَا یُفَرِّجُ عَنْهُ فَرَّجَ عَنْهُ وَ إِلَّا دَعَا لَهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام ثَلَاثٌ لَکُمْ وَ ثَلَاثٌ لَنَا أَنْ تَعْرِفُوا فَضْلَنَا وَ أَنْ تَطَئُوا أَعْقَابَنَا وَ تَنْتَظِرُوا عَاقِبَتَنَا فَمَنْ کَانَ هَکَذَا کَانَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عَنْ یَمِینِ اللَّهِ فَأَمَّا الَّذِی بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَیَسْتَضِیءُ بِنُورِهِمْ مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْهُمْ وَ أَمَّا الَّذِی عَنْ یَمِینِ اللَّهِ فَلَوْ أَنَّهُمْ یَرَاهُمْ مِنْ دُونِهِمْ لَمْ یَهْنَئْهُ الْعَیْشُ مِمَّا یَرَی مِنْ فَضْلِهِمْ فَقَالَ ابْنُ أَبِی یَعْفُورٍ مَا لَهُمْ لَا یَرَوْنَهُمْ وَ هُمْ عَنْ یَمِینِ اللَّهِ قَالَ یَا ابْنَ أَبِی یَعْفُورٍ إِنَّهُمْ مَحْجُوبُونَ بِنُورِ اللَّهِ أَ مَا بَلَغَکَ حَدِیثُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَانَ یَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ خَلْقاً عَنْ یَمِینِ اللَّهِ وَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ وُجُوهُهُمْ أَبْیَضُ مِنَ الثَّلْجِ وَ أَضْوَأُ مِنَ الشَّمْسِ الضَّاحِیَهِ (۲) فَیَسْأَلُ السَّائِلُ مَنْ هَؤُلَاءِ فَیُقَالُ هَؤُلَاءِ الَّذِینَ تَحَابُّوا فِی اللَّهِ (۳).

**[ترجمه]عیسی بن ابی منصور گفت: من و ابن ابی یعفور

ص: ۱۳۲

و عبداللّه بن طلحه در خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودیم. امام علیه السّلام بدون سؤال قبلی فرمود: ای پسر ابی یعفور! هر که دارای شش امتیاز باشد، در پیش خدا در طرف راست او قرار خواهد گرفت. ابن ابی یعفور گفت: فدایت شوم! آن... امتیازها چیست؟ فرمود: مرد مسلمان برای برادر خود بخواهد آنچه برای عزیزترین فرد خانواده خود می خواهد؛ ناپسند شمارد برای برادر خود آنچه برای عزیزترین فرد خانواده خود ناپسند می‌شمارد؛ و در راه ولایت خیرخواه او باشد. ابن ابی یعفور گریه کرد و گفت: چگونه خیرخواه او باشد در ولایت؟ فرمود: ای ابن ابی یعفورا اگر با او آن قدر همبستگی داشته باشد، اندوه او اندوه این است و شادی او شادی این، در صورتی که دوستش شاد شود و محزون می شود به واسطه حزن او. اگر بتواند گره از کارش بگشاید می‌گشاید، وگرنه دعا برایش می‌کند. سپس حضرت صادق علیه السّلام فرمود: سه چیز را باید شما انجام دهید و سه چیز را ما: شما فضل و مقام ما را بشناسید؛ در مورد فرزندان ما نیز مراعات کنید؛ و انتظار عاقبت ما را داشته باشید. هر کسی چنین باشد، رو به روی خدا و طرف راست او خواهد بود و کسی که در رو به روی خدا باشد، از نورش کسانی که پایین از او باشند استفاده خواهند کرد. و اما آن کس که در طرف راست خداست، دیگران اگر او را ببینند که در چه ناز و نعمتی است، به واسطه فضل و مقامی که از آنها می بینند، زندگی برای آنها خوش نمی‌گذرد. ابن ابی یعفور گفت: چرا آنها را نبینند با این که طرف راست خدا هستند؟ فرمود: آنها پوشیده در نور خدایند. مگر این حدیث پیامبر اکرم را نشنیده ای که فرمود: خداوند را خلقی است در طرف راست و در مقابلش که صورتشان از برف سفیدتر و از خورشید تابان درخشان تر است. سؤال می‌کنند این‌ها کیانند؟ گفته می شود: این‌ها کسانی هستند که دوستی آنها در راه خدا بود. - . محتضر ... -

**[ترجمه]

نَوَادِرُ الرَّاوَنْدِيِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَثْبَتُكُمْ عَلَى الصِّرَاطِ أَشَدُّكُمْ حُبّاً لِأَهْلِ بَيْتِي وَ لِأَصْحَابِي (۴).

**[ترجمه]نوادر راوندی: به اسناد خود از حضرت صادق، از پدرانش علیهم السّلام نقل می‌کند که پیامبر اکرم فرمود: ثابت ترین شما بر صراط، کسی است که بیشتر اهل بیت و اصحاب مرا دوست داشته باشد. - . نوادر راوندی ... -

**[ترجمه]

«۱۲۹»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِیدِ عَنْ مُعَتِّبٍ مَوْلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْهُ عَنْ أَبِیهِ علیه السلام قَالَ: جَاءَ

۱- لعل الصحیح: و فرحه لفرحه.

۲- الضاحیه: البارزه من کل شی ء.

۳- المحتضر.

۴- نوادر الراوندیّ.

أَعْرَابِیٌّ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ لِلْجَنَّهِ مِنْ ثَمَنٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ مَا ثَمَنُهَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ یَقُولُهَا الْعَبْدُ مُخْلِصاً بِهَا قَالَ وَ مَا إِخْلَاصُهَا قَالَ الْعَمَلُ بِمَا بُعِثْتُ بِهِ فِی حَقِّهِ وَ حُبُّ أَهْلِ بَیْتِی قَالَ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی وَ إِنَّ حُبَّ أَهْلِ الْبَیْتِ لَمِنْ حَقِّهَا قَالَ إِنَّ حُبَّهُمْ لَأَعْظَمُ حَقِّهَا (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: معتب غلام حضرت صادق علیه السّلام از آن جناب از پدرش نقل کرد که

ص: ۱۳۳

مردی اعرابی خدمت پیامبر اکرم رسید و عرض کرد: یا رسول اللَّه! آیا بهشت بهایی دارد؟ فرمود آری. پرسید: بهای بهشت چیست؟ فرمود: با اخلاص بگوید «لا اله الا اللَّه.» عرض کرد: با اخلاص گفتن آن یعنی چه؟ فرمود: عمل به آنچه مرا به آن برانگیخته اند در حق آن و دوستی اهل بیتم. عرض کرد: پدر و مادرم فدایت باد! آیا دوستی اهل بیت شما نیز از حقوق «لا اله الا اللَّه» است؟ فرمود: دوستی اهل بیت من از بزرگ‌ترین حق این جمله است. - . مجالس مفید: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۱۳۰»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنِ اللَّیْثِ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ خَالِهِ أَبِی الصَّلْتِ الْهَرَوِیِّ قَالَ: کُنْتُ مَعَ الرِّضَا علیه السلام لَمَّا دَخَلَ نَیْسَابُورَ وَ هُوَ رَاکِبٌ بَغْلَهً شَهْبَاءَ وَ قَدْ خَرَجَ عُلَمَاءُ نَیْسَابُورَ فِی اسْتِقْبَالِهِ فَلَمَّا سَارَ إِلَی الْمُرَبَّعَهِ تَعَلَّقُوا بِلِجَامِ بَغْلَتِهِ وَ قَالُوا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِحَقِّ آبَائِکَ الطَّاهِرِینَ حَدِیثاً عَنْ آبَائِکَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ فَأَخْرَجَ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ رَأْسَهُ مِنَ الْهَوْدَجِ وَ عَلَیْهِ مِطْرَفُ خَزٍّ فَقَالَ حَدَّثَنِی أَبِی مُوسَی بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ الْحُسَیْنِ سَیِّدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ أَخْبَرَنِی جَبْرَئِیلُ الرُّوحُ الْأَمِینُ عَنِ اللَّهِ تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ وَ جَلَّ وَجْهُهُ قَالَ إِنِّی أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِی عِبَادِی فَاعْبُدُونِی وَ لْیَعْلَمْ مَنْ لَقِیَنِی مِنْکُمْ بِشَهَادَهِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصاً بِهَا أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ حِصْنِی وَ مَنْ دَخَلَ حِصْنِی أَمِنَ عَذَابِی قَالُوا یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مَا إِخْلَاصُ الشَّهَادَهِ لِلَّهِ قَالَ طَاعَهُ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ وَلَایَهُ أَهْلِ بَیْتِهِ علیهم السلام (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابا صلت هروی گفت: وقتی حضرت رضا علیه السّلام داخل نیشابور شد، همراه او بودم. ایشان سوار قاطر خاکستری رنگ بود علمای نیشابور به استقبالش خارج شده بودند. همین که به سر چهارراه رسید، دانشمندان لجام قاطرش را گرفته گفتند: یابن رسول اللَّه! شما را به حق آباء طاهرینت سوگند می دهیم که ما را حدیثی از آباء گرام خود صلوات اللَّه علیهم نقل فرمایی. امام علیه السّلام که تن پوشی از خز داشت، سر از هودج بیرون آورد و فرمود: پدرم موسی بن جعفر، از پدرش جعفر بن محمّد، از پدرش محمّد بن علی، از پدرش علی بن الحسین، از پدرش حسین بن علی سرور جوانان بهشت، از امیرالمؤمنین، از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: جبرئیل روح الامین به من خبر داد از خداوند که اسامی‌اش مقدس است و صاحب جلالت است که فرمود: من خداوند یکتایم که جز من خدایی نیست، بندگانم مرا بپرستید! بدانید هر که به دیدن من آید، با گواهی دادن با اخلاص به «لا اله الا اللَّه» داخل دژ و حصار من شده و هر که داخل حصار من شود، از عذابم

در امـان است. عرض کردنـد: یـابن رسول الله! اخلاـص شـهادت لا اله الا اللّه چیست؟ فرمود: اطاعت خـدا و پیامبرش و ولایت اهل بیت او. - . امالی طوسی: ۲۴ -

**[ترجمه]

«۱۳۱»

ما، الأمالی للشـیخ الطوسـی جَمَاعَهٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ هِشَامٍ النَّهْشَـلِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ هَاشِمٍ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ خَرَّبُوذَ عَنْ عَامِرِ بْنِ وَاثِلَهَ عَنْ أَبِی بُرْدَهَ (۳) الْأَسْلَمِیِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لَا یَزُولُ قَدَمُ عَبْدٍ یَوْمَ الْقِیَامَهِ حَتَّی یُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ جَسَدِهِ فِیمَا أَبْلَاهُ وَ عَنْ عُمُرِهِ فِیمَا أَفْنَاهُ وَ عَنْ مَالِهِ مِمَّا اکْتَسَبَهُ وَ فِیمَا أَنْفَقَهُ وَ عَنْ

۱- المجالس: ۲۱.

۲- أمالی الشیخ: ۲۴.

۳- الظاهر أنّه مصحف ابی برزه.

حُبِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابو برده اسلمی - . ظاهرا ابو برزه منظور است. - گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: قدم برنمی دارد بنده در روز قیامت، مگر این که از چهار چیز از او بازخواست می کنند: از بدن و پیکرش که در چه راه آن را فرسوده کرده؛ از عمرش که در چه راه فانی کرده؛ از مالش که از چه راه به دست آورده و در چه راه خرج کرده؛

ص: ۱۳۴

و از حبّ ما اهل بیت. - . امالی طوسی: ۲۵ - ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۳۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْحُسَیْنُ بْنُ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنِ التَّلَّعُکْبَرِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْخَمْرِیِّ (۲) عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِیرٍ قَالَ: مَرَرْتُ أَنَا وَ أَبِی بِرَجُلٍ مِنْ وُلْدِ أَبِی لَهَبٍ یُقَالُ لَهُ عُبَیْدُ اللَّهِ بْنُ إِبْرَاهِیمَ فَنَادَانِی یَا أَبَا الْفَضْلِ هَذَا الرَّجُلُ یُحَدِّثُکَ وَ ذَکَرَ اسْمَ الْمُحَدِّثِ وَ هُوَ سُدَیْفٌ فِی آخِرِ الْحَدِیثِ وَ لَمْ یَذْکُرْهُ هَاهُنَا عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَرُبْنَا مِنْهُمْ وَ سَلَّمْنَا عَلَیْهِمْ فَقَالَ لَهُ حَدِّثْهُ فَقَالَ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْبَاقِرُ علیهما السلام وَ مَا رَأَیْتُ مُحَمَّدِیّاً قَطُّ یَعْدِلُهُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَ اجْتَمَعَ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ فِی السِّلَاحِ فَقَالَ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً قَالَ جَابِرٌ فَقُمْتُ إِلَیْهِ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّکَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَ إِنْ شَهِدَ إِنَّمَا احْتَجَزَ بِذَلِکَ مِنْ أَنْ یُسْفَکَ دَمُهُ أَوْ یُؤَدِّیَ الْجِزْیَهَ عَنْ یَدٍ وَ هُوَ صَاغِرٌ ثُمَّ قَالَ أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۳) وَ إِنْ أَدْرَکَ الدَّجَّالَ آمَنَ بِهِ وَ إِنْ لَمْ یُدْرِکْهُ بُعِثَ حَتَّی یُؤْمِنَ بِهِ مِنْ قَبْرِهِ (۴) إِنَّ رَبِّی عَزَّ وَ جَلَّ مَثَّلَ لِی أُمَّتِی فِی الطِّینِ وَ عَلَّمَنِی أَسْمَاءَ أُمَّتِی کَمَا عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ کُلَّهَا فَمَرَّ بِی أَصْحَابُ الرَّایَاتِ فَاسْتَغْفَرْتُ لِعَلِیٍّ وَ شِیعَتِهِ قَالَ حَنَانٌ وَ قَالَ لِی أَبِی اکْتُبْ هَذَا الْحَدِیثَ فَکَتَبْتُهُ وَ خَرَجْنَا مِنْ غَدٍ إِلَی الْمَدِینَهِ فَقَدِمْنَا فَدَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْمَکِّیِّینَ یُقَالُ لَهُ سُدَیْفٌ حَدَّثَنِی عَنْ أَبِیکَ بِحَدِیثٍ فَقَالَ وَ تَحْفَظُهُ فَقُلْتُ قَدْ کَتَبْتُهُ قَالَ فَهَاتِهِ فَعَرَضْتُهُ عَلَیْهِ فَلَمَّا انْتَهَی إِلَی مَثَّلَ لِی

ص: ۱۳۵

۱- أمالی الشیخ: ۲۵ و ۲۶.

۲- لعل الصحیح: الخیبری.

۳- فی المصدر: بعثه اللّه یوم القیامه یهودیا.

۴- فی نسخه: و ان ربی.

أَمَّتِی فِی الطِّینِ وَ عَلَّمَنِی أَسْمَاءَ أَمَّتِی کَمَا عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ کُلَّها قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا سَدِیرُ مَتَی حَدَّثَکَ بِهَذَا عَنْ أَبِی قُلْتُ الْیَوْمَ السَّابِعَ مُنْذُ سَمِعْنَاهُ مِنْهُ یَرْوِیهِ عَنْ أَبِیکَ فَقَالَ قَدْ کُنْتُ أَرَی أَنَّ هَذَا الْحَدِیثَ لَا یَخْرُجُ عَنْ أَبِی إِلَی أَحَدٍ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: حنان بن سدیر گفت: من و پدرم به مردی از اولاد ابولهب گذشتیم که عبداللَّه بن ابراهیم نام داشت. مرا صدا زد و گفت: ابوالفضل! این مرد برای تو از حضرت باقر علیه السّلام (اسم مرد حدیث گو را که سدیف نام داشت و در آخر حدیث نقل کرده، ولی اینجا نگفته) حدیث می کند. ما نزدیک آنها شدیم و سلام کردیم. به او گفت که حدیث را برایش نقل کن. او چنین نقل کرد: حضرت باقر علیه السّلام که از اولاد پیامبر شخصی را نظیر او ندیده بودم، فرمود: جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: پیامبر اکرم تشریف آورد و بر منبر رفت، مهاجر و انصار با سلاح اجتماع کردند. فرمود: مردم! هر که ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را یهودی محشور می کند. جابر گفت: من حرکت کردم و گفتم: یا رسول اللَّه! گرچه شهادت به «لا اله الا اللَّه» و رسالت شما بدهد؟ فرمود آری. این شهادت موجب حفظ خون او و ندادن جزیه با کمال خواری می شود. سپس فرمود: مردم! هر که ما خانواده را دشمن بدارد، روز قیامت یهودی محشور می شود و اگر دجال را درک کند، به او ایمان می آورد و اگر درک نکند، در زمان دجال از قبر خارج می شود تا به دجال ایمان آورد. خداوند عزیز امت مرا به صورت گِل برایم نشان داد و اسامی آنها را به من آموخت، همان طوری که به آدم اسماء را آموخت و صاحب پرچم ها از جلوی من رد شدند و برای علی و شیعیانش استغفار کردم. حنان گفت: پدرم به من گفت که این حدیث را بنویس و من نوشتم. فردا به جانب مدینه رفتیم. وارد مدینه شدیم و خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم. من گفتم: فدایت شوم! مردی از اهالی مکه به نام سدیف از پدرتان حدیثی نقل کرد. فرمود: حدیث را حفظ داری؟ گفتم: آن را نوشته ام. فرمود: به من بده. تقدیم کردم و همین که رسید به این جمله که پیامبر اکرم فرمود

ص: ۱۳۵

«امت مرا به صورت گِل برایم نشان داد و اسامی آنها را به من آموخت، همان طور که به آدم تمام اسماء را آموخت»، حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای سدیر! چه وقت این حدیث را آن مرد از پدرم برای تو نقل کرد؟ گفتم: امروز هفت روز است که از پدرتان نقل کرده. فرمود: من گمان داشتم این حدیث از پدرم به هیچ کس نقل نشده است. - . امالی طوسی: ۵۳ - ۵۴
-

**[ترجمه]

«۱۳۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَحْمَدُ بْنُ عُبْدُونٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَیْرِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِزْقٍ الْغُمْشَانِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ وَلَایَتُنَا وَلَایَةُ اللَّهِ الَّتِی لَمْ یُبْعَثْ نَبِیٌّ قَطُّ إِلَّا بِهَا (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: محمّد بن عبدالرحمن گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: ولایت ما ولایت

خدا است؛ آن ولایتی که هیچ پیامبری را مبعوث نکرده، مگر به این ولایت. - . امالی طوسی: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۳۴»

وَ رَوَى الْبُرْسِيُّ فِي كِتَابِ مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله آخِذاً بِيَدِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام وَ هُوَ يَقُولُ أَيُّهَا النَّاسُ هَذَا ابْنُ عَلِيٍّ فَاعْرِفُوهُ فَوَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّهُ لَفِي الْجَنَّهِ وَ مُحِبُّوهُ فِي الْجَنَّهِ وَ مُحِبُّو مُحِبِّهِ فِي الْجَنَّهِ (۳).

**[ترجمه]برسی در کتاب مشارق الانوار از حذیفه بن یمان نقل می کند که گفت: دیدم پیامبر اکرم دست حسن بن علی علیهما السّلام را گرفته و می فرماید: مردم! این پسر علی است؛ او را بشناسید. سوگند به آن کس که جان من در دست اوست، او و دوستانش و دوستان دوستانش در بهشت هستند. - . مشارق الانوار ... -

**[ترجمه]

«۱۳۵»

كِتَابُ فَضَائِلِ الشِّيعَهِ، لِلصَّدُوقِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ تَأْكُلُ السَّيِّئَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ (۴).

**[ترجمه]فضائل شیعه: صدوق از ابن عباس نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: حبّ علی علیه السّلام گناهان را از بین می برد، همان طور که آتش هیزم را نابود می کند. - . فضائل شیعه: ۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۳۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ سَيَابَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحِبُّكُمْ وَ مَا يَدْرِي مَا تَقُولُونَ فَيُدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّهَ وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُبْغِضُكُمْ وَ مَا يَدْرِي مَا تَقُولُونَ فَيُدْخِلُهُ اللَّهُ النَّارَ وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَمْلَأُ صَحِيفَتَهُ مِنْ غَيْرِ عَمَلٍ قُلْتُ فَكَيْفَ قَالَ يَمُرُّ بِالْقَوْمِ يَنَالُونَ مِنَّا وَ إِذَا رَأَوْهُ قَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ مِنْ شِيعَتِهِمْ وَ يَمُرُّ بِهِمُ الرَّجُلُ مِنْ شِيعَتِنَا فَيَرْمُونَهُ وَ يَقُولُونَ فِيهِ فَيَكْتُبُ اللَّهُ لَهُ بِذَلِكَ حَسَنَاتٍ حَتَّى يَمْلَأَ صَحِيفَتَهُ مِنْ غَيْرِ عَمَلٍ (۵).

۱- أمالي الشيخ: ۵۳ و ۵۴.

۲- أمالی الشیخ: ۶۳.

۳- مشارق الأنوار.

۴- فضائل الشیعه: ۱۱.

۵- فضائل الشیعه: ۳۸ و ۳۹.

**[ترجمه]به اسـناد صدوق از صـباح بن سـيابه، از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: شخص شما را دوست مى‌دارد، اما از عقيده شما اطلاعى ندارد، با همين حبّ خداوند او را وارد بهشت مى‌كند؛ و شخص با شما دشمن است و نمى‌داند عقيده شـما چيست، به واسـطه همين دشـمنى با شـما، خدا او را به جهنم مى برد؛ و مرد نامه عملش پر از ثواب مى شود، بدون اين كه عملى انجام داده باشد. عرض كردم: چگونه چنين چيزى ممكن است؟ فرمود: از كنار گروهى رد مى شود كه بدگويى از ما مى كنند. همين كه چشـمشان به او مى افتد، به يكديگر مى‌گويند: اين مرد از شـيعيان آنها است! و مردى از شـيعيان ما از كنار آنها رد مى شود، او را هدف قرار مى دهند و به او بد مى‌گويند. خداوند به واسطه اين مطلب، آن قدر براى او ثواب مى‌نويسد كه نامه عملش پر مى شود، بدون عملى. - . فضائل شيعه: ۳۸ - ۳۹ -

ص: ۱۳۶

**[ترجمه]

«۱۳۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَى النُّمَيْرِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّى أُحِبُّكَ فَقَالَ إِنَّكَ لَتُحِبُّنِی فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُحِبُّكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ (۱).

**[ترجمه]صـدوق به اسـناد خود از موسـى نميرى، از امام صادق عليه السّلام نقل مى كنـد كه فرمود: شخصـى خدمت پيامبر رسـيد و عرض كرد: من شـما را دوست دارم. فرمود: تو مرا دوست دارى؟ گفت: به خـدا سوگنـد شـما را دوست دارم. پيـامبر فرمود: تو با كسى هستى كه دوستش دارى. - . فضائل شيعه: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۳۸»

كنز، كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ لِعَلِيٍّ علیه السلام يَا عَلِيُّ إِنِّی سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ لَا يَحْرِمَ شِيعَتَكَ التَّوْبَةَ حَتَّى تَبْلُغَ نَفْسُ أَحَدِهِمْ حَنْجَرَتَهُ فَأَجَابَنِی إِلَى ذَلِكَ وَ لَيْسَ ذَلِكَ لِغَيْرِهِمْ (۲).

**[ترجمه]كنز جامع الفوائد: از پيامبر اكرم نقل شده كه به على عليه السّلام فرمود: يا على! من از خداوند درخواست كردم كه شيعيان تو را از توبه محروم نكند تا جانشان به گلو مى‌رسد. اين درخواست مرا پذيرفت و اين امتياز را به ديگرى نداده اند. - . كنز جامع الفوائد: ۳۰۴ -

**[ترجمه]

«۱۳۹»

كنز، كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره رَوَى شَيْخُ الطَّائِفَهِ رَحِمَهُ اللَّهُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ زَيْدِ بْنِ يُونُسَ الشَّحَّام قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام الرَّجُلُ مِنْ مَوَالِيكُمْ عَاصٍ (۳) يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ يَرْتَكِبُ الْمُوبِقَ مِنَ الذَّنْبِ نَتَبَرَّأُ مِنْهُ فَقَالَ تَبَرَّءُوا مِنْ فِعْلِهِ وَ لَا تَتَبَرَّءُوا مِنْ خَيْرِهِ وَ أَبْغِضُوا عَمَلَهُ فَقُلْتُ يَسَعُ لَنَا أَنْ نَقُولَ فَاسِقٌ فَاجِرٌ فَقَالَ لَا الْفَاسِقُ الْفَاجِرُ الْكَافِرُ الْجَاحِدُ لَنَا وَ لِأَوْلِيَائِنَا أَبَی اللَّهُ أَنْ يَكُونَ وَلِيُّنَا فَاسِقاً فَاجِراً وَ إِنْ عَمِلَ مَا عَمِلَ وَ لَكِنَّكُمْ قُولُوا فَاسِقُ الْعَمَلِ فَاجِرُ الْعَمَلِ مُؤْمِنُ النَّفْسِ خَبِيثُ الْفِعْلِ طَيِّبُ الرُّوحِ وَ الْبَدَنِ لَا وَ اللَّهِ لَا يَخْرُجُ وَلِيُّنَا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ نَحْنُ عَنْهُ رَاضُونَ يَحْشُرُهُ اللَّهُ عَلَی مَا فِيهِ مِنَ الذُّنُوبِ مُبْيَضّاً وَجْهُهُ مَسْتُورَهً عَوْرَتُهُ آمِنَهً رَوْعَتُهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِ وَ لَا حُزْنٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّی يُصَفَّی مِنَ الذُّنُوبِ إِمَّا بِمُصِيبَهٍ فِی مَالٍ أَوْ نَفْسٍ أَوْ وَلَدٍ أَوْ مَرَضٍ وَ أَدْنَی مَا يُصْنَعُ بِوَلِيِّنَا أَنْ يُرِيَهُ اللَّهُ رُؤْيَا مَهُولَهً فَيُصْبِحَ حَزِيناً لِمَا رَآهُ فَيَكُونَ ذَلِكَ كَفَّارَهً لَهُ أَوْ خَوْفاً (۴) يَرِدُ عَلَيْهِ مِنْ أَهْلِ دَوْلَهِ الْبَاطِلِ (۵) أَوْ يُشَدَّدَ

۱- فضائل الشيعه: ۲۰.

۲- كنز جامع الفوائد: ۳۰۴.

۳- فی المصدر: عاق.

۴- فی المصدر: أو خوف.

۵- فی المصدر: الدوله الباطله.

عَلَیْهِ عِنْدَ الْمَوْتِ فَیَلْقَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ طَاهِراً مِنَ الذُّنُوبِ آمِنَهً رَوْعَتُهُ بِمُحَمَّدٍ وَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِمَا (۱) ثُمَّ یَکُونُ أَمَامَهُ أَحَدُ الْأَمْرَیْنِ رَحْمَهُ اللَّهِ الْوَاسِعَهُ الَّتِی هِیَ أَوْسَعُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ جَمِیعاً أَوْ شَفَاعَهُ مُحَمَّدٍ وَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صلوات الله علیهما (۲) فَعِنْدَهَا تُصِیبُهُ رَحْمَهُ اللَّهِ الْوَاسِعَهُ الَّتِی کَانَ أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا وَ لَهُ إِحْسَانُهَا وَ فَضْلُهَا (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: یونس شحام گفت: به حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام گفتم: بعضی از دوستان شما گناهکارند، شراب می‌خورند و گناهان زشتی مرتکب می‌شوند که ما از آن بیزاریم. فرمود: از کارش بیزار باشید، ولی از خوبی او بیزار نباشید و عملش را دشمن بدارید. گفتم: می‌توانیم به او بگوییم فاسق فاجر؟ فرمود نه. فاسق فاجر، کافر و منکر ما و دوستان ماست. خدا امتناع دارد از این که دوست ما فاسق و فاجر باشد، گرچه آن کارها را انجام دهد، بلکه بگویید فاسق العمل و فاجر العمل است، اما مؤمن النفس است و بدکار است و پیکر و روان پاک دارد. به خدا قسم نه، دوست ما خارج نمی‌شود از دنیا مگر این که خدا و پیامبر و ما از او راضی هستیم. خداوند او را با همان گناهی که دارد، با چهره ای درخشان محشور می کند، عیب هایش پوشیده و دلش آسوده است و ترس و اندوهی ندارد. و این جریان چنین است که از دنیا خارج نمی‌شود، مگر این که از آلودگی های گناه پاک می شود یا به مصیبتی در مال یا جان یا فرزند یا بیماری، و کمترین کاری که خداوند نسبت به دوست ما انجام می دهد، خواب وحشتناکی است که خدا به او نشان می دهد و اندوهگین از این خواب می‌شود. همین کفاره گناهش می شود یا ترس و وحشتی که از طرف دولت باطل بر او وارد می شود یا بر او سخت گرفته می شود

ص: ۱۳۷

هنگام مرگ. بعد پاک از گناه و با دلی آسوده، به واسطه محمّد و امیرالمؤمنین صلّی اللّه علیهما و آلهما به ملاقات خدا می... رود، بعد در پیش روی خود با یکی از دو امر رو به رو می شود: رحمت واسعه خدا که وسیع تر از تمام مردم جهان است یا شفاعت محمّد و امیرالمؤمنین علیهما السّلام، بعد مشمول رحمت واسعه خدا می شود که شایسته آن و اهل آن است و از احسان و فضل آن بهره مند می شود. - . کنز جامع الفوائد: ۳۰۴ - ۳۰۵ -

**[ترجمه]

«۱۴۰»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره بِالْإِسْنَادِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سُلَیْمَانَ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ کِتابٍ مَسْطُورٍ فِی رَقٍّ مَنْشُورٍ قَالَ کِتَابٌ کَتَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی وَرَقَهِ آسٍ وَ وَضَعَهُ عَلَی عَرْشِهِ- قَبْلَ خَلْقِ الْخَلْقِ بِأَلْفَیْ عَامٍ یَا شِیعَهَ آلِ مُحَمَّدٍ إِنِّی أَنَا اللَّهُ أَجَبْتُکُمْ قَبْلَ أَنْ تَدْعُوَنِی وَ أَعْطَیْتُکُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِی وَ غَفَرْتُ لَکُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَغْفِرُونِی (۴).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: علی بن سلیمان از شخصی نقل کرد که حضرت صادق علیه السّلام در مورد آیه «وَ کِتابٍ مَسْطُورٍ * فِی رَقٍّ مَنْشُورٍ» - . طور / ۲ - ۳ -

{و کتابی نگاشته شده در طوماری گسترده} فرمود: نوشته ای است که خداوند دو هزار سال قبل از آفرینش مردم، بر روی

برگ آس نوشته و روی عرش قرار داده و آن نوشته این است: «ای شیعیان آل محمّد! من خدای یکتایم، جواب شما را می دهم قبل از این که از من بخواهید و به شما می دهم، قبل از درخواست و شما را می آمرزم، قبل از تقاضای مغفرت.» - . کنز جامع الفوائد: ۳۱۲ -

**[ترجمه]

«۱۴۱»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رَوَی صَاحِبُ كِتَابِ الْبِشَارَاتِ مَرْفُوعاً إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ كَبِرَ سِنِّي وَ دَقَّ عَظْمِي وَ اقْتَرَبَ أَجَلِي وَ قَدْ خِفْتُ أَنْ يُدْرِكَنِي قَبْلَ هَذَا الْأَمْرِ الْمَوْتُ قَالَ فَقَالَ لِي يَا بَا حَمْزَةَ أَ وَ مَا تَرَى الشَّهِيدَ إِلَّا مَنْ قُتِلَ قُلْتُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ لِي يَا بَا حَمْزَةَ مَنْ آمَنَ بِنَا وَ صَدَّقَ حَدِيثَنَا وَ انْتَظَرَنَا كَانَ كَمَنْ قُتِلَ تَحْتَ رَايَةِ الْقَائِمِ بَلْ وَ اللَّهِ تَحْتَ رَايَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۵).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: صاحب کتاب البشارات سند را به حسین بن حمزه می رساند و از پدرش نقل می‌کند که گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: فدایت شوم! سنّم زیاد شده و استخوانم نازک شده و اجلم نزدیک است. می ترسم پیش از شناختن امام از دنیا بروم. فرمود: ای ابا حمزه! مگر عقیده ات این نیست که شهید کسی است که کشته شود؟ گفتم: فدایت شوم! همین طور است. فرمود: ابا حمزه! هر کس ایمان به ما آورد و تصدیق کند حدیث ما را و انتظار ما را داشته باشد، مثل کسی است که زیر پرچم قائم است، بلکه به خدا قسم زیر پرچم پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله. - . کنز جامع الفوائد: ۳۳۲ - ۳۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۲»

وَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ لِيَ الصَّادِقُ علیه السلام (۶) يَا بَا مُحَمَّدٍ إِنَّ الْمَيِّتَ عَلَى

ص: ۱۳۸

۱- فی المصدر: صلّی اللّه علیهما و آلهما.

۲- زاد فی المصدر بعد ذلک: ان أخطأته رحمه اللّه أدرکته شفاعه نبیه و أمیر المؤمنین علیهما السلام.

۳- کنز جامع الفوائد: ۳۰۴ و ۳۰۵. فیه: رحمه اللّه الواسعه و کان.

۴- کنز جامع الفوائد: ۳۱۲ و الآیه فی الطور: ۲ و ۳.

۵- کنز جامع الفوائد: ۳۳۲ و ۳۳۳.

۶- للحدیث صدر اختصره المصنّف أو کان سقط عن نسخته و هو هکذا: قال: قلت لابی عبد اللّه علیه السّلام: جعلت فداك أ رأیت الراد علی هذا الامر فهو کالراد علیکم؟ فقال:یابا محمد من رد علیك هذا الامر فهو کالراد علی رسول الله صلی الله علیه و

آله وعلى الله تبارك وتعالى ، يابا محمد الميت منكم. وفيه : فقال : اى والله وان مات اه.

هَذَا الْأَمْرِ شَهِيدٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ إِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ قَالَ وَ إِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ فَإِنَّهُ حَيٌّ يُرْزَقُ (۱).

**[ترجمه]ابو بصیر گفت حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: - . این حدیث صدری دارد که مصنف آن را مختصر کرده یا این که از نسخه او افتاده است و آن صدر این است: «ابو بصیر به امام صادق علیه السّلام گفت: فدایت شوم! آیا کسی که ولایت را رد کند، مانند کسی است که شما را رد کرده باشد؟ امام علیه السّلام فرمود: ای ابا محمد! هر کس این امر را رد کند، مانند کسی است که پیامبر و خدا را رد کرده است.» -

ای ابا محمّد! کسی که با ولایت ما بمیرد شهید است.

ص: ۱۳۸

گفتم: فدایت شوم! گرچه در رختخواب از دنیا رود؟ فرمود: گرچه در رختخواب از دنیا رود، او زنده است و به او روزی داده می شود. - . کنز جامع الفوائد: ۳۳۳ -

**[ترجمه]

«۱۴۳»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رَوَى الصَّدُوقُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَاضِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلاتِهِمْ دائِمُونَ (۲) قَالَ أُولَئِكَ وَ اللَّهِ أَصْحَابُ الْخَمْسِينَ مِنْ شِيعَتِنَا قَالَ قُلْتُ وَ الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلاتِهِمْ يُحافِظُونَ (۳) قَالَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْخَمْسِ صَلَوَاتٍ مِنْ شِيعَتِنَا قَالَ قُلْتُ وَ أَصْحابُ الْيَمِينِ (۴) قَالَ هُمْ وَ اللَّهِ مِنْ شِيعَتِنَا (۵).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: محمّد بن فضیل از حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام درباره آیه «إِلَّا الْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلاتِهِمْ دائِمُونَ» - . معارج / ۲۲ - ۲۳ -

{غیر از نمازگزاران همان کسانی که بر نمازشان پایداری می کنند} فرمود: به خدا سوگند این‌ها یاران پنجاه گانه از شیعیان ما هستند. گفتم: «وَ الَّذِينَ هُمْ عَلى صَلَاتِهِمْ يُحافِظُونَ» - . معارج / ۳۴ -

{و کسانی که بر نمازشان مداومت می ورزند} که هستند؟ فرمود: آنها صاحب نمازهای پنجگانه شیعیان ما هستند. گفتم: «وَ أَصْحابُ الْيَمِينِ» - . واقعه / ۲۷ -

{و یاران راست} چه؟ فرمود: به خدا سوگند از شیعیان ما هستند. - . کنز جامع الفوائد: ۴۱۹ نسخه رضویه -

**[ترجمه]

«۱۴۴»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رَوَی الصَّدُوقُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَهَّابِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِیِّ عَنْ عَبْدِ الْبَاقِی عَنْ عُمَرَ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَاجِبِ بْنِ سُلَیْمَانَ (۶) عَنْ وَکِیعِ بْنِ الْجَرَّاحِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ ابْنِ ظَبْیَانَ عَنْ أَبِی ذَرٍّ رَحْمَهُ اللَّهِ عَلَیْهِ قَالَ: رَأَیْتُ سَلْمَانَ وَ بِلَالًا یُقْبِلَانِ إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِذاً انْکَبَّ سَلْمَانُ عَلَی قَدَمِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یُقَبِّلُهَا فَزَجَرَهُ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله عَنْ ذَلِکَ ثُمَّ قَالَ لَهُ یَا سَلْمَانُ لَا تَصْنَعْ بِی مَا تَصْنَعُ الْأَعَاجِمُ بِمُلُوکِهَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عَبِیدِ اللَّهِ آکُلُ مِمَّا یَأْکُلُ الْعَبْدُ (۷) وَ أَقْعُدُ کَمَا یَقْعُدُ الْعَبْدُ (۸) فَقَالَ سَلْمَانُ یَا مَوْلَایَ سَأَلْتُکَ بِاللَّهِ إِلَّا أَخْبَرْتَنِی بِفَضْلِ (۹) فَاطِمَهَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ قَالَ فَأَقْبَلَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله ضَاحِکاً مُسْتَبْشِراً ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ إِنَّهَا الْجَارِیَهُ الَّتِی تَجُوزُ فِی عَرْصَهِ الْقِیَامَهِ عَلَی نَاقَهٍ رَأْسُهَا مِنْ خَشْیَهِ اللَّهِ وَ عَیْنَاهَا مِنْ نُورِ اللَّهِ وَ خِطَامُهَا

۱- کنز جامع الفوائد: ۳۳۳.

۲- المعارج: ۲۲ و ۲۳ و ۳۴.

۳- المعارج: ۲۲ و ۲۳ و ۳۴.

۴- الواقعه: ۲۶.

۵- کنز جامع الفوائد: ۴۱۹ من النسخه الرضویه.

۶- فی المصدر: صاحب بن سلیمان.

۷- فی المصدر: العبید.

۸- فی المصدر: العبید.

۹- فی المصدر: بفضائل.

مِنْ جَلَالِ اللَّهِ وَ عُنُقُهَا مِنْ بَهَاءِ اللَّهِ وَ سَنَامُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ وَ ذَنَبُهَا مِنْ قُدْسِ اللَّهِ وَ قَوَائِمُهَا مِنْ مَجْدِ اللَّهِ إِنْ مَشَتْ (۱) سَبَّحَتْ وَ إِنْ رَغَتْ قَدَّسَتْ عَلَيْهَا هَوْدَجٌ مِنْ نُورٍ فِيهِ جَارِيَةٌ إِنْسِيَّةٌ حُورِيَّةٌ عَزِيزَةٌ جُمِعَتْ فَخُلِقَتْ وَ صُنِعَتْ وَ مُثِّلَتْ مِنْ ثَلَاثَهِ أَصْنَافٍ فَأَوَّلُهَا مِنْ مِسْكٍ أَذْفَرَ وَ أَوْسَطُهَا مِنَ الْعَنْبَرِ الْأَشْهَبِ وَ آخِرُهَا مِنَ الزَّعْفَرَانِ الْأَحْمَرِ عُجِنَتْ بِمَاءِ الْحَيَوَانِ لَوْ تَفَلَتْ تَفْلَةً فِي سَبْعَهِ أَبْحُرٍ مَالِحَهٍ لَعَذُبَتْ وَ لَوْ أَخْرَجَتْ ظُفُرَ خِنْصِرِهَا إِلَى دَارِ الدُّنْيَا يَغْشَى الشَّمْسَ (۲) وَ الْقَمَرَ جَبْرَئِيلُ عَنْ يَمِينِهَا وَ مِيكَائِيلُ عَنْ شِمَالِهَا وَ عَلِيٌّ أَمَامَهَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَرَاءَهَا وَ اللَّهُ يَكْلَؤُهَا وَ يَحْفَظُهَا فَيَجُوزُونَ فِي عَرْصَهِ الْقِيَامَهِ فَإِذاً النِّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ مَعَاشِرَ الْخَلَائِقِ غُضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَ نَكِّسُوا رُءُوسَكُمْ هَذِهِ فَاطِمَهُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ نَبِيِّكُمْ زَوْجَهُ عَلِيٍّ إِمَامِكُمْ أُمِّ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (۳) فَتَجُوزُ الصِّرَاطَ وَ عَلَيْهَا رَيْطَتَانِ بَيْضَاوَانِ (۴) فَإِذَا دَخَلَتِ الْجَنَّهَ وَ نَظَرَتْ إِلَى مَا أَعَدَّ اللَّهُ لَهَا مِنَ الْكَرَامَهِ قَرَأَتْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنا لَغَفُورٌ شَكُورٌ الَّذِي أَحَلَّنا دارَ الْمُقامَهِ مِنْ فَضْلِهِ لا يَمَسُّنا فِيها نَصَبٌ وَ لا يَمَسُّنا فِيها لُغُوبٌ (۵) قَالَ فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا يَا فَاطِمَهُ سَلِينِي أُعْطِكِ وَ تَمَنَّيْ عَلَيَّ أُرْضِكِ فَتَقُولُ إِلَهِي أَنْتَ الْمُنَى وَ فَوْقَ الْمُنَى أَسْأَلُكَ أَنْ لَا تُعَذِّبَ مُحِبِّي وَ مُحِبِّي عِتْرَتِي (۶) بِالنَّارِ فَيُوحِي اللَّهُ إِلَيْهَا يَا فَاطِمَهُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ ارْتِفَاعِ مَكَانِي لَقَدْ آلَيْتُ عَلَى

۱- في المصدر: ان هشت أقول: هش: ارتاح و نشط. رغا البعير: صوت و ضج.

۲- في المصدر: لغشي الشمس.

۳- في المصدر: ام الحسنين.

۴- في المصدر: ريطتان بيضاوتان أقول: الريطه: الملاءه إذا كانت قطعه واحده و نسجا واحدا. كل ثوب يشبه الملحفه.

۵- فاطر: ۳۱ و ۳۲.

۶- في المصدر: و محبّ عترتي.

نَفْسِی مِنْ قَبْلِ أَنْ أَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِأَلْفَیْ عَامٍ أَنْ لَا أَعَذِّبَ مُحِبِّیکِ وَ مُحِبِّی عِتْرَتِکِ بِالنَّارِ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابوذر رحمه اللّه علیه گفت: سلمان و بلال را مشاهده کردم که خدمت پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله می آیند. سلمان خود را بر پاهای پیامبر صلّی اللّه علیه و آله انداخت و شروع به بوسیدن آنها کرد. پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله او را از این کار منع کرد و به او فرمود: سلمان! نسبت به من آن کاری که ایرانیان نسبت به پادشاهان خود می کنند نکن! من بنده ای از بندگان خدایم، مانند بندگان غذا می‌خورم و مانند آنها می نشینم. سلمان گفت: مولای من! شما را به خدا سوگند می دهم مرا از مقام فاطمه علیها السّلام در روز قیامت اطلاع دهید. پیامبر اکرم با چهره ای خندان و شاد توجه نمود و فرمود: قسم به کسی که جانم در دست اوست، فاطمه دختری است که از صحرای قیامت می گذرد و سوار بر شتری است که سر او از خشیت خدا و چشمانش از نور خدا است و افسارش

ص: ۱۳۹

از جلال خدا است و گردنش از بهاء اللّه و کوهانش از رضوان اللّه و دم او از قدس اللّه و پاهایش از مجد الله است. اگر راه رود، تسبیح می کند و اگر سرعت بگیرد، تقدیس می کند. بر روی آن هودجی از نور است که در آن هودج دختری از نسل انسان، ولی حوریه ای بس ارجمند است که آفرینش او از سه چیز جمع و ساخته شده: اول آن مشک ناب، وسطش عنبر خاکستری و آخر آن زعفران قرمز است که به آب حیات آمیخته شده. اگر آب دهان در هفت دریای شور بیندازد شیرین می شود و اگر ناخن انگشت کوچک خود را به طرف دنیا خارج کند، خورشید و ماه را می‌پوشاند. جبرئیل طرف راست و میکائیل طرف چپ، علی علیه السّلام جلو و حسن و حسین پشت سرش خداوند او را نگه می‌دارد و حفظ می کند و از صحرای قیامت رد می شود. در این موقع ندایی از جانب خدا بلند می شود که: مردم! چشم بپوشید و سر به زیر اندازید! این دختر پیغمبر شما است و همسر علی امامتان، مادر حسن و حسین. از صراط رد می شود و بر او دو چادر سفید است. وقتی وارد بهشت شود و نگاه می کند به آنچه خداوند برایش آماده کرده از جاه و جلال، این آیه را می‌خواند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیمِ * الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنا لَغَفُورٌ شَکُورٌ * الَّذِی أَحَلَّنا دارَ الْمُقامَهِ مِنْ فَضْلِهِ لا یَمَسُّنا فِیها نَصَبٌ وَ لا یَمَسُّنا فِیها لُغُوبٌ» - . فاطر / ۳۴ - ۳۵ -

{سپاس خدایی را که اندوه را از ما بزدود به راستی پروردگار ما آمرزنده [و] حق شناس است همان [خدایی] که ما را به فضل خویش در سرای ابدی جای داد در اینجا رنجی به ما نمی رسد و در اینجا درماندگی به ما دست نمی دهد.} خداوند به او وحی می کند: ای فاطمه! از من بخواه تا به تو عطا کنم و از من درخواست کن تا خشنودت کنم. او می گوید: الهی! تو آرزوی من و بالاتر از آرزوی منی. از تو درخواست می کنم که دوست من و دوست عترتم را با آتش عذاب نکنی. خداوند به او وحی می کند: ای فاطمه! به عزت و جلال و مقام ارجمندم

ص: ۱۴۰

که دو هزار سال قبل از آفرینش آسمان ها و زمین، به ذات خود سوگند خورده ام که عذاب نکنم دوستان تو را و دوستان عترت تو را با آتش. - . کنز جامع الفوائد: ۲۵۳ - ۲۵۴ -

**[ترجمه]

«۱۴۵»

أَقُولُ رَوَى ابْنُ بِطْرِيقٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فِی الْعُمْدَهِ مِنْ تَفْسِیرِ الثَّعْلَبِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُوسَی عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ قَالَ: شَکَوْتُ إِلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَسَدَ النَّاسِ لِی فَقَالَ أَ مَا تَرْضَی أَنْ تَکُونَ رَابِعَ أَرْبَعَهٍ أَوَّلُ مَنْ یَدْخُلُ الْجَنَّهَ أَنَا وَ أَنْتَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ وَ أَزْوَاجُنَا عَنْ أَیْمَانِنَا وَ شَمَائِلِنَا وَ ذُرِّیَّتُنَا خَلْفَ أَزْوَاجِنَا وَ شِیعَتُنَا خَلْفَ ذُرِّیَّتِنَا (۲).

**[ترجمه]مؤلف: ابن بطریق در «العمده» از تفسیر ثعلبی، به اسناد خود از عمر بن موسی، از زید بن علی بن حسین، از پدرش، از جد خود، از علی بن ابی طالب صلوات اللّٰه علیهم نقل کرد که فرمود: من به پیامبر اکرم شکایت کردم از حسادت مردم نسبت به خودم. فرمود: راضی نیستی چهارمین نفر از چهار نفر باشی؟ اول کسی که داخل بهشت می شود، من و تو و حسن و حسین هستیم. همسران ما در طرف راست و چپ ما هستند و ذریه ما پشت سر همسران مایند و شیعیان ما پشت سر ذریه ما. - . العمده: ۲۵ -

**[ترجمه]

«۱۴۶»

وَ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ فَقَالَ أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ وَ سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمْتُمْ (۳).

**[ترجمه]ابو هریره گفت: پیامبر اکرم به علی و حسن و حسین صلوات اللّٰه علیهم نگاه کرد و فرمود: من جنگ دارم با کسی که با شما جنگ کند و با کسی که راه مسالمت با شما پیش گیرد، مسالمت پیشه ام. - . العمده: ۲۵ - ۲۶ -

**[ترجمه]

«۱۴۷»

وَ بِإِسْنَادِهِ أَیْضاً عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ قَالَ: یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بَالُ قُرَیْشٍ یَلْقَی بَعْضُهَا بَعْضاً بِوَجْهٍ یَکَادُ أَنْ یُسالَ (۴) مِنَ الْوُدِّ وَ یَلْقَوْنَا بِوَجْهٍ (۵) قَاطِبَهٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَ وَ یَفْعَلُونَ ذَلِکَ قَالَ نَعَمْ وَ الَّذِی بَعَثَکَ بِالْحَقِّ فَقَالَ أَمَا وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ لَا یُؤْمِنُونَ حَتَّی یُحِبُّوهُمْ لِی (۶).

**[ترجمه]به اسناد خود نیز از عباس بن عبدالمطلب نقل می کند که گفت: یا رسول اللّٰه! چرا بعضی از قریش در کمال دوستی و محبت با یکدیگر رو به رو می شوند، ولی با چهره ای خشمگین با ما رو به رو می‌شوند؟ پیامبر اکرم فرمود: آیا چنین می... کنند؟ عرض کرد: آری سوگند به کسی که تو را به حق بر انگیخته. فرمود: قسم به آن کسی که مرا به حق برانگیخته، ایمان

ندارند مگر این که آنها را دوست بدارند به واسطه من. - . العمده: ۲۷ -

**[ترجمه]

«۱۴۸»

وَ مِنْ مَنَاقِبِ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ وَ نُصِبَ الصِّرَاطُ عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ لَمْ يَجُزْ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ مَعَهُ كِتَابُ وَلَايَهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام (۷).

ص: ۱۴۱

۱- کنز جامع الفوائد: ۲۵۳ و ۲۵۴.

۲- العمده: ۲۵ فیه: من خلف ذریتنا.

۳- العمده: ۲۵ و ۲۶ و فیه: الی علی و فاطمه و الحسن و الحسین.

۴- فی نسخه: أن یسال.

۵- فی نسخه: بوجوه. و فیها: حتی یحبوکم لی.

۶- العمده: ۲۷ فیه: بوجوه. تکاد أن تسائل من الود.

۷- العمده: ۱۹۳.

**[ترجمه]از مناقب ابن مغازلی، به اسناد خود از انس نقل می‌کند که گفت: پیامبر اکرم فرمود: روز قیامت صراط را بر کنار جهنم نصب می‌کنند و از روی آن رد نمی شود، مگر کسی که با خود نوشته ولایت علی بن ابی طالب را داشته باشد. - . العمده: ۱۹۳ -

ص: ۱۴۱

**[ترجمه]

«۱۴۹»

وَ بِسَنَدٍ آخَرَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ وَ اللَّهِ الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ عُنْوَانُ صَحِيفَهِ الْمُؤْمِنِ حُبُّ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۱).

**[ترجمه]با سند دیگری از زهری نقل کرد که گفت: از انس بن مالك شنيدم كه می گفت: قسم به خدایی که جز او خدایی نیست، از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: عنوان نامه عمل مؤمن، حب علی بن ابی طالب علیه السّلام است. - . العمده: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۰»

وَ بِسَنَدٍ آخَرَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِی الْجَنَّهَ سَبْعُونَ أَلْفاً لَا حِسَابَ (۲) عَلَيْهِمْ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى عَلِيٍّ علیه السلام فَقَالَ هُمْ مِنْ شِيعَتِكَ وَ أَنْتَ إِمَامُهُمْ (۳).

**[ترجمه]و با سند دیگر از انس نقل می‌کند که گفت: پیامبر اکرم فرمود: داخل بهشت می‌شوند از امت من هفتاد هزار نفر که حسابی بر آنها نیست. سپس متوجه علی بن ابی طالب علیه السّلام شد و فرمود: آنها از شیعیان تو هستند و تو امام آنهایی. - . العمده: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۱»

وَ رُوِیَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُظَفَّرِ الْعَطَّارِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ الْمُزَنِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يُونُسَ الْعَطَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكِنْدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَا عَلِيُّ إِنَّ شِيعَتَنَا يَخْرُجُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَهِ عَلَى مَا بِهِمْ مِنَ الْعُيُوبِ وَ الذُّنُوبِ وَ وُجُوهُهُمْ كَالْقَمَرِ فِی لَيْلَهِ الْبَدْرِ وَ قَدْ فُرِضَتْ (۴) عَنْهُمُ الشَّدَائِدُ وَ سَهُلَتْ لَهُمُ الْمَوَارِدُ وَ أُعْطُوا الْأَمْنَ وَ الْأَمَانَ وَ ارْتَفَعَتْ عَنْهُمُ الْأَحْزَانُ يَخَافُ

النَّاسُ وَ لَا يَخَافُونَ وَ يَحْزَنُ النَّاسُ وَ لَا يَحْزَنُونَ شِرَاكُ نِعَالِهِمْ تَتَلَأْلَأُ نُوراً عَلَى نُوقٍ بِيضٍ لَهَا أَجْنِحَةٌ قَدْ ذُلِّلَتْ مِنْ غَيْرِ مَهَانَةٍ وَ نَجَبَتْ مِنْ غَيْرِ رِيَاضَةٍ أَعْنَاقُهَا مِنْ ذَهَبٍ أَحْمَرَ أَلْيَنَ مِنَ الْحَرِيرِ لِكَرَامَتِهِمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (۵).

**[ترجمه]محمّد بن مسلم از جعفر بن محمّد، از پدرش، از آباء گرامش، از علی بن ابی طالب علیهم السّلام، از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل می کند که فرمود: یا علی! شیعیان ما با عیب ها و گناه هایی که دارند روز قیامت از قبرهای خود خارج می‌شوند؛ صورت‌های آنها مانند ماه شب چهارده می‌درخشد؛ ناراحتی ها از آنها دور شده و شدائد برای ایشان ساده گردیده به آنها امن و امان عنایت شده و حزن و اندوه از آنها برطرف گردیده؛ مردم می‌ترسند، اما آنها ترسی ندارند؛ مردم محزون هستند و آنها اندوهی ندارند؛ بند کفش های آنها می درخشد و سوار بر شترهای سفیدی هستند که دارای بال هستند و رام و آرامند و بدون ضعف و سرعت می گیرند، بدون ناراحتی و زحمت. گردن آنها از طلای قرمز است و نرم تر از حریر. این الطاف به واسطه قدر و منزلت آنها است در نزد خدا. - . العمده: ۱۹۳ -

**[ترجمه]

«۱۵۲»

وَ بِسَنَدَيْنِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلِيٌّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى الْحَوْضِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ جَاءَ بِجَوَازٍ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (۶).

**[ترجمه]و با دو سند از ابن عباس نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: علی علیه السّلام روز قیامت کنار حوض کوثر است. داخل بهشت نخواهد شد احدی، مگر با اجازه عبور از علی بن ابی طالب علیه السّلام. - . العمده: ۱۵۷ -

**[ترجمه]

«۱۵۳»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى سُنَنِ أَبِي دَاوُدَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

۱- العمده: ۱۹۳.

۲- فی نسخه: لا یصاب علیهم.

۳- العمده: ۱۹۳.

۴- أی قد قطعت.

۵- العمده: ۱۹۳.

۶- العمده: ۱۵۷.

آلِهِ قَالَ: أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ وَ لِمَا هُوَ أَهْلُهُ وَ أَحِبُّونِی لِحُبِّ اللَّهِ تَعَالَی وَ أَحِبُّوا أَهْلَ بَیْتِی لِحُبِّی (۱).

**[ترجمه]با اسناد به سنن ابی داود، از ابن عباس نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله

ص: ۱۴۲

فرمود: خدا را دوست بدارید به واسطه نعمت‌هایی که به شما عنایت کرده و چون شایسته دوست داشتن است، و مرا دوست بدارید برای دوستی خدا و اهل بیتم را دوست بدارید به واسطه دوستی من. - . العمده: ۲۰۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله أن یسایل و فی بعض النسخ یسال لعله من السیلان فإن لین الوجه کنایه عن طلاقته و غلظته عن عبوسه قوله نجت بالجیم المشدده من قولهم نج إذا أسرع أو المخففه من نجا إذا أسرع أو خلص أی خلصت من العیوب.

**[ترجمه]عبارت «أن یسایله» و در بعضی نسخه‌ها «یسال»، شاید از «سیلان» باشد، زیرا «لین الوجه» کنایه از گشاده رویی و خنده رویی است. و «غلظته» کنایه از چهره در هم کشیدن است. عبارت «نجّت» با تشدید از «نجّ» است، یعنی زمانی که سرعت بگیرد یا بدون تشدید از «نجا» است، یعنی زمانی که سرعت بگیرد یا رها شود، یعنی از عیوب پاک شود.

**[ترجمه]

«۱۵۴»

أَقُولُ وَ رُوِیَ فِی الْمُسْتَدْرَکِ مِنْ کِتَابِ فَضَائِلِ الصَّحَابَهِ لِلسَّمْعَانِیِّ بِإِسْنَادِهِ إِلَی عَمَّارِ بْنِ یَاسِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام یَا عَلِیُّ طُوبَی لِمَنْ أَحَبَّکَ وَ صَدَقَ فِیکَ وَ وَیْلٌ لِمَنْ أَبْغَضَکَ وَ کَذَبَ فِیکَ (۲).

**[ترجمه]مؤلف: در المستدرک از کتاب فضائل الصحابه سمعانی به اسناد خود تا عمار یاسر نقل می کند که از پیامبر اکرم شنیدم که به علی علیه السّلام می‌فرمود: یا علی! خوشا به حال کسی که تو را دوست بدارد و در راه تو صادق باشد! و وای بر کسی که تو را دشمن بدارد و در راه تو کاذب باشد! - . نسخه المستدرک خطی است و به دست من نرسیده است. -

**[ترجمه]

«۱۵۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أُمِّ سَلَمَهَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله یَقُولُ إِنَّ عَلِیّاً وَ شِیعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ (۳).

أقول: سيأتی الأخبار الكثيره فی فضل حبهم عليهم السلام فی باب فضائل الشيعه من أبواب الإيمان و الكفر.

فائده قال السيد المرتضی رضی الله عنه فی الغرر

رَوَی أَبُو عُبَيْدٍ الْقَاسِمُ بْنُ سَلَّامٍ فِی كِتَابِهِ غَرِيبِ الْحَدِيثِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيُعِدَّ لِلْفَقْرِ جِلْبَاباً أَوْ تَجْفَافاً.

قال أبو عبيد فقد تأول بعض الناس هذا الخبر علی أنه أراد به الفقر فی الدنيا و ليس كذلك لأنا نری فيمن يحبهم مثل ما نری فی سائر الناس من الغناء و الفقر و لا تميز بينهما قال و الصحيح أنه أراد الفقر فی يوم القيامه (۴) و إخراج

ص: ۱۴۳

۱- العمده: ۲۰۸.

۲- المستدرک: مخطوط لم تصل الی نسخته.

۳- المستدرک: مخطوط لم تصل الی نسخته.

۴- تقدم حديث عن أبی عبد اللّه عليه السّلام تحت رقم ۳۳ يؤيد ذلک المعنی راجعه و أشرنا سابقا الی معنی آخر و هو أن يكون ذلک إشاره الی ما يرد علی الشيعه من مخالفيهم من الضيق و الافقار و سد أبواب المنافع و اخراجهم من شئون المجتمع و لزوم الاصطبار و الثبات فی طريق الحق.

الکلام مخرج الموعظه و النصیحه و الحث علی الطاعات فکأنه أراد من أحبنا فلیعد لفقره یوم القیامه ما یجبره من الثواب و القرب إلی الله تعالی و الزلف عنده.

قال أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتیبه وجه الحدیث خلاف ما قاله أبو عبیده و لم یرد إلا الفقر فی الدنیا و معنی الخبر أن من أحبنا فلیصبر علی التقلل من الدنیا و التقنع منها و لیأخذ نفسه بالکف عن أحوال الدنیا و أعراضها و شبه الصبر علی الفقر بالتجفاف و الجلباب لأنه یستر الفقر کما یستر الجلباب و التجفاف البدن.

قال و یشهد بصحه هذا التأویل

مَا رُوِیَ عَنْهُ علیه السلام مِنْ أَنَّهُ رَأَی قَوْماً عَلَی بَابِهِ فَقَالَ یَا قَنْبَرُ مَنْ هَؤُلَاءِ فَقَالَ لَهُ قَنْبَرُ هَؤُلَاءِ شِیعَتُکَ فَقَالَ مَا لِی لَا أَرَی فِیهِمْ سِیمَاءَ الشِّیعَهِ قَالَ وَ مَا سِیمَاءُ الشِّیعَهِ قَالَ خُمْصُ الْبُطُونِ مِنَ الطَّوَی یُبْسُ الشِّفَاهِ مِنَ الظَّمَاءِ عُمْشُ الْعُیُونِ (۱) مِنَ الْبُکَاءِ.

هذا کله قول ابن قتیبه فالوجهان جمیعا فی الخبر حسنان و إن کان الوجه الذی ذکره ابن قتیبه أحسن و أنصع (۲).

و یمکن أن یکون فی الخبر وجه ثالث یشهد بصحته اللغه و هو أن أحد وجوه معنی لفظه الفقر أن یحز أنف البعیر حتی یخلص إلی العظم أو قریب منه ثم یلوی علیه حبل یذلل به الصعب یقال فقره یفقره فقرا إذا فعل به ذلک و بعیر مفقور و به فقره و کل شی ء حززته و أثرت فیه فقد فقرته تفقیرا و منه سمیت الفاقره و قیل سیف مفقر فیحتمل القول علی أنه یکون علیه السلام أراد من أحبنا فلیلزم نفسه و لیخطمها و لیقدها إلی الطاعات و لیصرفها عما تمیل طباعها إلیه من الشهوات و لیذللها علی الصبر علی ما کره منها و مشقه ما أرید منها کما یفعل ذلک بالبعیر الصعب و هذا وجه الثالث فی الخبر لم یذکر (۳).

۱- خمص البطن: فرغ و ضمر، و الطوی: الجوع، عمش عینه: ضعف بصرها مع سیلان دمعها فی أکثر الأوقات.
۲- أی أوضح و أبین.
۳- الغرر ج ۱ ص ۱۷- ۱۸ ط مصر.

**[ترجمه]به اسناد خود از ام سلمه نقل می کند که گفت: شنیدم که پیامبر اکرم می فرمود: علی و شیعیانش در روز قیامت رستگارند. - . نسخه المستدرک خطی است و به دست من نرسیده است. -

مؤلف: اخبار زیادی در فضل حب اهل بیت علیهم السّلام در «باب فضائل شیعه» از ابواب ایمان و کفر خواهد آمد.

فایده: سید مرتضی در کتاب غرر و درر می نویسد: ابو عبید قاسم بن سلام در کتاب «غریب الحدیث» از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل می‌کند که فرمود: هر کس ما اهل بیت را دوست داشته باشد، باید برای فقر تن پوشی یا پوستین آماده کند. ابو عبید می‌گوید: بعضی این خبر را چنین توجیه کرده اند که هر کسی ما اهل بیت را دوست بدارد، آماده فقر و تنگدستی در دنیا باشد، ولی این درست نیست، زیرا ما در میان دوستان علی علیه السّلام اشخاصی را می بینیم مانند سایر مردم که هم ثروتمند هستند و هم فقیر و بین آنها در این مورد فرقی نیست. بلکه صحیح این است که منظورش فقر در قیامت است - . در حدیث ۳۳ حدیثی از امام صادق علیه السّلام گذشت که این معنی را تأیید می‌کند و قبلا به معنی دیگری اشاره کردیم که منظور چیزهایی است که بر شیعه از جانب مخالفینشان وارد می‌شود که عبارت از تنگدستی و بستن درهای منافع و اخراج ایشان از امور اجتماعی است و لزوم صبر و ثبات در راه حق. -

ص: ۱۴۳

و این سخن را می فرماید تا پند و اندرز دهد و دوستان را وادار به عمل و اطاعت خدا کند. مثل این که منظورش این است که هر کس ما را دوست بدارد، باید برای روز قیامت و تنگدستی آن روز چیزهایی از ثواب و قرب به خدا و نزدیکی به خدا را آماده کند که جبران آن تنگدستی را نماید.

ابو محمّد عبداللّه بن مسلم بن قتیبه می‌گوید: ظاهر حدیث بر خلاف توجیه ابو عبیده است و منظورش فقط فقر دنیوی است و معنی حدیث این است که هر کس ما را دوست می دارد، باید صبر کند بر تنگدستی دنیا و قناعت ورزد و خودداری نماید از ظواهر فریبنده زندگی. و شکیبایی بر فقر را به پوستین و تن پوش تشبیه کرده است، زیرا صبر روی فقر را می پوشاند، چنان چه پوستین و تن پوش بدن را می پوشاند.

می‌گوید: دلیل صحت این توجیه آن است که امام علیه السّلام گروهی را دید که بر در خانه هستند. به قنبر فرمود: این‌ها کیانند؟ قنبر در جواب گفت: این‌ها شیعیان شمایند. فرمود: چرا چهره آنها به شیعه شباهت ندارد؟ قنبر پرسید: چهره شیعه چگونه است؟ فرمود: شکم ها خالی است از گرسنگی، لب ها خشک است از تشنگی و چشم ها اشک آلود است از گریه. تمام این توضیحات که ذکر شد، گفتار ابن قتیبه است و هر دو وجه در خبر خوب است، گرچه توجیهی که ابن قتیبه نموده بهتر و سازگارتر است. ممکن است در توجیه خبر وجه سومی را نیز گفت که لغت شاهد و گواه آن است، و در لغت یک معنی فقر این است که بینی شتر را سوراخ می کنند و از آن ریسمانی می گذرانند تا شتر چموش رام شود و چنین شتری را «مفقور» می گویند و هر چیزی را که سوراخ کنی و در آن اثری بگذاری، با لفظ «فقرته تفقیرا» گفته می شود، از همین قبیل است «فاقره» و شمشیر را «مفقر» هم گفته اند.

احتمال دارد که منظور امام این باشد هر کس ما را دوست بدارد، باید مواظب نفس خود باشد، آن را در اختیار بگیرد و لجام سرکشی بر او بزند و به طرف بندگی و اطاعت، نفس خود را بکشد و از شهوت ها خودداری نماید و او را بر صبر و شکیبایی بر چیزهایی که میل ندارد و با مشقت آنها را می خواهد، وادارد. چنان چه همین کار را در مورد شتر چموش می کنند. این وجه سومی است در مورد خبر که ذکر نکرده است. -. غرر و درر ۱: ۱۷ - ۱۸ -

ص: ۱۴۴

**[ترجمه]

باب ۵ أن حبهم علیهم السلام علامه طیب الولاده و بغضهم علامه خبث الولاده

الأخبار

«۱»

ج، الإحتجاج رُوِیَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام یَا عَلِیُّ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مَنْ طَابَتْ وِلَادَتُهُ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مَنْ خَبُثَتْ وِلَادَتُهُ وَ لَا یُوَالِیکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُعَادِیکَ إِلَّا کَافِرٌ (۱).

أَقُولُ سَیَأْتِی فِیمَا وَعَظَ بِهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام نَوْفاً الْبِکَالِیَّ أَنَّهُ قَالَ: یَا نَوْفُ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَ هُوَ یُبْغِضُنِی وَ یُبْغِضُ الْأَئِمَّهَ مِنْ وُلْدِی.

وَ سَیَأْتِی فِی أَبْوَابِ النُّصُوصِ عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام وَ بَابِ جَوَامِعِ مَنَاقِبِهِ فِی الْأَخْبَارِ الْکَثِیرَهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ غَیْرِهِ أَنَّهُ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله لَا یُحِبُّکَ إِلَّا طَاهِرُ الْوِلَادَهِ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا خَبِیثُ الْوِلَادَهِ وَ مِثْلُهُ بِأَسَانِیدَ کَثِیرَهٍ.

**[ترجمه]احتجاج: از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل شده که به علی بن ابی طالب علیه السّلام فرمود: یا علی! تو را دوست نمی‌دارد، مگر کسی که ولادت پاکی داشته باشد و تو را دشمن نمی‌دارد، مگر کسی که آلودگی ولادت داشته باشد؛ با تو از در محبت نمی آید، مگر مؤمن و از در دشمنی نمی آید، مگر کافر. -. احتجاج ۱ : ۶۹ -

مؤلف: به زودی در «مواعظ امیرالمؤمنین علیه السّلام به نوف بکالی» خواهد آمد که به او می فرماید: ای نوف! دروغ گفته کسی که مدعی است حلال زاده است با این که نسبت به من و ائمه از فرزندانم دشمنی می ورزد. و در «باب نصوص بر امامت حضرت علی علیه السّلام» و «باب جوامع مناقب علی علیه السّلام» خواهد آمد. در اخبار زیادی از ابن عباس و غیر او نقل شده که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: دوست نمی‌دارد تو را مگر حلال زاده و دشمن نمی‌دارد تو را مگر خبیث الولاده، و شبیه این خبر با سندهای زیاد.

**[ترجمه]

«۲»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زِيَادٍ الْكَرْخِيِّ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: عَلَامَاتُ وَلَدِ الزِّنَا ثَلَاثٌ سُوءُ الْمَحْضَرِ وَ الْحَنِينُ إِلَى الزِّنَا وَ بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: ابراهیم بن زیاد کرخی از حضرت صادق جعفر بن محمّد علیه السّلام نقل کرد که فرمود: علامت حرام زاده سه چیز است: بد اخلاقی و بدی برخورد، اشتیاق و میل به زنا و دشمنی با ما اهل بیت. - . امالی صدوق: ۲۰۴ -

**[ترجمه]

بيان

سوء المحضر هو أن يحترز الناس عن حضوره و مجالسته لخبث لسانه و سوء أخلاقه و الحنين الاشتياق و الميل.

**[ترجمه]«سوء المحضر» کسی است که مردم به خاطر ناپاکی زبان و بدی اخلاقش، از حضور و مجالست با او دوری می کنند. و «الحنین» یعنی اشتیاق و میل .

**[ترجمه]

«۳»

ع، علل الشرائع مع، معانی الأخبار لی، الأمالی للصدوق أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِيدِ مَعاً عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْكُوفِيِّ وَ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ الْأَنْبَارِيِّ مَعاً عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْغِفَارِيِّ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ

۱- الاحتجاج:.

۲- أمالی الصدوق: ۲۰۴.

الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام (۱) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَلْیَحْمَدِ اللَّهَ عَلَی أَوَّلِ النِّعَمِ قِیلَ وَ مَا أَوَّلُ النِّعَمِ قَالَ طِیبُ الْوِلَادَهِ وَ لَا یُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَتْ (۲) وِلَادَتُهُ (۳).

سن، المحاسن ابن یزید و عبد الرحمن معا عن عبد الله مثله (۴).

**[ترجمه]علل الشرائع، معانی الاخبار، امالی صدوق: حسین بن زید از

ص: ۱۴۵

حضرت صادق علیه السّلام، از آباء گرامش، از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: هر که ما اهل بیت را دوست بدارد، خدا را سپاسگزاری کند بر اولین نعمت. یکی پرسید: اولین نعمت چیست؟ فرمود: پاکی ولادت. ما را دوست نمی‌دارد مگر کسی که ولادت پاک داشته باشد. - . علل الشرائع: ۵۸ ، معانی الاخبار: ۵۱ ، امالی صدوق: ۲۸۴ -

محاسن: ابن یزید و عبدالرحمن هر دو از امام صادق علیه السّلام همین روایت را نقل کرده اند. - . محاسن: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۴»

ع، عِلَلُ الشَّرَائِعِ مع، مَعَانِی الْأَخْبَارِ لی، الْأَمَالِیُّ لِلصَّدُوقِ ابْنُ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ الْیَقْطِینِیِّ عَنْ أَبِی مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ غَیْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ: مَنْ أَصْبَحَ یَجِدُ بَرْدَ حُبِّنَا عَلَی قَلْبِهِ فَلْیَحْمَدِ اللَّهَ عَلَی بَادِئِ النِّعَمِ قِیلَ وَ مَا بَادِئُ النِّعَمِ قَالَ طِیبُ الْمَوْلِدِ (۵).

**[ترجمه]علل الشرائع، معانی الاخبار، امالی صدوق: ابو محمد انصاری از چند نفر، از حضرت باقر علیه السّلام نقل می کند که فرمود: هر که در دل خود مزه محبت ما را می‌یابد، خدا را سپاسگزاری نماید بر ابتدای نعمت‌ها. عرض شد: ابتدای نعمت ها چیست؟ فرمود: پاکی ولادت. - . علل الشرائع: ۵۸ ، معانی الاخبار: ۵۱ ، امالی صدوق: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

بیان

قوله برد حبنا أی لذته و راحته قال الجزری کل محبوب عندهم بارد.

**[ترجمه]عبارت «برد حبنا» یعنی لذت و راحت حب ما. جزری گفته است: هر محبوبی نزد ایشان لذیذ است.

**[ترجمه]

«۵»

ع، علل الشرائع مع، معانی الأخبار لی، الأمالی للصدوق ابْنُ نَاتَانَهَ عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ أَبِی زِیَادٍ النَّهْدِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَا عَلِیُّ مَنْ أَحَبَّنِی وَ أَحَبَّکَ وَ أَحَبَّ الْأَئِمَّهَ مِنْ وُلْدِکَ فَلْیَحْمَدِ اللَّهَ عَلَی طِیبِ مَوْلِدِهِ فَإِنَّهُ لَا یُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَتْ (۶) وِلَادَتُهُ وَ لَا یُبْغِضُنَا إِلَّا مَنْ خَبُثَتْ وِلَادَتُهُ (۷).

**[ترجمه]علل الشرائع، معانی الاخبار، امالی صدوق: عبیداللَّه بن صالح از زید بن علی، از پدرش، از جدش امیرالمؤمنین علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: یا علی! هر که من و تو و ائمه از فرزندانت را دوست داشته باشد، خدا را سپاسگزار باید باشد بر پاکی ولادتش، زیرا ما را دوست نمی دارد، مگر کسی که ولادت پاک داشته باشد و دشمن نمی دارد، مگر کسی که خبث ولادت دارد. - . علل الشرائع: ۵۸ ، معانی الاخبار: ۵۱ ، امالی صدوق: ۲۸۴ -

**[ترجمه]

«۶»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْأَزْدِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ سَمِعْتُ

ص: ۱۴۶

۱- فی المصدر: عن أبیه عن آبائه، و فی المعانی: الحسین بن یزید.

۲- فی المصدر: الا مؤمن.

۳- علل الشرائع ۵۸: معانی الأخبار: ۵۱، أمالی الصدوق: ۲۸۴.

۴- المحاسن: ۱۳۸.

۵- علل الشرائع: ۵۸ معانی الأخبار: ۵۱، أمالی الصدوق: ۲۸۴.

۶- فی المصدر: الا مؤمن طابت.

۷- علل الشرائع: ۵۸، معانی الأخبار: ۵۱، أمالی الصدوق: ۲۸۴.

الصَّادِقَ علیه السلام يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ مَنْ وَجَدَ بَرْدَ حُبِّنَا عَلَى قَلْبِهِ فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ لِأُمِّهِ فَإِنَّهَا لَمْ تَخُنْ أَبَاهُ (۱).

بشا، بشاره المصطفی ع، علل الشرائع مع، معانی الأخبار ماجیلویه عن عمه عن محمد بن علی الکوفی عن محمد بن سنان عن المفضل مثله (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: مفضل گفت:

ص: ۱۴۶

از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که به اصحاب خود می‌فرمود: هر کس لذت محبت ما را در قلب خود می یابد، مادر خود را دعا کند، زیرا او به پدرش خیانت نکرده است. - . امالی صدوق ... -

بشاره المصطفی، علل الشرائع، معانی الاخبار: از محمد بن سنان، از مفضل همین روایت را نقل کرده اند. - . بشاره المصطفی: ۱۱، علل الشرائع: ۵۸ ، معانی الاخبار: ۵۱ -

**[ترجمه]

«۷»

فس، تفسیر القمی سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ أَيْ طَابَ مَوَالِيدُكُمْ (۳) لِأَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا طَيِّبُ الْمَوْلِدِ فَادْخُلُوها خالِدِينَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنَّ فُلَاناً وَ فُلَاناً غَصَبُونَا حَقَّنَا وَ اشْتَرَوْا بِهِ الْإِمَاءَ وَ تَزَوَّجُوا بِهِ النِّسَاءَ أَلَا وَ إِنَّا قَدْ جَعَلْنَا شِيعَتَنَا مِنْ ذَلِكَ فِي حِلٍّ لِتَطِيبَ مَوَالِيدُهُمْ (۴).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: «سَلامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ» {سلام بر شما خوش آمدید.} یعنی ولادت شما پاک است، زیرا داخل بهشت نمی‌شود مگر کسی که ولادت پاک داشته باشد. «فَادْخُلُوها خالِدِينَ» - . زمر / ۷۳ - {در آن درآیید [و] جاودانه [بمانید].} امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: فلانی و فلانی حق ما را غصب کردند و با آن پول‌ها کنیز خریدند و ازدواج کردند. آگاه باشید که ما برای شیعیان خود این را حلال کردیم تا ولادت آنها پاک باشد. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۵۸۲ -

**[ترجمه]

«۸»

ل، الخصال ابْنُ إِدْرِيسَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِي نَصْرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْأَحْمَرِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ لَمْ يُحِبَّ عِتْرَتِي فَهُوَ لِإِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا مُنَافِقٌ وَ إِمَّا لِزِنْيَةٍ وَ إِمَّا امْرُؤٌ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ فِي غَيْرِ طُهْرٍ (۵).

**[ترجمه]خصال: داود بن حسن از ابی رافع، از علی علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هر کس عترت مرا دوست نداشته باشد، به واسطه یکی از سه چیز است: یا منافق است، یا زنازاده است،یا مادرش در ایام ناپاکی به او حامله شده است. - . خصال ۱ : ۵۴ -

**[ترجمه]

«۹»

ل، الخصال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا ابْتَلَی اللَّهُ بِهِ شِیعَتَنَا فَلَنْ یَبْتَلِیَهُمْ (۶) بِأَرْبَعٍ بِأَنْ یَکُونُوا لِغَیْرِ رِشْدَهٍ أَوْ أَنْ یَسْأَلُوا بِأَکُفِّهِمْ أَوْ أَنْ یُؤْتَوْا فِی أَدْبَارِهِمْ أَوْ أَنْ یَکُونَ فِیهِ أَخْضَرُ أَزْرَقُ (۷).

۱- أمالی الصدوق.

۲- بشاره المصطفی: ۱۱ علل الشرائع: ۵۸ معانی الأخبار: ۵۱.

۳- فی المصدر: طابت موالدکم.

۴- تفسیر القمّیّ: ۵۸۲ فیه لتطیب موالدهم.

۵- الخصال ۱: ۵۴.

۶- فی المصدر: فلم یبتلیهم.

۷- الخصال ۱: ۱۰۷ فیه: أو یکون فیهم.

**[ترجمه]خصال: علی بن اسباط با یک واسطه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند به هر چه شیعیان ما را مبتلا کند، به چهار چیز مبتلا نخواهد کرد: بی شعوری و تمیز ندادن، یا به گدایی، یا لواط دادن، یا چشم سبز و آبی باشد. - . خصال ۱ : ۱۰۷ -

ص: ۱۴۷

**[ترجمه]

«۱۰»

ل، الخصال ابْنُ الْوَلِيدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: أَرْبَعُ خِصَالٍ لَا تَكُونُ فِی مُؤْمِنٍ لَا يَكُونُ مَجْنُوناً وَ لَا يَسْأَلُ عَلَى أَبْوَابِ النَّاسِ وَ لَا يُولَدُ مِنَ الزِّنَا وَ لَا يُنْكَحُ فِی دُبُرِهِ (۱).

**[ترجمه]خصال: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: چهار خصلت است که در مؤمن نخواهد بود: دیوانگی، به در خانه های مردم به گدایی نمی رود، از زنا متولد نمی‌شود، و لواط نمی دهد. - . خصال ۱ : ۱۰۹ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ب، قرب الإسناد مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنِ الْقَدَّاحِ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ علیهما السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاكَ إِنِّی لَأُحِبُّكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ قَالَ وَ كَانَ فِيهِ لِينٌ قَالَ فَأَثْنَى عَلَيْهِ عِدَّةٌ فَقَالَ لَهُ كَذَبْتَ مَا يُحِبُّنَا مُخَنَّثٌ وَ لَا دَيُّوثٌ وَ لَا وَلَدُ زِنًا وَ لَا مَنْ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ فِی حَيْضِهَا قَالَ فَذَهَبَ الرَّجُلُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ صِفِّينَ قُتِلَ مَعَ مُعَاوِيَةَ (۲).

**[ترجمه]قرب الاسناد: قداح از حضرت صادق، از پدر خود نقل کرد که فرمود: مردی خدمت علی علیه السّلام آمد و گفت: فدایت شوم! من شما اهل بیت را دوست می‌دارم. وی مردی نرم بود که زود انحراف می پذیرفت. عده ای از حاضرین او را ستودند، اما علی علیه السّلام در جواب او فرمود: دروغ می گویی! ما را مخنّث و دیوث و ولدالزنا و کسی که مادرش در حیض به او حامله شده دوست نمی‌دارد. آن مرد رفت در جنگ صفین به همراهی با معاویه کشته شد. - . قرب الاسناد ... -

**[ترجمه]

«۱۲»

ل، الخصال الْأَرْبَعُمِائَةِ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام احْمَدُوا اللَّهَ عَلَى مَا اخْتَصَّكُمْ بِهِ مِنْ بَادِئِ النِّعَمِ أَعْنِی طِيبَ الْوِلَادَهِ (۳).

**[ترجمه]خصال: از اربعمأه (کتاب‌های چهارصد گانه): امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: خدا را سپاسگزاری کنید بر آنچه شما را به آن امتیاز بخشیده از نعمت‌های اولیه؛ منظورم پاکی ولادت است. -. خصال ۲ : ۱۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَی دَارِمٍ إِلَی الرِّضَا علیه السلام عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ عَلِیٌّ عَلَیْهِ السَّلَامُ کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ الْکَعْبَهِ فَإِذَا شَیْخٌ مُحْدَوْدِبٌ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَی عَیْنَیْهِ مِنْ شِدَّهِ الْکِبَرِ وَ فِی یَدِهِ عُکَّازَهٌ وَ عَلَی رَأْسِهِ بُرْنُسٌ أَحْمَرُ وَ عَلَیْهِ مِدْرَعَهٌ مِنَ الشَّعْرِ فَدَنَا إِلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ النَّبِیُّ مُسْنِدٌ (۴) ظَهْرَهُ عَلَی الْکَعْبَهِ فَقَالَ یَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ لِی بِالْمَغْفِرَهِ فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله خَابَ سَعْیُکَ یَا شَیْخُ وَ ضَلَّ عَمَلُکَ فَلَمَّا (۵) تَوَلَّی الشَّیْخُ قَالَ لِی یَا أَبَا الْحَسَنِ أَ تَعْرِفُهُ قُلْتُ (۶) لَا قَالَ ذَلِکَ

ص: ۱۴۸

۱- الخصال ۱: ۱۰۹.

۲- قرب الإسناد:.

۳- الخصال ۲: ۱۶۳.

۴- فی المصدر: و هو مسند.

۵- فی نسخه: فلما ولی.

۶- فی المصدر: قلت: اللّهمّ لا.

اللَّعِینُ إِبْلِیسُ قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام فَعَدَوْتُ خَلْفَهُ حَتَّی لَحِقْتُهُ وَ صَرَعْتُهُ إِلَی الْأَرْضِ وَ جَلَسْتُ عَلَی صَدْرِهِ وَ وَضَعْتُ یَدِی فِی حَلْقِهِ لِأَخْنُقَهُ فَقَالَ لِی لَا تَفْعَلْ یَا أَبَا الْحَسَنِ فَإِنِّی مِنَ الْمُنْظَرِینَ إِلی یَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ وَ اللَّهِ یَا عَلِیُّ إِنِّی لَأُحِبُّکَ جِدّاً وَ مَا أَبْغَضَکَ أَحَدٌ إِلَّا شَرِکْتُ أَبَاهُ فِی أُمِّهِ فَصَارَ وَلَدَ زِناً فَضَحِکْتُ وَ خَلَّیْتُ سَبِیلَهُ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: حضـرت رضا علیه السّـلام از آباء گرامش نقل کرد که علی بن ابی طالب علیه السّلام فرمود: من جلوی کعبه نشسته بودم. پیرمردی آمـد که از شـدت پیری خمیـده شـده و ابروهـایش روی چشم هـا را گرفته بود و در دست عصایی داشت و بر سر کلاهی قرمز و بر تن لباسـی پشـمینه و به حضـرت رسول صـلّی اللّه علیه و آله نزدیک شـد. پیامبر اکرم پشت به خانه کعبه داده بود. پیرمرد گفت: یا رسول اللّه! دعا کن خـدا مرا بیامرزد. فرمود: پیرمرد! سـعی تو نا امیـد شد و اعمال تو بیهوده است. همین که پیرمرد رد شد، پیامبر اکرم فرمود: یا ابا الحسن! این را می‌شناسی؟ عرض کردم نه. فرمود:

ص: ۱۴۸

او شیطان لعین است. دویدم تا به او رسیدم و به زمین زدمش و روی سینه او نشستم. دست خود را بر گلویش فشار دادم تا او را خفه کنم. گفت: این کـار را نکن یـا ابـا الحسن! مرا تـا روز قیـامت مهلت داده انـد. یـا علی! به خـدا قسم که من جـدا تـو را دوست می‌دارم و هیـچ کس با تو دشـمنی نمی‌کنـد مگر این که من شـریک پدرش می‌شوم در تولید او از مادرش، و به همین جهت حرامزاده می گردد. خندیدم و رهایش کردم. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

سر، السرائر فِی کِتَابِ ابْنِ تَغْلِبَ عَنِ ابْنِ مِهْرَانَ عَنْ دُرُسْتَ عَنِ الْمُبَارَکِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَیْسٍ الْعَطَّارِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا یُحِبُّنَا مِنَ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ أَهْلُ الْبُیُوتَاتِ وَ ذَوُو الشَّرَفِ وَ کُلُّ مَوْلُودٍ صَحِیحٌ وَ إِنَّمَا یُبْغِضُنَا مِنْ هَؤُلَاءِ (۲) کُلُّ مُدَنَّسٍ مُطَرَّدٍ (۳).

**[ترجمه]سـرائر: محمّـد بن قیس عطار گفت: حضـرت باقر علیه السّـلام فرمود: از عرب و عجم ما را دوست نمی‌دارنـد، مگر کسانی که دارای فامیل و خانواده هستند و شرافتمندند و هر فرزندی که ولادت صحیح داشته باشد، و دشمن نمی دارد مگر هر کس که آلوده و مطرود باشد. - . سرائر: ۴۷۱ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی دنس ثوبه و عرضه تدنیسا فعل به ما یشینه و قال طردته نفیته عنی.

**[ترجمـه]فیروز آبـادی گفتـه است: «دنس ثـوبه و عرضه تـدنیسا» یعنی بـا آن کـاری کرد که بـاعث زشت کردن آن شـد. و

«طردته» یعنی از خودم آن را نفی کردم.

**[ترجمه]

«۱۵»

سر، السرائر السَّیَّارِیُّ عَنْ جَمَاعَهٍ مِنْ أَصْحَابِنَا رَفَعُوهُ قَالَ: إِنَّ أَفْضَلَ فَضَائِلِ شِیعَتِنَا أَنَّ الْعَوَاهِرَ لَمْ یَلِدْنَهُمْ (۴) فِی جَاهِلِیَّهٍ وَ لَا إِسْلَامٍ وَ أَنَّهُمْ أَهْلُ الْبُیُوتَاتِ وَ الشَّرَفِ وَ الْمَعَادِنِ وَ الْحَسَبِ الصَّحِیحِ (۵).

**[ترجمه]سرائر: گروهی از اصحاب سند به امام علیه السّلام می‌رسانند که فرمود: از بهترین فضیلت شیعیان ما این است که از زنان نابکار متولد نشده اند، نه در جاهلیت و نه در اسلام، و دارای خانواده و شرافت و خمیرمایه و نژاد صحیح هستند. - . سرائر: ۴۷۲ -

**[ترجمه]

«۱۶»

سر، السرائر السَّیَّارِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ بَشِیرٍ الدَّهَّانِ عَنِ السَّکُونِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لَا یُحِبُّنَا مِنَ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ وَ غَیْرِهِمْ مِنَ النَّاسِ إِلَّا أَهْلُ الْبُیُوتَاتِ وَ الشَّرَفِ وَ الْمَعَادِنِ وَ الْحَسَبِ الصَّحِیحِ وَ لَا یُبْغِضُنَا مِنْ هَؤُلَاءِ إِلَّا کُلُّ دَنِسٍ مُلْصَقٍ (۶).

**[ترجمه]سرائر: سکونی گفت: امام صادق علیه السّلام فرمود: از عرب و عجم و غیر آنها از مردم ما را دوست نمی‌دارند، مگر کسانی که دارای فامیل و خانواده هستند و شرافتمندند و خمیر مایه و نژاد صحیح هستند، و دشمن نمی دارد مگر هر کس که آلوده و متهم در نسبش باشد. - . سرائر: ۴۷۲ -

**[ترجمه]

بیان

الملصق کمعظم بالسین و الصاد و الزای الدعی المتهم فی نسبه أو من

ص: ۱۴۹

۱- عیون أخبار الرضا: ۲۲۹.

۲- فی المصدر: من هؤلاء و هؤلاء.

۳- السرائر: ۴۷۱.

۴- فی المصدر: لم تلدهم.

۵- السرائر: ۴۷۲.

۶- السرائر: ۴۷۲.

ينتسب إلى قبيله و ليس منهم.

**[ترجمه]«الملصق» مانند معظم با «س» و «ص» و «ز» يعنى كسى كه نسبش معلوم نيست و در نسبش متهم است يا كسى

ص: ۱۴۹

كه منسوب به قبيله‌اى است، ولى از آنها نيست .

**[ترجمه]

«۱۴»

۱۷- جا، المجالس للمفيد ما، الأمالي للشيخ الطوسى الْمُفِيدُ عَنِ الْجِعَابِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْمُنْعِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمُنْعِمِ وَ حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام أَ لَا أُبَشِّرُكَ أَ لَا أَمْنَحُكَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِنِّي خُلِقْتُ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ طِينَةٍ وَاحِدَةٍ فَفَضَلَتْ مِنْهَا فَضْلَةٌ فَخُلِقَ (۱) مِنْهَا شِيعَتُنَا فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دُعِيَ النَّاسُ بِأُمَّهَاتِهِمْ (۲) إِلَّا شِيعَتَكَ فَإِنَّهُمْ يُدْعَوْنَ بِأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ لِطِيبِ مَوْلِدِهِمْ (۳).

ما، الأمالي للشيخ الطوسى جماعه عن أبى المفضل عن جعفر بن محمد بن الحسين إلى آخر السندين مثله (۴).

**[ترجمه]مجالس مفيد، امالى طوسى: جابر از حضرت باقر عليه السّلام و آن جناب از جابر بن عبداللّه انصارى نقل كرد كه پيامبر اكرم صلّى اللّه عليه و آله به على عليه السّلام فرمود: به تو مژده ندهم؟ تو را خبر از يک نعمت ندهم؟ عرض كرد: آرى يا رسول اللّه! فرمود: من و تو از يک طينت آفريده شده ايم. از طينت ما مقدارى اضافه آمد، شيعيان از آن آفريده شدند. روز قيامت كه مى شود، هر كس را با نسبت دادن به مادرش صدا مى زنند مگر شيعيان تو را، زيرا آنها را به نام پدرانشان مى... خوانند، چون ولادت پاک دارند. - . مجالس مفيد: ۱۸۳، امالى طوسى: ۴۸ - ۴۹ -

امالى طوسى: جعفر بن محمد بن الحسين تا آخر دو سند گذشته همين روايت را نقل كرده است. - . امالى طوسى: ۲۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۸»

ما، الأمالي للشيخ الطوسى جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَلَوِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ حَمْزَةَ الْعَلَوِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيِّ مَعاً عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله يَا بَا ذَرٍّ مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَى أَوَّلِ النِّعَمِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا أَوَّلُ النِّعَمِ قَالَ طِيبُ الْوِلَادَةِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ (۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: حسین بن زید و عبدالله بن ابراهیم جعفری هر دو از امام صادق، از پدرانش، از علی علیهم السّلام نقل می کند که فرمود: پیامبر اکرم فرمود: ای ابوذر! هر کس ما اهل بیت را دوست بدارد، باید خدا را بر اولین نعمت‌ها شکر کند. ابوذر گفت: یا رسول الله! اولین نعمت‌ها چیست؟ فرمود: پاکی ولادت. ما اهل بیت را دوست نمی دارد، مگر کسی که ولادت پاک داشته باشد. - . امالی طوسی: ۲۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۹»

ع، علل الشرائع ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْقُرَشِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أُمِّ سَلَمَةَ

ص: ۱۵۰

۱- فی الأمالی: فخلق اللّه.

۲- فی الأمالی: باسماء امهاتهم سوی شیعتک.

۳- مجالس المفید: ۱۸۳، امالی ابن الشیخ: ۴۸ و ۴۹.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۲۹۱.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۲۹۱.

رَضِیَ اللَّهُ عَنْهَا فَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ لَا یُبْغِضُکَمْ إِلَّا ثَلَاثَهٌ وَلَدُ زِنًا وَ مُنَافِقٌ وَ مَنْ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ وَ هِیَ حَائِضٌ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: ابراهیم قرشی گفت: خدمت امّ سلمه

ص: ۱۵۰

رضی اللَّه عنها بودیم. گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که به علی علیه السّلام می فرمود: با شما دشمنی نمی ورزد مگر سه نفر: ولد زنا، منافق و کسی که مادرش در حال حیض به او حامله شده است. - . علل الشرائع: ۵۸ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ع، علل الشرائع الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَاشِمِیُّ عَنْ فُرَاتِ بْنِ إِبْرَاهِیمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ مُعْتَمِرٍ (۲) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الرَّمْلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عُمَرَ بْنِ مَنْصُورٍ (۳) عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی کَثِیرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: کُنَّا بِمِنًی مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذْ بَصُرْنَا بِرَجُلٍ سَاجِدٍ وَ رَاکِعٍ وَ مُتَضَرِّعٍ فَقُلْنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَحْسَنَ صَلَاتَهُ فَقَالَ علیه السلام هُوَ الَّذِی أَخْرَجَ أَبَاکُمْ مِنَ الْجَنَّهِ فَمَضَی إِلَیْهِ عَلِیٌّ علیه السلام غَیْرَ مُکْتَرِثٍ (۴) فَهَزَّهُ هَزَّهً أَدْخَلَ أَضْلَاعَهُ الْیُمْنَی فِی الْیُسْرَی وَ الْیُسْرَی فِی الْیُمْنَی ثُمَّ قَالَ لَأَقْتُلَنَّکَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَنْ تَقْدِرَ عَلَی ذَلِکَ إِلَی أَجَلٍ مَعْلُومٍ مِنْ عِنْدِ رَبِّی مَا لَکَ تُرِیدُ قَتْلِی فَوَ اللَّهِ مَا أَبْغَضَکَ أَحَدٌ إِلَّا سَبَقَتْ نُطْفَتِی إِلَی رَحِمِ أُمِّهِ قَبْلَ نُطْفَهِ أَبِیهِ وَ لَقَدْ شَارَکْتُ مُبْغِضِیکَ فِی الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِی مُحْکَمِ کِتَابِهِ وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ (۵) قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله صَدَقَ یَا عَلِیُّ لَا یُبْغِضُکَ مِنْ قُرَیْشٍ إِلَّا سِفَاحِیٌّ وَ لَا مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَّا یَهُودِیٌّ وَ لَا مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَعِیٌّ وَ لَا مِنْ سَائِرِ النَّاسِ إِلَّا شَقِیٌّ وَ لَا مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا سَلَقْلَقِیَّهٌ وَ هِیَ الَّتِی تَحِیضُ مِنْ دُبُرِهَا ثُمَّ أَطْرَقَ مَلِیّاً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ مَعَاشِرَ الْأَنْصَارِ اعْرِضُوا أَوْلَادَکُمْ عَلَی مَحَبَّهِ عَلِیٍّ قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَکُنَّا نَعْرِضُ حُبَّ عَلِیٍّ علیه السلام عَلَی أَوْلَادِنَا فَمَنْ أَحَبَّ عَلِیّاً عَلِمْنَا أَنَّهُ مِنْ أَوْلَادِنَا وَ مَنْ أَبْغَضَ عَلِیّاً انْتَفَیْنَا مِنْهُ (۶).

ص: ۱۵۱

۱- علل الشرائع ۵۸.

۲- فی المصدر: عن محمّد بن علیّ بن معمر.

۳- فی المصدر: عن عمرو بن منصور.

۴- لا یکترث لهذا الامر أی لا یعبأ به و لا یبالیه.

۵- الإسراء: ۶۶.

۶- علل الشرائع: ۵۸ و ۵۹.

**[ترجمه]علل الشرائع: جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: در خدمت پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله در منی بودیم. مردی را مشاهده کردیم که با تضرع در سجده و رکوع بود. گفتیم: یا رسول اللَّه! چقدر خوب نماز می‌خواند! فرمود: این همان کسی است که پدر شما را از بهشت خارج کرد. علی علیه السّلام بی باکانه پیش او رفت و چنان او را تکان داد که پهلوهایش درهم فرو رفت. فرمود: اگر خدا بخواهد تو را می‌کشم. شیطان گفت: نمی توانی تا آن هنگام که در نزد پروردگارم تعیین شده. تو را چه شده که می‌خواهی مرا بکشی؟ به خدا قسم هیچ کس با تو دشمنی نمی ورزد، مگر این که نطفه من قبل از نطفه پدرش با مادر او می آمیزد. من با دشمنان تو در اموال و اولاد مشارکت می‌کنم و این آیه در قرآن اشاره به همان است: «وَ شارِکْهُمْ فِی الْأَمْوالِ وَ الْأَوْلادِ» - . اِسراء / ۶۴ - {و با آنان در اموال و اولاد شرکت کن.} پیامبر اکرم فرمود: یا علی! راست می گوید. از قریش کسی با تو دشمنی نمی ورزد، مگر زنازاده باشد و از انصار مگر یهودی باشد و از عرب مگر کسی که نسبش مشکوک باشد و از سایر مردم مگر شقی و از زنان، مگر زنی که از مقعد حیض می بیند. بعد سر به زیر انداخت. سپس سر برداشت و فرمود: ای گروه انصار! به فرزندان خود محبت علی را عرضه بدارید. جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: ما محبت علی را بر فرزندان خود عرضه می داشتیم. هر که علی را دوست می‌داشت، می فهمیدیم اولاد ما است و هر که دشمنی با علی می‌ورزید، او را از خود نمی دانستیم. - . علل الشرائع: ۵۸ - ۵۹ -

ص: ۱۵۱

**[ترجمه]

بیان

هزه حرکه.

**[ترجمه]«هزّه» یعنی او را حرکت داد.

**[ترجمه]

«۲۱»

مع، معانی الأخبار ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْأَزْدِيِّ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ لِوَلَدِ الزِّنَا عَلَامَاتٍ أَحَدُهَا بُغْضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ ثَانِيهَا أَنْ يَحِنَّ إِلَى الْحَرَامِ الَّذِي خُلِقَ مِنْهُ (۱) وَ ثَالِثُهَا الِاسْتِخْفَافُ بِالدِّينِ وَ رَابِعُهَا سُوءُ الْمَحْضَرِ لِلنَّاسِ وَ لَا يُسِيءُ مَحْضَرَ إِخْوَانِهِ إِلَّا مَنْ وُلِدَ عَلَى غَيْرِ فِرَاشِ أَبِيهِ أَوْ مَنْ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ فِي حَيْضِهَا (۲).

**[ترجمه]معانی الاخبار: سیف بن عمیره از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ولد زنا علاماتی دارد. یکی از آنها دشمنی با ما اهل بیت است. دوم علاقه و میل به زنا دارد که خود از آن تولید شده. سوم دین را سبک می‌شمارد. چهارم با مردم بد برخورد است. و بدخو نیست با برادرانش، مگر کسی که در رختخواب پدرش متولد نشده یا کسی که مادرش او را در هنگام حیض حامله شده است. - . معانی الاخبار: ۱۱۳ -

**[ترجمه]

«۲۲»

سن، المحاسن عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَجَّالُ (۳) عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الْمَدَائِنِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذَا بَرَدَ (۴) عَلَی قَلْبِ أَحَدِكُمْ حُبُّنَا فَلْیَحْمَدِ اللَّهَ عَلَی أُولَی النِّعَمِ قُلْتُ عَلَی فِطْرَهِ الْإِسْلَامِ قَالَ لَا وَ لَكِنْ عَلَی طِیبِ الْمَوْلِدِ إِنَّهُ لَا یُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَتْ وِلَادَتُهُ وَ لَا یُبْغِضُنَا إِلَّا الْمُلَزَّقُ الَّذِی تَأْتِی بِهِ أُمُّهُ مِنْ رَجُلٍ آخَرَ فَتُلْزِمُهُ (۵) زَوْجَهَا فَیَطَّلِعُ عَلَی عَوْرَاتِهِمْ وَ یَرِثُهُمْ أَمْوَالَهُمْ فَلَا یُحِبُّنَا ذَلِكَ أَبَداً وَ لَا یُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ كَانَ صَفْوَهً مِنْ أَیِّ الْجِیلِ كَانَ (۶).

**[ترجمه]محاسن: ابو عبداللّه مدائنی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: وقتی محبت ما در دل شما برقرار گردید، خدا را سپاسگزاری کنید بر بهترین نعمت .

گفتم: منظور فطرت اسلام است؟ فرمود: نه، پاکدامنی است. ما را دوست نمی دارد، مگر پاکدامن و دشمن نمی دارد، مگر کسی که مادرش او را از دیگری حامله شده و به شوهرش نسبت داده بر اسرار و زنان خویشاوند خود نگاه می کند و از آنها ارث می‌برد. چنین کسی هرگز ما را دوست نمی دارد. و ما را دوست نمی‌دارد، مگر کسی که پاک باشد از هر طایفه ای که هست. - . محاسن: ۱۳۸ - ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۳»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ إِسْحَاقَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَنْ وَجَدَ مِنْكُمْ بَرْدَ حُبِّنَا عَلَی قَلْبِهِ فَلْیَحْمَدِ اللَّهَ عَلَی أُولَی النِّعَمِ قُلْتُ وَ مَا أُولَی النِّعَمِ قَالَ طِیبُ الْوِلَادَهِ (۷).

**[ترجمه]محاسن: اسحاق گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که فرمود: هر کس از شما لذت محبت ما را در قلبش بیابد، باید خدا را بر بهترین نعمت‌ها شکر کند. عرض کردم: بهترین نعمت‌ها چیست؟ فرمود: پاکی ولادت. - . محاسن: ۱۳۹ -

**[ترجمه]

«۲۴»

سن، المحاسن عَلِیُّ بْنُ الْحَكَمِ عَنْ أَبِی الْقَاسِمِ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَی شُرَیْحٍ الْقَاضِی

١- فى نسخه: الذى علق منه.

٢- معانى الأخبار: ١١٣.

٣- فى المصدر: عبد اللّه بن محمّد الحجال.

۴- أى إذا ثبت.

۵- فى نسخه: فتلزقه.

۶- المحاسن: ١٣٨ و ١٣٩.

٧- المحاسن: ١٣٩.

الْكِنْدِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ عِنْدَهُ نَصْرٌ الْقَاضِي وَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي كَعْبٍ مِنْ أَحْمَسَ فَتُحُدِّثَ بِأَحَادِيثَ فَلَمَّا خَرَجَا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا خَلَّفْتُ بِالْكُوفَهِ عَرَبِيَّيْنِ وَ لَا عَجَمِيَّيْنِ أَنْصَبَ مِنْهُمَا فَقَالَ إِنَّ هَذَيْنِ صَحِيحٌ نَسَبُهُمَا وَ مَنْ صَحَّ نَسَبُهُ لَمْ يَدَّعِ عَلَى مِثْلِي مَا يُرِيدُ عَيْبَهُ (۱) قَالَ فَخَرَجْتُ إِلَى الْكُوفَهِ فَلَقِيتُهُمَا فَقُلْتُ لِلنَّصْرِ أَوَّلًا سَمِعْتُ مَا كُنَّا فِيهِ مِنَ الْأَحَادِيثِ مَعَ جَعْفَرٍ فَقَالَ وَ اللَّهِ مَا كُنَّا إِلَّا فِي ذِكْرِ اللَّهِ وَ مَوَاعِظَ حَسَنَهٍ قَالَ لَقِيتُ الْآخَرَ (۲) فَقُلْتُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ مَا أَحْفَظُهُ وَ لَا أَذْكُرُ أَنِّي سَمِعْتُ مِنْهُ شَيْئاً قَالَ فَذَكَّرْتُهُ حَدِيثاً مِنَ الْأَحَادِيثِ قَالَ لِي وَيْلَكَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ جَعْفَرٍ وَ تُعِيدُهُ وَ اللَّهِ لَوْ كَانَ رَأْسُ عَبْدٍ مِنْ ذَهَبٍ لَكَانَتْ رِجْلَاهُ مِنْ خَشَبٍ اذْهَبْ قَبَّحَكَ اللَّهُ (۳).

**[ترجمه]محاسن: عثمان بن عبداللّه، غلام شريح قاضى

ص: ۱۵۲

كندى گفت: خدمت حضرت صادق عليه السّلام بوديم و نصر قاضى و مردى از قبيله بنى كعب از طايفه احمس نيز حضور داشت و احاديثى نقل كرد. وقتى آن دو نفر خارج شدند، عرض كردم: فدايت شوم! در كوفه عربى و عجمى نمى شناسم كه از اين دو با شما خانواده بيشتر دشمنى داشته باشند. فرمود: اين دو نسب صحيح دارند و كسى كه داراى نسب صحيح باشد، اظهار ارادتى نمى كند بر مثل من، به طورى كه بتوان بر او خرده گرفت. گفت: من به كوفه رفتم و هر دو نفر را ملاقات كردم. اول به نصر گفتم: يادت مى آيد احاديثى را كه حضرت صادق مى‌فرمود؟ گفت: به خدا قسم ما در ذكر خدا و موعظه نيكو بوديم. آن ديگرى را ديدم و به او نيز همين حرف را زدم. گفت: من چيزى به خاطرم نمى رسد كه از ايشان شنيده باشم. من يكى از آن احاديث را به خاطرش آوردم. به من گفت: واى بر تو! اين را من از حضرت صادق شنيده ام، تو دو مرتبه باز گو مى كنى؟ به خدا قسم اگر سر مردى از طلا باشد، پاهايش از چوب است. برو خدا تو را زشت كند. - . محاسن: ۱۳۹ - ۱۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۵»

سن، المحاسن بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْماً غَلَبُونِي عَلَى دَارٍ لِي فِي أَحْمَسَ وَ جِيرَانُهَا نُصَّابٌ وَ الرَّجُلُ لَيْسَ مِنْهُمْ فَقَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ذَكَرْتُ قَوْمٌ لَهُمْ نَسَبٌ صَحِيحٌ فَاسْتَعِنْ بِهِمْ عَلَى اسْتِخْرَاجِ حَقِّكَ فَإِنَّهُمْ يَفْعَلُونَ قَالَ فَجِئْتُ إِلَيْهِمْ فَقُلْتُ لَهُمْ إِنَّ جَعْفَراً أَمَرَنِي أَنْ أَسْتَعِينَ بِكُمْ فَقَالُوا إِي وَ اللَّهِ لَوْ لَمْ نَكُنْ بِمَوَالِي جَعْفَرٍ لَكَانَ الْوَاجِبُ عَلَيْنَا فِي صِحَّهِ نَسَبِهِ أَنْ نَقُومَ فِي رِسَالَتِهِ فَقَامُوا مَعِي حَتَّى اسْتَخْرَجُوا الدَّارَ فَبَاعُوهَا لِي وَ أَعْطَوْنِيَ الثَّمَنَ (۴).

**[ترجمه]محاسن: با همين سند نقل مى كند كه من به حضرت صادق از قومى كه خانه مرا گرفتند شكايت كردم. آنها از قبيله احمس بودند و همسايه هايش دشمن اهل بيت بودند، اما آن مرد از آنها نبود. حضرت صادق فرمود: آنهايى كه تو نقل مى كنى قومى هستند داراى نسب صحيح. براى استرداد حق خود از ايشان كمك بگير، كمكت خواهند كرد. من پيش آنها آمدم و گفتم: حضرت صادق به من دستور داده از شما كمك بگيرم. گفتند: درست است، اگر ما ارادتمند حضرت صادق هم نباشيم، بايد با اين نژادشناسى ايشان دستورش را اجرا كنيم. پس با من به راه افتادند و خانه را از دست آنها خارج كردند و

فروختند و پولش را در اختیار من گذاشتند. - . محاسن: ۱۴۰ -

**[ترجمه]

«۲۶»

سن، المحاسن بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَوْنٍ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا قَالَ: اكْتَرَيْتُ مِنْ جَمَّالٍ شِقَّ مَحْمِلٍ وَ قَالَ لِي لَا تَهْتَمَّ لِزَمِيلٍ فَلَكَ زَمِيلٌ فَلَمَّا كُنَّا بِالْقَادِسِيَّةِ إِذَا هُوَ قَدْ جَاءَنِي بِجَارٍ لِي مِنَ الْعَرَبِ قَدْ كُنْتُ أَعْرِفُهُ بِخِلَافٍ شَدِيدٍ وَ قَالَ هَذَا زَمِيلُكَ

ص: ۱۵۳

۱- فی نسخه: لم یدع علی مثل ما ترید عیبه.

۲- فی المصدر: ثم لقیت الآخر.

۳- المحاسن: ۱۳۹ و ۱۴۰.

۴- المحاسن: ۱۴۰.

فَأَظْهَرْتُ أَنِّی کُنْتُ أَتَمَنَّاهُ عَلَی رَبِّی وَ أَدَّیْتُ (۱) لَهُ فَرَحاً بِمُزَامَلَتِهِ وَ وَطَّنْتُ نَفْسِی أَنْ أَکُونَ عَبْداً لَهُ وَ أَخْدُمَهُ کُلَّ ذَلِکَ فَرَقاً مِنْهُ قَالَ فَإِذَا کُلُّ شَیْ ءٍ وَطَّنْتُ نَفْسِی عَلَیْهِ مِنْ خِدْمَتِهِ وَ الْعُبُودِیَّهِ لَهُ قَدْ بَادَرَنِی إِلَیْهِ فَلَمَّا بَلَغْنَا الْمَدِینَهَ قَالَ یَا هَذَا إِنَّ لِی عَلَیْکَ حَقّاً وَ لِی بِکَ حُرْمَهً فَقُلْتُ حُقُوقٌ وَ حُرَمٌ قَالَ قَدْ عَرَفْتُ أَیْنَ تَنْحُو فَاسْتَأْذِنْ لِی عَلَی صَاحِبِکَ قَالَ فَبُهِتُّ (۲) أَنْ أَنْظُرَ فِی وَجْهِهِ وَ لَا أَدْرِی (۳) بِمَا أُجِیبُهُ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ وَ جِوَارِهِ مِنِّی وَ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْخِلَافِ وَ قَصَصْتُ عَلَیْهِ قِصَّتَهُ إِلَی أَنْ سَأَلَنِی الِاسْتِئْذَانَ عَلَیْکَ فَمَا أَجَبْتُهُ إِلَی شَیْ ءٍ قَالَ فَأْذَنْ لَهُ قَالَ فَلَمْ أُوتَ شَیْئاً مِنْ أُمُورِ الدُّنْیَا کُنْتُ بِهِ أَشَدَّ سُرُوراً مِنْ إِذْنِهِ لِیُعْلَمَ مَکَانِی مِنْهُ قَالَ فَجِئْتُ بِالرَّجُلِ فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِالتَّرْحِیبِ ثُمَّ دَعَا لَهُ بِالْمَائِدَهِ وَ أَقْبَلَ لَا یَدَعُهُ یَتَنَاوَلُ إِلَّا مِمَّا کَانَ یَتَنَاوَلُهُ وَ یَقُولُ لَهُ اطْعَمْ رَحِمَکَ اللَّهُ حَتَّی إِذَا رُفِعَتِ الْمَائِدَهُ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَأَقْبَلْنَا نَسْمَعُ (۴) مِنْهُ أَحَادِیثَ لَمْ أَطْمَعْ أَنْ أَسْمَعَ مِثْلَهَا مِنْ أَحَدٍ یَرْوِیهَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی آخِرِ کَلَامِهِ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِکَ وَ جَعَلْنا لَهُمْ أَزْواجاً وَ ذُرِّیَّهً (۵) فَجَعَلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنَ الْأَزْوَاجِ وَ الذُّرِّیَّهِ مِثْلَ مَا جَعَلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِهِ فَنَحْنُ عَقِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ ذُرِّیَّتُهُ أَجْرَی اللَّهُ لِآخِرِنَا مِثْلَ مَا أَجْرَی لِأَوَّلِنَا قَالَ ثُمَّ قُمْنَا فَلَمْ تَمُرَّ بِی لَیْلَهٌ أَطْوَلُ مِنْهَا (۶)

۱- فی المصدر: فاظهرت له انی قد کنت اتمناه علی ربی و أبدیت.

۲- فی نسخه: فتهیبت.

۳- فی المصدر: فی وجهه لا أدری.

۴- فی المصدر: فاقبلت استمع.

۵- الرعد: ۳۸.

۶- فی المصدر: کانت أطول منه.

فَلَمَّا أَصْبَحْتُ جِئْتُ إِلَى أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ أَ لَمْ أُخْبِرْکَ بِخَبَرِ الرَّجُلِ فَقَالَ بَلَى وَ لَكِنَّ الرَّجُلَ لَهُ أَصْلٌ فَإِنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْراً قَبِلَ مَا سَمِعَ مِنَّا وَ إِنْ يُرِدْ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ مَنَعَهُ مَا ذَكَرْتُ مِنْهُ مِنْ قَدْرِهِ أَنْ يَحْكِيَ عَنَّا شَيْئاً مِنْ أَمْرِنَا قَالَ فَلَمَّا بَلَغْتُ الْعِرَاقَ مَا أَرَى (۱) أَنَّ فِي الدُّنْيَا أَحَداً أَنْفَذُ مِنْهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ (۲).

**[ترجمه]محاسن: عبدالله بن عون شیبانی از یکی از اصحاب ما نقل کرد که گفت: من از ساربانی یک طرف محملی را کرایه کردم. گفت: نگران هم کجاوه نباش، برای تو هم کجاوه‌ای است. وقتی به قادسیه رسیدیم، دیدم یکی از همسایگان عرب مرا آورد که می دانستم چقدر مخالف اهل بیت است. گفت: این همسفر تو است.

ص: ۱۵۳

به ظاهر چنین گفتم که من از خدا چنین آرزویی می‌کردم و خیلی از همسفری با او اظهار خرسندی کردم و به خود وعده دادم که غلام و خدمتکار او باشم. تمام این حرف‌ها به واسطه ترس از او بود، ولی هر چه من وعده داده بودم که خدمتکاری کنم و غلام او باشم، او نسبت به من همین کارها را انجام می‌داد. وقتی به مدینه رسیدیم گفت: من حقی بر تو دارم و تو در نظر من شخصیت با احترامی هستی. گفتم: صحیح است، حق و حرمتی است. گفت: من می دانم تو دارای چه مذهبی هستی. اینک برای من از سرور خود اجازه بخواه که خدمتش برسم. گفت: من متحیر شدم و نمی‌توانستم به صورت او نگاه کنم و نمی... دانستم چه جواب به او بگویم. بالاخره خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و خبر او را به امام صادق دادم و گفتم که این همسایه من است و اظهار کردم که او از مخالفان است و قصه او را بازگو کردم تا آنجا که از من خواسته از شما اجازه شرفیابی بگیرم، ولی من به او جوابی نداده ام. فرمود: به او اجازه بده. گفت: هیچ چیز از امور مالی مرا این قدر خوش حال نمی‌کرد که از اجازه دادن امام به او خوشحال شدم تا او بفهمد من در نزد امام چه موقعیتی دارم. آن مرد را آوردم و امام صادق علیه السّلام با خوشامد گویی از او استقبال کرد. بعد دستور داد سفره پهن کردند و از آن چیزی که خودش میل می... نمود، به او داد و به او فرمود: بخور، خدا رحمتت کند! تا بالاخره سفره برچیده شد. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: پیامبر اکرم فرموده است... ما شروع به گوش دادن کردیم و احادیثی را نقل فرمود که گمان نداشتم از کسی مانند این احادیث را بشنوم که آن را بر امام بخواند. حضرت صادق علیه السّلام در آخر سخنان خود فرمود: «وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَ جَعَلْنا لَهُمْ أَزْواجاً وَ ذُرِّيَّةً» - . رعد / ۳۸ -

{و قطعا پیش از تو [نیز] رسولانی فرستادیم و برای آنان زنان و فرزندانی قرار دادیم.} فرمود: برای پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نیز همسران و ذریه ای خداوند قرار داد، همان طور که برای سایر پیامبران قبل از او قرار داده. ما بازماندگان پیامبر و ذریه او هستیم. آنچه برای اولین ما قرار داده، برای آخرین ما نیز قرار داده. گفت: ما از جای حرکت کردیم و رفتیم، اما شبی طولانی‌تر از آن شب بر من نگذشته بود.

ص: ۱۵۴

فردا صبح خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و گفتم: آقا! مگر من به شما عرض نکردم عقیده این مرد چگونه است؟ فرمود: چرا، ولی او دارای نژادی است که اگر خدا بخواهد حرف ما را می پذیرد و اگر خدا نخواهد که هدایت بیابد، آن

اصالت و طهارت نژادی که دارد، مانع می شود که آنچه را که از ما راجع به امر امامت شنیده، نقل کند. وقتی به عراق رسیدیم، کسی را در دنیا ندیدم که از او پایدارتر و محکم تر در امر امامت باشد. - . محاسن: ۱۴۰ - ۱۴۱ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام ما ذكرت منه لعله على صيغه المتكلم أى ما ذكرت من صحه أصله و نسبه و هو المراد بالقدر و يحتمل الخطاب بأن يكون الراوى ذكر له مثل هذا.

**[ترجمه]عبارت «ما ذكرت منه» شاید متکلم وحده باشد، یعنی آنچه که من از صحت اصل و نسب او گفتم. و این مراد از «قدر» است و شاید مخاطب است به این که راوی مانند همین را برای او ذکر کرده است .

**[ترجمه]

«۲۷»

شف، كشف اليقين مِنْ كِتَابِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ يَعْقُوبَ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ زُهَيْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَاعِداً مَعَ أَصْحَابِهِ فَرَأَى عَلِيّاً فَقَالَ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّدُ الْمُسْلِمِينَ وَ أَمِيرُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ فَجَلَسَ بَيْنَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ بَيْنَ عَائِشَةَ فَقَالَتْ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ مَا وَجَدْتَ مَقْعَداً غَيْرَ فَخِذِي فَضَرَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِيَدِهِ مِنْ خَلْفِهَا ثُمَّ قَالَ لَا تُؤْذِينِي فِي حَبِيبِي فَإِنَّهُ لَا يُبْغِضُهُ إِلَّا ثَلَاثَةٌ لِزَنْيَةٍ أَوْ مُنَافِقٌ أَوْ مَنْ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ فِي بَعْضِ حَيْضِهَا (۳).

**[ترجمه]کشف اليقين: حکم بن زهیر از جابر نقل کرد که گفت: پیامبر اکرم با اصحاب خود نشسته بود که چشمش به علی علیه السّلام افتاد. فرمود: این امیرالمؤمنین و سرور مسلمانان و امیر سفید رویان است. آن جناب آمد و بین پیامبر و عایشه نشست. عایشه گفت: پسر ابی طالب! جایی پیدا نکردی برای نشستن به جز روی پای من؟ پیامبر اکرم از پشت دستی به او زد و فرمود: مرا ناراحت نکن درباره حبیب و عزیزم. همانا دشمن او نیست مگر سه نفر: یا زنازاده یا منافق یا کسی که مادرش در هنگام حیض به او حامله شده باشد. - . کشف اليقين: ۴۲ - ۴۳ -

**[ترجمه]

«۲۸»

شا، الإرشاد الْمُظَفَّرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَلْخِيُّ عَنْ أَبِي بَكْرٍ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الثَّلْجِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْمُنْعِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَ لَا أَسُرُّكَ أَ لَا أَمْنَحُكَ أَ لَا أُبَشِّرُكَ فَقَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بَشِّرْنِي قَالَ فَإِنِّي خُلِقْتُ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ طِينَةٍ وَاحِدَةٍ فَفَضَلَتْ مِنْهَا فَضْلَةٌ فَخَلَقَ اللَّهُ مِنْهَا شِيعَتَنَا فَإِنَّهُمْ يُدْعَوْنَ بِأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ لِطِيبِ مَوْلِدِهِمْ

فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ دُعِيَ النَّاسُ بِأَسْمَاءِ أَمَّهَاتِهِمْ سِوَى شِيعَتِنَا (۴).

ص: ۱۵۵

۱- فی المصدر: أنا لا أری.

۲- المحاسن: ۱۴۰ و ۱۴۱.

۳- الیقین: ۴۲ و ۴۳.

۴- إرشاد المفید: ۱۹.

**[ترجمه]ارشاد: جابر بن عبدالله انصاری گفت: از پیامبر شـنیدم که به علی علیه السّلام می‌فرمود: آیا نمی‌خواهی تو را مسرور کنم؟ آیـا نمی‌خـواهی تـو را هـدیه‌ای دهم؟ آیـا نمی‌خـواهی به تو بشـارت دهم؟ فرمود: آری ای رسول خـدا! مرا بشـارت ده. فرمود: من و تو از سرشتی واحد خلق شدیم که بخشی از آن اضافه آمد و خدا از آن، شیعیان ما را خلق کرد. روز قیامت ایشان به خاطر پاکی مولـدشان، به نام‌های پدرانشان خوانده می‌شوند و روز قیامت مردم به نام‌های مادرانشان خوانده می‌شوند، به جز شیعیان ما. – . ارشاد: ۱۹ –

ص: ۱۵۵

**[ترجمه]

«۲۹»

شا، الإرشاد الْمُظَفَّرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الثَّلْجِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الْكُوفِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الزُّهْرِيِّ (۱) عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ أَبِي إِسْرَائِيلَ عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَهِ دُعِيَ النَّاسُ كُلُّهُمْ بِأَسْمَاءِ أُمَّهَاتِهِمْ مَا خَلَا شِيعَتَنَا فَإِنَّهُمْ يُدْعَوْنَ بِأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ طِيبِ مَوَالِدِهِمْ (۲).

**[ترجمه]ارشـاد: ابن عبـاس نقـل کرده که پیـامبر فرمود: روز قیـامت همه مردم به نام‌های مادرنشان خوانـده می‌شونـد، به جز شیعیان ما که به نام پدرانشان و پاکی مولدشان خوانده می‌شوند. – . ارشاد: ۱۹ –

**[ترجمه]

«۳۰»

شا، الإرشاد جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُمِّيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَمَّامِ بْنِ سَهْلٍ (۳) الْإِسْكَافِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نُعْمَةَ السَّلُولِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حِزَامٍ الْأَنْصَارِيَّ يَقُولُ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ذَاتَ يَوْمٍ جَمَاعَةً مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لَنَا يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ بُورُوا أَوْلَادَكُمْ بِحُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام فَمَنْ أَحَبَّهُ فَاعْلَمُوا أَنَّهُ لِرِشْدَةٍ وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَاعْلَمُوا أَنَّهُ لِغَيَّةٍ (۴).

**[ترجمه]ارشاد: جابر بن عبداللّه انصاری گفت: با گروهی از انصار خدمت پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله بودیم. فرمود: ای انصار! فرزندان خود را با محبت علی بن ابی طالب آزمایش کنید. هر که او را دوست بدارد، بدانید که رشید و درست است و هر که دشمن بدارد، بدانید که زنا زاده است. – . ارشاد: ۱۹ –

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی البور الاختبار و باره جربه و الناقه عرضها علی الفحل لینظر أ لاقح أم لا و قال ولد غیه و یکسر زنیه.

**[ترجمه]فیروز آبـادی گفته است: «البور» یعنی آزمـایش و «بـاره» او را آزمود و «الناقه عرضـها علی الفحل لینظر الاقـح ام لا» یعنی شتری ماده ای را بر شتر نر عرضه می کند که ببیند باردار کننده است یا نه. و «ولد غَیّه» و همچنین با کسره، یعنی زنا زاده.

**[ترجمه]

«۳۱»

کِتَابُ الْإِسْتِدْرَاکِ، بِإِسْنَادِهِ إِلَی ابْنِ عُقْدَهَ بِإِسْنَادِهِ إِلَی سَیْفِ بْنِ عَمِیرَهَ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ مَنْ لَمْ یَکُنْ لَنَا شِیعَهً فَهُوَ وَ اللَّهِ عَبْدٌ قِنٌّ فَمَنْ شَاءَ أَمْ أَبَی (۵).

ص: ۱۵۶

۱- فی المصدر: جعفر بن محمّد بن الحسین الزهری. و فیه: عن إسرائیل.

۲- إرشاد المفید: ۱۹ فیه: لطیب موالیدهم.

۳- فی المصدر: سهیل و هو الصحیح.

۴- إرشاد المفید: ۱۹.

۵- الاستدراک: مخطوط.

**[ترجمه]کتاب استدراک: سیف بن عمیره از منصور بن حازم نقل کرد که از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می... فرمود: هر کس شیعه ما نباشد، به خدا قسم او برده و بنده است؛ می‌خواهد بپذیرد یا نپذیرد. - . استدراک، نسخه خطی ... -

ص: ۱۵۶

**[ترجمه]

باب ۶ ما ينفع حبهم فيه من المواطن و أنهم عليهم السلام يحضرون عند الموت و غيره و أنه يسأل عن ولايتهم في القبر*

الأخبار

«۱»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْمُفِيدُ عَنِ الْجِعَابِيِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ أَبِي عَوَانَةَ مُوسَى بْنِ يُوسُفَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ الْأَزْدِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ الْحَارِثِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام قَالَ: مَنْ أَحَبَّنِي رَآنِي يَوْمَ الْقِيَامَهِ حَيْثُ يُحِبُّ وَ مَنْ أَبْغَضَنِي رَآنِي يَوْمَ الْقِيَامَهِ حَيْثُ يَكْرَهُ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: حارث از علی بن ابی طالب علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هر که مرا دوست داشته باشد، روز قیامت مرا به طوری خواهد دید که مایل است و هر که مرا دشمن بدارد، در قیامت مرا طوری می بیند که مایل نیست. - . امالی طوسی: ۱۱۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْمُفِيدُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَالِدٍ الْمَرَاغِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ السَّبِيعِيِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَحْمَدَ الْبَزَّازِ عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَزَّازِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبَانِ بْنِ تَغْلِبَ عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام فَقَالَ مَا جَاءَ بِكَ فَقُلْتُ حُبِّي لَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ يَا حَارِثُ أَ تُحِبُّنِي فَقُلْتُ نَعَمْ وَ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ أَمَا لَوْ بَلَغَتْ نَفْسُكَ الْحُلْقُومَ رَأَيْتَنِي حَيْثُ تُحِبُّ وَ لَوْ رَأَيْتَنِي وَ أَنَا أَذُودُ الرِّجَالَ عَنِ الْحَوْضِ ذَوْدَ غَرِيبَهِ الْإِبِلِ لَرَأَيْتَنِي حَيْثُ تُحِبُّ وَ لَوْ رَأَيْتَنِي وَ أَنَا مَارٌّ عَلَى الصِّرَاطِ بِلِوَاءِ الْحَمْدِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَرَأَيْتَنِي حَيْثُ تُحِبُّ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: حارث همدانی گفت: خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسیدم و فرمود: چه چیز تو را به اینجا آورده؟ گفتم: محبت من به تو یا امیر المؤمنین! فرمود: حارث! مرا دوست می‌داری؟ عرض کردم: آری به خدا قسم یا امیرالمؤمنین! فرمود: وقتی جانت به گلویت برسد، مرا آن طور می بینی که دوست داری. اگر مرا ببینی که چگونه مردم را از حوض دور می کنم، مثل این که شتری غریبه را از آبشخور دور می کند، مرا آن طور می بینی که دوست می‌داری و اگر مرا مشاهده کنی

که از صراط می گذرم و پرچم حمد در دست من است، مقابل پیامبر اکرم مرا آن طور می بینی که دوست داری. - . امالی طوسی: ۳۰ - ۳۱ -

**[ترجمه]

توضیح

قال فی النهایه فلیذادن رجال عن حوضی أی لیطردن و قال فی غریبه الإبل هذا مثل و ذلک أن الإبل إذا وردت الماء فدخل فیها غریبه من غیرها ضربت و طردت حتی تخرج عنها.

ص: ۱۵۷

۱- أمالی ابن الشیخ: ۱۱۲.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۳۰ و ۳۱.

**[ترجمه]در نهایه گفته است: «فلیـذادنّ رجال عن حوضـی» یعنی طرد می‌کنـد و عبارت «غریبه الإبل» مثل است در جایی که شتری وارد بر آب شده و شتر دیگری از همان قافله داخل آن شود، آن را بزنند و طرد کنند تا از آن خارج شود .

ص: ۱۵۷

**[ترجمه]

«۳»

ل، الخصال لی، الأمالی للصدوق الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَحْمَدَ الْقُشَیْرِیِّ (۱) عَنِ الْمُغِیرَهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُهَلَّبِ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ (۲) عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ أَبِیهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهُ حُبِّی وَ حُبُّ أَهْلِ بَیْتِی نَافِعٌ فِی سَبْعَهِ مَوَاطِنَ أَهْوَالُهُنَّ عَظِیمَهٌ عِنْدَ الْوَفَاهِ وَ فِی الْقَبْرِ وَ عِنْدَ النُّشُورِ وَ عِنْدَ الْکِتَابِ وَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ عِنْدَ الْمِیزَانِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ (۳).

أقول: رواه فی الفردوس عن ابن شیرویه عن علی علیه السلام عن النبی صلی الله علیه و آله مثله سواء (۴).

**[ترجمه]خصال، امالی صدوق: جابر از حضـرت باقر، از پدرش علی بن حسین، از پدر خود علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: دوستی من و دوستی اهـل بیت من در هفت محـل سودمنـد است که بسیار هراس انگیزنـد: هنگـام مرگ، در قبر، هنگام نشور، در موقع نامه عمل، در هنگام حساب، در میزان و در صراط. - . خصال ۲ : ۱۲، امالی صدوق ... -

مؤلـف: همیـن روایـت را در «الفردوس» از ابـن شـیرویه، از علی علیه السّلام، از پیـامبر اکرم عینـا نقـل کرده است. - . فردوس الاخبار، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۴»

سن، المحاسنُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ غَیْرُهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ عَنْ أَبِیهِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ لَیَنْتَفِعُ بِهِ فِی سَبْعِ مَوَاطِنَ عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ عِنْدَ الْقَبْرِ وَ یَوْمَ الْحَشْرِ وَ عِنْدَ الْحَوْضِ وَ عِنْدَ الْمِیزَانِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ (۵).

**[ترجمه]محاسن: محمد بن فضل هاشـمی از پدرش نقل می‌کند که حضرت صادق علیه السّلام فرمود: دوستی با ما اهل بیت در هفت محـل سـود می بخشـد: در نزد خـدا، هنگـام مرگ، در قـبر، روز محشـر، در کنـار حوض، در میزان و در صـراط. - . محاسن: ۱۵۲ - ۱۵۳ -

**[ترجمه]

بیان

عنـد الله أی فی الـدنیا بقربه لـدیه أو اسـتجابه دعائه و قبول أعماله أو فی درجات الجنه أو عند الحضور عند الله للحساب فیکون أوفق بالخبر السابق.

**[ترجمه]«نزد خـدا» یعنی در دنیا با تقرب یافتن نزد خـدا یا به اسـتجابت دعا و قبول اعمالش یا در درجات بهشت و یا هنگام حاضر شدن برای حساب، در نتیجه با خبر قبلی بیشتر سازگار است.

**[ترجمه]

«۵»

کِتَابُ فَضَائِلِ الشِّیعَهِ، لِلصَّدُوقِ رَحِمَهُ اللَّهُ بِإِسْنَادِهِ عَنِ السَّکُونِیِّ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السـلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَثْبَتُکُمْ قَدَماً عَلَی الصِّرَاطِ أَشَدُّکُمْ حُبّاً لِأَهْلِ بَیْتِی (۶).

**[ترجمه]فضائل شیعه: به نقل از سکونی، از حضرت صادق، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل می‌کند که پیامبر اکرم فرمود: پایدارترین شما در صراط کسی است که بیشتر اهل بیت مرا دوست داشته باشد. - . فضائل شیعه: ۵ -

**[ترجمه]

«۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الثُّمَالِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ لِعَلِیٍّ علیه السلام مَا ثَبَّتَ اللَّهُ حُبَّکَ فِی قَلْبِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ فَزَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ عَلَی الصِّرَاطِ إِلَّا ثَبَتَ لَهُ قَدَمٌ حَتَّی أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِحُبِّکَ الْجَنَّهَ (۷).

۱- فی الخصال: محمّد بن أحمد القشیری.

۲- فی الخصال: عبد الغفار بن محمّد بن بکیر.

۳- الخصال ۲: ۱۲، الأمالی.

۴- فردوس الاخبار: مخطوط.

۵- المحاسن: ۱۵۲ و ۱۵۳.

۶- فضائل الشیعه: ۵.

۷- فضائل الشیعه: ۵.

**[ترجمه]فضائل شیعه: صدوق به اسناد خود از ابو حمزه ثمالی، از حضرت باقر، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله به علی علیه السّلام فرمود: خداوند محبت تو را در قلب مرد مسلمانی جای گیر نکرده، مگر این که در صراط اگر قدمش لغزید، پای دیگرش را محکم می‌نماید تا خداوند او را به واسطه محبت تو داخل بهشت می کند. - . فضائل شیعه: ۵ -

ص: ۱۵۸

**[ترجمه]

«۷»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ الْعَطَّارِ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ مَا بَيْنَ مَنْ يُحِبُّكَ وَ بَيْنَ أَنْ يَرَى مَا تَقَرُّ بِهِ عَيْنَاهُ إِلَّا أَنْ يُعَايِنَ الْمَوْتَ ثُمَّ تَلَا رَبَّنا أَخْرِجْنا نَعْمَلْ صالِحاً (۱) فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ فِي عَدَاوَتِهِ فَيُقَالُ لَهُمْ فِي الْجَوَابِ أَ وَ لَمْ نُعَمِّرْكُمْ ما يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَ جاءَكُمُ النَّذِيرُ وَ هُوَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله فَذُوقُوا فَما لِلظَّالِمِينَ لِآلِ مُحَمَّدٍ مِنْ نَصِيرٍ (۲) يَنْصُرُهُمْ وَ لَا يُنْجِيهِمْ مِنْهُ وَ لَا يَحْجُبُهُمْ عَنْهُ (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: عمر بن عبدالجبار از پدرش، از جدش علی بن جعفر، از برادرش موسی بن جعفر، از جدش علی بن حسین، از پدر خود، از جدش امیرالمؤمنین صلوات الله علیهم نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: یا علی! کسی که تو را دوست می‌دارد، فاصله اش با دیدن چیزی که موجب روشنی چشمش شود، همین قدر است که با مرگ رو به رو شود. بعد این آیه را خواند: «رَبَّنا أَخْرِجْنا نَعْمَلْ صالِحاً» {پروردگارا ما را بیرون بیاور تا کار شایسته کنیم} در ولایت علی، «غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ» {غیر از آنچه می کردیم} در عداوت آن جناب. در جواب آنها گفته می شود: «أَ وَ لَمْ نُعَمِّرْكُمْ ما يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَ جاءَكُمُ النَّذِيرُ» {مگر شما را [آن قدر] عمر دراز ندادیم که هر کس که باید در آن عبرت گیرد عبرت می گرفت و [آیا] برای شما هشداردهنده نیامد} که منظور پیامبر است. «فَذُوقُوا فَما لِلظَّالِمِينَ» به آل محمد «مِنْ نَصِيرٍ» - . فاطر / ۳۷ -

{پس بچشید که برای ستمگران یاوری نیست} که آنها را کمک کند و نجاتشان نمی دهد از آن و آنها را از این گرفتاری نگه دارد. - . کنز جامع الفوائد: ۲۵۴ -

**[ترجمه]

«۸»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره جَاءَ فِي تَأْوِيلِ أَهْلِ الْبَيْتِ علیهم السلام فِي حَدِيثِ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ (۴) فِي قَوْلِهِ

تَعَالَى فَلَوْ لا إِذا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ وَ أَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ إِلَى وَصِيِّ مُحَمَّدٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُبَشِّرُ وَلِيَّهُ بِالْجَنَّهِ وَ عَدُوَّهُ بِالنَّارِ وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ أَيْ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْكُمْ وَ لكِنْ لا تُبْصِرُونَ (۵) أَيْ لَا تَعْرِفُونَ (۶).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: در تفسیر اهل بیت علیهم السّلام، در حدیث احمد بن ابراهیم از ایشان - . در مصدر این گونه آمده است: فرمود «وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ» یعنی شکر شما، نعمتی را که خدا به شما روزی کرده و آنچه که به واسطه محمد و آل محمد بر شما منت نهاده است، «أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ» وصی او را. -

درباره آیه: «فَلَوْ لا إِذا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ * وَ أَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ» {پس چرا آن گاه که [جان شما] به گلو می رسد و در آن هنگام خود نظاره گرید} می نویسد: نگاه می‌کنید به وصی محمّد امیرالمؤمنین علیه السّلام که دوستش را به بهشت و دشمنش را به آتش بشارت می‌دهد. «وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ»، یعنی به امیرالمؤمنین، «مِنْكُمْ وَ لكِنْ لا تُبْصِرُونَ» - . واقعه / ۸۳ - ۸۵ -

{و ما به آن [محتضر] از شما نزدیک تریم ولی نمی بینید}، ولی شما نمی دانید. - . کنز جامع الفوائد: ۳۲۲ - ۳۳۳ -

**[ترجمه]

«۹»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره رُوِیَ عَنْ أَبِی نُبَاتَهَ قَالَ: دَخَلَ الْحَارِثُ الْهَمْدَانِیُّ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی نَفَرٍ مِنَ الشِّیعَهِ وَ کُنْتُ مَعَهُ فِیمَنْ دَخَلَ فَجَعَلَ الْحَارِثُ یَتَأَوَّدُ فِی مِشْیَتِهِ وَ یَخْبِطُ الْأَرْضَ بِمِحْجَنِهِ وَ کَانَ مَرِیضاً فَأَقْبَلَ عَلَیْهِ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ کَانَتْ لَهُ مِنْهُ

ص: ۱۵۹

۱- فی المصدر: «صالِحاً غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ» يعنى أن أعداءه إذا دخلوا النار قالوا:« ربنا اخرجنا نعمل صالحا ».

۲- فاطر: ۳۴ و ۳۵.

۳- کنز جامع الفوائد: ۲۵۴.

۴- فی المصدر: أحمد بن إبراهيم عنهم عليهم السلام قال: «وَ تَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ» أى شكركم النعمه التى رزقكم اللّه و ما من عليكم بمحمّد و آل محمد «أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ» بوصيه، فلو لا.

۵- الواقعه: ۸۲- ۸۵.

۶- کنز جامع الفوائد: ۳۲۲ و ۳۲۳.

مَنْزِلَهٌ وَ قَالَ کَیفَ تَجِدُکَ یَا حَارِثُ (۱) قَالَ نَالَ الدَّهْرُ (۲) مِنِّی وَ زَادَنِی أَوَداً وَ غَلِیلًا (۳) اخْتِصَامُ أَصْحَابِکَ بِبَابِکَ قَالَ فِیمَ قَالَ فِی شَأْنِکَ وَ الْبَلِیَّهِ مِنْ قِبَلِکَ فَمِنْ مُفْرِطٍ غَالٍ وَ مُبْغِضٍ قَالٍ وَ مِنْ مُتَرَدِّدٍ مُرْتَابٍ فَلَا یَدْرِی أَ یُقْدِمُ أَمْ یُحْجِمُ قَالَ فَحَسْبُکَ یَا أَخَا هَمْدَانَ أَلَا إِنَّ خَیْرَ شِیعَتِی النَّمَطُ الْأَوْسَطُ إِلَیْهِمْ یَرْجِعُ الْغَالِی وَ بِهِمْ یَلْحَقُ التَّالِی قَالَ لَوْ کَشَفْتَ فِدَاکَ أَبِی وَ أُمِّی الرَّیْبَ عَنْ قُلُوبِنَا وَ جَعَلْتَنَا فِی ذَلِکَ عَلَی بَصِیرَهٍ مِنْ أَمْرِنَا قَالَ فَذَکِّرْ فَإِنَّکَ امْرُؤٌ مَلْبُوسٌ عَلَیْکَ إِنَّ دِینَ اللَّهِ لَا یُعْرَفُ بِالرِّجَالِ بَلْ بِآیَهِ الْحَقِّ وَ الْآیَهُ الْعَلَامَهُ فَاعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ یَا حَارِثُ (۴) إِنَّ الْحَقَّ أَحْسَنُ الْحَدِیثِ وَ الصَّادِعَ بِهِ مُجَاهِدٌ وَ بِالْحَقِّ أُخْبِرُکَ فَأَرْعِنِی سَمْعَکَ ثُمَّ خَبِّرْ بِهِ مَنْ کَانَتْ لَهُ خَصَاصَهٌ مِنْ أَصْحَابِکَ أَلَا إِنِّی عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِهِ وَ صِدِّیقُهُ الْأَوَّلُ صَدَّقْتُهُ وَ آدَمُ بَیْنَ الرُّوحِ وَ الْجَسَدِ ثُمَّ إِنِّی صِدِّیقُهُ الْأَوَّلُ فِی أُمَّتِکُمْ حَقّاً فَنَحْنُ الْأَوَّلُونَ وَ نَحْنُ الْآخِرُونَ أَلَا وَ أَنَا خَاصَّتُهُ یَا حَارِ وَ خَالِصَتُهُ وَ صِفْوَتُهُ وَ وَصِیُّهُ وَ وَلِیُّهُ وَ صَاحِبُ نَجْوَاهُ وَ سِرِّهِ أُوتِیتُ فَهْمَ الْکِتَابِ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ وَ عِلْمَ الْقُرْآنِ (۵) وَ الْأَسْبَابَ وَ اسْتُودِعْتُ أَلْفَ مِفْتَاحٍ یَفْتَحُ کُلُّ مِفْتَاحٍ أَلْفَ بَابٍ (۶) یُفْضِی (۷) کُلُّ بَابٍ إِلَی أَلْفِ أَلْفِ عَهْدٍ وَ أُیِّدْتُ أَوْ قَالَ أُمْدِدْتُ بِلَیْلَهِ الْقَدْرِ نَفْلًا وَ إِنَّ ذَلِکَ لَیَجْرِی لِی وَ لِمَنِ اسْتُحْفِظَ مِنْ ذُرِّیَّتِی مَا جَرَی اللَّیْلُ وَ النَّهَارُ حَتَّی یَرِثَ اللَّهُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَیْهَا

۱- فی المصدر: یا حار.

۲- فی المصدر: منی یا أمیر المؤمنین.

۳- فی المصدر: أدواء و عللا.

۴- فی المصدر: یا حار.

۵- فی المصدر: و علم القرون و لعله الصحیح.

۶- فی المصدر: الف الف باب.

۷- فی المصدر: أفضی به الی کذا: بلغ و انتهی به إلیه ای ینتهی کل باب الی الف الف عهد.

وَ أَبَشِّرُکَ یَا حَارِ لَیَعْرِفُنِی وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ وَلِیِّی وَ عَدُوِّی فِی مَوَاطِنَ شَتَّی عِنْدَ الْمَمَاتِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ وَ عِنْدَ الْمُقَاسَمَهِ قَالَ وَ مَا الْمُقَاسَمَهُ قَالَ مُقَاسَمَهُ النَّارِ أَقْسِمُهَا صِحَاحاً (۱) أَقُولُ هَذَا وَلِیِّی وَ هَذَا عَدُوِّی ثُمَّ أَخَذَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بِیَدِ الْحَارِثِ وَ قَالَ یَا حَارِثُ أَخَذْتُ بِیَدِکَ کَمَا أَخَذَ بِیَدِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ لِی وَ قَدْ اشْتَکَیْتُ إِلَیْهِ حَسَدَهَ قُرَیْشٍ وَ الْمُنَافِقِینَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ أَخَذْتُ (۲) بِحُجْزَهٍ مِنْ ذِی الْعَرْشِ تَعَالَی وَ أَخَذْتَ یَا عَلِیُّ بِحُجْزَتِی وَ أَخَذَتْ ذُرِّیَّتُکَ بِحُجْزَتِکَ وَ أَخَذَ شِیعَتُکُمْ بِحُجَزِکُمْ (۳) فَمَا ذَا یَصْنَعُ اللَّهُ بِنَبِیِّهِ وَ مَا ذَا یَصْنَعُ نَبِیُّهُ بِوَصِیِّهِ وَ مَا ذَا یَصْنَعُ وَصِیُّهُ بِأَهْلِ بَیْتِهِ وَ شِیعَتِهِمْ خُذْهَا إِلَیْکَ یَا حَارِ قَصِیرَهٌ مِنْ طَوِیلَهٍ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَکَ مَا اکْتَسَبْتَ قَالَهَا ثَلَاثاً فَقَالَ الْحَارِثُ وَ قَامَ یَجُرُّ رِدَاءَهُ جَذَلًا (۴) مَا أُبَالِی وَ رَبِّی بَعْدَ هَذَا أَ لَقِیتُ الْمَوْتَ أَوْ لَقِیَنِی (۵).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: از ابن نباته روایت شده که گفت: حارث همدانی با چند نفر از شیعیان بر امیرالمؤمنین علیه السّلام وارد شد. من نیز با حارث بودم. حارث در راه رفتن خود خم و راست می‌شد و با عصای کج خود به زمین می کوبید، چون مریض بود. حارث در نزد علی مقام و منزلتی داشت. امیرالمؤمنین به او توجه کرد

ص: ۱۵۹

و فرمود: حارث! حالت چطور است؟ جواب داد: روزگار مرا فرسوده کرده و این خصومت و اظهار نظرهای مخالف اصحابت، ناراحتی و درد مرا افزون نموده. فرمود: در چه مورد؟ عرض کرد: در مورد مقام شما و گرفتاری که از این راه پیش آمده. یک دسته افراط می‌کنند و غالی هستند، گروهی نیز دشمن و نابکارند و یک دسته هم در شک و تردید به سر می برند و نمی دانند روی آورند یا برگردند. فرمود: برادر همدانی، کافی است! بهترین شیعیان و پیروان من میانه روها هستند. تندرو باید به سوی آنها برگردد و عقب مانده ها نیز خود را به آنها برسانند. عرض کرد: فدایت شوم! توضیح بیشتری بدهید تا شک و تردید از دل ما برود و ما را دارای بصیرت نمایی. فرمود: متوجه باش که تو آدمی هستی که امر بر تو مشتبه شده. دین خدا به وسیله اشخاص تشخیص داده نمی شود، بلکه باید با آیه حق تشخیص داده شود و آیه علامت است. وقتی حق را تشخیص دادی، اهل حق را نیز خواهی شناخت. ای حارث! بهترین سخن حق است و کسی که آشکارا بگوید مجاهد است. من یک واقعیت را برایت توضیح می‌دهم. درست گوش کن و بعد به دوستان خود که شایسته هستند اطلاع بده. بدان که من بنده خدا و برادر پیامبر و صدیق اول هستم که او را تصدیق کردم، وقتی آدم بین روح و جسد بود. آن گاه من واقعا صدیق اول در میان امت شما بودم. پس ما اول و آخریم. بدان که من دارای امتیازی مخصوص هستم. ای حارث! من برگزیده و وابسته مخصوص و وصی و ولی و صاحب سر و نجوای پیغمبرم. به من فهم کتاب و فصل خطاب و علم قرآن و اسباب داده شده. در اختیار من هزار کلید نهاده، هر کلیدی هزار درب را باز می‌کند و هر دربی بر یک میلیون پیمان می‌رسد. من تأیید شده‌ام یا مدد شده‌ام به اضافه آن با شب قدر، و این جریان برای من و ذریه ام که حافظ مقام امامت باشند خواهد بود، مادامی که شب و روز جریان دارد تا خداوند وارث زمین و هر چه در آن است شود.

ص: ۱۶۰

حارث! قسم به آن کس که دانه را شکافت و انسان را آفرید، به تو مژده می‌دهم که دوست و دشمنم مرا در چند جا خواهند دید: هنگام مرگ، در صراط، و موقع تقسیم کردن. پرسید: تقسیم کردن چه چیز؟ فرمود: تقسیم نمودن برای آتش به طور

صحیح. من می گویم: این دوست من است و این شخص دشمن من است. سپس امیرالمؤمنین علیه السّلام دست حارث را گرفت و فرمود حارث! دست تو را گرفتم، همان طوری که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله دست مرا گرفت، در حالی که من شکایت از حسادت قریش و منافقین کرده بودم، به من فرمود: روز قیامت من چنگ به لطف خدا می‌زنم و تو چنگ به دامن من و ذریه تو چنگ به دامن تو می‌زنند و شیعیانتان چنگ به دامن شما می زنند. خداوند با پیامبرش چه خواهد کرد؟ پیامبر با وصی خود چه خواهد کرد؟ وصی او با خاندان و شیعه خود چه خواهد کرد؟ حارث! این مختصر را از جریانی بزرگ به گوش بسپار. تو با کسی محشور خواهی شد که او را دوست می‌داری و هر چه انجام داده ای، نتیجه اش را خواهی برد. و این حرف را سه مرتبه تکرار کرد. حارث از جای حرکت کرد و در حالی که از شادی ردای خود را می کشید، گفت: قسم به خدا که دیگر بعد از این باکی ندارم، چه به ملاقات مرگ روم و چه مرگ به ملاقاتم بیاید! - . کنز جامع الفوائد: ۳۲۵ - ۳۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

فی القاموس أود کفرح اعوج و أودته فتأود عطفته فانعطف و آده الأمر بلغ منه المجهود و آد مال و رجع و تأود الأمر و تأداه ثقل علیه و قال خبط البعیر بیده الأرض کتخبطه و اختبطه وطئه شدیدا و قال المحجن کمنبر العصا المعوجه و قال الغلیل الحقد و الضغن و قال قلاه کرماه و رضیه أبغضه و کرهه و قال أحجم عنه کف أو نکص هیبه.

وَ فِی النِّهَایَهِ، فِی حَدِیثِ عَلِیٍّ علیه السلام خَیْرُ هَذِهِ الْأُمَّهِ النَّمَطُ الْأَوْسَطُ.

النمط الطریقه من الطرائق و الضروب یقال لیس هذا من ذلک النمط أی من ذلک الضرب و النمط الجماعه من الناس أمرهم واحد و فی القاموس أرعنی سمعک

۱- فی المصدر: اقسمها قسمه صحاحا.

۲- فی المصدر: أخذت أنت.

۳- فی المصدر: بحجزتکم.

۴- فی المصدر: جذلان.

۵- کنز جامع الفوائد: ۳۲۵، ۳۲۷.

و راعنی استمع لمقالی قوله نفلا أی زائدا علی ما تقدم و قال الجوهری الجذل بالتحریک الفرح.

**[ترجمه]در قاموس آمده: «أود» مانند «فرح» یعنی کج شد و «أوّدته فتأوّد» یعنی آن را کج کردم، پس کج شد. و «آده الامر» یعنی قدرت در او اثر کرد و «آد» یعنی برگشت و «تأوّد الأمر و تأدّاه» یعنی بر او سنگین شد. و «خبط البعیر بیده الارض کتخبّطه و اختبطه» یعنی آن را محکم کوبید. و «المحجن» مانند منبر یعنی عصای کج، و «الغلیل» یعنی حقد و کینه، و «قلاه» مانند «رماه و رضیه» یعنی آن را مبغوض دانست و از آن بدش آمد، و «أحجم عنه» یعنی خودداری کرد و رو برگرداند از هیبت. و در نهایه درباره حدیث علی علیه السّلام: «خیر هذه الامّة النّمط الاوسط» گفته است: «النّمط» یعنی راهی از راه‌ها و نوع‌ها. گفته می شود «لیس هذا من ذلک النّمط» یعنی از این نوع نیست، و «النّمط» یعنی گروهی از مردم که امرشان یکی است. و در قاموس گفته است: «أرعنی سمعک ص: ۱۶۱

و راعنی» یعنی سخنم را گوش کن و «نفلا» یعنی اضافه بر آنچه که گذشت. و جوهری گفته است: «الجذل» با حرکت یعنی شادی.

**[ترجمه]

«۱۰»

مَشَارِقُ الْأَنْوَارِ، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: حُبُّ أَهْلِ بَيْتِي يَنْفَعُ مَنْ أَحَبَّهُمْ فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ مَهُولَةٍ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ فِي الْقَبْرِ وَ عِنْدَ الْقِيَامِ مِنَ الْأَجْدَاثِ وَ عِنْدَ تَطَايُرِ الصُّحُفِ وَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ آمِنًا فِي هَذِهِ الْمَوَاطِنِ فَلْيَتَوَالَ عَلِيّاً بَعْدِي وَ لْيَتَمَسَّكْ بِالْحَبْلِ الْمَتِينِ وَ هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ عِتْرَتُهُ مِنْ بَعْدِهِ فَإِنَّهُمْ خُلَفَائِي وَ أَوْلِيَائِي عِلْمُهُمْ عِلْمِي وَ حِلْمُهُمْ حِلْمِي وَ أَدَبُهُمْ أَدَبِي وَ حَسَبُهُمْ حَسَبِي سَادَةُ الْأَوْلِيَاءِ وَ قَادَةُ الْأَتْقِيَاءِ وَ بَقِيَّةُ الْأَنْبِيَاءِ حَرْبُهُمْ حَرْبِي وَ عَدُوُّهُمْ عَدُوِّي (1).

**[ترجمه]مشارق الانوار: پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله فرمود: دوستی اهل بیت من در هفت محل هولناک برای دوستداران آنها سودمند است: هنگام مرگ، در قبر، موقعی که از قبرها بیرون می آیند، هنگام دادن نامه عمل، موقع حساب، در میزان و در صراط. هر که می‌خواهد در این اماکن در امان باشد، علی را دوست بدارد و به دستاویز محکم چنگ زند که همان علی بن ابی طالب و عترت اوست بعد از او. آنها جانشینان و اولیای منند؛ علم آنها علم من، حلمشان حلم من، ادبشان ادب من و نژادشان نژاد من است و سرور اولیا و رهبر اتقیا و یادگار انبیا هستند؛ جنگ با آنها جنگ با من و دشمن آنها، دشمن من است.
- . مشارق الانوار: ۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

أَعْلَامُ الدِّينِ، لِلدَّيْلَمِيِّ مِنْ كِتَابِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا بَلَغَتْ نَفْسُ أَحَدِكُمْ هَذِهِ وَ أَوْمَأَ

إِلَی حَلْقِهِ قِیلَ لَهُ أَمَّا مَا کُنْتَ تَحْذَرُ مِنْ هَمِّ الدُّنْیَا فَقَدْ أَمِنْتَهُ ثُمَّ یُعْطَی بِشَارَتَهُ.

**[ترجمه]اعلام الـدین دیلمی از کتاب حسـین بن سـعید به اسـناد خود از حضـرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: وقتی جـان هر کـدام از شـما به اینجـا برسـد (و بـا دست به حلق خود اشـاره کرد) به او می گوینـد دیگر در دنیا از هر چه می... ترسیدی، حالا در امانی. بعد به او بشارتش را می‌دهند.

**[ترجمه]

«۱۲»

وَ عَنْهُ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَشِّرْ شِیعَتَکَ وَ مُحِبِّیکَ بِخِصَالٍ عَشْرٍ أَوَّلُهَا طِیبُ مَوْلِدِهِمْ وَ ثَانِیهَا حُسْنُ إِیمَانِهِمْ وَ ثَالِثُهَا حُبُّ اللَّهِ لَهُمْ وَ الرَّابِعَهُ الْفُسْحَهُ فِی قُبُورِهِمْ وَ الْخَامِسَهُ نُورُهُمْ یَسْعَی بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَ السَّادِسَهُ نَزْعُ الْفَقْرِ مِنْ بَیْنِ أَعْیُنِهِمْ وَ غِنَی قُلُوبِهِمْ وَ السَّابِعَهُ الْمَقْتُ مِنَ اللَّهِ لِأَعْدَائِهِمْ وَ الثَّامِنَهُ الْأَمْنُ مِنَ الْبَرَصِ وَ الْجُذَامِ وَ التَّاسِعَهُ انْحِطَاطُ الذُّنُوبِ وَ السَّیِّئَاتِ عَنْهُمْ وَ الْعَاشِرَهُ هُمْ مَعِی فِی الْجَنَّهِ وَ أَنَا مَعَهُمْ فَ طُوبی لَهُمْ وَ حُسْنُ مَآبٍ

**[ترجمه]از امام صادق، از پدرانش، از پیامبر اکرم صلوات الله علیهم نقل شده که به امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: یا علی! شیعیان و محبان خود را بشارت به ده امتیاز بـده: اول پاکی ولادت، دوم حسن ایمان، سوم دوستی خـدا با آنها، چهارم وسعت قبر، پنجم نور آنها رو به رویشان می درخشـد، شـشم فقر از دیده آنها برداشـته شده و دل‌هایشان غنی است، هفتم خشم خدا با دشـمنانشان، هشـتم ایمن بودن از برص و جـذام، نهم ریختن گنـاه هـا و خطاهـا از ایشان و دهم آنها در بهشت با مننـد و من با آنهایم. خوشا به حال آنها، چه عاقبت خوبی دارند!

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ رَوَی جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: بَیْنَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذَا الْتَفَتَ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ یَا أَبَا الْحَسَنِ هَذَا جَبْرَئِیلُ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی أَعْطَی شِیعَتَکَ وَ مُحِبِّیکَ سَبْعَ خِصَالٍ الرِّفْقَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ الْأُنْسَ عِنْدَ الْوَحْشَهِ وَ النُّورَ عِنْدَ الظُّلْمَهِ

۱- مشارق الأنوار: ۶۷.

وَ الْأَمْنَ عِنْدَ الْفَزَعِ وَ الْقِسْطَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ الْجَوَازَ عَلَى الصِّرَاطِ وَ دُخُولَ الْجَنَّةِ قَبْلَ النَّاسِ يَسْعى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ

**[ترجمه]جابر بن عبداللّه گفت: خدمت پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله بودیم. آن جناب رو به جانب علی علیه السّلام کرد و فرمود: یا ابا الحسن! این جبرئیل است که می گوید خداوند شیعیان و محبان تو را هفت امتیاز بخشیده: رفق و مدارا هنگام مرگ، آرامش هنگام وحشت، نور در تاریکی ص: ۱۶۲

و در امان بودن هنگام ترس، دادگری در میزان، عبور از صراط، داخل شدن در بهشت پیش از مردم، و این که نورشان پیشاپیش آنها می درخشد.

**[ترجمه]

«۱۴»

وَ رَوَى جَابِرٌ أَيْضاً عَنْهُ صلى الله عليه و آله قَالَ: مَنْ أَحَبَّ الْأَئِمَّةَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَهِ فَلَا يَشُكَّنَّ أَحَدٌ أَنَّهُ فِي الْجَنَّهِ فَإِنَّ فِي حُبِّ أَهْلِ بَيْتِي عِشْرِينَ خَصْلَهً عَشْرٌ فِي الدُّنْيَا وَ عَشْرٌ فِي الْآخِرَهِ أَمَّا فِي الدُّنْيَا فَالزُّهْدُ وَ الْحِرْصُ عَلَى الْعَمَلِ وَ الْوَرَعُ فِي الدِّينِ وَ الرَّغْبَهُ فِي الْعِبَادَهِ وَ التَّوْبَهُ قَبْلَ الْمَوْتِ وَ النَّشَاطُ فِي قِيَامِ اللَّيْلِ وَ الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ الْحِفْظُ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نَهْيِهِ وَ التَّاسِعَهُ بُغْضُ الدُّنْيَا وَ الْعَاشِرَهُ السَّخَاءُ وَ أَمَّا فِي الْآخِرَهِ فَلَا يُنْشَرُ لَهُ دِيوَانٌ وَ لَا يُنْصَبُ لَهُ مِيزَانٌ وَ يُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَ يُكْتَبُ لَهُ بَرَاءَهٌ مِنَ النَّارِ وَ يُبَيَّضُ وَجْهُهُ وَ يُكْسَى مِنْ حُلَلِ الْجَنَّهِ وَ يُشَفَّعُ فِي مِائَهٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَهِ وَ يُتَوَّجُ مِنْ تِيجَانِ الْجَنَّهِ الْعَاشِرَهُ دُخُولُ الْجَنَّهِ بِغَيْرِ حِسَابٍ فَطُوبَى لِمُحِبِّ أَهْلِ بَيْتِي.

**[ترجمه]جابر نیز از پیامبر نقل کرده که فرمود: هر کس ائمه از اهل بیت مرا دوست بدارد، به خیر دنیا و آخرت رسیده است. پس هیچ کس شک نکند که در بهشت است، زیرا در محبت اهل بیت من بیست امتیاز است، ده تا در دنیا و ده تا در آخرت. اما در دنیا: زهد، حرص بر عمل، ورع در دین، رغبت در عبادت، توبه قبل از مرگ، نشاط در شب زنده داری، نا امیدی از آنچه که در دست مردم است، نگه داشتن امر خدا، نهی او، بغض دنیا و دهمی سخاوت. اما در آخرت: نامه عملی برای او گشوده نمی شود، میزانی برای او قرار داده نمی شود، نامه عملش به دست راستش داده شده، به او برات آزادی از آتش داده شده، از زیورهای بهشتی به او پوشانده شده، درباره صد نفر از خاندانش شفاعت می کند، خدا با نظر رحمت به او می نگرد، از تاج های بهشتی بر سر می گذارد و دهمی داخل شدن در بهشت بدون حساب. پس خوشا به حال دوستدار اهل بیت من!

**[ترجمه]

«۱۵»

وَ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَدِ اسْتَحْيَيْتُ مِمَّا أُكَرِّرُ هَذَا الْكَلَامَ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا بَيْنَ أَحَدِكُمْ وَ بَيْنَ أَنْ يَغْتَبِطَ أَنْ تَبْلُغَ نَفْسُهُ هَاهُنَا وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى حَنْجَرَتِهِ يَأْتِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ عَلِيٌّ عليه السلام فَيَقُولَانِ لَهُ أَمَّا مَا كُنْتَ

تَخَافُ فَقَدْ آمَنَکَ اللَّهُ مِنْهُ وَ أَمَّا مَا کُنْتَ تَرْجُو فَأَمَامَکَ فَأَبْشِرُوا (۱) أَنْتُمُ الطَّیِّبُونَ وَ نِسَاؤُکُمُ الطَّیِّبَاتُ کُلُّ مُؤْمِنَهٍ حَوْرَاءُ عَیْنَاءُ کُلُّ مُؤْمِنٍ صِدِّیقٌ شَهِیدٌ.

**[ترجمه]ابن ابی یعفور گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: من خجالت می کشم از زیاد تکرار کردن این سخن برای شما. فاصله بین شما و بین این که حسرتتان را بخورند، همین قدر است که جان شما به اینجا برسد (و با دست به حنجره خود اشاره کرد). پیامبر اکرم و علی مرتضی علیهما السّلام پیش او می آیند و به او می گویند: از آنچه می‌ترسیدی خداوند به تو امان داد و آنچه که به آن امیدوار بودی، در پیش روی تو است. مژده باد شما را! شما طیبین هستید و زنانتان طیبات. هر زن مؤمنی حوریه ای است زیبا و هر مرد مؤمنی صدیق و شهید.

**[ترجمه]

«۱۶»

وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِأَصْحَابِهِ ابْتِدَاءً مِنْهُ أَحْبَبْتُمُونَا وَ أَبْغَضَنَا النَّاسُ وَ صَدَّقْتُمُونَا وَ کَذَّبَنَا النَّاسُ وَ وَصَلْتُمُونَا وَ جَفَانَا النَّاسُ فَجَعَلَ اللَّهُ مَحْیَاکُمْ مَحْیَانَا وَ مَمَاتَکُمْ مَمَاتَنَا أَمَا وَ اللَّهِ مَا بَیْنَ الرَّجُلِ مِنْکُمْ وَ بَیْنَ أَنْ یُقِرَّ اللَّهُ عَیْنَهُ إِلَّا أَنْ تَبْلُغَ نَفْسُهُ هَذَا الْمَکَانَ وَ أَوْمَأَ إِلَی حَلْقِهِ فَمَدَّ الْجِلْدَهَ ثُمَّ أَعَادَ ذَلِکَ فَوَ اللَّهِ مَا رَضِیَ حَتَّی حَلَفَ فَقَالَ وَ اللَّهِ

۱- الظاهر أنّه و ما بعده من کلام أبی عبد اللّه علیه السّلام.

الَّذِی لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَحَدَّثَنِی أَبِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ بِذَلِکَ أَنَّ النَّاسَ أَخَذُوا هَاهُنَا وَ هَاهُنَا وَ إِنَّکُمْ أَخَذْتُمْ حَیْثُ أَخَذَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَ مِنْ عِبَادِهِ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله وَ اخْتَرْتُمْ خِیَرَةَ اللَّهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَی الْأَسْوَدِ وَ الْأَبْیَضِ وَ إِنْ کَانَ حَرُورِیّاً وَ إِنْ کَانَ شَامِیّاً.

**[ترجمه]حضرت صادق علیه السّلام ابتدا به یاران خود فرمود: شما ما را دوست داشتید، با این که مردم دشمن ما بودند و ما را تصدیق کردید، مردم تکذیب نمودند، به ما پیوستید، مردم به ما جفا کردند. خدا زندگی شما را زندگی ما و مرگتان را مرگ ما قرار داده. به خدا قسم فاصله بین یکی از شما تا این که خدا چشمش را روشن کند، همین قدر است که جانش به اینجا برسد. و با دست به گلوی خود اشاره کرد و پوست آن را کشید و باز تکرار کرد. اما راضی نشد، تا این که سوگند یاد کرد و فرمود: قسم به آن خدایی

ص: ۱۶۳

که جز او پروردگاری نیست، پدرم حضرت باقر این را برایم نقل کرد: مردم این طرف و آن طرف رفتند، شما راهی که خدا می خواست از پیش گرفتید. خداوند از بین بندگان خود محمّد صلّی اللّه علیه و آله را انتخاب کرد، شما هم برگزیده خدا را انتخاب کردید. از خدا بترسید و امانت ها را برسانید به سیاه و سفید، چه از خوارج باشد یا شامی.

**[ترجمه]

«۱۷»

وَ عَنْ عَبْدِ الرَّحِیمِ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّمَا یَغْتَبِطُ أَحَدُکُمْ حِینَ تَبْلُغُ نَفْسُهُ هَاهُنَا فَیَنْزِلُ عَلَیْهِ مَلَکٌ فَیَقُولُ أَمَّا مَا کُنْتَ تَرْجُو فَقَدْ أُعْطِیتَهُ وَ أَمَّا مَا کُنْتَ تَخَافُهُ فَقَدْ أَمِنْتَ مِنْهُ فَیُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَی مَنْزِلِهِ مِنَ الْجَنَّةِ فَیُقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَی مَسْکَنِکَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ انْظُرْ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ هُمْ رُفَقَاؤُکَ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَی الَّذِینَ آمَنُوا وَ کانُوا یَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْری فِی الْحَیاةِ الدُّنْیا وَ فِی الْآخِرَةِ (۱)

**[ترجمه]عبدالرحیم گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من فرمود: همانا حسرت شما را می خورند وقتی جان شما به اینجا برسد. ملک الموت بر او نازل می شود و به او می‌گوید که آنچه امیدوار بودی به تو دادند و از آنچه می ترسیدی، در امان هستی. دربی برایش می گشاید از منزلش به بهشت و به او گفته می شود: نگاه کن به جایگاه خود در بهشت! ببین این پیامبر اکرم است و فلان و فلان و فلان که از رفقای تو بودند. این آیه همین مطلب را می فرماید: «الَّذِینَ آمَنُوا وَ کانُوا یَتَّقُونَ * لَهُمُ الْبُشْری فِی الْحَیاةِ الدُّنْیا وَ فِی الْآخِرَةِ». - . یونس / ۶۳ - ۶۴ - {همانان که ایمان آورده و پرهیزگاری ورزیده اند در زندگی دنیا و در آخرت مژده برای آنان است.}

**[ترجمه]

«۱۸»

وَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: وَ اللَّهِ إِنَّکُمْ لَعَلَی دِینِ اللَّهِ وَ دِینِ مَلَائِکَتِهِ وَ إِنَّکُمْ وَ اللَّهِ لَعَلَی الْحَقِّ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ کُفُّوا أَلْسِنَتَکُمْ وَ صَلُّوا فِی مَسَاجِدِکُمْ وَ عُودُوا مَرْضَاکُمْ فَإِذَا تَمَیَّزَ النَّاسُ فَتَمَیَّزُوا فَإِنَّ ثَوَابَکُمْ لَعَلَی اللَّهِ وَ إِنَّ أَغْبَطَ مَا تَکُونُونَ إِذَا بَلَغَتْ نَفْسُ أَحَدِکُمْ إِلَی هَذِهِ وَ أَوْمَأَ إِلَی حَلْقِهِ قَرَّتْ عَیْنُهُ.

**[ترجمه]صفوان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: به خدا قسم شما بر دین خدا و دین ملائکه هستید؛ به خدا قسم شما بر حق هستید. از خدا بترسید و زبان خود را نگه دارید، نماز را در مسجدهایتان بخوانید و عیادت از مریض- هایتان بکنید. وقتی مردم راهی را در پیش گرفتند شما طفره نروید. ثواب شما را خدا می‌دهد. بیشترین موقعی که بر شما حسرت می خورند، زمانی است که جان شما به اینجا برسد (و به گلوی خود اشاره کرد)، چشمش روشن می شود.

**[ترجمه]

«۱۹»

وَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لِلْحَارِثِ الْأَعْوَرِ لَیَنْفَعَنَّکَ حُبُّنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ عِنْدَ نُزُولِ مَلَکِ الْمَوْتِ وَ عِنْدَ مُسَاءَلَتِکَ فِی قَبْرِکَ وَ عِنْدَ مَوْقِفِکَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]جابر جعفی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام به حارث اعور فرمود: محبت ما در سه جا تو را سود می بخشد: هنگام نزول ملک الموت، هنگام پرسش در قبر و هنگام ایستادن در پیشگاه پروردگار. - . اعلام الدین، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۲۰»

کِتَابُ الْمُحْتَضَرِ، لِلْحَسَنِ بْنِ سُلَیْمَانَ نَاقِلًا مِنْ کِتَابٍ جَمَعَهُ السَّیِّدُ حَسَنُ بْنُ کَبْشٍ الْحُسَیْنِیُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْمُفِیدِ رَفَعَ الْحَدِیثَ إِلَی أُمِّ سَلَمَهَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ إِخْوَانُکَ یَفْرَحُونَ فِی أَرْبَعَهِ مَوَاطِنَ عِنْدَ خُرُوجِ أَنْفُسِهِمْ وَ أَنَا وَ أَنْتَ شَاهِدُهُمْ وَ عِنْدَ الْمُسَاءَلَهِ فِی قُبُورِهِمْ وَ عِنْدَ الْعَرْضِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ (۳).

**[ترجمه]کتاب محتضر حسن بن سلیمان، از کتابی که سید حسن بن کبش حسینی آن را جمع آوری کرده، با اسناد خود از مفید، سند را به ام سلمه می رساند که نقل می کند: پیامبر اکرم به علی علیه السّلام فرمود: یا علی! برادرانت در چهار جا خوشحال می‌شوند: هنگام جان دادن من که تو شاهد حال آنهاییم؛ موقع پرسش در قبر؛ هنگام عرض اعمال؛ و در هنگام صراط. - . محتضر: ۱۵ -

**[ترجمه]

«۲۱»

قَالَ وَ مِمَّا رَوَاهُ لِیَ السَّیِّدُ الْجَلِیلُ بَهَاءُ الدِّیْنِ عَلِیُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِیدِ الْحُسَیْنِیُ

۱- یونس: ۶۳ و ۶۴.

۲- اعلام الدین: مخطوط.

۳- المحتضر: ۱۵.

بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْكَشِّيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ رَفَعَهُ إِلَى سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ حَضَرَ أَحَدَ ابْنَيْ سَابُورَ وَ كَانَ لَهُمَا وَرَعٌ وَ إِخْبَاتٌ فَمَرِضَ أَحَدُهُمَا وَ لَا أَحْسَبُهُ إِلَّا زَكَرِيَّا بْنَ سَابُورَ قَالَ فَحَضَرْتُهُ عِنْدَ مَوْتِهِ قَالَ فَبَسَطَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ بَسَطْتُ يَدِي يَا عَلِيُّ قَالَ فَقَصَصْتُ ذَلِكَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثُمَّ قُمْتُ عَنْهُ فَأَتْبَعَنِي رَسُولَهُ فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ أَخْبِرْنِي خَبَرَ الرَّجُلِ الَّذِي حَضَرْتَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ أَيَّ شَيْءٍ سَمِعْتَهُ يَقُولُ قُلْتُ بَسَطَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ بَسَطْتُ يَدِي يَا عَلِيُّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَآهُ وَ اللَّهِ رَآهُ وَ اللَّهِ (۱).

**[ترجمه]ص: ۱۶۴

سعید بن یسار نزد یکی از دو پسر شاهپور بود که هر دو با ورع و با تقوا بودند. یکی از آن دو مریض بود و گمان می کنم زکریا بود. گفت: هنگام مرگ من در کنار بسترش بودم. دست خود را گشود و بعد گفت: دستم را گشودم یا علی! من این جریان را برای حضرت صادق علیه السّلام نقل کردم و از جای حرکت کرده و رفتم. چیزی نگذشت که شخصی را از پی من فرستاد. خدمتش رسیدم و فرمود: بگو آن مرد چه می گفت؟ گفتم: دستش را گشود و بعد گفت: یا علی دستم را گشودم! حضرت صادق علیه السّلام فرمود: به خدا قسم او را دیده، به خدا قسم او را دیده! - . محتضر ... -

**[ترجمه]

«۲۲»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي أَحْمَدُ بْنُ عُبْدُونٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ وَ جَلَسْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَأَلَنَا مَنْ أَنْتُمْ قُلْنَا مِنْ أَهْلِ الْكُوفَهِ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ بَلَدٍ مِنَ الْبُلْدَانِ أَكْثَرُ مُحِبّاً لَنَا مِنَ الْكُوفَهِ ثُمَّ هَذِهِ الْعِصَابَهُ خَاصَّهً إِنَّ اللَّهَ هَدَاكُمْ لِأَمْرٍ جَهِلَهُ النَّاسُ أَحْبَبْتُمُونَا وَ أَبْغَضَنَا النَّاسُ وَ صَدَّقْتُمُونَا وَ كَذَّبَنَا النَّاسُ وَ اتَّبَعْتُمُونَا وَ خَالَفَنَا النَّاسُ فَجَعَلَ اللَّهُ مَحْيَاكُمْ مَحْيَانَا وَ مَمَاتَكُمْ مَمَاتَنَا فَأَشْهَدُ عَلَى أَبِي أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ مَا بَيْنَ أَحَدِكُمْ وَ بَيْنَ أَنْ يَرَى مَا تَقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ أَوْ يَغْتَبِطَ (۲) إِلَّا أَنْ تَبْلُغَ نَفْسُهُ هَاهُنَا ثُمَّ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ ثُمَّ قَالَ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَ جَعَلْنا لَهُمْ أَزْواجاً وَ ذُرِّيَّهً فَنَحْنُ ذُرِّيَّهُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله (۳).

ص: ۱۶۵

۱- المحتضر.

۲- في المصدر: و يغتبط.

۳- أمالي الشيخ: ۶۷.

**[ترجمه]امالی طوسی: عبداللَّه بن ولید گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدیم، سلام کردیم و نشستیم. سؤال کرد: شما که هستید؟ گفتیم: از اهالی کوفه هستیم. فرمود: در هیچ شهری بیشتر از کوفه ما دوست نداریم. این گروه مورد عنایت خاص هستند. خداوند شما را هدایت کرد به امری که مردم جاهل به آن هستند. ما را دوست دارید، با این که مردم دشمن مایند و تصدیق ما را کردید، وقتی مردم تکذیب کردند، پیرو ما شدید، در صورتی که مردم با ما مخالفت کردند. خداوند زندگی شما را زندگی ما و مرگتان را مرگ ما قرار داد. من گواهی می دهم که پدرم می فرمود: فاصله بین یکی از شما تا روشن شدن چشمش یا این که مورد حسرت قرار گیرد، همین قدر است که جانش به اینجا برسد. آن گاه با دست به حلق خود اشاره کرد. سپس فرمود: خداوند در قرآن می فرماید: «وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَ جَعَلْنا لَهُمْ أَزْواجاً وَ ذُرِّيَّةً» - . رعد / ۳۸ -

{و قطعا پیش از تو [نیز] رسولانی فرستادیم و برای آنان زنان و فرزندانی قرار دادیم} ما ذریه پیامبر اکرمیم صلّی اللَّه علیه و آله. - . امالی طوسی: ۶۷ -

ص: ۱۶۵

**[ترجمه]

باب ۷ أنه لا تقبل الأعمال إلا بالولایه

الآیات

إبراهيم: «مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمالُهُمْ كَرَمادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عاصِفٍ لا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلى شَيْ ءٍ ذلِكَ هُوَ الضَّلالُ الْبَعِيدُ»(۲۱)

طه: «وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى»(۸۴)

(و قال تعالی): «وَ مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلا يَخافُ ظُلْماً وَ لا هَضْماً»(۱۱۲)

lt;meta info="- مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمالُهُمْ كَرَمادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عاصِفٍ لا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلى شَيْ ءٍ ذلِكَ هُوَ الضَّلالُ الْبَعِيدُ. - . ابراهیم / ۱۸ -

{مثل کسانی که به پروردگار خود کافر شدند کردارهایشان به خاکستری می ماند که بادی تند در روزی طوفانی بر آن بوزد از آنچه به دست آورده اند هیچ [بهره ای] نمی توانند برد این است همان گمراهی دور و دراز.}

- وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى. - . طه / ۸۲ -

{و به یقین من آمرزنده کسی هستم که توبه کند و ایمان بیاورد و کار شایسته نماید و به راه راست راهسپر شود.}

- وَ مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلا يَخافُ ظُلْماً وَ لا هَضْماً. -. طه / ۱۱۲ -

{و هر کس کارهای شایسته کند در حالی که مؤمن باشد نه از ستمی می هراسد و نه از کاسته شدن [حقش].}

**[ترجمه]

تفسیر

حکم الله تعالی فی الآیه الأولی بکون أعمال الکفار باطله و الأخبار المستفیضه وردت بإطلاق الکافر علی المخالفین لإنکارهم النصوص علی الأئمه علیهم السلام.

و روی علی بن إبراهیم فی تفسیر تلک الآیه أنه قال من لم یقر بولایه أمیر المؤمنین بطل عمله مثل الرماد الذی تجی ء الریح فتحمله. (۱).

و فسر الاهتداء فی الآیه الثانیه فی کثیر من الأخبار بالاهتداء إلی الولایه و أما الإیمان فی الآیه الثالثه فلا ریب فی أن الولایه داخله فیه فشرط الله تعالی الإیمان فی کون الأعمال الصالحه أسبابا (۲) لعدم خوف الظلم بمنع ثواب یستحقه و الهضم أی الکسر منه بنقصان.

و قال ابن عباس لا یخاف أن یزاد علی سیئاته و لا ینقص من حسناته و الهضم فی اللغه الکسر و النقص و اعلم أن الإمامیه أجمعوا علی اشتراط صحه الأعمال و قبولها بالإیمان الذی من جملته الإقرار بولایه جمیع الأئمه علیهم السلام و إمامتهم و الأخبار

۱- تفسیر القمّیّ: ۳۴۵.

۲- فی نسخه: سببا.

الداله علیه متواتره بین الخاصه و العامه.

**[ترجمه]حکم خدا در آیه اولی به این که اعمال کفار باطل است و اخبار زیادی وارد شده به اطلاق کافر بر مخالفین، به خاطر انکار نصوص بر ائمه علیهم السّلام توسط آنها.

و علی بن ابراهیم در تفسیر این آیه گفته است: هر کس اقرار به ولایت امیرالمؤمنین علیه السّلام نداشته باشد، عملش باطل است؛ مانند خاکستری که بادی بر آن بوزد و آن را از هم بپاشد. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۳۴۵ -

هدایت را در آیه دوم، در بیشتر اخبار تفسیر به هدایت به ولایت نموده اند، اما ایمان در آیه سوم شکی نیست که ولایت داخل در ایمان است. خداوند ایمان را شرط کرده در اعمال صالحه‌ای که سبب نترسیدن از ظلم شود نسبت به جلوگیری از ثوابی که شایسته آن است، و «الهضم» یعنی کم شدن از آن به نقصانی.

ابن عباس گفته: نمی‌ترسد از این که بر گناهانش بیفزایند و از حسناتش کم کنند. «الهضم» در لغت به معنی کم کردن و نقص است. بدان که دانشمندان شیعه شرط صحت اعمال و قبولی آن را ایمان می‌دانند که یک قسمت ایمان اقرار به ولایت تمام ائمه علیهم السّلام و امامت ایشان است. اخباری که

ص: ۱۶۶

دلالت بر این معنی دارند، متواتر است بین شیعه و سنی.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، تفسیر القمی فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِهِ تَعَالَی فَلا یَخافُ ظُلْماً وَ لا هَضْماً أَیْ لَا یَنْقُصُ مِنْ عَمَلِهِ شَیْئاً وَ أَمَّا ظُلْماً یَقُولُ لَنْ یَذْهَبَ بِهِ (۱).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: در روایت ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام درباره آیه «فَلا یَخافُ ظُلْماً وَ لا هَضْماً» می‌نویسد: یعنی از عملش کم نمی شود و اما منظور از ظلم، یعنی اعمالش از بین نمی‌رود. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۴۲۵ -

**[ترجمه]

«۲»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ نَاتَانَه عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ السَّابَاطِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا یُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ إِذَا وَقَفَ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ عَنِ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَاتِ وَ عَنِ الزَّکَاهِ الْمَفْرُوضَهِ وَ عَنِ الصِّیَامِ الْمَفْرُوضِ وَ عَنِ الْحَجِّ الْمَفْرُوضِ وَ عَنْ وَلَایَتِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَإِنْ أَقَرَّ بِوَلَایَتِنَا ثُمَّ مَاتَ عَلَیْهَا قُبِلَتْ مِنْهُ صَلَاتُهُ وَ صَوْمُهُ وَ زَکَاتُهُ وَ حَجُّهُ وَ إِنْ لَمْ یُقِرَّ بِوَلَایَتِنَا بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ لَمْ یَقْبَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْهُ شَیْئاً مِنْ أَعْمَالِهِ (۲).

**[ترجمه]امالی صدوق: ساباطی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: زمانی که بنده در پیشگاه خدا می ایستد، اولین چیزی که از آن سؤال می‌شود، نمازهای واجب، زکات واجب، روزه واجب، حج واجب و ولایت ما خانواده است .

اگر اقرار به ولایت ما کرد و بر همین اعتقاد مرد، نماز و روزه و زکات و حج او قبول می شود، اما اگر اقرار به ولایت ما نکرد، در پیشگاه پروردگار هیچ یک از اعمالش را قبول نخواهد شد. - . امالی صدوق: ۱۵۴ - ۱۵۵ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، الأمالی للصدوق عَلِیُّ بْنُ عِیسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ مَاجِیلَوَیْهِ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ: نَزَلَ جَبْرَئِیلُ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فَقَالَ یَا مُحَمَّدُ السَّلَامُ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَ یَقُولُ خَلَقْتُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَ مَا فِیهِنَّ وَ الْأَرَضِینَ السَّبْعَ وَ مَنْ عَلَیْهِنَّ وَ مَا خَلَقْتُ مَوْضِعاً أَعْظَمَ مِنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ وَ لَوْ أَنَّ عَبْداً دَعَانِی هُنَاکَ مُنْذُ خَلَقْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ ثُمَّ لَقِیَنِی جَاحِداً لِوَلَایَهِ عَلِیٍّ لَأَکْبَبْتُهُ فِی سَقَرَ (۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: محمّد بن جعفر بن محمّد از پدرش، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل کرد که جبرئیل بر پیامبر اکرم نازل شد و گفت: یا محمّد! خداوند سلام می‌رساند و می گوید: آسمان های هفتگانه و آنچه در آنها است و زمین های هفتگانه و هر چه در آنها است را آفریدم، محلی را عظیم تر از رکن و مقام نیافریده ام، اگر بنده ای از اول خلقت آسمان ها و زمین ها مرا در آنجا بخواند، سپس با انکار ولایت علی به ملاقات من بیاید، او را به رو در آتش جهنم می اندازم. - . امالی صدوق: ۲۹۰ -

**[ترجمه]

«۴»

لی، الأمالی للصدوق الْعَطَّارُ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ عَنْ حَفْصٍ عَنِ الصَّادِقِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَقُولُ لَا خَیْرَ فِی الدُّنْیَا إِلَّا لِأَحَدِ رَجُلَیْنِ رَجُلٍ یَزْدَادُ کُلَّ یَوْمٍ إِحْسَاناً وَ رَجُلٍ یَتَدَارَکُ (۴) سَیِّئَتَهُ بِالتَّوْبَهِ

۱- تفسير القمّيّ: ۴۲۵ فيه: شي ء.

۲- أمالی الصدوق: ۱۵۴ و ۱۵۵.

۳- أمالی الصدوق: ۲۹۰.

۴- فی نسخه: منيته و هو يوافق ما فی المحاسن، و فی الخصال: ذنبه.

وَ أَنَّى لَهُ بِالتَّوْبَهِ وَ اللَّهِ لَوْ سَجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتَ (۱).

ل، الخصال أبی و ابن الولید معا عن سعد مثله (۲)

- سن، المحاسن الأصفهانی مثله (۳).

**[ترجمه]امالی صدوق: حفص از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: علی علیه السّلام می گفت: بهره ای در دنیا نیست، مگر برای یکی از دو نفر: شخصی که هر روز بر کارهای نیکش بیفزاید و کسی که گناهش را با توبه جبران کند.

ص: ۱۶۷

چطور می‌تواند توبه کند؟ به خدا قسم اگر سجده کند تا گردنش قطع شود، خداوند از او نخواهد پذیرفت مگر با ولایت ما اهل بیت. - . امالی صدوق: ۳۹۵ - ۳۹۶ -

خصال: پدرم و ابن ولید هر دو از سعد همین روایت را نقل کرده اند. - . امالی صدوق ۱ : ۲۲ -

محاسن: از اصفهانی همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۲۲۴ -

**[ترجمه]

«۵»

فس، تفسیر القمی جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحِيمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ مَنْ خَالَفَكُمْ وَ إِنْ تَعَبَّدَ (۴) وَ اجْتَهَدَ مَنْسُوبٌ إِلَى هَذِهِ الْآيَهِ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَهٌ عامِلَهٌ ناصِبَهٌ تَصْلى ناراً حامِيَهً (۵)

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابو حمزه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می فرمود: هر کس مخالف شما باشد، گرچه پیوسته عبادت کند و کوشش نماید، مشمول این آیه می شود: «وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خاشِعَهٌ * عامِلَهٌ ناصِبَهٌ * تَصْلى ناراً حامِيَهً» - . غاشیه / ۲ - ۴ -

{در آن روز چهره هایی زبونند که تلاش کرده رنج [بیهوده] برده اند [ناچار] در آتشی سوزان درآیند.} - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۷۲۳ -

**[ترجمه]

«۶»

فس، تفسیر القمی مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ (۶) عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی قَوْلِهِ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها (۷) قَالَ هِیَ لِلْمُسْلِمِینَ عَامَّهً وَ الْحَسَنَهُ الْوَلَایَهُ فَمَنْ عَمِلَ مِنْ حَسَنَهٍ کُتِبَتْ (۸) لَهُ عَشْراً فَإِنْ لَمْ یَکُنْ وَلَایَهٌ (لَهُ) دُفِعَ عَنْهُ بِمَا عَمِلَ مِنْ حَسَنَتِهِ فِی الدُّنْیَا وَ مَا لَهُ فِی الْآخِرَهِ مِنْ خَلَاقٍ (۹).

أقول: قد مر مثله بأسانید جمه فی أبواب تفسیر الآیات.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق علیه السّلام در مورد آیه «مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها» - . انعام / ۱۶۰ -

{هر کس کار نیکی بیاورد ده برابر آن [پاداش] خواهد داشت} روایت می کند که فرمود: این آیه مربوط به عموم مسلمین است و «حسنه» عبارت از ولایت است؛ هر کسی کار نیکی بکند، برای او ده برابر نوشته می شود، اگر ولایت نداشته باشد، پاداش او را در مقابل عمل نیکش در دنیا می‌دهند و در آخرت او را بهره ای نیست. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۴۸۰ - ۴۸۱ -

مؤلف: تفسیر آیات با سندهای زیادی در ابواب تفسیر آیات گذشت.

**[ترجمه]

«۷»

فس، تفسیر القمی أَحْمَدُ بْنُ عَلِیٍّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ عَنِ السِّنْدِیِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ یَحْیَی (۱۰) عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ

ص: ۱۶۸

۱- أمالی الصدوق: ۳۹۵ و ۳۹۶.

۲- الخصال: ۱: ۲۲.

۳- المحاسن: ۲۲۴ فیه: الا بمعرفه الحق.

۴- فی نسخه: عبد.

۵- تفسیر القمّیّ: ۷۲۳ و الآیات فی الغاشیه: ۲- ۴.

۶- فی المصدر: محمّد بن سلمه عن محمّد بن جعفر.

۷- الأنعام: ۱۶۰.

۸- فی نسخه: کتب اللّه له.

۹- تفسیر القمّیّ: ۴۸۰ و ۴۸۱ فیه: فان لم تکن له ولایه رفع عنه.

۱۰- فی نسخه : الحارث بن عمر.

وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى قَالَ أَ لَا تَرَى كَيْفَ اشْتَرَطَ وَ لَمْ تَنْفَعْهُ التَّوْبَهُ أَوِ الْإِيمَانُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ حَتَّى اهْتَدَى وَ اللَّهِ لَوْ جَهَدَ أَنْ يَعْمَلَ (۱) مَا قُبِلَ مِنْهُ حَتَّى يَهْتَدِيَ قَالَ قُلْتُ إِلَى مَنْ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ قَالَ إِلَيْنَا (۲).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: حارث بن یحیی از حضرت باقر علیه السّلام درباره آیه «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ

ص: ۱۶۸

وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» روایت می کند که فرمود: دقت می کنید چگونه شرط شده؟ توبه و ایمان و عمل صالح برایش سودی ندارد، مگر وقتی که هدایت یابد. قسم به خدا اگر کوشش خود را به کار برد که عمل کند، از او پذیرفته نمی... شود تا هدایت یابد. گفتم: هدایت به سوی چه کس، خدا مرا فدایت کند؟ فرمود: به سوی ما. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: - ۴۲۰

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالإيمان على هذا التفسير الإسلام و قد مر مثله بأسانيد.

**[ترجمه]شاید منظور از ایمان بنا بر این تفسیر، اسلام باشد و مانند آن با سندهای دیگر گذشت.

**[ترجمه]

«۸»

فس، تفسیر القمی فِي رِوَايَهِ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام فِي قَوْلِهِ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّهٍ خَيْراً يَرَهُ يَقُولُ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَ كَانَ قَدْ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا مِثْقَالَ ذَرَّهٍ خَيْراً يَرَهُ- يَوْمَ الْقِيَامَهِ حَسْرَهً إِنْ كَانَ عَمَلُهُ لِغَيْرِ اللَّهِ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّهٍ شَرًّا يَرَهُ (۳) يَقُولُ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّهِ رَأَى ذَلِكَ الشَّرَّ يَوْمَ الْقِيَامَهِ ثُمَّ غُفِرَ لَهُ (۴).

أقول: قد مرت الأخبار الداله على المقصود من هذا الباب فی أبواب النصوص على الأئمه كقوله

فی خبر المفضل يا محمد لو أن عبدا يعبدنی حتى ينقطع و يصير كالشن البالی ثم أتانی جاحدا لولايتهم ما أسكنه جنتی و لا أظللته تحت عرشی.

وَ سَيَأْتِي فِي بَابِ النَّصِّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام الْأَخْبَارُ الْكَثِيرَهُ فِي ذَلِكَ كَقَوْلِهِ فِي خَبَرِ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ النَّهْشَلِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَا أَقْبَلُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْهُمْ إِلَّا بِالْإِقْرَارِ بِوَلَايَتِهِ مَعَ نُبُوَّهِ أَحْمَدَ رَسُولِي.

و قد مضى كثير منها فی أبواب تأويل الآيات من هذا المجلد.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: در روایت ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام در مورد آیه «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ» - . زلزله / ۷ -

{پس هر که هم وزن ذره ای نیکی کند [نتیجه] آن را خواهد دید} نقل کرد که فرمود: اگر اهل جهنم باشد و در دنیا به اندازه ذریه ای عمل نیک انجام داده باشد، روز قیامت حسرت آن را می‌خورد، در صورتی که برای غیر خدا انجام داده باشد. و در مورد آیه «وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ» - . زلزله / ۸ - {و هر که هم وزن ذره ای بدی کند [نتیجه] آن را خواهد دید} فرمود: اگر اهل بهشت باشد، آن عمل بد را روز قیامت می بیند، بعد او را می بخشند. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۷۳۳ -

مؤلف: اخباری که دلالت بر این مطلب دارند، در باب‌های نصوص بر ائمه علیهم السّلام گذشت، مانند خبر مفضل که می فرماید: ای محمّد! اگر بنده ای مرا بپرستد تا نفسش قطع شود و مانند مشک خشک و کهنه شود بعد پیش من آید در حالی که منکر ولایت این‌ها باشد، او را به بهشت جای نخواهم داد و نه زیر عرش، او را در سایه قرار می‌دهم. در باب نص بر امیرالمؤمنین علیه السّلام اخبار زیادی در این باره خواهد آمد، مانند خبر محمّد بن یعقوب نهشلی از حضرت رضا، از آباء گرامش که خداوند می فرماید: عمل هیچ عمل کننده ای را نمی پذیرم، مگر با اقرار به ولایت او با نبوت پیامبرم احمد، و اخبار زیادی نیز در ابواب تأویل آیات همین جلد گذشت.

**[ترجمه]

«۹»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي فِيمَا كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَعَ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ إِلَى أَهْلِ مِصْرَ يَا عِبَادَ اللَّهِ إِنِ اتَّقَيْتُمُ اللَّهَ وَ حَفِظْتُمْ نَبِيَّكُمْ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ فَقَدْ عَبَدْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا عُبِدَ وَ ذَكَرْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا ذُكِرَ وَ شَكَرْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا شُكِرَ وَ أَخَذْتُمْ بِأَفْضَلِ الصَّبْرِ وَ الشُّكْرِ وَ اجْتَهَدْتُمْ أَفْضَلَ الِاجْتِهَادِ وَ إِنْ كَانَ غَيْرُكُمْ أَطْوَلَ مِنْكُمْ صَلَاةً وَ أَكْثَرَ مِنْكُمْ صِيَاماً فَأَنْتُمْ

۱- فی المصدر: أن یعمل بعمل.

۲- تفسير القمّيّ: ۴۲۰ و الآیه فی طه: ۸۴.

۳- الزلزال: ۷ و ۸.

۴- تفسير القمّيّ: ۷۳۳.

أَتْقَى لِلَّهِ مِنْهُ وَ أَنْصَحُ لِأَوْلِى الْأَمْرِ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: در ضمن نامه ای که امیرالمؤمنین علیه السّلام به وسیله محمّد بن ابی بکر برای مردم مصر فرستاد، نوشت: ای بندگان خدا! اگر از خدا بترسید و مراعات پیامبرتان را در اهل بیتش بنمایید، با بهترین وجه خدا را پرستیده اید و با بهترین صورت او را یاد کرده اید و بهترین سپاسگزاری را کرده اید و بهترین صبر و شکر را نموده اید و عالی ترین کوشش را کرده اید، گرچه دیگران از شما نماز طولانی‌تر و روزه زیادتری داشته باشند،

ص: ۱۶۹

شما پرهیزگارتر و خیرخواه تر برای ائمه و پیشوایان دین خود هستید. - . امالی طوسی: ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۰»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ أَبِی عَوَانَهَ مُوسَی بْنِ یُوسُفَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ بْنِ بَزِیعٍ عَنِ الْحُسَیْنِ الْأَشْقَرِ عَنْ قَیْسٍ عَنْ لَیْثٍ عَنْ أَبِی لَیْلَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْزَمُوا مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَإِنَّهُ مَنْ لَقِیَ اللَّهَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ هُوَ یَوَدُّنَا دَخَلَ الْجَنَّهَ بِشَفَاعَتِنَا وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَا یَنْفَعُ عَبْداً عَمَلُهُ إِلَّا بِمَعْرِفَهِ حَقِّنَا (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابو لیلی از حسین بن علی علیهما السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: در راه محبت ما اهل بیت پایدار باشید، زیرا هر کس خدا را با دوستی ما در قیامت ملاقات کند، به شفاعت ما داخل بهشت می شود. قسم به آن کس که جانم در دست اوست، هیچ کس از عمل خود بهره ای نخواهد برد مگر با شناختن حق ما. - . امالی طوسی: ۲۶۶ - ۲۶۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الزُّرَارِیِّ عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ السَّابَاطِیِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ أَبَا أُمَیَّهَ یُوسُفَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَ عَنْکَ أَنَّکَ قُلْتَ لَا یَضُرُّ مَعَ الْإِیمَانِ عَمَلٌ وَ لَا یَنْفَعُ مَعَ الْکُفْرِ عَمَلٌ فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ یَسْأَلْنِی أَبُو أُمَیَّهَ عَنْ تَفْسِیرِهَا إِنَّمَا عَنَیْتُ بِهَذَا أَنَّهُ مَنْ عَرَفَ الْإِمَامَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ یَتَوَلَّاهُ ثُمَّ عَمِلَ لِنَفْسِهِ بِمَا شَاءَ مِنْ عَمَلِ الْخَیْرِ قُبِلَ مِنْهُ ذَلِکَ وَ ضُوعِفَ لَهُ أَضْعَافاً کَثِیرَهً فَانْتَفَعَ بِأَعْمَالِ الْخَیْرِ مَعَ الْمَعْرِفَهِ فَهَذَا مَا عَنَیْتُ بِذَلِکَ وَ کَذَلِکَ لَا یَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَهَ الَّتِی یَعْمَلُونَهَا إِذَا تَوَلَّوُا الْإِمَامَ الْجَائِرَ الَّذِی لَیْسَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَی فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِی یَعْفُورٍ أَ لَیْسَ اللَّهُ تَعَالَی قَالَ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَیْرٌ مِنْها وَ هُمْ مِنْ فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ آمِنُونَ فَکَیْفَ لَا یَنْفَعُ الْعَمَلُ

الصَّالِحُ مِمَّنْ تَوَلَّى أَئِمَّهَ الْجَوْرِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هَلْ تَدْرِی مَا الْحَسَنَهُ الَّتِی عَنَاهَا اللَّهُ تَعَالَی فِی هَذِهِ الْآیَهِ هِیَ مَعْرِفَهُ الْإِمَامِ وَ طَاعَتُهُ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ (۳) وَ مَنْ جاءَ بِالسَّیِّئَهِ فَکُبَّتْ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۱۱۷.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۲۶۶ و ۲۶۷.

۳- فی المصدر: هی و اللّه معرفه الامام و طاعته و قال:.

وُجُوهُهُمْ فِی النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا ما کُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱) وَ إِنَّمَا أَرَادَ بِالسَّیِّئَهِ إِنْکَارَ الْإِمَامِ الَّذِی هُوَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَی ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ جَاءَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بِوَلَایَهِ إِمَامٍ جَائِرٍ لَیْسَ مِنَ اللَّهِ وَ جَاءَهُ مُنْکِراً لِحَقِّنَا جَاحِداً لِوَلَایَتِنَا أَکَبَّهُ اللَّهُ تَعَالَی یَوْمَ الْقِیَامَهِ فِی النَّارِ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: ساباطی گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: ابو امیه یوسف بن ثابت از شما نقل کرد که فرموده ای: با ایمان عمل زیان بخش نیست و با کفر عمل سودی نمی بخشد. فرمود ابو امیه از تفسیر این مطلب نپرسید. همانا مقصودم این است که هر کس امام از آل محمّد را بشناسد و او را دوست بدارد، آن گاه به نفع خود هر کار نیک انجام دهد، از او قبول می شود و چندین چندین برابر می شود از اعمال نیک با معرفت بهره مند می شود. مقصودم این بود. همچنین خداوند از بندگان اعمال صالحی را که انجام می دهند، اگر امام ستمگری را که خدا قرار نداده دوست داشته باشند، نخواهد پذیرفت. عبداللَّه بن ابی یعفور گفت: مگر خداوند نمی فرماید: «مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ خَیْرٌ مِنْها وَ هُمْ مِنْ فَزَعٍ یَوْمَئِذٍ آمِنُونَ» - . نمل / ۸۹ -

{هر کس نیکی به میان آورد پاداشی بهتر از آن خواهد داشت و آنان از هراس آن روز ایمنند}؟ چگونه عمل صالح سودمند نیست از کسی که دوستدار پیشوایان جور باشد؟ حضرت صادق علیه السّلام به او فرمود: می دانی حسنه ای که خداوند در این آیه می فرماید چیست؟ معرفت امام و اطاعت از اوست. خداوند می فرماید «وَ مَنْ جاءَ بِالسَّیِّئَهِ فَکُبَّتْ

وُجُوهُهُمْ فِی النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا ما کُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» - . نمل / ۹۰ -

{و هر کس بدی به میان آورد به رو در آتش [دوزخ] سرنگون شوند. آیا جز آنچه می کردید سزا داده می شوید} منظور از «سیئه» در این آیه، انکار امامی است که از جانب خدا تعیین شده است. سپس فرمود: هر کس روز قیامت با ولایت امام ستمگری که از جانب خدا تعیین نشده بیاید و منکر حق و ولایت ما باشد، خداوند در روز قیامت او را به رو در آتش جهنم می‌افکند. - . امالی طوسی: ۱۹۳ - ۱۹۴ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو مَنْصُورٍ السُّکَّرِیُّ عَنْ جَدِّهِ عَلِیِّ بْنِ عُمَرَ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ یُوسُفَ السِّکَکِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُصْعَبٍ عَنِ الْهَیْثَمِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ یَزِیدَ الرَّقَاشِیِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِکٍ قَالَ: رَجَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَافِلِینَ (۳) مِنْ تَبُوکَ فَقَالَ لِی فِی بَعْضِ الطَّرِیقِ أَلْقُوا لِیَ الْأَحْلَاسَ وَ الْأَقْتَابَ فَفَعَلُوا فَصَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَخَطَبَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ مَعَاشِرَ النَّاسِ مَا لِی إِذَا ذُکِرَ آلُ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام تَهَلَّلَتْ وُجُوهُکُمْ وَ إِذَا ذُکِرَ آلُ مُحَمَّدٍ کَأَنَّمَا یُفْقَأُ فِی وُجُوهِکُمْ حَبُّ الرُّمَّانِ فَوَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَوْ جَاءَ أَحَدُکُمْ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بِأَعْمَالٍ کَأَمْثَالِ الْجِبَالِ وَ لَمْ یَجِئْ بِوَلَایَهِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام لَأَکَبَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِی النَّارِ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: انس بن مالک گفت: نگران و ناراحت در خدمت پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله از تبوک برمی... گشتیم. در بین راه به من فرمود: پالان های شتر و پلاس ها را بیاندازیـد! این عمل را انجام دادند و پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله بر فراز آنها رفت و سخنرانی کرد. حمد و سپاس خدا را نمود و چنان چه شایسته اوست ثنا گفت. سپس فرمود: مردم! چه شد وقتی سخن از آل ابراهیم علیه السّلام می شود، چهره های شما گشاده و خندان است، ولی وقتی صحبت از آل محمّد می شود، چنـان ناراحت می‌شویـد و از خشم بر افروخته می گردیـد مثل این که دانه انار بر صورت شـما پاشـیده انـد؟! قسم به آن کسی که مرا به حق به پیـامبری برانگیخته است، اگر هر یـک از شـما روز قیامت بیایـد با اعمالی به مقـدار کوه‌ها، ولی بـدون ولایت علی بن ابی طالب، خدا به رو او را درآتش می افکند. - . امالی طوسی: ۱۷ -

**[ترجمه]

بیان

الفقأ الشق و هو کنایه عن شده احمرار الوجه للغضب.

**[ترجمه]«الفقأ» یعنی سختی و کنایه از شدت سرخی صورت است به خاطر غضب.

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ تَمِيمٍ وَ عَنْ أَبِی الطُّفَیْلِ عَنْ بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ وَ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ کُلُّهُمْ ذَکَرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: یَا بَنِی عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنِّی سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ثَلَاثاً أَنْ یُثَبِّتَ قَائِلَکُمْ وَ أَنْ یَهْدِیَ ضَالَّکُمْ وَ أَنْ یُعَلِّمَ جَاهِلَکُمْ وَ سَأَلْتُ اللَّهَ تَعَالَی أَنْ یَجْعَلَکُمْ جُوَدَاءَ نُجَبَاءَ رُحَمَاءَ فَلَوْ أَنَّ امْرَأً صَفَّ بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ فَصَلَّی وَ صَامَ ثُمَّ لَقِیَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ لِأَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله مُبْغِضٌ دَخَلَ النَّارَ (۵).

۱- النمل: ۹۱ و ۹۲.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۱۹۳ و ۱۹۴.

۳- فی المصدر: قافلین.

۴- أمالی ابن الشیخ: ۱۷.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۱۴.

کشف، کشف الغمه من کتاب الأربعین للحافظ أبی بکر محمد بن أبی نصر عن ابن عباس مثله (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: ای فرزندان عبدالمطلب! من از خدا سه چیز خواسته ام: شخص معتقد شما را ثابت قدم بدارد؛ گمراه شما را هدایت کند؛ و نادان شما را تعلیم نماید. و از خداوند خواسته ام که شما را شخصیت برجسته و نجیب و مهربان قرار دهد، اگر شخصی به پا ایستد، بین رکن و مقام نماز بخواند و روزه بگیرد ولی دشمن اهل بیت محمّد باشد، داخل آتش می گردد. - . امالی طوسی: ۱۴ -

ص: ۱۷۱

کشف الغمه: از کتاب اربعین حافظ ابوبکر محمد بن ابی نصر، از ابن عباس همین روایت را نقل کرده است. - . کشف الغمه - ...

**[ترجمه]

«۱۴»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنِ الْکُلَیْنِیِّ عَنْ عِدَّهٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ سَهْلٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِی طَلْحَهَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ کَثِیرٍ قَالَ: نَظَرْتُ إِلَی الْمَوْقِفِ وَ النَّاسُ فِیهِ کَثِیرٌ فَدَنَوْتُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ إِنَّ أَهْلَ الْمَوْقِفِ کَثِیرٌ قَالَ فَضَرَبَ بِبَصَرِهِ فَأَدَارَهُ فِیهِمْ ثُمَّ قَالَ ادْنُ مِنِّی یَا بَا عَبْدِ اللَّهِ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَقَالَ غُثَاءٌ یَأْتِی بِهِ الْمَوْجُ مِنْ کُلِّ مَکَانٍ وَ اللَّهِ مَا الْحَجُّ إِلَّا لَکُمْ لَا وَ اللَّهِ مَا یَتَقَبَّلُ اللَّهُ إِلَّا مِنْکُمْ (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: معاذ بن کثیر گفت: در عرفات تماشا کردم و جمعیت زیادی را دیدم. نزدیک حضرت صادق علیه السّلام رفتم و عرض کردم: در عرفات جمعیت کثیری شرکت کرده اند. چشم به اطراف انداخت و سپس فرمود: نزدیک من بیا! خدمت آن جناب رفتم. پس گفت: خار و خاشاکی است که موج از این طرف و آن طرف می آورد. به خدا قسم حج نیست مگر برای شما، نه به خدا قسم قبول نمی کند خدا مگر از شما. - . امالی طوسی: ۱۱۶ -

**[ترجمه]

بیان

الغثاء بالضم و المد ما یجی ء فوق السیل مما یحمله من الزبد و الوسخ و غیره ذکره فی النهایه.

**[ترجمه]«الغثاء» با ضمه و با مدّ یعنی آنچه که روی سیل در حرکت است از کف و کثافت و غیر آن. این در نهایه ذکر شده است.

**[ترجمه]

«۱۵»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عَلِیِّ بْنِ خَالِدٍ الْمَرَاغِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْكُوفِیِّ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُزَنِیِّ عَنْ سَلَّامِ بْنِ أَبِی عَمْرَةَ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ یُونُسَ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا بَالُ أَقْوَامٍ إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُمْ آلُ إِبْرَاهِیمَ علیه السلام فَرِحُوا وَ اسْتَبْشَرُوا وَ إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُمْ آلُ مُحَمَّدٍ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُهُمْ وَ الَّذِی نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهِ لَوْ أَنَّ عَبْداً جَاءَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ بِعَمَلِ سَبْعِینَ نَبِیّاً مَا قَبِلَ اللَّهُ ذَلِکَ مِنْهُ حَتَّی یَلْقَاهُ بِوَلَایَتِی وَ وَلَایَهِ أَهْلِ بَیْتِی (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: یونس بن عبدالجبار از علی بن حسین علیهما السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اسلام فرمود: چه می شود گروهی را که وقتی آل ابراهیم در نزد آنها ذکر می‌شود، خوشحال می‌شوند و شاد می‌گردند، ولی زمانی که آل محمد در نزد یاد می‌شود، بدشان می‌آید؟! قسم به خدایی که جان محمد در دست اوست، اگر بنده ای در روز قیامت عمل هفتاد پیامبر را بیاورد، خدا از او نمی‌پذیرد تا او را با ولایت من و ولایت اهل بیتم ملاقات کند. - . امالی طوسی: ۸۷ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی اشمأز انقبض و اقشعر أو ذعر و الشی ء کرهه.

**[ترجمه]فیروز آبادی گفته است «اشمأزّ» یعنی منقبض شد و لرزید و ترسید و «اشمأزّ الشیء» یعنی از آن بدش آمد.

**[ترجمه]

«۱۶»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُسْتَوْرِدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ یَحْیَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ الثُّمَالِیِّ قَالَ: قَالَ لَنَا عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ زَیْنُ الْعَابِدِینَ علیهما السلام أَیُّ الْبِقَاعِ أَفْضَلُ فَقُلْنَا (۴) اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ ابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ فَقَالَ إِنَّ أَفْضَلَ الْبِقَاعِ

ص: ۱۷۲

۱- کشف الغمّه.

۲- أمالی الشیخ: ۱۱۶.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۸۷.

۴- فی ثواب الأعمال و المحاسن: قلت.

مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا عُمِّرَ مَا عُمِّرَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَاماً يَصُومُ النَّهَارَ وَ يَقُومُ اللَّيْلَ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ (۱) ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ وَلَايَتِنَا لَمْ يَنْفَعْهُ ذَلِكَ شَيْئاً (۲).

ثو، ثواب الأعمال ابن الوليد عن الصفار عن أحمد بن محمد عن ابن أبي نجران عن عاصم عن الثمالي مثله (۳)

- سن، المحاسن محمد بن علي عن ابن أبي نجران مثله (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابو حمزه از علی بن حسین علیهما السّلام نقل کرد که از ما پرسید: کدام یک از سرزمین ها بهتر است؟ گفتیم: خدا و پیامبر و پسر پیامبر بهتر می دانند. فرمود: بهترین مکان ها

ص: ۱۷۲

مابین رکن و مقام است. اگر مردی به اندازه نوح در میان مردم عمر کند، نهصد و پنجاه سال در همین محل روزها روزه بدارد و شب‌ها شب زنده دار باشد، بعد خدا را ملاقات کند بدون ولایت ما، این اعمال او را ذرّه ای سود نمی بخشد. - . امالی طوسی: ۷۲ -

ثواب الاعمال: از ثمالی همین روایت را نقل کرده است. - . ثواب الاعمال: ۱۹۷ -

محاسن: از ابن ابی نجران همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۱۷»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْمُفِيدُ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ التَّمَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ عَطَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ لَكُمْ أَنْ يُعَلِّمَ جَاهِلَكُمْ وَ أَنْ يُثَبِّتَ قَائِمَكُمْ وَ أَنْ يَهْدِيَ ضَالَّكُمْ وَ أَنْ يَجْعَلَكُمْ نُجَدَاءَ جُوَدَاءَ رُحَمَاءَ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا صَلَّى وَ صَفَّ قَدَمَيْهِ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ لَقِيَ اللَّهَ بِبُغْضِكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ دَخَلَ النَّارَ (۵).

جا، المجالس للمفيد ما، الأمالي للشيخ الطوسي المفيد عن الجعابي عن عبد الكريم بن محمد عن سهل بن زنجله عن ابن أبي أويس مثله (۶).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: ای فرزندان عبدالمطلب! من از خدا برای شما خواسته ام که جاهل شما را بیاموزد؛ قائم شما را ثابت قدم بدارد؛ و گمراه شما را هدایت کند. و از خداوند خواسته ام که شما را شخصیت نجیب و برجسته و مهربان قرار دهد. اگر شخصی به پا ایستد، بین رکن و مقام نماز بخواند و خدا را با بغض شما اهل بیت ملاقات کند، داخل آتش می شود. - . امالی طوسی: ۷۳ -

مجالس مفید و امالی طوسی: از ابن ابی اویس همین روایت را نقل کرده اند. - . امالی طوسی: ۱۳، امالی مفید: ۱۴۸ -

**[ترجمه]

«۱۸»

مع، معانی الأخبار ابْنُ الْوَلِیدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قِیلَ لَهُ إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ یَذْکُرُ عَنْکَ أَنَّکَ قُلْتَ لَهُ إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَّ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَالَ لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الْخَطَّابِ وَ اللَّهِ مَا قُلْتُ لَهُ هَکَذَا وَ لَکِنِّی قُلْتُ لَهُ إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَّ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنْ خَیْرٍ یُقْبَلُ مِنْکَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ

ص: ۱۷۳

۱- فی ثواب الأعمال: فی ذلک المقام.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۷۲.

۳- ثواب الأعمال: ۱۹۷ فیه: لم ینتفع بذلک شیئا.

۴- المحاسن: ۹۱.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۷۳.

۶- أمالی ابن الشیخ: ۱۴، أمالی المفید: ۱۴۸ فیهما: و لو ان رجلا صف قدمیه بین الرکن و المقام مصلیا.

وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأولئِکَ یَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ یُرْزَقُونَ فِیها بِغَیْرِ حِسابٍ (۱) وَ يَقُولُ تَبارَکَ وَ تَعَالَی (۲) مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْیِیَنَّهُ حَیاهً طَیِّبَهً (۳).

**[ترجمه]معانی الاخبار: ابن ابی عمیر از یکی از اصحاب و یاران خود از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که به آن جناب عرض کردند: ابوالخطاب از قول شما نقل کرده که فرموده اید وقتی حق را شناختی، هر عملی که مایلی انجام بده. فرمود: خدا لعنت کند ابوالخطاب را! به خدا قسم این طور به او نگفته ام. من به او گفتم وقتی حق را شناختی، هر عمل خیری که می‌خواهی انجام بده، خداوند می پذیرد. خداوند

می فرماید: «مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولئِکَ یَدْخُلُونَ الْجَنَّهَ یُرْزَقُونَ فِیها بِغَیْرِ حِسابٍ» - . غافر / ۴۰ -

{و هر که کار شایسته کند چه مرد باشد یا زن در حالی که ایمان داشته باشد در نتیجه آنان داخل بهشت می شوند و در آنجا بی حساب روزی می یابند.} و در این آیه می فرماید: «مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْیِیَنَّهُ حَیاهً طَیِّبَهً» - . نحل / ۹۷ - {هر کس از مرد یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد قطعا او را با زندگی پاکیزه ای حیات [حقیقی] بخشیم.} - . معانی الاخبار: ۳۸۸ - ۳۸۹ -

**[ترجمه]

«۱۹»

مع، معانی الأخبار أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ فُضَیْلِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقِیلَ لَهُ إِنَّ هَؤُلَاءِ الْأَجَانِبَ (۴) یَرْوُونَ عَنْ أَبِیکَ یَقُولُونَ إِنَّ أَبَاکَ علیه السلام قَالَ إِذَا عَرَفْتَ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَهُمْ یَسْتَحِلُّونَ مِنَ بَعْدِ ذَلِکَ کُلَّ مُحَرَّمٍ (۵) قَالَ مَا لَهُمْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ إِنَّمَا قَالَ أَبِی علیه السلام إِذَا عَرَفْتَ الْحَقَّ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنْ خَیْرٍ یُقْبَلُ مِنْکَ (۶).

**[ترجمه]معانی الاخبار: فضیل بن عثمان گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتند که آقا! این ناپاکان از پدرت حدیثی نقل می کنند که فرموده: وقتی عرفان یافتی، هر چه می‌خواهی بکن. به همین دلیل آنها هر کار حرامی را حلال می‌دانند. فرمود: خدا آنها را لعنت کند! این ها را چه شده؟ پدرم فرمود: وقتی حق را شناختی، هر عمل خیری که مایلی انجام ده که از تو خدا قبول می کند. - . معانی الاخبار: ۱۸۱ - ۱۸۲ -

**[ترجمه]

«۲۰»

ج، الإحتجاج عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی جَوَابِ الزِّنْدِیقِ الْمُدَّعِی لِلتَّنَاقُضِ فِی الْقُرْآنِ قَالَ علیه السلام وَ أَمَّا قَوْلُهُ فَمَنْ یَعْمَلْ

مِنَ الصَّالِحاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلا کُفْرانَ لِسَعْیِهِ (۷) وَ قَوْلُهُ وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی (۸) فَإِنَّ ذَلِکَ کُلَّهُ یُغْنِی إِلَّا مَعَ اهْتِدَاءٍ وَ لَیْسَ کُلُّ مَنْ وَقَعَ عَلَیْهِ اسْمُ الْإِیمَانِ کَانَ حَقِیقاً بِالنَّجَاهِ مِمَّا هَلَکَ بِهِ الْغُوَاهُ وَ لَوْ کَانَ ذَلِکَ کَذَلِکَ لَنَجَتِ الْیَهُودُ مَعَ اعْتِرَافِهَا التَّوْحِیدَ وَ إِقْرَارِهَا بِاللَّهِ وَ نَجَا سَائِرُ الْمُقِرِّینَ بِالْوَحْدَانِیَّهِ مِنْ إِبْلِیسَ فَمَنْ دُونَهُ فِی الْکُفْرِ وَ قَدْ بَیَّنَ اللَّهُ ذَلِکَ بِقَوْلِهِ الَّذِینَ آمَنُوا وَ لَمْ یَلْبِسُوا إِیمانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولئِکَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُونَ (۹)

ص: ۱۷۴

۱- المؤمن: ۴۳.

۲- النحل: ۹۹.

۳- معانی الأخبار: ۳۸۸ و ۳۸۹.

۴- فی نسخه: الاخابث أقول. یراد بهم الخطابیه.

۵- فی نسخه: یستحلون بذلک کل محرم.

۶- المعانی ص ۱۸۱ و ۱۸۲.

۷- الأنبیاء: ۹۴.

۸- طه: ۸۴.

۹- الأنعام: ۸۲.

وَ بِقَوْلِهِ الَّذِينَ قالُوا آمَنَّا بِأَفْواهِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ (۱) وَ لِلْإِيمَانِ حَالاتٌ وَ مَنَازِلُ يَطُولُ شَرْحُهَا وَ مِنْ ذَلِكَ أَنَّ الْإِيمَانَ قَدْ يَكُونُ عَلَى وَجْهَيْنِ إِيمَانٍ بِالْقَلْبِ وَ إِيمَانٍ بِاللِّسَانِ كَمَا كَانَ إِيمَانُ الْمُنَافِقِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَمَّا قَهَرَهُمُ السَّيْفُ (۲) وَ شَمِلَهُمُ الْخَوْفُ فَإِنَّهُمْ آمَنُوا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ فَالْإِيمَانُ بِالْقَلْبِ هُوَ التَّسْلِيمُ لِلرَّبِّ وَ مَنْ سَلَّمَ الْأُمُورَ لِمَالِكِهَا لَمْ يَسْتَكْبِرْ عَنْ أَمْرِهِ كَمَا اسْتَكْبَرَ إِبْلِيسُ عَنِ السُّجُودِ لِآدَمَ وَ اسْتَكْبَرَ أَكْثَرُ الْأُمَمِ عَنْ طَاعَةِ أَنْبِيَائِهِمْ فَلَمْ يَنْفَعْهُمُ التَّوْحِيدُ كَمَا لَمْ يَنْفَعْ إِبْلِيسَ ذَلِكَ السُّجُودُ الطَّوِيلُ فَإِنَّهُ سَجَدَ سَجْدَةً وَاحِدَةً أَرْبَعَةَ آلَافِ عَامٍ لَمْ يُرِدْ بِهَا غَيْرَ زُخْرُفِ الدُّنْيَا وَ التَّمْكِينِ مِنَ النَّظِرَةِ فَلِذَلِكَ لَا تَنْفَعُ الصَّلَاةُ وَ الصَّدَقَةُ إِلَّا مَعَ الِاهْتِدَاءِ إِلَى سَبِيلِ النَّجَاةِ وَ طَرِيقِ الْحَقِّ (۳).

**[ترجمه]احتجاج: از اميرالمؤمنين عليه السّلام در جواب مرد كافرى كه ادعاى تناقض در قرآن مى كرد، نقل شده كه اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: اما آيه «فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلا كُفْرانَ لِسَعْيِهِ» - . انبياء / ۹۴ -

{پس هر كه كارهاى شايسته انجام دهد و مؤمن [هم] باشد براى تلاش او ناسپاسى نخواهد بود} و آيه «وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى»، تمام اينها سودى ندارد، مگر با هدايت و هر كس به او نام ايمان را بدهند، شايسته نجات نخواهد بود از آن چيزهايى كه موجب هلاكت گمراهان شد. اگر چنين بود، يهوديان به واسطه اعترافى كه به توحيد و اقرارى كه به خدا دارند، بايد نجات مى يافتند و نيز ساير اشخاصى كه اقرار به وحدانيت دارند، از قبيل شيطان و اشخاص ديگرى كه از او در كفر پايين ترند. اين مطلب را خداوند در اين آيه بيان فرموده: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُونَ» - . انعام / ۸۲ -

ص: ۱۷۴

{كسانى كه ايمان آورده و ايمان خود را به شرك نيالوده اند آنان راست ايمنى و ايشان راه يافتگانند.} و اين آيه ديگر «الَّذِينَ قالُوا آمَنَّا بِأَفْواهِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ» - . مائده / ۴۱ -

{آنان كه با زبان خود گفتند ايمان آورديم و حال آنكه دل هايشان ايمان نياورده بود.} و ايمان داراى حالات و درجاتى است كه شرح آن به طول مى انجامد. از آن جمله ايمان بر دو وجه است: ايمان به قلب و ايمان به زبان. چنان چه ايمان منافقان در زمان پيامبر اكرم صلّى اللَّه عليه و آله همين طور بود، وقتى شمشير بر آنها مستولى شد و از ترسى كه داشتند، با زبان ايمان آوردند، ولى در دل ايمان نداشتند. پس ايمان به قلب تسليم در مقابل خدا است و كسى كه امور را به خدا واگذارد، از دستور او سرپيچى نمى كند، چنان چه شيطان از سجده براى آدم و بيشتر امت ها از اطاعت پيمبران سرپيچى كردند و توحيد براى آنها نفعى نداشت، چنان آن سجده هاى طولانى چه براى شيطان سودى نبخشيد، چون او يك سجده اش چهار هزار سال طول كشيد. چون او نظرى جز رسيدن به زينت دنيا و برخوردارى از مهلتى كه خدا به او داده نداشت. به همين جهت نماز و صدقه سودى ندارد، مگر با هدايت به راه نجات و طريق حق. - . احتجاج : ۱۳۰ -

**[ترجمه]

ع، علل الشرائع مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ صَبَّاحٍ الْمَدَائِنِيِّ (۴) عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَتَبَ إِلَيْهِ كِتَاباً فِيهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيّاً قَطُّ يَدْعُو إِلَى مَعْرِفَهِ اللَّهِ لَيْسَ مَعَهَا طَاعَهٌ فِي أَمْرٍ وَ لَا نَهْيٍ وَ إِنَّمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْعَمَلَ بِالْفَرَائِضِ الَّتِي افْتَرَضَهَا (۵) اللَّهُ عَلَى حُدُودِهَا مَعَ مَعْرِفَهِ مَنْ دَعَا إِلَيْهِ وَ مَنْ أَطَاعَ حَرَّمَ الْحَرَامَ ظَاهِرَهُ وَ بَاطِنَهُ (۶) وَ صَلَّى وَ صَامَ وَ حَجَّ وَ اعْتَمَرَ وَ عَظَّمَ حُرُمَاتِ اللَّهِ كُلَّهَا لَمْ يَدَعْ مِنْهَا شَيْئاً وَ عَمِلَ بِالْبِرِّ كُلِّهِ وَ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ كُلِّهَا وَ تَجَنَّبَ سَيِّئَهَا

۱- المائده: ۴۵.

۲- فی المصدر: بالسیف.

۳- احتجاج الطبرسیّ: ۱۳۰.

۴- فی نسخه: المزنی.

۵- فی المصدر: فرضها اللّه.

۶- فی نسخه من الکتاب و فی المصدر: ظاهره و باطنه.

وَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِلُّ الْحَلَالَ وَ يُحَرِّمُ الْحَرَامَ بِغَيْرِ مَعْرِفَةِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله لَمْ يُحِلَّ لِلَّهِ حَلَالًا وَ لَمْ يُحَرِّمْ لَهُ حَرَاماً وَ إِنَّ مَنْ صَلَّى وَ زَكَّى وَ حَجَّ وَ اعْتَمَرَ وَ فَعَلَ ذَلِكَ كُلَّهُ بِغَيْرِ مَعْرِفَةِ مَنِ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ طَاعَتَهُ فَلَمْ يَفْعَلْ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ لَمْ يُصَلِّ وَ لَمْ يَصُمْ وَ لَمْ يُزَكِّ وَ لَمْ يَحُجَّ وَ لَمْ يَعْتَمِرْ وَ لَمْ يَغْتَسِلْ مِنَ الْجَنَابَةِ وَ لَمْ يَتَطَهَّرْ وَ لَمْ يُحَرِّمْ لِلَّهِ حَرَاماً وَ لَمْ يُحِلَّ لِلَّهِ حَلَالًا لَيْسَ لَهُ صَلَاةٌ وَ إِنْ رَكَعَ وَ إِنْ سَجَدَ وَ لَا لَهُ زَكَاةٌ وَ لَا حَجٌّ وَ إِنَّمَا ذَلِكَ كُلُّهُ يَكُونُ بِمَعْرِفَةِ رَجُلٍ مَنَّ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ عَلَى خَلْقِهِ بِطَاعَتِهِ وَ أَمَرَ بِالْأَخْذِ عَنْهُ فَمَنْ عَرَفَهُ وَ أَخَذَ عَنْهُ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ زَعَمَ أَنَّ ذَلِكَ أَنَّمَا هِيَ الْمَعْرِفَةُ وَ أَنَّهُ إِذَا عَرَفَ اكْتَفَى بِغَيْرِ طَاعَةٍ فَقَدْ كَذَبَ وَ أَشْرَكَ وَ إِنَّمَا قِيلَ اعْرِفْ وَ اعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنَ الْخَيْرِ فَإِنَّهُ لَا يُقْبَلُ مِنْكَ ذَلِكَ بِغَيْرِ مَعْرِفَةٍ فَإِذَا عَرَفْتَ فَاعْمَلْ لِنَفْسِكَ مَا شِئْتَ مِنَ الطَّاعَةِ قَلَّ أَوْ كَثُرَ فَإِنَّهُ مَقْبُولٌ مِنْكَ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: مفضل بن عمر گفت: حضرت صادق علیه السّلام نامه ای نوشت که در آن چنین نوشته بود: خداوند هیچ پیامبری را نفرستاده که دعوت به معرفت خدا کند، ولی اطاعت از امر و نهی در دعوت او نباشد. خداوند از بندگان عمل به واجباتی را که قرار داده، با حفظ حدودی که معین کرده و با معرفت کسی که دعوت به خدا می نماید قبول می کند. هر کس اطاعت کند، حرام می‌داند ظاهر و باطن حرام را. نماز می‌خواند و روزه می گیرد و حج و عمره انجام می‌دهد و تعظیم تمام دستورات خدا را می‌نماید، هیچ یک را وانگذارد و تمام خوبی ها را عمل کند و تمام اخلاق پسندیده را و از هر بدی پرهیز کند

ص: ۱۷۵

و هر کسی گمان کند حلال پیغمبر را حلال و حرامش را حرام دانسته بدون معرفت پیامبر، حلالی را حلال و حرامی را برای خدا حرام ندانسته و هر که نماز بخواند و زکات دهد و حج و عمره به جا آورد و تمام این کارها بدون معرفت کسی که خدا اطاعت او را واجب نموده انجام دهد، هیچ کاری را انجام نداده؛ نه نماز و نه روزه و نه زکات و حج و عمره بجا آورده و نه غسل از جنابت کرده و پاک نشده نه حرامی را حرام و نه حلالی را حلال دانسته؛ اهل نماز نبوده، گرچه رکوع و سجود کرده و نه زکات و حج انجام داده است. تمام این‌ها در صورتی صحیح است که بشناسد کسی را که خداوند بر مردم منت نهاده با اطاعت کردن و پیروی از او. هر که او را بشناسد و اطاعت کند، خدا را اطاعت نموده و هر کسی خیال کند که فقط معرفت بدون اطاعت کافی است، دروغ گفته و مشرک است. گفته شده بشناس، آن گاه هر چه می‌خواهی کار نیک انجام ده، زیرا از تو نمی پذیرند کار نیک را مگر با معرفت. وقتی معرفت پیدا کردی، آن گاه هر چه مایلی به نفع خود اطاعت و فرمانبرداری کن، چه کم و چه زیاد از تو مقبول و پذیرفته است. - . علل الشرائع: ۹۱ -

**[ترجمه]

«۲۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ صَفْوَانَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدى قَالَ وَ مَنْ تَابَ مِنْ ظُلْمٍ وَ آمَنَ مِنْ كُفْرٍ وَ عَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدَى إِلَى وَلَايَتِنَا وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: یعقوب بن شعیب گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به آیه «وَ إِنِّی لَغَفّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» پرسیدم. فرمود: هر کس توبه از ظلم کند و ایمان آورد و پس از کفر و عمل صالح انجام دهد، سپس به ولایت ما هدایت یابد. و با دست به سینه خود اشاره کرد. - . بصائر الدرجات: ۲۳ -

**[ترجمه]

«۲۳»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ غَالِبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: عَبَدَ اللَّهَ حَبْرٌ مِنْ أَحْبَارِ بَنِی إِسْرَائِیلَ حَتَّی صَارَ مِثْلَ الْخِلَالِ فَأَوْحَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَی نَبِیِّ زَمَانِهِ قُلْ لَهُ وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی وَ جَبَرُوتِی لَوْ أَنَّکَ عَبَدْتَنِی حَتَّی تَذُوبَ کَمَا تَذُوبُ الْأَلْیَهُ فِی الْقِدْرِ مَا قَبِلْتُ مِنْکَ حَتَّی تَأْتِیَنِی مِنَ الْبَابِ الَّذِی أَمَرْتُکَ (۳).

سن، المحاسن محمد بن علی عن صفوان مثله (۴).

ص: ۱۷۶

۱- علل الشرائع: ۹۱.

۲- بصائر الدرجات: ۲۳.

۳- ثواب الأعمال: ۱۹۶.

۴- المحاسن: ۹۸.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: اسحاق بن غالب از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: یکی از احبار بنی اسرائیل آن قدر عبادت کرد که همچون خلال شد. خداوند به پیامبر زمان او وحی کرد که به او بگو: به عزت و جلال و جبروتم سوگند اگر آن قدر مرا عبادت کنی که همچون چربی در دیگ، آب شوی، از تو نخواهم پذیرفت، مگر از آن دری بیایی که به تو دستور داده ام. - . ثواب الاعمال: ۱۹۶ -

محاسن: محمد بن علی از صفوان همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۹۸ -

ص: ۱۷۶

**[ترجمه]

«۲۴»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ کَرَّامٍ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ أَبِی الصَّامِتِ عَنِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا مُعَلَّی لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ مِائَهَ عَامٍ مَا بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ یَصُومُ النَّهَارَ وَ یَقُومُ اللَّیْلَ حَتَّی یَسْقُطَ حَاجِبَاهُ عَلَی عَیْنَیْهِ وَ تَلْتَقِیَ تَرَاقِیهِ هَرَماً جَاهِلًا لِحَقِّنَا (۱) لَمْ یَکُنْ لَهُ ثَوَابٌ (۲).

سن، المحاسن الوشاء مثله (۳)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: معلی بن خنیس گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای معلی! اگر بنده ای خدا را صد سال بین رکن و مقام عبادت کند، روز را روزه بگیرد و شب را به شب زنده داری مشغول باشد تا ابروهایش روی دو چشمش بیفتد و از پیری استخوان‌های سینه اش به هم برسد ،در صورتی که جاهل به حق ما باشد ثوابی برای او نیست. - . ثواب الاعمال: ۱۹۷ -

محاسن: از وشّا همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۹۰ -

**[ترجمه]

بیان

التراقی العظام المتصله بالحلق من الصدر و التقاؤها کنایه عن نهایه الذبول و الدقه و التجفف.

**[ترجمه]«التراقی» استخوان سینه که متصل به گلوست و چسبیدن آن کنایه از نهایت شکنندگی و رقت و خشکی است.

**[ترجمه]

«۲۵»

ثو، ثواب الأعمال ابْنُ الْوَلِيـدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَـدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُيَسِّرٍ (۴) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عِنْدَهُ فِی الْفُسْطَاطِ نَحْوٌ مِنْ خَمْسِینَ رَجُلًا فَجَلَسَ بَعْدَ سُكُوتٍ مِنَّا طَوِیلٍ (۵) فَقَالَ مَا لَكُمْ (۶) لَعَلَّكُمْ تَرَوْنَ أَنِّی نَبِیُّ اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا أَنَا كَذَلِكَ وَ لَكِنْ لِی قَرَابَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ وِلَادَةٌ فَمَنْ وَصَلَنَا (۷) وَصَلَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَحَبَّنَا أَحَبَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ حَرَمَنَا حَرَمَهُ اللَّهُ أَ فَتَدْرُونَ أَیُّ الْبِقَاعِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً فَلَمْ یَتَكَلَّمْ أَحَدٌ مِنَّا فَكَانَ (۸) هُوَ الرَّادَّ عَلَی نَفْسِهِ قَالَ ذَلِكَ مَكَّةُ الْحَرَامُ الَّتِی رَضِیَهَا اللَّهُ (۹) لِنَفْسِهِ حَرَماً وَ جَعَلَ بَیْتَهُ فِیهَا

ص: ۱۷۷

۱- فی المصدر: بحقنا.

۲- ثواب الأعمال: ۱۹۷.

۳- المحاسن: ۹۰.

۴- فی المصدر: میسره.

۵- فی نسخه من الكتاب و فی المصدر: طویلا.

۶- فی نسخه: ما لكم لا تنطقون و فی المحاسن: ما لكم؟ ترون.

۷- فی المحاسن: فمن وصلها. و فیه: و من أحبها و فیه: و من حرمها.

۸- فی المصدر و المحاسن: و كان.

۹- فی التفسیر: وضعها.

ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ أَيُّ الْبِقَاعِ أَفْضَلُ فِيهَا عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً (۱) فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ مِنَّا فَكَانَ هُوَ الرَّادَّ عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ ذَلِكَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ أَيُّ بُقْعَةٍ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ (۲) عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ مِنَّا فَكَانَ هُوَ الرَّادَّ عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ ذَاكَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ (۳) وَ بَابِ الْكَعْبَةِ وَ ذَلِكَ حَطِيمُ إِسْمَاعِيلَ علیه السلام ذَاكَ الَّذِي كَانَ يُزَوِّدُ (۴) فِيهِ غُنَيْمَاتِهِ وَ يُصَلِّي فِيهِ وَ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ عَبْداً صَفَّ قَدَمَيْهِ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ قَامَ (۵) اللَّيْلَ مُصَلِّياً حَتَّى يَجِيئَهُ النَّهَارُ وَ صَامَ (۶) النَّهَارَ حَتَّى يَجِيئَهُ اللَّيْلُ وَ لَمْ يَعْرِفْ حَقَّنَا وَ حُرْمَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئاً أَبَداً (۷).

سن، المحاسن محمد بن علی و علی بن محمد معا عن ابن فضال مثله (۸)

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم الْحُسَيْنُ بْنُ سَعِيدٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْهُ علیه السلام مِثْلَهُ وَ زَادَ فِي آخِرِهِ أَلَا إِنَّ أَبَانَا إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ كَانَ مِمَّنِ اشْتَرَطَ عَلَى رَبِّهِ قَالَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي (۹) إِلَيْهِمْ إِنَّهُ (۱۰) لَمْ يَعْنِ النَّاسَ كُلَّهُمْ فَأَنْتُمْ أَوْلِيَاؤُهُ رَحِمَكُمُ اللَّهُ وَ نُظَرَاؤُكُمْ وَ إِنَّمَا مَثَلُكُمْ فِي النَّاسِ مَثَلُ الشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي الثَّوْرِ الْأَبْيَضِ وَ مَثَلُ الشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ يَنْبَغِي

۱- فی المحاسن و التفسیر: ای بقعه فی مکّه أفضل عند اللّه حرمه؟.

۲- فی نسخه من الکتاب و فی التفسیر و المحاسن: اعظم.

۳- فی المصادر: (الرکن و الحجر الأسود) و فی المحاسن: و ذلک باب الکعبه.وفی التفسیر : إلی باب الکعبه.

۴- فی الثواب: یذود غنیماته.

۵- فی المحاسن: (قائما) و فی التفسیر: قائم.

۶- فی المحاسن: (و صائم النهار) و فیه: ثم لم یعرف لنا حقنا.

۷- ثواب الأعمال: ۱۹۷ و ۱۹۸.

۸- المحاسن: ۹۱ و ۹۲.

۹- إبراهیم: ۴.

۱۰- فی المصدر : اما انه.

لِلنَّاسِ أَنْ يَحُجُّوا هَذَا الْبَيْتَ وَ يُعَظِّمُونَا (۱) لِتَعْظِيمِ اللَّهِ وَ أَنْ تَلْقَوْنَا حَيْثُ كُنَّا نَحْنُ الْأَدِلَّاءُ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى (۲)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: میسره گفت: در خیمه حدود پنجاه نفر خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودند. امام علیه السّلام بعد از سکوت طولانی ما نشست و فرمود: شما را چه شده؟ شاید خیال می‌کنید من پیامبرم؟ به خدا قسم من چنین نیستم. ولی من با پیغمبر خویشاوندی دارم و از اولاد اویم. هر که با ما بپیوندد، خدا با او می پیوندد و هر که ما را دوست بدارد، خدا او را دوست می‌دارد و هر که ما را محروم نماید، خدا محرومش می کند. آیا شما می‌دانید کدام یک از محل ها در نزد خداوند با ارزش‌تر است؟ هیچ کدام از ما سخنی در پاسخ نگفت. خود آن جناب فرمود: آن محل مکه است که آنجا را برای خود حرم قرار داده و خانه اش را آنجا قرار داده. ص: ۱۷۷

سپس فرمود: آیا می‌دانید چه محلی در نزد خدا احترام بیشتر دارد؟ هیچ کدام از ما در جواب سخنی نگفتیم. خود آن جناب در جواب خویش فرمود: آن مسجدالحرام است. سپس گفت: آیا می‌دانید کدام مکان در مسجدالحرام نزد خدا احترام بیشتری دارد؟ هیچ کدام از ما در جواب سخنی نگفتیم. خود آن جناب در جواب خویش فرمود: آن محل بین رکن و مقام و درب کعبه است و آن حطیم اسماعیل است و این محل همان محلی است که اسماعیل علیه السّلام گوسفندان خود را علوفه می‌داد و نماز می‌خواند. قسم به خدا اگر بنده ای در این محل بپا بایستد، شب را تا به صبح نماز بخواند و روز را تا به شب روزه بدارد، ولی عارف به حق و حرمت ما اهل بیت نباشد، خداوند هرگز از او چیزی را قبول نخواهد کرد. - . ثواب الاعمال: ۱۹۷ - ۱۹۸ -

محاسن: محمد بن علی و علی بن محمد هر دو از ابن فضال همین روایت را نقل کرده اند. - . محاسن: ۹۱ - ۹۲ -

تفسیر فرات: حسین بن سعید به اسناد خود از امام باقر علیه السّلام همان خبر را نقل کرده و در آخر آن افزوده است: پدر ما ابراهیم خلیل از چیزهایی که با خدا قرار گذاشت، این بود که گفت: «فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِی إِلَیْهِمْ» - . ابراهیم / ۳۷ -

{پس دل های برخی از مردم را به سوی آنان گرایش ده.} منظور ابراهیم همه مردم نبود. شما اولیای او هستید؛ خدا شما و امثالتان را رحمت کند. شما در میان مردم مانند یک موی سیاه در پیکر گاوی سفید و مانند موی سفیدی در گاو سیاهی هستید. سزاوار است

ص: ۱۷۸

که مردم به واسطه عظمتی که خدا به ما عنایت کرده، حج خانه خدا را بجا آورند و ما را احترام و تعظیم کنند و با ما برخورد کنند. با مقامی که ما داریم، ما راهنمایان به سوی خدا هستیم. - . تفسیر فرات: ۸۰ -

**[ترجمه]

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ الْجَامُورَانِیِّ عَنِ الْبَزَنْطِیِّ عَنْ صَالِحِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْقَمَّاطِ عَنِ ابْنِ تَغْلِبَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام کُلُّ نَاصِبٍ وَ إِنْ تَعَبَّدَ وَ اجْتَهَدَ یَصِیرُ إِلَی (۳) هَذِهِ الْآیَهِ عامِلَهٌ ناصِبَهٌ تَصْلی ناراً حامِیَهً (۴)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابن تغلب گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر ناصبی و دشمن ما خانواده، اگر چه عبادت کند و بسیار کوشش داشته باشد، بازگشت او به این آیه است: «عامِلَهٌ ناصِبَهٌ * تَصْلی ناراً حامِیَهً» - . غاشیه / ۳ - ۴ -

{که تلاش کرده رنج [بیهوده] برده اند[ناچار] در آتشی سوزان درآیند.} - . ثواب الاعمال: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ الدَّیْلَمِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُیَسِّرٍ بَیَّاعِ الزُّطِّیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِنَّ لِی جَاراً لَسْتُ أَنْتَبِهُ إِلَّا بِصَوْتِهِ (۵) إِمَّا تَالِیاً کِتَابَهُ یُکَرِّرُهُ وَ یَبْکِی وَ یَتَضَرَّعُ وَ إِمَّا دَاعِیاً فَسَأَلْتُ (۶) عَنْهُ فِی السِّرِّ وَ الْعَلَانِیَهِ فَقِیلَ (۷) لِی إِنَّهُ مُجْتَنِبٌ لِجَمِیعِ الْمَحَارِمِ (۸) قَالَ فَقَالَ یَا مُیَسِّرُ یَعْرِفُ شَیْئاً مِمَّا أَنْتَ عَلَیْهِ قَالَ قُلْتُ اللَّهُ أَعْلَمُ قَالَ فَحَجَجْتُ مِنْ قَابِلٍ فَسَأَلْتُ عَنِ الرَّجُلِ فَوَجَدْتُهُ لَا یَعْرِفُ شَیْئاً مِنْ هَذَا الْأَمْرِ فَدَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِ الرَّجُلِ فَقَالَ لِی مِثْلَ مَا قَالَ فِی الْعَامِ الْمَاضِی یَعْرِفُ شَیْئاً مِمَّا أَنْتَ عَلَیْهِ قُلْتُ لَا قَالَ یَا مُیَسِّرُ أَیُّ الْبِقَاعِ أَعْظَمُ حُرْمَهً قَالَ قُلْتُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ ابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ

۱- فی المصدر: یعظموها لتعظیم اللّه إیّاه و ان یلقونا.

۲- تفسیر فرات: ۸۰.

۳- فی المصدر: الی أهل هذه الآیه.

۴- ثواب الأعمال: ۲۰۰ و الآیه فی الغاشیه: ۳ و ۴.

۵- فی المصدر: انتبه الأعلی صوته اما تالیا کتابا.

۶- فی نسخه: و سألت عنه.

۷- فی نسخه: فذکر.

۸- فی نسخه: لجمیع الکبائر.

قَالَ يَا مُيَسِّرُ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَمَّرَهُ اللَّهُ فِيمَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ وَ فِيمَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ يَعْبُدُهُ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ ذُبِحَ عَلَى فِرَاشِهِ مَظْلُوماً كَمَا يُذْبَحُ الْكَبْشُ الْأَمْلَحُ ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِغَيْرِ وَلَايَتِنَا لَكَانَ حَقِيقاً عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُكِبَّهُ عَلَى مَنْخِرَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ (1).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: میسر بیاع الزطی گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم. گفتم: فدایت شوم! مرا همسایه ای است که پیوسته از صدای او بیدار می‌شوم، یا قرآن می‌خواند و مکرر ادامه می‌دهد یا گریه و تضرع می کند یا دعا می کند. پنهان و آشکارا درباره او جستجو کردم، به من گفته شد از تمام کارهای حرام خودداری می کند. فرمود: میسر! بگو ببینم، به چیزی از راهی که تو در آن قدم برمی‌داری اعتقاد دارد؟ گفتم: خدا می‌داند. گفت: سال بعد به حج رفتم و از خود او در این مورد سؤال کردم. دیدم اعتقادی به امامت ندارد. خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و خبر آن مرد را به او دادم. باز پرسید: آیا اعتقادی به این راه که تو در آن گام بر می‌داری دارد؟ گفتم نه. فرمود: میسر! کدام محل احترامش از همه جا در نزد خدا بیشتر است؟ عرض کردم: خدا و پیامبر و پسر پیامبرش می‌دانند.

ص: ۱۷۹

فرمود: میسر! بین رکن و مقام است که باغی از باغ‌های بهشت است و مابین قبر و منبر پیامبر که باغی از باغ‌های بهشت است، اگر بنده ای را خداوند عمر طولانی بدهد و او هزار سال بین رکن و مقام و بین قبر و منبر عبادت کند و بعد او را در رختخوابش مظلوم بکشند، مثل کشتن گوسفند سفید، سپس بدون ولایت ما به ملاقات پروردگار رود، بر خدا لازم است که او را به صورت میان آتش جهنم اندازد. - . ثواب الاعمال: ۲۰۲ - ۲۰۳ -

**[ترجمه]

بیان

الأملح الذی بیاضه أکثر من سواده و قیل هو النقی البیاض و لعل التقیید به لکونه ألطف و الذبح فیه أسرع و قال الفیروزآبادی کبه قلبه و صرعه کأکبه.

**[ترجمه]«الاملح» یعنی گوسفندی که سفیدی آن بیشتر از سیاهیش باشد و گفته شد یعنی پاکیزه سفید و شاید اختصاص آن به گوسفندی که سفید باشد، به جهت آن است که لطیف‌تر است و زودتر ذبح می شود. فیروز آبادی گفته است: «کبه» یعنی او را به زمین زد، مانند «اکبه».

**[ترجمه]

«۲۸»

ص، قصص الأنبیاء علیهم السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَى الصَّدُوقِ عَنْ مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ ابْنِ أَبَانٍ عَنِ ابْنِ أُورَمَةَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ

عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبَصْرِيِّ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَنْ آبَائِهِ عَلَیْهِمُ السَّلَامُ قَالَ: مَرَّ مُوسَی بْنُ عِمْرَانَ علیه السلام بِرَجُلٍ رَافِعٍ یَدَهُ إِلَی السَّمَاءِ یَدْعُو فَانْطَلَقَ مُوسَی فِی حَاجَتِهِ فَغَابَ عَنْهُ سَبْعَهَ أَیَّامٍ ثُمَّ رَجَعَ إِلَیْهِ وَ هُوَ رَافِعٌ یَدَیْهِ یَدْعُو وَ یَتَضَرَّعُ وَ یَسْأَلُ حَاجَتَهُ فَأَوْحَی اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَیْهِ یَا مُوسَی لَوْ دَعَانِی حَتَّی تَسْقُطَ لِسَانُهُ مَا اسْتَجَبْتُ لَهُ حَتَّی یَأْتِیَنِی مِنَ الْبَابِ الَّذِی أَمَرْتُهُ بِهِ (۲).

**[ترجمه]قصص الأنبیاء: ابن مسکان از حضرت صادق، از آباء گرامش علیهم السّلام نقل کرد که موسی بن عمران به مردی گذشت که دست به سوی آسمان به دعا برداشته بود. موسی به دنبال کار خود رفت. هفت روز گذشت که به آن محل نیامد پس از هفت روز برگشت و دید که همچنان دستش را بلند کرده و دعا می‌کند و زاری و تضرع دارد و حاجت خود را از خدا می‌خواهد. خداوند به موسی وحی کرد: ای موسی! اگر آن قدر دعا کند که زبانش قطع شود، دعایش را مستجاب نمی کنم، مگر این که از راهی که به او دستور داده ام به در خانه من بیاید. - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

بیان

أی من طریق ولایه أنبیاء الله و أوصیائهم و متابعتهم.

**[ترجمه]یعنی از راه ولایت انبیاء و اوصیای آنها و پیروی از ایشان.

**[ترجمه]

«۲۹»

سن، المحاسن الْقَاسِمُ بْنُ یَحْیَی عَنْ عُبَیْسٍ عَنْ جَیْفَرٍ الْعَبْدِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ مَا بَیْنَ الرُّکْنِ وَ الْمَقَامِ ثُمَّ ذُبِحَ کَمَا یُذْبَحُ الْکَبْشُ مَظْلُوماً لَبَعَثَهُ اللَّهُ مَعَ النَّفَرِ الَّذِینَ یَقْتَدِی بِهِمْ وَ یَهْتَدِی بِهُدَاهُمْ وَ یَسِیرُ بِسِیرَتِهِمْ إِنْ جَنَّهً فَجَنَّهٌ وَ إِنْ نَاراً فَنَارٌ (۳).

۱- ثواب الأعمال: ۲۰۲ و ۲۰۳.

۲- قصص الأنبیاء: المخطوط.

۳- المحاسن: ۶۱.

**[ترجمه]محاسن: ابو سعید خدری گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود: اگر بنده ای خدا را هزار سال بین رکن و مقام عبادت کند، آن گاه او را بکشند، چنان چه گوسفند را می‌کشند مظلوم وار، خداوند او را با کسانی مبعوث خواهد کرد که به آنها اقتدا کرده و از هدایت ایشان پیروی می نموده و روش آنها را از پیش گرفته است، اگر بهشتی باشند، بهشت و اگر جهنمی باشند، جهنم. - . محاسن: ۶۱ -

ص: ۱۸۰

**[ترجمه]

«۳۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْبَرَاءِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَعْنِی ابْنَ كَثِيرٍ (۱) قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَلَمَّا صِرْنَا فِی بَعْضِ الطَّرِيقِ صَعِدَ عَلَى جَبَلٍ فَأَشْرَفَ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ فَقَالَ مَا أَكْثَرَ الضَّجِيجَ وَ أَقَلَّ الْحَجِيجَ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ الرَّقِّيُّ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ هَلْ يَسْتَجِيبُ اللَّهُ دُعَاءَ هَذَا الْجَمْعِ الَّذِی أَرَى قَالَ وَيْحَكَ يَا بَا سُلَيْمَانَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ الْجَاحِدُ لِوَلَايَةِ عَلِيٍّ كَعَابِدِ وَثَنٍ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَلْ تَعْرِفُونَ مُحِبَّكُمْ وَ مُبْغِضَكُمْ قَالَ وَيْحَكَ يَا أَبَا سُلَيْمَانَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يُولَدُ إِلَّا كُتِبَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ مُؤْمِنٌ أَوْ كَافِرٌ وَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَدْخُلُ إِلَيْنَا بِوَلَايَتِنَا وَ بِالْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِنَا فَنَرَى مَكْتُوباً بَيْنَ عَيْنَيْهِ مُؤْمِنٌ أَوْ كَافِرٌ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ فِی ذلِكَ لَآياتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ (۲) نَعْرِفُ عَدُوَّنَا مِنْ وَلِيِّنَا (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن کثیر گفت: با حضرت صادق علیه السّلام به حج رفتم. در بین راه امام علیه السّلام بر فراز کوهی رفت و مردم را از نظر گذرانید. فرمود: چقدر سر و صدا زیاد است، ولی حاجی کم است! داود رقی عرض کرد: یابن رسول اللّه! آیا خداوند دعای این جمعیت را مستجاب می‌کند؟ فرمود: وای بر تو ای ابا سلیمان! خداوند نمی آمرزد کسی را که برایش شریک قرار دهد و مانند بت پرست، منکر ولایت علی باشد. عرض کرد: آیا شما دوست و دشمنتان را می شناسید؟ فرمود: وای بر تو ابا سلیمان! هیچ کس متولد نمی‌شود، مگر این که در پیشانی او نوشته می شود که مؤمن یا کافر است. شخصی با ولایت ما و بیزاری از دشمنانمان پیش ما می آید. ما می بینیم که بر پیشانی اش نوشته است مؤمن است یا کافر. خداوند در قرآن می‌فرماید «إِنَّ فِی ذلِكَ لَآياتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ» - . حجر / ۷۵ - {به یقین در این [کیفر] برای هوشیاران عبرتهاست.} ما دشمنانمان را از دوست مان باز می شناسیم. - . بصائر الدرجات: ۱۰۵ -

**[ترجمه]

«۳۱»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى مُحَمَّداً بِالرِّسَالَةِ وَ أَنْبَأَهُ بِالْوَحْيِ فَأَنَالَ فِی النَّاسِ وَ أَنَالَ وَ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ أَبْوَابُ الْحِكْمَةِ وَ ضِيَاءُ الْأَمْرِ فَمَنْ يُحِبَّنَا مِنْكُمْ نَفَعَهُ إِيمَانُهُ وَ يُقْبَلُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ لَمْ يُحِبَّنَا مِنْكُمْ لَمْ يَنْفَعْهُ إِيمَانُهُ وَ لَا

يُقْبَلُ مِنْهُ عَمَلُهُ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ثمالی گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام برای مردم سخنرانی کرد و پس از حمد و ثنای خدا فرمود: خداونـد محمّـد مصـطفی صـلّی اللّه علیه و آله را به رسـالت برگزیـد و او را به وحی مطلـع گردانیـد و مردم را از علم بهره مند گردانیـد. و در میـان ما خانواده گنجینه علم و درب های حکمت و روشـنایی و نور واقعی است. هر که ما را دوست بـدارد، از ایمـان خـود بهره می برد و عملش قبـول می شود. هر که از شـما مـا را دوست نداشـته باشـد، ایمـان او را سودی نمی بخشـد و عملش پذیرفته نمی‌شود. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

**[ترجمه]

بیان

أی و إن کـان النبی صـلی الله علیه و آله أنـال أی أعطی و جـاد بـالعلم و بثه فی النـاس و لکن فینا أهل البیت ما یعقل به العلم و أبواب الحکمه و لا یوصل إلی صحیح العلم إلا الرجوع إلینا.

**[ترجمه]یعنی اگرچه پیامبر به مردم بهره رساند، یعنی به آنها علم بخشید و عطا کرد و میانشان منتشر کرد، ولی معادن علم و درهای حکمت نزد ماست و به علم صحیح نخواهند رسید، مگر این که به در خانه ما بیایند.

**[ترجمه]

«۳۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ أَبِی کَهْمَشٍ عَنِ الْحَکَمِ أَبِی مُحَمَّدٍ

۱- فی المصدر: عبد الکریم.

۲- الحجر: ۷۵.

۳- بصائر الدرجات: ۱۰۵.

۴- بصائر الدرجات: ۱۰۷ فیه و لا یتقبل.

عَنْ عَمْرٍو عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَهَ (۱) عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: صَعِدَ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَهِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ شَهِدَ بِشَهَادَهِ الْحَقِّ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّداً بِالرِّسَالَهِ وَ اخْتَصَّهُ بِالنُّبُوَّهِ وَ أَنْبَأَهُ بِالْوَحْيِ فَأَنَالَ النَّاسَ وَ أَنَالَ وَ فِينَا أَهْلَ (۲) الْبَيْتِ مَعَاقِلُ الْعِلْمِ وَ أَبْوَابُ الْحِكَمِ وَ ضِيَاءُ الْأَمْرِ فَمَنْ يُحِبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ يَنْفَعْهُ إِيمَانُهُ وَ يُقْبَلُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ لَا يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلَا يَنْفَعُهُ إِيمَانُهُ وَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ لَوْ صَامَ النَّهَارَ وَ قَامَ اللَّيْلَ (۳).

شا، الإرشاد مرسلا مثله (۴)

- یر، بصائر الدرجات الحسن بن علی عن الحسین و أنس عن مالک بن عطیه عن أبی حمزه عن أبی الطفیل عن أمیر المؤمنین علیه السلام مثله (۵)

- سن، المحاسن محمد بن علی عن عبیس بن هشام عن الحسن بن الحسین عن مالک بن عطیه عن أبی حمزه عن أبی الطفیل عنه علیه السلام مثله (۶).

**[ترجمه]بصائر الدرجات:

ص: ۱۸۱

قاسم بن عروه - . در نسخه ای قاسم بن محمد آمده و هر کدام از این دو که باشند، روایت مرسل است، زیرا این دو از امیرالمؤمنین روایت نقل نمی‌کنند و شاید یکی از این دو این روایت را از امام صادق علیه السّلام، از پدرش، از پدرانش، از علی علیهم السّلام نقل کرده باشد. - از امیر المؤمنین علیه السّلام نقل کرد که علی علیه السّلام بر منبر کوفه رفت، حمد و ثنای خدا را گفت و گواهی به شهادت حق داد. سپس گفت: خداوند محمّد صلّی اللّه علیه و آله را به رسالت برانگیخت و او را به نبوت امتیاز بخشید و به وحی مطلع گردانید و مردم را از علم بهره مند گردانید. و در میان ما خانواده، گنجینه علم و درب های حکمت و روشنایی و نور واقعی است. هر که ما اهل بیت را دوست بدارد، از ایمان خود بهره می برد و عملش قبول می شود؛ هر که ما اهل بیت را دوست نداشته باشد، ایمان او را سودی نمی بخشد و عملش پذیرفته نمی‌شود، ولو این که روز را روزه بگیرد و شب را به شب زنده داری بگذراند. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

ارشاد: به صورت مرسل همین روایت را نقل کرده است. - . ارشاد: ۱۱۵ - ۱۱۶ -

بصائر الدرجات: ابو طفیل از امیرالمؤمنین علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۰۷ -

محاسن: از ابو طفیل از امیرالمؤمنین علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِیسَی فِیمَا أَعْلَمُ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا مَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی (۷) قَالَ إِلَی وَلَایَتِنَا وَ اللَّهِ أَ مَا تَرَی کَیْفَ اشْتَرَطَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ (۸).

۱- فی نسخه: (القاسم بن محمّد) أقول: و علی ای فالحدیث مرسل لان القاسم بن عروه او القاسم بن محمّد لا یروی عن أمیر المؤمنین علیه السّلام و لعلّ أحدهما روی ذلک عن الصادق عن أبیه عن آبائه عن علی علیه السّلام.

۲- فی سائر المصادر: و عندنا أهل البیت.

۳- بصائر الدرجات: ۱۰۷.

۴- إرشاد المفید: ۱۱۵ و ۱۱۶ راجعه.

۵- بصائر الدرجات: ۱۰۷ راجعه.

۶- المحاسن: ۱۹۹ راجعه.

۷- هکذا فی الکتاب و مصدره و فیه وهم نشأ من الرواات او النسّاخ و الصحیح: و انی لغفار لمن تاب راجع السوره طه: ۸۴.

۸- المحاسن: ۱۴۲.

**[ترجمه]محاسن: یعقوب بن شعیب گفت: از حضرت صادق علیه السّلام تأویل این آیه را پرسیدم: «وَإِنِّی لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَی» فرمود: هدایت به ولایت ما بیابد. نمی بینی خداوند چگونه شرط نموده است؟ - . محاسن: ۱۴۲ -

ص: ۱۸۲

**[ترجمه]

«۳۴»

سن، المحاسن أَبِی عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِیٍّ الْحَلَبِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَا أَرَدْتُ أَنْ أُحَدِّثَکُمْ وَ لَأُحَدِّثَنَّکُمْ وَ لَأَنْصَحَنَّ لَکُمْ وَ کَیْفَ لَا أَنْصَحُ لَکُمْ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ جُنْدُ اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا یَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَهْلُ دِینٍ غَیْرُکُمْ فَخُذُوهُ وَ لَا تُذِیعُوهُ وَ لَا تَحْبِسُوهُ عَنْ أَهْلِهِ فَلَوْ حَبَسْتُ عَنْکُمْ (۱) یُحْبَسُ عَنِّی (۲).

**[ترجمه]محاسن: عبیداللَّه بن علی حلبی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: نمی‌خواهم برایتان [صرفا] حدیث بگویم، برای شما حدیث خواهم گفت و نصیحت خواهم کرد. چگونه شما را نصیحت نکنم با این که شما به خدا قسم سپاه خدا هستید؟ به خدا سوگند خدا را نپرستیده دینداری جز شما. این را بگیرید و بی جهت آن را اعلام نکنید و البته از ابلاغ به اهل آن هم خودداری نکنید. اگر از شما جلوگیری کنم، از من جلوگیری می شود. - . محاسن: ۱۴۵ - ۱۴۶ -

**[ترجمه]

«۳۵»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْکَانَ عَنْ عُمَرَ الْکَلْبِیِّ قَالَ: کُنْتُ أَطُوفُ مَعَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ هُوَ مُتَّکِئٌ عَلَیَّ إِذْ قَالَ یَا عُمَرُ مَا أَکْثَرَ السَّوَادَ یَعْنِی النَّاسَ فَقُلْتُ أَجَلْ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَقَالَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا یَحُجُّ لِلَّهِ غَیْرُکُمْ وَ لَا یُؤْتَی أَجْرَهُ مَرَّتَیْنِ غَیْرُکُمْ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ رُعَاةُ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ أَنْتُمْ وَ اللَّهِ أَهْلُ دِینِ اللَّهِ مِنْکُمْ یُقْبَلُ وَ لَکُمْ یُغْفَرُ (۳).

**[ترجمه]محاسن: عمر کلبی گفت: با حضرت صادق علیه السّلام طواف خانه کعبه می‌کردم و او بر من تکیه کرده بود. فرمود: عمر! چقدر جمعیت زیاد است! عرض کردم: آری فدایت شوم! فرمود: به خدا قسم حج بجا نمی آورد برای خدا غیر از شما و دو چندان پاداش نمی دهند به کسی جز شما. به خدا قسم شما مراقب خورشید و ماه هستید و به خدا قسم شما اهل دین خدا هستید. از شما قبول می‌کنند و شما را می آمرزند. - . محاسن: ۱۴۵ -

**[ترجمه]

«۳۶»

سن، المحاسن أَبِی عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ زُرَارَهَ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا جَالِسٌ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها (۴) یَجْرِی لِهَؤُلَاءِ مِمَّنْ لَا یَعْرِفُ مِنْهُمْ هَذَا الْأَمْرَ فَقَالَ لَا إِنَّمَا هَذِهِ لِلْمُؤْمِنِینَ خَاصَّهً قُلْتُ لَهُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ أَ رَأَیْتَ مَنْ صَامَ وَ صَلَّی وَ اجْتَنَبَ الْمَحَارِمَ وَ حَسُنَ وَرَعُهُ مِمَّنْ لَا یَعْرِفُ وَ لَا یَنْصِبُ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ یُدْخِلُ أُولَئِکَ الْجَنَّهَ بِرَحْمَتِهِ (۵).

**[ترجمه]محاسن: زراره گفت: در حالی که من نیز حضور داشتم، از حضرت صادق علیه السّلام سؤال کردند که آیا این آیه «مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها» شامل کسانی که اعتقاد به امامت نداشته باشند هم می شود؟ فرمود: نه، این اختصاص به مؤمنین دارد. عرض کردم: خدا خیرت دهد، کسی که روزه بدارد و نماز بخواند و از کارهای حرام پرهیز کند و پرهیزکار باشد، اما اعتقاد به امامت نداشته باشد، ولی ناصبی و دشمن هم نباشد چطور؟ فرمود: خداوند آنها را به رحمت خود وارد بهشت می کند. - . محاسن: ۱۵۸ -

**[ترجمه]

«۳۷»

سن، المحاسن ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا ارْکَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّکُمْ وَ افْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ وَ جاهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهادِهِ هُوَ اجْتَباکُمْ وَ ما جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ (۶) فِی الصَّلَاهِ وَ الزَّکَاهِ وَ الصَّوْمِ وَ الْخَیْرِ إِذَا تَوَلَّوُا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ أُولِی

۱- فی نسخه: لحبس.

۲- المحاسن: ۱۴۵ و ۱۴۶.

۳- المحاسن: ۱۴۵.

۴- الأنعام: ۱۶۱.

۵- المحاسن: ۱۵۸.

۶- الحجّ: ۷۶ و ۷۷.

الْأَمْرِ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ قَبِلَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ (۱).

**[ترجمه]محاسن: ابو بصیر از حضرت باقر علیه السّلام درباره آیه «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا ارْکَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّکُمْ وَ افْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ * وَ جاهِدُوا فِی اللَّهِ حَقَّ جِهادِهِ هُوَ اجْتَباکُمْ وَ ما جَعَلَ عَلَیْکُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ» - . حج / ۷۷ - ۷۸ -

{ای کسانی که ایمان آورده اید، رکوع و سجود کنید و پروردگارتان را بپرستید و کار خوب انجام دهید، باشد که رستگار شوید و در راه خدا چنان که حق جهاد [در راه] اوست جهاد کنید. اوست که شما را [برای خود] برگزیده و در دین بر شما سختی قرار نداده است.} نقل کرده که فرمود: درباره نماز و زکات و روزه و کارهای نیک. وقتی خدا و پیامبر و ص: ۱۸۳

امامان ما خانواده را دوست بدارند، خدا اعمالشان را قبول خواهند کرد. - . محاسن: ۱۶۶ - ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۳۸»

سن، المحاسن ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ مُعَاوِیَةَ بْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِی بُرْحَةَ الرَّمَّاحِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: النَّاسُ سَوَادٌ وَ أَنْتُمْ حَاجٌّ (۲).

**[ترجمه]محاسن: ابو برحه رماح گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: مردم سیاهی لشکرند، حاجی شما هستید. - . محاسن: ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۳۹»

سن، المحاسن عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنِّی خَرَجْتُ بِأَهْلِی فَلَمْ أَدَعْ أَحَداً إِلَّا خَرَجْتُ بِهِ إِلَّا جَارِیَةً لِی نَسِیتُ فَقَالَ تَرْجِعُ وَ تَذْکُرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَخَرَجْتَ (۳) لِتَسُدَّ بِهِمُ الْفِجَاجَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ اللَّهِ مَا یَحُجُّ غَیْرُکُمْ وَ لَا یُقْبَلُ إِلَّا مِنْکُمْ (۴).

**[ترجمه]محاسن: از یکی از اصحاب، از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که به ایشان عرض کردم: من تمام خانواده ام را برای انجام حج آورده ام، مگر جاریه ام را که فراموش کردم. فرمود: برمی گردی و به یاد می‌آوری انشاء اللّه. فرمود: این‌ها را آورده ای که بیابان منی و عرفات و مشعر را پر کنی؟ عرض کردم: آری. فرمود: به خدا قسم حج بجا نمی آورد به جز شما و پذیرفته نخواهد شد مگر از شما. - . محاسن: ۱۶۷ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام لتسد بهم الفجاج أی تملأ بهم ما بین الجبال من عرفات و مشعر و منی.

**[ترجمه]«لتسد بهم الفجاج» یعنی بین کوه‌های عرفات و مشعر و منی را با آنها پر می کنی .

**[ترجمه]

«۴۰»

سن، المحاسن ابْنُ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ الْکَلْبِیِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا أَکْثَرَ السَّوَادَ قُلْتُ أَجَلْ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ أَمَا وَ اللَّهِ مَا یَحُجُّ لِلَّهِ غَیْرُکُمْ وَ لَا یُصَلِّی الصَّلَاتَیْنِ غَیْرُکُمْ وَ لَا یُؤْتَی أَجْرَهُ مَرَّتَیْنِ غَیْرُکُمْ وَ إِنَّکُمْ لَرُعَاهُ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ وَ النُّجُومِ وَ أَهْلُ الدِّینِ وَ لَکُمْ یُغْفَرُ وَ مِنْکُمْ یُقْبَلُ (۵).

**[ترجمه]محاسن: عمر بن ابان کلبی گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: چقدر جمعیت زیادی هستند! عرض کردم: آری یابن رسول اللّه! فرمود: به خدا قسم به جز شما کسی حج برای خدا انجام نمی‌دهد و به غیر از شما دو نماز را نمی‌خواند و پاداش دو چندان را نمی‌دهند، مگر به شما. و شما مراقب ماه و خورشید و ستارگان و اهل دین شما هستید و شما را می آمرزند و از شما می پذیرند. - . محاسن: ۱۶۷ -

**[ترجمه]

بیان

لعل المراد بالصلاتین الفرائض و النوافل أو السفریه و الحضریه أو الصلوات الخمس أو الصلاه علی النبی صلی الله علیه و آله أو التفریق بین الصلاتین (۶) فإنهم یبتدعون فی ذلک قوله علیه السلام رعاه الشمس و القمر و النجوم أی ترعونها و تراقبونها لأوقات الصلوات و العبادات قال الفیروزآبادی راعی النجوم راقبها و انتظر مغیبها کرعاها.

۱- المحاسن: ۱۶۶ و ۱۶۷.

۲- المحاسن: ۱۶۷.

۳- فی المصدر: ثم قال: فخرجت بهم.

۴- المحاسن: ۱۶۷ فیه: و لا یتقبل الا منکم.

۵- المحاسن: ۱۶۷.

۶- أو الجمعه و العیدین لأنّهما علی ما هو المشهور بین الإمامیّه من وظائف الامام علیه السّلام و لا یصلیهما غیرهم بشرائطهما.

**[ترجمه]شاید منظور از «صلاتین»، نمازهای واجب و مستحب یا نمازهای در سفر و حضر یا نمازهای پنجگانه یا صلوات بر پیامبر یا جدا خواندن دو نماز است، زیرا آنها در این مورد بدعت گذاشتند. عبارت «رعاه الشمس و القمر و النجوم» یعنی مراقبت می کنید از آنها برای شناختن اوقات نمازها و عبادات. فیروز آبادی گفته است: «راعی النجوم» یعنی مراقب آنها و منتظر غروبشان بود.

ص: ۱۸۴

**[ترجمه]

«۴۱»

سن، المحاسن ابْنُ فَضَّالٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام جَالِساً فَدَخَلَ عَلَيْهِ دَاخِلٌ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا أَكْثَرَ الْحَاجَّ الْعَامَ فَقَالَ إِنْ شَاءُوا فَلْيَكْثُرُوا وَ إِنْ شَاءُوا فَلْيَقِلُّوا وَ اللَّهِ مَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا مِنْكُمْ وَ لَا يَغْفِرُ إِلَّا لَكُمْ (۱).

**[ترجمه]محاسن: حارث بن مغیره گفت: من خدمت حضرت صادق علیه السّلام نشسته که بودم یک نفر داخل شد و گفت: یابن رسول اللّٰه! چقدر امسال حاجی زیاد شده! فرمود: می‌خواهند زیاد باشد یا کم. به خدا قسم خداوند نمی پذیرد مگر از شما و نمی‌آمرزد مگر شما را. - . محاسن: ۱۶۷ -

**[ترجمه]

«۴۲»

سن، المحاسن النَّضْرُ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنِ الْحَارِثِ (۲) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ وَ هُوَ كَرَّامُ بْنُ عَمْرٍو الْخَثْعَمِيُّ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَهَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ آيَهً فِی الْقُرْآنِ تُشَكِّكُنِی قَالَ وَ مَا هِیَ قُلْتُ قَوْلُ اللَّهِ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ قَالَ أَیَّ شَیْ ءٍ (۳) شَكَكْتَ فِيهَا قُلْتُ مَنْ صَلَّى وَ صَامَ وَ عَبَدَ اللَّهَ قُبِلَ مِنْهُ قَالَ إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ الْعَارِفِينَ ثُمَّ قَالَ أَنْتَ أَزْهَدُ فِی الدُّنْيَا أَمِ الضَّحَّاكُ بْنُ قَيْسٍ قُلْتُ لَا بَلِ الضَّحَّاكُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ فَذَلِكَ (۴) لَا يُتَقَبَّلُ مِنْهُ شَیْ ءٌ مِمَّا ذَكَرْتَ (۵).

**[ترجمه]محاسن: عمر بن حنظله گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: یک آیه در قرآن مرا به شک انداخته است. فرمود: کدام آیه؟ عرض کردم: آیه «إِنَّما يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ» - . مائده / ۲۷ - {

خداوند فقط از تقواپیشگان می پذیرد.} فرمود: در چه چیز این آیه شک کرده ای؟ گفتم: هر کس نماز بخواند و روزه بگیرد و خدا را بپرستد، از او می پذیرد. فرمود: خداوند از پرهیزکاران عارف می پذیرد. بعد فرمود: تو پارسا و زاهدتر هستی یا ضحاک بن قیس؟ گفتم: نه، ضحاک بن قیس. فرمود: از او هیچ یک از عبادت هایی را که ذکر کردی نمی پذیرند. - . محاسن: ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۴۳»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَمِیلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ ثُمَّ ذُبِحَ كَمَا يُذْبَحُ الْكَبْشُ ثُمَّ أَتَى اللَّهَ بِبُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَمَلَهُ (۶).

**[ترجمه]محاسن: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: اگر بنده ای هزار سال خدا را عبادت کند و بعد او را مثل گوسفند بکشند، سپس با بغض و دشمنی ما اهل بیت بیاید، خداوند عملش را به خودش رد می کند. - . محاسن: ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۴۴»

سن، المحاسن أَبِی عَنْ حَمْزَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ جَمِيلِ بْنِ مُيَسِّرٍ عَنْ أَبِيهِ النَّخَعِيِّ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَا مُيَسِّرُ أَيُّ الْبُلْدَانِ أَعْظَمُ حُرْمَهً قَالَ فَمَا كَانَ مِنَّا أَحَدٌ يُجِيبُهُ حَتَّى كَانَ الرَّادَّ عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ مَكَّهُ فَقَالَ أَيُّ بِقَاعِهَا أَعْظَمُ حُرْمَهً قَالَ

ص: ۱۸۵

۱- المحاسن: ۱۶۷.

۲- فیه وهم ظاهر حیث ادرج اسناد الحدیث المتقدم هاهنا، و ذکر فی المصدر:۲۷ من صفحه ۱۸۵ سطر ۱۹ إلی صفحه ۱۹۳ سطر ۱۸ بعد سرد الحدیث السابق هکذا : ورواه النضر عن یحیی الحلبی عن الحارث ثم ذکر حدیثنا

۳- فی المصدر: و أی شی ء.

۴- فی المصدر: فان ذلک.

۵- المحاسن: ۱۶۸.

۶- المحاسن: ۱۶۸.

فَمَا كَانَ مِنَّا أَحَدٌ يُجِيبُهُ حَتَّى كَانَ الرَّادَّ عَلَى نَفْسِهِ قَالَ بَيْنَ الرُّكْنِ إِلَى الْحِجْرِ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ حَتَّى يَنْقَطِعَ عِلْبَاؤُهُ هَرَماً ثُمَّ أَتَى اللَّهَ بِبُغْضِنَا (۱) لَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَمَلَهُ (۲).

**[ترجمه]محاسن: جمیل بن میسر از پدرش نقل می کند که گفت: حضرت صادق علیه السّلام به من فرمود: میسرا! کدام یک از شهرها به نظر تو احترام بیشتری دارد؟ هیچ کس نتوانست جواب بدهد. خود امام علیه السّلام فرمود: مکه. بعد پرسید: کدام قسمت مکه حرمت بیشتر دارد؟

ص: ۱۸۵

کسی جوابش را نداد. خود امام علیه السّلام فرمود: بین رکن تا حجرالاسود. به خدا قسم اگر بنده ای هزار سال خدا را عبادت کند تا عصب گردنش از پیری قطع شود، بعد با بغض و کینه ما وارد قیامت شود، خداوند عمل او را رد می کند. - . محاسن: ۱۶۸ -

**[ترجمه]

بیان

العلباء بالكسر عصب العنق.

**[ترجمه]«العلباء» با کسره یعنی عصب گردن.

**[ترجمه]

«۴۵»

م، تفسير الإمام عليه السلام قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام أَعْظَمُ النَّاسِ حَسْرَةً (۳) رَجُلٌ جَمَعَ مَالًا عَظِيماً بِكَدٍّ شَدِيدٍ وَ مُبَاشَرَةِ الْأَهْوَالِ وَ تَعَرُّضِ الْأَخْطَارِ ثُمَّ أَفْنَى مَالَهُ صَدَقَاتٍ (۴) وَ مَبَرَّاتٍ وَ أَفْنَى شَبَابَهُ وَ قُوَّتَهُ فِي عِبَادَاتٍ وَ صَلَوَاتٍ وَ هُوَ مَعَ ذَلِكَ لَا يَرَى لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام حَقَّهُ وَ لَا يَعْرِفُ لَهُ مِنَ الْإِسْلَامِ (۵) مَحَلَّهُ وَ يَرَى أَنَّ مَنْ لَا يُعَشِّرُهُ وَ لَا يُعَشِّرُ عُشَيْرَ (۶) مِعْشَارِهِ أَفْضَلُ مِنْهُ عليه السلام يُوَاقِفُ عَلَى الْحُجَجِ (۷) فَلَا يَتَأَمَّلُهَا وَ يَحْتَجُّ عَلَيْهَا بِالْآيَاتِ وَ الْأَخْبَارِ فَيَأْبَى إِلَّا تَمَادِياً فِي غَيِّهِ فَذَاكَ أَعْظَمُ حَسْرَةً مِنْ كُلِّ مَنْ يَأْتِي (۸) يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ صَدَقَاتُهُ مُمَثَّلَةٌ لَهُ فِي مِثَالِ الْأَفَاعِي تَنْهَشُهُ وَ صَلَوَاتُهُ وَ عِبَادَاتُهُ مُمَثَّلَةٌ لَهُ فِي مِثَالِ (۹) الزَّبَانِيَةِ تَتْبَعُهُ (۱۰) حَتَّى تَدُعَّهُ إِلَى جَهَنَّمَ دَعّاً يَقُولُ يَا وَيْلِي أَ لَمْ أَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ أَ لَمْ أَكُ مِنَ الْمُزَكِّينَ أَ لَمْ أَكُ عَنْ أَمْوَالِ النَّاسِ وَ نِسَائِهِمْ مِنَ الْمُتَعَفِّفِينَ فَلِمَا ذَا دُهِيتُ بِمَا دُهِيتُ

ص: ۱۸۶

۱- فی المصدر: ببغضنا أهل البيت.

۲- المحاسن: ۱۶۸.

۳- فى المصدر: حسره يوم القيامه.

۴- فى المصدر: ثم افنى ماله فى صدقات.

۵- فى نسخه: فى الإسلام.

۶- فى نسخه: من لا يبلغ بعشر و لا بعشر عشير معشاره.

۷- فى نسخه: على الحجّ.

۸- فى نسخه: فذاك أعظم من كل حسره يأتى.

۹- فى نسخه: فى مثل الزبانيه.

۱۰- فى المصدر : تدفعه.

فَيُقَالُ لَهُ يَا شَقِيُّ مَا نَفَعَكَ مَا عَمِلْتَ (١) وَ قَدْ ضَيَّعْتَ أَعْظَمَ الْفُرُوضِ بَعْدَ تَوْحِيدِ اللَّهِ وَ الْإِيمَانِ بِنُبُوَّةِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ (٢) اللَّهِ صلی الله علیه و آله ضَيَّعْتَ مَا لَزِمَكَ مِنْ مَعْرِفَةِ حَقِّ عَلِيٍّ وَلِيِّ اللَّهِ وَ الْتَزَمْتَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ (٣) عَلَيْكَ مِنَ الِايتِمَامِ بِعَدُوِّ اللَّهِ فَلَوْ كَانَ لَكَ بَدَلَ أَعْمَالِكَ هَذِهِ عِبَادَةُ الدَّهْرِ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ وَ بَدَلَ صَدَقَاتِكَ الصَّدَقَةُ بِكُلِّ أَمْوَالِ الدُّنْيَا بَلْ بِمِلْ ءِ الْأَرْضِ ذَهَباً لَمَا زَادَكَ ذَلِكَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِلَّا بُعْداً وَ مِنْ سَخَطِ (٤) اللَّهِ إِلَّا قُرْباً (٥).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: اندوهگین‌ترین مردم کسی است که ثروت زیادی را با رنج فراوان و برخورد با هول و هراس های زیاد و خطرهای عظیم جمع کرده باشد. بعد این ثروت را در راه صدقه و انفاق در کارهای نیک صرف کند و جوانی و نیروی خود را در عبادت و نماز به پایان رساند، اما با تمام این کارها، حقی برای علی بن ابی طالب علیه السّلام قائل نباشد و موقعیت او را در اسلام نشناسد و چنین پندارد کسی که یک دهم و یک دهم از یک دهم های او ارزش و مقام ندارد، از علی علیه السّلام بهتر است؛ با براهین مواجه می‌شود، ولی دقت نمی‌کند؛ با آیات و اخبار بر او استدلال می شود، ولی بیشتر در گمراهی خود فرو می‌رود. این چنین شخصی از هر کسی در روز قیامت حسرت و اندوهش بیشتر است. انفاق های او به صورت افعی هایی برایش مجسم می‌شوند و او را می گزند و نمازها و عباداتش به صورت شعله های آتش پیکرش را فرا می گیرند و او را به جهنم می کشند. می گوید: ای وای! مگر من نمازخوان نبودم؟ مگر من زکات نمی‌دادم؟ مگر من از مال و ناموس مردم پرهیز نداشتم؟ چرا چنین گرفتار و مبتلا شده ام؟

ص: ۱۸۶

به او می گویند: ای بدبخت! اعمالت هیچ سودی برایت نخواهد داشت، در صورتی که بزرگ‌ترین واجب را بعد از توحید و ایمان به پیامبری حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله ضایع کرده باشی. آنچه بر تو لازم بود از معرفت به حق علی علیه السّلام ولیّ خدا نابود کردی و پیرو دشمن خدا شدی که بر تو حرام بود. اگر به جای اعمالی که انجام داده ای، از اول دنیا تا آخر آن عبادت می کردی و به جای صدقه هایت تمام روی زمین پر از طلا را انفاق می کردی، جز فاصله و دور شدن از رحمت خدا چیزی نصیبت نمی‌شد و پیوسته به خشم خدا نزدیک تر می شدی. -. تفسیر امام حسن عسکری: ۱۴ - ۱۵ -

**[ترجمه]

«۴۶»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ إِلَى مُسْتَحِقِّهَا وَ قَضَى الصَّلَاةَ (٦) عَلَى حُدُودِهَا وَ لَمْ يُلْحِقْ بِهِمَا مِنَ الْمُوبِقَاتِ مَا يُبْطِلُهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَغْبِطُهُ كُلُّ مَنْ فِي تِلْكَ الْعَرَصَاتِ حَتَّى يَرْفَعَهُ نَسِيمُ الْجَنَّةِ إِلَى أَعْلَى غُرَفِهَا وَ عَلَالِيهَا بِحَضْرَةِ مَنْ كَانَ يُوَالِيهِ مِنْ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ وَ مَنْ بَخِلَ بِزَكَاتِهِ وَ أَدَّى صَلَاتَهُ فَصَلَاتُهُ (٧) مَحْبُوسَةٌ دُوَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى أَنْ يَجِي ءَ حِينُ زَكَاتِهِ فَإِنْ أَدَّاهَا جُعِلَتْ كَأَحْسَنِ الْأَفْرَاسِ مَطِيَّةً لِصَلَاتِهِ فَحَمَلَتْهَا إِلَى سَاقِ الْعَرْشِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سِرْ إِلَى الْجِنَانِ فَارْكُضْ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَا انْتَهَى إِلَيْهِ رَكْضُكَ فَهُوَ كُلُّهُ بِسَائِرِ مَا تَمَسُّهُ لِبَاعِثِكَ فَيَرْكُضُ فِيهَا عَلَى أَنَّ كُلَّ رَكْضِهِ (٨) مَسِيرَةُ سَنَةٍ فِي قَدْرِ لَمْحَةِ بَصَرِهِ مِنْ يَوْمِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (٩) حَتَّى يَنْتَهِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى حَيْثُ مَا شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى فَيَكُونُ ذَلِكَ

۱- فی المصدر: ما فعلت.

۲- فی نسخه: رسوله و فی المصدر: و ضیعت.

۳- فی نسخه: ما حرمه اللّه.

۴- فی نسخه: و من سخطه.

۵- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۴ و ۱۵.

۶- فی نسخه: و أقام الصلاه.

۷- فی نسخه: کانت.

۸- فی نسخه: علی ان رکضه.

۹- فی نسخه: ینتهی به الی یوم القیامه.

كُلَّهُ لَهُ وَ مِثْلُهُ عَنْ يَمِينِهِ وَ شِمَالِهِ وَ أَمَامِهِ وَ خَلْفِهِ وَ فَوْقِهِ وَ تَحْتِهِ فَإِنْ (۱) بَخِلَ بِزَكَاتِهِ وَ لَمْ يُؤَدِّهَا أَمِرَ بِالصَّلَاهِ (۲) فَرُدَّتْ إِلَيْهِ وَ لُفَّتْ كَمَا يُلَفُّ الثَّوْبُ الْخَلَقُ ثُمَّ يُضْرَبُ بِهَا وَجْهُهُ وَ يُقَالُ لَهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا تَصْنَعُ بِهَذَا دُونَ هَذَا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا أَسْوَأَ حَالَ هَذَا وَ اللَّهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَ وَ لَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَسْوَأَ (۳) حَالًا مِنْ هَذَا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَجُلٌ حَضَرَ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقُتِلَ مُقْبِلًا غَيْرَ مُدْبِرٍ وَ الْحُورُ الْعِينُ يَطَّلِعْنَ إِلَيْهِ وَ خُزَّانُ الْجِنَانِ يَتَطَلَّعُونَ وُرُودَ رُوحِهِ عَلَيْهِمْ وَ أَمْلَاكُ الْأَرْضِ (۴) يَتَطَلَّعُونَ نُزُولَ حُورِ الْعِينِ إِلَيْهِ وَ الْمَلَائِكَهِ وَ خُزَّانِ الْجِنَانِ فَلَا يَأْتُونَهُ (۵) فَتَقُولُ مَلَائِكَهُ الْأَرْضِ حَوَالَيْ (۶) ذَلِكَ الْمَقْتُولِ مَا بَالُ الْحُورِ الْعِينِ لَا يَنْزِلْنَ إِلَيْهِ وَ مَا بَالُ خُزَّانِ الْجِنَانِ لَا يَرِدُونَ عَلَيْهِ فَيُنَادَوْنَ مِنْ فَوْقِ السَّمَاءِ السَّابِعَهِ يَا أَيَّتُهَا الْمَلَائِكَهُ انْظُرُوا إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ وَ دُوَيْنِهَا فَيَنْظُرُونَ فَإِذَا تَوْحِيدُ هَذَا الْعَبْدِ وَ إِيمَانُهُ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ صَلَاتُهُ وَ زَكَاتُهُ وَ صَدَقَتُهُ وَ أَعْمَالُ بِرِّهِ كُلُّهَا مَحْبُوسَاتٌ دُوَيْنَ السَّمَاءِ قَدْ طُبِّقَتْ آفَاقُ السَّمَاءِ كُلُّهَا كَالْقَافِلَهِ الْعَظِيمَهِ قَدْ مَلَأَتْ مَا بَيْنَ أَقْصَى الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ وَ مَهَابِّ الشَّمَالِ وَ الْجَنُوبِ تُنَادِي أَمْلَاكُ تِلْكَ الْأَثْقَالِ (۷) الْحَامِلُونَ لَهَا الْوَارِدُونَ بِهَا مَا بَالُنَا لَا تُفَتَّحُ لَنَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ لِنَدْخُلَ إِلَيْهَا (۸) بِأَعْمَالِ هَذَا الشَّهِيدِ

۱- فی نسخه: و ان بخل.

۲- فی نسخه: بصلاته.

۳- فی المصدر: أ فلا انبئكم بمن هو أسوأ.

۴- فی المصدر: و أملاك السماء و املاك الأرض.

۵- فی المصدر: و خزان الجنان لا یردون علیه فلا یأتونه.

۶- فی نسخه: حول.

۷- فی نسخه: الاعمال و فی نسخه من المصدر: الافعال.

۸- فی نسخه: اعمال.

فَيَأْمُرُ اللَّهُ بِفَتْحِ أَبْوَابِ السَّمَاءِ فَتُفْتَحُ ثُمَّ يُنَادِي يَا هَؤُلَاءِ (۱) الْمَلَائِكَهُ أَدْخِلُوهَا إِنْ قَدَرْتُمْ فَلَا تُقِلُّهُمْ (۲) أَجْنِحَتُهُمْ وَ لَا يَقْدِرُونَ عَلَى الِارْتِفَاعِ بِتِلْكَ الْأَعْمَالِ فَيَقُولُونَ يَا رَبَّنَا لَا نَقْدِرُ عَلَى الِارْتِفَاعِ بِهَذِهِ الْأَعْمَالِ فَيُنَادِيهِمْ (۳) مُنَادِي رَبِّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا (۴) الْمَلَائِكَهُ لَسْتُمْ حُمَّالَ هَذِهِ الْأَثْقَالِ (۵) الصَّاعِدِينَ بِهَا إِنَّ حَمَلَتَهَا الصَّاعِدِينَ بِهَا مَطَايَاهَا الَّتِي تَرْفَعُهَا إِلَى دُوَيْنِ الْعَرْشِ ثُمَّ تُقِرُّهَا (۶) فِي دَرَجَاتِ الْجِنَانِ فَيَقُولُ الْمَلَائِكَهُ يَا رَبَّنَا مَا مَطَايَاهَا فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى وَ مَا الَّذِي حَمَلْتُمْ مِنْ عِنْدِهِ فَيَقُولُونَ تَوْحِيدَهُ لَکَ (۷) وَ إِيمَانَهُ بِنَبِيِّکَ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فَمَطَايَاهَا مُوَالاهُ عَلِيٍّ أَخِي نَبِيِّي وَ مُوَالاهُ الْأَئِمَّهِ الطَّاهِرِينَ فَإِنْ أَتَتْ (۸) فَهِيَ الْحَامِلَهُ الرَّافِعَهُ الْوَاضِعَهُ لَهَا فِي الْجِنَانِ فَيَنْظُرُونَ فَإِذَا الرَّجُلُ مَعَ مَا لَهُ مِنْ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ لَيْسَ لَهُ مُوَالاهُ عَلِيٍّ وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِ وَ مُعَادَاهُ أَعْدَائِهِمْ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَى لِلْأَمْلَاکِ الَّذِينَ كَانُوا حَامِلِيهَا اعْتَزِلُوهَا وَ أَلْحِقُوا بِمَرَاكِزِكُمْ مِنْ مَلَكُوتِي لِيَأْتِيَهَا مَنْ هُوَ أَحَقُّ بِحَمْلِهَا وَ وَضْعِهَا فِي مَوْضِعِ اسْتِحْقَاقِهَا فَتُلْحَقُ تِلْكَ الْأَمْلَاکُ بِمَرَاكِزِهَا الْمَجْعُولَهِ لَهَا ثُمَّ يُنَادِي مُنَادِي رَبِّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيَّتُهَا الزَّبَانِيَهُ تَنَاوَلِيهَا وَ حُطِّيهَا (۹) إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا لَمْ يَجْعَلْ لَهَا مَطَايَا مِنْ مُوَالاهِ عَلِيٍّ عليه السلام وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِ قَالَ

۱- فی المصدر: یا هؤلاء الاملاک.

۲- فی المصدر: (فلا تقلها).

۳- فی نسخه: فینادی.

۴- فی المصدر: یا ایتها الملائکه.

۵- فی نسخه: الاعمال و فی نسخه: الصاعدون.

۶- فی المصدر: ثم یقربها.

۷- فی نسخه: بک.

۸- فی نسخه: أثبتت و فی المصدر: اتیت.

۹- فی نسخه: وضعیها.

فَتُنَادِي (۱) تِلْـکَ الْأَمْلَاکُ وَ يُقَلِّبُ اللَّهُ تِلْکَ الْأَثْقَالَ أَوْزَاراً وَ بَلَايَا عَلَى بَاعِثِهَا (۲) لِمَـا فَارَقَهَا عَنْ مَطَايَاهَا مِنْ مُوَالاهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ نَادَتْ تِلْكَ الْمَلَائِكَهُ إِلَى مُخَالَفَتِهِ لِعَلِيٍّ عليه السلام وَ مُوَالاتِهِ لِأَعْدَائِهِ فَيُسَلِّطُهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هِيَ فِي صُورَهِ الْأَسْوَدِ عَلَى تِلْـكَ الْأَعْمَالِ وَ هِيَ كَالْغِرْبَانِ وَ الْقِرْقِسِ (۳) فَيَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِ تِلْـكَ الْأَسْوَدِ نِيرَانٌ تُحْرِقُهَا وَ لَا يَبْقَى (۴) لَهُ عَمَلٌ إِلَّا أَحْبَطَ وَ يَبْقَى عَلَيْهِ مُوَالاتُهُ لِأَعْـدَاءِ عَلِيٍّ عليه السـلام وَ جَحدَهِ وَلَايَتِهِ فَيُقِرُّ (۵) ذَلِـكَ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ فَإِذَا هُوَ قَدْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُ وَ عَظُمَتْ أَوْزَارُهُ وَ أَثْقَالُهُ فَهَذَا أَسْوَأُ حَالًا مِنْ مَانِعِ الزَّكَاهِ الَّذِي يَحْفَظُ الصَّلَاهَ (۶).

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: پیامبر اکرم فرمود: هر کس زکات را به مستحق آن برساند و نماز را طبق شرایطش بجا آورد و کار ناشایستی هم انجام ندهد که موجب بطلان نماز و زکاتش گردد، روز قیامت که می آید هر کس در محشر است بر مقام او حسرت می‌خورد و نسیم بهشت او را به بالاترین غرفه های بهشتی و عالی ترین درجات آن می‌رساند و در حضور خاندان پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله خواهد بود که آنها را دوست می‌داشت. و هر کس در پرداخت زکات بخل ورزد، ولی نماز بجای آورد، نماز او پایین‌تر از آسمان محبوس می‌شود، تا موقعی که زکاتش را بپردازد. اگر پرداخت کرد، آن زکات به صورت بهترین مرکب برای نماز می شود و آن را به طرف عرش بالا می برد. خداوند می فرماید: به جانب بهشت برو، در میان بهشت بتاز تا روز قیامت به هر کجا که تاختن تو منتهی شد، تمام آنها از کسی است که تو را فرستاده است. آن مرکب در بهشت می‌دود. هر دویدن او به اندازه یک سال راه است به مقدار دید چشمش از آن روز تا روز قیامت. بالاخره تا روز قیامت به هر کجا خدا بخواهد منتهی می شود. تمام این مقامات

ص: ۱۸۷

متعلق به او است و برابر همین مقدار از طرف راست و چپ و پیش رو و عقب و بالا- و پایین به او می دهند. اگر نسبت به پرداخت زکات بخل ورزد و نپردازد، نمازش را به او رد می کنند و چون جامه کهنه ای درهم می پیچند و به صورتش می... زنند و به او می گویند: ای بنده خدا! با این نماز بدون زکات چه می‌کنی؟ اصحاب پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله گفتند: به خدا قسم که چقدر بدبخت و بیچاره است این شخص. پیامبر اکرم فرمود: می‌خواهید بدبخت تر از او را معرفی کنم؟ گفتند: آری ای رسول خدا! فرمود: مردی که در جهاد و پیکار در راه خدا شرکت کند و در حال حمله به دشمن نه فرار، در این راه کشته شود. حوران بهشتی و خزینه داران آنجا انتظار آمدن روح او را دارند و فرشته های زمین پیوسته انتظار آمدن حوران بهشتی را دارند که به سوی او بیایند و ملائکه و خازنان بهشت به سوی نمی آیند. فرشته های زمین که اطراف این مقتول هستند، می... گویند چرا حوران بهشتی پیش این شخص نیامدند و چرا خازنان بهشت نمی آیند؟ از بالای آسمان هفتم به آنها می گویند: ای ملائکه! به آفاق آسمان ها و پایین آن تماشا کنید! توحید و ایمان به پیامبر و نماز و زکات و صدقه و اعمال نیکوی او را می بینند که در پایین آسمان نگه داشته شده؟ آفاق آسمان به روی آنها بسته است، همچون قافله ای بزرگ، شرق و غرب و مهابّ شمال و جنوب را فراگرفته اند. ملائکه ای که مأمور حمل این اعمال هستند فریاد می‌زنند: چه شده که درب های آسمان را نمی گشایند تا با اعمال این شهید داخل شویم؟ ص: ۱۸۸

خداوند دستور می‌دهد درب های آسمان باز می شود. سپس ندایی می‌رسد که: ای ملائکه! اگر می توانید داخل شوید! بال و پر آنها توان ندارد و نمی توانند با آن اعمال بالا- روند. می‌گویند: خدایا! ما نمی توانیم با این اعمال بالا- بیاییم. منادی

پروردگـار فریاد می‌زنـد: ای ملائکه! شـما نمی توانیـد این اعمال سـنگین را بالا بیاوریـد. بایـد مرکب های مخصوص آنها این اعمال را بیاورنـد تا زیر عرش و در بهشت قرار دهنـد. ملائکه می گوینـد مرکب مخصوص آنها چیست؟ می فرماید: چه عملی از او آورده ایـد؟ می گوینـد: اعتقـاد به وحـدانیت تو و ایمان به پیامبر تو صـلّی اللّه علیه و آله. خداونـد می‌فرمایـد: مرکب این اعتقادهـا، دوستی علی برادر پیامبرم است و دوستی ائمه طاهرین علیهم السّـلام. اگر این موالات را دارد، می‌توانـد این اعمال را به بهشت برسانـد. وقتی دقت می‌کننـد، می بینند با تمام این اعمالی که دارد، موالات علی و ائمه طاهرین و دشـمنی با دشـمنان آنها را نـدارد. خداونـد به ملائکه حامل می فرمایـد: این اعمال را رها کنید و بروید به محل خود از ملکوتم تا آنها که شایسـته حمل این اعمال هستند بیایند و آنها را به جایی که شایسته است ببرند. آن فرشته ها به محلی که مخصوص آنها است می‌روند. سپس منادی خداوند به شراره های آتش دستور می‌دهد که: آنها را فرا بگیرید و

به داخـل جهنم بکشـید! زیرا صـاحب این اعمال دارای مرکب ولایت علی و ائمه طاهرین علیهم السّـلام نیست. آن ملائکه نـدا می‌دهنـد و خـدا ایـن اعمـال را بـه گنـاه و بلا بر بـاعث آن بـدل می‌کنـد به واسـطه نداشـتن مرکب مخصـوص از محبت علی امیرالمؤمنین علیه السّـلام، آن ملائکه به مخالفت او با علی و دوستی او با دشـمنان علی نـدا می‌دهنـد. خداوند این ملائکه را بر آن اعمـال به صورت شـیرهایی مسـلط می گردانـد و آن اعمـال شبیه کلاغ ها و پشه های کوچک هسـتند. از دهان این شـیرها شراره هایی خارج می شود و آن اعمال را می سوزانـد و تمام اعمالش از بین می‌رود، فقط می مانـد دوستی او با دشـمنان علی علیه السّـلام و انکـار ولایـت علی علیه السّـلام و این عمـل را در وسـط جهنم قرار می‌دهنـد. در این موقع اعمالش نابود شـده و گناهـانش افزون گردیـده، این شـخص بـدتر از کسـی است که مـانع زکـات باشـد که نمـاز می خوانـد. - . تفسـیر امام حسـن عسکری: ۲۷ - ۲۹ -

**[ترجمه]

بیان

قـال الجوهری العلیه الغرفه و الجمع العلالـی و هو فعیله مثـل مریقه و أصـله علیوه فأبـدلت الواو یاء و أدغمت و قال بعضـهم هی العلیه بالکسر علی فعیله و بعضهم یجعلها من المضاعف و القرقس بالکسر البعوض الصغار.

**[ترجمه]«العُلّیه» یعنی غرفه و جمع آن «علالیّ» بر وزن فعّلیه، ماننـد مُرّیقه است و اصل آن «علّیوة» است و واو به یاء تبـدیل و در آن ادغام شد. و بعضی گفته اند «علیّة» است بر وزن فعّیلة یعنی مضاعف است و «القرقس» با کسره، یعنی پشه کوچک.

**[ترجمه]

«۴۷»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ یُوسُفَ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قِیلَ لَهُ لَمَّا دَخَلْنَا عَلَیْهِ أَنَا أَحْبَبْنَاکُمْ لِقَرَابَتِکُمْ مِنْ رَسُولِ

اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لِمَا أَوْجَبَ اللَّهُ مِنْ حَقِّكَمْ مَا أَحْبَبْنَاكُمْ لِدُنْيَا نُصِيبُهَا مِنْكَمْ إِلَّا لِوَجْهِ اللَّهِ وَ الدَّارِ الْآخِرَهِ وَ لِيَصْلُحَ لِامْرِئٍ مِنَّا دِينُهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدَقْتُمْ مَنْ أَحَبَّنَا جَاءَ مَعَنَا يَوْمَ الْقِيَامَهِ هَكَذَا ثُمَّ جَمَعَ بَيْنَ السَّبَّابَتَيْنِ وَ قَالَ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا صَامَ النَّهَارَ وَ قَامَ اللَّيْلَ ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ وَلَايَتِنَا لَلَقِيَهُ وَ هُوَ غَيْرُ رَاضٍ أَوْ سَاخِطٌ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ وَ ما مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا

۱- فی نسخه: فتأتی.

۲- فی نسخه من المصدر: علی فاعلها.

۳- فی نسخه: و القرقش.

۴- فی نسخه: فلا یبقی و فی نسخه: الاحبط.

۵- فی المصدر: فیقره.

۶- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۲۷- ۲۹.

بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ إِلَى قَوْلِهِ وَ هُمْ كافِرُونَ (۱) ثُمَّ قَالَ وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ لَا يَضُرُّ مَعَهُ عَمَلٌ كَمَا أَنَّ الْكُفْرَ لَا يَنْفَعُ مَعَهُ عَمَلٌ (۲).

أقول: رواه الديلمى فى أعلام الدين من كتاب الحسين بن سعيد بإسناده عنه عليه السلام مثله (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: یوسف بن ثابت از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که یک بار ما خدمت ایشان رسیدیم. یک نفر گفت: ما شما را به واسطه خویشاوندی که با پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله دارید و به واسطه حقی که خداوند برای شما واجب نموده دوست می‌داریم و این هرگز برای رسیدن به منافع دنیوی نیست، فقط برای خدا و روز قیامت و اصلاح امر دین مان است. امام صادق علیه السّلام فرمود: راست می گویید، راست می گویید! هر که ما را دوست بدارد، با ما خواهد آمد در روز قیامت مانند این دو انگشت من. سپس دو انگشت سبابه خود را به چسبانید و فرمود: به خدا قسم اگر یک نفر روز را روزه بدارد و شب را شب زنده دار باشد و بدون ولایت ما به ملاقات خدا برود، خدا از او ناراضی خواهد بود یا بر او خشم می گیرد. سپس فرمود! این آیه همان مطلب را می‌فرماید «وَ ما مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا ص: ۱۹۰

بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ» تا «وَ هُمْ كافِرُونَ» - . توبه / ۵۴ - ۵۵ - {و

هیچ چیز مانع پذیرفته شدن انفاق های آنان نشد جز اینکه به خدا و پیامبرش کفر ورزیدند.} سپس فرمود: همین طور است ایمان که هیچ عملی به او ضرری نمی‌رساند و همین طور کفر که هیچ عملی با وجود آن سود نمی بخشد. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۸۹ -

مؤلف: دیلمی در اعلام الدین، از کتاب حسین بن سعید به اسناد خود از امام صادق علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . اعلام الدین، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۴۸»

جا، المجالس للمفيد عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى أَخِي مُغَلِّسٍ عَنِ الْعَلَاءِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّا نَرَى الرَّجُلَ مِنَ الْمُخَالِفِينَ عَلَيْكُمْ لَهُ عِبَادَةٌ وَ اجْتِهَادٌ وَ خُشُوعٌ فَهَلْ يَنْفَعُهُ ذَلِكَ شَيْئاً فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّمَا مَثَلُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَثَلُ أَهْلِ بَيْتٍ كَانُوا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ كَانَ لَا يَجْتَهِدُ (۴) أَحَدٌ مِنْهُمْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً إِلَّا دَعَا فَأُجِيبَ (۵) وَ إِنَّ رَجُلًا مِنْهُمُ اجْتَهَدَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ دَعَا فَلَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ فَأَتَى عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عليه السلام يَشْكُو إِلَيْهِ مَا هُوَ فِيهِ وَ يَسْأَلُهُ الدُّعَاءَ لَهُ فَتَطَهَّرَ عِيسَى وَ صَلَّى ثُمَّ دَعَا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا عِيسَى إِنَّ عَبْدِي أَتَانِي مِنْ غَيْرِ الْبَابِ الَّذِي أُوتَى مِنْهُ إِنَّهُ دَعَانِي وَ فِي قَلْبِهِ شَكٌّ مِنْكَ فَلَوْ دَعَانِي حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ وَ تَنْتَثِرَ أَنَامِلُهُ مَا اسْتَجَبْتُ لَهُ فَالْتَفَتَ عِيسَى عليه السلام (۶) فَقَالَ تَدْعُو رَبَّكَ وَ فِي قَلْبِكَ شَكٌّ مِنْ نَبِيِّهِ فَقَالَ يَا رُوحَ اللَّهِ وَ كَلِمَتَهُ قَدْ كَانَ وَ اللَّهِ مَا قُلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ أَنْ يَذْهَبَ بِهِ عَنِّي فَدَعَا لَهُ عِيسَى عليه السلام فَتَقَبَّلَ اللَّهُ مِنْهُ وَ صَارَ فِي حَدِّ أَهْلِ بَيْتِهِ (۷) كَذَلِكَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَمَلَ عَبْدٍ

ص: ۱۹۱

۱- التوبه: ۵۴ و ۵۵.

۲- تفسير العيّاشىّ ۲: ۸۹.

۳- اعلام الدين: مخطوط.

۴- فى الكنز: انما مثلهم كمثل أهل بيت فى بنى إسرائيل و كان إذا اجتهد.

۵- فى المصدر: و دعا اللّه أجيب.

۶- فى الكنز: قال: فالتفت عيسى عليه السّلام إليه و قال له.

۷- فى الكنز: و صار الرجل من جمله أهل بيته و كذلك.

وَ هُوَ يَشُكُّ فِينَا (۱).

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره من کتاب أبی عمر الزاهد بإسناده عن محمد بن مسلم مثله (۲)

- عده الداعی، عن محمد بن مسلم مثله (۳)

**[ترجمه]مجالس مفید: علا از محمّد، از حضرت صادق یا باقر علیهما السّلام نقل کرد که گفت: من خدمت ایشان عرض کردم: ما مشاهده می کنیم مردی از مخالفین شما را که دارای عبادت و کوشش و خشوع است. آیا این اعمال برای او نفعی دارد؟ فرمود: ای محمد! مثل ما اهل بیت، مانند خانواده ای است که در بنی اسرائیل بودند که هر کدام از این خانواده اگر چهل شب به عبادت می‌پرداخت، دعایی که می کرد مستجاب می شد. یکی از آنها چهل شب عبادت کرد بعد دعا کرد، ولی مستجاب نشد. خدمت عیسی بن مریم رسید و شکایت از حال خود کرد و تقاضای دعا برای خود نمود. عیسی وضو گرفت و نماز خواند، سپس دعا کرد. خداوند به او وحی نمود: ای عیسی! این بنده من از دری که باید، نیامده. او دعا کرد، ولی در دل نسبت به تو شک داشت. اگر آن قدر دعا کند که گردنش بشکند و بندهای انگشتش از هم بپاشد، دعایش را مستجاب نخواهم کرد. عیسی رو به او کرد و فرمود: خدا را می خوانی با این که در دل نسبت به پیامبرش شک داری؟! گفت: ای روح اللّه و ای کلمه اللّه! به خدا قسم این مطلب در دلم بود. از خدا بخواه از دلم بزداید. عیسی برایش دعا کرد و خداوند پذیرفت و مانند سایر خانواده خود شد. همچنین است وضع ما اهل بیت. خدا عمل کسی را که درباره

ص: ۱۹۱

ما شک داشته باشد، نمی‌پذیرد. - . امالی مفید : ۲ -

کنز جامع الفوائد: از کتاب ابو عمر زاهد به اسناد خود از محمد بن مسلم همین روایت را نقل کرده است. - . کنز جامع الفوائد: ۳۸ - ۳۹ -

عده الداعی: از محمد بن مسلم همین روایت را نقل کرده است. - . عده الداعی ... -

**[ترجمه]

بیان

إنما مثلنا أی مثل أصحابنا و أهل زماننا أو المراد بمثل أهل البیت مثل صاحب أهل بیت.

**[ترجمه]عبارت «إنما مثلنا» یعنی مثل اصحاب ما و اهل زمان ما یا منظور از مثل اهل بیت، مثل یار اهل بیت است.

**[ترجمه]

جا، المجالس للمفيد ابْنُ قُولَوَيْهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ مُرَازِمٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أُمَّتِی إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُمْ إِبْرَاهِيمُ وَ آلُ إِبْرَاهِيمَ اسْتَبْشَرَتْ قُلُوبُهُمْ وَ تَهَلَّلَتْ وُجُوهُهُمْ وَ إِذَا ذُكِرْتُ وَ أَهْلَ بَيْتِی اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُهُمْ وَ كَلَحَتْ وُجُوهُهُمْ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِيّاً لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَقِیَ اللَّهَ بِعَمَلِ سَبْعِينَ نَبِيّاً ثُمَّ لَمْ يَلْقَهُ (۴) بِوَلَايَهِ أُولِی الْأَمْرِ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفاً وَ لَا عَدْلًا (۵).

**[ترجمه]مجالس مفید: مرازم از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: چه شده گروهی را که وقتی به نام ابراهیم و آل ابراهیم برخورد می کنند شاد و خندان می‌شوند، ولی وقتی نام من و خانواده ام برده می شود، دل‌هایشان تنفر دارد و چهره ای گرفته پیدا می‌کنند؟ قسم به آن کسی که مرا به پیامبری برانگیخت، اگر شخصی با عمل هفتاد پیغمبر به ملاقات خدا برود، ولی نه با ولایت اولوالامر از ما اهل بیت، خداوند از او انفاق و توبه را نپذیرد. - . امالی مفید: ۶۷ -

**[ترجمه]

توضیح

كلح كمنع ضحك فی عبوس و الكلوح العبوس و قال فی القاموس الصرف فی الحديث التوبه و العدل الفديه أو النافله و العدل الفريضه أو بالعكس أو هو الوزن و العدل الكيل أو هو الاكتساب و العدل الفديه أو الحيله و منه فما يستطيعون صرفا و لا نصرا (۶) أی ما يستطيعون أن يصرفوا عن أنفسهم العذاب.

**[ترجمه]«کلح» مانند «منع» یعنی با خندید در حالی که عبوس بود و «الکلوح» یعنی عبوس. و در قاموس گفته است: «الصرف» در روایت یعنی توبه و «العدل» یعنی فدیه یا نافله و «العدل» یعنی فریضه یا بالعکس و یا این که وزن است و «العدل» یعنی کیل یا این که اکتساب است و «العدل» یعنی حیله و این روایت هم از همین باب است: «فما یستطیعون صرفا و لا نصرا»، یعنی نمی‌توانند عذاب را از خودشان برگردانند.

**[ترجمه]

«۵۰»

جا، المجالس للمفيد مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْمُقْرِی عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَزَّازِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْعَلَوِیِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ هَاشِمٍ عَنِ الْمُعَمَّرِ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ لَيْثٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

ص: ۱۹۲

۱- أمالی المفيد: ۲.

۲- كنز جامع الفوائد: ۳۸ و ۳۹ فيه: عمل عبده.

۳- عدّه الداعی:.

۴- فى المصدر: ثم لم يأت.

۵- أمالى المفيد: ۶۷.

۶-الصحيح كما فى المصحف الشريف: فلا تستطيعون راجع الفرقان: ۲۰.

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَیُّهَا النَّاسُ الْزَمُوا مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَإِنَّهُ مَنْ لَقِیَ اللَّهَ بِوُدِّنَا دَخَلَ الْجَنَّهَ بِشَفَاعَتِنَا فَوَ الَّذِی نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِیَدِهِ لَا یَنْفَعُ عَبْداً عَمَلُهُ إِلَّا بِمَعْرِفَتِنَا وَ وَلَایَتِنَا (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: ابن عباس

ص: ۱۹۲

گفت: پیامبر اکرم فرمود: در راه محبت و علاقه به ما اهل بیت پایدار باشید، زیرا هر کس با محبت ما به ملاقات خدا برود، به شفاعت ما داخل بهشت می شود. قسم به آن کسی که جان محمّد (صلّی اللَّه علیه و آله) در دست اوست، هیچ بنده ای را عملش سود نمی بخشد، مگر با معرفت و ولایت ما. - . امالی مفید: ۸۲ -

**[ترجمه]

«۵۱»

نی، الغیبه للنعمانی الْکُلَیْنِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِیبٍ السِّجِسْتَانِیِّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَأُعَذِّبَنَّ کُلَّ رَعِیَّهٍ فِی الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوَلَایَهِ کُلِّ إِمَامٍ جَائِرٍ لَیْسَ مِنَ اللَّهِ وَ إِنْ کَانَتِ الرَّعِیَّهُ فِی أَعْمَالِهَا بَرَّهً تَقِیَّهً وَ لَأَعْفُوَنَّ عَنْ کُلِّ رَعِیَّهٍ فِی الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوَلَایَهِ کُلِّ إِمَامٍ عَادِلٍ مِنَ اللَّهِ وَ إِنْ کَانَتِ الرَّعِیَّهُ فِی أَعْمَالِهَا ظَالِمَهً مُسِیئَهً (۲).

**[ترجمه]غیبت نعمانی: حبیب سجستانی از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که خداوند بزرگ فرموده است: واقعا عذاب خواهم کرد هر جمعیتی را در اسلام که معتقد به ولایت امام ستمگری باشد که از جانب خدا تعیین نشده، گرچه آن جمعیت از نظر عمل نیکوکار و متقی باشند. و به طور قطع می‌بخشم هر جمعیتی را در اسلام که معتقد به ولایت امام عادلی باشند که از جانب خدا تعیین شده، گرچه آن جمعیت از نظر عمل ستمکار و گنه کار باشند. - . غیبت نعمانی: ۶۴ - ۶۵ -

**[ترجمه]

«۵۲»

کشف، کشف الغمه قَالَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَدِ انْتَحَلَتْ طَوَائِفُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ بَعْدَ مُفَارَقَتِهَا أَئِمَّهَ الدِّینِ وَ الشَّجَرَهَ النَّبَوِیَّهَ إِخْلَاصَ الدِّیَانَهِ وَ أَخَذُوا أَنْفُسَهُمْ فِی مَخَایِلِ الرَّهْبَانِیَّهِ (۳) وَ تَغَالَوْا فِی الْعُلُومِ وَ وَصَفُوا الْإِیمَانَ بِأَحْسَنِ صِفَاتِهِمْ وَ تَحَلَّوْا بِأَحْسَنِ السُّنَّهِ حَتَّی إِذَا طَالَ عَلَیْهِمُ الْأَمَدُ وَ بَعُدَتْ عَلَیْهِمُ الشُّقَّهُ وَ امْتُحِنُوا بِمِحَنِ الصَّادِقِینَ رَجَعُوا عَلَی أَعْقَابِهِمْ نَاکِصِینَ عَنْ سَبِیلِ الْهُدَی وَ عَلَمِ النَّجَاهِ یَتَفَسَّخُونَ تَحْتَ أَعْبَاءِ الدِّیَانَهِ تَفَسُّخَ حَاشِیَهِ الْإِبِلِ تَحْتَ أَوْرَاقِ (۴) الْبُزَّلِ

وَ لَا تُحْرِزُ السَّبَقَ الرَّوَایَا وَ إِنْ جَرَتْ وَ لَا یَبْلُغُ الْغَایَاتِ إِلَّا سَبُوقُهَا

وَ ذَهَبَ الْآخَرُونَ إِلَى التَّقْصِيرِ فِی أَمْرِنَا وَ احْتَجُّوا بِمُتَشَابِهِ الْقُرْآنِ فَتَأَوَّلُوا بِآرَائِهِمْ وَ اتَّهَمُوا مَأْثُورَ الْخَبَرِ مِمَّا اسْتَحْسَنُوا (۵) يَقْتَحِمُونَ فِی أَغْمَارِ الشُّبُهَاتِ وَ دَيَاجِيرِ الظُّلُمَاتِ بِغَيْرِ قَبَسِ نُورٍ مِنَ الْكِتَابِ وَ لَا أَثَرَهِ عِلْمٍ مِنْ مَظَانِّ الْعِلْمِ بِتَحْذِيرِ مُثَبِّطِينَ

ص: ۱۹۳

۱- أمالی المفید: ۸۲.

۲- غیبه النعمانیّ: ۶۴ و ۶۵.

۳- فیه ذمّ صریح للصوفیه خذلهم اللّه تعالی.

۴- فی نسخه: ارواق.

۵- فی نسخه: بما استحسنوا من أهوالهم.

زَعَمُوا أَنَّهُمْ عَلَى الرُّشْدِ مِنْ غَيِّهِمْ وَ إِلَى مَنْ يَفْزَعُ خَلَفُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ قَدْ دَرَسَتْ أَعْلَامُ الْمِلَّهِ وَ دَانَتِ الْأُمَّهُ بِالْفُرْقَهِ وَ الِاخْتِلَافِ يُكَفِّرُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً وَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ وَ لا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَ اخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ ما جاءَهُمُ الْبَيِّناتُ (۱) فَمَنِ الْمَوْثُوقُ بِهِ عَلَى إِبْلَاغِ الْحُجَّهِ وَ تَأْوِيلِ الْحِكْمَهِ إِلَّا أَهْلُ الْكِتَابِ وَ أَبْنَاءُ أَئِمَّهِ الْهُدَى وَ مَصَابِيحُ الدُّجَى الَّذِينَ احْتَجَّ اللَّهُ بِهِمْ عَلَى عِبَادِهِ وَ لَمْ يَدَعِ الْخَلْقَ سُدًى مِنْ غَيْرِ حُجَّهٍ هَلْ تَعْرِفُونَهُمْ أَوْ تَجِدُونَهُمْ إِلَّا مِنْ فُرُوعِ الشَّجَرَهِ الْمُبَارَكَهِ وَ بَقَايَا الصَّفْوَهِ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمُ الرِّجْسَ وَ طَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً وَ بَرَّأَهُمْ مِنَ الْآفَاتِ وَ افْتَرَضَ مَوَدَّتَهُمْ فِي الْكِتَابِ

هُمُ الْعُرْوَهُ الْوُثْقَى وَ هُمْ مَعْدِنُ التُّقَى وَ خَيْرُ حِبَالِ الْعَالَمِينَ وَ نِيقِهَا (۲)

**[ترجمه]کشف الغمه: حضرت زین العابدین علیه السّلام فرمود: گروهی از این امت پس از جدا شدن از ائمه دین و شجره نبوت، مدعی اخلاص دینی شدند و خویشتن را طرفدار رهبانیت خیالی نشان می‌دهند و پیشرفت و ترقی در علوم کرده و ایمان را به نیکوترین صورت توصیف می کنند و خود را آراسته به بهترین روش و سنت می‌نمایند، تا مدتی طولانی می گذرد و راه پر مشقت بر آنان دور می نماید و با گرفتاری‌های صادقان آزمایش می‌شوند، به عقب برمی گردند و از راه هدایت و علم نجات برمی گردند، چنان شانه از زیر بار دیانت خالی می کنند، مانند شانه خالی کردن شترهای کوچک زیر شتران سفید مایل به سیاه نه ساله.

مبادا شترهای آبکش را به میدان مسابقه ببری، گرچه تندرو باشند هرگز به هدف و نشانه ای که در انتهای مسابقه هست نخواهند رسید، مگر شترهای تیزرو و آماده مسابقه

و گروهی دیگر در مورد ما کوتاهی می کنند، از متشابهات قرآن دلیل می آورند و با نظر خود آن آیات را تأویل می کنند و اخبار را طبق صلاحدید خود متهم می‌نمایند. در گرداب های شبهات و تاریکی های شدید فرو می‌روند، بی آنکه نور روشنی بخش از قرآن به همراه داشته باشند و نه معلوماتی از خاندان علم فرا گرفته باشند؛

ص: ۱۹۳

مردم را با این کار خود از پی حق و واقعیت رفتن باز می‌دارند و از پیروی اهل حق به بر حذر داشتن آنها از حق به وسیله شبهات. خیال می کنند آنها بر رشد و حقیقت هستند با گمراهی شان. اینک که راهنمایان ملّت از بین رفته اند و مردم به افتراق و اختلاف روی آوردنده اند و هر دسته، دسته دیگر را به کفر نسبت می‌دهد، باقی ماندگان این امت باید به چه کس پناه ببرند؟ خداوند تبارک و تعالی می فرماید: «وَ لا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَ اخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ ما جاءَهُمُ الْبَيِّناتُ» - . آل عمران / ۱۰۵ -

{و چون کسانی مباشید که پس از آنکه دلایل آشکار برایشان آمد پراکنده شدند و با هم اختلاف پیدا کردند.} به چه کس می‌توان اعتماد کرد که حجت را برساند و حکمت را توجیه و تأویل کند؟ جز به اهل کتاب و فرزندان ائمه هدی و چراغ‌های روشنی بخش تاریکی؛ همان کسانی که خداوند به وسیله ایشان حجت را بر مردم تمام کرده و مردم را مهمل وانگذاشته بی آنکه حجتی داشته باشند. آیا ایشان را می‌شناسید و آیا جز شاخه های درخت تناور نبوّت و بازماندگان خاندان برگزیده

رسالت هستند که خداوند ایشان را از هر پلیدی به دور داشته و پاک و پاکیزه شده اند و از آفات دورشان داشته و محبت با آنها را در کتاب خود واجب نموده؟

آنها دستاویز محکم و پایگاه تقوا و پرهیزکاری، بهترین افراد جهان و بلندپایه ترین مردم دنیا هستند - . کشف الغمه : ۲۰۵ -

**[ترجمه]

«۵۳»

وَ مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوارَزْمِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: يَا عَلِيُّ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ مِثْلَ مَا قَامَ نُوحٌ فِي قَوْمِهِ وَ كَانَ لَهُ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَباً فَأَنْفَقَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مُدَّ فِي عُمُرِهِ حَتَّى حَجَّ أَلْفَ عَامٍ عَلَى قَدَمَيْهِ ثُمَّ قُتِلَ بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَهِ مَظْلُوماً ثُمَّ لَمْ يُوَالِكَ يَا عَلِيُّ لَمْ يَشَمَّ رَائِحَهَ الْجَنَّهِ وَ لَمْ يَدْخُلْهَا (۳).

**[ترجمه]و از مناقب خوارزمی از علی علیه السّلام، از پیامبر اکرم نقل می کند که فرمود: یا علی! اگر بنده ای به مقدار عمر نوح خدا را عبادت کند و به اندازه کوه احد طلا داشته باشد و در راه خدا انفاق کند و چنان زندگی طولانی به او داده شود که هزار سال پیاده به حج رود و بعد هم بین صفا و مروه مظلوم کشته گردد، ولی تو را دوست نداشته باشد ای علی، بوی بهشت به مشامش نمی‌رسد و داخل آن نمی گردد. - . کشف الغمه: ۳۰ -

**[ترجمه]

بیان

المخایل جمع المخیله و هی موضوع الخیل و هو الظن أی أخذوا أنفسهم فی أمور هی مظنه الرهبانیه المبتدعه أی یخالفون السنه فی إتعاب أنفسهم و یقال تفسخ الفصیل تحت الحمل الثقیل إذا لم یطقه و الحاشیه صغار الإبل و الأوراق جمع أورق و هو من الإبل ما فی لونه بیاض إلی سواد و فی أکثر النسخ أوراق البزل و لعله تصحیف و فی بعضها ورق و هو أیضا بالضم جمع الأورق و هو أظهر لشیوع هذا الجمع و البزل کرکع و یخفف جمع بازل و هو جمل أو ناقه طلع نابهما و ذلک فی السنه التاسعه.

و الحاصل أنه شبه علیه السلام ضعفهم عن إقامه السنن و نفورهم عنها لإلفهم بالبدع بناقه صغیره ضرب علیها فحل قوی بازل لا تطیقه فتمتنع منه و الأصوب أنه أرواق

۱- آل عمران: ۱۰۱.

۲- کشف الغمّه: ۲۰۵.

۳- کشف الغمّه: ۳۰.

بتقديم الراء كما فى بعض النسخ أى الأحمال الثقيله تحمل على الإبل الكامله القويه فإن صغار الإبل لا تطيقها قال فى النهايه فيه (۱) حتى إذا ألقت السماء بأرواقها أى بجميع ما فيها من الماء و الأرواق الأثقال أراد مياهها المشتمله للسحاب و الروايا جمع الراويه و هو البعير أو البغل أو الحمار الذى يستقى عليه و السبق بالتحريك الخطر الذى يوضع بين أهل السباق أى لا تسبق الجمال التى تحمل عليها الماء فى ميدان المسابقه حتى تحرز السبق و إن عدت وسعت و لا يبلغ الغايه و هى العلامه التى توضع فى آخر الميدان إلا الذى اعتاد السبق و ذلك شأنه.

و الاقتحام الدخول فى الشى ء من غير رويه و الغمره الماء الكثير و الديجور الظلام و ليله ديجور مظلمه و القبس بالتحريك شعله من نار و القبس و الاقتباس طلبه و الإثاره من العلم و الأثره منه بالتحريك بقيه منه.

قوله عليه السلام بتحذير مثبطين حال عن فاعل يقتحمون أى حال كونهم معوقين الناس عن قبول الحق و متابعه أهله بتحذيرهم عنه بالشبهات يقال ثبطه عن الأمر أى عوقه و بطأ به عنه و يحتمل أن يكون بتحذير مضافا إلى مثبطين أى اقتحامهم فى الشبهات بسبب تحذير قوم عوقوهم عن متابعه الأئمه زعم المقتحمون أن المثبطين على الرشد قوله من غيهم أى ذلك الزعم بسبب غيهم و درس لازم و متعد و هو الانمحاء أو المحو و يقال تركه سدى بالضم و الفتح أى مهملا و النيق بالنون المكسوره ثم الياء الساكنه أرفع موضع فى الجبل و يحتمل الرفع و الجر كما لا يخفى.

**[ترجمه]«المخائل» جمع «المخيله» است كه جايگاه خيال است و همان ظن است، يعنى خودشان را در امورى قرار دادند كه در محل ظن رهبانيت بدعت گذاشته شده بود، يعنى در به سختى انداختن خودشان با سنت مخالفت مى كردند. «تفسخ الفصيل تحت الحمل الثقيل» زمانى كه طاقت آن را نداشته باشد. «الحاشيه» يعنى شتران كوچك و «الأوارق» جمع «الأورق»، يعنى شترى كه رنگش سفيد مايل به سياه است و در بيشتر نسخه ها «أوارق البزّل» آمده كه شايد تصحيف باشد و در بعضى نسخه ها «ورق» آمده و اين نيز با ضمه جمع «الأورق» است و اين اظهر است به خاطر شايع بودن اين جمع. و «البزّل» مانند «الركّع» و بدون تشديد جمع «بازل» است، يعنى شتر نر يا ماده‌اى كه دندان جلويش سر زده كه اين در سال نهم است. نتيجه اين كه امام عليه السّلام ضعف آنها از اقامه سنت‌ها و كناره گيرى از آن به خاطر حب ايشان به بدعت‌ها را به ماده شتر كوچكى تشبيه كرد كه شتر نر قوى را بر او عرضه مى كنند كه تحمل آن را ندارد و امتناع از آن مى‌ورزد، و درست‌تر اين است كه «أرواق» است

به تقديم «راء»، همان طور كه در بعضى نسخه ها آمده است، يعنى بارهاى سنگين بر شتر كامل قوى حمل مى‌شود، زيرا شتر كوچك طاقت آن را ندارد. در نهايه گفته است: در حديث «حتى إذا ألقت السماء بأرواقها» يعنى به تمام آبى كه در آن است و «الأرواق» يعنى سنگينى‌ها كه منظورش آب‌هاى جمع شده در ابرهاست. و «الروايا» جمع «الراويه» است، يعنى شتر يا قاطر يا الاغى كه آب بر آن گذاشته مى‌شود براى سقايت، و «السبق» با تحريك، يعنى خطرى كه بين مسابقه دهندگان قرار داده مى... شود يعنى از شتران آبكش در ميدان مسابقه سبقت نگير تا آنها پيروز گردند. و «لا يبلغ الغايه» - و اين غايت علامتى است كه در آخر ميدان گذاشته مى‌شود - مگر كسى كه عادت بر پيشى گرفتن دارد و اين شأن اوست.

«الإقتحام» يعنى داخل شدن در چيزى بدون تفكر، و «الغمره» يعنى آب زياد، «الديجور» يعنى تاريكى و «ليله ديجور» يعنى شب

تاریک، و «القبس» یعنی شعله ای از آتش و «القبس» و «الإقتباس» یعنی او را طلب کردن، و «الأثاره من العلم» و «الأثره» با تحریک، یعنی مابقی آن. عبارت «بتحذیر مثبّطین» حال از فاعل «یقتحمون» است، یعنی در حالی که دور می‌کنند مردم را از پذیرش حق و پیروی از اهل حق با بر حذر داشتن آنها از حق به وسیله شبهات. گفته می‌شود: «ثبّطه عن الامر»، یعنی او را دور نگه داشت و سرعتش را کند کرد و شاید «بتحذیر» به «مثبّطین» اضافه شده باشد، یعنی افتادن آنها در شبهات به سبب بر حذر داشتن قومی است که آنها را از پیروی از ائمه علیهم السّلام دور کردند و گرفتاران شبهات، گمان کرده‌اند که کسانی که ایشان را دور از حق نگه می‌دارند، بر راه رشد و حق هستند. «من غیّهم» یعنی این گمان به سبب گمراهی ایشان بود، و «درس» هم لازم است و هم متعدی، یعنی محو شدن و محو کردن. و گفته می‌شود «ترکه سدی» با ضمه و فتحه، یعنی بی فایده و «النیق» با نون مکسور و یاء ساکن، یعنی بالاترین جای کوه و شاید مرفوع یا مجرور باشد، همان طور که پوشیده نیست.

**[ترجمه]

«۵۴»

بشا، بشاره المصطفی أَبُو الْبَرَكَاتِ عُمَرُ بْنُ حَمْزَةَ وَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَاجِبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ حَرْبِ بْنِ حَسَنٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ مُسَاوِرٍ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبَا الْجَارُودِ مَا تَرْضَوْنَ (۲) أَنْ تُصَلُّوا فَيُقْبَلَ مِنْكُمْ وَ تَصُومُوا فَيُقْبَلَ

۱- أی فی الحدیث.

۲- فی المصدر: اما ترضون.

مِنْکَمْ وَ تَحُجُّوا فَیُقْبَلَ مِنْکَمْ وَ اللَّهِ إِنَّهُ لَیُصَلِّی غَیْرُکُمْ فَمَا یُقْبَلُ مِنْهُ وَ یَصُومُ غَیْرُکُمْ فَمَا یُقْبَلُ مِنْهُ وَ یَحُجُّ غَیْرُکُمْ فَمَا یُقْبَلُ مِنْهُ (۱).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: ابوالجارود گفت: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: ای ابوالجارود! راضی نیستید که شما نماز بخوانید و نمازتان را بپذیرند؛ روزه بگیرید، از شما قبول نمایند

ص: ۱۹۵

و حج بگزارید، از شما مقبول شود؟ به خدا غیر از شما نماز می خواند، ولی از او پذیرفته نمی‌شود و روزه می گیرد، ولی از او پذیرفته نمی‌شود، حج به جا می آورد، اما قبول نمی‌شود. - . بشاره المصطفی : ۸۲ - ۸۴ -

**[ترجمه]

«۵۵»

وَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ زَیْدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ هَارُونَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْحَسَنِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ عَامِرِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ بِمَکَّهَ أَوْ بِمِنًی یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا أَکْثَرَ الْحَاجَّ قَالَ مَا أَقَلَّ الْحَاجَّ مَا یُغْفَرُ (۲) إِلَّا لَکَ وَ لِأَصْحَابِکَ وَ لَا یُتَقَبَّلُ إِلَّا مِنْکَ وَ مِنْ أَصْحَابِکَ (۳).

**[ترجمه]با همین اسناد از ابوالجارود، از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که در مکه یا منی به ایشان عرض کردم: یابن رسول اللّه! چقدر حاجی زیاد است! فرمود: چقدر حاجی کم است! نمی آمرزند مگر تو و دوستانت را، پذیرفته نمی‌شود مگر از تو و یارانت. - . بشاره المصطفی: ۸۸ -

**[ترجمه]

«۵۶»

یل، الفضائل لابن شاذان فض، کتاب الروضه بِالْإِسْنَادِ یَرْفَعُهُ إِلَی أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: مَرَّ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام بِنَفَرٍ مِنْ قُرَیْشٍ فِی الْمَسْجِدِ فَتَغَامَزُوا عَلَیْهِ فَدَخَلَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَشَکَاهُمْ إِلَیْهِ فَخَرَجَ علیه السلام وَ هُوَ مُغْضَبٌ فَقَالَ لَهُمْ أَیُّهَا النَّاسُ مَا لَکُمْ إِذَا ذُکِرَ إِبْرَاهِیمُ وَ آلُ إِبْرَاهِیمَ أَشْرَقَتْ وُجُوهُکُمْ وَ إِذَا ذُکِرَ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ قَسَتْ قُلُوبُکُمْ وَ عَبَسَتْ وُجُوهُکُمْ وَ الَّذِی نَفْسِی بِیَدِهِ لَوْ عَمِلَ أَحَدُکُمْ عَمَلَ سَبْعِینَ نَبِیّاً لَمْ یَدْخُلِ الْجَنَّهَ حَتَّی یُحِبَّ هَذَا أَخِی عَلِیّاً وَ وُلْدَهُ ثُمَّ قَالَ علیه السلام إِنَّ لِلَّهِ حَقّاً لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا أَنَا وَ عَلِیٌّ وَ إِنَّ لِی حَقّاً لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ وَ عَلِیٌّ وَ لَهُ حَقٌّ لَا یَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَا (۴).

**[ترجمه]فضائل و الروضه: سند را می‌رساند به ابو هریره که گفت: علی بن ابی طالب علیه السّلام در مسجدالحرام از کنار چند نفر قریشی رد شد. آنها با اشاره چشم بر او خرده گرفتند. آن حضرت خدمت پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله رسید و شکایت آنها را خدمت ایشان نمود. پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله با خشم خارج شد و به آنها فرمود: مردم! شما را چه می شود که وقتی اسم ابراهیم و آل ابراهیم را می‌شنوید، چهره تان باز می‌شود، اما وقتی نام محمّد و آل محمّد را می‌شنوید، دل...

هایتـان تیره می گردد و چهره تان در هم می شود؟ قسم به کسـی که جانم در دست اوست، اگر یکی از شـما عمل هفتاد پیامبر را انجام دهد، داخل بهشت نمی‌شود مگر این که دوست داشـته باشد این برادرم علی و فرزندانش را. سـپس فرمود: خداوند را حقی است که جز من و علی نمی‌دانـد و مرا حقی است که نمی‌دانـد آن را جز خدا و علی و از برای علی حقی است که نمی... داند آن را جز خدا و من. - . فضائل ...، الروضه : ۱۴۷ -

**[ترجمه]

«۵۷»

جع، جامع الأخبار رُوِیَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیه السـلام قَالَ: مَرَّ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَامُ فِی مَسْجِدِ الْکُوفَهِ وَ قَنْبَرُ مَعَهُ فَرَأَی رَجُلًا قَائِماً یُصَلِّی فَقَالَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا رَأَیْتُ رَجُلًا أَحْسَنَ صَلَاهً مِنْ هَذَا فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ یَا قَنْبَرُ فَوَ اللَّهِ لَرَجُلٌ عَلَی یَقِینٍ مِنْ وَلَایَتِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ خَیْرٌ مِمَّنْ لَهُ عِبَادَهُ أَلْفِ سَنَهٍ وَ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ سَنَهٍ لَا یَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ حَتَّی یَعْرِفَ وَلَایَتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ سَنَهٍ وَ جَاءَ بِعَمَلِ اثْنَیْنِ وَ سَبْعِینَ نَبِیّاً مَا یَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ حَتَّی یَعْرِفَ وَلَایَتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ إِلَّا أَکَبَّهُ

۱- بشاره المصطفی: ۸۲- ۸۴.

۲- فی المصدر: ما یغفر اللّه.

۳- بشاره المصطفی: ۸۸.

۴- الفضائل ... الروضه: ۱۴۷.

اللَّهُ عَلَى مَنْخِرَيْهِ فِی نَارِ جَهَنَّمَ (۱).

**[ترجمه]جامع الاخبار: از حضرت صادق علیه السّلام، از پدر بزرگوارش، از جد عزیزش نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام با قنبر در مسجد کوفه به مردی برخوردند که ایستاده و نماز می‌خواند. قنبر گفت: یا امیرالمؤمنین! شخصی را ندیده ام که بهتر از این مرد نماز بخواند. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: ای قنبر! کسی که به ولایت ما اهل بیت یقین داشته باشد، بهتر است از کسی که هزار سال عبادت کند. اگر شخصی هزار سال خدا را عبادت کند خدا از او نمی پذیرد، مگر این که عارف به ولایت ما اهل بیت باشد، و اگر شخصی هزار سال خدا را عبادت کند و عمل هفتاد و دو پیامبر را انجام دهد خداوند از او نمی پذیرد، مگر این که عارف به ولایت ما اهل بیت باشد،

ص: ۱۹۶

وگرنه او را به صورت در آتش جهنم می افکند. - . جامع الاخبار : ۲۰۷ چاپ نشر الکتاب -

**[ترجمه]

«۵۸»

وَ رُوِیَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: أُمَّتِی أُمَّتِی إِذَا اخْتَلَفَ النَّاسُ بَعْدِی وَ صَارُوا فِرْقَةً فِرْقَةً فَاجْتَهِدُوا فِی طَلَبِ الدِّینِ الْحَقِّ حَتَّی تَکُونُوا مَعَ أَهْلِ الْحَقِّ فَإِنَّ الْمَعْصِیَةَ فِی دِینِ الْحَقِّ تُغْفَرُ وَ الطَّاعَةَ فِی دِینِ الْبَاطِلِ لَا تُقْبَلُ (۲).

**[ترجمه]جامع الاخبار: از پیامبر اکرم نقل شده که فرمود: امت من! امت من! زمانی که پس از من مردم اختلاف ورزند و گروه گروه شوند، در چنین موقعی سعی کنید در طلب دین حق تا با اهل حق باشید، زیرا گناه در دین حق و واقعی آمرزیده می شود، ولی اطاعت در دین باطل پذیرفته نمی‌شود. - . جامع الاخبار: ۲۰۸ -

**[ترجمه]

«۵۹»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم جَعْفَرُ بْنُ مُوسَی مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی قَالَ إِلَی وَلَایَتِنَا (۳).

**[ترجمه]تفسیر فرات: جعفر بن موسی سند را به حضرت باقر می‌رساند که درباره آیه «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» فرمود: هدایت به ولایت ما بیابند. - . تفسیر فرات : ۹۱ -

**[ترجمه]

«۶۰»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم الْحُسَیْنُ بْنُ سَعِیدٍ مُعَنْعَناً عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِیفٍ قَالَ: کُنْتُ جَالِساً عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَجَاءَهُ عَمْرُو بْنُ عُبَیْدٍ فَقَالَ أَخْبِرْنِی عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی وَ لا تَطْغَوْا فِیهِ فَیَحِلَّ عَلَیْکُمْ غَضَبِی وَ مَنْ یَحْلِلْ عَلَیْهِ غَضَبِی فَقَدْ هَوی وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی قَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام قَدْ أُخْبِرُکَ أَنَّ التَّوْبَهَ وَ الْإِیمَانَ وَ الْعَمَلَ الصَّالِحَ لَا یَقْبَلُهَا (۴) إِلَّا بِالاهْتِدَاءِ أَمَّا التَّوْبَهُ فَمِنَ الشِّرْکِ بِاللَّهِ وَ أَمَّا الْإِیمَانُ فَهُوَ التَّوْحِیدُ لِلَّهِ وَ أَمَّا الْعَمَلُ الصَّالِحُ فَهُوَ أَدَاءُ الْفَرَائِضِ وَ أَمَّا الِاهْتِدَاءُ فَبِوُلَاهِ الْأَمْرِ وَ نَحْنُ هُمْ فَإِنَّمَا عَلَی النَّاسِ أَنْ یَقْرَءُوا الْقُرْآنَ کَمَا أُنْزِلَ فَإِذَا احْتَاجُوا إِلَی تَفْسِیرِهِ فَالاهْتِدَاءُ بِنَا وَ إِلَیْنَا یَا عَمْرُو (۵).

**[ترجمه]تفسیر فرات: سعد بن طریف گفت: خدمت حضرت باقر علیه السّلام بودم که عمرو بن عبید آمد و گفت: در مورد آیه «وَ لا تَطْغَوْا فِیهِ فَیَحِلَّ عَلَیْکُمْ غَضَبِی وَ مَنْ یَحْلِلْ عَلَیْهِ غَضَبِی فَقَدْ هَوی * وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» - . طه / ۸۱ - ۸۲ -

{و[لی] در آن زیاده روی مکنید که خشم من بر شما فرود آید و هر کس خشم من بر او فرود آید، قطعا در [ورطه] هلاکت افتاده است و به یقین من آمرزنده کسی هستم که توبه کند و ایمان بیاورد و کار شایسته نماید و به راه راست راهسپر شود} توضیح بفرمایید. حضرت باقر فرمود: خداوند می‌فرماید که توبه و ایمان و عمل صالح را نمی پذیرد، مگر با هدایت یافتن. اما توبه یعنی از شرک توبه نمودن؛ اما ایمان یعنی نسبت به یکتایی خدا و توحید؛ اما عمل صالح انجام واجبات است، ولی هدایت یافتن یعنی اعتقاد به ولایت امر و ما آن اولوالامر هستیم. مردم باید قرآن را آن طور که نازل شده بخوانند و در هر مورد که احتیاج به تفسیر آن پیدا کردند، راهنمایی به وسیله ما است و به ما بر می گردد ای عمرو! - . تفسیر فرات : ۹۱ - ۹۲ -

**[ترجمه]

«۶۱»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم عُبَیْدُ بْنُ کَثِیرٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَی فِی کِتَابِهِ وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی قَالَ وَ اللَّهِ لَوْ أَنَّهُ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً وَ لَمْ یَهْتَدِ إِلَی وَلَایَتِنَا وَ مَوَدَّتِنَا وَ یَعْرِفْ فَضْلَنَا مَا أَغْنَی عَنْهُ ذَلِکَ شَیْئاً (۶).

ص: ۱۹۷

۱- جامع الأخبار: ۲۰۷، ط نشر الکتاب.

۲- جامع الأخبار: ۲۰۸، ط نشر الکتاب.

۳- تفسیر فرات: ۹۱.

۴- فی المصدر: لا یقبل.

۵- تفسیر فرات: ۹۱ و ۹۲.

۶- تفسير فرات: ۹۳ و الآيه فى طه: ۸۴.

**[ترجمه]تفسیر فرات: حضرت باقر علیه السّلام فرمود: خداونـد در قرآن می فرمایـد: «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تـابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحـاً ثُمَّ اهْتَـدی.» فرمود: به خـدا قسم اگر توبه کنـد و ایمان آورد و عمل صالـح انجام دهـد و هـدایت به ولایت و محبت ما نیابد و مقام ما را نشناسد، این اعمال او را سودی نخواهد بخشید. - . تفسیر فرات: ۹۳ -

ص: ۱۹۷

**[ترجمه]

«۶۲»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ عُبَیْدٍ مُعَنْعَناً عَنْ أَبِی ذَرٍّ الْغِفَارِیِّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ فِی قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تـابَ وَ آمَنَ وَ عَمِـلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَـدی قَالَ آمَنَ بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله وَ عَمِلَ صَالِحاً قَالَ أَدَاءُ الْفَرَائِضِ ثُمَّ اهْتَدَی إِلَی حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَقُولُ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً لَا یَنْفَعُ أَحَدَکُمُ الثَّلَاثَهُ حَتَّی یَأْتِیَ بِالرَّابِعَهِ فَمَنْ شَاءَ حَقَّقَهَا وَ مَنْ شَاءَ کَفَرَ بِهَا فَإِنَّا مَنَازِلُ الْهُدَی (۱) وَ أَئِمَّهُ التُّقَی وَ بِنَا یُسْتَجَابُ الدُّعَاءُ وَ یُدْفَعُ الْبَلَاءُ وَ بِنَا یُنْزَلُ الْغَیْثُ مِنَ السَّمَاءِ وَ دُونَ عِلْمِنَا تَکِلُّ أَلْسُنُ الْعُلَمَاءِ وَ نَحْنُ بَابُ حِطَّهٍ وَ سَفِینَهُ نُوحٍ وَ نَحْنُ جَنْبُ اللَّهِ الَّذِی یُنَادِی مَنْ فَرَّطَ فِینَا یَوْمَ الْقِیَامَهِ بِالْحَسْرَهِ وَ النَّدَامَهِ وَ نَحْنُ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِینُ الَّذِی مَنِ اعْتَصَمَ بِهِ هُدِیَ إِلی صِراطٍ مُسْتَقِیمٍ وَ لَا یَزَالُ مُحِبُّنَا مَنْفِیّاً مؤذیا (مُودِیاً) مُنْفَرِداً مَضْرُوباً مَطْرُوداً مَکْذُوباً مَحْزُوناً بَاکِیَ الْعَیْنِ حَزِینَ الْقَلْبِ حَتَّی یَمُوتَ وَ ذَلِکَ فِی اللَّهِ قَلِیلٌ (۲).

**[ترجمه]تفسیر فرات: ابوذر غفاری درباره آیه: «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» گفت: یعنی ایمان به آنچه پیامبر اکرم آورده بیاورد و «عمل صالح» یعنی انجام واجبات، «ثم اهتدی» یعنی هدایت به حب و علاقه به آل محمّد صلّی اللَّه علیه و آله پیدا کند. گفت: از پیامبر اکرم شنیدم که می‌فرمود: قسم به آن کس که مرا به حق به پیامبری برگزید، آن سه قسمت اول برایتان سودی نخواهد بخشید، مگر این که چهارمی را بجا آورید. هر که مایل است آن را محقق کند و هر که مایل نیست کفر ورزد. ما پایگاه های هدایت و پیشوای پرهیزکاران هستیم؛ دعا به وسیله ما مستجاب می شود و بلا به وسیله ما دفع می‌گردد؛ باران از آسمان به سبب ما می بارد؛ در مقابل علم ما زبان دانشمندان لال است؛ ما درب حطه و کشتی نوح هستیم؛ ما جنب اللَّه می‌باشیم که در روز قیامت هر کسی کوتاهی در مورد ما کرده باشد، با حسرت و پشیمانی رو به رو است. ما ریسمان محکم پروردگاریم که هر کسی به آن چنگ زند، به راه مستقیم هدایت یافته. پیوسته دوست ما در حال تبعید و آزار و تنهایی و کتک و طرد شده و تکذیب شده و در حزن و اشک و اندوه قلبی به سر می برد تا از دنیا برود و این پیشامدها در راه خدا چیز اندکی است. - . تفسیر فرات: ۹۴ -

**[ترجمه]

«۶۳»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ یَعْنِی ابْنَ غَالِبٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ سَیْفٍ عَنْ

مَالِكِ بْنِ عَطِيَّهَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ فَرْقَدٍ النَّهْدِيِّ أَنَّهُ قَالَ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام فِی قَوْلِهِ تَعَالَی یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِیعُوا اللّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ لا تُبْطِلُوا أَعْمالَکُمْ (۳) یَعْنِی إِذَا أَطَاعُوا اللّهَ وَ أَطَاعُوا الرَّسُولَ مَا یُبْطِلُ أَعْمَالَکُمْ وَ قَالَ عَدَاوَتُنَا تُبْطِلُ أَعْمَالَکُمْ (۴).

**[ترجمه]تفسیر فرات: یزید بن فرقد نهدی گفت: حضرت صادق علیه السّلام در مورد آیه «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِیعُوا اللّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ لا تُبْطِلُوا أَعْمالَکُمْ» - . محمّد / ۳۳ - {ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و از پیامبر [او نیز] اطاعت نمایید و کرده های خود را تباه مکنید} فرمود: یعنی وقتی از خدا و پیامبر اطاعت بکنند، اعمالشان باطل نمی‌شود. و فرمود: دشمنی با ما، اعمال آنها را باطل می‌کند. - . تفسیر فرات : ۴۱۸ -

**[ترجمه]

«۶۴»

کِتَابُ فَضَائِلِ الشِّیعَهِ، لِلصَّدُوقِ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ قَوْلُهُ تَعَالَی وَ إِنِّی لَغَفّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی فَمَا هَذَا الْهُدَی بَعْدَ التَّوْبَهِ وَ الْإِیمَانِ وَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ قَالَ فَقَالَ مَعْرِفَهُ الْأَئِمَّهِ وَ اللَّهِ إِمَامٍ بَعْدَ إِمَامٍ (۵).

ص: ۱۹۸

۱- فی نسخه: فانا منار الهدی.

۲- تفسیر فرات: ۹۴.

۳- محمّد: ۳۵.

۴- تفسیر فرات:.

۵- فضائل الشیعه: ۲۶ و ۲۷.

**[ترجمه]فضائل شیعه: داود رقی گفت: خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدم و عرض کردم: فدایت شوم! در آیه «وَ إِنِّی لَغَفَّارٌ لِمَنْ تابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صالِحاً ثُمَّ اهْتَدی» این هدایت چیست که بعد از توبه و ایمان و عمل صالح قرار گرفته؟ فرمود: به خدا قسم معرفت ائمه است یکی پس از دیگری. - . فضائل شیعه : ۲۶ - ۲۷ -

ص: ۱۹۸

**[ترجمه]

«۶۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مَنْصُورٍ الصَّيْقَلِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِی فُسْطَاطِهِ بِمِنًى فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ فَقَالَ يَأْكُلُونَ الْحَرَامَ وَ يَلْبَسُونَ الْحَرَامَ وَ يَنْكِحُونَ الْحَرَامَ وَ تَأْكُلُونَ الْحَلَالَ وَ تَلْبَسُونَ الْحَلَالَ وَ تَنْكِحُونَ الْحَلَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا يَحُجُّ غَيْرُكُمْ وَ لَا يُتَقَبَّلُ إِلَّا مِنْكُمْ (۱).

**[ترجمه]فضائل شیعه: با همان سند از منصور صیقل نقل کرده که گفت: در منی در خیمه حضرت صادق علیه السّلام در خدمت آن جناب بودم. نگاهی به مردم کرد و فرمود: غذایشان حرام و لباسشان حرام و ازدواج آنها حرام است، اما شما غذایتان حلال و لباستان حلال و ازدواجتان حلال است. به خدا قسم جز شما حج را انجام نمی‌دهد و از غیر شما پذیرفته نخواهد شد. - . فضائل شیعه: ۳۹ -

**[ترجمه]

«۶۶»

كِتَابُ الْمَنَاقِبِ، لِمُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ وَ رَوَاهُ الْكَرَاجُكِيُّ عَنْهُ عَنْ نُوحِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَيْمَنَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِی حُصَيْنٍ عَنْ جَدِّهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَا عَلِيُّ أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِمَامُ الْمُتَّقِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ ۳ وَ وَارِثُ عِلْمِ النَّبِيِّينَ (۲) وَ خَيْرُ الصِّدِّيقِينَ وَ أَفْضَلُ السَّابِقِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ زَوْجُ سَيِّدَةِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ خَلِيفَةُ الْمُرْسَلِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْحُجَّةُ بَعْدِی عَلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ مَنْ تَوَلَّاكَ وَ اسْتَحَقَّ دُخُولَ النَّارِ مَنْ عَادَاكَ يَا عَلِيُّ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالنُّبُوَّةِ وَ اصْطَفَانِی عَلَى جَمِيعِ الْبَرِيَّةِ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ أَلْفَ عَامٍ (۳) مَا قَبِلَ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِكَ وَ وَلَايَةِ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ وَ إِنَّ وَلَايَتَكَ لَا تُقْبَلُ إِلَّا بِالْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِكَ وَ أَعْدَاءِ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِكَ بِذَلِكَ أَخْبَرَنِی جَبْرَئِيلُ علیه السلام فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَ مَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ (۴)

**[ترجمه]مناقب محمد بن احمد بن شاذان: سلیمان اعمش از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: یا علی! تو امیرالمؤمنین و امام متقین و سرور اوصیاء و وارث علم پیامبران و بهترین صدیقان و برتر از همه گذشتگان هستی. یا علی! تو همسر سرور زنان جهانیان و جانشین پیامبر خاتمی. یا علی! تو مولای مؤمنان و حجت خدا بر مردم پس از منی. سزاوار

بهشت است هر که تو را دوست بدارد و سزاوار جهنم است هر که با تو دشمن باشد. یا علی! قسم به آن کس که مرا به پیامبری برگزید و از تمام مردم برترم نمود، اگر بنده ای خدا را هزار سال عبادت کند، خدا از او نخواهد پذیرفت، مگر با ولایت تو و ولایت ائمه از فرزندانت. و ولایت تو پذیرفته نمی‌شود، مگر با بیزاری از دشمنانت و دشمنان ائمه از فرزندانت. این خبر را برایم جبرئیل آورد؛ هر که مایل است ایمان آورد و هر که می‌خواهد، کافر شود. - . ایضاح دفائن النواصب : ۶ - ۷، کنز جامع الفوائد : ۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۶۷»

وَ رَوَى ابْنُ شَاذَانَ بِإِسْنَادِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَيْلَةَ أُسْرِيَ (۵) بِي إِلَى الْجَلِيلِ جَلَّ جَلَالُهُ أَوْحَى إِلَيَّ آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ قُلْتُ

ص: ۱۹۹

۱- فضائل الشیعه: ۳۹.

۲- فی المناقب: علوم النبیین.

۳- فی المناقب: الف عام و فی حدیث آخر: ثم ألف عام.

۴- إیضاح دفائن النواصب: ۶ و ۷، کنز الکراجکیّ: ۱۸۵.

۵- فی المصدر: لیله اسری بی الی السماء.

وَ الْمُؤْمِنُونَ قَالَ صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ خَلَّفْتَ فِي أُمَّتِكَ قُلْتُ خَيْرَهَا قَالَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قُلْتُ نَعَمْ يَا رَبِّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي اطَّلَعْتُ إِلَى الْأَرْضِ اطِّلَاعَةً فَاخْتَرْتُكَ مِنْهَا فَشَقَقْتُ لَكَ اسْماً مِنْ أَسْمَائِي فَلَا أُذْكَرُ فِي مَوْضِعٍ إِلَّا ذُكِرْتَ مَعِي فَأَنَا الْمَحْمُودُ وَ أَنْتَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله ثُمَّ اطَّلَعْتُ الثَّانِيَةَ فِيهَا فَاخْتَرْتُ مِنْهَا عَلِيّاً وَ شَقَقْتُ لَهُ اسْماً مِنْ أَسْمَائِي فَأَنَا الْأَعْلَى وَ هُوَ عَلِيٌّ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي خَلَقْتُكَ وَ خَلَقْتُ عَلِيّاً وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ الْأَئِمَّةَ مِنْ وُلْدِهِ مِنْ سِنْخِ (۱) نُورٍ مِنْ نُورِي وَ عَرَضْتُ وَلَايَتَكُمْ عَلَى أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرَضِينَ فَمَنْ قَبِلَهَا كَانَ عِنْدِي مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ جَحَدَهَا كَانَ عِنْدِي مِنَ الْكَافِرِينَ يَا مُحَمَّدُ لَوْ أَنَّ عَبْداً مِنْ عَبِيدِي عَبَدَنِي حَتَّى يَنْقَطِعَ وَ يَصِيرَ كَالشَّنِّ الْبَالِي ثُمَّ أَتَانِي جَاحِداً لِوَلَايَتِكُمْ مَا غَفَرْتُ لَهُ حَتَّى يُقِرَّ بِوَلَايَتِكُمْ يَا مُحَمَّدُ تُحِبُّ (۲) أَنْ تَرَاهُمْ قُلْتُ نَعَمْ يَا رَبِّ فَقَالَ لِي الْتَفِتْ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ فَالْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِعَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ الْمَهْدِيِّ فِي ضَحْضَاحٍ مِنْ نُورٍ قِيَامٌ يُصَلُّونَ وَ فِي وَسْطِهِمُ الْمَهْدِيُّ (۳) يُضِيءُ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هَؤُلَاءِ الْحُجَجُ وَ الْقَائِمُ مِنْ عِتْرَتِكَ (۴) وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي (۵) لَهُ الْحُجَّةُ الْوَاجِبَةُ لِأَوْلِيَائِي وَ هُوَ الْمُنْتَقِمُ مِنْ أَعْدَائِي بِهِمْ يُمْسِكُ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ (۶).

۱- في المصدر: من شبح نور من نوری.

۲- في المصدر: أ تحب.

۳- في المصدر: و فی وسطهم رجل يعنی المهدی.

۴- في المصدر: و النائب من عترتک.

۵- في المصدر: و عزتی و جلالی هذه الحجه.

۶- إيضاح دفائن النواصب: ۱۱ و ۱۲.

**[ترجمه]ابن شاذان به اسناد خود نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: در شب معراج خداوند به من وحی کرد: «آمَنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ»

ص: ۱۹۹

- . بقره / ۲۸۵ - {پیامبر (خدا) بدانچه از جانب پروردگارش بر او نازل شده است ایمان آورده است.} پیامبر ایمان آورد به آنچه بر او نازل شده بود. عرض کردم: پروردگارا! مؤمنین نیز ایمان آوردند. فرمود: راست می گویی، یا محمّد! چه کسی را در میان امت خود جانشین قرار دادی؟ گفتم: بهترین آنها را. فرمود: علی بن ابی طالب؟ عرض کردم آری. فرمود: یا محمّد! من توجهی به زمین کردم و از میان جهانیان تو را برگزیدم و برایت یک اسم از اسم های خود جدا کردم. هیچ جا از من ذکری نمی شود مگر این که تو با من یاد خواهی شد. من محمودم و تو محمّد صلّی اللَّه علیه و آله. باز دو مرتبه توجه به زمین کردم و علی را انتخاب نمودم و برای او اسمی از اسم‌های خود جدا کردم؛ من اعلی هستم و او علی. یا محمّد! من تو و علی و فاطمه و حسن و حسین و ائمه از فرزندان حسین را از سنخ نوری از نور خود آفریدم و ولایت شما را بر اهل آسمان ها و اهل زمین‌ها عرضه کردم. هر که پذیرفت، در نزد من از مؤمنان است و هر که کافر به آن شد، نزد من از کافران است. ای محمّد! اگر بنده ای از بندگانم مرا چنان عبادت کند که همچون مشکی خشک گردد، بعد با انکار ولایت شما پیش من بیاید، هرگز او را نمی آمرزم، مگر اقرار به ولایت شما نماید. ای محمّد! مایلی آنها را تماشا کنی؟ عرض کردم: آری پروردگارا! فرمود: نگاه به راست عرش کن. نگاه کردم؛ علی و فاطمه و حسن و حسین و علی بن حسین و محمّد بن علی و جعفر بن محمّد و موسی بن جعفر و علی بن موسی و محمّد بن علی و علی بن محمّد و حسن بن علی و مهدی را در توده ای از نور دیدم که ایستاده اند و نماز می‌خوانند و در وسط آنها مهدی همچون ستاره ای درخشان می‌درخشید. فرمود: ای محمّد! این حجت ها هستند و قائم از عترت توست. به عزت و جلالم سوگند که این حجت، حجت لازم برای اولیای من است و او انتقام گیرنده از دشمنانم است. به وسیله آنها خدا آسمان ها را نگه داشته که بر زمین فرو نریزند، مگر با اجازه خودش. - . ایضاح دفائن النواصب : ۱۱ - ۱۲ -

ص: ۲۰۰

**[ترجمه]

«۶۸»

أَعْلَامُ الدِّينِ، لِلدَّيْلَمِيِّ عَنْ أَبِی سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَالِساً وَ عِنْدَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ فِيهِمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ فَقَالَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِهِ فَنَحْنُ نَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّمَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ هَذَا وَ شِيعَتِهِ وَ وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَدَهُ عَلَى رَأْسِ عَلِيٍّ علیه السلام وَ قَالَ لَهُمَا مِنْ عَلَامَةِ ذَلِكَ أَنْ لَا تَجْلِسَا مَجْلِسَهُ وَ لَا تُكَذِّبَا قَوْلَهُ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَهُودِيّاً وَ لَوْ أَنَّ عَبْداً عَبَدَ اللَّهَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ أَلْفَ سَنَةٍ ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ بِغَيْرِ وَلَايَتِنَا أَكَبَّهُ اللَّهُ عَلَى مَنْخِرَيْهِ فِی النَّارِ وَ مَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَ اللَّهِ مَا تَرَكَ اللَّهُ الْأَرْضَ مُنْذُ قَبَضَ آدَمَ إِلَّا وَ فِيهَا

إِمَامٌ يُهْتَدَى بِهِ حُجَّةٌ عَلَى الْعِبَادِ مَنْ تَرَكَهُ هَلَكَ وَ مَنْ لَزِمَهُ نَجَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي بَعْضِ كُتُبِهِ لَأُعَذِّبَنَّ كُلَّ رَعِيَّةٍ أَطَاعَتْ إِمَاماً جَائِراً وَ إِنْ كَانَتْ بَرَّةً تَقِيَّةً وَ لَأَعْفُوَنَّ عَنْ كُلِّ رَعِيَّةٍ أَطَاعَتْ إِمَاماً هَادِياً وَ إِنْ كَانَتْ ظَالِمَةً مُسِيئَةً وَ مَنِ ادَّعَى الْإِمَامَةَ وَ لَيْسَ بِإِمَامٍ فَقَدِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ (۱).

**[ترجمه]اعلام الدین دیلمی از ابو سعید خدری نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله با چند نفر از اصحاب نشسته بود که در میان آنها علی بن ابی طالب علیه السّلام نیز حضور داشت. پیامبر فرمود: هر کس بگوید «لا اله الا اللّه» داخل بهشت می شود. دو نفر از اصحاب گفتند: پس ما «لا اله الا اللّه» را می گوییم. پیامبر اکرم فرمود: «لا اله الا اللّه» از این و شیعیانش قبول می شود. آن گاه دست خود را روی سر علی علیه السّلام گذاشت و به آن دو فرمود: از نشانه های این مطلب آن است که جای او را نگیرید و سخنش را تکذیب ننمایید. و پیامبر اکرم فرمود: هر کسی ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را یهودی مبعوث می کند. اگر بنده ای خدا را بین رکن و مقام هزار سال پرستش کند بعد بدون ولایت ما به ملاقات خدا برود، خداوند او را با صورت در آتش جهنم می‌اندازد. و هر که بمیرد بی آنکه امام زمانش را بشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است. به خدا قسم خداوند زمین را از موقعی که آدم قبض روح شد، خالی از امام و رهبری که مردم به وسیله او هدایت یابند و حجت بر مردم باشد نگذاشته؛ هر که او را رها کند هلاک است و هر که پیروش باشد، رستگار. و خداوند در بعضی کتاب‌های خود فرموده است: البته عذاب خواهم کرد هر کسی که پیرو رهبر و امام ستمگری باشد، گرچه آدم نیکوکار و پرهیزکاری باشد، و می‌بخشم هر که پیرو امام هادی و رهنمای واقعی باشد، گرچه خود آن شخص ستمگر و بدکار باشد. هر که به دروغ مدعی امامت شود، بر خدا و پیامبر تهمت زده است. - . اعلام الدین، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۶۹»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِي الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ الْعِجْلِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبٍ السِّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليهم السلام عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَنْ جَبْرَئِيلَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَأُعَذِّبَنَّ كُلَّ رَعِيَّةٍ فِي الْإِسْلَامِ دَانَتْ بِوَلَايَةِ إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنْ كَانَتِ الرَّعِيَّةُ فِي أَعْمَالِهَا بَرَّةً تَقِيَّةً وَ لَأَعْفُوَنَّ عَنْ كُلِّ رَعِيَّةٍ دَانَتْ بِوَلَايَةِ إِمَامٍ عَادِلٍ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَ إِنْ كَانَتِ الرَّعِيَّةُ فِي أَعْمَالِهَا طَالِحَةً (۲) مُسِيئَةً (۳).

۱- اعلام الدین: مخطوط.

۲- فی نسخه من المصدر: ظالمه مسیئه.

۳- أمالي الشيخ: ۴۶ تقدم الحديث بإسناد آخر فی باب فضل النبیّ صلّی اللّه علیه و آله. تحت رقم: ۲۳ و أشرنا هناك الی معناه و مغزاه.

**[ترجمه]امالی طوسی: حبیب سجستانی از امام باقر علیه السّلام، از پدران گرامی اش، از علی علیه السّلام، از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله، از جبرئیل، از خدای عزوجل نقل می کند که فرمود: به عزت و جلالم سوگند عذاب خواهم کرد هر کسی که پیرو رهبر و امام ستمگری باشد که از جانب خدا نباشد، گرچه آدم نیکوکار و پرهیزکاری باشد، و می‌بخشم هر که پیرو امام عادلی که از جانب خداست باشد، گرچه خود آن شخص ستمگر و بدکار باشد. - . امالی طوسی: ۴۶ -

ص: ۲۰۱

**[ترجمه]

«۷۰»

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِی یَعْفُورٍ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقَ علیه السلام مَا الْعِلَّهُ أَنْ لَا دِیْنَ لِهَؤُلَاءِ وَ مَا عَتْبَ لِهَؤُلَاءِ (۱) قَالَ لِأَنَّ سَیِّئَاتِ الْإِمَامِ الْجَائِرِ تَغْمِزُ حَسَنَاتِ أَوْلِیَائِهِ وَ حَسَنَاتِ الْإِمَامِ الْعَادِلِ تَغْمِزُ سَیِّئَاتِ أَوْلِیَائِهِ (۲).

**[ترجمه]عبداللَّه بن ابی یعفور گفت: از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: به چه علت این‌ها دین ندارند و آنها را کسی سرزنش نمی‌کند؟ فرمود: برای این که کارهای بد امام ستمگر، موجب چشم پوشی از نیکی‌های پیروانش می‌گردد و حسنات امام عادل، موجب چشم پوشی از گناهان پیروانش می‌گردد. - . امالی طوسی: ۴۶ -

**[ترجمه]

«۷۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِهِ عَنْ زُرَیْقٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ أَیُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ (۳) بَعْدَ الْمَعْرِفَهِ قَالَ مَا مِنْ شَیْ ءٍ بَعْدَ الْمَعْرِفَهِ یَعْدِلُ هَذِهِ الصَّلَاهَ وَ لَا بَعْدَ الْمَعْرِفَهِ وَ الصَّلَاهِ شَیْ ءٌ یَعْدِلُ الزَّکَاهَ وَ لَا بَعْدَ ذَلِکَ شَیْ ءٌ یَعْدِلُ الصَّوْمَ وَ لَا بَعْدَ ذَلِکَ شَیْ ءٌ یَعْدِلُ الْحَجَّ وَ فَاتِحَهُ ذَلِکَ کُلِّهِ مَعْرِفَتُنَا وَ خَاتِمَتُهُ مَعْرِفَتُنَا الْخَبَرَ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: به اسناد خود از زریق نقل می‌کند که به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: چه عملی بعد از معرفت از همه اعمال افضل است؟ فرمود: بعد از معرفت، هیچ کاری معادل نماز نیست. بعد از معرفت و نماز، چیزی برابر زکات نیست و بعد از آن چیزی برابر روزه نیست و بعد از آن چیزی برابر حج. و پیش آهنگ تمام این‌ها، معرفت ما است و پایان تمام آنها نیز معرفت ما است تا آخر خبر. - . امالی طوسی: ۷۴ -

**[ترجمه]

باب ۸ ما یجب من حفظ حرمه النبی صلی الله علیه و آله فیهم و عقاب من قاتلهم أو ظلمهم أو خذلهم و لم ینصرهم *

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْرَوَیْهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُرِّمَتِ الْجَنَّهُ عَلَی مَنْ ظَلَمَ أَهْلَ بَیْتِی وَ قَاتَلَهُمْ وَ عَلَی الْمُتَعَرِّضِ عَلَیْهِمْ وَ السَّابِّ لَهُمْ أُولئِکَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِی الْآخِرَهِ وَ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ ... یَوْمَ الْقِیامَهِ (۵) وَ لا یُزَکِّیهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِیمٌ (۶)

۱- فی المصدر: و ما عتب علی هؤلاء.

۲- أمالی الشیخ: ۴۶.

۳- فی المصدر: هو أفضل.

۴- أمالی الشیخ: ۷۴.

۵- فی المصحف الشریف: و لا یکلمهم اللّه و لا ینظر الیهم. یوم القیامه. راجع آل عمران: ۷۱.

۶- أمالی ابن الشیخ: ۱۰۲.

صح،صحیفه الرضا علیه السلام : عَنهُ عَن آبَائِهِ علیهم السلام : مِثلَهُ وَ فِیهِ : وَ قَاتَلَهُم وَ المُعِینِ عَلَیهِم وَ مَن سَبَّهُم(۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: داود بن سلیمان از حضرت رضا، از آباء گرامش، از امیرالمؤمنین علیهم السّلام نقل کرده که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: بهشت حرام شده بر کسی که به اهل بیت من ستم نماید و با آنها جنگ کند و کسی که با ایشان برخورد بد داشته و ناسزا به آنها بگوید. آنها را در آخرت بهره ای نیست و خداوند با ایشان روز قیامت سخن نخواهد گفت و نه پاکشان می‌کند و دچار عذابی سخت می‌شوند. - . امالی طوسی: ۱۰۲ -

ص: ۲۰۲

صحیفه الرضا: از امام رضا، از پدرانش علیهم السّلام همین روایت نقل شده و در آن این عبارت هم آمده است: «جنگ کننده با آنها و کسی که همکاری با ستمگر آنها نماید و کسی که ناسزا به ایشان بگوید.» - . صحیفه الرضا: ۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی بِإِسْنَادِ أَخِی دِعْبِلٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ لا یَسْتَوِی أَصْحابُ النَّارِ وَ أَصْحابُ الْجَنَّهِ أَصْحابُ الْجَنَّهِ هُمُ الْفائِزُونَ فَقَالَ أَصْحَابُ الْجَنَّهِ مَنْ أَطَاعَنِی وَ سَلَّمَ لِعَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ بَعْدِی وَ أَقَرَّ بِوَلَایَتِهِ فَقِیلَ وَ أَصْحَابُ النَّارِ قَالَ مَنْ سَخِطَ الْوَلَایَهَ وَ نَقَضَ الْعَهْدَ وَ قَاتَلَهُ بَعْدِی (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: برادر دعبل از حضرت رضا علیه السّلام، از آباء گرامش نقل کرد که پیامبر اکرم این آیه را تلاوت کرد: «لا یَسْتَوِی أَصْحابُ النَّارِ وَ أَصْحابُ الْجَنَّهِ أَصْحابُ الْجَنَّهِ هُمُ الْفائِزُونَ» - . حشر / ۲۰ -

{دوزخیان با بهشتیان یکسان نیستند بهشتیانند که کامیابانند} و فرمود: «اصحاب بهشت» کسانی هستند که مرا اطاعت کنند و پس از من تسلیم علی بن ابی طالب علیه السّلام باشند و به ولایت او اقرار کنند. یک نفر پرسید: «اصحاب جهنم» کیانند؟ فرمود: کسی که مخالف ولایت باشد و پیمان شکنی کند و پس از من با علی علیه السّلام به جنگ بپردازد. - . امالی طوسی : ۲۳۱ - ۲۳۲ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ تَلَا هَذِهِ الْآیَهَ فَأُولئِکَ أَصْحابُ النَّارِ هُمْ فِیها خالِدُونَ قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَصْحَابُ النَّارِ قَالَ مَنْ قَاتَلَ عَلِیّاً بَعْدِی فَأُولَئِکَ أَصْحَابُ النَّارِ مَعَ الْکُفَّارِ فَقَدْ کَفَرُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جاءَهُمْ أَلَا وَ إِنَّ عَلِیّاً بَضْعَهٌ مِنِّی فَمَنْ حَارَبَهُ فَقَدْ حَارَبَنِی وَ أَسْخَطَ رَبِّی ثُمَّ دَعَا عَلِیّاً فَقَالَ یَا عَلِیُّ حَرْبُکَ حَرْبِی وَ سِلْمُکَ سِلْمِی وَ أَنْتَ الْعَلَمُ فِیمَا بَیْنِی وَ بَیْنَ أُمَّتِی بَعْدِی (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: با همین اسناد از علی بن ابی طالب علیه السّلام، از پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله نقل کرد که این آیه را تلاوت فرمود: «فَأُولئِکَ أَصْحابُ النّارِ هُمْ فِیها خالِدُونَ» - . بقره / ۸۱ و ۲۷۵ - {آنان اهل آتشند و در آن ماندگار خواهند بود.} عرض کردند: یا رسول اللّٰه «اصحاب آتش» کیانند؟ فرمود: هر کسی که پس از من با علی علیه السّلام جنگ کند. این‌ها اصحاب آتشند با کافران. این‌ها وقتی برای آنها حق آمد کافر به حق شدند. بدانید که علی پاره تن من است؛ هر کس با او جنگ کند، با من جنگ کرده و خدا را به خشم در آورده. سپس علی علیه السّلام را صدا زد و فرمود: یا علی! جنگ تو جنگ من و سازش تو سازش من است و بعد از من، تو راهنمای مردم هستی در آنچه بین من و امتم هست. - . امالی طوسی: ۲۳۲ -

**[ترجمه]

«۴»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَبِی غَسَّانَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ حَبِیبٍ النَّهْدِیِّ عَنْ أَبِی الْعَبَّاسِ بْنِ شَبِیبٍ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ: احْفَظُوا فِینَا مَا حَفِظَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ فِی الْیَتِیمَیْنِ وَ کانَ أَبُوهُما صالِحاً (۴)

**[ترجمه]امالی طوسی: ابوالعباس بن شبیب از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: مراعات کنید درباره ما آنچه را عبد صالح درباره آن دو یتیم مراعات کرد که پدرشان مرد صالحی بود. - . امالی طوسی: ۲۳۲ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ غَالِبٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی (۵) جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآیَةُ یَوْمَ نَدْعُوا کُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ (۶) قَالَ فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ لَسْتَ إِمَامَ النَّاسِ کُلِّهِمْ أَجْمَعِینَ

۱- صحیفه الرضا : ۸.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۲۳۱ و ۲۳۲ و الآیه فی الحشر: ۲۰.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۲۳۲. و الآیه فی البقره: ۱۸. أو ۲۷۵.

۴- أمالی ابن الشیخ:.

۵- فی المصدر: عن أبی عبد اللّٰه.

۶- الإسراء: ۷۱.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِلَی النَّاسِ أَجْمَعِینَ وَ لَکِنْ سَیَکُونُ بَعْدِی أَئِمَّةٌ عَلَی النَّاسِ مِنَ اللَّهِ مِنْ أَهْلِ بَیْتِی یَقُومُونَ فِی النَّاسِ فَیُکَذَّبُونَ وَ یَظْلِمُهُمْ أَئِمَّةُ الْکُفْرِ وَ الضَّلَالِ وَ أَشْیَاعُهُمْ أَلَا وَ مَنْ وَالاهُمْ وَ اتَّبَعَهُمْ وَ صَدَّقَهُمْ فَهُوَ مِنِّی (۱) وَ سَیَلْقَانِی أَلَا وَ مَنْ ظَلَمَهُمْ وَ أَعَانَ عَلَی ظُلْمِهِمْ وَ کَذَّبَهُمْ فَلَیْسَ مِنِّی وَ لَا مَعِی وَ أَنَا مِنْهُ بَرِیءٌ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که چون این آیه نازل شد «یَوْمَ نَدْعُوا کُلَّ أُناسٍ بِإِمامِهِمْ» - . إسراء / ۷۱ -

{[یاد کن] روزی را که هر گروهی را با پیشوایشان فرا می خوانیم} مسلمانان گفتند: یا رسول اللّٰه! مگر شما امام تمام مردم نیستی؟

ص: ۲۰۳

پیامبر اکرم فرمود: من رسول خدا برای تمام مردمم، ولی پس از من امام هایی برای مردم از جانب خدا تعیین شده از اهل بیتم. در میان مردم قیام به حق می‌کنند، ولی آنها را تکذیب می‌نمایند و پیشوایان کفر و گمراهی و پیروانشان، آنها را مورد ستم قرار می‌دهند. بدانید هر کسی آنها را دوست بدارد و پیرو ایشان باشد و تصدیق کند ایشان را، او از من است و به زودی مرا ملاقات خواهد نمود. و بدانید هر کسی به آنها ستم کند و یا همکاری با ظالم بنماید و تکذیب کند آنها را، او از من نیست و نه با من خواهد بود و من از او بیزارم. - . بصائر الدرجات: ۱۰ -

**[ترجمه]

«۶»

ثو، ثواب الأعمال ابْنُ إِدْرِیسَ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ عَمْرِو بْنِ قَیْسٍ الْمَشْرِقِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ أَنَا وَ ابْنُ عَمٍّ لِی وَ هُوَ فِی قَصْرِ بَنِی مُقَاتِلٍ فَسَلَّمْنَا عَلَیْهِ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَمِّی یَا بَا عَبْدِ اللَّهِ هَذَا الَّذِی أَرَی خِضَابٌ أَوْ شَعْرُکَ فَقَالَ خِضَابٌ وَ الشَّیْبُ إِلَیْنَا بَنِی هَاشِمٍ یَعْجَلُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَیْنَا فَقَالَ جِئْتُمَا لِنُصْرَتِی فَقُلْتُ إِنِّی رَجُلٌ کَبِیرُ السِّنِّ کَثِیرُ الدَّیْنِ کَثِیرُ الْعِیَالِ وَ فِی یَدِی بَضَائِعُ لِلنَّاسِ وَ لَا أَدْرِی مَا یَکُونُ وَ أَکْرَهُ أَنْ أُضِیعَ أَمَانَتِی وَ قَالَ لَهُ ابْنُ عَمِّی مِثْلَ ذَلِکَ قَالَ لَنَا فَانْطَلِقَا فَلَا تَسْمَعَا لِی وَاعِیَةً وَ لَا تَرَیَا لِی سَوَاداً فَإِنَّهُ مَنْ سَمِعَ وَاعِیَتَنَا أَوْ رَأَی سَوَادَنَا فَلَمْ یُجِبْنَا وَ لَمْ یُغِثْنَا کَانَ حَقّاً عَلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ یُکِبَّهُ عَلَی مَنْخِرَیْهِ فِی النَّارِ (۳).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: عمرو بن قیس مشرقی گفت: من و پسر عمویم خدمت حضرت حسین علیه السّلام رسیدیم. امام علیه السّلام در محلی به نام قصر بنی مقاتل بود. سلام کردیم و پسر عمویم عرض کرد: یا ابا عبداللّٰه! آنچه در چهره مبارکتان می بینم خضاب است یا رنگ موی شما است؟ فرمود: خضاب است. پیری به سرعت به ما بنی هاشم روی می آورد. آن گاه به ما توجه کرد و فرمود: آمده اید برای نصرت و یاری من؟ عرض کردم: من مردی پیر و قرض دار و عیالوارم و مقداری از مال مردم در اختیار من است و نمی دانم چه می شود و مایل نیستم امانت ها از بین برود. پسر عمویم نیز شبیه همین حرف را زد. فرمود: پس بروید تا صدای گرفتاری مرا نشنوید و چشمتان به سیاهی جمعیت ما نیفتد، زیرا هر کس صدای گرفتاری ما را

بشنود یا سیاهی جمعیت ما را ببیند و ما را اجابت نکند و به داد ما نرسد، بر خداست که او را با صورت در آتش جهنم افکند. - . ثواب الاعمال: ۲۵۰ - ۲۵۱ -

**[ترجمه]

«۷»

جا، المجالس للمفید عَلِيُّ بْنُ بِلَالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنِ الثَّقَفِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هراشه (هَرَاسَةَ) عَنْ جَعْفَرِ بْنِ زِيَادٍ الْأَحْمَرِ عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ: قَرَأَ وَ أَمَّا الْجِدارُ فَكانَ لِغُلامَيْنِ يَتِيمَيْنِ الْآيَةَ ثُمَّ قَالَ حَفِظَهُمَا رَبُّهُمَا لِصَلَاحِ أَبِيهِمَا فَمَنْ أَوْلَى بِحُسْنِ الْحِفْظِ مِنَّا رَسُولُ اللَّهِ جَدُّنَا وَ بِنْتُهُ سَيِّدَهُ نِسَاءِ الْجَنَّهِ أُمُّنَا وَ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ وَحَّدَهُ وَ صَلَّى أَبُونَا (۴).

**[ترجمه]مجالس مفید: زیاد بن احمر از زید بن علی بن حسین نقل کرد که این آیه را تلاوت کرد «وَ أَمَّا الْجِدارُ فَكانَ لِغُلامَيْنِ يَتِيمَيْنِ» - . کهف / ۸۲ -

{و اما دیوار از آن دو پسر [بچه] یتیم بود} تا آخر آیه. سپس گفت: خداوند آن دو بچه را حفظ کرد، چون پدرشان مرد صالحی بود. چه کسی از ما سزاوارتر به حفظ است؟ جدّ ما پیامبر و دخترش سرور زنان بهشت، مادر ما است و اولین کسی که ایمان به خدا آورد و موحد شد و نماز خواند، پدر ما است. - . امالی مفید : ۶۷ - ۶۸ -

**[ترجمه]

«۸»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ جَمِيعاً

۱- فی المصدر: فهو منی و معی.

۲- بصائر الدرجات: ۱۰.

۳- ثواب الأعمال: ۲۵۰ و ۲۵۱.

۴- أمالی المفید: ۶۷ و ۶۸ و الآیه فی الکهف: ۸۲.

عَنِ النَّضْرِ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ عَنِ ابْنِ خَارِجَهَ عَنْ أَبِی بَصِيرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْفَى نَبِيَّكُمْ أَنْ يَلْقَى مِنْ أُمَّتِهِ مَا لَقِيَتِ الْأَنْبِيَاءُ مِنْ أُمَمِهَا وَ جَعَلَ ذَلِكَ عَلَيْنَا (۱).

**[ترجمه]کافی:

ص: ۲۰۴

ابو بصير از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: خداوند پیامبر اکرم را معاف کرد از این که از امت خود ببیند آنچه را پیامبران دیگر از امت خود دیدند و این مطلب را برای ما قرار داد. - . کافی ... -

**[ترجمه]

«۹»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ وَ غَضَبُ رَسُولِهِ عَلَى مَنْ أَهْرَقَ دَمِی وَ آذَانِی فِی عِتْرَتِی (۲).

صح،صحیفه الرضا علیه السلام : عنه علیه السلام مثله(۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با سندهای سه گانه از حضرت رضا علیه السّلام، از آباء گرامش نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: خداوند و پیامبرش به شدت خشم می گیرند بر کسی که خون مرا بریزد و مرا آزار نماید درباره عترتم. - . عیون اخبار الرضا: ۱۹۶ -

صحیفه الرضا: از امام رضا علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . صحیفه الرضا: ۳۱، و در آن آمده است: «هرکس خون فرزندان مرا بریزد». -

**[ترجمه]

«۱۰»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الْوَيْلُ لِظَالِمِی أَهْلِ بَيْتِی كَأَنِّی بِهِمْ غَداً مَعَ الْمُنَافِقِينَ فِی الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ (۴)

صح،صحیفه الرضا علیه السلام : عنه عن آبائه علیهم السلام : مثله(۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همین سند پیامبر اکرم فرمود وای بر ستمگر اهل بیت من. گویا می بینم که فردا آنها «الْمُنافِقِينَ فِی الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّار» - . نساء / ۱۴۵ - {با منافقين در پايين ترين درجه آتش جهنم هستند.} - . عیون اخبار الرضا: ۲۱۱

-

صحیفه الرضا: از امام رضا علیه السّلام، از پدرانش همین روایت را نقل کرده است. - . صحیفه الرضا: ۲۳ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ قَاتَلَنَا آخِرَ الزَّمَانِ فَكَأَنَّمَا قَاتَلَنَا مَعَ الدَّجَّالِ (۶).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با همین سند پیامبر اکرم فرمود: هر کسی در آخرالزمان با ما بجنگد، مثل این است که با دجال علیه ما جنگیده است. - . عیون اخبار الرضا: ۲۱۱ -

**[ترجمه]

«۱۳»

۱۲- ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الْحَافِظُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهم السلام قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی قَالَ حَدَّثَنِی عَلِيُّ بْنُ مُوسَى قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی مُوسَى قَالَ حَدَّثَنِی أَخِی إِسْمَاعِيلُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیهما السلام عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله عَنْ جَبْرَئِيلَ علیه السلام عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ مَنْ عَادَى أَوْلِيَائِی فَقَدْ بَارَزَنِی بِالْمُحَارَبَهِ وَ مَنْ حَارَبَ أَهْلَ بَيْتِی فَقَدْ حَلَّ عَلَيْهِ عَذَابِی وَ مَنْ تَوَلَّى غَيْرَهُمْ فَقَدْ حَلَّ عَلَيْهِ

۱- الکافی:.

۲- عیون الأخبار: ۱۹۶.

۳- صحیفه الرضا : ۳۱ فیه : من أهرق دم ذریتی.

۴- عیون الأخبار: ۲۱۱.

۵- صحیفه الرضا : ۲۳.

۶- عیون الأخبار: ۲۱۱.

غَضَبِی وَ مَنْ أَعَزَّ غَیْرَهُمْ فَقَدْ آذَانِی وَ مَنْ آذَانِی فَلَهُ النَّارُ (۱).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: اسماعیل از پدرش، از حسین بن علی علیه السّلام، از پیامبر اکرم، از جبرئیل، از خداوند بزرگ نقل می‌کند که فرمود: هر کس با اولیای من دشمنی ورزد، با من به جنگ پرداخته و هر کس با اهل بیت به جنگ بپردازد، عذاب من او را فرا می گیرد و هر که غیر آنها را دوست بدارد، مشمول غضب من می شود

ص: ۲۰۵

و هر که عزیز شمارد غیر ایشان را، مرا آزرده و هر که مرا بیازارد، اهل آتش است. - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۶ -

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام و من أعز غیرهم أی بما یوجب ذلهم.

**[ترجمه]منظور از این که دیگری را عزیز بدارد، یعنی کاری کند که با این عزیز داشتن، موجب خواری ائمه علیهم السّلام بشود.

**[ترجمه]

«۱۳»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْخَثْعَمِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ الْأَسَدِیِّ عَنْ أَرْطَاةَ بْنِ حَبِیبٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ ذَکْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ قَالَ حَدَّثَنِی زَیْدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ حَدَّثَنِی أَبِی عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبِی الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ سَمِعْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲) وَ هُوَ آخِذٌ بِشَعْرِهِ قَالَ: مَنْ آذَی شَعْرَةً مِنِّی فَقَدْ آذَانِی وَ مَنْ آذَانِی فَقَدْ آذَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ آذَی اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَعَنَهُ مَلَأُ السَّمَاوَاتِ وَ مَلَأُ الْأَرْضِ وَ تَلَا إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً مُهِیناً (۳).

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام لی، الأمالی للصدوق أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رُزْمَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی الْعَلَوِیِّ عَنْ عَبَّادِ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ حَبِیبِ بْنِ أَرْطَاهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ ذَکْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ إِلَی قَوْلِهِ وَ مَلَأُ الْأَرْضِ (۴)

**[ترجمه]امالی طوسی: عمرو بن خالد گفت: زید بن علی در حالی که موی خود را به دست داشت، از زین العابدین پدر خود نقل کرد که او در حالی که موی خود را به دست داشت، گفت شنیدم که پدرم حسین بن علی در حالی که موی خود را به دست داشت فرمود که پدرم امیرالمؤمنین، در حالی که موی خود را در دست داشت فرمود که پیامبر اکرم در حالی که موی خود را در دست داشت فرمود: هر که یک موی مرا بیازارد مرا آزرده و هر که مرا بیازارد، خدا را آزرده و هر که خدا را

بیازارد، اهل آسمان ها و زمین او را لعنت می‌کنند و این آیه را تلاوت کرد: «إِنَّ الَّذِینَ یُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ وَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذاباً مُهِیناً» - . احزاب / ۵۷ -

{بی گمان کسانی که خدا و پیامبر او را آزار می رسانند، خدا آنان را در دنیا و آخرت لعنت کرده و برایشان عذابی خفت آور آماده ساخته است.} - . امالی طوسی: ۲۸۸ -

عیون اخبار الرضا و امالی صدوق: از عمرو بن خالد تا عبارت «اهل زمین را» نقل کرده است. - . عیون اخبار الرضا: ۱۳۸، امالی صدوق: ۱۹۹ -

**[ترجمه]

«۱۴»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ عَطِیَّهَ الْعَوْفِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی الْیَهُودِ حِینَ قَالُوا عُزَیْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهُ عَلَی النَّصَارَی حِینَ قَالُوا الْمَسِیحُ ابْنُ اللَّهِ وَ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَی مَنْ أَرَاقَ دَمِی وَ آذَانِی فِی عِتْرَتِی (۵).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابو سعید خدری گفت: پیامبر اکرم فرمود: خداوند سخت خشم گرفت بر یهود که گفتند عزیر پسر خدا است و سخت خشم گرفت بر نصرانیان که گفتند عیسی مسیح پسر خدا است و سخت غضبناک است بر کسی که خون مرا بریزد و آزارم نماید در مورد عترتم. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۸۶ -

**[ترجمه]

«۱۵»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ فِی قَوْلِهِ تَعَالَی وَ أَمَّا الْجِدارُ فَکانَ لِغُلامَیْنِ یَتِیمَیْنِ فِی الْمَدِینَهِ قَالَ فَحُفِظَ الْغُلَامَانِ بِصَلَاحِ أَبِیهِمَا فَمَنْ أَحَقُّ

ص: ۲۰۶

۱- عیون الأخبار: ۲۲۶.

۲- فی المصدر: قال: سمعت رسول اللّه.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۲۸۸ و الآیه فی الأحزاب: ۵۷.

۴- عیون الأخبار: ۱۳۸ فیه: فعلیه لعنه اللّه أمالی الصدوق: ۱۹۹.

۵- تفسیر العیّاشیّ ج ۲ ص ۸۶.

أَنْ يَرْجُوَ الْحِفْظَ مِنَ اللَّهِ بِصَلَاحِ مَنْ مَضَى مِنْ آبَائِهِ مِنَّا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله جَدُّنَا وَ ابْنُ عَمِّهِ الْمُؤْمِنُ بِهِ الْمُهَاجِرُ مَعَهُ أَبُونَا وَ ابْنَتُهُ أُمُّنَا وَ زَوْجَتُهُ أَفْضَلُ أَزْوَاجِهِ جَدَّتُنَا فَأَيُّ النَّاسِ أَعْظَمُ عَلَيْكُمْ حَقّاً فِي كِتَابِهِ مِنَّا ثُمَّ نَحْنُ مِنْ أُمَّتِهِ وَ عَلَى مِلَّتِهِ نَدْعُوكُمْ إِلَى سُنَّتِهِ وَ الْكِتَابِ الَّذِي جَاءَ بِهِ مِنْ رَبِّهِ أَنْ تُحِلُّوا حَلَالَهُ وَ تُحَرِّمُوا حَرَامَهُ وَ تَعْمَلُوا بِحُكْمِهِ عِنْدَ تَفَرُّقِ النَّاسِ وَ اخْتِلَافِهِمْ (۱).

**[ترجمه]تفسیر فرات: حسین بن سعید به اسناد خود از زید بن علی درباره آیه «وَ أَمَّا الْجِدارُ فَکانَ لِغُلامَیْنِ یَتِیمَیْنِ فِی الْمَدِینَهِ» نقل کرد که گفت: خداوند آن دو بچه را حفظ کرد، چون پدرشان مرد صالحی بود. چه کسی از ما سزاوارتر است

ص: ۲۰۶

که امید حفظ از خدا داشته باشد، به خاطر صالح بودن پدرانشان؟ جدّ ما پیامبر و پسر عمویش که مومن به او بود و با او هجرت کرد، پدر ماست و دخترش مادر ما است و همسر او که برترین همسران او بود، جده ماست. کدام یک از مردم، در کتاب خدا عظیم تر است حقشان بر شما از ما؟ پس ما از امت او و بر دین او هستیم که شما را به سنت و کتابی که از جانب پروردگارش آورده، می‌خوانیم که در آن می‌فرماید: حلالش را حلال و حرامش را حرام بشمارید و به حکمت‌هایش هنگام تفرقه مردم و اختلافشان عمل کنید. - . تفسیر فرات: ۸۷ -

**[ترجمه]

«۱۶»

فر، تفسیر فرات بن إبراهيم الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَكَمِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ قَرَأَ الْآيَةَ وَ كانَ أَبُوهُما صالِحاً قَالَ حَفِظَهُمَا اللَّهُ بِصَلَاحِ أَبِيهِمَا وَ مَا ذُكِرَ مِنْهُمَا صَلَاحٌ فَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمَوَدَّةِ أَبُونَا رَسُولُ اللَّهِ وَ جَدَّتُنَا خَدِيجَةُ وَ أُمُّنَا فَاطِمَةُ الزَّهْرَاءُ وَ أَبُونَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام (۲)

**[ترجمه]تفسیر فرات: ابوالجارود گفت که زید بن علی بن حسین این آیه را تلاوت کرد «وَکَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا» - . کهف / ۸۲ - {و پدرشان [مردی] نیکوکار بود} و گفت: خداوند آن دو بچه را حفظ کرد، چون پدرشان مرد صالحی بود و از این دو هیچ صالح بودنی را ذکر نکرد. ما سزاوارتریم به مودت و دوستی؛ پدر ما رسول خداست و جده ما خدیجه و مادرمان فاطمه زهرا و پدرمان امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب است. - . تفسیر فرات: ۸۷ -

**[ترجمه]

باب ۹ شده محنهم و أنهم أعظم الناس مصيبه و أنهم عليهم السلام لا يموتون إلا بالشهاده

الأخبار

«۱»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَی عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِی ذُرْعَهَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام أَنَّهُ قَالَ: أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْراً فِی الْآخِرَهِ أَعْظَمُهُمْ مُصِیبَهً فِی الدُّنْیَا وَ إِنَّ أَهْلَ الْبَیْتِ أَعْظَمُ النَّاسِ مُصِیبَهً مُصِیبَتُنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَبْلُ ثُمَّ یَشْرَکُنَا فِیهِ النَّاسُ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: حمران از محمّد بن علی بن ابی طالب نقل کرد که گفت: از همه بیشتر پاداش در آخرت به کسی می‌دهند که مصیبت او در دنیا از همه بیشتر باشد. اهل بیت از همه مردم مصیبت کش تر بوده اند، مصیبت ما قبلا در مورد پیامبر اکرم بود، بعد مردم با ما شریک هستند در مورد پیامبر اسلام صلّی اللّه علیه و آله. - . امالی طوسی: ۱۶۹ -

**[ترجمه]

بیان

ثم یشرکنا فیه أی فی الأجر أو فی المصاب مطلقا أو بالرسول فتدبر.

**[ترجمه]«ثم یشرکنا فیه» یعنی در اجر یا در مصیبت مطلقا یا در پیامبر، دقت کن!

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْحَفَّارُ عَنْ عِیسَی بْنِ مُوسَی عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُبَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَلَوِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَلَا عَنْ أَبِیهِ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍ

ص: ۲۰۷

۱- تفسیر فرات: ۸۷.

۲- تفسیر فرات: ۸۷.

۳- أمالی الطوسیّ: ۱۶۹.

عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: مَا زِلْتُ مَظْلُوماً مُذْ كُنْتُ إِنَّهُ كَانَ عَقِيلٌ لَيَرْمَدُ فَيَقُولُ لَا تَذُرُّونِی حَتَّی تَذُرُّوا أَخِی عَلِيّاً فَأُضْجَعُ فأذری (فَأُذَرُّ) وَ مَا بِی رَمَدٌ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: از زید بن علی، از پدر خود، از جدش، از امام علی علیهم السّلام نقل می کند

ص: ۲۰۷

که فرمود: من پیوسته مظلوم بودم، حتّی عقیل برادرم که درد چشم می‌شد، می گفت نمی گذارم دوا به چشمم کنید تا به چشم علی دوا نمایید. پس مرا می‌خواباندند و دوا به چشمم می‌ریختند، با این که درد چشم نداشتم. - . امالی طوسی: ۲۲۳ -

**[ترجمه]

بيان

أقول لا تخلو الروايه من غرابه بالنظر إلی التفاوت بين مولد أمير المؤمنين عليه السلام و عقيل كما سيأتی فإن من المستبعد أن يكلف من له اثنتان و عشرون سنه مثلا تقديم من له سنتان فی الإضرار و أبعد منه قبول الوالدين منه ذلك.

**[ترجمه]این روایت به واسطه فاصله زیادی که بین سن حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام و عقیل بوده - چنان چه خواهد آمد - بعید به نظر می‌رسد، زیرا بعید است که شخص بیست و دو ساله و کودک دو ساله را به اجبار وادار به دوا نمودن در چشم نمایند و از این بعیدتر قبول پدر و مادر است این مطلب را از او.

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالی للشيخ الطوسی جَمَاعَةٌ عَنْ أَبِی الْمُفَضَّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ زَكَرِيَّا عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَكَمِ بْنِ ظُهَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ سَابُورَ الترجمی (الْبُرْجُمِی) (۲) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ بُرَيْدَةَ بْنِ حُصَيْبٍ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَهِدَ إِلَيَّ رَبِّی تَعَالَی عَهْداً فَقُلْتُ يَا رَبِّ بَيِّنْهُ لِی فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اسْمَعْ عَلِيٌّ رَايَةُ الْهُدَی وَ إِمَامُ أَوْلِيَائِی وَ نُورُ مَنْ أَطَاعَنِی وَ هُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِی أَلْزَمْتُهَا الْمُتَّقِينَ فَمَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِی وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِی فَبَشِّرْهُ بِذَلِكَ قَالَ قُلْتُ اللَّهُمَّ أَجْلِ قَلْبَهُ وَ اجْعَلْ رَبِيعَهُ (۳) الْإِيمَانِ فِی قَلْبِهِ قَالَ فَقَدْ فَعَلْتُ ثُمَّ قَالَ إِنِّی مُسْتَخِصُّهُ بِبَلَاءٍ لَمْ يُصِبْ أَحَداً مِنْ أُمَّتِكَ (۴) قَالَ قُلْتُ أَخِی وَ صَاحِبِی قَالَ ذَلِكَ مِمَّا قَدْ سَبَقَ مِنِّی إِنَّهُ مُبْتَلًی وَ مُبْتَلًی بِهِ (۵).

**[ترجمه]امالی طوسی: بریده بن حصیب اسلمی گفت: پیامبر اکرم فرمود: خداوند با من عهدی بست. گفتم: خدایا! آن عهد را برایم بیان فرما. فرمود: ای محمّد بشنو! علی پرچم هدایت و رهبر اولیای من و نور درخشان است برای کسانی که مرا اطاعت کنند. او کلمه ای است که بر پرهیزکاران لازم نموده ام. هر که او را دوست بدارد، مرا دوست داشته و هر که با او خشم داشته باشد، مرا دشمن داشته. به علی این مژده را بده. عرض کردم: خدایا! دلش را روشن گردان و بهار ایمان را در دلش قرار ده.

خداونـد در پاسـخ فرمود: چنین کردم. سـپس فرمود: من او را ممتـاز به بلاـ و گرفتاری کرده ام که هیـچ یک از امت تو به آن گرفتار نخواهنـد شـد. عرض کردم: خـدایا! برادر و دوست من است. فرمود: این مطلبی است که از پیش مقـدر شده. او گرفتار می شود و به واسطه او نیز گرفتاری پیش می آید. - . امالی طوسی: ۳۲۷ -

**[ترجمه]

بیان

فی النهایه فیه اللهم اجعل القرآن ربیع قلبی جعله ربیعا له لأن الإنسان یرتاح قلبه فی الربیع من الأزمان و یمیل إلیه.

**[ترجمه]در نهـایه گفته شـده: «اللّهم اجعـل القرآن ربیع قلبی»، آن را بهار برای او قرار داده، زیرا انسان قلبش در بهار راحت می‌شود به نسبت زمان‌های دیگر و میل به آن پیدا می کند.

**[ترجمه]

«۴»

ع، علل الشـرائع حَمْزَهُ الْعَلَوِیُّ عَنِ الْأَسَدِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنِ الْحُسَـیْنِ بْنِ نُصَیْرٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ حُصَیْنٍ (۶) عَنْ یَحْیَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۲۲۳.

۲- فی المصدر: البرجمی.

۳- فی نسخه: زینه الایمان.

۴- فی المصدر: لم یصب به أحد من خلقی.

۵- أمالی ابن الشیخ: ۳۲۷.

۶- فی نسخه: عن حصین.

أَبِيهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا زِلْتُ أَنَا وَ مَنْ كَانَ قَبْلِي مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الْمُؤْمِنِينَ مُبْتَلَيْنَ بِمَنْ يُؤْذِينَا وَ لَوْ كَانَ الْمُؤْمِنُ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ لَقَيَّضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مَنْ يُؤْذِيهِ لِيَأْجُرَهُ عَلَى ذَلِكَ وَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَا زِلْتُ مَظْلُوماً مُنْذُ وَلَدَتْنِي أُمِّي حَتَّى إِنْ كَانَ عَقِيلٌ لَيُصِيبُهُ رَمَدٌ فَيَقُولُ لَا تَذُرُّونِي حَتَّى تَذُرُّوا عَلِيّاً فَيَذُرُّونِّي وَ مَا بِي مِنْ رَمَدٍ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: علی بن حسین علیه السّلام از

ص: ۲۰۸

پدر خود نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: من و پیامبران پیشین و مؤمنان پیوسته گرفتار کسانی بوده ایم که ما را اذیت می‌کنند. اگر مؤمن بر سر کوهی باشد، خداوند کسی را می‌گمارد که او را بیازارد تا به این وسیله به او پاداش دهد. و امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: من از زمانی که مادرم مرا زایید، پیوسته مظلوم بودم، حتّی برادرم عقیل وقتی درد چشم می‌شد، می‌گفت نمی‌گذارم دوا به چشم من کنید تا اول به چشم علی نمایید. پس با این که درد چشم نبودم، دوا به چشم من می‌کردند. - . علل الشرائع ... -

**[ترجمه]

«۵»

قب، المناقب لابن شهرآشوب أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: سَأَلْتُ الصَّادِقَ علیه السلام عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنا أَخْرِجْنا مِنْ هذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُها (۲) الْآيَةَ قَالَ نَحْنُ ذَلِكَ.

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: ابان بن عثمان گفت: از حضرت صادق علیه السّلام درباره این آیه سؤال کردم: «وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجالِ وَ النِّساءِ وَ الْوِلْدانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنا أَخْرِجْنا مِنْ هذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُها» - . نساء / ۷۵ -

{و چرا شما در راه خدا [و در راه نجات] مردان و زنان و کودکان مستضعف نمی جنگید، همانان که می گویند پروردگارا ما را از این شهری که مردمش ستم پیشه اند بیرون ببر} تا آخر آیه. فرمود: ما همانان هستیم.

**[ترجمه]

«۶»

عُبْدُوسٌ الْهَمْدَانِيُّ وَ ابْنُ فَوْرَكَ الْأَصْفَهَانِيُّ وَ شِيرَوَيْهِ الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السلام مَا يَلْقَى بَعْدَهُ قَالَ فَبَكَى عَلِيٌّ عليه السلام وَ قَالَ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ قَرَابَتِي وَ صُحْبَتِي إِلَّا دَعَوْتَ اللَّهَ أَنْ يَقْبِضَنِي إِلَيْهِ قَالَ يَا عَلِيُّ تَسْأَلُنِي أَنْ أَدْعُوَ اللَّهَ لِأَجَلٍ مُؤَجَّلٍ الْخَبَرَ.

**[ترجمه]ابو سعید خدری گفت: پیامبر اکرم به علی علیه السّلام گفت: چه بر سرش می آید پس از او؟ علی علیه السّلام

گریه کرد و گفت: یـا رسول اللّه! به حق خویشاونـدی و مصـاحبتی که با شـما دارم از شـما تقاضا می‌کنم که از خـدا بخواهید مرگ مرا برسانـد. فرمود: یا علی! از من می‌خواهی چیزی را که هنوز مـدتی بایـد انتظارش را کشـید از خـدا بخواهم... تا آخر خبر.

**[ترجمه]

«۷»

وَ ذَهَبَ کَثِیرٌ مِنْ أَصْحَابِنَا إِلَی أَنَّ الْأَئِمَّهَ خَرَجُوا مِنَ الدُّنْیَا عَلَی الشَّهَادَهِ وَ اسْتَدَلُّوا بِقَوْلِ الصَّادِقِ علیه السلام وَ اللَّهِ مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ شَهِیدٌ.

**[ترجمه]گروهی از اصـحاب مـا معتقدنـد که ائمه علیهم السّـلام بـا شـهادت از دنیـا می رونـد و دلیـل این مطلب را فرمایش حضرت صادق علیه السّلام آورده اند که فرموده: به خدا قسم از ما نیست مگر این که کشته و شهید می شود.

**[ترجمه]

«۸»

أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا أَنَا وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِذِ الْتَفَتَ إِلَیَّ فَبَکَی فَقُلْتُ مَا یُبْکِیکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَبْکِی مِنْ ضَرْبَتِکَ عَلَی الْقَرْنِ وَ لَطْمِ فَاطِمَهَ خَدَّهَا وَ طَعْنَهِ الْحَسَنِ فِی فَخِذِهِ وَ السَّمِّ الَّذِی یُسْقَاهُ وَ قَتْلِ الْحُسَیْنِ.

**[ترجمه]امیرالمـؤمنین علیه السّـلام فرمود: من و فـاطمه و حسن و حسـین در خـدمت پیـامبر اکرم بودیم که آن جنـاب به من توجه نمود و گریه کرد. عرض کردم: چه چیز تو را گریانـد یا رسول اللّه؟ فرمود: می گریم برای ضـربتی که بر سـرت وارد می شود و سیلی که به صورت فاطمه می‌زننـد و ضـربتی که به ران حسن می‌زننـد و سم و زهری که به او می‌دهنـد و برای کشـته شدن حسین.

**[ترجمه]

«۹»

رَأَی أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی الْمَنَامِ قَائِلًا یَقُولُ:

إِذَا ذَکَرَ الْقَلْبُ رَهْطَ النَّبِیِّ ***وَ سَبْیَ النِّسَاءِ وَ هَتْکَ السِّتْرِ

وَ ذَبْحَ الصَّبِیِّ وَ قَتْلَ الْوَصِیِّ*** وَ قَتْلَ شَبِیرٍ وَ سَمَّ الشَّبَّرِ (۳)

تَرَقْرَقَ فِی الْعَیْنِ مَاءُ الْفُؤَادِ*** وَ یَجْرِی عَلَی الْخَدِّ مِنْهُ الدُّرَرُ

ص: ۲۰۹

۱- علل الشرائع:.

۲- النساء: ۷۵.

۳- شبیر و شبر کحسین و حسن.

فَیَا قَلْبُ صَبْراً عَلَی حُزْنِهِمْ*** فَعِنْدَ الْبَلَایَا تَکُونُ الْعِبَرُ

**[ترجمه]امیرالمؤمنین علیه السّلام در خواب دید که یک نفر این شعر را می‌خواند:

هنگامی که قلب یاد خویشاوندان پیامبر می‌کند و اسارت زنان و هتک پوشش و سر بریدن بچه و کشتن وصی و کشتن شبیر (حسین علیه السّلام) و مسموم شدن شبر (حسن علیه السّلام) و آب دل در چشم می‌ریزد و درهایی از آن بر گونه جاری می... شود

ص: ۲۰۹

ای قلب! بر حزن آنها صبر کن که عبرت‌ها هنگام بلاهاست

**[ترجمه]

«۱۰»

وَ أَجْمَعَ الْفُقَهَاءُ أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله کَانَ یَقْسِمُ الْخُمُسَ مِنَ الْغَنَائِمِ فِی بَنِی هَاشِمٍ.

**[ترجمه]فقها اجماع کرده اند بر این که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله خمس غنائم را بین بنی هاشم تقسیم می‌کرد.

**[ترجمه]

«۱۱»

وَ أَوْرَدَ الشَّافِعِیُّ عَنْ أَبِی حَنِیفَهَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِی لَیْلَی أَنَّ فِی عَهْدِ عُمَرَ أُتِیَ بِمَالٍ کَثِیرٍ مِنْ فَارِسَ وَ سُوسٍ وَ الْأَهْوَازِ فَقَالَ یَا بَنِی هَاشِمٍ لَوْ أَقْرَضْتُمُونِی حَقَّکُمْ مِنْ هَذِهِ الْغَنَائِمِ لَأُعَوِّضُ عَلَیْکُمْ مَرَّهً أُخْرَی فَقَالَ عَلِیٌّ علیه السلام یَجُوزُ فَقَالَ الْعَبَّاسُ أَخَافُ فَوْتَ حَقِّنَا فَکَانَ کَمَا قَالَ مَاتَ عُمَرُ وَ مَا رُدَّ عَلَیْنَا وَ فَاتَ حَقُّنَا.

**[ترجمه]شافعی از ابو حنیفه به اسناد خود از عبداللّه بن ابی لیلی ذکر کرده که در زمان عمر از جانب فارس و شوش و اهواز مال زیادی آوردند. عمر گفت: ای بنی هاشم! اگر حق خود را از این غنائم به من قرض بدهید، بعد به شما پرداخت خواهم کرد. علی علیه السّلام فرمود که اشکالی ندارد. عباس گفت: می ترسم حق ما از بین برود. و همان طور که او گفته بود شد، زیرا عمر از دنیا رفت و حق ما بر نگشت و از بین رفت.

**[ترجمه]

«۱۲»

وَ سُئِلَ عَلِيٌّ علیه السلام عَنِ الْخُمُسِ فَقَالَ الْخُمُسُ لَنَا فَمُنِعْنَا فَصَبَرْنَا وَ كَانَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَدَّهُ إِلَى مُحَمَّدٍ الْبَاقِرِ علیه السلام وَ رَدَّهُ أَيْضاً الْمَأْمُونُ فَمَنْ حَرُمَتْ عَلَيْهِ الصَّدَقَةُ وَ فُرِضَتْ لَهُ الْكَرَامَةُ وَ الْمَحَبَّةُ يَتَكَفَّفُونَ ضُرّاً وَ يَهْلِكُونَ فَقْراً يَرْهَنُ أَحَدُهُمْ سَيْفَهُ وَ يَبِيعُ آخَرُ ثَوْبَهُ وَ يَنْظُرُ إِلَى فَيْئِهِ بِعَيْنٍ مَرِيضَةٍ وَ يَتَشَدَّدُ عَلَى دَهْرِهِ بِنَفْسٍ ضَعِيفَةٍ لَيْسَ لَهُ ذَنْبٌ إِلَّا أَنَّ جَدَّهُ النَّبِيُّ وَ أَبَاهُ الْوَصِيُّ (1).

**[ترجمه]از علی علیه السّلام راجع به خمس سؤال شد. فرمود: حق ما است، از ما جلوگیری کردند، صبر کردیم و عمر بن عبدالعزیز آن را به حضرت باقر برگرداند. مأمون نیز برگرداند. کسانی که صدقه بر آنها حرام شده است و کرامت و محبت برایشان واجب شده، با ناراحتی تمام به دشواری صبر می‌کنند و از فقر و تنگدستی می‌میرند. یکی شمشیرش را به گرو می‌گذارد و دیگری لباسش را می‌فروشد، تماشا می‌کند به سهم خود با چشم بیمار و با شدت تنگدستی روزگار می‌گذراند و هیچ گناهی ندارد جز این که جدش پیامبر اکرم است و پدرش علی مرتضی است. -. مناقب آل ابی طالب ۲ : ۵۱ - ۵۲ -

**[ترجمه]

«۱۳»

قب، المناقب لابن شهرآشوب أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَ عِبادُ الرَّحْمنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً قَالَ هُمُ الْأَوْصِيَاءُ مِنْ مَخَافَةِ عَدُوِّهِمْ (2).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: حضرت باقر علیه السّلام در مورد آیه «وَ عِبادُ الرَّحْمنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْناً» - . فرقان / ۶۳ - {و بندگان خدای رحمان کسانی اند که روی زمین به نرمی گام برمی دارند} فرمود: این‌ها اوصیاء هستند که از ترس دشمن خود چنین راه می‌روند. -. مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۴»

ع، علل الشرائع ل، الخصال الْقَطَّانُ عَنِ ابْنِ زَكَرِيَّا الْقَطَّانِ عَنِ ابْنِ حَبِيبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ الْكَبَائِرَ سَبْعٌ فِينَا نَزَلَتْ (3) وَ مِنَّا اسْتُحِلَّتْ فَأَوَّلُهَا الشِّرْكُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ إِنْكَارُ حَقِّنَا فَأَمَّا الشِّرْكُ بِاللَّهِ فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِينَا مَا أَنْزَلَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِينَا مَا قَالَ

۱- مناقب آل أبی طالب ۲: ۵۱ و ۵۲.

۲- مناقب آل أبی طالب ۲: ۴۶ و الآیه فی الفرقان: ۶۳.

۳- فی الخصال: فینا أنزلت.

فَكَذَّبُوا اللَّهَ وَ كَذَّبُوا رَسُولَهُ فَأَشْرَكُوا بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَّا قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ فَقَدْ قَتَلُوا الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عليهما السلام وَ أَصْحَابَهُ وَ أَمَّا أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ فَقَدْ ذَهَبُوا بِفَيْئِنَا الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا فَأَعْطَوْهُ (۱) غَيْرَنَا وَ أَمَّا عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ (۲) النَّبِيُّ أَوْلى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ (۳) فَعَقُّوا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي ذُرِّيَّتِهِ وَ عَقُّوا أُمَّهُمْ خَدِيجَةَ فِي ذُرِّيَّتِهَا وَ أَمَّا قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ فَقَدْ قَذَفُوا فَاطِمَةَ عليها السلام عَلَى مَنَابِرِهِمْ (۴) وَ أَمَّا الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ فَقَدْ أَعْطَوْا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَيْعَتَهُمْ طَائِعِينَ غَيْرَ مُكْرَهِينَ فَفَرُّوا عَنْهُ وَ خَذَلُوهُ وَ أَمَّا إِنْكَارُ حَقِّنَا فَهَذَا مَا لَا يَتَنَازَعُونَ فِيهِ (۵).

**[ترجمه]علل الشرائع و خصال: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: گناهان کبیره هفت قسم است، درباره ما نازل شده و از حق ما حلال شمردند. اول آنها شرک به خدای عظیم است، سپس قتل نفس که خدا حرام کرده؛ خوردن مال یتیم؛ عقوق والدین؛ نسبت زنا به زن شوهردار؛ فرار از جنگ؛ و انکار حق ما. اما شرک به خدا: درباره ما خداوند مطالب زیادی نازل نموده و پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله نیز مطالبی فرموده

که هم خدا را تکذیب کردند و هم پیامبر را و در نتیجه مشرک به خدا شده اند. اما قتل نفس که خدا حرام کرده: حضرت حسین بن علی علیهما السّلام را با اصحابش شهید کردن. و اما خوردن مال یتیم: سهم ما را از غنیمت از بین بردند که خدا به ما داده، به دیگران دادند. اما نافرمانی پدر و مادر: خداوند در قرآن می فرماید: «النَّبِيُّ أَوْلى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ» - . احزاب / ۶ - {پیامبر به مؤمنان از خودشان سزاوارتر [و نزدیکتر] است و همسرانش مادران ایشانند.} درباره ذریه اش خلاف فرمان پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله عمل نمودند و نسبت به خدیجه مادرشان در مورد فرزندانش نافرمانی کردند. اما نسبت ناشایست به زن شوهردار: این نسبت را به فاطمه علیها السّلام دادند در منبرهایشان. - . این قسمت حدیث بسیار بعید است و حدیث منفرد است و سند آن ضعیف. شاید منظور از قذف، معنی دیگری است غیر از معنی متعارف آن. - اما فرار از جنگ: به این ترتیب که با امیرالمؤمنین علیه السّلام به دلخواه خود و بدون اجبار بیعت کردند، ولی فرار کردند و علی را واگذاشتند. اما انکار حق ما چیزی است که کسی در آن مورد اختلافی ندارد. - . علل الشرائع: ۱۶۲، خصال ۲ : ۱۴ -

**[ترجمه]

«۱۵»

أَقُولُ وَجَدْتُ فِي كِتَابِ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ الْهِلَالِيِّ قَالَ أَبَانُ بْنُ أَبِي عَيَّاشٍ قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ عليه السلام مَا لَقِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ مِنْ ظُلْمِ قُرَيْشٍ وَ تَظَاهُرِهِمْ عَلَيْنَا وَ قَتْلِهِمْ إِيَّانَا وَ مَا لَقِيَتْ شِيعَتُنَا وَ مُحِبُّونَا مِنَ النَّاسِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قُبِضَ وَ قَدْ قَامَ بِحَقِّنَا وَ أَمَرَ بِطَاعَتِنَا وَ فَرَضَ وَلَايَتَنَا وَ مَوَدَّتَنَا وَ أَخْبَرَهُمْ بِأَنَّا أَوْلَى (۶) بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَمَرَ أَنْ يُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَتَظَاهَرُوا عَلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَ احْتَجَّ عَلَيْهِمْ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِيهِ وَ مَا سَمِعَتِ الْعَامَّةُ فَقَالُوا صَدَقْتَ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ لَكِنْ قَدْ نَسَخَهُ فَقَالَ إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ أَكْرَمَنَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ اصْطَفَانَا وَ لَمْ يَرْضَ لَنَا بِالدُّنْيَا وَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ لَنَا النُّبُوَّةَ وَ الْخِلَافَةَ فَشَهِدَ لَهُ بِذَلِكَ أَرْبَعَةُ نَفَرٍ عُمَرُ وَ أَبُو عُبَيْدَةَ وَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَ سَالِمٌ

۱- فی نسخه: و أعطوه.

۲- فی الخصال: فقد أنزل اللّه عزّ و جلّ ذلک فی کتابه فقال.

۳- الأحزاب: ۶.

۴- فیه غرابه شدیده و الحدیث منفرد به و اسناده ضعیف، و لعل المراد بالقذف معنی آخر غیر ما هو المتعارف.

۵- علل الشرائع: ۱۶۲، الخصال ۲: ۱۴.

۶- فی المصدر: اولی الناس.

مَوْلَى أَبِی حُذَیْفَهَ فَشَبَّهُوا عَلَى الْعَامَّهِ وَ صَدَّقُوهُمْ وَ رَدُّوهُمْ عَلَى أَدْبَارِهِمْ وَ أَخْرَجُوهَا مِنْ مَعْدِنِهَا حَیْثُ جَعَلَهَا اللَّهُ وَ احْتَجُّوا عَلَى الْأَنْصَارِ بِحَقِّنَا (۱) فَعَقَدُوهَا لِأَبِی بَکْرٍ ثُمَّ رَدَّهَا أَبُو بَکْرٍ عَلَى عُمَرَ یُکَافِیهِ بِهَا ثُمَّ جَعَلَهَا عُمَرُ شُورَى بَیْنَ سِتَّهٍ ثُمَّ جَعَلَهَا ابْنُ عَوْفٍ لِعُثْمَانَ عَلَى أَنْ یَرُدَّهَا عَلَیْهِ فَغَدَرَ بِهِ عُثْمَانُ وَ أَظْهَرَ ابْنُ عَوْفٍ کُفْرَهُ وَ طُعِنَ فِی (۲) حَیَاتِهِ وَ زَعَمَ (۳) أَنَّ عُثْمَانَ سَمَّهُ فَمَاتَ ثُمَّ قَامَ طَلْحَهُ وَ الزُّبَیْرُ فَبَایَعَا عَلِیّاً علیه السلام طَائِعَیْنِ غَیْرَ مُکْرَهَیْنِ ثُمَّ نَکَثَا وَ غَدَرَا وَ ذَهَبَا بِعَائِشَهَ مَعَهُمَا إِلَى الْبَصْرَهِ ثُمَّ دَعَا مُعَاوِیَهُ طُغَاهَ أَهْلِ الشَّامِ إِلَى الطَّلَبِ بِدَمِ عُثْمَانَ وَ نَصَبَ لَنَا الْحَرْبَ ثُمَّ خَالَفَهُ أَهْلُ حَرُورَاءَ عَلَى أَنَّ الْحُکْمَ (۴) بِکِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّهِ نَبِیِّهِ فَلَوْ کَانَا حَکَمَا بِمَا اشْتُرِطَ عَلَیْهِمَا لَحَکَمَا أَنَّ عَلِیّاً أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ فِی کِتَابِ اللَّهِ وَ عَلَى لِسَانِ نَبِیِّهِ صلى الله علیه و آله وَ فِی سُنَّتِهِ فَخَالَفَهُ أَهْلُ النَّهْرَوَانِ وَ قَاتَلُوهُ ثُمَّ بَایَعُوا الْحَسَنَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام بَعْدَ أَبِیهِ وَ عَاهَدُوهُ ثُمَّ غَدَرُوا بِهِ وَ أَسْلَمُوهُ وَ وَثَبُوا بِهِ حَتَّى طَعَنُوهُ بِخَنْجَرٍ فِی فَخِذِهِ (۵) وَ انْتَهَبُوا عَسْکَرَهُ وَ عَالَجُوا خَلَاخِیلَ أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ فَصَالَحَ مُعَاوِیَهَ وَ حَقَنَ دَمَهُ وَ دَمَ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ شِیعَتِهِ وَ هُمْ قَلِیلٌ حَقَّ قَلِیلٍ حَتَّى لَمْ یَجِدْ أَعْوَاناً ثُمَّ بَایَعَ الْحُسَیْنَ علیه السلام مِنْ أَهْلِ الْکُوفَهِ ثَمَانِیَهَ عَشَرَ أَلْفاً ثُمَّ غَدَرُوا بِهِ فَخَرَجُوا إِلَیْهِ فَقَاتَلُوهُ حَتَّى قُتِلَ علیه السلام ثُمَّ لَمْ نَزَلْ أَهْلَ الْبَیْتِ مُذْ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله علیه و آله نُذَلُّ وَ نُقْصَى وَ نُحْرَمُ وَ نُقْتَلُ

۱- فی المصدر: بحقنا و حجتنا.

۲- فی المصدر: و اظهر ابن عوف کفره و جهله و طعن علیه فی حیاته و فی نسخه فی جنانه و فی أخرى: فی جنازته أقول: طعن علیه بصیغه المجهول أی أصابه الطاعون فی حیاه عثمان.

۳- فی المصدر: و زعم ولده.

۴- فی المصدر: على أن یحکم.

۵- فی نسخه: فی بطنه.

وَ نُطْرَدُ وَ نَخَافُ عَلَى دِمَائِنَا وَ كُلِّ مَنْ يُحِبُّنَا وَ وَجَدَ الْكَذَّابُونَ (۱) لِكَذِبِهِمْ مَوْضِعاً يَتَقَرَّبُونَ (۲) إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَ قُضَاتِهِمْ وَ عُمَّالِهِمْ فِي كُلِّ بَلْدَةٍ يُحَدِّثُونَ عَدُوَّنَا وَ وُلَاتَهُمْ الْمَاضِينَ بِالْأَحَادِيثِ الْكَاذِبَهِ الْبَاطِلَهِ وَ يُحَدِّثُونَ وَ يَرْوُونَ عَنَّا مَا لَمْ نَقُلْ تَهْجِيناً مِنْهُمْ لَنَا وَ كَذِباً مِنْهُمْ عَلَيْنَا وَ تَقَرُّباً إِلَى وُلَاتِهِمْ وَ قُضَاتِهِمْ بِالزُّورِ وَ الْكَذِبِ وَ كَانَ عِظَمُ ذَلِكَ وَ كَثْرَتُهُ فِي زَمَنِ مُعَاوِيَهَ بَعْدَ مَوْتِ الْحَسَنِ عليه السلام فَقُتِلَتِ الشِّيعَهُ فِي كُلِّ بَلْدَةٍ وَ قُطِعَتْ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ وَ صَلَبُوهُمْ عَلَى التُّهَمَهِ وَ الظِّنَّهِ مِنْ ذِكْرِ حُبِّنَا وَ الِانْقِطَاعِ إِلَيْنَا ثُمَّ لَمْ يَزَلِ الْبَلَاءُ الشَّدِيدُ يَزْدَادُ (۳) مِنْ زَمَنِ ابْنِ زِيَادٍ بَعْدَ قَتْلِ الْحُسَيْنِ عليه السلام ثُمَّ جَاءَ الْحَجَّاجُ فَقَتَلَهُمْ بِكُلِّ قِتْلَهٍ وَ بِكُلِّ ظِنَّهٍ وَ بِكُلِّ تُهَمَهٍ حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ لَيُقَالُ لَهُ زِنْدِيقٌ أَوْ مَجُوسِيٌّ كَانَ ذَلِكَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يُشَارَ إِلَيْهِ بِأَنَّهُ مِنْ شِيعَهِ الْحُسَيْنِ عليه السلام وَ رُبَّمَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُذْكَرُ بِالْخَيْرِ وَ لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ (۴) وَرِعاً صَدُوقاً يُحَدِّثُ بِأَحَادِيثَ عَظِيمَهٍ عَجِيبَهٍ مِنْ تَفْضِيلِ بَعْضِ مَنْ قَدْ مَضَى مِنَ الْوُلَاهِ لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ مِنْهَا شَيْئاً قَطُّ وَ هُوَ يَحْسَبُ أَنَّهَا حَقٌّ لِكَثْرَهِ مَنْ سَمِعَهَا (۵) مِنْهُ مِمَّنْ لَا يُعْرَفُ بِكَذِبٍ وَ لَا بِقِلَّهِ وَرَعٍ وَ يَرْوُونَ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام أَشْيَاءَ قَبِيحَهً وَ عَنِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام مَا يَعْلَمُ اللَّهُ أَنَّهُمْ رَوَوْا فِي (۶) ذَلِكَ الْبَاطِلَ وَ الْكَذِبَ وَ الزُّورَ قُلْتُ لَهُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ سَمِّ لِي مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً قَالَ رِوَايَتُهُمْ عُمَرُ سَيِّدُ كُهُولِ الْجَنَّهِ (۷) وَ إِنَّ عُمَرَ مُحَدَّثٌ وَ إِنَّ الْمَلَكَ يُلَقِّنُهُ وَ إِنَّ السَّكِينَهَ تَنْطِقُ عَلَى لِسَانِهِ وَ

۱- فی المصدر: الکاذبون.

۲- فی المصدر: یتقربون به.

۳- فی المصدر: البلاء یشتد و یزداد الی زمن.

۴- فی المصدر: و لعله یکون.

۵- فی المصدر: لکثره من قد سمعها منه.

۶- فی المصدر: قد رووا.

۷- فی المصدر: رووا أن سیدی کهول الجنه أبو بکر و عمر.

عُثْمَانُ (۱) الْمَلَائِكَهُ تَسْتَحِی مِنْهُ وَ اثْبُتْ حَرَی (۲) فَمَا عَلَیْکَ إِلَّا نَبِیٌّ وَ صِدِّیقٌ وَ شَهِیدٌ حَتَّی عَدَّدَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَکْثَرَ مِنْ مِائَتَیْ (۳) رِوَایَهٍ یَحْسَبُونَ أَنَّهَا حَقٌّ فَقَالَ هِیَ وَ اللَّهِ کُلُّهَا کَذِبٌ وَ زُورٌ قُلْتُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ لَمْ یَکُنْ مِنْهَا شَیْ ءٌ قَالَ مِنْهَا مَوْضُوعٌ وَ مِنْهَا مُحَرَّفٌ فَأَمَّا الْمُحَرَّفُ فَإِنَّمَا عَنَی أَنَّ عَلَیْکَ نَبِیٌّ وَ صِدِّیقٌ وَ شَهِیدٌ یَعْنِی عَلِیّاً علیه السلام (۴) وَ مِثْلُهُ وَ کَیْفَ لَا یُبَارَکُ لَکَ وَ قَدْ عَلَاکَ نَبِیٌّ وَ صِدِّیقٌ وَ شَهِیدٌ یَعْنِی عَلِیّاً (۵) اللَّهُمَّ اجْعَلْ قَوْلِی عَلَی قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ عَلَی قَوْلِ عَلِیٍّ علیه السلام مَا اخْتَلَفَ فِیهِ أُمَّهُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله مِنْ بَعْدِهِ إِلَی أَنْ یَبْعَثَ اللَّهُ الْمَهْدِیَّ علیه السلام (۶).

**[ترجمه]مؤلف: در کتاب سلیم بن قیس هلالی دیدم که ابان بن ابی عیاش گفت: حضرت باقر علیه السّلام به من فرمود: چقدر قریش به ما اهل بیت ظلم کرد و بر ضرر ما قدم برداشت و ما را کشت و چقدر شیعیان و دوستان ما از مردم کشیدند! پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله از دنیا رفت با این که حق ما را کاملا معین کرد و دستور به اطاعت از ما داد و ولایت و محبت ما را واجب نمود و به آنها اطلاع داد که ما از جانشان به آنها اولی هستیم، و به حاضران دستور داد که به غایبان این مطالب را برسانند. بر ضد علی علیه السّلام قیام کردند، آن جناب به وسیله آنچه پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله درباره او فرموده بود و هر چه مردم شنیده بودند، با آنها به احتجاج ایستاد. گفتند راست گفتی، پیامبر اکرم این حرف ها را فرموده، ولی بعد نسخ کرده. پیامبر فرموده است ما اهل بیتی هستیم که خداوند ما را گرامی داشته و برگزیده و دنیا را برای ما نخواسته و برای ما نبوّت و خلافت را جمع نکرده است. بر این مطلب چهار نفر شهادت دادند: عمر، ابو عبیده، معاذ بن جبل و سالم

ص: ۲۱۱

غلام ابو حذیفه. مردم را به اشتباه انداختند، مردم هم سخن آنها را تصدیق کردند و آنها را به عقب برگرداندند و از جایگاهی که خدا برای آنها قرار داده بود خارجشان کردند. با حق ما و حجت ما بر انصار احتجاج کردند و خلافت را به ابوبکر سپردند. بعد ابوبکر به پاس خدمت عمر، آن را به او رد کرد. بعد عمر، خلافت را به شورای شش نفری واگذاشت. بعد عبدالرحمن بن عوف به عثمان سپرد، به شرط این که به او برگرداند. عثمان به او خیانت کرد. به همین جهت عبدالرحمن بن عوف او را تکفیر نمود و در زمان عثمان مبتلا به طاعون شد و از دنیا رفت. بستگان او خیال کردند عثمان او را مسموم کرده است. سپس طلحه و زبیر به خواست خود و بدون اجبار حرکت کردند و با علی علیه السّلام بیعت نمودند. اما هر دو خلاف عهد کردند، بیعت را شکستند و خیانت کردند و عایشه را با خودشان به بصره بردند. معاویه سرکشان شام را به خونخواهی عثمان بر علی علیه السّلام شورانید و علیه ما جنگ به پا کرد. بعد خوارج با علی علیه السّلام مخالفت کردند که باید حکم از روی کتاب خدا و سنت پیامبر بشود. اگر آنها واقعا آن طوری که تعهد کرده بودند، حکم می‌کردند باید علی علیه السّلام را بر طبق کتاب خدا و به گفته پیامبر و سنت آن جناب جانشین پیامبر می‌دانستند، ولی اهل نهروان با او مخالفت کردند و به پیکار برخاستند. سپس بعد از پدرش با حسن بن علی بیعت کردند و تعهد نمودند، اما خیانت کردند و او را به دشمن واگذاردند، حتّی بر او حمله کرده و با خنجر به رانش زدند و سپاهش را غارت نمودند، حتّی خلخال از پای مادران خارج کردند. امام حسن علیه السّلام به جهت حفظ خون خود و اهل بیت و شیعیانش که بسیار کم بودند - به اندازه ای که یار و یاوری کافی نداشت - با معاویه مصالحه کرد. بعد با حضرت حسین علیه السّلام هجده هزار نفر بیعت کردند، ولی خیانت نمودند و به روی او شمشیر کشیدند و به جنگ پرداختند تا شهید شد. ما اهل بیت پس از مرگ پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله پیوسته خوار گشته و تبعید شدیم و محروم بودیم و کشته می شدیم

ص: ۲۱۲

و مطرود و بیمناک بر خون خود، و هر که ما را دوست می‌داشت نیز در همین وضع بود. دروغ پردازان محلی راه یافتند که بدان وسیله نزد فرمانروایان و قاضی ها و کارگزاران مقرب شوند. در هر شهر و دیار برای دشمنان ما و فرمانروایان گذشته شان احادیث دروغی را ذکر می‌کردند. از خود ما به دروغ احادیثی نقل می‌کردند که ما نگفته بودیم تا ما را کوچک کنند و تکذیب نمایند تا پیش فرمانروایان و قاضی ها مقرب گردند، با گزافه گویی و دروغ. بیشتر این پیشامدها در زمان معاویه بود. پس از درگذشت امام حسن علیه السّلام، شیعیان را با یک تهمت و با احتمالی از حب ما و وابستگی به ما، در هر شهر و دیاری می‌کشتند و دست و پای آنها را قطع می‌نمودند و به دار می آویختند. این گرفتاری‌ها در زمان ابن زیاد و پس از شهادت حضرت حسین علیه السّلام پیوسته شدت یافت. بعد حجاج بن یوسف آمد و در کشتار آنها هر چه توانست زیاده روی کرد، با هر گمان و تهمتی، به طوری که اگر به کسی کافر یا مجوسی می‌گفتند مایل تر بود تا این که نسبت شیعه حسین علیه السّلام را به او بدهند. بسیار دیده می‌شد شخصی نیکوکار بود و مردی پرهیزگار و راستگو به شمار می‌رفت، اما حدیث های عجیب و غریبی در فضیلت و برتری بعضی از فرمانروایان نقل می‌کرد که خدا چیزی از آن را خلق نکرده بود و گمان می‌کرد این احادیث درست و صحیح است، چون آنها را از کسانی که اعتماد به راستگویی و ورع ایشان داشت، بسیار شنیده بود. از علی علیه السّلام کارهای زشت نقل می کردند و هم مطالبی از امام حسن و امام حسین علیهما السّلام که خدا می‌دانست دروغ است و آنها را به کذب و افترا نسبت می‌دادند. عرض کردم: آقا! خدا خیرت دهد، مقداری از آن مطالب را برای من نقل بفرمایید. فرمود: یکی این روایت این است که عمر سرور پیران بهشت است و عمر با ملائکه صحبت می‌کند و به او تلقین می... نمایند و وقار و سکینه از زبانش فرو می‌ریزد و

ص: ۲۱۳

ملائکه از عثمان خجالت می‌کشند، و «ثابت باش ای کوه حری! بر روی تو نیست مگر نبی و صدیق و شهید.» حضرت باقر علیه السّلام بیش از دویست روایت ذکر کرد که معتقدند همه آنها درست است. فرمود: به خدا قسم همه این‌ها دروغ و بهتان است. عرض کردم: خدا خیرت دهد! هیچ کدام از این ها نبوده است؟ فرمود: بعضی از این‌ها ساختنی است و بعضی را تغییر داده اند، اما تغییر داده ها مثلا این طور بوده: «ثابت باش حری! اگر بر فراز تو بالا رفت نبی و صدیق و شهید» که منظور حضرت علی علیه السّلام است. و مانند همین روایت است این روایت: چگونه تو مبارک نباشی و حال این که بر تو بالا رفته نبی و صدیق و شهید، که منظور علی علیه السّلام است. امام فرمود: خدایا! سخن مرا در چیزهایی که امت محمّد در آن اختلاف کرده اند، پس از پیامبر صلّی اللّه علیه و آله تا ظهور حضرت مهدی علیه السّلام مطابق، سخن پیامبر و سخن علی علیه السّلام قرار ده. - . سلیم بن قیس: ۸۷ - ۹۰ -

**[ترجمه]

بیان

و طعن علی بناء المفعول أی أصابه الطاعون فی حیاته أی فی حیاه عثمان و فی بعض النسخ فی جنانه أی فی قلبه و جوفه و فی

بعضها فی جنازته و هو کنایه عن الموت فی النهایه تقول العرب إذا أخبرت عن موت إنسان رمی فی جنازته.

**[ترجمه]«طعن» به صیغه مجهول یعنی گرفتار طاعون شد، یعنی در زمان عثمان و در بعضی نسخه ها «فی جنانه» است، یعنی در قلب و دلش و در بعضی نسخه ها «فی جنازته» آمده که کنایه از مرگ است. در نهایه گفته شده: عرب زمانی که خبر از مرگ انسانی می‌دهد، می گوید «رمی فی جنازته.»

**[ترجمه]

«۱۶»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام تَمِیمٌ الْقُرَشِیُّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْأَنْصَارِیِّ عَنِ الْهَرَوِیِّ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ الْخَبَرَ (۷).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: ابا صلت هروی از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: هیچ یک از ما نیست، مگر این که کشته می شود... تا آخر خبر. - . عیون اخبار الرضا: ۳۶۳ -

**[ترجمه]

«۱۷»

عد، العقائد اعْتِقَادُنَا فِی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ سُمَّ فِی غَزَاهِ خَیْبَرَ فَمَا زَالَتْ هَذِهِ الْأُکْلَهُ

۱- فی المصدر: و ان عثمان.

۲- فی نسخه: حوی.

۳- فی المصدر: مائه.

۴- فی المصدر: یعنی علیا فقبلها.

۵- زاد فی المصدر بعد ذلک: و عامها کذب و زور و باطل أقول: قوله: اللّهمّ لعله من کلام سلیم أو ابان.

۶- سلیم بن قیس: ۸۷- ۹۰ و فیه: اللّهمّ اجعل قولی قول رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله و قول علی علیه السّلام.

۷- عیون الأخبار: ۳۶۳.

تُعَاوِدُهُ حَتَّى قَطَعَتْ أَبْهَرَهُ (۱) فَمَاتَ مِنْهَا وَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَتَلَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُلْجَمٍ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ دُفِنَ بِالْغَرِيِّ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام سَمَّتْهُ امْرَأَتُهُ جَعْدَةُ بِنْتُ الْأَشْعَثِ الْكِنْدِيِّ لَعَنَهُمَا اللَّهُ فَمَاتَ مِنْ ذَلِكَ (۲) وَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام قُتِلَ بِكَرْبَلَاءَ قَتَلَهُ سِنَانُ بْنُ أَنَسٍ النَّخَعِيُّ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عليهما السلام سَمَّهُ الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ فَقَتَلَهُ وَ الْبَاقِرِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام سَمَّهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْوَلِيدِ فَقَتَلَهُ وَ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام سَمَّهُ أَبُو جَعْفَرٍ الْمَنْصُورُ فَقَتَلَهُ وَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِما السَّلَامُ سَمَّهُ هَارُونُ الرَّشِيدُ فَقَتَلَهُ وَ الرِّضَا عَلِيِّ بْنِ مُوسَى عليهما السلام قَتَلَهُ الْمَأْمُونُ بِالسَّمِّ وَ أبو (أَبِي) جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الثَّانِي عليهما السلام قَتَلَهُ الْمُعْتَصِمُ بِالسَّمِّ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِما السَّلَامُ قَتَلَهُ الْمُتَوَكِّلُ بِالسَّمِّ وَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام قَتَلَهُ الْمُعْتَضِدُ (۳) بِالسَّمِّ وَ اعْتِقَادُنَا أَنَّ ذَلِكَ جَرَى عَلَيْهِمْ عَلَى الْحَقِيقَةِ وَ الصِّحَّةِ لَا عَلَى الْحِسْبَانِ وَ الْحَيْلُولَةِ (۴) وَ لَا عَلَى الشَّكِّ وَ الشُّبْهَةِ فَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ شُبِّهُوا أَوْ وَاحِدٌ مِنْهُمْ فَلَيْسَ مِنْ دِينِنَا عَلَى شَيْ ءٍ وَ نَحْنُ مِنْهُ بَرَاءٌ وَ قَدْ أَخْبَرَ النَّبِيُّ وَ الْأَئِمَّةُ عليهم السلام أَنَّهُمْ مَقْتُولُونَ وَ مَنْ قَالَ إِنَّهُمْ لَمْ يُقْتَلُوا فَقَدْ كَذَّبَهُمْ وَ مَنْ كَذَّبَهُمْ فَقَدْ كَذَّبَ اللَّهَ وَ مَنْ كَذَّبَ اللَّهَ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ وَ خَرَجَ بِهِ عَنِ الْإِسْلَامِ وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخاسِرِينَ (۵)

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: می‌نویسد: اعتقاد ما این است که پیامبر اکرم در جنگ خیبر مسموم شد و پیوسته این لقمه سمی

ص: ۲۱۴

در آن جناب بازگشت می‌کرد تا بالاخره رگ گردنش را قطع کرد و از آن لقمه سمی فوت کرد. و امیرالمؤمنین علیه السّلام را عبدالرحمن بن ملجم خدا لعنتش کند، شهید کرد و در نجف دفن شد. امام حسن علیه السّلام را همسرش جعده، دختر اشعث کندی - لعنت خدا بر این دختر و پدر باد - مسموم کرد و از همین وفات یافت. امام حسین علیه السّلام در کربلا شهید شد و آن جناب را سنان بن انس نخعی که خدا لعنتش کند، کشت. حضرت زین العابدین علیه السّلام را ولید بن عبدالملك مسموم کرد و سم او را کشت. امام باقر علیه السّلام را ابراهیم بن ولید مسموم کرد و آن جناب را شهید نمود. حضرت صادق علیه السّلام را منصور دوانیقی شهید کرد و مسموم نمود. موسی بن جعفر علیهما السّلام را هارون الرشید مسموم کرد و شهید شد. حضرت رضا علیه السّلام را مأمون با سمّ شهید کرد. حضرت جواد علیه السّلام را معتصم به وسیله سمّ شهید کرد. حضرت امام علی النقی علیه السّلام را متوکل با سم شهید نمود و امام حسن عسکری علیه السّلام را معتضد عباسی با سمّ شهید کرد. ما معتقدیم که واقعا این اتفاقات برای آنها پیش آمد، نه این که در عالم خیال و گمان مردم یا به صورت شك و تردید. هر که نسبت به همه یا یکی از ائمه علیهم السّلام خیال کند که ظاهرا چنین شده، هرگز بر اعتقاد و دین ما نیست و ما از او بیزاریم. پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله و همچنین ائمه علیهم السّلام اطلاع داده اند که آنها شهید می‌شوند. هر که بگوید کشته نشده اند، آنها را تکذیب نموده و هر کس آنها را تکذیب کند، خدا را تکذیب نموده و با تکذیب خدا، کافر شده و از دین اسلام خارج است و «مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخاسِرِين» {هر که جز اسلام دین دیگری بپذیرد، از او پذیرفته نمی‌شود و در آخرت از زیانکاران است.} - . اعتقادات صدوق: ۱۰۹ - ۱۱۰ -

**[ترجمه]

بیان

أقول: رأيت فی بعض الکتب المعتبره أنه روی عن الصدوق رحمه الله مثله إلا أنه قال و سم المعتز علی بن محمد الهادی علیهما السلام و سم المعتمد الحسن بن علی العسکری علیهما السلام و هو أظهر فی الأول لأنه یشهد بعض الروایات بأن المتوکل لعنه الله قتل فی زمان الهادی علیه السلام إلا أن یقال أنه فعل ذلک بأمره بعده و هو بعید

ص: ۲۱۵

۱- الابهر: ورید العنق.

۲- فی نسخه: فمات منها.

۳- فی المصدر: المعتمد.

۴- فی نسخه: (لا علی الخیار) و فی المصدر: علی الخیلوله.

۵- اعتقادات الصدوق: ۱۰۹ و ۱۱۰.

و کذا فی الثانی المعتمد هو المعتمد لما سیأتی من قول أکثر العلماء و المؤرخین أنه علیه السلام توفی فی زمانه.

و قال ابن طاوس رحمه الله فی کتاب الإقبال فی الصلوات علیهم فی کل یوم من شهر رمضان عند ذکره علیه السلام و ضاعف العذاب علی من شرک فی دمه و هو المعتمد و المعتضد بروایه ابن بابویه القمی انتهی. (۱)

و قال الشیخ المفید رحمه الله فی شرح العقائد و أما ما ذکره الشیخ أبو جعفر رحمه الله من مضی نبینا و الأئمه علیهم السلام بالسم و القتل فمنه ما ثبت و منه ما لم یثبت و المقطوع به أن أمیر المؤمنین و الحسن و الحسین صلوات الله علیهم خرجوا من الدنیا بالقتل و لم یمت أحدهم حتف أنفه و من بعدهم (۲) مسموما موسی بن جعفر علیهما السلام و یقوی فی النفس أمر الرضا علیه السلام و إن کان فیه شک فلا طریق إلی الحکم فیمن عداهم بأنهم سموا و اغتیلوا أو قتلوا صبرا فالخبر بذلک یجری مجری الإرجاف و لیس إلی تیقنه سبیل انتهی کلامه رفع الله مقامه. (۳)

و أقول: مع ورود الأخبار الکثیره الداله عموما علی هذا الأمر و الأخبار المخصوصه الداله علی شهاده أکثرهم و کیفیتها کما سیأتی فی أبواب تواریخ وفاتهم علیهم السلام لا سبیل إلی الحکم برده و کونه من الإرجاف نعم لیس فیمن سوی أمیر المؤمنین و فاطمه و الحسن و الحسین و موسی بن جعفر و علی بن موسی علیهم السلام أخبار متواتره توجب القطع بوقوعه بل إنما تورث الظن القوی بذلک و لم یقم دلیل علی نفیه و قرائن أحوالهم و أحوال مخالفیهم شاهده بذلک لا سیما فیمن مات منهم فی حبسهم و تحت یدهم و لعل مراده رحمه الله أیضا نفی التواتر و القطع لا رد الأخبار.

**[ترجمه]مؤلف: در بعضی از کتب معتبره از صدوق این مطلب به همین طریق روایت شده، جز این که حضرت امام علی النقی را نوشته معتز مسموم کرد و امام حسن عسکری را معتمد عباسی مسموم کرد. در مورد امام علی النقی این قول به واقعیت نزدیک تر است، زیرا بعضی از روایات شاهد این است که متوکل که خدا لعنتش کند، در زمان حضرت امام علی النقی از دنیا رفته، مگر این که گفته شود این کار به دستور او پس از فوتش انجام گرفته و این هم بعید است.

ص: ۲۱۵

همچنین در مورد امام حسن عسکری نیز شهادتش به وسیله معتمد بیشتر مورد اعتماد است، چون - همان طور در احوال آن جناب خواهد آمد - بیشتر دانشمندان معتقدند در زمان معتمد از دنیا رفته است. ابن طاوس در کتاب «الاقبال» در مورد صلوات بر ائمه علیهم السّلام در هر روز ماه رمضان وقتی به نام حضرت امام حسن عسکری می رسد، می‌نویسد: و خداوند عذاب کسی را که شریک خون آن جناب شد - که او معتمد عباسی بود - دو چندان کند و به روایت ابن بابویه قمی معتضد بود. (پایان نقل قول) - . الاقبال: ۹۷ - شیخ مفید در شرح عقاید می‌نویسد: این که نقل کرد شیخ ابو جعفر رحمه اللّٰه علیه که پیامبر و ائمه علیهم السّلام با سمّ و شهادت از دنیا رفته اند، بعضی از آنها ثابت شده و برخی ثابت نشده، اما آنچه قطعی است این است که امیرالمؤمنین و امام حسن و امام حسین کشته شدند، نه این که به اجل خود از دنیا رفته باشند. پس از آنها موسی بن جعفر علیهما السّلام نیز مسموم شد و حضرت رضا علیه السّلام نیز احتمال قوی می‌رود مسموم شده باشد، گرچه در این مورد شک می شود. پس نمی توان درباره بقیه حکم کرد که مسموم شده اند یا با غافلگیری کشته شده باشند یا به ناچار کشته شده باشند. صحبت از چنین مطالبی در حکم حرف های بیهوده است و راهی به یقین آن نداریم. (پایان سخن شیخ مفید، خدا

مقامش را رفیع گرداند.) - . تصحیح الاعتقاد: ۶۳ - ۶۴ -

مؤلف: با اخبار زیادی که عموما بر این مطلب دلالت می کنـد و اخبار مخصوص که دلالت بر شـهادت اکثر ائمه علیهم السّلام دارد و کیفیت شـهادتشان - چنان چه در تاریخ وفات آنها خواهد آمد - نمی‌توان حکم به ردّ آنها کرد و گفت که از سـخنان بیهوده است. بلی، در غیر از امیرالمؤمنین و فاطمه علیها السّلام و امام حسن و امام حسین و موسی بن جعفر و علی بن موسی الرضا اخبار متواتر که موجب قطع و یقین گردد، نرسیده و اخباری که در بقیه معصومین علیهم السّلام رسیده ظن قوی به وجود می آورد و دلیلی بر نفی آن نداریم. قرائن احوال ائمه علیهم السّلام و دشمنان ایشان نیز شاهد همین مطلب است، مخصوصا در مورد امامانی که در زندان آنها و زیر نظرشان از دنیا رفته اند. شاید منظور شیخ مفید نیز نفی تواتر و قطع بوده، نه ردّ اخبار.

**[ترجمه]

«۱۸»

نص، کفایه الأثر الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ الْخُزَاعِيُّ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ يَحْيَى الْجَلُودِيِ

ص: ۲۱۶

۱- الإقبال: ۹۷.

۲- فی المصدر: و ممن مضی بعدهم.

۳- تصحیح الاعتقاد: ۶۳ و ۶۴.

عَنِ الْجَوْهَرِيِّ عَنْ عُتْبَهَ بْنِ الضَّحَّاكِ عَنْ هِشَامِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَطَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ علیهما السلام بَعْدَ قَتْلِ أَبِيهِ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ لَقَدْ حَدَّثَنِي حَبِيبِي جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ إِنَّ الْأَمْرَ يَمْلِكُهُ اثْنَا عَشَرَ إِمَاماً مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ صَفْوَتِهِ مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ أَوْ مَسْمُومٌ (۱).

**[ترجمه]کفایه الاثر:

ص: ۲۱۶

هشام بن محمّد از پدر خود نقل کرد که حضرت امام حسن علیه السّلام پس از شهادت پدر خود امیرالمؤمنین علیه السّلام در ضمن سخنرانی خود فرمود: محبوب من، جدم پیامبر اکرم به من خبر داده که امامت در اختیار دوازده امام از اهل بیت اوست که برگزیده اند. هیچ کدام از ما نیست، مگر این که یا مسموم می شود یا مقتول. - . کفایه الاثر ... -

**[ترجمه]

«۱۹»

نص، کفایه الأثر مُحَمَّدُ بْنُ وَهْبَانَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ هَيْثَم عَنْ جَدِّهِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ بُهْلُولٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ طَلْحَهَ بْنِ زَيْدٍ عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَطَا عَنْ عُمَيْرِ بْنِ هَانِي عَنْ جُنَادَهَ بْنِ أَبِي أُمَيَّهَ قَالَ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا وَ اللَّهِ لَقَدْ عَهِدَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ يَمْلِكُهُ اثْنَا عَشَرَ إِمَاماً مِنْ وُلْدِ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَهَ مَا مِنَّا إِلَّا مَسْمُومٌ أَوْ مَقْتُولٌ (۲).

أقول: سیأتی تمام الخبرین فی أبواب تاریخه علیه السلام إن شاء الله تعالی و سیأتی فی أبواب وفاه کل منهم علیهم السلام ما یدل علی شهادتهم.

ص: ۲۱۷

۱- کفایه الاثر:.

۲- کفایه الاثر:.

**[ترجمه]کفایه الاثر: جناده بن ابی امیه گفت: امام حسن علیه السّلام فرمود: به خدا قسم پیامبر اکرم صلوات اللّه علیه با ما پیمان بسته که این امر را دوازده امام از فرزندان علی و فاطمه در اختیار خواهند گرفت. هیچ کدام از ما نیست، مگر این که مسموم یا مقتول است. - . کفایه الاثر ... -

مؤلف: در «باب تاریخ امام حسن علیه السّلام» تمام این دو روایت خواهد آمد إن شاء الله، و در ابواب زندگی ائمه علیهم السّلام، مطالبی که گواه بر شهادت آنهاست ذکر خواهد شد .

ص: ۲۱۷

**[ترجمه]

باب ۱۰ ذم مبغضهم و أنه کافر حلال الدم و ثواب اللعن علی أعدائهم

الأخبار

«۱»

لی، الأمالی للصدوق الْعَطَّارُ عَنْ سَعْدٍ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِیرٍ عَنْ سُدَیْفٍ الْمَکِّیِّ قَالَ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ الْبَاقِرُ علیهما السلام وَ مَا رَأَیْتُ مُحَمَّدِیّاً قَطُّ یَعْدِلُهُ قَالَ حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیُّ قَالَ خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ: أَیُّهَا النَّاسُ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِ یَهُودِیّاً قَالَ قُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ صَامَ وَ صَلَّی وَ زَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ فَقَالَ وَ إِنْ صَامَ وَ صَلَّی وَ زَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ (۱).

**[ترجمه]امالی صدوق: سدیف مکّی گفت: حضرت باقر علیه السّلام که در میان فرزندان محمّد چون او ندیده ام، به من فرمود که جابر بن عبداللّه انصاری به من گفت: پیامبر اسلام صلّی اللّه علیه و آله برای ما سخنرانی کرد و فرمود: مردم! هر کس با ما اهل بیت دشمنی بورزد، خداوند او را در قیامت یهودی محشور می کند. من عرض کردم: یا رسول اللّه! گرچه روزه بگیرد و نماز بخواند و به گمان خود مسلمان باشد؟ فرمود: گرچه روزه بگیرد و نماز بخواند و خیال کند مسلمان است. - . امالی صدوق: ۲۰۰ - ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۲»

ثو، ثواب الأعمال لی، الأمالی للصدوق مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام (۲) قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً (۳) قِیلَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدَ الشَّهَادَتَیْنِ قَالَ نَعَمْ فَإِنَّمَا احْتَجَزَ بِهَاتَیْنِ الْکَلِمَتَیْنِ عَنْ سَفْکِ دَمِهِ (۴) أَوْ یُؤَدِّیَ الْجِزْیَهَ عَنْ یَدٍ وَ هُوَ صَاغِرٌ ثُمَّ قَالَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ یَهُودِیّاً قِیلَ وَ کَیْفَ (۵) یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنْ أَدْرَکَ الدَّجَّالَ آمَنَ بِهِ (۶).

**[ترجمه]ثواب الاعمال و امالی صـدوق: محمّد بن مروان از حضـرت صادق علیه السّـلام، از آباء گرامش نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر کس ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را یهودی برمی انگیزاند. عرض شد: یا رسول اللَّه! گرچه گواهی به دو شـهادت بدهـد؟ فرمود: آری، چون او با اعتراف به این دو گواهی، از ریخته شـدن خونش جلوگیری کرده یـا جلوی پرداخت جزیه را با کمال خواری گرفته است. سـپس فرمود: هر کس اهل بیت را دشـمن بـدارد، خداونـد او را یهـودی برمی انگیزانـد. عرض شـد: یـا رسول اللَّه! چگونه چنین چیزی ممکن است؟ فرمود: اگر او دجـال را درک کنـد، به او ایمان می آورد. - . ثواب الاعمال: ۱۹۶ - ۱۹۷، امالی صدوق: ۳۴۸ - ۳۴۹ -

**[ترجمه]

«۳»

لی، الأمالی للصدوق ابْنُ مَسْرُورٍ عَنِ ابْنِ عَامِرٍ عَنْ عَمِّهِ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ زِیَادٍ

ص: ۲۱۸

۱- أمالی الصدوق: ۲۰۰ و ۲۰۱.

۲- فی الأمالی: عن أبیه عن آبائه.

۳- فی نسخه: (بعثه اللّه یوم القیامه یهودیا) و هو الموجود فی المصدر.

۴- فی المصدر: انما احتجت بهاتین الکلمتین عند سفک دمه.

۵- فی نسخه: فکیف.

۶- ثواب الأعمال: ۱۹۶ و ۱۹۷، أمالی الصدوق: ۳۴۸ و ۳۴۹.

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام يَقُولُ لَوْ أَنَّ عَدُوَّ عَلِيٍّ جَاءَ إِلَى الْفُرَاتِ وَ هُوَ يُزَخُّ زَخِيخاً قَدْ أَشْرَفَ مَاؤُهُ عَلَى جَنْبَتَيْهِ فَتَنَاوَلَ مِنْهُ شَرْبَةً وَ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ وَ إِذَا شَرِبَهَا (۱) قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا كَانَ ذَلِكَ إِلَّا مَيْتَةً (۲) أَوْ دَماً مَسْفُوحاً أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ (۳)

**[ترجمه]امالی صدوق: ابراهیم بن زیاد

ص: ۲۱۸

گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: اگر دشمن علی، در حالی کنار نهر فرات بیاید که آب موج می‌زند و تمام اطراف رود را پر کرده و از آن یک کف بیاشامد و بگوید «بسم اللّه» و پس از آشامیدن بگوید «الحمد للّه»، این آشامیدن او مردار یا خون ریخته شده یا گوشت خوک است. - . امالی صدوق: ۳۹۰ -

**[ترجمه]

بيان

يزخ زخيخا بالخاء المعجمه أى يدفع بعضه بعضا لكثرته أو يبرق قال الفيروزآبادى زخه دفعه فى وهده و زخ الخمر يزخ زخيخا برق و فى بعض النسخ بالراء المهمله و الجيم قال الفيروزآبادى الرج التحريك و التحرك و الاهتزاز و الرجرجه الاضطراب انتهى.

و الغرض بيان أن مثل هذا الماء مع وفوره و كثرته و عدم توهم إسراف و غصب و تضييق على الغير إذا شرب منه مع رعايه الآداب المستحبه كان عليه حراما لكفره و إنما أبيح نعم الدنيا للمؤمنين.

**[ترجمه]«يزخّ زخيخا» یعنی بعضی از آن بعضی دیگر را به خاطر کثرت آن هل می‌دهد یا در حین موج زدن می‌درخشد. فیروز آبادی گفته است: «زخّه» یعنی آن را به زمین پست می‌اندازد و «زخّ الخمر يزخّ زخيخا» یعنی درخشید و در بعضی نسخه‌ها «يرجّ» آمده. فیروز آبادی گفته است: «الرج» یعنی حرکت دادن و حرکت کردن و تکان خورد و «الرجرج» یعنی اضطراب. (پایان نقل قول) منظور این است با این که آب این قدر فراوان و زیاد است و احتمال اسراف و غصب و سختگیری بر غیر در آن نیست، وقتی از آن آب می آشامد با حفظ آداب مستحب، این آب به خاطر کفرش برای او حرام است، زیرا نعمت‌های دنیا برای مؤمنان حلال شده است.

**[ترجمه]

«۴»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْمُفِيدُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ هِلَالٍ عَنِ الْكَلْبِيِّ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَوْصِنِي قَالَ عَلَيْكَ بِمَوَدَّةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ علیهما السلام وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ عَبْدٍ حَسَنَةً حَتَّى يَسْأَلَهُ عَنْ حُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ

هُوَ تَعَالَى أَعْلَمُ فَإِنْ جَاءَهُ بِوَلَايَتِهِ قَبِلَ عَمَلَهُ عَلَى مَا كَانَ مِنْهُ وَ إِنْ لَمْ يَأْتِ بِوَلَايَتِهِ لَمْ يَسْأَلْهُ عَنْ شَيْ ءٍ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيّاً إِنَّ النَّارَ لَأَشَدُّ غَضَباً عَلَى مُبْغِضِ عَلِيٍّ عليه السلام مِنْهَا عَلَى مَنْ زَعَمَ أَنَّ لِلَّهِ وَلَداً يَا ابْنَ عَبَّاسٍ لَوْ أَنَّ الْمَلَائِكَةَ الْمُقَرَّبِينَ وَ الْأَنْبِيَاءَ الْمُرْسَلِينَ اجْتَمَعُوا عَلَى بُغْضِهِ وَ لَنْ يَفْعَلُوا لَعَذَّبَهُمُ اللَّهُ بِالنَّارِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ هَلْ يُبْغِضُهُ أَحَدٌ قَالَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ نَعَمْ يُبْغِضُهُ قَوْمٌ يَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ مِنْ أُمَّتِي لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُمْ فِي الْإِسْلَامِ نَصِيباً

ص: ۲۱۹

۱- فی المصدر: فاذا شربها.

۲- أی كميته أو دم مسفوح، هذا أمر الماء و هو لفوره لا يعدل بقيمه و لا يحتاج اباحته الى ذكر اسم اللّه فكيف بغيره مما له قيمه و ما يحتاج اباحته الى التسميه.

۳- أمالی الصدوق: ۳۹۰.

يَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنَّ مِنْ عَلَامَةِ بُغْضِهِمْ لَهُ تَفْضِيلَهُمْ مَنْ هُوَ دُونَهُ عَلَيْهِ وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِیّاً أَکْرَمَ عَلَیْهِ مِنِّی وَ لَا أَوْصِیَاءَ أَکْرَمُ عَلَیْهِ مِنْ وَصِیِّی عَلِیٍّ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَلَمْ أَزَلْ لَهُ کَمَا أَمَرَنِی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَوْصَانِی بِمَوَدَّتِهِ وَ إِنَّهُ لَأَکْبَرُ عَمَلِی عِنْدِی الْخَبَرَ (۱).

**[ترجمه]امالی طوسی: ابن عباس گفت: به حضرت پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله عرض کردم که مرا سفارشی فرما. فرمود: به تو سفارش می کنم که دوستی با علی را از دست ندهی. قسم به آن کسی که مرا به حق برانگیخت، خداوند از بنده ای کار نیکی نمی پذیرد، مگر این که راجع به حبّ علی بن ابی طالب علیه السّلام از او سؤال می کند، با این که خداوند خود بهتر می‌داند. اگر دارای ولایت بود عملش را به هر صورت که باشد می پذیرد و اگر دارای ولایت نباشد، دیگر از چیزی پرسش نمی کند و دستور می‌دهد او را در آتش اندازند. ای پسر عباس! قسم به آن کس که مرا به نبوت مبعوث کرد، آتش خشمش بر دشمن علی بیشتر است از کسی که معتقد است خدا دارای فرزند است. ای پسر عباس! اگر ملائکه مقربین و تمام انبیای مرسل اجتماع بر دشمنی علی نمایند - و حال این که چنین کاری را نمی کنند - همه را خداوند به آتش جهنم عذاب می کند. عرض کردم: یا رسول اللَّه! آیا کسی با او دشمنی می‌ورزد؟ فرمود: آری پسر عباس! گروهی که مدعی هستند از امت منند با او دشمنی می‌ورزند، با این که از اسلام بهره ای نبرده اند.

ص: ۲۱۹

ای پسر عباس! از علامت دشمنی آنها با او، مقدم داشتن کسانی است که از او پایین ترند. قسم به خدایی که مرا به حق مبعوث کرده، پیامبری از من گرامی تر نفرستاده و نه وصیی از علی وصی من گرامی تر. ابن عباس گفت: پیوسته دستور پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله را در مورد محبت علی به جا می آوردم و این بزرگ‌ترین عمل من نزد من است... تا آخر خبر. - . امالی طوسی: ۶۴ - ۶۵ -

**[ترجمه]

«۵»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ شِبْلٍ عَنْ ظَفَرِ بْنِ حُمْدُونٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ النَّهَاوَنْدِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِیِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ مِیثَمٍ التَّمَّارِ مَوْلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی وَجَدْتُ فِی کُتُبِ أَبِی أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام قَالَ لِأَبِی مِیثَمٍ أَحْبِبْ حَبِیبَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ کَانَ فَاسِقاً زَانِیاً وَ أَبْغِضْ مُبْغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ کَانَ صَوَّاماً قَوَّاماً فَإِنِّی سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ وَ هُوَ یَقُولُ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ (۲) ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَیَّ وَ قَالَ هُمْ وَ اللَّهِ أَنْتَ وَ شِیعَتُکَ یَا عَلِیُّ وَ مِیعَادُکَ وَ مِیعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَداً غُرّاً مُحَجَّلِینَ مُتَوَّجِینَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام هَکَذَا هُوَ عِیَاناً فِی کِتَابِ عَلِیٍّ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: یعقوب بن میثم تمار، غلام امام زین العابدین علیه السّلام گفت: خدمت حضرت باقر علیه السّلام رسیدم و گفتم: فدایت شوم یابن رسول اللَّه! من در نوشته های پدرم میثم دیدم نوشته است که علی علیه السّلام به پدرم

فرموده است: دوست بدار دوست آل محمّد را، گرچه فاسق و زناکار باشد و دشمن بدار دشمن آل محمّد را، گرچه روزه گیر و شب زنـده دار باشد. من از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله شـنیدم که می‌فرمود: «الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحاتِ أُولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ» - . بیّنه / ۷ - {در حقیقت کسانی که گرویده و کارهای شایسـته کرده اند، آنانند که بهترین آفریدگانند.} در این موقع متوجه من شـد و فرمود: به خـدا قسم این‌ها تویی و شـیعیان تو ای علی! وعده گاه تو و آنها فردا در کنار حوض است، در حالی که چهره ای درخشان و به تاج کرامت به سر دارید. امام باقر علیه السّلام فرمود: این مطلب عینا در کتاب علی هست. - . امالی طوسی: ۲۵۸ -

**[ترجمه]

«۶»

ما، الأمالی للشیـخ الطوسی الْغَضَائِرِیُّ عَنِ الصَّدُوقِ عَنِ ابْنِ الْمُتَوَکِّلِ عَنِ السَّعْدَآبَادِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْوَلِیـدِ عَنْ شَـیْخٍ مِنْ ثُمَالَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی امْرَأَهٍ مِنْ تَمِیمٍ عَجُوزٍ کَبِیرَهٍ وَ هِیَ تُحَـدِّثُ النَّاسَ قُلْتُ لَهَا یَرْحَمُکِ اللَّهُ حَـدِّثِینِی مِنْ بَعْضِ فَضَائِلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام قَالَتْ أُحَدِّثُکَ وَ هَذَا شَـیْخٌ کَمَا تَرَی بَیْنَ یَدَیَّ نَائِمٌ قُلْتُ لَهَا وَ مَنْ هَـذَا فَقَالَتْ أَبُو الْحَمْرَاءِ خَادِمُ رَسُولِ اللَّهِ صـلی الله علیه و آله فَجَلَسْتُ إِلَیْهِ فَلَمَّا سَـمِعَ (۴) حِسِّی اسْـتَوَی جَالِساً فَقَالَ مَهْ فَقُلْتُ رَحِمَکَ اللَّهُ حَدِّثْنِی بِمَا

ص: ۲۲۰

۱- أمالی الشیخ: ۶۴ و ۶۵.

۲- البینه: ۷.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۲۵۸ فیه: غرا محجلین مکتحلین متوجین.

۴- فی المصدر: فلما سمع حدیثی.

رَأَيْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَصْنَعُهُ بِعَلِیٍّ علیه السلام وَ إِنَّ اللَّهَ (۱) یَسْأَلُکَ عَنْهُ فَقَالَ عَلَی الْخَبِیرِ سَقَطْتَ خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَوْمَ عَرَفَهَ وَ هُوَ آخِذٌ بِیَدِ عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ یَا مَعْشَرَ الْخَلَائِقِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی بَاهَی بِکُمْ فِی هَذَا الْیَوْمِ لِیَغْفِرَ لَکُمْ عَامَّهً ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام ثُمَّ قَالَ لَهُ وَ غَفَرَ لَکَ یَا عَلِیُّ خَاصَّهً ثُمَّ قَالَ لَهُ یَا عَلِیُّ ادْنُ مِنِّی فَدَنَا مِنْهُ فَقَالَ إِنَّ السَّعِیدَ حَقَّ السَّعِیدِ مَنْ أَحَبَّکَ وَ أَطَاعَکَ وَ إِنَّ الشَّقِیَّ کُلَّ الشَّقِیِّ مَنْ عَادَاکَ وَ أَبْغَضَکَ وَ نَصَبَ لَکَ یَا عَلِیُّ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ یُحِبُّنِی وَ یُبْغِضُکَ یَا عَلِیُّ مَنْ حَارَبَکَ فَقَدْ حَارَبَنِی وَ مَنْ حَارَبَنِی فَقَدْ حَارَبَ اللَّهَ یَا عَلِیُّ مَنْ أَبْغَضَکَ فَقَدْ أَبْغَضَنِی وَ مَنْ أَبْغَضَنِی فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ وَ أَتْعَسَ اللَّهُ جَدَّهُ (۲) وَ أَدْخَلَهُ نَارَ جَهَنَّمَ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: قاسم بن ولید از پیرمردی از ثماله نقل کرد که گفت: پیش پیرزنی بس پیر از قبیله بنی تمیم رفتم که برای مردم صحبت می‌کرد. گفتم: خدا رحمتت کند! برای من حدیثی از فضائل علی علیه السّلام نقل کن. گفت: با بودن این پیرمرد که می‌بینی خوابیده است، برایت حدیث نقل کنم ؟ گفتم: این پیرمرد کیست؟ گفت: ابو الحمراء خادم پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله است. جلو پیرمرد رفتم. همین که احساس کرد من آمده ام، از جای حرکت کرد و نشست. گفتم: خدا تو را رحمت کند! مرا حدیثی بگو از

ص: ۲۲۰

آنچه دیده ای پیامبر اکرم نسبت به علی علیه السّلام انجام می‌داد و خداوند از آن بازخواست خواهد کرد. گفت: بسیار خوب، پیش شخص واردی آمده ای. روز عرفه پیامبر اکرم خارج شد و در حالی که دست در دست علی داشت، پیش ما آمد و فرمود: ای جمعیت! خداوند افتخار کرد به شما در این روز تا بیامرزد همه شما را به طور عموم. در این موقع روی به علی علیه السّلام کرد و فرمود: خداوند تو را آمرزید یا علی مخصوصا. بعد فرمود: یا علی! نزدیک من بیا. علی علیه السّلام نزدیک رفت. فرمود: سعادتمند واقعی کسی است که تو را دوست بدارد و از تو اطاعت کند، و بدبخت واقعی کسی است که با تو دشمن باشد و کینه بورزد و دشمنی تو را شعار خود قرار دهد. یا علی! دروغ گفته کسی که خیال می‌کند مرا دوست می‌دارد، در حالی که با تو دشمن است. هر که با تو جنگ کند، با من جنگ کرده و هر که با من جنگ کند، با خدا جنگ کرده. یا علی! هر که با تو دشمنی بورزد، با من دشمنی کرده و هر که با من دشمنی کند، با خدا دشمن است. نصیب و بهره او هلاک شدن به دست خداست و خداوند او را در آتش جهنم می افکند. - . امالی طوسی: ۲۷۱ -

**[ترجمه]

بیان

فقال مه کأنه ما للاستفهام حذفت ألفها و ألحقت بها هاء السکت أی ما ترید أو ما تقول قال فی النهایه فیه قلت فمه فما للاستفهام فأبدل الألف هاء للوقف و السکت و فی حدیث آخر ثم مه انتهی و التعس الهلاک و أتعسه أهلکه و الجد بالفتح الحظ و البخت.

**[ترجمه]«مه» گویا «ما» استفهام است که الف آن حذف شده و هاء سکت به آن اضافه شده است، یعنی چه می‌خواهی یا

چه می گویی. در نهایه گفته است: «ما» برای استفهام است و به جهت وقف یا سکت، به جای الف، هاء آورده شده است، و در حدیث دیگری گفته «ثم مه». (پایان نقل قول) و «التعس» یعنی هلاک و «اتعسه» یعنی هلاک گردانید او را، و «الجد» با فتحه یعنی حظ و بخت .

**[ترجمه]

«۷»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ هِشَامٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَصَّاصِ بْنِ الصَّلْتِ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَنَفِيَّةِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: مَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ شَيْئاً أَشَرَّ مِنَ الْكَلْبِ وَ النَّاصِبُ أَشَرُّ مِنْهُ (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: ربیع بن منذر از پدرش نقل کرد که گفت: که از محمّد بن حنفیه شنیدم که از پدر خود نقل کرد که فرمود: خداوند چیزی از سگ بدتر نیافریده، ناصبی از آن هم بدتر است. - . امالی طوسی: ۱۷۱ -

**[ترجمه]

«۸»

جا، المجالس للمفید ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِيدُ عَنِ الْجِعَابِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ هَارُونَ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي الصَّيْرَفِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ

ص: ۲۲۱

۱- فی المصدر: و اللّه أقول: أی یسألک عن صدقه و کذبه.

۲- فی المصدر: و من أبغض اللّه فقد اتعس اللّه جده.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۲۷۱.

۴- أمالی الشیخ: ۱۷۱.

بَرِئَ اللَّهُ مِمَّنْ يَبْرَأ مِنَّا لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَنَا أَهْلَکَ اللَّهُ مَنْ عَادَانَا اللَّهُمَّ إِنَّکَ تَعْلَمُ أَنَّا سَبَبُ الْهُدَی لَهُمْ وَ إِنَّما یُعَادُونَّا لَکَ فَکَنْ أَنْتَ الْمُتَفَرِّدُ بِعَذَابِهِمْ (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید و امالی طوسی: ابیّ صیرفی گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می فرمود:

ص: ۲۲۱

خدا بیزار باشد از کسی که از ما بیزاری جوید و لعنت کند کسی را که ما را لعنت می‌کند؛ خدا هلاک کند شخصی را که با ما دشمن است. خدایا! تو می‌دانی که ما سبب هدایت آنها هستیم. ما را در راه تو دشمن می‌دارند، پس خود به تنهایی ایشان را عذاب فرما. - . امالی مفید: ۱۸۳ - ۱۸۴، امالی طوسی: ۴۹ -

**[ترجمه]

«۹»

فس، تفسیر القمی فِی رِوَایَهِ أَبِی الْجَارُودِ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام فِی قَوْلِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ یُؤْمِنُ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لا یُؤْمِنُ بِهِ وَ رَبُّکَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِینَ مَنْ لَا یُؤْمِنُ بِهِ هُمْ أَعْدَاءُ آلِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَ الْفَسَادُ الْمَعْصِیَهُ لِلَّهِ وَ لِرَسُولِهِ (۲).

أقول: قد مضی أخبار کثیره فی باب حبهم و سیأتی فی أبواب النصوص علی علی علیه السلام و أبواب مناقبه.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ابوالجارود از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که در مورد آیه «وَ مِنْهُمْ مَنْ یُؤْمِنُ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لا یُؤْمِنُ بِهِ وَ رَبُّکَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِینَ» - . یونس / ۴۰ - {و از آنان کسی است که بدان ایمان می آورد و از آنان کسی است که بدان ایمان نمی آورد و پروردگار تو به [حال] فسادگران داناتر است} فرمود: کسانی که به او ایمان نمی آورند، دشمنان آل محمّدند و منظور از «فساد» در آیه، مخالفت با خدا و پیامبر است. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۲۸۸ -

مؤلف: اخبار زیادی در «باب محبت آل محمّد صلّی اللَّه علیه و آله» گذشت و در ابواب تصریح بر امامت حضرت علی علیه السّلام و ابواب مناقب او خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۰»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام بِالْأَسَانِیدِ الثَّلَاثَهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُرِّمَتِ الْجَنَّهُ عَلَی مَنْ ظَلَمَ أَهْلَ بَیْتِی وَ عَلَی مَنْ قَاتَلَهُمْ وَ عَلَی الْمُعِینِ عَلَیْهِمْ وَ عَلَی مَنْ سَبَّهُمْ أُولئِکَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِی الْآخِرَهِ وَ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَ لا یَنْظُرُ إِلَیْهِمْ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ لا یُزَکِّیهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِیمٌ (۳)

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با سه سند از حضرت رضا علیه السّلام، از آباء گرامش نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: بهشت حرام شده است بر کسی که اهل بیت مرا ستم کند و بر کسی که با آنها جنگ نماید و بر کسی که بر ضرر آنها قدم بردارد و بر کسی که به آنها ناسزا گوید. «أُولئِکَ لا خَلاقَ لَهُمْ فِی الْآخِرَهِ وَ لا یُکَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَ لا یَنْظُرُ إِلَیْهِمْ یَوْمَ الْقِیامَهِ وَ لا یُزَکِّیهِمْ وَ لَهُمْ عَذابٌ أَلِیمٌ» - . آل عمران / ۷۷ - {این‌ها را در آخرت بهره ای نیست و با آنها خدا سخن نمی گوید و نه به آنها توجه می نماید در روز قیامت و نه پاکشان می کند و دچار عذابی سخت می‌شوند. - . عیون اخبار الرضا: ۲۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

م، تفسیر الإمام علیه السلام قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ علیهما السلام قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ اهْدِنَا الصِّراطَ الْمُسْتَقِیمَ یَقُولُ أَرْشِدْنَا لِلصِّرَاطِ الْمُسْتَقِیمِ أَیْ أَرْشِدْنَا لِلُزُومِ الطَّرِیقِ الْمُؤَدِّی إِلَی مَحَبَّتِکَ وَ الْمَانِعِ أَنْ نَتَّبِعَ (۴) أَهْوَاءَنَا فَنَعْطَبَ وَ نَأْخُذَ (۵) بِآرَائِنَا فَنَهْلِکَ ثُمَّ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام طُوبَی لِلَّذِینَ هُمْ کَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یَحْمِلُ هَذَا الْعِلْمَ مِنْ کُلِّ خَلَفٍ عُدُولٌ یَنْفُونَ عَنْهُ تَحْرِیفَ الْغَالِینَ وَ انْتِحَالَ الْمُبْطِلِینَ وَ تَأْوِیلَ الْجَاهِلِینَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّی عَاجِزٌ بِبَدَنِی عَنْ نُصْرَتِکُمْ وَ لَسْتُ أَمْلِکُ إِلَّا الْبَرَاءَهَ مِنْ أَعْدَائِکُمْ وَ اللَّعْنَ (۶) فَکَیْفَ حَالِی

۱- أمالی ابن الشیخ: ۴۹، أمالی المفید: ۱۸۳ و ۱۸۴.

۲- تفسیر القمّیّ: ۲۸۸ و الآیه فی یونس: ۴۰.

۳- عیون الأخبار: ۲۰۱.

۴- فی المصدر: و المانع من أن نتبع.

۵- فی المصدر: أو نأخذ.

۶- فی المصدر: و اللعن علیهم.

فَقَالَ لَهُ الصَّادِقُ علیه السلام حَدَّثَنِی أَبِی عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَنَّهُ قَالَ مَنْ ضَعُفَ عَنْ نُصْرَتِنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فَلَعَنَ (۱) فِی خَلَوَاتِهِ أَعْدَاءَنَا بَلَّغَ اللَّهُ صَوْتَهُ جَمِیعَ الْأَمْلَاکِ مِنَ الثَّرَی إِلَی الْعَرْشِ فَکُلَّمَا لَعَنَ هَذَا الرَّجُلُ أَعْدَاءَنَا لَعْناً سَاعَدُوهُ وَ لَعَنُوا مَنْ یَلْعَنُهُ ثُمَّ ثَنَّوْا فَقَالُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی عَبْدِکَ هَذَا الَّذِی قَدْ بَذَلَ مَا فِی وُسْعِهِ وَ لَوْ قَدَرَ عَلَی أَکْثَرَ مِنْهُ لَفَعَلَ فَإِذَا النِّدَاءُ مِنْ قِبَلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَجَبْتُ دُعَاءَکُمْ وَ سَمِعْتُ نِدَاءَکُمْ وَ صَلَّیْتُ عَلَی رُوحِهِ فِی الْأَرْوَاحِ وَ جَعَلْتُهُ عِنْدِی مِنَ الْمُصْطَفَیْنَ الْأَخْیارِ (۲)

**[ترجمه]تفسیر امام حسن عسکری: حضرت صادق علیه السّلام درباره آیه «اهْدِنَا الصِّراطَ الْمُسْتَقِیمَ» فرمود: یعنی ما را راهنمایی کن به راه راست. یعنی ما را به راهی بدار که ما را به محبت تو برساند و مانع شود از پیروی هوای نفس که موجب نابودی ما است، و با متکی شدن به آرای خود هلاک می‌شویم. سپس حضرت صادق علیه السّلام فرمود: خوشا به حال کسانی که مطابق فرموده پیامبر اکرمند. آن جناب فرمود: بار این علم را به دوش می گیرند از هر جمعیتی بازماندگان پاک و عادلی که مانع از تحریف و تغییر دادن سرکشان و ادعای یاوه سرایان و تأویل و توجیه نادانان می‌شوند. مردی از حاضرین عرض کرد: یابن رسول اللَّه! من عاجزم از این که با بدن خود شما را یاری کنم و جز بیزاری از دشمنان شما و لعنت بر آنها کاری از دستم نمی آید. حال من چگونه است؟ ص: ۲۲۲

حضرت صادق علیه السّلام در جواب او فرمود: پدرم از پدرش، از جدش، از پیامبر اکرم صلوات اللَّه علیهم نقل کرد که فرمود: هر کس ناتوان باشد از یاری ما اهل بیت، ولی در خلوتش دشمنان ما را لعنت کند، خداوند صدای او را به تمام ملائکه جهان از زمین تا عرش می‌رساند و هر وقت او لعنت کند، با او هم زبان می‌شوند و کسی را که او لعنت می کند، آنها نیز لعنت می کنند، بعد او را می‌ستایند و می گویند: خدایا! از جانب خود درود فرست بر این شخصی که به اندازه قدرت خود خدمت کرد و اگر بیشتر می‌توانست، انجام می داد. ندایی از جانب پروردگار بلند می‌شود که: دعای شما را پذیرفتم و صدایتان را شنیدم! درود بر روح او فرستادم در میان ارواح و او را در نزد خود از برگزیدگان نیک سیرت قرار دادم. - . تفسیر امام حسن عسکری: ۱۶ - ۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۲»

قب، المناقب لابن شهرآشوب الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ وَ أَبُو أَیُّوبَ الْأَنْصَارِیُّ وَ جَابِرُ بْنُ یَزِیدَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام وَ عِیسَی بْنِ سُلَیْمَانَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ دَخَلَ بَعْضُ الْخَبَرِ فِی بَعْضٍ أَنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ یَدُورُ فِی أَسْوَاقِ الْکُوفَهِ فَلَعَنَتْهُ امْرَأَهٌ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ یَا ابْنَهَ سَلَقْلَقِیَهٍ کَمْ قُتِلَتْ مِنَ أَهْلِکِ قَالَتْ سَبْعَهَ عَشَرَ أَوْ ثَمَانِیَهَ عَشَرَ فَلَمَّا انْصَرَفَتْ قَالَتْ لِأُمِّهَا ذَلِکَ فَقَالَتْ السَّلَقْلَقِیَهُ مَنْ وَلَدَتْ بَعْدَ حَیْضٍ وَ لَا یَکُونُ لَهَا نَسْلٌ فَقَالَتْ یَا أُمَّاهْ أَنْتِ هَکَذَا قَالَتْ بَلَی.

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: حارث اعور، ابو ایوب انصاری، جابر بن یزید و محمّد بن مسلم از حضرت باقر علیه السّلام و عیسی بن سلیمان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کردند (قسمتی از خبر با هم مخلوط شده) که روزی علی علیه السّلام در بازار کوفه راه می‌رفت. زنی سه مرتبه آن جناب را لعنت کرد. امام علیه السّلام به او فرمود: ای دختر سلقلقیه! چند نفر از خانواده تو را کشته ام؟ گفت: هفده نفر یا هجده نفر. زن وقتی به خانه برگشت، برای مادر خود این سخن را نقل کرد. مادرش

گفت: سلقلقیه کسی است که بعد از حیض متولد شود و برای او نسلی نباشد. زن پرسید: مادر! تو همین طوری؟ جواب داد آری.

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ فِی رِوَایَهٍ عَنِ الْبَاقِرِ علیه السلام أَنَّهَا قَالَتْ وَ قَدْ حَکَمَ عَلَیْهَا مَا قَضَیْتَ بِالسَّوِیَّهِ وَ لَا تَعْدِلُ فِی الرَّعِیَّهِ وَ لَا قَضِیَّتُکَ عِنْدَ اللَّهِ بِالْمَرْضِیَّهِ فَنَظَرَ إِلَیْهَا ثُمَّ قَالَ یَا خَزِیَّهُ یَا بَذِیَّهُ یَا سَلْفَعُ أَوْ یَا سَلْسَعُ فَوَلَّتْ تُوَلْوِلُ وَ هِیَ تَقُولُ وَا وَیْلِی لَقَدْ هَتَکْتَ یَا ابْنَ أَبِی طَالِبٍ سِتْراً کَانَ مَسْتُوراً.

**[ترجمه]و در روایتی از حضرت باقر علیه السّلام نقل شده که علی علیه السّلام بر ضرر او (آن زن) حکم کرده بود. او گفت: داوری خوب نکردی و عدالت را کنار گذاشتی. هرگز خدا از این حکومت کردن تو راضی نیست. علی علیه السّلام به او نگاهی کرد و فرمود: ای زن خوار بد زبان بد اخلاق ماجراجو! زن برگشت، در حالی که می گفت: وای بر من ای پسر ابو طالب! آنچه از اخلاق من پنهان بود آشکار کردی!

**[ترجمه]

«۱۴»

وَ فِی خَصَائِصِ النَّطَنْزِیِّ، قَالَ عَلِیٌّ علیه السلام اللَّهُ أَکْبَرُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا یُبْغِضُکَ مِنْ قُرَیْشٍ إِلَّا سِفَاحِیٌّ وَ لَا مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَّا یَهُودِیٌّ وَ لَا مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَعِیٌّ وَ لَا مِنْ سَائِرِ النَّاسِ إِلَّا شَقِیٌّ وَ لَا مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا سَلَقْلَقِیَّهٌ فَقَالَتِ الْمَرْأَهُ یَا عَلِیٌّ وَ مَا السَّلَقْلَقِیَّهُ قَالَ الَّتِی تَحِیضُ مِنْ دُبُرِهَا فَقَالَتِ الْمَرْأَهُ صَدَقَ اللَّهُ وَ صَدَقَ رَسُولُهُ

۱- فی المصدر: و لعن.

۲- التفسیر المنسوب الی الامام العسکریّ علیه السّلام: ۱۶ و ۱۷.

أَخْبَرْتَنِی بِشَیْ ءٍ هُوَ فِیَّ یَا عَلِیُّ لَا أَعُودُ إِلَی بُغْضِکَ أَبَداً فَقَالَ علیه السلام اللَّهُمَّ إِنْ کَانَتْ صَادِقَهً فَحَوِّلْ طَمْثَهَا حَیْثُ تَطْمَثُ النِّسَاءُ فَحَوَّلَ اللَّهُ طَمْثَهَا وَ قَالَ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ فَتَبِعَهَا عَمْرُو بْنُ حُرَیْثٍ وَ سَأَلَهَا عَنْ مَقَالِهِ فِیهَا فَصَدَّقَتْهُ فَقَالَ عَمْرٌو أَ تَرَاهُ سَاحِراً أَوْ کَاهِناً أَوْ مَخْدُوماً قَالَتْ بِئْسَ مَا قُلْتَ یَا عَبْدَ اللَّهِ لَکِنَّهُ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ النُّبُوَّهِ فَأَقْبَلَ ابْنُ حُرَیْثٍ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ فَأَخْبَرَهُ بِمَقَالِهِمَا فَقَالَ علیه السلام لَقَدْ کَانَتِ الْمَرْأَهُ أَحْسَنَ قَوْلًا مِنْکَ (۱).

**[ترجمه]در خصائص نطنزی نقل می کند که علی علیه السّلام گفت: اللّه اکبر! پیامبر اکرم فرمود: تو را از قریش دشمن نمی‌دارد مگر شخص زنازاده و از انصار مگر یهودی و از عرب مگر زنازاده و از سایر مردم مگر شقی و بدبخت و از زنان مگر سلقلقیه. آن زن پرسید: معنی سلقلقیه چیست؟ فرمود: زنی که از مقعد حیض می بیند. آن زن گفت: خدا و پیامبرش صحیح فرموده اند،

ص: ۲۲۳

این چیزی است که در من وجود دارد. یا علی! دیگر تو را دشمن نخواهم داشت. امام علیه السّلام گفت: خدایا! اگر راست می گوید عادت او را مثل زنان معمولی بگردان. عادت او برگشت به طوری که زنان معمولی هستند. حارث اعور گفت: عمرو بن حریث از پی او رفت و راجع به حرف علی علیه السّلام از او جویا شد و آن زن تصدیق کرد. عمرو گفت: خیال نمی کنی علی ساحر یا کاهن باشد یا جن در تسخیر داشته باشد؟ زن در جواب او گفت: بد حرفی زدی ای بنده خدا! او از اهل بیت نبوت است. عمرو بن حریث خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسید و جریان را نقل کرد. امام علیه السّلام فرمود: آن زن از تو بهتر قضاوت کرد و سخن گفت. -. مناقب آل ابی طالب ۲ : ۱۰۲ - ۱۰۳ -

**[ترجمه]

بیان

قال الفیروزآبادی السلفع الصخابه البذیه السیئه الخلق انتهی.

و السلسع و السلقلقیه لم یظهر لهما معنی فی اللغه و المعنی الأول للسلقلقیه لا نعرف له معنی و سیأتی مضمون الخبر بأسانید فی المجلد التاسع.

**[ترجمه]فیروز آبادی گفته است: «السلفع» یعنی زنی که جیغ و داد زیاد می کند و «البذیه» یعنی بد خلق. (پایان نقل قول) و «السلسع» و «السلقلقیه» معنایی در لغت برای این دو روشن نشد. معنی اولی که برای سلقلقیه شده، ما معنایی برایش نمی‌دانیم و مضمون خبر با سندهایی در جلد نهم خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۵»

جا، المجالس للمفيد مُحَمَّدُ بْنُ الْمُظَفَّرِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَسَنِيِّ عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ زِيَادٍ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ سُدَيْفٍ الْمَكِّيِّ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليهما السلام وَ مَا رَأَيْتُ مُحَمَّدِيّاً قَطُّ يَعْدِلُهُ قَالَ حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: نَادَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ فَحَضَرُوا بِالسِّلَاحِ وَ صَعِدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَهُودِيّاً قَالَ جَابِرٌ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ إِنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ وَ إِنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّمَا احْتَجَزَ مِنْ سَفْكِ دَمِهِ أَوْ يُؤَدِّيَ الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَ هُوَ صَاغِرٌ ثُمَّ قَالَ عليه السلام مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَهُودِيّاً فَإِنْ أَدْرَكَ الدَّجَّالَ كَانَ مَعَهُ وَ إِنْ هُوَ لَمْ يُدْرِكْهُ بُعِثَ فِي قَبْرِهِ فَآمَنَ بِهِ إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ مَثَّلَ لِي أُمَّتِي فِي الطِّينِ وَ عَلَّمَنِي أَسْمَاءَهُمْ كَمَا عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا فَمَرَّ بِي أَصْحَابُ الرَّايَاتِ فَاسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ لِعَلِيٍّ وَ شِيعَتِهِ قَالَ حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ فَعَرَضْتُ هَذَا الْحَدِيثَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليهما السلام

۱- مناقب آل أبی طالب ۲: ۱۰۲ و ۱۰۳.

فَقَالَ لِی أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ سُدَیْفٍ فَقُلْتُ اللَّیْلَهُ سَبْعٌ مُنْذُ سَمِعْتُهُ مِنْهُ فَقَالَ إِنَّ هَذَا الْحَدِیثَ مَا ظَنَنْتُهُ مِنْ فِی أَبِی إِلَی أَحَدٍ (۱).

**[ترجمه]مجالس مفید: سدیف مکّی گفت: حضرت باقر علیه السّلام که چون او محمّدیی ندیده ام که هم طراز او باشد، به من فرمود که جابر بن عبداللَّه انصاری گفت: پیامبر اکرم در میان مهاجر و انصار که با سلاح آمده بودند، بر منبر رفت و پس از حمد و ثنای خدا فرمود: ای مسلمانان! هر کس ما اهل بیت را دشمن بدارد، خداوند او را روز قیامت یهودی به محشر می آورد. جابر گفت: من از جای حرکت کردم و گفتم: یا رسول اللَّه! گرچه بگوید «لا اله الا اللَّه و محمّد رسول اللَّه»؟ فرمود: آری، با این شهادت به لا اله الا اللَّه جلوگیری از ریختن خون خود یا پرداخت جزیه با کمال خواری کرده. سپس فرمود: هر کس با ما اهل بیت دشمنی بورزد، خداوند او را روز قیامت یهودی محشور می کند و اگر دجال را درک کند، با او خواهد بود و اگر او را درک نکند، در قبر بر او عرضه می شود و به او ایمان می آورد. خداوند امت مرا برایم در گل ممثل کرد و به من اسم های آنها را آموخت، همان طوری که به آدم تمام اسماء را آموخت. از کنار من صاحبان پرچم ها گذشتند و برای علی و شیعیانش استغفار کردم. حنان بن سدیر گفت: این حدیث را بر حضرت صادق علیه السّلام عرضه داشتم.

ص: ۲۲۴

به من فرمود: تو این حدیث را از سدیف شنیده ای؟! گفتم: امشب هفتمین شب است که از او شنیده ام. فرمود: گمان نمی... کردم این حدیث از دهان پدرم برای احدی بازگو شده باشد. - . امالی مفید ... -

**[ترجمه]

بیان

لعل استبعاده علیه السلام آخرا لإظهار أنه من الأسرار و لا ینبغی إذاعته عند الأشرار.

**[ترجمه]شاید استبعاد امام علیه السّلام برای این است که بیان فرماید که حدیث از اسرار است و شایسته نیست که آن را در نزد نااهلان افشا کنند.

**[ترجمه]

«۱۶»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره ذَکَرَ الشَّیْخُ الطُّوسِیُّ فِی کِتَابِ مِصْبَاحِ الْأَنْوَارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ أَبِی الْحَسَنِ الْمُثَنَّی عَنِ ابْنِ مَهْرَوَیْهِ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَرَّمَ اللَّهُ الْجَنَّهَ عَلَی ظَالِمِ أَهْلِ بَیْتِی وَ قَاتِلِهِمْ وَ شَانِئِهِمْ وَ الْمُعِینِ عَلَیْهِمْ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ أُولئِکَ لا خَلاقَ لَهُمْ (۲) فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ الْآیَهَ (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: داود بن سلیمان از امام رضا علیه السّلام، از پدرانش نقل کرد که پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله

فرمود: خدا بهشت را بر ستمگران به اهل بیتم و جنگ کننده با آنها و دشمنانشان و کمک کننده به دشمنان آنها حرام کرده است. سپس این آیه را خواند: «أُوْلَئِکَ لاَ خَلاَقَ لَهُمْ فِی الآخِرَهِ» - . آل عمران / ۷۷ -

{آنان را در آخرت بهره ای نیست} تا آخر آیه. - . کنز جامع الفوائد: ۵۴ -

**[ترجمه]

«۱۷»

فر، تفسیر فرات بن إبراهیم مُعَنْعَناً عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: کُلُّ عَدُوٍّ لَنَا نَاصِبٍ مَنْسُوبٌ إِلَی هَذِهِ الْآیَهِ وُجُوهٌ یَوْمَئِذٍ خاشِعَهٌ عامِلَهٌ ناصِبَهٌ تَصْلی ناراً حامِیَهً تُسْقی مِنْ عَیْنٍ آنِیَهٍ (۴)

**[ترجمه]تفسیر فرات: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر دشمن ما و ناصبی منسوب به این آیه است: «وُجُوهٌ یَوْمَئِذٍ خاشِعَهٌ * عامِلَهٌ ناصِبَهٌ * تَصْلی ناراً حامِیَهً * تُسْقی مِنْ عَیْنٍ آنِیَهٍ». - . غاشیه / ۲ - ۵ - {در آن روز چهره هایی زبونند که تلاش کرده رنج [بیهوده] برده اند [ناچار] در آتشی سوزان درآیند از چشمه ای داغ نوشانیده شوند} - . تفسیر فرات: ۲۰۷ -

**[ترجمه]

«۱۸»

أَقُولُ رَوَی ابْنُ شِیرَوَیْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَرْبَعَهٌ لَعَنْتُهُمْ وَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَ کُلُّ نَبِیٍّ مُجَابٍ الزَّائِدُ فِی کِتَابِ اللَّهِ وَ الْمُکَذِّبُ بِقَدَرِ اللَّهِ وَ الْمُتَعَزِّزُ بِالْجَبَرُوتِ لِیُذِلَّ مَنْ أَعَزَّ اللَّهُ وَ یُعِزَّ مَنْ أَذَلَّ اللَّهُ وَ الْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِی مَا حَرَّمَ اللَّهُ (۵).

**[ترجمه]مؤلف: ابن شیرویه در الفردوس از ابن عباس نقل می‌کند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: چهار نفرند که من و خدا و تمام انبیای دارای مقام اجابت، آنها را لعنت کردیم: کسی که به کتاب خدا بیفزاید؛ کسی که تکذیب قدر خدا را نماید؛ کسی که خویشتن را با جبروت بزرگ شمارد تا خوار کند آن کسی را که خدا عزیز کرده و عزیز نماید کسی را که خدا ذلیل کرده؛ و کسی که حلال شمارد درباره عترتم آنچه را خدا حرام کرده است. - . فردوس الاخبار، نسخه خطی که نزد من نبود. -

**[ترجمه]

«۱۹»

وَ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ عَنْهُ صلی الله علیه و آله مَا بَالُ أَقْوَامٍ یُؤْذُونَ نَسَبِی وَ ذَا رَحِمِی أَلَا مَنْ

۱- أمالی المفید:.

۲- فی المصدر: (اولئک لا خلاق لهم فی الآخره) و هو الصحیح کما فی المصحف راجع آل عمران: ۷۷.

۳- کنز الفوائد: ۵۴.

۴- تفسیر فرات: ۲۰۷.

۵- فردوس الاخبار: مخطوط لیست نسخته عندی.

آذَى نَسَبِی وَ ذَا رَحِمِی فَقَدْ آذَانِی وَ مَنْ آذَانِی فَقَدْ آذَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ (۱).

**[ترجمه]ابو هریره از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل کرد که فرمود: چه شده گروهی را که خویشاوندان و بستگان مرا می آزارند؟

ص: ۲۲۵

هر که خویشاوند و وابسته مرا بیازارد، مرا آزرده و هر که مرا بیازارد، خدا را آزرده است. - . همان -

**[ترجمه]

«۲۰»

وَ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَنْهُ صلی الله علیه و آله مَا بَالُ أَقْوَامٍ یَتَحَدَّثُونَ فَإِذَا رَأَوُا الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِی قَطَعُوا حَدِیثَهُمْ وَ اللَّهِ لَا یَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِیمَانُ حَتَّى یُحِبَّهُمْ لِلَّهِ وَ لِقَرَابَتِهِمْ مِنِّی (۲).

**[ترجمه]عباس بن عبدالمطلب از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل کرد که فرمود: چه شده که می بینم گروهی را که با هم صحبت می‌کنند و همین که یکی از اهل بیت من رد می شود، سخن خود را قطع می‌کنند؟ به خدا سوگند در دل احدی ایمان وارد نمی‌شود، مگر این که آنها را برای خدا و خویشاوندی با من دوست داشته باشد. - . فردوس الاخبار، نسخه خطی که نزد من نبود. -

**[ترجمه]

«۲۱»

وَ رَوَى الْبُرْسِیُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ، مِنْ کِتَابِ الْوَاحِدَهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: مُبْغِضُ عَلِیٍّ علیه السلام یَخْرُجُ مِنْ قَبْرِهِ وَ فِی عُنُقِهِ طَوْقٌ مِنْ نَارٍ وَ عَلَى رَأْسِهِ شَیَاطِینُ یَلْعَنُونَهُ حَتَّى یَرِدَ الْمَوْقِفَ (۳).

**[ترجمه]برسی در مشارق الانوار از کتاب واحده، از ابن عباس نقل می‌کند که گفت: دشمن علی از قبر خارج می شود و در گردنش طوقی از آتش است و بر گرد سرش شیطان‌هایی هستند که او را لعنت می‌کنند تا وارد صحرای محشر شود. - . مشارق الانوار: ۷ - ۸ -

**[ترجمه]

«۲۲»

وَ مِنْ کِتَابِ الْبَصَائِرِ، عَنْ أَبِی جُبَیْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: الْمُخَالِفُ لِعَلِیٍّ بَعْدِی کَافِرٌ وَ الشَّاکُّ بِهِ

مُشْرِكٌ مُغَادِرٌ وَ الْمُحِبُّ لَهُ مُؤْمِنٌ صَادِقٌ وَ الْمُبْغِضُ لَهُ مُنَافِقٌ وَ الْمُحَارِبُ لَهُ مَارِقٌ وَ الرَّادُّ عَلَيْهِ زَاهِقٌ وَ الْمُقْتَفِی لِأَثَرِهِ لَاحِقٌ (۴).

**[ترجمه]از کتاب بصائر، از ابن جبیر، از ابن عباس نقل شده که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: مخالف علی بعد از من کافر است و شک کننده درباره او مشرک و حیله گر است و دوست دار او مؤمن صادق و دشمن او منافق و جنگ کننده با او از دین برگشته و رد کننده او نابود و منحرف و پیرو او به هدف رسیده است. - . مشارق الانوار: ۷ - ۸ -

**[ترجمه]

«۲۳»

وَ رَوَی ابْنُ بِطْرِیقٍ فِی الْعُمْدَهِ عَنْ تَفْسِیرِ الثَّعْلَبِیِّ فِی قَوْلِهِ تَعَالَی یا أَیُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ قَالَ تَقُولُ الْقُبَّرَهُ فِی صِیَاحِهَا اللَّهُمَّ الْعَنْ بَاغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِمْ (۵).

**[ترجمه]ابن بطریق در العمده، از تفسیر ثعلبی درباره آیه «یَا أَیُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ» - . نمل / ۱۶ - {ای مردم ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم} نقل می کند که گفت: چکاوک در صدای خود می گوید: «خدایا لعنت کن دشمن آل محمّد صلّی اللّه علیه و آله را!» - . مشارق الانوار:۲۷ -

**[ترجمه]

«۲۴»

وَ رُوِیَ أَیْضاً مِنْ کِتَابِ فَضَائِلِ الصَّحَابَهِ لِلسَّمْعَانِیِّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِیِّ قَالَ: کَانَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله بِعَرَفَاتٍ وَ أَنَا وَ عَلِیٌّ علیه السلام عِنْدَهُ فَأَوْمَأَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیٍّ علیه السلام فَقَالَ یَا عَلِیُّ ضَعْ خَمْسَکَ فِی خَمْسِی یَعْنِی کَفَّکَ فِی کَفِّی یَا عَلِیُّ خُلِقْتُ أَنَا وَ أَنْتَ مِنْ شَجَرَهٍ أَنَا أَصْلُهَا وَ أَنْتَ فَرْعُهَا وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ أَغْصَانُهَا فَمَنْ تَعَلَّقَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا دَخَلَ الْجَنَّهَ یَا عَلِیُّ لَوْ أَنَّ أُمَّتِی صَامُوا حَتَّی یَکُونُوا کَالْحَنَایَا وَ صَلُّوا حَتَّی یَکُونُوا کَالْأَوْتَارِ ثُمَّ أَبْغَضُوکَ لَأَکَبَّهُمُ اللَّهُ عَلَی وُجُوهِهِمْ فِی النَّارِ.

۱- فردوس الاخبار: مخطوط.

۲- فردوس الاخبار: مخطوط.

۳- مشارق الأنوار: ۷ و ۸.

۴- مشارق الأنوار: ۷ و ۸.

۵- مشارق الأنوار: ۲۷ و الآیه فی النحل: ۱۶.

**[ترجمه]و نیز در کتاب فضائل الصحابه سمعانی به اسناد خود از جابر بن عبداللّه انصاری نقل می کند که من و علی در عرفات، در خدمت پیامبر اکرم بودیم. پیامبر اکرم به علی علیه السّلام اشاره کرد و فرمود: دستت را در دست من بگذار، من و تو از یک درخت آفریده شده ایم؛ من اصل آن هستم و تو تنه آن و حسن و حسین شاخه های آن هستند. هر کس به یکی از شاخه های آن چنگ بزند، داخل بهشت شده. یا علی! اگر امت من روزه بگیرند تا همچون کمان خمیده شوند و نماز بخوانند تا چون نخی باریک گردند، ولی تو را دشمن بدارند، خداوند آنها را به رو در آتش می‌افکند.

ص: ۲۲۶

**[ترجمه]

«۲۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى الْفِرْدَوْسِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَلَيْسَ مِنِّي وَ لَا أَنَا مِنْهُ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيّاً وَ نَصَبَ لِأَهْلِ بَيْتِي وَ مَنْ قَالَ الْإِيمَانُ كَلَامٌ.

**[ترجمه]به اسناد قبل از کتاب الفردوس، از جابر بن عبداللّه نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم فرمود: سه چیز است که هر کس دارای یکی از آنها باشد، نه از من محسوب می شود و نه من از او: هر که علی را دشمن بدارد؛ هر که برای اهل بیت من علم مخالف به پا کند و ناصبی باشد؛ و هر که بگوید ایمان فقط اقرار با زبان است.

**[ترجمه]

«۲۶»

وَ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ سَبَّ عَلِيّاً فَقَدْ سَبَّنِي وَ مَنْ سَبَّنِي فَقَدْ سَبَّ اللَّهَ وَ مَنْ سَبَّ اللَّهَ أُدْخِلَ نَارَ جَهَنَّمَ وَ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ.

**[ترجمه]با همان سند از ابن عباس نقل می کند که گفت: پیامبر اکرم فرمود: هر که علی را سب کرده و ناسزا گوید، مرا سب نموده و هر که مرا سب کند، خدا را ناسزا گفته و هر که خدا را ناسزا گوید، داخل جهنم می شود و به عذابی عظیم گرفتار می گردد.

**[ترجمه]

بیان

قال فی النهایه الحنایا جمع حنیه أو حنی و هما القوس فعیل بمعنی مفعول لأنها محنیه أی معطوفه.

**[ترجمه]در نهـایه گفته است «الحنایا» جمع حنیه یا حنیّ است که هر دو به معنی کمان است و بر وزن فعیل به معنای مفعول، زیرا آن محنیّه است، یعنی خمیده است.

**[ترجمه]

«۲۷»

قَالَ الْكَرَاجُكِيُّ فِی كَنْزِ الْفَوَائِدِ، حَدَّثَنِی الْقَاضِی أَبُو الْحَسَنِ أَسَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ السُّلَمِیُّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ الْعَتَكِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْبَغْدَادِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُثْمَانَ الْخَلَّالِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِیِّ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَی حَبَسَ قَطْرَ الْمَطَرِ عَنْ بَنِی إِسْرَائِيلَ بِسُوءِ رَأْيِهِمْ فِی أَنْبِيَائِهِمْ وَ إِنَّهُ حَابِسٌ قَطْرَ الْمَطَرِ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: از ابن عباس نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: خداوند باران را به واسطه اعتقاد بدی که بنی اسرائیل درباره پیامبران خود داشتند، از آنها جلوگیری کرد، و باران را به واسطه دشمنی آنها با علی بن ابی طالب علیه السّلام از این امت حبس می کند. - . کنز جامع الفوائد: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۸»

قَالَ وَ حَدَّثَنِی السُّلَمِیُّ عَنِ الْعَتَكِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْجَوْهَرِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیٍّ الْمَرْوَزِیِّ عَنِ الْحَسَنِ (۲) بْنِ شَبِيبٍ عَنْ خَلَفِ بْنِ أَبِی هَارُونَ الْعَبْدِیِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِساً عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فَأَتَی نَافِعُ بْنُ الْأَزْرَقِ فَقَالَ وَ اللَّهِ إِنِّی لَأُبْغِضُ عَلِيّاً فَرَفَعَ ابْنُ عُمَرَ رَأْسَهُ فَقَالَ أَبْغَضَكَ اللَّهُ أَ تُبْغِضُ وَيْحَكَ رَجُلًا سَابِقَةٌ مِنْ سَوَابِقِهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا بِمَا فِيهَا (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: و گفته است: خلف بن ابو هارون عبدی گفت: من پیش عبداللّٰه بن عمر نشسته بودم که نافع بن ازرق آمد و گفت: به خدا قسم من علی را دشمن می‌دارم. عبداللّٰه بن عمر سر بلند کرد و گفت: خدا تو را دشمن بدارد! وای بر تو! با کسی دشمنی می کنی که یکی از سوابق او بهتر است از تمام دنیا و آنچه در دنیا است؟ - . کنز جامع الفوائد: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۲۹»

وَ حَدَّثَنِی الشَّيْخُ أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَلِیِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشَّاشِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادٍ الْقَطَّانِ عَنْ يَحْيَی بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ

١- كنز الكراجكىّ: ۶۲.

٢- فى المصدر: الحسن بن شعيب.

٣- كنز الكراجكىّ: ۶۲.

الْغَفَّارِ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله إِذَا أَقْبَلَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله تَدْرِی (۱) مَنْ هَذَا قُلْتُ هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام فَقَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله هَذَا الْبَحْرُ الزَّاخِرُ هَذَا الشَّمْسُ الطَّالِعَهُ أَسْخَی مِنَ الْفُرَاتِ کَفّاً وَ أَوْسَعُ مِنَ الدُّنْیَا قَلْباً فَمَنْ أَبْغَضَهُ فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد:

ص: ۲۲۷

ابو صالح از ابو هریره نقل می کند که گفت: خدمت پیامبر اکرم بودم که علی علیه السّلام وارد شد. پیامبر اکرم فرمود: می دانی این شخص کیست؟ عرض کردم: علی بن ابی طالب. فرمود: دریای خروشان؛ خورشید درخشان؛ بخشنده تر از نهر فرات و گشاده دل‌تر از دنیا. هر که با او دشمنی ورزد، لعنت خدا بر او باد! - . کنز جامع الفوائد: ۶۲ - ۶۳ -

**[ترجمه]

«۳۰»

وَ حَدَّثَنَا الْفَقِیهُ ابْنُ شَاذَانَ عَنْ سَهْلِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الدِّیبَاجِیِّ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله دَخَلْتُ الْجَنَّهَ فَرَأَیْتُ عَلَی بَابِهَا مَکْتُوباً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ حَبِیبُ اللَّهِ- عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَلِیُّ اللَّهِ فَاطِمَهُ أَمَهُ اللَّهِ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ صَفْوَهُ اللَّهِ عَلَی مُبْغِضِیهِمْ لَعْنَهُ اللَّهِ (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابن شاذان از موسی بن جعفر، از آباء گرامش نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: وارد بهشت شدم و دیدم که بر در آن نوشته است: «لا اله الا اللّه، محمّد حبیب اللّه، علی بن ابی طالب ولی اللّه، فاطمه امه اللّه، الحسن و الحسین صفوه اللّه. لعنت خدا بر دشمنان ایشان! - . کنز جامع الفوائد: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۳۱»

وَ حَدَّثَنَا ابْنُ شَاذَانَ عَنْ عُمَرَ بْنِ إِبْرَاهِیمَ الْکِنَانِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَغَوِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِکِ بْنِ عُمَیْرٍ عَنْ سَالِمٍ الْبَزَّازِ عَنْ أَبِی هُرَیْرَهَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَیْرُ هَذِهِ الْأُمَّهِ مِنْ بَعْدِی عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ وَ فَاطِمَهُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ فَمَنْ قَالَ غَیْرَ هَذَا فَعَلَیْهِ لَعْنَهُ اللَّهِ (۴).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابن شاذان از ابو هریره نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: بهترین این امت پس از من، علی بن ابی طالب و فاطمه و حسن و حسین هستند. هر کسی جز این سخن را بگوید، بر او باد لعنت خدا! - . کنز جامع الفوائد: ۶۳ -

**[ترجمه]

«۳۲»

قَالَ وَ حَدَّثَنِی الْقَاضِی أَسَدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ السُّلَمِیُّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ الْعَتَکِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَیْمَانَ الْجَوْهَرِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّرِیِّ عَنْ هِشَامِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: جَمَعَنَا زِیَادٌ فِی الرَّحْبَهِ فَمَلَأَ مِنَّا الرَّحْبَهَ وَ الْقَصْرَ وَ حَمَلَنَا عَلَی شَتْمِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ الْبَرَاءَهِ عَنْهُ وَ النَّاسُ فِی أَمْرٍ عَظِیمٍ قَالَ أَبِی فَهَوَّمْتُ (۵) بِرَأْسِی هُوَیْمَهً فَإِذَا شَیْ ءٌ أَهْدَبُ أَهْدَلُ ذُو مِشْفَرٍ (۶) طَوِیلٍ

ص: ۲۲۸

۱- فی المصدر: أ تدری.

۲- کنز الکراجکیّ: ۶۲ و ۶۳.

۳- کنز الکراجکیّ: ۶۳ فیه: مکتوبا بالذهب و فیه صفوتا اللّه.

۴- کنز الکراجکیّ: ۶۳.

۵- هوم: هز رأسه من النعاس نام قلیلا.

۶- الاهدب: الذی طال هدب عینیه و کثرت اشفارهما. و الاهدل أی المسترخی الشفه، أو الرجل الکثیر الشعر، أو المتلبد الشعر الذی لا یسرح رأسه و لا یدهنه. و المشفر: الشفه ، واخص استعماله بهذا المعنی للبعیر.

مُتَدَلٍّ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فَفَزِعْتُ وَ قُلْتُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا النَّقَادُ ذُو الرَّقَبِهِ أَرْسَلَنِی رَبُّکَ (۱) إِلَی صَاحِبِ هَذَا الْقَصْرِ فَانْتَبَهْتُ فَحَدَّثْتُ أَصْحَابِی فَقَالُوا أَنْتَ مَجْنُونٌ فَمَا بَرِحْنَا أَنْ خَرَجَ الْآذِنُ فَقَالَ انْصَرِفُوا فَإِنَّ الْأَمِیرَ قَدْ شُغِلَ وَ إِذَا الْفَالِجُ قَدْ ضَرَبَهُ فَأَنْشَأَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ یَقُولُ:

مَا کُنَّا مُنْتَهِیاً عَمَّا أَرَادَ بِنَا*** حَتَّی تَنَاوَلَهُ النَّقَّادُ ذُو الرَّقَبِهِ

فَأَسْقَطَ الشِّقَّ مِنْهُ بِضَرْبَهٍ ثَبَتَتْ ***کَمَا تَنَاوَلَ مِنْهُ صَاحِبَ الرَّحَبِهِ (۲)

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: گفته است: عبدالرحمن بن سائب از پدرش نقل کرد که زیاد ما را در میدان جلو قصر خود جمع کرد. داخل قصر و میدان پر از جمعیت بود و ما را وادار به فحش دادن به علی علیه السّلام و بیزاری از او کرد. مردم گرفتار ناراحتی بزرگی شدند. پدرم گفت که من در همان حال مختصر چرتی زدم. در خواب دیدم شخصی گردن دراز که مژه های چشمش بلند بود و لب پایینش بزرگ بود (مانند شتر)،

ص: ۲۲۸

از آسمان به زمین سرازیر شد. من ترسیدم و گفتم: تو کیستی؟ گفت: من نقّاد ذوالرقبه هستم. خدا مرا پیش صاحب این قصر فرستاده. از خواب بیدار شدم و جریان را به دوستان گفتم. گفتند: تو دیوانه شده ای! هنوز متفرق نشده بودیم که مأموری آمد و گفت: به خانه های خود بروید که امیر گرفتار ناراحتی شده. متوجه شدیم که گرفتار سکته ناقص گردیده است. و عبدالرحمن این شعر را سرود:

از ما دست برنداشت تا نقاد ذوالرقبه گریبانش را گرفت

با یک ضربت کارش را ساخت، همان طوری که او امیرالمؤمنین علیه السّلام را به باد ناسزا گرفت - . کنز جامع الفوائد: ۶۱ - ۶۲ -

**[ترجمه]

«۳۳»

وَ حَدَّثَنِی السُّلَمِیُّ عَنِ الْعَتَکِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْهَمَدَانِیِّ عَنْ مَحْمُودِ بْنِ مَتَّوَیْهِ الْوَاسِطِیِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عِیسَی عَنْ رَحْمَهَ بْنِ مُصْعَبٍ الْبَاهِلِیِّ عَنْ قُرَّهَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رَجَا الْعُطَارِدِیُّ لَا تَسُبُّوا هَذَا الرَّجُلَ یَعْنِی عَلِیّاً علیه السلام فَإِنَّ رَجُلًا سَبَّهُ فَرَمَاهُ اللَّهُ بِکَوْکَبَیْنِ (۳) فِی عَیْنَیْهِ (۴).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: ابو عبداللّه رجا عطاردی گفت: این مرد را فحش ندهید (علی بن ابی طالب علیه السّلام). هر که او را ناسزا بگوید، خداوند دو نقطه سفید در چشمانش به وجود می‌آورد. - . کنز جامع الفوائد: ۶۲ -

**[ترجمه]

«۳۴»

وَ حَدَّثَنِی أَیْضاً السُّلَمِیُّ عَنِ الْعَتَکِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ الرَّازِیِّ عَنْ أَبِی زُرْعَهَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِکِ عَنِ ابْنِ أَبِی فُدَیْکٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ الْهَاشِمِیِّ قَالَ: کُنْتُ مُسْتَنِداً إِلَی الْمَقْصُورَهِ وَ خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِکِ عَلَی الْمِنْبَرِ یَخْطُبُ وَ هُوَ یُؤْذِی عَلِیّاً علیه السلام فِی خُطْبَتِهِ فَذَهَبَ بِیَ النَّوْمُ (۵) فَرَأَیْتُ الْقَبْرَ قَدِ انْفَرَجَ فَاطَّلَعَ مِنْهُ مُطَّلِعٌ فَقَالَ آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَکَ اللَّهُ آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَکَ اللَّهُ آذَیْتَ رَسُولَ اللَّهِ لَعَنَکَ اللَّهُ (۶).

ص: ۲۲۹

۱- فی المصدر: أرسلنی ربی.

۲- کنز الکراجکیّ: ۶۱ و ۶۲ فی نسخه منه: (بحربه) و فیه: کما تناول ظلما صاحب الرحبه.

۳- الکوکب: نقطه بیضاء تحدث فی العین.

۴- کنز الکراجکیّ: ۶۲.

۵- فی المصدر: فذهب بی النعاس.

۶- کنز الکراجکیّ: ۶۲.

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: عبداللّه بن فضل هاشمی گفت: من به ایوان تکیه داده بودم و خالد بن عبدالملک روی منبر مشغول سخنرانی بود و علی علیه السّلام را در سخنان خود به بدی یاد می کرد. مرا خواب ربود و دیدم قبر شکافته شد و شخصی سر برآورد و گفت: پیامبر را آزردی، خدا لعنتت کند! پیامبر را آزردی، خدا لعنتت کند! پیامبر را آزردی، خدا لعنتت کند! - . کنز جامع الفوائد: ۶۲ -

ص: ۲۲۹

**[ترجمه]

«۳۵»

وَ حَدَّثَنِی السُّلَمِیُّ عَنِ الْعَتَکِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَازِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَوْنٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُوسَی الْبَرْبَرِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَطِیَّهَ الْعَوْفِیِّ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا یُبْغِضُ عَلِیّاً إِلَّا فَاسِقٌ أَوْ مُنَافِقٌ أَوْ صَاحِبُ بَدَائِعَ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: عطیه عوفی از ابو سعید نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرمود: دشمنی با علی نمی... کند مگر شخص فاسق یا منافق یا بدعت گذار در دین. - . کنز جامع الفوائد: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۳۶»

وَ أَخْبَرَنِی شَیْخُنَا الْمُفِیدُ عَنِ الْجِعَابِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ إِسْمَاعِیلَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَدِیِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَیْشٍ قَالَ رَأَیْتُ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عَلَی الْمِنْبَرِ وَ هُوَ یَقُولُ وَ الَّذِی فَلَقَ الْحَبَّهَ وَ بَرَأَ النَّسَمَهَ إِنَّهُ لَعَهِدَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَیَّ أَنَّهُ لَا یُحِبُّکَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُکَ إِلَّا مُنَافِقٌ (۲).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: زر بن حبیش گفت: علی علیه السّلام را دیدم که بر منبر می‌فرمود: قسم به خدایی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله با من عهدی بست و فرمود: تو را دوست نمی‌دارد مگر مؤمن و دشمن تو نیست مگر منافق. - . کنز جامع الفوائد: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۳۷»

وَ أَخْبَرَنِی الْمُفِیدُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ الْمَرْزُبَانِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَغَوِیِّ عَنْ عُبَیْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ الْقَوَارِیرِیِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَیْمَانَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ حُمَیْدٍ عَنْ أَبِی الْجَارُودِ عَنِ الْحَارِثِ الْهَمْدَانِیِّ قَالَ: رَأَیْتُ عَلِیّاً علیه السلام جَاءَ حَتَّی صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَی عَلَیْهِ وَ قَالَ قَضَاءٌ (۳) قَضَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَی لِسَانِ النَّبِیِّ الْأُمِّیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ لَا یُحِبُّنِی إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا یُبْغِضُنِی إِلَّا

مُنَافِقٌ وَ قَدْ خابَ مَنِ افْتَرى (۴)

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: حارث همدانی گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام را دیدم که آمد تا بر منبر رفت. پس خدا را ستایش کرد و ثناء گفت و فرمود: مطلبی است که خداوند آن را مقرر فرموده به زبان پیامبر صلّی اللَّه علیه و آله درس نخوانده که مرا دوست نمی‌دارد، مگر مؤمن و دشمن نمی‌دارد، مگر منافق، ناامید شد کسی که تهمت زد. - . کنز جامع الفوائد: ۲۲۵ -

**[ترجمه]

«۳۸»

وَ أَخْبَرَنِی مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِیدٍ الدِّهْقَانِ عَنِ ابْنِ عُقْدَهَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عِیسَی الْعَلَوِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عُلْوَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ هُوَ فِی بَعْضِ حُجُرَاتِهِ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَیْهِ فَأَذِنَ لِی فَلَمَّا دَخَلْتُ قَالَ لِی یَا عَلِیُّ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ بَیْتِی بَیْتُکَ فَمَا لَکَ تَسْتَأْذِنُ عَلَیَّ فَقُلْتُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَحْبَبْتُ أَنْ أَفْعَلَ ذَلِکَ قَالَ یَا عَلِیُّ أَحْبَبْتَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ وَ أَخَذْتَ بِآدَابِ اللَّهِ یَا عَلِیُّ أَ مَا عَلِمْتَ (۵) أَنَّهُ أَبَی خَالِقِی وَ رَازِقِی أَنْ یَکُونَ لِی سِرٌّ دُونَکَ یَا

۱- کنز الکراجکیّ: ۲۲۵.

۲- کنز الکراجکیّ: ۲۲۵.

۳- فی المصدر: قضی.

۴- کنز الفوائد: ۲۲۵.

۵- فی المصدر: اما علمت انک أخی؟ أ ما علمت.

عَلِيُّ أَنْتَ وَصِيِّي مِنْ بَعْدِي وَ أَنْتَ الْمَظْلُومُ الْمُضْطَهَدُ بَعْدِي يَا عَلِيُّ الثَّابِتُ عَلَيْکَ کَالْمُقِيمِ مَعِي وَ مُفَارِقُکَ مُفَارِقِي يَا عَلِيُّ کَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي وَ يُبْغِضُکَ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَ إِيَّاکَ مِنْ نُورٍ وَاحِدٍ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: زيد بن على از پدر خود، از جد خويش، از اميرالمؤمنين عليه السّلام نقل كرد كه گفت: خدمت پيامبر اكرم صلّى اللّه عليه و آله رسيدم كه در يكى از خانه هايش بود. اجازه ورود خواستم، اجازه داد. همين كه داخل شدم فرمود: اى على! مگر نمى‌دانى خانه من خانه تو است، چرا اجازه مى خواهى؟ گفتم: يا رسول اللّه! من مايلم اين كار را بكنم. فرمود آنچه را خدا مى خواهد تو خواستى و به آداب خداوند پرداختى. يا على! مگر نمى‌دانى خداوند خالق و رازق من امتناع ورزيده از اين كه من سرّ و رازى داشته باشم كه تو مطلع نباشى.

ص: ۲۳۰

يا على! وصى من هستى، پس از من تو مظلوم و مغلوب هستى. يا على! كسى كه در راه تو ثابت قدم باشد با من خواهد بود و كسى كه از تو جدا شود، از من جدا شده. يا على! دروغ گفته كسى كه گمان كرده مرا دوست مى‌دارد ولى با تو دشمن باشد، چون خدا من و تو را از يک نور آفريده است. - . كنز جامع الفوائد: ۲۰۸ -

**[ترجمه]

بيان

التهويم أول النوم و هو دون النوم الشديد ذكره الجزري و قال أهدب الأشفار أي طويل شعر الأجفان و منه حديث زياد طويل العنق أهدب و قال الأهدل المسترخي الشفه السفلي غليظها و منه حديث زياد أهدب أهدل و في مناقب ابن شهرآشوب فإذا أنا بشخص طويل العنق أهدل أهدب (۲).

و في روايه ابن أبي الحديد فرأيت شيئا أقبل طويل العنق مثل عنق البعير أهدر أهدل كما تناول منه كان الضمير راجع إلى أمير المؤمنين عليه السلام و صاحب الرحبه حال أو بدل من الضمير و يحتمل أن يكون فاعل تناول فالمراد به الملعون.

و في المناقب

فأسقط الشق منه ضربه عجبا**كما تناول ظلما صاحب الرحبه

و في روايه ابن أبي الحديد

فأثبت الشق منه ضربه عظمت.

و المصرع الثاني كما في المناقب و كذا في مجالس الشيخ و سيأتي الجميع في المجلد التاسع و على هذه الروايه صاحب الرحبه على عليه السلام.

**[ترجمه]«التهویم» یعنی ابتدای خواب و این غیر از خواب سنگین است این را جزری گفته است و نیز گفته: «اهدب الاشفار» یعنی مژه بلند و حدیث زیاد نیز از همین باب است: «طویل العنق اهدب»، و «الاهدل» یعنی کسی که لب پایینش بزرگ است و حدیث زیاد نیز از همین باب است: «اهدب اهدل» و در مناقب ابن شهر آشوب این گونه آمده است که به شخص گردن دراز و لب بزرگ و مژه بلند گویند. - . مناقب آل ابی طالب ۳ : ۱۶۹ -

در روایت ابن ابی الحدید آمده: چیزی را دیدم که می‌آید و گردن درازی مانند گردن شتر دارد ورم کرده و لب بزرگ. گویا ضمیر در عبارت «تناول منه» به امیرالمؤمنین علیه السّلام برمی‌گردد و «صاحب الرحبه» حال یا بدل از آن ضمیر است و شاید فاعل «تناول» باشد پس از منظور، آن ملعون است و در مناقب این گونه آمده است:

فأسقط الشق مِنه ضربه عجبا کما تناول ظلما صاحب الرحبه

و در روایت ابن ابی الحدید مصرع اول آن این گونه آمده: «فأثبت الشق منه ضربه عظمت» و مصرع دوم همان است که در مناقب و در مجالس شیخ آمده است و همه آنها در جلد نهم خواهد آمد و بنا بر این روایت، منظور از «صاحب الرحبه»، علی علیه السّلام است.

**[ترجمه]

«۳۹»

ع، علل الشرائع أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنِ ابْنِ عَمِیرَهَ عَنِ ابْنِ فَرْقَدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا تَقُولُ فِی قَتْلِ النَّاصِبِ قَالَ حَلَالُ الدَّمِ أَتَّقِی (۳) عَلَیْکَ فَإِنْ قَدَرْتَ أَنْ تَقْلِبَ عَلَیْهِ حَائِطاً أَوْ تُغْرِقَهُ فِی مَاءٍ لِکَیْ لَا یُشْهَدَ بِهِ عَلَیْکَ فَافْعَلْ قُلْتُ فَمَا تَرَی فِی مَالِهِ قَالَ تَوِّهْ (۴) مَا قَدَرْتَ عَلَیْهِ (۵).

ص: ۲۳۱

۱- کنز الفوائد: ۲۰۸.

۲- مناقب آل أبی طالب ۳: ۱۶۹.

۳- فی نسخه من المصدر: ابغی علیک.

۴- فی نسخه من المصدر: أتوه.

۵- علل الشرائع: ۲۰۰.

**[ترجمه]علل الشرائع: ابن فرقد گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: درباره کشتن ناصبی چه می‌فرمایید؟ فرمود خونش حلال است. من از تو می‌ترسم، اگر توانستی دیواری را به رویش خراب کنی یا در آب غرقش نمایی تا کسی گواهی بر ضد تو ندهد، این کار را بکن. عرض کردم: درباره مال او چه می‌فرمایی؟ فرمود: آن را از بین ببر، هر چه می‌توانی!
- . علل الشرائع: ۲۰۰ -

ص: ۲۳۱

**[ترجمه]

بيان

قوله عليه السلام توه أي أهلكه و أتلفه على بناء التفعيل و في بعض النسخ أتوه على بناء الإفعال و هو أظهر.

**[ترجمه]«توّه» یعنی هلاکش گردانید و آن را تلف کرد از باب تفعیل. در بعضی از نسخه‌ها «اتوه» آمده از باب افعال و این اظهر است.

**[ترجمه]

«۴۰»

مع، معاني الأخبار مَاجِيلَوَيْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ النَّهِيكِيِّ بِإِسْنَادِهِ يَرْفَعُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: مَنْ مَثَّلَ مِثَالًا أَوِ اقْتَنَى كَلْباً فَقَدْ خَرَجَ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقِيلَ لَهُ هَلَكَ إِذاً كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ لَيْسَ حَيْثُ ذَهَبْتَ إِنَّمَا عَنَيْتُ بِقَوْلِي مَنْ مَثَّلَ مِثَالًا مَنْ نَصَبَ دِيناً غَيْرَ دِينِ اللَّهِ وَ دَعَا النَّاسَ إِلَيْهِ وَ بِقَوْلِي مَنِ اقْتَنَى كَلْباً مُبْغِضاً لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ اقْتَنَاهُ فَأَطْعَمَهُ وَ سَقَاهُ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ (۱).

**[ترجمه]معانی الاخبار: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: هر کس تمثالی را به وجود آورد یا سگی را برگیرد، از اسلام خارج می شود. عرض شد: در این صورت بیشتر مردم نابود شده اند. فرمود: آن طور که تو خیال کرده ای نیست. منظورم این است که هر کسی دینی را غیر از دین خدا به وجود آورد و مردم را به آن دعوت کند و منظورم از سخنم که هر کس سگی را برگیرد، یعنی دشمن ما خانواده را برگیرد و به او آب و خوراک دهد. هر کس چنین کاری بکند از اسلام خارج شده است. -
. معانی الاخبار: ۱۸۱ -

**[ترجمه]

«۴۱»

ع، علل الشرائع أَبِي عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه

السلام مَا تَرَى فِی رَجُلٍ سَبَّابَهٍ لِعَلِیٍّ (٢) قَالَ هُوَ وَ اللَّهِ حَلَالُ الدَّمِ لَوْ لَا یَعُمُّ (٣) بِهِ بَرِیئاً قُلْتُ أَیُّ شَیْ ءٍ (۴) یَعُمُّ بِهِ بَرِیئاً قَالَ یُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِکَافِرٍ (۵).

ثو، ثواب الأعمال أبی عن سعد عن ابن عیسی عن علی بن الحکم مثله (۶)

**[ترجمه]علل الشرائع: هشام بن سالم گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: نظر شما درباره شخصی که به علی علیه السّلام ناسزا بگوید، چیست؟ فرمود: به خدا قسم او خونش حلال است، اگر موجب گرفتار شدن بی گناهی نشود. عرض کردم: چگونه بی گناهی را گرفتار می‌کند؟ فرمود: مؤمنی را به واسطه کافری می کشند. - . علل الشرائع: ٢٠٠ -

ثواب الاعمال: از علی بن حکم همین روایت را نقل کرده است. - ثواب الاعمال: ٢٠٣ -

**[ترجمه]

بيان

أی لو لا أن یعم القاتل بسبب هذا القتل بریئا أی یصل ضرره إلی غیر مستحق یقال عمهم بالعطیه أی شملهم و فی التهذیب لو لا أن یغمر بریئا و المعنی واحد.

**[ترجمه]یعنی اگر قاتل به سبب این قتل موجب گرفتاری بی‌گناهی نشود، یعنی ضرر او به غیر مستحق برسد. گفته می‌شود: «عمهم بالعطیه»، یعنی آنها را در برگرفت و در التهذیب گفته است «لو لا ان یغمر بریئا» که معنای این دو یکی است.

**[ترجمه]

«۴۲»

ع، علل الشرائع ابْنُ الْوَلِیدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ

ص: ٢٣٢

١- معانی الأخبار: ١٨١.

٢- فی نسخه: ساب لعلی.

٣- فی نسخه: و لو لا.

۴- فی نسخه: لای شی ء.

۵- علل الشرائع: ٢٠٠.

۶- ثواب الأعمال: ٢٠٣.

عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَیْسَ النَّاصِبُ مَنْ نَصَبَ لَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ لِأَنَّکَ لَا تَجِدُ رَجُلًا یَقُولُ أَنَا أُبْغِضُ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ لَکِنَّ النَّاصِبَ مَنْ نَصَبَ لَکُمْ وَ هُوَ یَعْلَمُ أَنَّکُمْ تَتَوَلَّوْنَا وَ أَنَّکُمْ مِنْ شِیعَتِنَا (۱).

ثو، ثواب الأعمال أبی عن أحمد بن إدریس عن الأشعری مثله (۲).

**[ترجمه]علل الشرائع:

ص: ۲۳۲

عبداللَّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ناصبی کسی نیست که نصب عداوت با ما کند، زیرا تو کسی را نخواهی یافت که بگوید من دشمن محمّد و آل محمّدم. بلکه ناصبی کسی است که با شما دشمنی بورزد، با این که می‌داند شما ما را دوست می‌دارید و از شیعیان ما هستید. - . علل الشرائع: ۲۰۰ -

ثواب الاعمال: پدرم از احمد بن ادریس، از اشعری همین روایت را نقل کرده است. - . ثواب الاعمال: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۴۳»

مع، معانی الأخبار مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ لَیْسَ النَّاصِبُ إِلَی قَوْلِهِ وَ هُوَ یَعْلَمُ أَنَّکُمْ تَتَوَلَّوْنَا وَ تَتَبَرَّءُونَ مِنْ أَعْدَائِنَا وَ قَالَ علیه السلام مَنْ أَشْبَعَ عَدُوّاً لَنَا فَقَدْ قَتَلَ وَلِیّاً لَنَا (۳).

**[ترجمه]معانی الاخبار: معلی بن خنیس گفت: از امام صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: «ناصبی کسی نیست...» تا این عبارت که می‌فرماید: «او می‌داند که شما ما را دوست می‌دارید و از دشمن ما بیزار هستید. هر که شکم دشمنی از ما را سیر کند، دوستی از ما را کشته است. - . معانی الاخبار: ۱۰۴ -

**[ترجمه]

«۴۴»

لی، الأمالی للصدوق أَبِی عَنْ عَلِیٍّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ رَجَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ یَزِیدَ (۴) عَنْ أَبَانٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَوْ عَنْ أَبَانٍ عَنِ ابْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ نَاصَبَ عَلِیّاً حَارَبَ اللَّهَ وَ مَنْ شَکَّ فِی عَلِیٍّ فَهُوَ کَافِرٌ (۵).

**[ترجمه]امالی صدوق: انس گفت: پیامبر اکرم فرمود: هر که با علی دشمنی ورزد با خدا به جنگ پرداخته و هر که درباره علی شک کند، کافر است. - . امالی صدوق: ۳۹۶ -

**[ترجمه]

«۴۵»

ثو، ثواب الأعمال ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْهَيْثَمِ (۶) عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا يُبْغِضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَحَدٌ إِلَّا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَهِ أَجْذَمَ (۷).

سن، المحاسن ابن فضال مثله (۸)

ص: ۲۳۳

۱- علل الشرائع: ۲۰۰.

۲- ثواب الأعمال، ۲۰۰.

۳- معانی الأخبار: ۱۰۴ فيه: لا تجد أحدا.

۴- فی نسخه من الکتاب و مصدره: حماد بن يزيد.

۵- أمالی الصدوق: ۳۹۶.

۶- فی نسخه: الميثمی.

۷- ثواب الأعمال: ۱۹۷.

۸- المحاسن: ۹۱ فيه: المثنی.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: اسماعیل جعفی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: دشمن ما اهل بیت نیست احدی، مگر این که خداوند روز قیامت او را اجذم محشور می‌نماید. -. ثواب الاعمال: ۱۹۷ -

محاسن: از ابن فضال همین روایت را نقل کرده است. -. محاسن: ۹۱ -

ص: ۲۳۳

**[ترجمه]

بیان

قوله علیه السلام أجذم أی مقطوع الید أو متهافت الأطراف من الجذام أو مقطوع الحجه و سیأتی مزید توضیح له.

**[ترجمه]«اجذم» یعنی دست قطع شده و یا کسی اطراف بدنش از جذام ریخته یا منظور این است که دلیلی ندارد که بتواند اقامه کند. توضیح بیشتر خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۴۶»

ثو، ثواب الأعمال ابْنُ الْمُتَوَكِّلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ الْبَطَائِنِيِّ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدِ الْوَثَنِ وَ النَّاصِبُ لِآلِ مُحَمَّدٍ شَرٌّ مِنْهُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مَنْ شَرٌّ مِنْ عَابِدِ الْوَثَنِ فَقَالَ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ تُدْرِكُهُ الشَّفَاعَةُ يَوْماً مَّا (۱) وَ إِنَّ النَّاصِبَ لَوْ شَفَعَ (فِيهِ) أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَمْ يُشَفَّعُوا (۲).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: دائم الخمر مثل بت پرست است و دشمن ما خانواده از او بدتر است. عرض کردم: فدایت شوم! چه کس از بت پرست بدتر است؟ فرمود: شراب خوار را ممکن است روزی شفاعت فراگیرد، اما دشمن ما خانواده را اگر تمام اهل آسمان ها و زمین شفاعت کنند، شفاعت آنها پذیرفته نمی‌شود. -. ثواب الاعمال: ۱۹۹ - ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۴۷»

ثو، ثواب الأعمال أَبِي عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَوْ أَنَّ كُلَّ مَلَكٍ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كُلَّ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ وَ كُلَّ صِدِّيقٍ وَ كُلَّ شَهِيدٍ شَفَعُوا فِي نَاصِبٍ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَنْ يُخْرِجَهُ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ مِنَ النَّارِ مَا أَخْرَجَهُ اللَّهُ أَبَداً وَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ ماكِثِينَ فِيهِ أَبَداً (۳)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: حمران از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: اگر تمام ملائکه ای که خدا آفریده و همه انبیای فرستاده شده و هر صدیق و همه شهیدان، درباره ناصبی و دشمن ما اهل بیت شفاعت کنند که خدا او را از آتش خارج کند، خداوند هرگز او را خارج نخواهد کرد. خداوند در قرآن می‌فرماید: «ماکِثِینَ فِیهِ أَبَداً.» - . ثواب الاعمال: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

بیان

هذه الآیه فی سوره الکهف و هی فی خلود أهل الجنه فیها حیث قال وَ یُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِینَ الَّذِینَ یَعْمَلُونَ الصَّالِحاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً حَسَناً ماکِثِینَ فِیهِ أَبَداً (۴) فیمکن أن یکون الاستدلال بمفهوم الآیه حیث تدل علی أن غیر المؤمنین الصالحین لا یمکثون فی الجنه أبدا فکیف من لم یکن مؤمنا.

و فیه أن الآیات الداله بمنطوقها علی ذلک کثیره فلم استدل علیه السلام بمفهوم هذه الآیه.

و یمکن أن یکون نقلا بالمعنی للآیات الداله علی خلود المکذبین و الجاحدین فی النار و یحتمل أن یکون علیه السلام استدل بقوله سبحانه وَ نادَوْا یا مالِکُ لِیَقْضِ

ص: ۲۳۴

۱- فی المصدر: یوم القیامه.

۲- ثواب الأعمال: ۱۹۹ و ۲۰۰ فیه: لو شفع فیه.

۳- ثواب الأعمال: ۲۰۰.

۴- الکهف: ۲ و ۳.

عَلَيْنـا رَبُّکَ قالَ إِنَّکَمْ ماکِثُونَ (۱) فاشـتبه علی الراوی لاشتراک لفظ المکث أو یکون نقلا بالمعنی لتلک الآیه و یؤیـده أن علی بن إبراهیم روی أن هذه الآیه و قبلها و بعدها نزلت فی أعداء آل محمد صلی الله علیه و آله (۲).

**[ترجمـه]ایـن آیـه در سـوره کهـف است و در مـورد جـاودانگی اهـل بهشت در آن است، زیرا خـدا فرمـوده است: «وَ یُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِینَ الَّذِینَ یَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا * ماکِثِینَ فِیهِ أَبَداً» - . کهف / ۲ - ۳ - {و مؤمنانی را که کارهای شایسته می کننـد نویـد بخشد که برای آنان پاداشـی نیکوست در حالی که جاودانه در آن [بهشت] ماندگار خواهند بود.} ولی ممکن است اسـتدلال به واسـطه مفهوم آیه باشد که دلالت می‌کند که کسـی غیر از مؤمنان صالح در بهشت جاودان نخواهد بود، چه رسد به کسـی که ایمان ندارد. و بر این حرف اشکالی وارد است، زیرا آیاتی که با منطوق خود دلالت بر آن کند زیاد است و امام علیه السّلام به مفهوم این آیه استـدلال نکرده است و شایـد نقل به معنا باشـد برای آیاتی که دلالت بر جاودانگی تکذیب کنندگان و منکران در آتش است، و شاید امام علیه السّلام استدلال به این آیه کرده است: «وَ نادَوْا یا مالِکُ لِیَقْضِ

عَلَیْنا رَبُّکَ قالَ إِنَّکُمْ ماکِثُونَ» - . زخرف / ۷۷ -

{و فریاد کشـند ای مالک [بگو] پروردگارت جان ما را بسـتاند پاسخ دهد شما ماندگارید.} شاید بر راوی اشتباه شده به خاطر مشترک بودن لفظ «مکث» یا این که نقل به معنا برای آن آیه باشد و روایت علی بن ابراهیم که این آیه و قبل و بعد آن درباره دشمنان آل محمد نازل شده است، آن را تأیید می‌کند. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۶۱۴ -

**[ترجمه]

«۴۸»

ثـو، ثواب الأعمـال ابْنُ الْوَلِیـدِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْـعَرِیِّ عَنِ الْجَـامُورَانِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ سُـلَیْمَانَ رَفَعَهُ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام قَالَ: یُحْشَرُ الْمُرْجِئَهُ عُمْیَانـاً وَ إِمَـامُهُمْ أَعْمَی فَیَقُولُ بَعْضُ مَنْ یَرَاهُمْ مِنْ غَیْرِ أُمَّتِنَـا مَـا نَرَی أُمَّهَ مُحَمَّدٍ إِلَّا عُمْیَاناً فَیُقَالُ لَهُمْ لَیْسُوا مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله إِنَّهُمْ بَدَّلُوا فَبُدِّلَ بِهِمْ وَ غَیَّرُوا فَغُیِّرَ مَا بِهِمْ (۳).

**[ترجمه]ثـواب الاعمـال: علی بن سـلیمان سـند را به امیرالمـؤمنین علیه السّـلام می رسانـد که فرمود: خداونـد مرجئه را کور محشور می‌نمایـد و امام آنها نیز کور است. بعضـی از مردم از غیر امت ما که آنها را می بیننـد، می‌گوینـد ما امت محمّد را جز کور ندیدیم. به آنها می‌گویند این‌ها از امّت محمّد نیسـتند، این‌ها تغییر دادند. خداوند هم آنها را تغییر داد، چون موجب تغییر شدند، خدا هم وضع آنها را دگرگون کرد. - . ثواب الاعمال: ۲۰۰ - ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۴۹»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْفَضْلِ بْنِ کَثِیرٍ عَنْ سَعِیدِ بْنِ أَبِی سَعِیدٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ الله (۴) (لِلَّهِ) عَزَّ وَ جَلَّ فِی کُلِّ وَقْتِ صَلَاةٍ یُصَلِّیهَا هَذَا الْخَلْقُ یَلْعَنُهُمْ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ لِمَ قَالَ بِجُحُودِهِمْ حَقَّنَا وَ تَکْذِیبِهِمْ إِیَّانَا (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: سعید بن ابو سعید گفت: حضرت ابوالحسن علیه السّلام فرمود: خداوند در موقع هر نماز که مردم می‌خوانند، آنها را لعنت می‌کند. عرض کردم: فدایت شوم، چرا؟ فرمود: به واسطه انکار کردن حق ما و تکذیب نمودن ما. -. ثواب الاعمال: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۵۰»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْهَمْدَانِیِّ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِیرٍ عَنْ أَبِیهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ عَدُوَّ عَلِیٍّ علیه السلام لَا یَخْرُجُ مِنَ الدُّنْیَا حَتَّی یَجْرَعَ جُرْعَةً مِنَ الْحَمِیمِ وَ قَالَ سَوَاءٌ عَلَی مَنْ خَالَفَ هَذَا الْأَمْرَ صَلَّی أَوْ زَنَی (۶).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: حنان بن سدیر از پدرش نقل کرد که گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: دشمن علی از دنیا خارج نخواهد شد، مگر این که جرعه ای از حمیم جهنم می آشامد. فرمود: برای کسی که مخالف امامت باشد مساوی است چه نماز بخواند و چه زنا کند. -. ثواب الاعمال: ۲۰۳ -

**[ترجمه]

«۵۱»

وَ فِی حَدِیثٍ آخَرَ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام إِنَّ النَّاصِبَ لَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ لَا یُبَالِی صَامَ أَمْ صَلَّی زَنَی أَمْ سَرَقَ (۷) إِنَّهُ فِی النَّارِ إِنَّهُ فِی النَّارِ (۸).

ص: ۲۳۵

۱- الزخرف: ۷۶.

۲- تفسیر القمّیّ: ۶۱۴.

۳- ثواب الأعمال: ۲۰۰ و ۲۰۱.

۴- فی نسخه: ان للّه و فیها: لعنه.

۵- ثواب الأعمال. ۲۰۱.

۶- ثواب الأعمال: ۲۰۳.

٧- أراد أن حسناته لا تنفعه و لا تنجيه من النار، لا أن حسناته و سيئاته سواء.

٨- ثواب الأعمال: ٢٠٣.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: در حدیث دیگر حضرت صادق علیه السّلام می‌فرماید: دشمن و ناصب ما اهل بیت فرقی ندارد، روزه بدارد یا نماز بخواند، زنا کند یا دزدی نماید او در آتش است، او در آتش است. - . ثواب الاعمال: ۲۰۳ -

ص: ۲۳۵

**[ترجمه]

«۵۲»

ثو، ثواب الأعمال ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِينٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَصْبَحَ عَدُوُّنَا عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ وَ كَانَ شَفَا حُفْرَتِهِ قَدِ انْهَارَتْ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتَعْساً لِأَهْلِ النَّارِ مَثْوَاهُمْ (۱) إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَقْصُرُ عَنْ حُبِّنَا بِخَيْرٍ جَعَلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ (۲).

سن، المحاسن محمد بن علی عن الحکم بن مسکین مثله (۳)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابو سعید مکاری از مردی، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که حضرت علی علیه السّلام فرمود: دشمن ما بر کنار گودالی از آتش است، او را سراشیب آتش جهنم نموده. مرگ بر اهل جهنم باد در جایگاهشان! خداوند می‌فرماید «فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ» - . نحل / ۲۹ -

{و حقا که چه بد است جایگاه متکبران.} هیچ کس از حب و دوستی ما کوتاهی نمی‌کند که خدا خیری نزد او قرار داده. - . ثواب الاعمال: ۲۰۳ -

محاسن: محمد بن علی از حکم بن مسکین همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۹۰ - ۹۱ -

**[ترجمه]

بیان

مثواهم أی فی مثواهم أو بدل اشتمال لأهل النار.

**[ترجمه]«مثواهم» یعنی در جایگاهشان یا بدل اشتمال از «اهل النار» است.

**[ترجمه]

«۵۳»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ عَلِیٍّ الصَّائِغِ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَیَشْفَعُ لِحَمِیمِهِ إِلَّا أَنْ یَکُونَ نَاصِباً وَ لَوْ أَنَّ نَاصِباً شَفَعَ لَهُ کُلُّ نَبِیٍّ مُرْسَلٍ وَ مَلَکٍ مُقَرَّبٍ مَا شُفِّعُوا (۴).

سن، المحاسن أبی عن النضر مثله (۵).

**[ترجمه]ثواب الاعمال: علی صائغ گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: مؤمن شفاعت می‌کند دوستش را، مگر این که ناصبی باشد. اگر درباره ناصبی تمام پیمبران مرسل و تمام ملائکه مقرب شفاعت کنند، شفاعت آنها پذیرفته نمی‌شود. - . ثواب الاعمال: ۲۰۳ -

محاسن: پدرم از نضر همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۱۶۸ -

**[ترجمه]

«۵۴»

ثو، ثواب الأعمال بِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ هَاشِمِ بْنِ أَبِی سَعِیدٍ (۶) عَنْ أَبِی بَصِیرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ نُوحاً علیه السلام حَمَلَ فِی السَّفِینَهِ الْکَلْبَ وَ الْخِنْزِیرَ وَ لَمْ یَحْمِلْ فِیهَا وَلَدَ الزِّنَا وَ النَّاصِبُ شَرٌّ مِنْ وَلَدِ الزِّنَا (۷).

سن، المحاسن أبی عن حمزه مثله (۸).

ص: ۲۳۶

۱- فی المصدر: و بئس مثواهم.

۲- ثواب الأعمال: ۲۰۳ فیه: یقصر حبنا بخیر إلا جعل اللّه عنده.

۳- المحاسن: ۹۰ و ۹۱ فیه: نقص عن حبنا یجعله.

۴- ثواب الأعمال: ۲۰۳.

۵- المحاسن: ۱۶۸.

۶- فی نسخه: هشام بن سعد.

۷- ثواب الأعمال: ۲۰۳ و ۲۰۴.

۸- المحاسن: ۱۸۵.

**[ترجمه]ثواب الاعمال: ابو بصیر از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که نوح در کشتی سگ و خوک قرار داد، ولی ولد زنا را راه نداد و ناصبی از او بدتر است. - . ثواب الاعمال: ۲۰۳ - ۲۰۴ -

محاسن: پدرم از حمزه همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۱۸۵ -

ص: ۲۳۶

**[ترجمه]

«۵۵»

ثو، ثواب الأعمال أَبِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ عُقْبَهَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِیدِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام إِنَّ لَنَا جَاراً یَنْتَهِکُ الْمَحَارِمَ کُلَّهَا حَتَّی إِنَّهُ لَیَدَعُ الصَّلَاهَ فَضْلًا فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ أَعْظَمَ ذَلِکَ ثُمَّ قَالَ أَ لَا أُخْبِرُکَ بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْهُ قُلْتُ بَلَی قَالَ النَّاصِبُ لَنَا شَرٌّ مِنْهُ (۱).

سن، المحاسن ابن فضال مثله (۲)

**[ترجمه]ثواب الاعمال: عبدالحمید گفت: به حضرت باقر علیه السّلام عرض کردم: همسایه ای دارم که تمام محارم را انجام می‌دهد، تا جایی که نماز نمی‌خواند تا چه رسد به دیگر اعمال. فرمود: سبحان اللّه، چه کار بزرگی! فرمود: به تو اطلاع ندهم از کسی که بدتر از اوست؟ گفتم چرا. فرمود: ناصبی و دشمن ما بدتر از اوست. - . ثواب الاعمال: ۲۰۴ -

محاسن: از ابن فضال همین روایت را نقل کرده است. - . محاسن: ۱۸۶ -

**[ترجمه]

بیان

فضلا کأنه من قبیل الاکتفاء أی فضلا عن غیرها من العبادات أو یعد الترک فضلا و یترکها للفضل و الأول أظهر کقولهم لا یملک درهما فضلا عن دینار.

و قیل انتصابه علی المصدر و التقدیر فقد ملک درهم فقدا یفضل عن فقد ملک دینار.

و قال العلامه فی شرح المفتاح اعلم أن فضلا یستعمل فی موضع یستبعد فیه الأدنی و یراد به استحاله ما فوقه و لهذا یقع بین کلامین متغایری المعنی و أکثر استعماله أن یجی ء بعد نفی.

و قوله و أعظم کلام الراوی أی عد علیه السلام ذلک عظیما.

**[ترجمه]«فضلا» گویا از قبیل اکتفا کردن است، یعنی چه رسد به غیر آن از عبادات. یا این که ترک نماز را فضل می‌شمارد و نماز را ترک می‌کند به خاطر فضل و اولی اظهر است، مثل قول ایشان: «لا یملک درهما فضلا عن دینار» و گفته شده منصوب بودن آن بنا بر مصدریت است و تقدیر آن چنین است «فقد ملك درهم فقدا يفضل عن فقد ملك دينار.» و علامه در شرح المفتاح گفته است: «فضل» در موضعی استعمال می‌شود که نزدیک در آن بعید است و منظور از آن، محال بودن مافوق آن است و به همین خاطر بین دو کلام متغایر المعنی واقع می‌شود و در بیشتر استعمالات بعد از نفی می‌آید و عبارت «و اعظم» کلام راوی است، یعنی امام علیه السّلام آن را عظیم شمرده است.

**[ترجمه]

«۵۶»

سن، المحاسن بَعْضُ أَصْحَابِنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَوْ غَيْرُهُ رَفَعَهُ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَ كَانَ حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ يَعْرِفُ الْمُنَافِقِينَ فَقَالَ رَجُلٌ (۳) كَانَ يَعْرِفُ اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا وَ أَنْتَ (۴) تَعْرِفُ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ رَجُلٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ (۵) فَهَلْ تَدْرِي مَا لَحْنُ الْقَوْلِ قُلْتُ لَا وَ اللَّهِ قَالَ بُغْضُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ (۶).

ص: ۲۳۷

۱- ثواب الأعمال: ۲۰۴.

۲- المحاسن: ۱۸۶.

۳- فی المصدر: فقال: جل.

۴- لعل المخاطب كان ممن يعرف المنافقين، أو المراد الجمهور، و العدد للتكثير أو الصحيح: أنا اعرف.

۵- فی المصدر: و لتعرفنهم بسيماهم و لتعرفنهم فی لحن القول.

۶- المحاسن: ۱۶۸ و ۱۶۹.

**[ترجمه]محاسن: محمّد بن علی یا دیگری، سند را به حضرت صادق علیه السّلام می‌رساند و می گوید: عرض کردم: آیا حذیفه بن یمان منافقین را می شناخت؟ مردی گفت او دوازده نفر را می شناخت و شما دوازده هزار نفر را می‌شناسی. - . شاید مخاطب از کسانی بوده که منافقین را می‌شناخته، یا منظور همه است و عدد برای نشان دادن کثرت است یا صحیح این است که من می‌شناسم. -

خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: «لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِی لَحْنِ الْقَوْلِ» - . محمّد / ۳۰ -

{و از آهنگ سخن به [حال] آنان پی خواهی برد.} می‌دانی لحن قول چیست؟ عرض کردم: نه به خدا. فرمود: بغض علی بن ابی طالب به پروردگار کعبه قسم. - . محاسن: ۱۶۸ - ۱۶۹ -

ص: ۲۳۷

**[ترجمه]

بیان

لحن القول أسلوبه و إمالته إلی جهه تعریض أو توریه و منه قیل للمخطئ اللاحن لأنه یعدل الکلام عن الصواب أی تعرف کفرهم و نفاقهم بما یترشح من کلامهم من بغض علی علیه السلام.

**[ترجمه]«لحن القول» یعنی مایل کردن کلام به سمت تعریض یا توریه و به همین خاطر به «مخطی»، «لاحن» می گویند، زیرا کلام را از معنای درست می گرداند یعنی کفر و نفاق آنها از آنچه از دهنشان راجع به بغض و دشمنی با علی علیه السّلام خارج می شود، معلوم می گردد.

**[ترجمه]

«۵۷»

وَ رُوِیَ فِی الْمَجْمَعِ، عَنِ الْخُدْرِیِّ قَالَ: لَحْنُ الْقَوْلِ بُغْضُهُمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ وَ کُنَّا نَعْرِفُ الْمُنَافِقِینَ عَلَی عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِبُغْضِهِمْ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام وَ رُوِیَ مِثْلُهُ عَنْ جَابِرٍ وَ قَالَ أَنَسٌ مَا خَفِیَ مُنَافِقٌ عَلَی عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بَعْدَ هَذِهِ الْآیَهِ (۱).

**[ترجمه]مجمع البیان: از خدری روایت کرده که گفت: «لحن القول» دشمنی آنها با علی بن ابی طالب علیه السّلام است. گفت: ما منافقین را در زمان پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله، با همین کینه و دشمنی که با علی بن ابی طالب علیه السّلام داشتند می‌شناختیم. شبیه همین روایت از جابر نیز نقل شده و انس گفت: هیچ منافقی بعد از نزول این آیه در زمان پیامبر صلّی اللّه علیه و آله پنهان نبود. - . مجمع البیان ۹ : ۱۰۶ -

**[ترجمه]

«۵۸»

سن، المحاسن أَبِی عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِیِّ عَنِ ابْنِ مُسْکَانَ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَ رَأَیْتَ الرَّادَّ عَلَی هَذَا الْأَمْرِ کَالرَّادِّ عَلَیْکُمْ فَقَالَ یَا بَا مُحَمَّدٍ مَنْ رَدَّ عَلَیْکَ هَذَا الْأَمْرَ فَهُوَ کَالرَّادِّ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۲).

**[ترجمه]محاسن: ابو بصیر گفت: به امام صادق علیه السّلام گفتم: آیا به نظر شما کسی که رد کند این امر را، مثل کسی است که شما را رد کرده باشد؟ فرمود: ای ابا محمّد! هر کس بر تو این امر را رد کند، او مانند کسی است که بر پیامبر اکرم رد کرده است. - . محاسن: ۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۵۹»

سن، المحاسن أَبِی عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنْ أَبِی الْمَغْرَاءِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَنْ نَصَبَ لِعَلِیٍّ علیه السلام حَرْباً کَانَ کَمَنْ نَصَبَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ إِی وَ اللَّهِ وَ مَنْ نَصَبَ لَکَ أَنْتَ لَا یَنْصِبُ لَکَ إِلَّا عَلَی هَذَا الدِّینِ کَمَا کَانَ نَصَبَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۳).

**[ترجمه]محاسن: ابو بصیر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: آیا کسی که با علی آغاز جنگ کند، مثل کسی است که با پیامبر جنگ نموده؟ فرمود: آری به خدا سوگند، کسی که با تو ستیز کند، این کار او به واسطه اعتقاد تو است. او نیز مثل کسی است که با پیامبر اکرم جنگ کرده است. - . محاسن: ۱۸۵ -

**[ترجمه]

«۶۰»

سن، المحاسن ابْنُ یَزِیدَ عَنِ الْمُبَارَکِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ حَمِیدَةَ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله التَّارِکُونَ وَلَایَةَ عَلِیٍّ علیه السلام الْمُنْکِرُونَ لِفَضْلِهِ الْمُظَاهِرُونَ أَعْدَاءَهُ خَارِجُونَ عَنِ الْإِسْلَامِ مَنْ مَاتَ مِنْهُمْ عَلَی ذَلِکَ (۴).

**[ترجمه]محاسن: جابر از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله فرموده است: کسانی که ترک ولایت علی را کنند و منکر فضل او باشند و کسانی که دشمنان او را کمک کنند، هر کدام که بر همین عقیده از دنیا روند، از اسلام خارجند. - . محاسن: ۱۸۶ -

**[ترجمه]

«۶۱»

قب، المناقب لابن شهرآشوب سُئِلَ الْبَاقِرُ علیه السلام عَنْ هَذِهِ الْآیَهِ (۵) قَالَ یَقِفُونَ فَیُسْأَلُونَ ما لَکُمْ لا

ص: ۲۳۸

۱- مجمع البیان ۹: ۱۰۶.

۲- المحاسن: ۱۸۵.

۳- المحاسن: ۱۸۵.

۴- المحاسن: ۱۸۶.

۵- لم یذکر الآیه بلفظها بل ذکر معناها و المراد منها قوله تعالی: وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ ما لَکُمْ لا تَناصَرُونَ.

تَناصَرُونَ فِی الْآخِرَهِ کَمَا تَعَاوَنْتُمْ فِی الدُّنْیَا عَلَی عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ یَقُولُ اللَّهُ بَلْ هُمُ الْیَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلی بَعْضٍ یَتَلاوَمُونَ (۱) إِلَی قَوْلِهِ کَالْمُجْرِمِینَ (۲).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: از حضرت باقر علیه السّلام راجع به این آیه - . در متن حدیث خود آیه نقل نشده، بلکه نقل به معنی شده است و منظور این آیه است: «وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ ما لَکُمْ لا

ص: ۲۳۸

تَناصَرُونَ» {و بازداشتشان نمایید که آنها مسؤولند شما را چه شده است که همدیگر را یاری نمی کنید} صافات / ۲۴ - ۲۵ -

سؤال کردند، فرمود: آنها را نگه می‌دارند و سؤال می کنند که چطور شد حالا در آخرت، در راه مخالفت با علی با یکدیگر همداستان و همکار نمی‌شوید، چنان چه در دنیا این کار را می کردید؟ خداوند می‌فرماید: «بَلْ هُمُ الْیَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ * وَ أَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلی بَعْضٍ یَتَساءَلُونَ» تا «مجرمین» - . صافات / ۲۶ - ۳۴ - {[نه] بلکه امروز آنان از در تسلیم درآمدگانند و بعضی روی به بعضی دیگر می آورند [و] از یکدیگر می پرسند}. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴ -

**[ترجمه]

«۶۲»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ عُمَرَ الطَّیَالِسِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ وَ لا تَسُبُّوا الَّذِینَ یَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَیَسُبُّوا اللَّهَ عَدْواً بِغَیْرِ عِلْمٍ قَالَ فَقَالَ یَا عُمَرُ رَأَیْتَ أَحَداً یَسُبُّ اللَّهَ قَالَ فَقُلْتُ جَعَلَنِیَ اللَّهُ فِدَاکَ فَکَیْفَ قَالَ مَنْ سَبَّ وَلِیَّ اللَّهِ فَقَدْ سَبَّ اللَّهَ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: عمر طیالسی از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که سؤال کردم از این آیه: «وَ لا تَسُبُّوا الَّذِینَ یَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَیَسُبُّوا اللَّهَ عَدْواً بِغَیْرِ عِلْمٍ» - . انعام / ۱۰۸ - {و آنهایی را که جز خدا می خوانند دشنام مدهید که آنان از روی دشمنی [و] به نادانی خدا را دشنام خواهند داد.} فرمود: آیا دیده ای کسی خدا را فحش دهد؟ عرض کردم: خدا مرا فدایت نماید! پس چگونه است؟ فرمود: هر کس ولی خدا را فحش دهد، خدا را ناسزا گفته است. - . تفسیر عیاشی ۱ : ۳۷۳ -

**[ترجمه]

باب ۱۱ عقاب من قتل نبیا أو إماما و أنه لا یقتلهم إلا ولد زنا

الأخبار

«۱»

ل، الخصال ابْنُ الْوَلِیدِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ الْأَصْبَهَانِیِّ عَنِ الْمِنْقَرِیِّ قَالَ سَمِعْتُ غَیْرَ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِنَا یَرْوِی عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

أَنَّهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله علیه و آله لَنْ يَعْمَلَ ابْنُ آدَمَ عَمَلًا أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنْ رَجُلٍ قَتَلَ نَبِيّاً أَوْ إِمَاماً أَوْ هَدَمَ الْكَعْبَةَ الَّتِي جَعَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قِبْلَةً لِعِبَادِهِ أَوْ أَفْرَغَ مَاءَهُ فِي امْرَأَةٍ حَرَاماً (۴).

**[ترجمه]خصال: منقری گفت: از تعداد زیادی از اصحاب شنیدم که از حضرت صادق علیه السّلام روایت می کنند که فرمود: پیامبر اکرم فرمود: فرزند آدم عملی بزرگ‌تر انجام نمی‌دهد از کشتن پیامبری یا امامی یا ویران کردن کعبه که خدا آن را قبله برای مردم قرار داده یا این که مردی به طور حرام آب خود را در زنی بریزد. - . خصال ۱ : ۵۹ -

**[ترجمه]

«۲»

ل، الخصال ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي قَوْلِ فِرْعَوْنَ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسى (۵)

ص: ۲۳۹

۱- فی المصحف الشریف: يَتَساءَلُونَ * لعله نقل بالمعنی أو تصحیف من الرواة.

۲- مناقب آل أبی طالب ۲: ۴ و الآیات فی الصافّات: ۲۴- ۳۴.

۳- تفسیر العیّاشیّ ج ۱ ص ۳۷۳.

۴- الخصال ۱: ۵۹.

۵- غافر: ۲۶.

مَنْ كَانَ يَمْنَعُهُ (۱) قَالَ مَنَعَتْهُ رِشْدَتُهُ وَ لَا يَقْتُلُ الْأَنْبِيَاءَ وَ أَوْلَادَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَّا أَوْلَادُ الزِّنَا (۲).

مل، كامل الزيارات محمد بن جعفر عن محمد بن الحسين عن ابن أسباط مثله (۳)

- مل، كامل الزيارات أبی و جماعه مشايخی عن سعد عن ابن أبی الخطاب مثله (۴).

**[ترجمه]خصال: اسماعيل بن منصور از شخصى، از حضرت صادق عليه السّلام در مورد گفته فرعون «ذَرُونِی أَقْتُلْ مُوسی» - . غافر / ۲۶ -

ص: ۲۳۹

{مرا بگذاريد موسى را بكشم} سؤال شد: چه كسى او را مانع از كشتن موسى مى‌شد؟ فرمود: چون زنا زاده نبود، زيرا انبياء و اولاد انبياء را نمى كشند مگر زنازادگان. - . شايد صحيح علل الشرائع: ۳۱ باشد. -

كامل الزياره: از ابن اسباط همين روايت را نقل كرده است. - . كامل الزياره: ۷۸ -

كامل الزياره: از ابن ابوالخطاب همين روايت را نقل كرده است. - . كامل الزياره: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ص، قصص الأنبياء عليهم السلام بِالْإِسْنَادِ إِلَى الصَّدُوقِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَا يَقْتُلُ النَّبِيِّينَ وَ لَا أَوْلَادَهُمْ إِلَّا أَوْلَادُ الزِّنَا (۵).

**[ترجمه]قصص الأنبياء: جابر از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: پيامبران و اولادشان را نمى‌كشند مگر زنازادگان. - . قصص الانبياء، نسخه خطى -

**[ترجمه]

«۴»

ص، قصص الأنبياء عليهم السلام بِالْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ عَاقِرَ نَاقَهِ صَالِحٍ كَانَ أَزْرَقَ ابْنَ بَغِيٍّ وَ إِنَّ قَاتِلَ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ابْنُ بَغِيٍّ وَ كَانَتْ مُرَادٌ تَقُولُ مَا نَعْرِفُ لَهُ فِينَا أَباً وَ لَا نَسَباً وَ إِنَّ قَاتِلَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ابْنُ بَغِيٍّ وَ إِنَّهُ لَمْ يَقْتُلِ الْأَنْبِيَاءَ وَ لَا أَوْلَادَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَّا أَوْلَادُ الْبَغَايَا (۶).

**[ترجمه]قصص الأنبياء: جابر از حضرت باقر عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: پى كننده شتر صالح چشم آبى و زنازاده بود.

قاتل حضرت علی علیه السّلام نیز زنازاده بود. قبیله مراد که ابن ملجم از آن قبیله بود، می‌گفتند که ما برای او پدر و نسبی نمی شناسیم. قاتل حضرت حسین علیه السّلام نیز زنازاده بود. انبیاء و فرزندان آنها را نمی کشند مگر زنازادگان. - . قصص الانبیاء، نسخه خطی -

**[ترجمه]

«۵»

مل، کامل الزیارات أَبِی وَ ابْنُ الْوَلِیدِ عَنْ سَعْدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَا یَقْتُلُ النَّبِیِّینَ وَ أَوْلَادَ النَّبِیِّینَ إِلَّا أَوْلَادُ (۷) زِنًا (۸).

**[ترجمه]کامل الزیاره: جابر از امام باقر علیه السّلام نقل می‌کند که فرمود: انبیا و اولادشان را نمی‌کشند مگر زنازادگان. - . کامل الزیاره: ۷۸ - ۷۹ -

**[ترجمه]

«۶»

مل، کامل الزیارات أَبِی عَنْ سَعْدٍ وَ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ الْبَرْقِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ عَبْدِ الْعَظِیمِ الْحَسَنِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ الْعَمْرِیِّ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ شَدَّادٍ الْجُعْفِیِّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ لَا یَقْتُلُ الْأَنْبِیَاءَ وَ وُلْدَ الْأَنْبِیَاءِ إِلَّا

۱- فی المصدر فقیل له: من کان یمنعه؟.

۲- لعل الصحیح: العلل: ۳۱.

۳- کامل الزیاره: ۷۸.

۴- کامل الزیاره: ۷۸.

۵- قصص الأنبیاء: مخطوط.

۶- قصص الأنبیاء: مخطوط.

۷- فی نسخه: اولاد الزنا.

۸- کامل الزیاره: ۷۸ و ۷۹.

وَلَدُ زِنًا (۱).

**[ترجمه]کامل الزیاره: جابر از امام باقر علیه السّلام نقل می کند که پیامبر فرمود: انبیا و فرزندانشان را نمی کشند مگر

ص: ۲۴۰

زنازاده. - . کامل الزیاره: ۷۹ -

**[ترجمه]

«۷»

مل، کامل الزیارات مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ خَالِهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ مُثَنًّی عَنْ سَدِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ جَعَلَ قَتْلَ أَوْلَادِ النَّبِیِّینَ فِی الْأُمَمِ (۲) الْمَاضِیَهِ عَلَی یَدَیْ أَوْلَادِ الزِّنَا (۳).

**[ترجمه]کامل الزیاره: سدیر گفت:از امام باقر علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: خدای متعال کشتن فرزندان پیامبران را در امت های گذشته به دست زنازادگان قرار داد. - . کامل الزیاره: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۸»

عد، العقائد اعْتِقَادُنَا فِی قَتَلَهِ الْأَنْبِیَاءِ وَ قَتَلَهِ الْأَئِمَّهِ علیهم السلام (۴) أَنَّهُمْ کُفَّارٌ مُشْرِکُونَ مُخَلَّدُونَ فِی أَسْفَلِ دَرْکٍ مِنَ النَّارِ وَ مَنِ اعْتَقَدَ فِیهِمْ غَیْرَ مَا ذَکَرْنَاهُ فَلَیْسَ عِنْدَنَا مِنْ دِینِ اللَّهِ عَلَی شَیْ ءٍ.

**[ترجمه]اعتقادات صدوق: اعتقاد ما در مورد کشندگان انبیاء و ائمه علیهم السّلام، این است که آنها کافر و مشرک هستند و مخلد در بدترین جای جهنم هستند. هر کس در مورد آنها غیر آنچه ذکر شد معتقد باشد، در نزد ما بهره ای از دین خدا نبرده است .

**[ترجمه]

باب ۱۲ ثواب من استشهد مع آل محمد علیهم السلام

الأخبار

«۱»

سن، المحاسن إِسْمَاعِیلُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ سَعِیدِ (۵) بْنِ خَیْثَمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ زَیْدِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ:

مَنِ اسْتُشْهِدَ مَعَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَهُ سَبْعُ رَقَوَاتٍ قِيلَ وَ مَا سَبْعُ رَقَوَاتٍ قَالَ سَبْعُ دَرَجَاتٍ وَ يُشَفَّعُ فِی سَبْعِینَ مِنْ أَهْلِ بَیْتِهِ (۶).

ص: ۲۴۱

۱- کامل الزیاره: ۷۹ فیه: و أولاد الأنبیاء.

۲- فی نسخه: (من الأمم الماضیه) و هو الموجود فی المصدر.

۳- کامل الزیاره: ۷۸.

۴- اعتقادات الصدوق: ۱۱۴.

۵- فی المصدر: سعد بن خیثم و لعلّ الصحیح: خثیم بتقدیم المثلثه.

۶- المحاسن: ۶۲.

**[ترجمه]محاسن: محمّد بن قاسم از زيد بن على نقل كرد كه گفت: هر كه با ما اهل بيت شهادت يابد، داراى هفت رقوه است. گفتند: رقوه چيست؟ گفت: هفت درجه، و درباره هفتاد نفر از خانواده خود شفاعت مى كند. - . محاسن: ۶۲ -

ص: ۲۴۱

**[ترجمه]

باب ۱۳ حق الإمام على الرعيه و حق الرعيه على الإمام

الأخبار

«۱»

مع، معانى الأخبار الطَّالَقَانِيُّ عَنْ أَحْمَدَ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: صَعِدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله الْمِنْبَرَ فَقَالَ مَنْ تَرَكَ دَيْناً أَوْ ضَيَاعاً فَعَلَيَّ وَ إِلَيَّ وَ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ فَصَارَ بِذَلِكَ أَوْلَى بِهِمْ مِنْ آبَائِهِمْ وَ أُمَّهَاتِهِمْ وَ صَارَ أَوْلَى بِهِمْ مِنْهُمْ بِأَنْفُسِهِمْ وَ كَذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام بَعْدَهُ جَرَى ذَلِكَ لَهُ مِثْلُ مَا جَرَى لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله (۱).

**[ترجمه]معانى الاخبار: حسن بن فضال از پدرش، از حضرت رضا عليه السّلام نقل كرد كه پيامبر اكرم صلّى اللّه عليه و آله بر منبر رفت و فرمود: هر كس قرض يا خانواده بى سرپرست بگذارد، قرض او و كفالت خانواده اش بر من و به سوى من است. و هر كسى ثروتى بگذارد متعلق به ورثه اش است، به همين جهت نسبت به آنها مقدم از پدر و مادرشان گرديده و از خود آنها نيز به نفس خويش مقدم است. همچنين اميرالمؤمنين عليه السّلام پس از پيامبر براى او نيز مثل آنچه كه براى پيامبر بود، هست. - . معانى الاخبار ... -

**[ترجمه]

توضيح

قال فى النهايه من ترك ضياعا فإلى الضياع العيال و أصله مصدر ضاع يضيع ضياعا فسمى العيال بالمصدر كما تقول من مات و ترك فقرا أى فقراء و إن كسرت الضاد كان جمع ضائع كجياع و جائع انتهى.

و أقول ربما يتوهم التنافى بين أمثال هذا الخبر و بين

ما ورد من الأخبار من طرق الخاصه و العامه من أن النبى صلى الله عليه و آله ترك الصلاه على من توفى و عليه دين و قال صلوا على صاحبكم.

و فى طريقنا حتى ضمنه بعض أصحابه و قد يجاب بأن هذا كان قبل ذلك عند التضيق و عدم حصول الغنائم و ذلك كان بعد

التوسع فی بیت المال و تیسر الفتوحات و الغنائم.

و یؤیـده مـا روی من طریق المخـالفین أنه کان یؤتی بالمتوفی و علیه دین فیقول صـلی الله علیه و آله هل ترک لـدینه قضاء فإن قیل ترک صـلی فلما فتح الله تعالی الفتوح قال صـلی الله علیه و آله أنا أولی بالمؤمنین من أنفسـهم من توفی و ترک دینا فعلی و من ترک مالا فلورثته.

۱- معانی الأخبار:.

و أقول: يحتمل أن يكون ترك الصلاه نادرا للتأديب لئلا يستخف بالدين و إن كان يقضى آخرا دينه أو لا يقضى لهذه المصلحه أو يكون ترك الصلاه لمن استدان فی معصیه أو إسراف فإنه لا یجب أداء دینه حینئذ علی الإمام کما یدل علیه خبر ابن سیابه الآتی أو لمن کان یتهاون فی أدائه و لم یکن عازما علیه.

**[ترجمه]در نهايه گفته است: «من ترك ضياعا فإلي» ضياع يعنى خانواده و اصل آن مصدر «ضاع يضيع ضياعا» است، پس مصدر به خانواده معنا شده، چنان چه می گویی «من مات و ترک فقرا» یعنی فقیرانی. و اگر «ضِیاعا» به کسر باشد، جمع «ضائع» است مثل «جیاع» و «جائع».

مؤلف: گاهی ممکن است چنین به نظر رسد که منافات است بین امثال این خبر و بین اخباری که از شیعه و سنی نقل شده که پیامبر اکرم نماز نخواند بر کسی که از دنیا رفته بود و از خود قرض به جای گذاشته بود و به مسلمانان فرمود که شما نماز بخوانید بر او، و از طریق شیعه روایت شده که نماز نخواند تا یکی از اصحاب قرض او را به گردن گرفت. از این تنافی چنین جواب داده می شود که این نماز نخواندن مربوط به زمانی بوده که وضع بیت المال خوب نبوده و هنوز غنایمی به دست نیامده بود و آنچه بعد می‌فرماید که قرض مسلمان به عهده من است، بعد از فتوحات و به دست آوردن غنایم است. این جواب را تأیید می کند آنچه که از طرف اهل سنت روایت شده که شخص فوت شده ای را می آوردند که مقروض بود. پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله می‌فرمود: آیا برای پرداخت قرض خود چیزی گذاشته؟ اگر می گفتند آری، نماز می‌خواند. وقتی خداوند پیروزی هایی عنایت کرد، فرمود: من مقدم بر مؤمنین از خودشان هستم. هر کس بمیرد و قرضی داشته باشد، قرض او به عهده من است و هر که مالی به جا گذارد، تعلق به ورثه اش دارد.

ص: ۲۴۲

مؤلف: ممکن است نماز نخواندن برای تأدیب بوده که مسلمانان در مورد قرض، سهل انگاری نکنند، چه دیگری دین او را به خاطر این مصلحت پرداخت کند یا نکند. یا نماز نخواندن مربوط به کسی بوده که قرض را در راه معصیت به کار برده یا اسراف در مخارج کرده، چون در این صورت پرداخت قرض او بر امام واجب نیست، چنان چه خبر ابن سیابه که بعد ذکر می شود شاهد آن است، یا مربوط به کسی است که سهل انگاری در پرداخت کرده و تصمیم به پرداخت آن را نداشته.

**[ترجمه]

«۲»

فس، تفسير القمی النَّبِيُّ أَوْلی بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ (۱) قَالَ نَزَلَتْ وَ هُوَ أَبٌ لَهُمْ وَ (۲) مَعْنَى أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ فَجَعَلَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَوْلَادَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ جَعَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَباً لَهُمْ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَصُونَ نَفْسَهُ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ وَ لَيْسَ لَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَلَايَةٌ فَجَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى نَبِيَّهُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ (۳) وَ هُوَ قَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِغَدِيرِ خُمٍّ أَيُّهَا النَّاسُ أَ لَسْتُ أَوْلَى بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ قَالُوا بَلَى ثُمَّ أَوْجَبَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام مَا أَوْجَبَهُ لِنَفْسِهِ عَلَيْهِمْ مِنَ الْوَلَايَةِ فَقَالَ أَلَا مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله أَبَ الْمُؤْمِنِينَ (۴) أَلْزَمَهُ

مَئُونَتَهُمْ وَ تَرْبِیَهَ أَیْتَامِهِمْ فَعِنْدَ ذَلِکَ صَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَقَالَ مَنْ تَرَکَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ وَ مَنْ تَرَکَ دَیْناً أَوْ ضَیَاعاً فَعَلَیَّ وَ إِلَیَّ فَأَلْزَمَ اللَّهُ نَبِیَّهُ لِلْمُؤْمِنِینَ مَا یُلْزِمُ الْوَالِدَ لِلْوَلَدِ وَ أَلْزَمَ الْمُؤْمِنِینَ مِنَ الطَّاعَهِ لَهُ مَا یُلْزِمُ الْوَلَدَ لِلْوَالِدِ فَکَذَلِکَ أَلْزَمَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَا أَلْزَمَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مِنْ ذَلِکَ وَ بَعْدَهُ الْأَئِمَّهَ وَاحِداً وَاحِداً (۵) وَ الدَّلِیلُ عَلَی أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام هُمَا الْوَالِدَانِ قَوْلُهُ

۱- الأحزاب: ۶.

۲- فی نسخه: و هو معنی.

۳- فی نسخه: فجعل اللّه تبارک لنبیه الولایه علی المؤمنین و هو الموجود فی المصدر.

۴- فی المصدر: أبا للمؤمنین.

۵- فی المصدر: واحد بعد واحد.

وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً (۱) فَالْوَالِدَانِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ قَالَ الصَّادِقُ عليه السلام وَ كَانَ إِسْلَامُ عَامَّهِ الْيَهُودِ بِهَذَا السَّبَبِ لِأَنَّهُمْ آمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عِيَالاتِهِمْ (۲).

**[ترجمه]تفسير على بن ابراهيم قمى: درباره «النَّبِيُّ أَوْلى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْواجُهُ أُمَّهاتُهُمْ» - . احزاب / ۶ -

{پيامبر به مؤمنان از خودشان سزاوارتر [و نزديک تر] است و همسرانش مادران ايشانند} گفته است: نازل شد در حالى كه پيامبر پدر آنها است و با همين معنى زنان پيامبر، مادران آنها مى‌شوند. خداوند مؤمنين را فرزندان پيامبر و پيامبر را پدر آنها قرار داده، براى كسى كه نمى‌تواند خود را حفظ كند، نه مالى دارد و نه قدرت اداره خود را دارد. پس خداوند پيامبرش را مقدم قرار داده بر مؤمنان از خودشان و اين معنى همان است كه پيامبر اكرم در غدير خم مى‌فرمايد: مردم! من از خودتان بر خودتان مقدم نيستم؟! گفتند چرا. بعد هر چه براى خود لازم و واجب نموده بود، براى اميرالمؤمنين عليه السّلام اثبات كرد كه همان ولايت است. و فرمود: «الا من كنت مولاه فعلى مولاه»، (آگاه باشيد هر كه من مولاى اويم، پس على مولاى اوست.) چون خداوند پيامبر را پدر مؤمنين قرار داده، خرج آنها و تربيت يتيم‌هايشان را نيز به عهده او قرار داده است. در اين موقع پيامبر اكرم بر فراز منبر رفت و فرمود: هر كس مالى به جا بگذارد متعلق به ورثه اوست و هر كسى قرضى يا اهل و عيال بى سرپرست بگذارد، به عهده من است و به من برگشت مى‌كند. خداوند براى پيامبرش آنچه را كه پدر براى فرزندش تعهد مى... نمايد، لازم شمرده و همان اطاعت را كه فرزند از پدر بايد بنمايد، لازم نموده كه مؤمنان از پيامبر بنمايند. همين طور هر چه براى پيامبر لازم شد، براى اميرالمؤمنين عليه السّلام نيز لازم است و پس از آن جناب براى ساير ائمه يكى پس از ديگرى. دليل بر اين كه پيامبر اكرم و اميرالمؤمنين عليهما السّلام دو پدر هستند، اين آيه است:

ص: ۲۴۳

«وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً» - . نساء / ۳۶ - {و خدا را بپرستيد و چيزى را با او شريک مگردانيد و به پدر و مادر احسان كنيد.} «پدران» در آيه، پيامبر اكرم و اميرالمؤمنين عليهما السّلام هستند. حضرت صادق عليه السّلام فرمود: اسلام آوردن تمام يهوديان به همين علت بود كه از جانب خود و خانواده خويش خاطر جمع شدند. - . تفسير على بن ابراهيم قمى: ۵۱۶ -

**[ترجمه]

«۳»

جا، المجالس للمفيد عَنِ الصَّادِقِ عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله فِي خُطْبَهٍ مِنًى أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِأَهْلِهِ وَ لِوَرَثَتِهِ وَ مَنْ تَرَكَ كَلًّا أَوْ ضَيَاعاً فَعَلَيَّ وَ إِلَيَّ.

**[ترجمه]مجالس مفيد: از حضرت صادق عليه السّلام نقل شده كه پيامبر اكرم صلّى اللّه عليه و آله در خطبه منى فرمود: مردم! هر كس مالى را گذاشت متعلق به ورثه اوست و هر كسى زن و فرزند بى سرپرستى را به جا گذاشت، كفيل آنها منم و اداره آنها با من است.

**[ترجمه]

بیان

الکل العیال و الثقال و من لا ولد له و لا والد.

أقول: تمامه بإسناده فی باب البدع من کتاب العلم.

**[ترجمه]«الکلّ» یعنی عیال و بار سنگین آن و کسی که فرزند و پدری ندارد.

مؤلف: این حدیث به صورت کامل در «باب البدع» از «کتاب العلم» است.

**[ترجمه]

«۴»

کا، الکافی الْحُسَیْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام مَا حَقُّ الْإِمَامِ عَلَی النَّاسِ قَالَ حَقُّهُ عَلَیْهِمْ أَنْ یَسْمَعُوا لَهُ وَ یُطِیعُوا قُلْتُ فَمَا حَقُّهُمْ عَلَیْهِ قَالَ یُقَسِّمُ بَیْنَهُمْ بِالسَّوِیَّهِ وَ یَعْدِلُ فِی الرَّعِیَّهِ فَإِذَا کَانَ ذَلِکَ فِی النَّاسِ فَلَا یُبَالِی مَنْ أَخَذَ هَاهُنَا وَ هَاهُنَا (۳).

مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنِ ابْنِ بَزِیعٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ یُونُسَ عَنْ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ هَکَذَا وَ هَکَذَا وَ هَکَذَا یَعْنِی مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ یَمِینِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ (۴).

**[ترجمه]اصول کافی: ابو حمزه گفت: از حضرت باقر علیه السّلام پرسیدم: حق امام بر مردم چیست؟ فرمود: حقش این است که حرفش را بشنوند و اطاعت کنند. گفتم: چه حقی مردم بر او دارند؟ فرمود: تقسیم بین آنها به تساوی بکند و در بین مردم عدالت بورزد. وقتی در بین مردم چنین عمل کرد، دیگر باکی ندارد که گروهی به این طرف و آن طرف روند. -. اصول کافی ۱ : ۴۰۵ -

در روایت دیگری از ابو حمزه، از امام باقر علیه السّلام همین معنی نقل می شود و امام در آخر می‌فرماید: «هکذا و هکذا و هکذا» یعنی از جلو یا پشت یا راست و یا چپ مردم متفرق شوند. -. اصول کافی ۱ : ۴۰۵ -

**[ترجمه]

بیان

أن یسمعوا له کأن المراد بالسماع القبول و الطاعه فالفقره الثانیه مفسره لها أو المراد به الإنصات إلیه و عدم الالتفات إلی غیره عند سماع کلامه أو المراد بالأولی الإقرار و بالثانیه العمل فإذا کان ذلک فی الناس أی إن الإمام إذا عدل فی الرعیه و أجری

حکم الله فیهم و قسم بالسویه فلا یبالی بسخط الناس و خروجهم من

ص: ۲۴۴

۱- النساء: ۳۶.

۲- تفسیر القمّیّ: ۵۱۶.

۳- أصول الکافی ۱: ۴۰۵.

۴- أصول الکافی ۱: ۴۰۵ و ذکر «هکذا» فیه أربع مرّات و هو الصحیح باعتبار الجهات الأربعه.

الدین و ذهاب کل منهم إلی ناحیه بسبب ذلک کما تفرق الناس

عن أمیر المؤمنین صلوات الله علیه بسبب ذلک حیث سوی بین الرؤساء و الضعفاء فی العطاء.

و هذه کانت سنه رسول الله صلی الله علیه و آله و قد غیرها خلفاء الجور بعده تألیفا لقلوب الرؤساء و الأشراف فلما أراد أمیر المؤمنین علیه السلام تجدید سنه رسول الله صلی الله علیه و آله صار الأمر إلی ما صار.

و أما

ما نقل عن النبی صلی الله علیه و آله فی غنائم حنین و الهوازن من تفضیل جماعه من أهل مکه و أشراف العرب.

فکأنه کان مأمورا بذلک فی خصوص تلک الواقعه لمصلحه عظیمه فی الدین أو کان ذلک من نصیبه صلی الله علیه و آله و سهم أهل بیته علیهم السلام من الخمس.

**[ترجمه]منظور از گوش دادن، قبول و اطاعت است. جمله دوم که اطاعت کند، تفسیر آن است یا مراد از گوش دادن خاموش بودن و توجه به جای دیگر نکردن به هنگام شنیدن کلام او است و شاید مراد از گوش دادن، اقرار است و منظور از اطاعت کردن، عمل است. اما در مورد تفرق مردم به چپ و راست وقتی امام عدالت ورزید و حکم خدا را در بین مردم پیاده کرد و به تساوی قسمت کرد، باکی ندارد از خشم و خروجشان از

ص: ۲۴۴

دین و رفتن هر کدامشان به طرفی به سبب آن. چنان چه اطراف امیرالمؤمنین علیه السّلام را به واسطه همین عدالت رها کردند، چون بین اشراف و رؤسا و ضعیفان برابری می‌کرد. همین بود روش پیامبر اکرم، اما خلفای جور بعد از او، به جهت دلجویی از رؤساء و اشراف آن را تغییر دادند. وقتی امیرالمؤمنین خواست تجدید سنت پیامبر را بکند، آن پیشامدها شد. اما آنچه که از پیامبر اکرم در غنایم جنگ حنین و هوازن نقل شده که گروهی از اهل مکه و اشراف عرب را برتری داد، گویا در این مورد به خصوص مأموریت داشته برای یک مصلحت بزرگ دینی یا این امتیاز از سهم خمس خود و اهل بیتش بوده است.

**[ترجمه]

«۵»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ هَارُونَ عَنِ ابْنِ صَدَقَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَا تَخْتَانُوا وُلَاتَکُمْ وَ لَا تَغُشُّوا هُدَاتَکُمْ وَ لَا تُجَهِّلُوا أَئِمَّتَکُمْ وَ لَا تَصَدَّعُوا عَنْ حَبْلِکُمْ فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِیحُکُمْ وَ عَلَی هَذَا فَلْیَکُنْ تَأْسِیسُ أُمُورِکُمْ وَ الْزَمُوا هَذِهِ الطَّرِیقَهَ فَإِنَّکُمْ لَوْ عَایَنْتُمْ مَا عَایَنَ مَنْ قَدْ مَاتَ مِنْکُمْ مِمَّنْ خَالَفَ مَا قَدْ تُدْعَوْنَ إِلَیْهِ لَبَدَرْتُمْ وَ خَرَجْتُمْ وَ لَسَمِعْتُمْ وَ لَکِنْ مَحْجُوبٌ عَنْکُمْ مَا قَدْ عَایَنُوا وَ قَرِیباً مَّا یُطْرَحُ الْحِجَابُ (۱).

**[ترجمه]اصول كافى: ابن صدقه از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه اميرالمؤمنين عليه السّلام فرمود: مبادا به رهبران خود خيانت بكنيد و مبادا با راهنمايان خود دو رنگى بنماييد. مبادا در شناسايى ائمه خود، راه جهل و نادانى را از پيش بگيريد (يا به آنها نسبت جهل و نادانى دهيد). مبادا از دستاويز خود دست فرا داريد و متفرق شويد كه موجب ضعف شما مى شود و عظمتتان از بين مى‌رود .

بايد بر همين اساس كار خود را بنا نهيد و اين راه را از پيش بگيريد، زيرا اگر شما مشاهده مى‌كرديد آنچه را كه فوت شدگان كرده اند از اشخاصى كه مخالفت با ائمه و پيشوايان دينى خود كردند در همين مطالبى كه اينك شما به آن دعوت مى‌شويد، با عجله مى آمديد و براى جنگ آماده مى‌شديد و حرف امام خود را مى شنيديد، اما شما اكنون نمى توانيد مشاهدات آنها را ببينيد به زودى حجاب براى شما نيز برداشته مى شود. - . اصول كافى ۱ : ۴۰۵ -

**[ترجمه]

بيان

الاختيان الخيانه و أما النسبه إلى الخيانه كما توهم فلم يرد فى اللغه و المراد بالولاه الأئمه عليهم السلام أو الأعم منهم و من المنصوبين من قبلهم خصوصا بل عموما أيضا و كذا الهداه هم الأئمه عليهم السلام أو الأعم منهم و من العلماء الهادين إلى الحق.

لاـ تجهلوا على بناء التفعيل أى لا تنسبوهم إلى الجهل أو على بناء المجرد أى اعرفوهم بصفاتهم و علاماتهم و دلائلهم و ميزوا بين ولاه الحق و ولاه الجور و لا تجهروا حقوقهم و رعايتهم و طاعتهم.

و التصدع التفرق و الحبل كنايه عما يتوصل به إلى النجاه و المراد هنا

۱- أصول الكافى ۱: ۴۰۵.

الكتاب و أهل البيت عليهم السلام كما مر أنهم حبل الله المتين

و قال عليه السلام كتاب الله حبل ممدود من السماء إلى الأرض.

و الفشل الضعف و الجبن و الفعل كعلم و الريح الغلبه و القوه و الرحمه و النصره و الدوله و هو إشاره إلى قوله تعالى وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لا تَنازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ (۱) قوله عليه السلام و على هذا أى ليكن أساس دينكم و أعمالكم على التمسک بحبلهم عليهم السلام.

قوله عليه السلام ما قد تدعون إليه أى من الجهاد مع معاويه و أضرابه أو الاقتداء بأئمه الحق و متابعتهم لبدرتم أى إلى طاعه أئمتكم و خرجتم إلى الجهاد و لسمعتم قولهم و أطعتم أمرهم.

**[ترجمه]«الاختيان» يعنى خيانت، اما نسبت به خيانت چنان چه توهم شده در لغت نيامده است. و مراد از «ولاه» ائمه عليهم السّلام يا اعم از ايشان و كسانى كه از جانب ايشان خصوصا بلكه عموما منصوب شده‌اند، مى‌باشد. و منظور از «هداه» ائمه عليهم السّلام يا اعم از ايشان و علماى هدايت كننده به حق هستند. «لا تجهلوا» از باب تفعيل، يعنى نسبت جهل به ايشان ندهيد يا از باب ثلاثى مجرد باشد، يعنى آنها را با صفات و علائم و دلايلشان بشناسيد و بين ولاه حق و ولاه جور تميز قائل شويد و نسبت به حقوق و اطاعت و مراعات ايشان، جهل نورزيد. «التصدع» يعنى متفرق شدن و «الحبل» كنايه از آن چيزى است كه با آن به نجات مى‌رسند منظور در اينجا

ص: ۲۴۵

قرآن و اهل بيت است چنان چه گذشت كه ايشان حبل الله المتين هستند و امام فرموده است: كتاب خدا ريسمانى است كه از آسمان به زمين كشيده شده است. «الفشل» يعنى ضعف و ترس و فعل آن بر وزن علم است. «الريح» يعنى غلبه و قدرت و رحمت و نصرت و دولت و اين اشاره به اين آيه است: «وَ أَطِيعُواْ اللّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ» - . انفال / ۴۶ - {و از خدا و پيامبرش اطاعت كنيد و با هم نزاع مكنيد كه سست شويد و مهابت شما از بين برود.} «و على هذا» يعنى بايد اساس دين شما و اعمالتان بر تمسک به ريسمان اهل بيت عليهم السّلام باشد. «ما قد تدعون إليه» يعنى از جهاد با معاويه و امثال او يا اقتدا كردن به ائمه حق و پيروى از آنها. «لبدرتم» يعنى به اطاعت امامانتان و خارج شديد براى جهاد و شنيديد كلام ايشان را و از امر ايشان اطاعت كرديد.

**[ترجمه]

«۶»

كا، الكافى الْعِدَّةُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ نُعِيَتْ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله نَفْسُهُ وَ هُوَ صَحِيحٌ لَيْسَ بِهِ وَجَعٌ قَالَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ قَالَ فَنَادَى عليه السلام الصَّلَاةَ جَامِعَةً وَ أَمَرَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارَ بِالسِّلَاحِ فَاجْتَمَعَ النَّاسُ فَصَعِدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله الْمِنْبَرَ فَنَعَى إِلَيْهِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ قَالَ أُذَكِّرُ اللَّهَ

الْوَالِيَ مِنْ بَعْدِی عَلَی أُمَّتِی أَلَّا یَرْحَمُ عَلَی جَمَاعَهِ الْمُسْلِمِینَ فَأَجَلَّ کَبِیرَهُمْ وَ رَحِمَ ضَعِیفَهُمْ وَ وَقَّرَ عَالِمَهُمْ وَ لَمْ یُضِرَّ بِهِمْ فَیُذِلَّهُمْ وَ لَمْ یُفْقِرْهُمْ فَیُکْفِرَهُمْ وَ لَمْ یُغْلِقْ بَابَهُ دُونَهُمْ فَیَأْکُلَ قَوِیُّهُمْ ضَعِیفَهُمْ وَ لَمْ یَخْبِزْهُمْ (۲) فِی بُعُوثِهِمْ فَیَقْطَعَ نَسْلَ أُمَّتِی ثُمَّ قَالَ قَدْ بَلَّغْتُ وَ نَصَحْتُ فَاشْهَدُوا قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَذَا آخِرُ کَلَامٍ تَکَلَّمَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَی مِنْبَرِهِ (۳).

۱- الأنفال: ۴۶.

۲- فی نسخه: و لم یجنزهم.

۳- أصول الکافی ۱: ۴۰۶.

**[ترجمه]اصول کافی: حنان بن سدیر گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: خبر درگذشت پیامبر را به آن جناب دادند، در حالی که ناراحتی و دردی نداشت. فرمود: روح الامین این خبر را برایم آورده. در مسجد اجتماع کنید. و دستور داد که مهاجرین و انصار مسلح باشند. مردم اجتماع کردند. پیامبر اکرم بر منبر رفت و به مردم اطلاع داد که من از دنیا می‌روم. سپس فرمود: تذکر می‌دهم به فرمانروای پس از من بر امتم که خدا را در نظر بگیرد. مبادا ترحّم بر مسلمانان را فرو گذارد. بزرگ آنها را احترام کند و بر ناتوان آنها رحم کند؛ دانشمندان را بزرگ شمارد و به آنها ضرر نرساند و خوار نگرداند و فقیرشان نکند که موجب کفر آنها شود؛ و در خانه خود را به روی ایشان نبندد تا ناتوانان آنها به وسیله زورمندان نابود شوند. در مأموریت‌های مرزی و لشکرکشی آن قدر نگاهشان ندارد که پیش خانواده خود برنگردند و نسل امت من قطع شود. سپس فرمود: گواه باشید که من مأموریت خود را انجام دادم و نصیحت نمودم. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: این آخرین سخنی بود که پیامبر اکرم صلّی اللّٰه علیه و آله بر منبر فرمود. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۶ -

ص: ۲۴۶

**[ترجمه]

بیان

يقال نعاه لي و إلى أخبرني بموته و نفسه نائب الفاعل و ضمير به أخيرا لمصدر نعيت و الصلاه منصوب بالإغراء و جامعه حال أو الصلاه مبتدأ و جامعه خبره أي تجمع الناس لأدائها و هذا وضع لنداء الصلاه ثم استعمل لكل أمر يراد الاجتماع له و لعل الأمر بالسلاح لإراده بيان ما ثقل على الناس و يخاف منه الفتنه و إن لم يذكر في الروايه.

قوله ألا يرحم ألا بالفتح إما كلمه تحضيض أو مركب من أن الناصبه و لا النافيه و يقدر معه كلمه في أي أذكره في أن لا يرحم أي في عدم الرحم أو بالكسر كلمه استثناء أي أذكرهم في جميع الأحوال إلا حال الرحم كقولهم أسألك إلا فعلت كذا و يحتمل أن تكون إن شرطيه و الفعل مجزوما.

و رحم ضعيفهم يشتمل الصغير و الفقير و النساء و لم يضر بهم من الإضرار و ربما يقرأ من الضرب و هو بعيد و لم يفقرهم أي لم يدعهم فقراء بعدم دفع أموال الله إليهم أو بأخذ أموالهم.

فيكفرهم أي يصير سببا لكفرهم إذ كثيرا ما يصير الفقر سببا للكفر لقله الصبر عليه و هو أحد معاني

قول النبي صلى الله عليه و آله كاد الفقر أن يكون كفرا.

قوله صلى الله عليه و آله و لم يخبزهم في بعض النسخ بالخاء المعجمه ثم الباء الموحده ثم الزاء المعجمه و الخبز السوق الشديد و في بعضها بالجيم و النون من قولهم جنزه يجنزه إذا ستره و جمعه.

و في قرب الإسناد بالجيم ثم الميم ثم الراء المهمله هكذا و لم يجمرهم في ثغورهم (1) و هو أظهر نظرا إلى التعليل قال في

النهایه فی حدیث عمر لا- تجمروا الجیوش فتفتنوهم تجمیر الجیش جمعهم فی الثغور و حبسهم عن العود إلی أهلهم و البعوث الجیوش و هذا آخر کلام أی من جمله آخر خطبه له صلی الله علیه و آله.

**[ترجمه]«نعاه لی و إلی» یعنی مرا به مرگش خبر داد و «نفسه» نائب الفاعل است و ضمیر «به» آخری، به مصدر «نعیت» برمی‌گردد، و نصب «الصلوه» بنا بر اغراء و «جامعه» حال است یا «الصلوه» مبتداست و «جامعه» خبر آن، یعنی مردم برای ادای نماز جمع می‌شوند و این وضعی است برای خبر کردن مردم برای نماز. سپس برای جمع شدن برای هر کاری استعمال شده است و شاید دستور به مسلح شدن، برای بیان سنگینی این خبر بر مردم و خوف از فتنه است، اگرچه در روایت ذکر نشده است. «الاّ یرحم» «الاّ» با فتحه یا کلمه تحضیض است یا مرکب از «أن» ناصبه و «لا»ی نافیه است و با او کلمه «فی أیّ أذکره» در تقدیر گرفته می‌شود، یعنی در ترحم نکردن یا با کسره که حرف استثناء است، یعنی در تمام حالات به یاد ایشان می‌آورم مگر در حال ترحم، مثل عبارت «أسألك إلاّ فعلت کذا» و شاید «إن» شرطیه باشد و فعل هم مجزوم باشد «و رحم ضعیفهم» شامل کوچك و فقیر و زنان می‌شود «و لم یضربهم» از اضرار است و شاید از «ضرب» باشد که بعید است. «و لم یفقرهم» یعنی آنها را فقیر وامگذارد با نرساندن اموال خدا به ایشان یا به گرفتن اموالشان. «فیکفرهم» یعنی سبب کفر آنها می‌شود، زیرا زیاد است که فقر سبب کفر می‌گردد به خاطر کمی صبر بر آن و این یکی از معانی این کلام پیامبر است که فرمود: «کاد الفقر ان یکون کفرا». در بعضی از نسخه ها «و لم یخبزهم» آمده، «الخبز» یعنی رهبری شدید و در بعضی از نسخه ها «لم یجنزهم» آمده از «جنزه یجنزه»، یعنی زمانی که بپوشاند و جمعش کند. در قرب الاسناد «لم یجمرهم» آمده به این صورت: «ولم یجمرهم فی ثغورهم» - . قرب الاسناد: ۴۸ -

و این اظهر است به خاطر تعلیل. در النهایه گفته است: در حدیث عمر آمده که «لا تجمروا الجیوش فتفتنوهم»، «تجمیر الجیش» یعنی جمع نمودن آنها در مرزها و جلوگیری از بازگشتشان به خانواده‌هایشان و «البعوث» یعنی لشکرها. «و هذا آخر کلام» یعنی بخشی از آخرین خطبه او.

**[ترجمه]

«۷»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِیٍّ وَ غَیْرُهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ

ص: ۲۴۷

۱- قرب الإسناد: ۴۸.

حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ قَالَ: جَاءَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَسَلٌ وَ تِينٌ مِنْ هَمْدَانَ وَ حُلْوَانَ فَأَمَرَ الْعُرَفَاءَ أَنْ يَأْتُوا بِالْيَتَامَى فَأَمْكَنَهُمْ مِنْ رُءُوسِ الْأَزْقَاقِ يَلْعَقُونَهَا (۱) وَ هُوَ يَقْسِمُهَا لِلنَّاسِ قَدَحاً قَدَحاً فَقِيلَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا لَهُمْ يَلْعَقُونَهَا فَقَالَ إِنَّ الْإِمَامَ أَبُو الْيَتَامَى وَ إِنَّمَا أَلْعَقْتُهُمْ هَذَا بِرِعَايَةِ الْآبَاءِ (۲).

**[ترجمه]اصول کافی:

ص: ۲۴۷

حبیب بن ابی ثابت گفت: خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام از همدان و حلوان، عسل و انجیر آورده بودند. دستور داد آنهایی که می‌شناسند، یتیمان را بیاورند. به آنها اجازه داد از سر خیک های عسل، با زبان بخورند، ولی برای مردم قدح قدح تقسیم می‌کرد. یک نفر عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! چرا این بچه ها از سر خیک‌ها می‌خورند؟ فرمود: امام پدر یتیمان است من این را به واسطه مراعات پدرانشان به آنها خوراندم. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۶ -

**[ترجمه]

بیان

لعله ذکر التین استطرادا فإن اللعق کان لأزقاق العسل و یمکن أن یکون التین أیضا فی الأزقاق فاعتصر منها دبس ألعقهم إیاه أیضا و همدان بفتح الهاء و سکون المیم و الدال المهمله اسم قبیله بالیمن و بفتح الهاء و المیم و الذال المعجمه اسم البلد المعروف و لا یخفی أن المناسب هنا البلد لکنه شاع تسمیه البلد أیضا بالمهمله و حلوان من بلاد کردستان قریبه من بغداد. (۳) و فی القاموس العریف کأمیر من یعرف أصحابه و الجمع عرفاء و رئیس القوم سمی به لأنه عرف بذلک أو النقیب و هو دون الرئیس.

برعایه الآباءأی برعایه یشبه رعایه الآباء أو لرعایه آبائهم (۴) فإن احترام الأولاد یوجب احترامهم (۵).

**[ترجمه]شاید ذکر انجیر استطرادا است، زیرا لیسیدن برای خیک‌های عسل است و شاید انجیر نیز در خیک‌های عسل بوده که شیره آنها گرفته شده که آن را به آنها نیز خورانده. و همدان با فتحه هاء و سکون میم نام قبیله‌ای است در یمن و با فتحه هاء و میم و ذال، نام شهری معروف است و پوشیده نیست که مناسب در اینجا، شهر است، ولی نام شهر به همدان مشهور است. «حلوان» از شهرهای کردستان نزدیک بغداد است (سر پل ذهاب فعلی). در قاموس گفته است: «العریف» مانند امیر یعنی کسی که اصحابش را می‌شناساند. جمع آن «عرفاء» است و به رییس قوم، عریف می‌گویند، زیرا به آن شناخته شده یا نقیب است که و آن مقامی پایین‌تر از ریاست قوم است. «برعایه الآباء» یعنی مراعاتی که شبیه مراعات پدران است یا به خاطر مراعات پدرانشان، زیرا احترام فرزندان موجب احترام پدران است. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۶ -

**[ترجمه]

«۸»

كا، الكافى الْعِدَّهُ عَنِ الْبَرْقِيِّ وَ عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنِ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله قَالَ: أَنَا أَوْلَی بِکُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ وَ عَلِیٌّ أَوْلَی بِهِ مِنْ بَعْدِی فَقِیلَ لَهُ مَا مَعْنَی ذَلِکَ فَقَالَ قَوْلُ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله مَنْ تَرَکَ دَیْناً أَوْ ضَیَاعاً فَعَلَیَّ وَ مَنْ تَرَکَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ فَالرَّجُلُ لَیْسَتْ لَهُ وَلَایَهٌ عَلَی

۱- فی المصدر: یلعقونهم؟.

۲- أصول الكافی ۱: ۴۰۶.

۳- یقال لها الیوم: پل ذهاب.

۴- لان نضالهم و جهادهم صار سببا لفتح البلدان و استجلاب الأموال.

۵- أصول الكافی ۱: ۴۰۶.

نَفْسِهِ (۱) إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ وَ لَيْسَ لَهُ عَلَى عِيَالِهِ أَمْرٌ وَ لَا نَهْيٌ إِذَا لَمْ يُجْرِ عَلَيْهِمُ النَّفَقَةَ وَ النَّبِيُّ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ بَعْدَهُمَا أَلْزَمَهُمْ هَذَا فَمِنْ هُنَاكَ صَارُوا أَوْلَى بِهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ مَا كَانَ سَبَبُ إِسْلَامِ عَامَّةِ الْيَهُودِ إِلَّا مِنْ بَعْدِ هَذَا الْقَوْلِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ أَنَّهُمْ آمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عِيَالاتِهِمْ (۲).

**[ترجمه]اصول کافی: سفیان بن عیینه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: من بر مؤمنان بر خودشان مقدم هستم و علی پس از من بر آنها مقدم است. عرض کردند: معنی این جمله چیست؟ فرمود: معنی آن، این فرمایش پیامبر است که فرمود: هر کسی قرض یا عیالی بگذارد، خرج آنها با من است و هر کسی مالی را بگذارد، متعلق به ورثه اوست. پس شخص وقتی مالی نداشت، ولایت بر خویش ندارد و

ص: ۲۴۸

بر خانواده خود هم وقتی به آنها خرجی ندهد، امر و دستوری ندارد. پیامبر و امیرالمؤمنین و کسی که بعد از آن دو است، این کار بر آنها لازم است، به همین جهت از خودشان بر آنها مقدمند. سبب اسلام عموم یهودیان بعد از همین فرمایش پیامبر صلّی اللّه علیه و آله بود. چون آنها بر خود و خانواده شان مطمئن شدند. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۷ -

**[ترجمه]

بيان

فقال قول النبی صلى الله عليه و آله أی معناه قول النبی صلى الله عليه و آله أو سببه أو هو تفسير للشی ء بمثال له لو عرف لعرف معنى ذلك الشی ء و لعل المراد بعدم الولايه على النفس أنه ملوم مخذول عند نفسه أو لا يمكنه حمل نفسه على النوافل و الآداب و الإنفاق و أداء الديون و غيرها مما لا يتيسر بغير المال و قيل أی ليست له ولايه فی أداء ديونه إذ عجز عنه و عدم الولايه على العيال بالأمر و النهی لأنه لا يمكنه أن يأمرهم بالجلوس فی بيوتهم لأنه لا بد لهم من تحصيل النفقه أو أن يأمرهم بالتقتير فی النفقه و ينهاهم عن بذل المال لأنه ليس مال عندهم.

قوله ألزمهم لعل ضمير الجمع راجع إلى النبی صلى الله عليه و آله و الأئمه عليهم السلام و ضمير الفاعل المستتر إليه و يحتمل أن يكون أفعل التفضيل فيكون ضمير الجمع راجعا إلى الناس.

**[ترجمه]«قول النبیّ» یعنی معنای آن، کلام پیامبر صلّی الله علیه و آله است یا سبب آن است یا تفسیر برای چیزی است با مثال که اگر دانسته شود، معنای آن چیز دانسته می‌شود و شاید منظور از عدم ولایت بر نفس، این است که او سرزنش شده و یاری نشده نزد نفسش است یا وادار کردن نفسش بر مستحبات و آداب و انفاق و ادای دیون و غیر از آن از چیزهایی که به غیر مال میسر نیست، برایش ممکن نیست .

و گفته شده ولایت در ادای دیون را زمانی که از آن عاجز شود ندارد و ولایت نداشتن در امر و نهی خانواده‌اش ندارد، زیرا نمی‌تواند آنها را امر بر ماندن در خانه هایشان بکند، زیرا ناچار است که به ایشان نفقه بدهد یا این که به آنها در نفقه سخت

بگیرد و آنها را از بذل مال نهی کند، زیرا مالی نزد ایشان نیست. شاید ضمیر جمع در «ألزمهم» به پیامبر و ائمه برگردد و ضمیر مستتر در آن به او برمی‌گردد و شاید أفعل تفضیل باشد که ضمیر جمع به مردم برمی‌گردد.

**[ترجمه]

«۹»

کا، الکافی الْعِدَّهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحَکَمِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَیَابَهَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَیُّمَا مُؤْمِنٍ أَوْ مُسْلِمٍ مَاتَ وَ تَرَکَ دَیْناً لَمْ یَکُنْ فِی فَسَادٍ وَ لَا إِسْرَافٍ فَعَلَی الْإِمَامِ أَنْ یَقْضِیَهُ فَإِنْ لَمْ یَقْضِهِ فَعَلَیْهِ إِثْمُ ذَلِکَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی یَقُولُ إِنَّمَا الصَّدَقاتُ لِلْفُقَراءِ وَ الْمَساکِینِ الْآیَهَ فَهُوَ مِنَ الْغَارِمِینَ وَ لَهُ سَهْمٌ عِنْدَ الْإِمَامِ فَإِنْ حَبَسَهُ (۳) فَإِثْمُهُ عَلَیْهِ (۴).

ص: ۲۴۹

۱- فی المصدر: فالرجل لیست له علی نفسه ولایه.

۲- أصول الکافی ۱: ۴۰۷ فیه: و علی عیالاتهم.

۳- فی نسخه: فهو آثم.

۴- أصول الکافی ۱: ۴۰۷.

**[ترجمه]اصول کافی: صباح بن سیابه از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: هر مؤمن یا مسلمانی بمیرد و قرضی بگذارد که در راه فساد و اسراف خرج نکرده بوده، پرداخت آن قرض بر امام است. اگر پرداخت نکرد، گناهش به گردن اوست. خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: «إِنَّمَا الصَّدَقاتُ لِلْفُقَراءِ وَ الْمَساكِينِ» -. توبه / ۶۰ -

{صدقات تنها به تهیدستان و بینوایان اختصاص دارد} تا آخر آیه. چنین شخصی جزو غارمین و قرض داران است و برای او سهمی است نزد امام که اگر نپردازد، گناهش بر اوست. -. اصول کافی ۱ : ۴۰۷ -

ص: ۲۴۹

**[ترجمه]

بيان

أيما مركب من أي و ما الزائده لتأكيد العموم و هو مبتدأ مضاف إلى مؤمن و الترديد إما من الراوي أو من الإمام عليه السلام بناء على أن المراد بالمؤمن الكامل الإيمان و بالمسلم كل من صحت عقائده أو المؤمن من صحت عقائده و المسلم من أظهر العقائد الحقه و إن كان منافقا فإن المنافقين كانوا مشاركين للمؤمنين في الأحكام الظاهره. و الفساد الصرف في المعصيه و الإسراف البذل زائدا على ما ينبغي و إن كان في مصرف حق و إن لم يقضه أي على الفرض المحال أو هو مبني على أن المراد بالإمام أعم من إمام الحق و الجور.

**[ترجمه]«أیما» مرکب از «أیّ» و «ما» زائده است که برای تأکید عموم است و مبتداست که به «مؤمن» اضافه شده است و تردید یا از راوی است یا از امام. بنا بر این که منظور از «مؤمن» کسی است که ایمان کامل دارد و منظور از «مسلم»، کسی است که عقایدش صحیح باشد، یا «مؤمن» کسی است که عقایدش صحیح است و «مسلم» کسی است که عقاید حقه را اظهار می‌کند، گرچه منافق باشد، زیرا منافقان در احکام ظاهری با مؤمنان شریکند. «الفساد» یعنی خرج کردن در معصیت و «الإسراف» یعنی بخشیدن بیش از حد شایسته، اگرچه در راه حق باشد. «و إن لم یقضه» یعنی بر فرض محال یا مبنی است بر این که منظور از امام، اعم از امام حق و امام جور است .

**[ترجمه]

«۱۰»

كا، الكافي عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ حَنَانٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَا تَصْلُحُ الْإِمَامَةُ إِلَّا لِرَجُلٍ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ وَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَ حِلْمٌ يَمْلِكُ بِهِ غَضَبَهُ وَ حُسْنُ الْوَلَايَهِ عَلَى مَنْ يَلِي حَتَّى يَكُونَ لَهُمْ كَالْوَالِدِ الرَّحِيمِ وَ فِي رِوَايَهٍ أُخْرَى حَتَّى يَكُونَ لِلرَّعِيَّهِ كَالْأَبِ الرَّحِيمِ (۱).

**[ترجمه]اصول کافی: حنان از پـدرش، از حضـرت باقر علیه السّـلام نقل می‌کنـد که پیامبر اکرم صـلّی اللّه علیه و آله فرمود: امامت صـلاحیت ندارد مگر برای کسـی که در او سه خصلت باشد: پرهیزکاری مخصوصی که مانعش شود از گناه؛ حلمی که به وسـیله آن جلو خشم خـود را بگیرد؛ و نیکـو اداره کردن کسـانی که بر آنهـا ولاـیت دارد، به طوری که برای آنهـا همچون پدری مهربان باشد. و در روایت دیگری آمده که: «تا این که برای مردم همچون پدری مهربان باشد.» - . اصول کافی ۱ : ۴۰۷ -

**[ترجمه]

«۱۱»

کـا، الکـافی عَلِیُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَـهْلٍ عَنْ مُعَـاوِیَهَ بْنِ حُکَیْمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْـلَمَ عَنْ رَجُـلٍ مِنْ طَبَرِسْـتَانَ یُقَالُ لَهُ مُحَمَّدٌ قَالَ قَالَ مُعَاوِیَهُ وَ لَقِیتُ الطَّبَرِیَّ مُحَمَّداً بَعْدَ ذَلِکَ فَأَخْبَرَنِی قَالَ سَـمِعْتُ عَلِیَّ بْنَ مُوسَی علیهما السلام یَقُولُ الْمُغْرَمُ إِذَا تَدَیَّنَ أَوْ اسْتَدَانَ فِی حَقٍّ الْوَهْمُ مِنْ مُعَاوِیَهَ أُجِّلَ سَنَهً فَإِنِ اتَّسَعَ وَ إِلَّا قَضَی عَنْهُ الْإِمَامُ مِنْ بَیْتِ الْمَالِ (۲).

**[ترجمه]اصول کافی: محمّـد بن اسـلم از مردی به نام محمّـد از اهالی طبرسـتان نقل می کند که گفت: معاویه گفت: محمد طبری را دیدم که به من خبر داد که از حضـرت رضا علیه السّـلام شـنیدم که می‌فرمود: قرض دار کسـی است که قرض در راه حق بگیرد یـا تقاضـای قرض در راه حق کنـد (این تردیـد از معـاویه است). پس به مـدت یـک سـال مهلت داده می‌شود، اگر گشایش یافت که هیچ، وگرنه امام از جانب او از بیت المال پرداخت خواهد کرد. - . اصول کافی ۱ : ۴۰۷ -

**[ترجمه]

بیان

قال کلام علی بن محمـد و الضـمیر لسـهل بعد ذلک أی بعد روایه محمد بن أسـلم لمعاویه الحدیث و المغرم بضم المیم و فتح الراء المدیون و الوهم أی الشک بین تدین و استدان و هو کلام سهل أو علی و فی القاموس أدان و ادان و استدان و تدین أخذ دینا انتهی و إلا مرکب من الشرطیه و حرف النفی و یحتمل الاستثناء.

۱- أصول الکافی ۱: ۴۰۷.

۲- أصول الکافی ۱: ۴۰۷.

**[ترجمه]«قال» کلام علی بن محمد است و ضمیر به سهل برمی گردد. «بعد ذلک» یعنی بعد از روایت کردن حدیث توسط محمد بن اسلم برای معاویه. «المغرم» با ضمه میم و فتحه راء یعنی بدهکار و «الوهم» یعنی شک بین «تدیّن» و «إستدان» و این کلام سهل یا علی است. در قاموس گفته: «أدان و أدّان و إستدان و تدیّن» یعنی قرض گرفت. (پایان نقل قول) «إلا» مرکب از حرف شرط و حرف نفی است و شاید حرف استثناء باشد.

ص: ۲۵۰

**[ترجمه]

«۱۲»

نهج، نهج البلاغه قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِي بَعْضِ خُطَبِهِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقّاً وَ لَكُمْ عَلَيَّ حَقٌّ فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَيَّ فَالنَّصِيحَةُ لَكُمْ وَ تَوْفِيرُ فَيْئِكُمْ عَلَيْكُمْ وَ تَعْلِيمُكُمْ كَيْ لَا تَجْهَلُوا وَ تَأْدِيبُكُمْ كَيْ مَا تَعْلَمُوا (۱) وَ أَمَّا حَقِّي عَلَيْكُمْ فَالْوَفَاءُ بِالْبَيْعَهِ وَ النَّصِيحَهُ فِي الْمَشْهَدِ وَ الْمَغِيبِ وَ الْإِجَابَهُ حِينَ أَدْعُوكُمْ وَ الطَّاعَهُ حِينَ آمُرُكُمْ (۲).

**[ترجمه]نهج البلاغه: امیرالمؤمنین علیه السّلام در یک قسمت از سخنرانی خود فرمود: مردم! مرا بر شما حقی و شما را بر من نیز حقی است. اما حق شما بر من این است که شما را نصیحت نمایم و درآمد مالی را برای شما افزون نمایم و شما را آموزش دهم که در جهل نمانید و ادب نمایم تا دانا شوید. اما حق من بر شما این است که به بیعت و پیمان خود وفا کنید، خیرخواه امام خود باشید در حضور و غیبت من، و هنگامی که شما را فراخواندم بپذیرید و هر دستوری که دادم، اطاعت کنید. - . نهج البلاغه : ۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ قَالَ علیه السلام لَكُمْ عَلَيْنَا الْعَمَلُ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى وَ سِيرَهِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْقِيَامُ بِحَقِّهِ وَ النَّعْشُ (۳) لِسُنَّتِهِ (۴).

**[ترجمه]نهج البلاغه: و فرمود: حق شما بر ما این است که به کتاب خدا و سیرت و روش پیامبر عمل نماییم و در راه به پا داشتن حق او قیام کنیم و سنت پیامبر صلّی اللّه علیه و آله را اقامه کنیم. - . نهج البلاغه : ۸۴ -

**[ترجمه]

«۱۴»

وَ مِنْ خُطْبَهٍ لَهُ علیه السلام خَطَبَهَا بِصِفِّينَ أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِي عَلَيْكُمْ حَقّاً بِوِلَايَهِ أَمْرِكُمْ وَ لَكُمْ عَلَيَّ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لِي عَلَيْكُمْ فَالْحَقُّ (۵) أَوْسَعُ الْأَشْيَاءِ فِي التَّوَاصُفِ (۶) وَ أَضْيَقُهَا فِي التَّنَاصُفِ (۷) لَا يَجْرِي لِأَحَدٍ إِلَّا جَرَى عَلَيْهِ وَ لَا يَجْرِي عَلَيْهِ إِلَّا

جَرَی لَهُ وَ لَوْ کَانَ لِأَحَدٍ أَنْ یَجْرِیَ لَهُ وَ لَا یَجْرِیَ عَلَیْهِ لَکَانَ ذَلِکَ خَالِصاً لِلَّهِ سُبْحَانَهُ دُونَ خَلْقِهِ لِقُدْرَتِهِ عَلَی عِبَادِهِ وَ لِعَدْلِهِ فِی کُلِّ مَا جَرَتْ عَلَیْهِ صُرُوفُ قَضَائِهِ وَ لَکِنَّهُ جَعَلَ حَقَّهُ عَلَی الْعِبَادِ أَنْ یُطِیعُوهُ وَ جَعَلَ جَزَاءَهُمْ عَلَیْهِ مُضَاعَفَهَ الثَّوَابِ تَفَضُّلًا مِنْهُ وَ تَوَسُّعاً بِمَا هُوَ مِنَ الْمَزِیدِ أَهْلُهُ ثُمَّ جَعَلَ سُبْحَانَهُ مِنْ حُقُوقِهِ حُقُوقاً افْتَرَضَهَا لِبَعْضِ النَّاسِ عَلَی بَعْضٍ فَجَعَلَهَا تَتَکَافَأُ فِی وُجُوهِهَا (۸) وَ یُوجِبُ بَعْضُهَا بَعْضاً وَ لَا یُسْتَوْجَبُ بَعْضُهَا إِلَّا بِبَعْضٍ وَ أَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ سُبْحَانَهُ

۱- فی نسخه: کی تعملوا.

۲- نهج البلاغه: القسم الأوّل: ۸۴.

۳- نعشه اللّه: رفعه و أقامه. تدارکه من هلکه.

۴- نهج البلاغه: القسم الأوّل: ۸۴.

۵- فی نسخه: و الحق.

۶- تواصف القوم: الشی ء: وصفه بعضهم لبعض.

۷- تناصف القوم انصف بعضهم بعضا.

۸- أی تتساوی فی وجوهها، أی افترض اللّه حقوقا بین الناس فیجب علی کل أن یراعی حقّ الآخر، فلم یفترض لشخص حقا علی الآخر الا بعد ما افترض له علیه حقا.

مِنْ تِلْکَ الْحُقُوقِ حَقُّ الْوَالِی عَلَی الرَّعِیَّهِ وَ حَقُّ الرَّعِیَّهِ عَلَی الْوَالِی فَرِیضَهٌ فَرَضَهَا اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِکُلٍّ عَلَی کُلٍّ فَجَعَلَهَا نِظَاماً لِأُلْفَتِهِمْ وَ عِزّاً لِدِینِهِمْ فَلَیْسَتْ تَصْلُحُ الرَّعِیَّهُ إِلَّا بِصَلَاحِ الْوُلَاهِ وَ لَا تَصْلُحُ الْوُلَاهُ إِلَّا بِاسْتِقَامَهِ الرَّعِیَّهِ فَإِذَا أَدَّتِ الرَّعِیَّهُ إِلَی الْوَالِی حَقَّهُ وَ أَدَّی الْوَالِی إِلَیْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَیْنَهُمْ وَ قَامَتْ مَنَاهِجُ الدِّینِ وَ اعْتَدَلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ وَ جَرَتْ عَلَی أَذْلَالِهَا (۱) السُّنَنُ فَصَلَحَ بِذَلِکَ الزَّمَانُ وَ طُمِعَ فِی بَقَاءِ الدَّوْلَهِ وَ یَئِسَتْ مَطَامِعُ الْأَعْدَاءِ وَ إِذَا غَلَبَتِ الرَّعِیَّهُ وَالِیَهَا أَوْ أَجْحَفَ الْوَالِی بِرَعِیَّتِهِ اخْتَلَفَتْ هُنَالِکَ الْکَلِمَهُ وَ ظَهَرَتْ مَعَالِمُ الْجَوْرِ وَ کَثُرَ الْإِدْغَالُ فِی الدِّینِ وَ تُرِکَتْ مَحَاجُّ السُّنَنِ (۲) فَعُمِلَ بِالْهَوَی وَ عُطِّلَتِ الْأَحْکَامُ وَ کَثُرَتْ عِلَلُ النُّفُوسِ فَلَا یُسْتَوْحَشُ لِعَظِیمِ حَقٍّ عُطِّلَ وَ لَا لِعَظِیمِ بَاطِلٍ فُعِلَ فَهُنَالِکَ تَذِلُّ الْأَبْرَارُ وَ تَعِزُّ الْأَشْرَارُ وَ تَعْظُمُ تَبِعَاتُ اللَّهِ عِنْدَ الْعِبَادِ فَعَلَیْکُمْ بِالتَّنَاصُحِ فِی ذَلِکَ وَ حُسْنِ التَّعَاوُنِ عَلَیْهِ فَلَیْسَ أَحَدٌ وَ إِنِ اشْتَدَّ عَلَی رِضَا اللَّهِ حِرْصُهُ وَ طَالَ فِی الْعَمَلِ اجْتِهَادُهُ بِبَالِغٍ حَقِیقَهَ مَا اللَّهُ أَهْلُهُ مِنَ الطَّاعَهِ لَهُ وَ لَکِنْ مِنْ وَاجِبِ حُقُوقِ اللَّهِ عَلَی الْعِبَادِ النَّصِیحَهُ بِمَبْلَغِ جُهْدِهِمْ وَ التَّعَاوُنُ عَلَی إِقَامَهِ الْحَقِّ بَیْنَهُمْ وَ لَیْسَ امْرُؤٌ وَ إِنْ عَظُمَتْ فِی الْحَقِّ مَنْزِلَتُهُ وَ تَقَدَّمَتْ فِی الدِّینِ فَضِیلَتُهُ بِفَوْقِ أَنْ یُعَانَ عَلَی مَا حَمَّلَهُ اللَّهُ مِنْ حَقِّهِ وَ لَا امْرُؤٌ وَ إِنْ صَغَّرَتْهُ النُّفُوسُ وَ اقْتَحَمَتْهُ الْعُیُونُ بِدُونِ أَنْ یُعِینَ عَلَی ذَلِکَ أَوْ یُعَانَ عَلَیْهِ فَأَجَابَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ بِکَلَامٍ طَوِیلٍ یُکْثِرُ فِیهِ الثَّنَاءَ عَلَیْهِ وَ یَذْکُرُ سَمْعَهُ وَ طَاعَتَهُ لَهُ فَقَالَ علیه السلام إِنَّ مِنْ حَقِّ مَنْ عَظُمَ جَلَالُ اللَّهِ فِی نَفْسِهِ وَ جَلَّ مَوْضِعُهُ مِنْ قَلْبِهِ أَنْ یَصْغُرَ عِنْدَهُ لِعِظَمِ ذَلِکَ کُلُّ مَا سِوَاهُ وَ إِنَّ أَحَقَّ مَنْ کَانَ کَذَلِکَ لَمَنْ عَظُمَتْ (۳) نِعْمَهُ اللَّهِ عَلَیْهِ

۱- أی علی مجاریها.

۲- محاج جمع المحجه: وسط الطریق.

۳- فی نسخه: من عظمت.

وَ لَطُفَ إِحْسَانُهُ إِلَيْهِ فَإِنَّهُ لَمْ تَعْظُمْ نِعْمَةُ اللَّهِ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا ازْدَادَ حَقُّ اللَّهِ عَلَيْهِ عِظَماً وَ إِنَّ مِنْ أَسْخَفِ حَالاتِ الْوُلَاةِ عِنْدَ صَالِحِ النَّاسِ أَنْ يُظَنَّ بِهِمْ حُبُّ الْفَخْرِ وَ يُوضَعَ أَمْرُهُمْ عَلَى الْكِبْرِ وَ قَدْ كَرِهْتُ أَنْ يَكُونَ جَالَ فِي ظَنِّكُمْ أَنِّي أُحِبُّ الْإِطْرَاءَ وَ اسْتِمَاعَ الثَّنَاءِ وَ لَسْتُ بِحَمْدِ اللَّهِ كَذَلِكَ وَ لَوْ كُنْتُ أُحِبُّ أَنْ يُقَالَ ذَلِكَ لَتَرَكْتُهُ انْحِطَاطاً لِلَّهِ سُبْحَانَهُ عَنْ تَنَاوُلِ مَا هُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنَ الْعَظَمَهِ وَ الْكِبْرِيَاءِ وَ رُبَّمَا اسْتَحْلَى النَّاسُ الثَّنَاءَ بَعْدَ الْبَلَاءِ فَلَا تُثْنُوا عَلَيَّ بِجَمِيلِ ثَنَاءٍ لِإِخْرَاجِي نَفْسِي إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكُمْ مِنَ التَّقِيَّهِ فِي حُقُوقٍ لَمْ أَفْرُغْ مِنْ أَدَائِهَا وَ فَرَائِضَ لَا بُدَّ مِنْ إِمْضَائِهَا فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلَّمُ بِهِ الْجَبَابِرَهُ وَ لَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يُتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَهِ (۱) وَ لَا تُخَالِطُونِي (۲) بِالْمُصَانَعَهِ (۳) وَ لَا تَظُنُّوا بِي اسْتِثْقَالًا فِي حَقٍّ (۴) قِيلَ لِي وَ لَا الْتِمَاسَ إِعْظَامٍ لِنَفْسِي فَإِنَّهُ مَنِ اسْتَثْقَلَ الْحَقَّ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَوِ الْعَدْلَ أَنْ يُعْرَضَ عَلَيْهِ كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا أَثْقَلَ عَلَيْهِ فَلَا تَكُفُّوا عَنْ مَقَالَهٍ بِحَقٍّ أَوْ مَشُورَهٍ بِعَدْلٍ فَإِنِّي لَسْتُ فِي نَفْسِي بِفَوْقِ أَنْ أُخْطِئَ وَ لَا آمَنُ ذَاكَ مِنْ فِعْلِي إِلَّا أَنْ يَكْفِيَ اللَّهُ مِنْ نَفْسِي مَا هُوَ أَمْلَكُ بِهِ مِنِّي فَإِنَّمَا أَنَا وَ أَنْتُمْ عَبِيدٌ مَمْلُوكُونَ لِرَبٍّ لَا رَبَّ غَيْرُهُ يَمْلِكُ مِنَّا مَا لَا نَمْلِكُ مِنْ أَنْفُسِنَا وَ أَخْرَجَنَا مِمَّا كُنَّا فِيهِ إِلَى مَا صَلَحْنَا عَلَيْهِ فَأَبْدَلَنَا بَعْدَ الضَّلَالَهِ بِالْهُدَى وَ أَعْطَانَا الْبَصِيرَهَ بَعْدَ الْعَمَى (۵).

أقول: سيأتی بسند آخر أبسط من ذلک مشروحا فی کتاب الفتن.

**[ترجمه]نهج البلاغه: از جمله سخنرانی آن جناب در صفين اين بود که فرمود: خداوند برای من حقّی بر شما لازم نموده که مرا ولی امر شما قرار داده و شما را بر من حقی است همانند حق من بر شما. حق، وسيع ترين چيزها است از نظر توصيف و بيان نمودن. و مشکل‌ترين چيزها است از نظر انصاف دادن و عمل کردن. به ضرر هر شخص حق اعمال می شود همان طور که به نفع او اعمال می گردد. اگر بنا باشد فقط به نفع کسی اعمال شود نه بر ضررش، اين مقام مخصوص خدای بزرگ است نه مردم، به واسطه قدرت او بر بندگانش و عدالت و دادگری اش در هر آنچه که قضای او جاری است. اما خداوند حق خويش را بر بندگان همين قرار داد که اطاعتش کنند و بر اين اطاعت، پاداشی چند برابر بر خود قرار داده از روی فضل و عنايت نسبت به بندگان و گشايش بر آنها، به قدری که شايسته مقام لطف و عنايت اوست. آن گاه خداوند عزيز يک قسمت از حقوق خود را حقوقی قرار داده که واجب است مردم نسبت به يکديگر آنها را رعايت نمايند که در نتيجه حقوقی طرفينی است - . يعنی خدا حقوقی را بين مردم واجب کرده که بر همه آنها مراعات حق ديگری واجب است و حقی را به نفع شخصی بر ضرر ديگری واجب نکرده، مگر اين که حقی را به نفع آن شخص عليه ديگری واجب کرده است. -

و موجب التزام و تعهد از هر دو طرف است و انجام اين حقوق به هم بستگی دارد. از بزرگ ترين حقوقی که خداوند بين مردم برقرار کرده،

ص: ۲۵۱

حق والی و فرمانروا است بر مردم و حق مردم است بر والی. حقی واجب است که خداوند بر هر يک از آنها رعايتش را لازم شمرده است. رعايت اين حق موجب برقراری ارتباط و علاقه بين آنها و عزت دينشان می گردد. هرگز مردم اصلاح نمی‌شوند، مگر به وسيله پاکی و درستی فرمانروايان. فرمانروايان اصلاح نمی‌شوند، مگر با استقامت و پايداری مردم. وقتی مردم در ادای حق فرمانروای خود کوشا بودند و فرمانروا نيز حق مردم را رعايت کرد، در نتيجه حق در نزد چنين مردم و اجتماعی، عزيز می شود و راه و روش دينی پايدار می گردد و نشانه‌های دادگری معتدل می‌شود و سنت‌ها در مجرای خود قرار می گيرد و زمانه

اصلاح خواهد شد و امید به دوام حکومت می رود و طمع های دشمنان به یأس تبدیل می‌شود. اما وقتی مردم بر فرمانروای خود چیره شدند یا فرمانروا بر مردم اجحاف نمود، اختلاف کلمه به وجود می آید و آثار ظلم و ستمگری پدیدار می شود و فریبکاری در دین فراوان می‌گردد و سنت‌های روشن ترک می شود. در نتیجه مردم مطابق میل و هوای نفس خود عمل می‌ کنند و احکام تعطیل می شود و بیماری روانها زیاد می‌شود و کسی را باک از تعطیل شدن حق عظیم یا انجام عمل باطل عظیم نیست. در چنین زمانی پاکمردان خوار می‌شوند و مردمان شرور عزت می یابند. خشم خدا بر چنین مردم زیاد خواهد شد. پس سعی کنید از نظر خیرخواهی در انجام حق و حسن همکاری بر این کار. هیچ کس هر چقدر هم بر جلب رضایت خدا حریص باشد و در اطاعت تلاشش طولانی گردد، هرگز آن طوری که شایسته جلال او است خدا را اطاعت نمی کند. ولی از جمله حقوق واجب خدا بر مردم، خیرخواهی به اندازه قدرتشان است و همکاری در به پا داشتن حق بین مردم. کسی یافت نمی‌شود - گرچه منزلتش در حق عظیم باشد و فضیلتش در دین بر دیگران پیشی گرفته باشد - که در انجام حق خدا، احتیاج به کمک نداشته باشد و نیز کسی یافت نمی‌شود بدون این کمک کند در آن یا به او کمک شود هر چند در نظر مردم بسیار حقیر و به چشم آنها کوچک آید. یکی از اصحاب امیرالمؤمنین علیه السّلام پاسخی بسیار طولانی به آن جناب داده که در آن سخن بسیار مولا را می‌ستاید و اظهار ارادت و اطاعت می‌نماید. علی علیه السّلام فرمود: سزاوار است کسی که اعتراف به عظمت خدا دارد و مقام پروردگار در قلب او زیاد است و چون خدا را بزرگ می‌شمارد، غیر خدا در نظرش کوچک است. و شایسته ترین افراد برای بر پا داشتن چنین حقی، کسانی هستند که نعمت خداوند در نزد آنها بزرگ است

ص: ۲۵۲

و خدا او را مشمول احسان فراوان خویش کرده، زیرا نعمت خدا بر کسی افزایش نمی یابد، مگر این که حق پروردگار در نظرش افزون می گردد. و از زشت ترین حالات فرمانروایان در نظر مردم صالح، این است که احتمال جاه طلبی و کبر و خودپسندی در او داده شود. من خوشم نمی آید که در گمان شما خطور کند که من جاه طلب هستم یا از شنیدن تعریف خوشم می آید. الحمد للّه چنین هم نیستم. اگر هم دوست داشتم که درباره من مدح و ثنا گفته شود، این میل را از جهت فروتنی برای خداوند که صاحب کبریایی و عظمتی است که از همه به آن سزاوارتر است، ترک می‌نمودم. چه بسا مردم که مدح و ستایش را بعد از کوشش در کاری، از سوی سزاوار و شایسته می‌دانند. پس مرا برای اطاعت کردنم از خدا و خدمت به شما تعریف و تمجید و ستایش نکنید از حقوقی که هنوز باقی مانده و از ادای آن فارغ نگشته ام و واجباتی که ناگزیر از اجرای آن هستم. و با من سخنانی که با گردنکشان گفته می شود نگویید و آن محافظه کاری که با اشخاص عصبانی و تندخو می‌کنند، با من ننمایید و راه چاپلوسی و نیرنگ را با من در پیش نگیرید. هرگز گمان نکنید اگر حقی به من گفته شود بر من گران آید و نه خیال کنید من طالب جاه و مقامی برای خود هستم، زیرا کسی که شنیدن حق بر او سنگین می‌آید یا از عدل و دادگری که بر او عرضه گردد نگران باشد، عمل کردن به آن دو بر او دشوارتر است. مبادا از گفتن واقعیت و راهنمایی به عدالت خودداری کنید. من خود را مصون و محفوظ از خطا نمی‌دانم و کار خود را محفوظ از اشتباه نمی بینم، مگر این که خداوند در آنچه که او از من تواناتر است مرا نگه دارد. ما و شما بندگان مملوک خدایی هستیم - که خدایی جز او نیست - که بر ما چنان تسلط دارد که خودمان آن قدر نداریم. ما را از راهی که در پیش داشته ایم خارج نموده و به خیر و صلاح واداشته، پس از گمراهی به هدایت رسانده و بعد از کوری بینا کرده است. - . نهج البلاغه : ۴۳۳ - ۴۳۷ -

مؤلف: این روایت با سندی دیگر، به شکل مبسوط‌تر در «کتاب فتن» خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۱۵»

کِتَابُ الْغَارَاتِ، لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ رَفَعَهُ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: خَطَبَ عَلِيٌّ

ص: ۲۵۳

۱- تحفظ عنه و منه: احترز. و البادره: الحده او ما يبدو من الإنسان عند حدته.

۲- فی نسخه: و لا تخاطبونی.

۳- المصانعه: المداهنه و الخدعه.

۴- فی نسخه: لحق.

۵- نهج البلاغه: القسم الأوّل: ۴۳۳- ۴۳۷.

عليه السلام وَ قَالَ فِی خُطْبَتِهِ إِنَّ أَحَقَّ مَا يَتَعَاهَدُ الرَّاعِی مِنْ رَعِيَّتِهِ أَنْ يَتَعَاهَدَهُمْ بِالَّذِی لِلَّهِ عَلَيْهِمْ فِی وَظَائِفِ دِينِهِمْ وَ إِنَّمَا عَلَيْنَا أَنْ نَأْمُرَكُمْ بِمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ بِهِ وَ أَنْ نَنْهَاكُمْ عَمَّا نَهَاكُمُ اللَّهُ عَنْهُ وَ أَنْ نُقِيمَ أَمْرَ اللَّهِ فِی قَرِيبِ النَّاسِ وَ بَعِيدِهِمْ لَا نُبَالِی فِيمَنْ جَاءَ الْحَقُّ عَلَيْهِ (۱) إِلَی آخِرِ الْخُطْبَه.

**[ترجمه]کتاب الغارات ابراهيم بن محمّد ثقفی سند را به ابن نباته می‌رساند که اميرالمؤمنين عليه السّلام

ص: ۲۵۳

در خطبه خود فرمود: شايسته‌ترين كاری كه رهبر نسبت به مردم بايد انجام دهد، اين است كه آنها را متوجه آن چيزی كه برای خدا به گردن آنهاست در وظايف دينی شان، نمايد. بر ما لازم است كه شما را امر كنيم به آنچه خداوند امر كرده و بازداريم از آنچه كه خدا بازداشته و دستور خدا را درباره دور و نزديك از مردم اجرا كنيم. باكی نداريم از اين كه حق بر ضرر هر كس می‌خواهد باشد... تا آخر خطبه .

**[ترجمه]

باب ۱۴ آخر فی آداب العشره مع الإمام

الأخبار

«۱»

ل، الخصال أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِيسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِیِّ عَنِ ابْنِ أَبِی عُثْمَانَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نُوحٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا وَ اللَّهِ أُحِبُّكَ فَقَالَ لَهُ يَا حَارِثُ أَمَّا إِذَا أَحْبَبْتَنِی فَلَا تُخَاصِمْنِی وَ لَا تُلَاعِبْنِی لَا تُجَارِينِی (۲) وَ لَا تُمَازِحْنِی وَ لَا تُوَاضِعْنِی وَ لَا تُرَافِعْنِی (۳).

**[ترجمه]خصال: احمد بن نوح از مردی نقل كرد كه حضرت صادق عليه السّلام فرمود: حارث اعور به حضرت اميرالمؤمنين عليه السّلام عرض كرد: يا اميرالمؤمنين! به خدا قسم تو را دوست می‌دارم. به او فرمود: حارث! حال كه مرا دوست می‌داری، مبادا با من دشمنی كنی و به بازی پردازی و نه از روی شك و ترديد به آزمايش من اشتغال ورزی و با من به شوخی مشغول شوی؛ مبادا مقام مرا پست شماری يا مرا بالاتر از مقامی كه دارم بدانی. -. خصال ۱ : ۱۶۲ -

**[ترجمه]

بيان

قال الجزری فيه من طلب العلم ليجاری به العلماء أی يجری معهم فی المناظره و الجدال ليظهر علمه للناس رياء و سمعه و فی أكثر النسخ بالياء فلا نافيه و فی بعضها بدونها و هو أظهر و فی بعضها بالباء الموحده من التجربه.

قوله علیه السلام و لا تواضعنی و لا ترافعنی الظاهر أن المراد به لا تضعنی دون مرتبتی و لا ترفعنی عنها و المفاعله للمبالغه و قال الفیروزآبادی المواضعه المراهنه و متارکه البیع و الموافقه فی الأمر و هلم أواضعک الرأی أطلعک علی رأیی و تطلعنی علی رأیک و قال رافعه إلی الحکام شکاه و رافعنی و خافضنی داورنی کل مداوره انتهی فیحتملان

۱- الغارات: مخطوط.

۲- فی نسخه: و لا تجارنی و فی أخری: و لا تجاربنی.

۳- الخصال ۱: ۱۶۲.

بعض تلک المعانی بتکلف و الأظهر ما ذکرنا.

**[ترجمه]جزری گفته است «من طلب العلم لیجاری به العلماء» یعنی با ایشان به مناظره و جدال بپردازد تا علمش را از روی ریا و سمعه به مردم نشان دهد، و در اکثر نسخه ها با «یاء» آمده، پس «لا» برای نفی است و در بعضی نسخه ها بدون «یاء» آمده و این اظهر است و در بعضی نسخه ها با «باء» آمده از تجربه. عبارت «و لا تواضعنی و لا ترافعنی» ظاهرا منظور این است که مرا پایین تر از مرتبه خودم و بالاتر از آن قرار نده و از باب مفاعله است برای مبالغه. فیروز آبادی گفته است: «المواضعه» یعنی گرو گذاشتن چیزی و ترک بیع و موافقت در چیزی و «هلمّ أواضعک الرأی» یعنی تو را بر نظر خودم مطلع کنم و تو نیز مرا بر نظر خودت مطلع نمایی. «رافعه إلی الحکام» یعنی شکایت او را کرد و «رافعنی و خافضنی» یعنی مرا چرخاند چرخاندن کاملی. (پایان نقل قول) و این دو احتمال

ص: ۲۵۴

بعضی معانی را با تکلف دارند و اظهر آن است که ما ذکر کردیم.

**[ترجمه]

«۲»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ الْخُوزِیُّ (۱) عَنْ زَیْدِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّائِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام (۲) قَالَ: دَعَا عَلِیّاً علیه السلام رَجُلٌ فَقَالَ عَلَی أَنْ تَضْمَنَ لِی ثَلَاثَ خِصَالٍ (۳) قَالَ وَ مَا هِیَ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ لَا تُدْخِلْ عَلَیْنَا شَیْئاً مِنْ خَارِجٍ وَ لَا تَدَّخِرْ عَنَّا شَیْئاً فِی الْبَیْتِ وَ لَا تُجْحِفْ بِالْعِیَالِ قَالَ ذَلِکَ لَکَ فَأَجَابَهُ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۴).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: عبداللّه بن محمّد طایی از پدرش، از حضرت رضا علیه السّلام، از آباء گرامش نقل کرد که مردی حضرت علی علیه السّلام را دعوت کرد .

امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: به شرط این که سه چیز را تعهد نمایی. عرض کرد: چه چیز؟ فرمود: چیزی از خارج منزل تهیه نکنی؛ هر چه را که در خانه است از ما مضایقه ننمایی؛ و به خانواده خود اجحاف و ستم روا نداری. آن مرد پذیرفت و علی علیه السّلام نیز دعوتش را قبول کرد. - . عیون اخبار الرضا: ۱۴۳ -

**[ترجمه]

«۳»

ب، قرب الإسناد ابْنُ سَعْدٍ عَنِ الْأَزْدِیِّ قَالَ: خَرَجْنَا مِنَ الْمَدِینَهِ نُرِیدُ مَنْزِلَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ فَلَحِقَنَا أَبُو بَصِیرٍ خَارِجاً مِنْ زُقَاقٍ مِنْ أَزِقَّهِ الْمَدِینَهِ وَ هُوَ جُنُبٌ وَ نَحْنُ لَا عِلْمَ لَنَا حَتَّی دَخَلْنَا عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَسَلَّمْنَا عَلَیْهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَی أَبِی

بَصِيرٍ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَ مَا تَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِلْجُنُبِ أَنْ يَدْخُلَ بُيُوتَ الْأَنْبِيَاءِ فَرَجَعَ أَبُو بَصِيرٍ وَ دَخَلْنَا (۵).

**[ترجمه]قرب الاسناد: ازدی گفت: از مدینه به قصد منزل حضرت صادق علیه السّلام خارج شدیم. ابو بصیر در یکی از بازارهای مدینه به ما رسید. او جنب بود و ما این مطلب را نمی دانستیم تا خدمت امام صادق علیه السّلام رسیدیم. سلام کردیم. امام علیه السّلام سر بلند کرد و به ابو بصیر فرمود: ای ابا بصیر! مگر نمی‌دانی نباید شخص جنب وارد خانه انبیاء شود؟! ابو بصیر برگشت و ما داخل خانه شدیم. - . قرب الاسناد: ۲۱ -

**[ترجمه]

«۴»

عم، إعلام الورى شا، الإرشاد رَوَى أَبُو بَصِيرٍ قَالَ: دَخَلْتُ الْمَدِينَةَ وَ كَانَتْ مَعِي جُوَيْرِيَةٌ لِي فَأَصَبْتُ مِنْهَا ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَى الْحَمَّامِ فَلَقِيتُ أَصْحَابَنَا الشِّيعَةَ وَ هُمْ مُتَوَجِّهُونَ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَخِفْتُ أَنْ يَسْبِقُونِي وَ يَفُوتَنِي الدُّخُولُ إِلَيْهِ (۶) فَمَشَيْتُ مَعَهُمْ حَتَّى دَخَلْنَا الدَّارَ مَعَهُمْ فَلَمَّا مَثُلْتُ بَيْنَ يَدَيْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام نَظَرَ إِلَيَّ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ بُيُوتَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَوْلَادِ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَدْخُلُهَا الْجُنُبُ فَاسْتَحْيَيْتُ وَ قُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي لَقِيتُ أَصْحَابَنَا فَخَشِيتُ (۷) أَنْ يَفُوتَنِي الدُّخُولُ مَعَهُمْ وَ لَنْ أَعُودَ إِلَى مِثْلِهَا (۸).

۱- فی نسخه من المصدر: الجوزی.

۲- فی المصدر: عن أبیه عن آبائه عن علیّ بن أبی طالب انه دعاه رجل.

۳- لعل الروایه لا تناسب الباب و هی تناسب آداب الضیافه.

۴- عیون أخبار الرضا: ۱۴۳.

۵- قرب الإسناد: ۲۱.

۶- فی إعلام الوری: الدخول علیه.

۷- فی إعلام الوری: فخفت.

۸- الإرشاد: ۲۵۶ و ۲۵۷، إعلام الوری: ۲۶۹ (الطبعه الثانیه).

**[ترجمه]اعلام الوری و ارشاد: ابو بصیر گفت: وارد مدینه شدم و به همراه من کنیزکی بود که با او درآمیخته بودم. برای غسل به طرف حمام رفتم، اما بین راه دوستان را دیدم که به خانه حضرت صادق علیه السّلام می‌روند. ترسیدم که آنها از من جلو بیفتند و فیض رسیدن به حضور از من فوت شود. پس با آنها روانه شدم تا وارد خانه شدیم. همین که خدمت ایشان رسیدم، نگاهی به من کرد و فرمود: ابا بصیرا! نمی‌دانی که جنب نباید وارد خانه انبیاء و اولاد انبیاء شود؟! خجالت کشیدم و گفتم: یابن رسول اللّه! دوستان را دیدم که خدمت شما می آیند، ترسیدم این فیض از دستم برود و برایم میسر نگردد. - . اعلام الوری: ۲۶۹، ارشاد: ۲۵۶ - ۲۵۷ -

ص: ۲۵۵

**[ترجمه]

«۵»

کا، الکافی مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَی عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ قَالَ: کُنْتُ عِنْدَ الرِّضَا علیه السلام فَعَطَسَ فَقُلْتُ لَهُ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْکَ ثُمَّ عَطَسَ فَقُلْتُ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْکَ ثُمَّ عَطَسَ فَقُلْتُ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْکَ وَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ إِذَا عَطَسَ مِثْلُکَ نَقُولُ لَهُ کَمَا یَقُولُ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ یَرْحَمُکَ اللَّهُ أَوْ کَمَا نَقُولُ (۱) قَالَ نَعَمْ أَ لَیْسَ تَقُولُ صَلَّی اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ قُلْتُ بَلَی قَالَ ارْحَمْ مُحَمَّداً وَ آلَ مُحَمَّدٍ قُلْتُ بَلَی قَالَ وَ قَدْ صَلَّی (۲) عَلَیْهِ وَ رَحِمَهُ وَ إِنَّمَا صَلَوَاتُنَا عَلَیْهِ رَحْمَةٌ لَنَا وَ قُرْبَةٌ (۳).

**[ترجمه]اصول کافی: صفوان گفت: خدمت حضرت رضا علیه السّلام بودم. آن جناب عطسه زد و من گفتم: صلّی اللّه علیک! باز عطسه زد و باز گفتم: صلّی اللّه علیک! باز عطسه زد و برای مرتبه سوم گفتم: صلّی اللّه علیک! و عرض کردم: فدایت شوم! اگر مثل شمایی عطسه بزنند، آیا همان حرفی را که ما به یکدیگر می گوییم به ایشان هم بگوییم، یعنی «یرحمک اللّه» بگوییم یا این طور که می گوییم؟ - . در نسخه ای «کما تقول» آمده و در مصدر «کما یقال.» -

فرمود: آری، مگر تو نمی گویی صلّی اللّه علی محمّد و آل محمّد؟ جواب دادم چرا. فرمود: نمی گویی ارحم محمّدا و آل محمّد؟ گفتم چرا. فرمود: با این حرف هم درود بر او فرستاده و هم او را مشمول رحمت خویش قرار داده ای. صلوات ما بر او رحمت بر ما است و نزدیکی برای ما است. - . اصول کافی ۲ : ۶۵۳ - ۶۵۴ -

**[ترجمه]

بیان

الخبر یحتمل تجویز کل من القولین أو هما معا فلا تغفل.

**[ترجمه]در خبر احتمال گفتن هر دو وجه است یا هر دو با هم، پس غافل نشو!

**[ترجمه]

«۶»

كا، الكافى الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ قَالَ: عَطَسَ يَوْماً وَ أَنَا عِنْدَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا يُقَالُ لِلْإِمَامِ إِذَا عَطَسَ قَالَ يَقُولُونَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ.

**[ترجمه]اصول كافى: ايوب بن نوح گفت: روزى امام عطسه زد و من كه خدمت ايشان بودم، گفتم: فدايت شوم! وقتى امام عطسه بزند چه بايد گفت؟ فرمود: بگوييد صلّى اللّه عليك. - . اصول كافى ۱ : ۴۱۱ -

**[ترجمه]

بيان

أيوب ثقه من أصحاب الرضا و الجواد و الهادى و العسكرى عليهم السلام و روى أنه كان وكيلا للهادى و العسكرى عليهما السلام فالضمير فى عطس يحتمل رجوعه إلى كل من الأئمه الأربعه عليهم السلام لكن رجوعه إلى الهادى عليه السلام أظهر لكون أكثر رواياته و مسائله عنه عليه السلام.

ص: ۲۵۶

۱- فى نسخه: كما تقول. و فى المصدر: كما يقال.

۲- فى المصدر: و قد صلّى اللّه.

۳- أصول الكافى ۲: ۶۵۳ و ۶۵۴.

**[ترجمه]ایوب یکی از راویان مورد اعتماد حضرت رضا و حضرت جواد و امام هادی و امام عسکری علیهم السّلام است. روایت شده که او وکیل حضرت هادی و عسکری بود. منظور از امام که در روایت به صورت ضمیر ذکر شده، ممکن است یکی از این چهار امام باشند، ولی ظاهرا حضرت هادی باشد، زیرا این راوی بیشتر از آن جناب نقل می‌نماید .

ص: ۲۵۶

**[ترجمه]

باب ۱۵ الصلاه علیهم صلوات الله علیهم

الأخبار

«۱»

یف، الطرائف رَوَى مُسْلِمٌ فِي صَحِيحِهِ فِي أَوَاسِطِ الْجُزْءِ الرَّابِعِ بِإِسْنَادِهِ إِلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَّا السَّلَامُ عَلَيْكَ فَقَدْ عَرَفْنَا عَرِّفْنَا الصَّلَاةَ عَلَيْكَ قَالَ صلى الله عليه و آله قُولُوا صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ.

**[ترجمه]طرائف: کعب بن عجره گفت: به حضرت رسول صلّی اللَّه علیه و آله عرض کردیم: ای رسول خدا! فهمیدیم که چگونه بر شما سلام کنیم، اما بفرمایید صلوات را چگونه بفرستیم؟ فرمود: بگویید صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم.

**[ترجمه]

«۲»

وَ مِنْ ذَلِكَ مَا رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الْجُزْءِ السَّادِسِ فِي أَوَّلِ كُرَّاسٍ مِنْ أَوَّلِهِ بِإِسْنَادِهِ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا التَّسْلِيمُ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ فَقَالَ فِي رِوَايَتِهِ عَنِ ابْنِ صَالِحٍ عَنِ اللَّيْثِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَ رَوَى الْبُخَارِيُّ نَحْوَ ذَلِكَ أَيْضاً فِي هَذَا الْمَوْضِعِ مِنَ الْجُزْءِ الْمَذْكُورِ عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ رَوَاهُ أَيْضاً الْبُخَارِيُّ فِي الْجُزْءِ الرَّابِعِ مِنْ صَحِيحِهِ فِي الْكُرَّاسِ الرَّابِعِ مِنْهُ وَ كَانَ الْجُزْءُ تِسْعَ كَرَارِيسَ مِنَ النُّسْخَةِ الْمَنْقُولِ مِنْهَا.

**[ترجمه]از آن جمله است آنچه بخاری در جزء ششم از اولین بخش آن به اسناد خود می‌گوید: گفتیم: یا رسول اللَّه! این سلام کردن بر شما است، چگونه صلوات بفرستیم؟ در روایت خود از ابن صالح از لیث نقل می‌کند که فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم.» و بخاری مثل همین را نیز در همین موضع از جزء ششم، از کعب بن عجره، از پیامبر نقل کرده است و بخاری نیز در جزء چهارم از صحیح خود، در بخش چهارم کتاب که آن جزء دارای هفت بخش است، همین را نقل می‌کند.

**[ترجمه]

«۳»

وَ مِنْ ذَلِکَ مَا رَوَاهُ الْحُمَيْدِيُّ فِی الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ فِی مُسْنَدِ أَبِی سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فِی الْحَدِيثِ الْخَامِسِ مِنْ إِفْرَادِ الْبُخَارِيِّ قَالَ: قُلْتُ (۱) يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا السَّلَامُ عَلَيْکَ فَکَيْفَ نُصَلِّی عَلَيْکَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِکَ وَ رَسُولِکَ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَ بَارِکْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا بَارَکْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ.

**[ترجمه]در مسند ابو سعید خدری در حدیث پنجم، از افراد بخاری نقل کرده است که گفت: عرض کردم: یا ای رسول خدا! این سلام کردن بر شما است، چگونه صلوات بفرستیم؟ فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد عبدك و رسولك و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم و بارك علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم.»

**[ترجمه]

«۴»

وَ مِنْ ذَلِکَ مَا رَوَاهُ الْحُمَيْدِيُّ أَيْضاً فِی الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ فِی مُسْنَدِ أَبِی مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ فِی الْحَدِيثِ الثَّانِی مِنْ إِفْرَادِ مُسْلِمٍ قَالَ قَالَ يُسَيْرٌ أَمَرَنَا اللَّهُ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْکَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَکَيْفَ نُصَلِّی عَلَيْکَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

۱- فی نسخه: قلنا.

فَسَکَتَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَتَّی تَمَنَّیْنَا أَنَّهُ لَمْ یَسْأَلْهُ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ وَ بَارِکْ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ.

**[ترجمه]در مسند ابو مسعود عقبه بن عمرو انصاری در حدیث دوم از افراد مسلم، گفت: یسیر گفت: خداوند به ما دستور داده که بر تو صلوات بفرستیم ای رسول خدا! چگونه بر تو صلوات بفرستیم؟

پیامبر سکوت کرد تا این که آرزو کردیم که ای کاش از او سوال نپرسیده بودیم. سپس پیامبر فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم و بارک علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید.»

**[ترجمه]

«۵»

وَ مِنْ ذَلِکَ مَا رَوَاهُ الثَّعْلَبِیُّ بِإِسْنَادِهِ فِی تَفْسِیرِ قَوْلِهِ تَعَالَی إِنَّ اللَّهَ وَ مَلائِکَتَهُ یُصَلُّونَ عَلَی النَّبِیِّ یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَیْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِیماً (۱) قُلْنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا السَّلَامَ عَلَیْکَ فَکَیْفَ الصَّلَاهُ عَلَیْکَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ (۲) وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ وَ بَارِکْ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ (۳).

**[ترجمه]ثعلبی به اسناد خود در تفسیر آیه «إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِکَتَهُ یُصَلُّونَ عَلَی النَّبِیِّ یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَیْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِیمًا» - . احزاب / ۵۶ -

{خدا و فرشتگانش بر پیامبر درود می فرستند ای کسانی که ایمان آورده اید بر او درود فرستید و به فرمانش به خوبی گردن نهید} نقل می کند که گفتیم: ای رسول خدا! سلام بر شما را دانستیم، چگونه صلوات بر شما بفرستیم؟ فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید و بارک علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید.» - . طرائف:۳۹ - ۴۰ -

**[ترجمه]

«۶»

أَقُولُ رَوَی ابْنُ شِیرَوَیْهِ فِی الْفِرْدَوْسِ عَنِ الْبُخَارِیِّ وَ مُسْلِمٍ بِإِسْنَادِهِمَا عَنْ کَعْبِ بْنِ عُجْرَهَ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ اللَّهُمَّ بَارِکْ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ

(۴) کَما بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ إِنَّکَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ (۵).

**[ترجمه]مؤلف: ابن شیرویه در الفردوس از بخاری و مسلم به اسنادشان از کعب بن عجره، از پیامبر نقل کرد که فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید اللّهم بارک علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید.» - . فردوس الاخبار، خطی -

**[ترجمه]

«۷»

وَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عَنِ النَّبِیِّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا قَالَ: مَا مِنْ دُعَاءٍ إِلَّا وَ بَیْنَهُ وَ بَیْنَ السَّمَاءِ حِجَابٌ حَتَّی یُصَلَّی عَلَی النَّبِیِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلَی آلِ مُحَمَّدٍ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِکَ انْخَرَقَ ذَلِکَ الْحِجَابُ وَ دَخَلَ الدُّعَاءُ وَ إِذَا لَمْ یَفْعَلْ ذَلِکَ رَجَعَ الدُّعَاءُ (۶).

**[ترجمه]علی بن ابی طالب علیه السّلام از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل کرد که فرمود: بین هر دعایی با آسمان حجابی است، تا وقتی صلوات بر پیامبر و آل او بفرستد. وقتی صلوات فرستاد، این حجاب شکافته می شود و دعا رد می گردد و اگر این کار را نکرد، دعا برمی گردد. - . فردوس الاخبار، خطی -

**[ترجمه]

«۸»

وَ رَوَی الْبُرْسِیُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَرْشَ خَلَقَ سَبْعِینَ أَلْفَ مَلَکٍ وَ قَالَ لَهُمْ طُوفُوا بَعَرْشِ النُّورِ وَ سَبِّحُونِی وَ احْمِلُوا عَرْشِی فَطَافُوا وَ سَبَّحُوا وَ أَرَادُوا أَنْ یَحْمِلُوا الْعَرْشَ فَمَا قَدَرُوا فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ طُوفُوا بَعَرْشِ النُّورِ فَصَلُّوا عَلَی نُورِ جَلَالِی مُحَمَّدٍ حَبِیبِی وَ احْمِلُوا عَرْشِی فَطَافُوا بَعَرْشِ الْجَلَالِ وَ صَلَّوْا

۱- الأحزاب: ۵۶.

۲- فی نسخه: و علی آل محمد.

۳- الطرائف: ۳۹ و ۴۰.

۴- فی نسخه: و علی آل محمد.

۵- الفردوس: مخطوط.

۶- الفردوس: مخطوط.

عَلَى مُحَمَّدٍ وَ حَمَلُوا الْعَرْشَ فَأَطَاقُوا حَمْلَهُ فَقَالُوا رَبَّنَا أَمَرْتَنَا بِتَسْبِيحِكَ وَ تَقْدِيسِكَ فَقَالَ اللَّهُ لَهُمْ يَا مَلَائِكَتِي إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى حَبِيبِي مُحَمَّدٍ فَقَدْ سَبَّحْتُمُونِي وَ قَدَّسْتُمُونِي وَ هَلَّلْتُمُونِي (۱).

**[ترجمه]مشارق الانوار: برسی از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله نقل کرده که فرمود: وقتی خداوند عرش را آفرید، هفتاد هزار ملک خلق کرد و به آنها دستور داد که اطراف عرش نور طواف کنید و مرا تسبیح نمایید و عرش مرا حمل کنید. پس طواف کردند و تسبیح نمودند، ولی وقتی خواستند عرش را حمل کنند، نتوانستند. خداوند به آنها فرمود: طواف کنید اطراف عرش نور و صلوات بفرستید بر نور جلالم محمّد حبیبم و عرشم را حمل کنید. پس طواف به عرش جلال نمودند و صلوات

ص: ۲۵۸

بر محمّد فرستادند و عرش را حمل کردند و قدرت حمل آن را پیدا کردند. پس گفتند: خدایا! ما را دستور به تسبیح و تقدیس خود دادی. خداوند فرمود: ای ملائکه من! وقتی شما صلوات بر حبیبم، محمّد فرستادید، مرا تسبیح و تقدیس و تهلیل نموده اید. - . مشارق الانوار: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۹»

قَالَ وَ رَوَى ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ أَلْفَ صَلَاةٍ فِي أَلْفِ صَفٍّ مِنَ الْمَلَائِكَهِ وَ لَمْ يَبْقَ رَطْبٌ وَ لَا يَابِسٌ إِلَّا وَ صَلَّى عَلَى ذَلِكَ الْعَبْدِ لِصَلَاهِ اللَّهِ عَلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]مشارق الانوار: ابن عباس از پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله نقل کرد که فرمود: هر کس بر من یک صلوات بفرستد، خداوند بر او هزار صلوات در هزار صف از ملائکه می‌فرستد و هیچ تر و خشکی باقی نمی ماند، مگر این که بر آن بنده صلوات می‌فرستد، چون خدا بر او صلوات فرستاده است. - . مشارق الانوار: ۲۳۷ -

**[ترجمه]

«۱۰»

کنز، کنز جامع الفوائد و تأویل الآیات الظاهره مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْجَعْدِ عَنْ شُعَيْبٍ عَنِ الْحَكَمِ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي لَيْلَى يَقُولُ لَقِيَنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَهَ فَقَالَ أَ لَا أُهْدِي إِلَيْكَ هَدِيَّهً قُلْتُ بَلَى قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله خَرَجَ إِلَيْنَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ السَّلَامُ عَلَيْكَ فَكَيْفَ الصَّلَاهُ عَلَيْكَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ (۳) كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ (۴).

أقول: روی ابن بطریق هذا الخبر من صحیح مسلم و تفسیر الثعلبی عن عبد الرحمن بن أبی لیلی مثله بأسانید.

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: شعیب از حکم نقل کرد و گفت: از ابن ابی لیلی شنیدم که می گفت: کعب بن عجره مرا دید و گفت: نمی‌خواهی هدیه‌ای به تو بدهم؟ گفتم آری. گفت: پیامبر به سوی ما خارج شد. عرض کردم: ای رسول خدا! سلام بر شما را دانستیم، چگونه صلوات بر شما بفرستیم؟ فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید و بارک علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم إنّک حمید مجید.» - . کنز جامع الفوائد: ۲۳۸ -

مؤلف: ابن بطریق این خبر را از صحیح مسلم نقل نموده و تفسیر ثعلبی از عبدالرحمن بن ابی لیلی، این روایت را با سندهای دیگری نقل کرده است.

**[ترجمه]

«۱۱»

وَ رُوِیَ مِنَ الْبُخَارِیِّ أَیْضاً بِسَنَدٍ آخَرَ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ قَالَ: قُلْنَا یَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا التَّسْلِیمُ فَکَیْفَ نُصَلِّی عَلَیْکَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ آلِ إِبْرَاهِیمَ وَ بَارِکْ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ (۵) کَمَا بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ وَ بِسَنَدٍ آخَرَ کَمَا صَلَّیْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ.

**[ترجمه]ابو سعید خدری گفت: عرض کردیم: ای رسول خدا! این تسلیم است، چگونه بر شما صلوات بفرستیم؟ فرمود: بگویید «اللّهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلّیت علی ابراهیم و آل ابراهیم و بارک علی محمّد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم.» و به سند دیگری «کما صلّیت علی ابراهیم» آمده است .

**[ترجمه]

«۱۲»

وَ قَالَ أَبُو صَالِحٍ عَنِ اللَّیْثِ عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ کَمَا بَارَکْتَ عَلَی إِبْرَاهِیمَ (۶).

ص: ۲۵۹

۱- مشارق الأنوار: ۲۳۷ فیه: عرشی النور.

۲- مشارق الأنوار: ۲۳۷ فیه: عرشی النور.

۳- فی نسخه: (و علی آل محمد) یوجد ذلک فی المصدر.

۴- کنز الفوائد: ۲۳۸.

۵- فی نسخه: (و علی آل محمد) یوجد ذلک فی المصدر.

۶- العمده: ۲۴ و ۲۵ فیه: إبراهیم و علی آل إبراهیم.

أقول: و روی بأسانید جمه من صحاحهم و فیما ذکرناه کفایه.

**[ترجمه]ابو صالح از لیث نقل می کند که فرمود: «علی محمد و آل محمّد کما بارکت علی ابراهیم.» - . العمده: ۲۴ - ۲۵ -

ص: ۲۵۹

مؤلف: با سندهای زیادی از صحاح آنها روایت شده و آنچه که ما گفتیم کافی است.

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ رَوَی بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ الْمَغَازِلِیِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُظَفَّرِ الْعَطَّارِ الشَّافِعِیِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَیْدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ یُونُسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْکِنْدِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِیٍّ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ صَلَّی عَلَی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ مِائَهَ مَرَّهٍ قَضَی اللَّهُ لَهُ مِائَهَ حَاجَهٍ (۱).

و روی فی المستدرک من کتاب الفردوس بإسناده عن أمیر المؤمنین علیه السلام مثله (۲).

**[ترجمه]محمّد بن مسلم از حضرت صادق علیه السّلام، از آباء گرامش، از حضرت علی علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم فرمود: هر کس صد مرتبه بر محمّد و آل محمّد صلوات بفرستد، خداوند صد حاجتش را برآورده می کند. - . العمده: ۱۹۴ -

در مستدرک از کتاب الفردوس به اسناد خود از امیرالمؤمنین همین روایت را نقل کرده است. - . مستدرک، خطی -

**[ترجمه]

«۱۴»

وَ بِإِسْنَادِهِ أَیْضاً عَنْهُ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا مِنْ دُعَاءٍ إِلَّا بَیْنَهُ وَ بَیْنَ السَّمَاءِ حِجَابٌ حَتَّی یُصَلَّی عَلَی النَّبِیِّ وَ عَلَی آلِ مُحَمَّدٍ فَإِذَا فُعِلَ ذَلِکَ انْخَرَقَ ذَلِکَ الْحِجَابُ وَ دَخَلَ الدُّعَاءُ فَإِذَا لَمْ یُفْعَلْ ذَلِکَ رَجَعَ الدُّعَاءُ (۳).

**[ترجمه]العمده: و به اسناد خود از امیرالمؤمنین علیه السّلام نقل می کند که پیامبر فرمود: هر دعایی بین آن و آسمان حجابی است، تا وقتی صلوات بر پیامبر و آل او بفرستد. وقتی صلوات فرستاد، این حجاب شکافته می شود و دعا رد می گردد و اگر این کار را نکرد، دعا برمی گردد. - . مستدرک، خطی -

**[ترجمه]

«۱۵»

وَ مِنْ كِتَابِ مَنَاقِبِ الصَّحَابَهِ لِلسَّمْعَانِيِّ، بِإِسْنَادِهِ أَيْضاً عَنِ الْحَارِثِ وَ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَهَ عَنْ عَلِيٍّ علیه السلام قَالَ: كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتَّى يُصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ (۴).

أقول: سيأتى أخبار هذا الباب فى كتاب الدعاء إن شاء الله و إنما أوردت هنا قليلا من ذلك لئلا يخلو هذا المجلد منه رأسا.

۱- العمده: ۱۹۴ فيه: عبد اللّه بن زيدان.

۲- المستدرك: مخطوط.

۳- المستدرك: مخطوط.

۴- المستدرك: مخطوط.

**[ترجمه]حارث و عاصم بن ضمره از حضرت على عليه السّلام نقل كردند كه فرمود: هر دعايى محجوب است، تا وقتى كه صلوات بر محمّد و آل محمّد فرستد.

مؤلف: اخبار در اين مورد در «كتاب دعا» خواهد آمد. من مقدار كمى را در اينجا نقل كردم تا اين جلد به طور كلى خالى از اين مطلب نباشد .

ص: ۲۶۰

**[ترجمه]

باب ۱۶ ما يحبهم عليهم السلام من الدواب و الطيور و ما كتب على جناح الهدهد من فضلهم و أنهم يعلمون منطق الطيور و البهائم *

الأخبار

«۱»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ: فِي جَنَاحِ كُلِّ هُدْهُدٍ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَكْتُوبٌ بِالسُّرْيَانِيَّةِ آلُ مُحَمَّدٍ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ (۱).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا: سليمان بن جعفر از حضرت رضا، از آباء گرامش، از امام على عليهم السّلام نقل مى كند كه فرمود: بر بال هر هدهدى كه خدا خلق نموده، به زبان سريانى نوشته است: «آل محمّد بهترين آفريدگانند.» - . عيون اخبار الرضا: ۱۴۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْمُقْرِي عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَحْمَدَ الْبَزَّازِ عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله مَا مِنْ هُدْهُدٍ إِلَّا وَ فِي جَنَاحِهِ مَكْتُوبٌ بِالسُّرْيَانِيَّةِ آلُ مُحَمَّدٍ خَيْرُ الْبَرِيَّهِ (۲).

**[ترجمه]امالى طوسى: منذر بن محمد بن محمد از پدرش، از حضرت رضا، از آباء گرامش، از امام على عليهم السّلام نقل مى كند كه پيامبر فرمود: بر بال هر هدهدى به زبان سريانى نوشته است: «آل محمّد بهترين آفريدگانند.» - . امالى طوسى: ۲۲۳ -

**[ترجمه]

«۳»

ل، الخصال أَبِی عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِدْرِیسَ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِیَادٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّیِّ قَالَ: بَیْنَمَا نَحْنُ قُعُودٌ عِنْدَ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِذْ مَرَّ بِنَا رَجُلٌ بِیَدِهِ خُطَّافٌ مَذْبُوحٌ فَوَثَبَ إِلَیْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام حَتَّی أَخَذَهُ مِنْ یَدِهِ ثُمَّ دَحَا بِهِ الْأَرْضَ ثُمَّ قَالَ أَ عَالِمُکُمْ أَمَرَکُمْ بِهَذَا أَمْ فَقِیهُکُمْ لَقَدْ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی علیه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله نَهَی عَنْ قَتْلِ سِتَّهٍ النَّحْلَهِ وَ النَّمْلَهِ وَ الضِّفْدِعِ وَ الصُّرَدِ وَ الْهُدْهُدِ وَ الْخُطَّافِ وَ سَاقَ الْحَدِیثَ إِلَی أَنْ قَالَ وَ أَمَّا الْخُطَّافُ فَإِنَّ دَوَرَانَهُ فِی السَّمَاءِ أَسَفاً لِمَا فُعِلَ بِأَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ وَ تَسْبِیحُهُ قِرَاءَهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ أَ لَا تَرَوْنَهُ وَ هُوَ یَقُولُ وَ لَا الضَّالِّینَ (۳).

ص: ۲۶۱

۱- عیون أخبار الرضا: ۱۴۴.

۲- أمالی ابن الشیخ: ۲۲۳.

۳- الخصال ج ۱ ص ۱۵۸.

**[ترجمه]خصال: داود رقی گفت: ما خدمت حضرت صادق علیه السّلام نشسته بودیم. مردی از جلوی ما رد شد که در دست پرستوی کشته ای داشت. حضرت صادق از جای حرکت کرد، آن پرنده را از دست او گرفت، آن را روی زمین انداخت و فرمود: آیا عالم یا فقیه شما چنین دستوری داده؟! پدرم از جدم نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله از کشتن شش چیز نهی کرد: زنبور عسل، مورچه، قورباغه، مرغ سبزک، هدهد و پرستو. سپس دنباله حدیث را ادامه داد تا فرمود: اما پرستو حرکتش در آسمان تأسف و اندوه است از ظلمی که به اهل بیت محمّد صلّی اللّه علیه و آله شده است و تسبیح او قرائت «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ» است. نمی بینید او می گوید «وَ لَا الضَّالِّينَ.» - . خصال ۱ : ۱۵۸ -

ص: ۲۶۱

**[ترجمه]

«۴»

ع، علل الشرائع الطَّالَقَانِيُّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَدَوِيِّ عَنْ حَفْصٍ الْمَقْدِسِيِّ عَنْ عِيسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَسَّانَ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: مَعَاشِرَ النَّاسِ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی خَلَقَ خَلْقاً لَیْسَ هُمْ مِنْ ذُرِّیَّهِ آدَمَ یَلْعَنُونَ مُبْغِضِی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَقِیلَ لَهُ وَ مَنْ هَذَا الْخَلْقُ قَالَ الْقَنَابِرُ تَقُولُ فِی السَّحَرِ اللَّهُمَّ الْعَنْ مُبْغِضِی عَلِیٍّ علیه السلام اللَّهُمَّ أَبْغِضْ مَنْ أَبْغَضَهُ وَ أَحِبَّ مَنْ أَحَبَّهُ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: ابن عباس گفت: مردم! بدانید که خداوند خلقی را آفریده که از فرزندان آدم نیستند و لعنت می کنند دشمنان امیرالمؤمنین علیه السّلام را. از او پرسیدند: این خلق کیانند؟ گفت: چکاوک در سحرگاه می گوید: «بار خدایا! لعنت کن دشمنان علی را. خدایا! دشمن بدار کسی را که با او دشمنی کرد و دوست بدار کسی که او را دوست داشت.» - . علل الشرائع: ۵۹ -

**[ترجمه]

«۵»

قل، إقبال الأعمال مِنْ کِتَابِ النَّشْرِ وَ الطَّیِّ عَنِ الرِّضَا علیه السلام فِی خَبَرٍ طَوِیلٍ فِی فَضْلِ یَوْمِ الْغَدِیرِ قَالَ: وَ فِی یَوْمِ الْغَدِیرِ عَرَضَ اللَّهُ الْوَلَایَهَ عَلَی أَهْلِ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ فَسَبَقَ إِلَیْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ السَّابِعَهِ فَزَیَّنَ بِهَا الْعَرْشَ ثُمَّ سَبَقَ إِلَیْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ الرَّابِعَهِ فَزَیَّنَهَا بِالْبَیْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ سَبَقَ إِلَیْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْیَا فَزَیَّنَهَا بِالْکَوَاکِبِ ثُمَّ عَرَضَهَا عَلَی الْأَرَضِینَ فَسَبَقَتْ إِلَیْهَا مَکَّهُ فَزَیَّنَهَا بِالْکَعْبَهِ ثُمَّ سَبَقَتْ إِلَیْهَا الْمَدِینَهُ فَزَیَّنَهَا بِالْمُصْطَفَی مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله ثُمَّ سَبَقَتْ إِلَیْهَا الْکُوفَهُ فَزَیَّنَهَا بِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ عَرَضَهَا عَلَی الْجِبَالِ فَأَوَّلُ جَبَلٍ أَقَرَّ بِذَلِکَ ثَلَاثَهُ أَجْبَالٍ الْعَقِیقُ وَ جَبَلُ الْفَیْرُوزَجِ وَ جَبَلُ الْیَاقُوتِ فَصَارَتْ هَذِهِ الْجِبَالُ جِبَالَهُنَّ وَ أَفْضَلَ الْجَوَاهِرِ وَ سَبَقَتْ إِلَیْهَا جِبَالٌ أُخَرُ فَصَارَتْ مَعَادِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّهِ وَ مَا لَمْ یُقِرَّ بِذَلِکَ وَ لَمْ یَقْبَلْ صَارَتْ لَا تُنْبِتُ شَیْئاً وَ عُرِضَتْ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ عَلَی الْمِیَاهِ فَمَا قَبِلَ مِنْهَا صَارَ عَذْباً وَ مَا أَنْکَرَ صَارَ مِلْحاً أُجَاجاً وَ عَرَضَهَا فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ عَلَی النَّبَاتِ فَمَا

قَبِلَهُ صَارَ حُلْواً طَيِّباً وَ مَا لَمْ يَقْبَلْ صَارَ مُرّاً ثُمَّ عَرَضَهَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ عَلَى الطَّيْرِ فَمَا قَبِلَهَا صَارَ فَصِيحاً مُصَوِّتاً وَ مَا أَنْكَرَهَا صَارَ (۲) أَحَرَّ أَلْكَنَ (۳) إِلَى آخِرِ الْخَبَرِ.

**[ترجمه]اقبال الاعمال: از کتاب «النشر و الطیّ» از حضرت رضا علیه السّلام در خبری طولانی در فضیلت روز غدیر می... فرماید: در روز غدیر خداوند ولایت علی را به اهل آسمان های هفتگانه عرضه داشت. اهالی آسمان هفتم از همه پیشی گرفتند و به همین جهت آن آسمان را به عرش آراست. سپس اهل آسمان چهارم؛ پس آن را با بیت المعمور آراست. بعد اهل آسمان دنیا؛ پس آن را به وسیله ستارگان آراست. سپس آن را بر زمین ها عرضه داشت؛ مکه از همه سبقت گرفت و مکه را به وسیله کعبه آراست. بعد مدینه سبقت گرفت و آن را به وسیله محمّد مصطفی صلّی اللّه علیه و آله بیاراست. بعد کوفه؛ آنجا را به وسیله امیرالمؤمنین علیه السّلام زینت بخشید. سپس آن را بر کوهها عرضه داشت؛ جلوتر از همه سه کوه پیشی گرفتند: عقیق و فیروزه و یاقوت. پس این‌ها شدند معادن این گوهرها و بهترین جواهر و بعد کوه‌های دیگر پذیرفتند که معدن طلا و نقره شدند و هر چه اقرار نیاورد و نپذیرفت، در او چیزی نرویید. در آن روز ولایت را بر آب‌ها عرضه داشت؛ هر آبی که قبول کرد شیرین شد و هر آبی که نپذیرفت، شور و تلخ شد. و آن را بر گیاهان عرضه داشت؛ هر چه قبول کرد، شیرین و خوب شد و هر چه نپذیرفت، تلخ شد. سپس در آن روز ولایت را بر پرندگان عرضه داشت؛ هر کدام که قبول کردند فصیح و خوش صدا شدند و هر کدام که انکار کردند، گنگ و لال شدند... تا آخر خبر .

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ هَاشِمٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَيْفٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الصَّامِتِ فِي قَوْلِ اللَّهِ

ص: ۲۶۲

۱- علل الشرائع: ۵۹.

۲- فی المصدر: صار أخرس مثل اللکن و لعلّ الصحیح: أخرس الکن.

۳- الإقبال: ۴۶۴ و ۴۶۵.

عَزَّ وَ جَلَّ وَ سَخَّرَ لَكَمْ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً قَالَ أَخْبَرَهُمْ بِطَاعَتِهِمْ (۱).

**[ترجمه]بصائرالدرجات: ابو صامت درباره آیه

ص: ۲۶۲

«وَ سَخَّرَ لَكُمْ ما فِي السَّماواتِ وَ ما فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً» - . جاثیه / ۱۳ - {و آنچه را در آسمان ها و آنچه را در زمین است به سود شما رام کرد} می گوید: یعنی به آنها اطلاع داد که از ائمه علیهم السّلام اطاعت کنند. - . بصائر الدرجات: ۲۱ -

**[ترجمه]

بیان

كان الخطاب متوجه إلى الأئمه عليهم السلام و الضميران إما للأئمه أو لما فيهما أو الأول للأول و الثانى للثانى أو بالعكس.

**[ترجمه]خطاب آیه که به فرمان شما در آورد، متوجه ائمه علیهم السّلام است و دو ضمیر یا برای ائمه است یا برای آنچه که در آسمان ها و زمین است، یا ضمیر اول برای ائمه است و ضمیر دوم برای آنچه که در آسمان ها و زمین است یا بالعکس.

**[ترجمه]

«۷»

ختص، الإختصاص ير، بصائر الدرجات ابْنُ يَزِيدَ عَنِ الْوَشَّاءِ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنِ الْمِيثَمِيِّ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام فِي دَارِهِ وَ فِيهَا عَصَافِيرُ (۲) وَ هُنَّ يَصِحْنَ فَقَالَ لِي أَ تَدْرِي مَا يَقُلْنَ هَؤُلَاءِ قُلْتُ لَا أَدْرِي قَالَ يُسَبِّحْنَ رَبَّهُنَّ وَ يَطْلُبْنَ رِزْقَهُنَّ (۳).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: ثمالی گفت: خدمت حضرت زین العابدین علیه السّلام در خانه ایشان بودم. در آنجا چند گنجشک بود و صدا می‌دادند. فرمود: میدانی این‌ها چه می گویند؟ گفتم نه. فرمود: خدا را تسبیح می‌کنند و درخواست رزق خود را می‌نمایند. - . اختصاص: ۲۹۲، بصائر الدرجات: ۹۹ -

**[ترجمه]

«۸»

ختص، الإختصاصُ ير، بصائرُ الدرجاتِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلَفٍ (۴) عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: فَتَلَا رَجُلٌ عِنْدَهُ هَذِهِ الْآيَهَ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ (۵) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لَيْسَ فِيهَا مِنْ إِنَّمَا هِيَ وَ أُوتِينَا كُلَّ شَيْ ءٍ (۶).

**[ترجمه]اختصاص، بصائر الدرجات: محمد بن خلف از بعضی از امام صادق علیه السّلام نقل کرد که مردی خدمت حضرت صادق علیه السّلام این آیه را تلاوت کرد: «عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ أُوتِینا مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ» - . نمل / ۱۶ - {ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم و از هر چیزی به ما داده شده است.} امام صادق علیه السّلام فرمود: در آیه «من» ندارد. آیه این طور است: «أُوتِینا کُلِّ شَیْ ءٍ»، یعنی به ما همه چیز را دادند. - . اختصاص: ۲۹۳، بصائر الدرجات: ۹۹ -

**[ترجمه]

بیان

لیس فیها (۷) من أی فی الآیه مطلقا أو بالنسبه إلیهم علیهم السلام کما سیأتی.

**[ترجمه]عبارت «لیس فیها مِن» - . شاید منظور امام علیه السّلام این است که «مِن» تبعیضیه نیست، یعنی «مِن» به این معنا در آیه نیامده است، و الا با روایاتی که خواهد آمد، منافات پیدا می کند. در هر صورت روایت مرسله است. -

منظور این است که به طور کلی در آیه «مِن» ندارد یا منظور این است که نسبت به ائمه علیهم السّلام «مِن» نیست، چنان چه خواهد آمد .

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات الْحَسَنُ بْنُ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ یَحْیَی بْنِ زَکَرِیَّا عَنْ عَمْرٍو الزَّیَّاتِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَهَ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ

۱- بصائر الدرجات: ۲۱ و الآیه فی الجاثیه: ۱۳.

۲- فی الاختصاص: و فیها شجره فیها عصافیر.

۳- بصائر الدرجات: ۹۹، الاختصاص: ۲۹۲.

۴- فی نسخه: (خالد) و هو الموجود فی الاختصاص باضافه البرقی.

۵- النحل: ۱۶.

۶- بصائر الدرجات: ۹۹. الاختصاص: ۲۹۳.

۷- لعل مراده علیه السلام أن «من» لیست للتبعیض أی من بهذه المعنی لیست فی الآیه، و الا تنافی الروایات الآتیه و علی ای فالحدیث مرسل.

إِنَّا عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ (۱)

یر، بصائر الـدرجات موسـی بن جعفر عن محمد بن عبد الجبار عن عیسـی بن عمرو عن أبی شـیبه عن محمد بن مسـلم عن أبی جعفر علیه السلام مثله (۲)

یر، بصائر الدرجات محمد بن إسماعیل عن ابن أبی نجران عن یحیی بن عمر عن أبیه عن أبی شیبه مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن مسلم گفت: از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود:

ص: ۲۶۳

به ما زبان پرنده ها را آموخته اند و از هر چیز داده اند. - . بصائر الدرجات: ۹۹ -

بصـائر الـدرجات: بـه سـند دیگری از محمـد بـن مسـلم، از امـام بـاقر علیـه السّـلام همین روایت را نقـل کرده است. - . بصـائر الدرجات: ۱۰۰ -

بصائر الدرجات: از ابو شیبه همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الـدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْكَرِیمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبَانِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ زُرَارَةَ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام لِابْنِ عَبَّاسٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّیْرِ كَمَا عَلَّمَهُ سُلَیْمَانَ بْنَ دَاوُدَ مَنْطِقَ كُلِّ دَابَّةٍ فِی بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ (۴).

**[ترجمه]بصائر الـدرجات: زراره از حضـرت صـادق علیه السّـلام نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّـلام به ابن عباس فرمود: خداونـد به مـا زبـان پرنـده هـا را آموخته است، همـان طور که به سـلیمان بن داود زبـان همه جنبنـده هـای بیابانی و دریایی را آموخت. - . بصائر الدرجات: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۱»

ختص، الإختصـاص یر، بصـائر الـدرجات عَلِیُّ بْنُ إِسْمَاعِیلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو الزَّیَّاتِ عَنْ أَبِیهِ عَنِ الْفَیْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السـلام یَقُولُ إِنَّ سُلَیْمَانَ بْنَ دَاوُدَ قَالَ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ أُوتِینا مِنْ كُلِّ شَیْ ءٍ (۵) وَ قَدْ وَ اللَّهِ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ عِلْمَ كُلِّ شَیْ ءٍ.

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: فیض بن مختار گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: سلیمان بن داود گفت: «عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ.» به خدا قسم زبان هر پرنده و علم هر چیز به ما آموخته شده. - . اختصاص: ۲۹۳ - ۲۹۴، بصائر الدرجات: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۲»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ خَلِيفَةَ عَنْ أَبِي شَيْبَةَ عَنِ الْفَيْضِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ يا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ إِنَّ هذا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (۶)

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: محمد بن مسلم گفت: از امام باقر علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ» - . نمل / ۱۶ -

{ما زبان پرندگان را تعلیم یافته ایم و از هر چیزی به ما داده شده است. راستی که این همان امتیاز آشکار است.} - . اختصاص: ۲۹۳ - ۲۹۴، بصائر الدرجات: ۱۰۰ -

**[ترجمه]

«۱۳»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ تَوْبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: بَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَلْخِيُ

۱- بصائر الدرجات: ۹۹.

۲- بصائر الدرجات: ۱۰۰.

۳- بصائر الدرجات: ۱۰۰.

۴- بصائر الدرجات: ۱۰۰.

۵- الاختصاص: ۲۹۳ و ۲۹۴ بصائر الدرجات: ۱۰۰ و الآیه فی النمل: ۱۶.

۶- الاختصاص: ۲۹۳ و ۲۹۴ بصائر الدرجات: ۱۰۰ و الآیه فی النمل: ۱۶.

وَ نَحْنُ مَعَهُ إِذَا هُوَ بِظَبْيٍ يَثْغُو وَ يُحَرِّكُ ذَنَبَهُ (۱) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ عَلِمْتُمْ مَا قَالَ الظَّبْيُ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ ابْنُ رَسُولِهِ أَعْلَمُ فَقَالَ إِنَّهُ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ بَعْضَ أَهْلِ الْمَدِينَهِ نَصَبَ شَبَكَهً لِأُنْثَاهُ فَأَخَذَهَا وَ لَهَا خِشْفَانِ لَمْ يَنْهَضَا وَ لَمْ يَقْوَيَا لِلرَّعْيِ فَسَأَلَنِي أَنْ أَسْأَلَهُمْ أَنْ يُطْلِقُوهَا وَ ضَمِنَ لِي أَنْ إِذَا أَرْضَعَتْ (۲) خِشْفَيْهَا حَتَّى يَقْوَيَا لِلنُّهُوضِ (۳) وَ الرَّعْيِ أَنْ يَرُدَّهَا عَلَيْهِمْ قَالَ فَاسْتَحْلَفْتُهُ فَقَالَ بَرِئْتُ مِنْ وَلَايَتِكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنْ لَمْ أَفِ وَ أَنَا فَاعِلٌ ذَلِكَ (۴) إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ الْبَلْخِيُّ سُنَّهٌ فِيكُمْ كَسُنَّهِ سُلَيْمَانَ علیه السلام (۵).

**[ترجمه]اختصاص و بصائر الدرجات: سلیمان بن خالد از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که ابو عبداللّه بلخی گفت:

ص: ۲۶۴

ما در خدمت آن جناب بودیم. ناگاه آهویی را دیدیم که صدا می‌داد و دم خود را حرکت می‌داد. حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ان شاء اللّه انجام خواهم داد. سپس روی به جانب ما کرد و فرمود: فهمیدید این آهو چه گفت؟ عرض کردیم: خدا و پیامبر و فرزند پیامبر بهتر می‌دانند. فرمود: پیش من آمد و به من خبر داد که یکی از اهالی مدینه برای ماده او دامی نهاده و او را گرفته است، اما دو بچه دارد که سر پا نشده اند و هنوز قدرت چریدن ندارند. از من درخواست کرد که از او بخواهم رهایش کند و ضامن شد بچه هایش را شیر دهد تا وقتی بچه هایش توانستند روی پا بایستند و بچرند، آنها را به او برگرداند. فرمود: من او را سوگند دادم. گفت: از ولایت شما اهل بیت بیزار باشم اگر به این شرط وفا نکنم و ان شاء اللّه این کار را خواهم کرد. مرد بلخی گفت: این روشی است در میان شما، مانند روش سلیمان. - . اختصاص: ۲۹۸، بصائر الدرجات: ۱۰۱ - ۱۰۲ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری الثغاء صوت الشاء و المعز و ما شاکلهما و قال الفیروزآبادی الخشف مثلثه ولد الظبی أول ما یولد و أول مشیه.

**[ترجمه]جوهری گفته است «الثغاء» یعنی صدای گوسفند و بز و آنچه که شبیه آن دو است. فیروز آبادی گفته است: «الخشف» بچه آهو در بدو تولد و اول راه افتادنش را گویند.

**[ترجمه]

«۱۴»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى الْخَشَّابُ (۶) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَوْماً قَاعِداً فِي أَصْحَابِهِ إِذْ مَرَّ بِهِ بَعِيرٌ فَجَاءَ حَتَّى ضَرَبَ بِجِرَانِهِ (۷) الْأَرْضَ وَ رَغَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ سَجَدَ لَكَ هَذَا الْبَعِيرُ فَنَحْنُ أَحَقُّ أَنْ نَفْعَلَ (۸) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَا بَلِ اسْجُدُوا لِلَّهِ إِنَّ هَذَا

۱- فی الاختصاص: سلیمان بن خالد قال: بینا أبو عبد اللّه البلخیّ مع أبی عبد اللّه علیه السلام و نحن معه إذا هو بظبی ینتحب و یحرک ذنبه.

۲- فی الاختصاص: انها إذا ارضعت.

۳- فی الاختصاص: علی النهوض.

۴- فی نسخه: ذلک به.

۵- الاختصاص: ۲۹۸ فیه: (هذه سنه) بصائر الدرجات: ۱۰۱ و ۱۰۲.

۶- نقل الاسناد صاحب الوسائل عن البصائر هکذا: أحمد بن موسی عن الحسن بن موسی الخشاب عن علیّ بن حسان عن عبد الرحمن بن کثیر.

۷- الجران من البعیر: مقدم عنقه أی حتّی برک.

۸- فی الاختصاص: أ یسجد لک هذا الجمل؟ فان سجد لک فنحن أحق أن نفعل ذلک.

الْجَمَلَ جَاءَ يَشْكُو أَرْبَابَهُ وَ زَعَمَ أَنَّهُمْ أَنْتَجُوهُ صَغِيراً فَلَمَّا كَبِرَ وَ قَدْ اعْتَمَلُوا عَلَيْهِ وَ صَارَ (۱) عُوداً كَبِيراً أَرَادُوا نَحْرَهُ فَشَكَا ذَلِكَ فَدَخَلَ رَجُلًا مِنَ الْقَوْمِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْخُلَهُ مِنَ الْإِنْكَارِ لِقَوْلِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَوْ أَمَرْتُ شَيْئاً يَسْجُدُ لِآخَرَ (۲) لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ثُمَّ أَنْشَأَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يُحَدِّثُ فَقَالَ (۳) ثَلَاثَةٌ مِنَ الْبَهَائِمِ تَكَلَّمُوا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله الْجَمَلُ وَ الذِّئْبُ وَ الْبَقَرَةُ (۴) فَأَمَّا الْجَمَلُ فَكَلَامُهُ الَّذِي سَمِعْتَ وَ أَمَّا الذِّئْبُ فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُوعَ فَدَعَا أَصْحَابَهُ فَكَلَّمَهُمْ فِيهِ فَتَنَحَّوْا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِأَصْحَابِ الْغَنَمِ افْرُضُوا لِلذِّئْبِ شَيْئاً فَتَنَحَّوْا (۵) ثُمَّ جَاءَ الثَّانِيَةَ فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُوعَ فَدَعَاهُمْ وَ تَنَحَّوْا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِلذِّئْبِ اخْتَلِسْ أَيْ خُذْ وَ لَوْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فَرَضَ لِلذِّئْبِ شَيْئاً مَا زَادَ عَلَيْهِ (۶) شَيْئاً حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ وَ أَمَّا الْبَقَرَةُ فَإِنَّهَا آمَنَتْ (۷) بِالنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ دَلَّتْ عَلَيْهِ وَ كَانَ فِي نَخْلِ أَبِي سَالِمٍ

ص: ۲۶۶

۱- فی الاختصاص: انتجوه صغيرا و اعتملوا عليه فلما كبر و صار.

۲- فی نسخه: (لشی ء) و هو الموجود فی الاختصاص، و فی البصائر: الآخر.

۳- فی الاختصاص: ثم أنشأ أبو عبد اللّه عليه السلام يقول:

۴- فی الاختصاص: فی عهد النبیّ صلّی اللّه عليه و آله: تكلم الجمل و تكلم الذئب و تكلمت البقره.

۵- فی الاختصاص: فشحوا ثمّ جاء الثانيه فشكا إليه فدعاهم فشحوا ثمّ جاء الثالثه فشكا فدعاهم فشحوا، فدعا رسول اللّه صلّی اللّه عليه و آله أصحاب الغنم فقال: افرضوا للذئب شيئا ثمّ أعاد عليهم الثانيه فشحوا ثمّ اعاد عليهم الثالثه فشحوا فقال عليه السلام للذئب: اختلس. أقول:لعل فيه زياده وتكرار.

۶- أی اكتفی الذئب به و لم يزد علی ما فرض شيئا.

۷- فی نسخه آذنت و هو الموجود فی الاختصاص الا أن فيه: آذنت النبیّ صلّی اللّه عليه و آله و كانت فی نخل لبنی سالم فقال: يا آل ذريح عملی نجيح.

فَقَالَ يَا آلَ ذَرِيحٍ تَعْمَلُ عَلَى نَجِيحٍ صَائِحٍ يَصِيحُ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ فَصِيحٍ بِأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ سَيِّدُ النَّبِيِّينَ وَ عَلِيٌّ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ (۱).

ختص، الإختصاص الْخَشَّابُ (۲)

مِثْلَهُ وَ فِيهِ بَعْدَ قَوْلِهِ لِقَوْلِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فَقَالَ أَبُو بَصِيرٍ أَ كَانَ عُمَرَ قَالَ أَنْتَ تَقُولُ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لَوْ أَمَرْتُ إِلَى آخِرِ الْخَبَرِ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبدالرحمن بن کثیر از حضرت صادق نقل کرد که یک روز پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله با اصحاب خود نشسته بود. شتری آمد، گردن به زمین گذاشت و ضجه زد. یکی از حاضرین گفت: یا رسول اللَّه! آیا این شتر برای شما سجده کرد؟ ما به این کار شایسته تریم. پیامبر اکرم فرمود: نه، برای خدا سجده کنید. این

ص: ۲۶۵

شتر از صاحب خود شکایت داشت و گمان کرده که آنها او را به کوچکی به دنیا آورده‌اند و وقتی بزرگ شده است از او کار کشیده اند و حالا که پیر شده، تصمیم دارند او را بکشند. از این مطلب شکایت داشت. پس آن انکاری (شبهه) را که خدا می‌خواست نسبت به قول پیامبر از مردی صادر شود، صادر شد. پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: اگر دستور دهم کسی برای دیگری سجده کند، دستور می‌دهم زن، برای شوهرش سجده کند. سپس حضرت صادق علیه السّلام فرمود: سه تا از چهارپایان در زمان رسول اللَّه صلّی اللَّه علیه و آله صحبت کرده اند: شتر، گرگ و گاو و سخن شتر را که شنیدی. اما گرگ آمد خدمت پیامبر و از گرسنگی شکایت کرد. او اصحاب خود را خواست و درباره گرگ صحبت کرد. آنها رفتند. پیامبر اکرم به گوسفندداران فرمود: برای این گرگ سهمی قرار بدهید. اصحاب رفتند. گرگ دوباره آمد و از گرسنگی شکایت کرد. پیامبر اکرم اصحابش را فراخواند و اصحاب رفتند. پیامبر به گرگ فرمود: سهم خود را بگیر! اگر پیامبر اکرم مقدار معینی برای گرگ تعیین می کرد، آن حیوان هیچ اضافه نمی گرفت تا روز قیامت. اما گاو جریانش این بود که به پیامبر ایمان آورد و او را راهنمایی کرد در حالی که آن روز در نخلستان ابو سالم بود

ص: ۲۶۶

و فرمود: ای آل ذریح! با حیوانی صبور کار می کنید که با زبان عربی فصیح فریاد می زند: «لا اله الا اللَّه رب العالمین. محمّد رسول اللَّه سیّد النبیین. و علی سید الوصیین». -. بصائر الدرجات: ۱۰۲ - ۱۰۳ -

اختصاص: از خشاب همین روایت را نقل کرده است و در آن بعد از عبارت «لقول النبی» این آمده: ابو بصیر گفت: آیا او عمر بود؟ فرمود: تو این طور می گویی؟ سپس پیامبر فرمود: «لو امرت» تا آخر خبر. -. اختصاص: ۲۹۶ -

**[ترجمه]

بیان

العود المسن من الإبل و الشاء.

أقول: جوابه علیه السلام عن کونه عمر تصدیق مع تقیه أو مطایبه (۴).

**[ترجمه]«العود» یعنی شتر و گوسفند پیر.

مؤلف: جواب امام علیه السّلام به این که آن شخص عمر بوده، تصدیقی است همراه با تقیه یا مطایبه. - . جواب امام علیه السّلام شاید استفهام باشد و شاید منظورش این است که تو این گمان را می کنی. -

**[ترجمه]

«۱۵»

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات الْحَجَّالُ عَنِ اللُّؤْلُؤِیِّ عَنِ ابْنِ سِنَانٍ (۵) عَنْ فُضَیْلٍ الْأَعْوَرِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: کَانَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِنْ هَذِهِ الْعِصَابَهِ یُحَادِثُهُ فِی شَیْ ءٍ مِنْ ذِکْرِ عُثْمَانَ فَإِذَا وَزَغٌ قَدْ قَرْقَرَ (۶) مِنْ فَوْقِ الْحَائِطِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَ تَدْرِی مَا یَقُولُ (۷) قُلْتُ لَا قَالَ یَقُولُ لَتَکُفَّنَّ عَنْ ذِکْرِ عُثْمَانَ أَوْ لَأَسُبَّنَّ عَلِیّاً (۸).

ختص، الإختصاص یر، بصائر الدرجات أحمد بن محمد عن الأهوازی عن الحسین بن علی عن کرام عن

۱- بصائر الدرجات: ۱۰۲ و ۱۰۳.

۲- فی الاختصاص: الحسن بن موسی الخشاب عن علیّ بن حسان عن عبد الرحمن بن کثیر.

۳- الاختصاص: ۲۹۶ فیه: و محمّد سیّد المرسلین.

۴- جوابه علیه السّلام تحتمل الاستفهام: و یحتمل أن یکون معناه أنت تزعم ذلک.

۵- فی الاختصاص: محمّد بن سنان.

۶- فی الاختصاص: قال: حدّثنی بعض أصحابنا قال: کان عند أبی جعفر علیه السلام رجل من هذه العصابه و هو یحادثه و هو فی شی ء من ذکر عثمان فإذا قد قرقر وزغ.

۷- فی الاختصاص: ما یقول هذا الوزغ.

۸- الاختصاص: ۳۰۱. بصائر الدرجات، ۱۰۳.

عبد الله بن طلحه عن أبی عبد الله (۱)

مثله (۲).

**[ترجمه]اختصاص، بصائر الدرجات: فضیل اعور از یکی از اصحاب نقل کرد که مردی از مخالفین خدمت حضرت باقر علیه السّلام بود و درباره کارهای عثمان با ایشان صحبت می کرد. ناگاه وزغی از بالای دیوار صدایش بلند شد. حضرت باقر فرمود: می‌دانی چه می گوید؟ گفتم نه. فرمود: می گوید: از صحبت درباره عثمان خودداری کنید، اگر نه به علی دشنام می‌دهم. - . اختصاص: ۳۰۱، بصائر الدرجات: ۱۰۳ -

اختصاص و بصائر الدرجات: عبدالله بن طلحه از امام صادق - .

ص: ۲۶۷

این روایت شبیه روایت قبلی نیست، بلکه شبیه روایت خرائج و جرائح است که در شماره ۱۷ خواهد آمد. -

علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . اختصاص: ۳۰۱، بصائر الدرجات: ۱۰۳ -

**[ترجمه]

«۱۶»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرْقِيِّ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ وَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَاشِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: لَمَّا مَاتَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ كَانَتْ نَاقَةٌ لَهُ فِي الرِّعْيِ جَاءَتْ حَتَّى ضَرَبَتْ بِجِرَانِهَا عَلَى الْقَبْرِ وَ تَمَرَّغَتْ عَلَيْهِ وَ إِنَّ أَبِي كَانَ يَحُجُّ عَلَيْهَا وَ يَعْتَمِرُ وَ مَا قَرَعَهَا قَرْعَةً قَطُّ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حفص بن بختری از شخصی، از حضرت باقر علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی حضرت علی بن الحسین از دنیا رفت، شتری در چرا داشت. شتر آمد و سر خود را به قبر زد و ضجه کرد. پدرم بر روی او سوار می‌شد و به حج و عمره می‌رفت و هرگز او را تازیانه نزده بود. - . بصائر الدرجات: ۱۰۳، در اختصاص نیز همین روایت را با کمی تفاوت از حفص نقل کرده است. -

**[ترجمه]

«۱۷»

یج، الخرائج و الجرائح رَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَلْحَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الْوَزَغِ قَالَ هُوَ الرِّجْسُ مَسْخٌ فَإِذَا قَتَلْتَهُ فَاغْتَسِلْ يَعْنِي شُكْراً (۴) وَ قَالَ إِنَّ أَبِي كَانَ قَاعِداً فِي الْحِجْرِ وَ مَعَهُ رَجُلٌ يُحَدِّثُهُ فَإِذَا هُوَ الْوَزَغُ يُوَلْوِلُ بِلِسَانِهِ فَقَالَ أَبِي علیه السلام

لِلرَّجُلِ أَ تَـدْرِی مَا یَقُولُ هَذَا الْوَزَغُ قَالَ الرَّجُلُ لَا أَعْلَمُ مَا یَقُولُ قَالَ فَإِنَّهُ یَقُولُ لَئِنْ ذَکَرْتَ عُثْمَانَ لَأَسُـبَّنَّ عَلِیّاً وَ قَالَ إِنَّهُ لَیْسَ یَمُوتُ مِنْ بَنِی أُمَیَّهَ مَیِّتٌ إِلَّا مُسِخَ وَزَغاً.

**[ترجمه]خرائـج و جرائـح: عبدالله بن طلحه گفت: از حضـرت صادق علیه السّـلام راجع به وزغ پرسـیدم. فرمود: پلید است و مسخ شده، اگر او را کشتی غسل کن، یعنی از روی شـکر. - . ظاهرا این تفسـیر از راوندی یا کسـی دیگر است، زیرا روایتی را بعد از این روایت بدون این تفسیر ذکر کرده است. -

و فرمود: پـدرم در کنـار حجرالاـسود نشسـته بود و مردی با ایشان بود که با او صـحبت می کرد. ناگاه وزغی دیـد که با زبانش ولـوله می کرد. پـدرم به آن مرد فرمـود: آیـا می‌دانی این وزغ چه می گویـد؟ آن مرد گفت: نمی‌دانم چه می گویـد. فرمود: او می گوید اگر اسم عثمان را ببرید، علی را دشنام می‌دهم. فرمود: هر یک از بنی امیّه که بمیرد، به صورت وزغ مسخ می شود.

**[ترجمه]

بیان

مسـخهم وزغا لیس من التناسخ فی شی ء لأنه إما أن تکون أجسادهم الأصلیه تنقلب وزغا فلیس بتناسخ لکن حیاتهم قبل القیامه و الرجعه بعید و إما أن تکون أجسادهم المثالیه تتصور بتلک الصوره فهذا لیس هو التناسخ الذی أجمع المسلمون علی نفیه کما مر تحقیقه فی کتاب المعاد.

**[ترجمه]این که امام می‌فرمایـد به صورت وزغ در می آینـد، تناسـخ نیست، زیرا اگر با همان بـدن‌های اصـلی ایشان بـدل به وزغ می شود که این تناسـخ نیست، ولی زنـده بودن آنهـا قبـل از قیـامت و رجعت بعیـد است. یـا پیکرهـای مثـالی آنهـا به این صـورت در می آیـد کـه این هم تناسـخی نیست که مسـلمانان تمامـا منکر آن هسـتند، چنـان چه تحقیـق آن در «کتـاب معـاد» گذشت.

**[ترجمه]

«۱۸»

یج، الخرائج و الجرائح رُوِیَ عَنِ الْحَسَنِ علیه السـلام أَنَّ عَلِیّاً علیه السـلام کَانَ یَوْماً بِأَرْضٍ قَفْرٍ فَرَأَی دُرَّاجاً فَقَالَ یَا دُرَّاجُ مُنْذُ کَمْ أَنْتَ فِی هَذِهِ الْبَرِّیَّهِ وَ مِنْ أَیْنَ مَطْعَمُکَ وَ مَشْرَبُکَ فَقَالَ

۱- لا یماثل الحدیث ما تقدم بل یماثل حدیث الخرائج الآتی تحت رقم ۱۷.

۲- الاختصاص: ۳۰۱ فیه: الحسن بن علیّ الوشاء عن کرام بن عمرو الخثعمیّ بصائر الدرجات: ۱۰۳.

٣- بصائر الـدرجات ١٠٣ و رواه فى الاختصـاص: ٣٠١ عن أحمد بن محمّد بن عيسى عن الحسـين بن سـعيد و محمّد بن خالد البرقى عن محمّد بن أبى عمير عن حفص. و فيه:جاءت ناقه له من الرعى حتى ضربت. وفيه : ولم يقرعها.

٤- الظاهر ان التفسير من الراونديّ أو غيره. لانه ذكر الحديث بعد ذلك بلا تفسير.

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا فِي هَذِهِ الْبَرِّيَّهِ مُنْذُ مِائَهِ سَنَهٍ إِذَا جُعْتُ أَصَلِّي عَلَيْكَمْ فَأَشْبَعُ وَ إِذَا عَطِشْتُ أَدْعُو عَلَى ظَالِمِيكَمْ فَأَرْوَى (۱).

**[ترجمه]خرائج و جرائح: از امام حسن علیه السّلام روایت شده که روزی علی بن ابی طالب علیه السّلام در بیابانی بی آب و علف بود. درّاجی (پرنده‌ای شبیه کبک) را دید و فرمود: ای درّاج! از چه زمانی تو در این بیابانی؟ و از کجا آب و غذا پیدا می کنی؟ گفت:

ص: ۲۶۸

یا امیرالمؤمنین! من صد سال است که در این بیابان هستم. هر وقت گرسنه شوم، بر شما صلوات می‌فرستم و سیر می‌شوم و هر وقت تشنه شوم، بر ستمگران شما نفرین می کنم و سیراب می‌شوم. - . خرائج و جرائح ... -

**[ترجمه]

«۱۹»

یج، الخرائج و الجرائح الصَّفَّارُ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ كَرَّام (۲) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنِ الْوَزَغِ فَقَالَ هُوَ رِجْسٌ مَسْخٌ فَإِذَا قَتَلْتَهُ فَاغْتَسِلْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ أَبِي علیه السلام كَانَ قَاعِداً يَوْماً فِي الْحِجْرِ فَإِذَا بِوَزَغٍ يُوَلْوِلُ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ لَئِنْ شَتَمْتُمْ قَوْمَنَا لَأَشْتِمَنَّ عَلِيّاً ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْوَزَغَ مِنْ مُسُوخِ بَنِي مَرْوَانَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ.

**[ترجمه]خرائج و جرائح: عبدالله بن ابی طلحه گفت: از حضرت صادق علیه السّلام راجع به وزغ پرسیدم. فرمود: پلید است و مسخ شده. اگر او را کشتی غسل کن. سپس فرمود: پدرم روزی در کنار حجرالاسود نشسته بود که وزغی ولوله می کرد. پدرم فرمود او می گوید اگر قوم مرا دشنام دهید، علی را دشنام می‌دهم. سپس فرمود: وزغ از مسخ شدگان بنی مروان است، خدا لعنتشان کند!

**[ترجمه]

«۲۰»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنِ الثُّمَالِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام فَلَمَّا انْتَشَرَتِ الْعَصَافِيرُ تَصَوَّتَتْ (۳) فَقَالَ يَا بَا حَمْزَةَ أَ تَدْرِي مَا تَقُولُ فَقُلْتُ لَا قَالَ يُقَدِّسْنَ رَبَّهَا وَ يَسْأَلْنَهُ قُوتَ يَوْمِهَا (۴) ثُمَّ قَالَ يَا بَا حَمْزَةَ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ (۵).

**[ترجمه]اختصاص: ثمالی گفت: خدمت حضرت علی بن الحسین علیهما السّلام بودم که ناگاه گنجشک ها پرواز کردند و صدا دادند. فرمود: ای ابا حمزه! می‌دانی چه می گویند؟ گفتم نه. فرمود: خدای خود را تقدیس می کنند و تقاضای خوراک روزانه خود را می‌نمایند. سپس فرمود: ای ابا حمزه! به ما زبان پرندگان را آموخته اند و از هر چیز به ما داده اند. - . اختصاص: ۲۹۳ -

**[ترجمه]

«۲۱»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ الْحَدَّادِ عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَهُ إِذْ نَظَرْتُ إِلَی زَوْجِ حَمَامٍ عِنْدَهُ فَهَدَلَ (۶) الذَّكَرُ عَلَی الْأُنْثَی فَقَالَ أَ تَدْرِی مَا تَقُولُ تَقُولُ يَا سَكَنِی وَ عِرْسِی مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقاً أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْكِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَوْلَایَ (۷).

ص: ۲۶۹

۱- الخرائج:.

۲- أخرجه قبلا عن الاختصاص و البصائر و فیهما: الحسین بن علی عن كرام و علقنا هناك ما یفید راجعه.

۳- فی المصدر: انتشرن العصافیر و صوتن.

۴- فی المصدر: یومهن.

۵- الاختصاص: ۲۹۳.

۶- هدل الحمام: صوت.

۷- الاختصاص: ۲۹۳ فیه: الا أن یكون مولای جعفر بن محمّد علیهما السلام.

**[ترجمه]اختصاص: فضیل گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام بودم که چشمم به یک جفت کبوتر افتاد که در نزد امام بودند. کبوتر نر بر روی ماده صدا کرد. فرمود: می‌دانی چه می گوید؟ او می گوید ای مایه آرامش من، همسرم! خداوند کسی را محبوب تر از تو در نظر من نیافریده، جز این مولایم. -. اختصاص: ۲۹۳ -

ص: ۲۶۹

**[ترجمه]

«۲۲»

ختص، الإختصاص الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاشَانِيُّ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ دَاوُدَ بْنِ أَسَدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ جَمِيلٍ (۱) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هَارُونَ بْنِ مُوَفَّقٍ وَ كَانَ هَارُونُ بْنُ مُوَفَّقٍ (۲) مَوْلَى أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام لِأُسَلِّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي ارْكَبْ تدور (تَدُرْ) فِي (۳) أَمْوَالٍ لَهُ قَالَ فَرَكِبْتُ فَأَتَيْتُ فَازَةً لَهُ قَدْ ضُرِبَتْ عَلَى جَدَاوِلِ مَاءٍ كَانَتْ عِنْدَهُ خَضِرَةٌ فَاسْتَنْزَهَ ذَلِكَ فَضَرَبْتُ لَهُ الْفَازَةَ هُنَاكَ فَجَلَسْتُ حَتَّى أَتَى وَ هُوَ عَلَى فَرَسٍ لَهُ فَقُمْتُ فَقَبَّلْتُ فَخِذَهُ وَ نَزَلَ وَ أَخَذْتُ رِكَابَهُ وَ أَمْسَكْتُ عَلَيْهِ فَلَمَّا نَزَلَ أَهْوَيْتُ لِآخُذَ الْعِنَانَ فَأَبَى وَ أَخَذَهُ هُوَ فَأَخْرَجَهُ مِنْ رَأْسِ الدَّابَّةِ وَ عَلَّقَهُ فِي طُنُبٍ مِنْ أَطْنَابِ الْفَازَةِ ثُمَّ جَلَسَ فَسَأَلَ عَنْ مَجِيئِي وَ ذَلِكَ عِنْدَ الْمَغْرِبِ فَأَعْلَمْتُهُ مَجِيئِي مِنَ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ جَمَحَ الْفَرَسُ وَ خَلَّى الْعِنَانَ (۴) وَ مَرَّ يَتَخَطَّى الْجَدَاوِلَ وَ الزَّرْعَ إِلَى بَرَا حَتَّى بَالَ وَ رَاثَ وَ رَجَعَ فَنَظَرَ إِلَيَّ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام فَقَالَ لَمْ يُعْطَ آلَ دَاوُدَ شَيْ ءٌ إِلَّا وَ قَدْ أُعْطِيَ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ أَفْضَلَ مِنْهُ (۵).

**[ترجمه]اختصاص: احمد بن هارون بن موفق غلام ابوالحسن علیه السّلام گفت: خدمت حضرت ابوالحسن رسیدم تا سلام عرض کنم. به من گفتند سوار شده و رفته سری به زمین هایش بزند. سوار شدم تا به خیمه ای رسیدم که کنار جوی زده شده بود. سبزی هایی کنار جوی‌ها بود به تنزه و تماشا نشستیم. آن خیمه را برای امام در آنجا زده بودند. نشستم تا امام تشریف آورد و سوار بر اسبی بود. از جای حرکت کردم و ران مقدسش را بوسیدم. پایین آمد و رکابش را گرفتم و نگه داشتم. وقتی پایین آمد، رفتم که افسار اسبش را بگیرم، امام نگذاشت و خودش گرفت و از سر اسب خارج نمود و به یکی از طناب های خیمه بست. بعد نشست و از آمدنم پرسید. آن موقع نزدیک مغرب بود. اطلاع دادم که عصر آمده ام. در این موقع اسب، رم کرد و طناب را کند و رفت از جوی‌ها و زراعت گذشت تا به زمین بدون کشت رسید و آنجا ادرار کرد و فضله انداخت و برگشت. امام علیه السّلام به من نگاه کرد و فرمود: به آل داود چیزی نداده اند، مگر این که به آل محمّد بهتر از آن را داده اند. -. اختصاص: ۲۹۸ - ۲۹۹ -

**[ترجمه]

بیان

قال الجوهری الفازه مظله تمد بعمود قوله فاستنزه ذلک أی وجده نزها و البرا التراب.

**[ترجمه]جوهری گفته است «الفازه» یعنی خیمه ای که با عمودی بر پا شده است. «فاستنزه ذلک» یعنی آن را گردشگاه یافت و «البرا» یعنی خاک.

**[ترجمه]

«۲۳»

ختص، الإختصاص ابْنُ عِيسَى وَ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ (۶) عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام يَقُولُ كَانَتْ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ علیهما السلام نَاقَةٌ قَدْ حَجَ

ص: ۲۷۰

۱- فی المصدر: محمّد بن جمیل.

۲- المصدر و البصائر خالیان عن قوله: و کان هارون بن موفق.

۳- فی المصدر: (ندور) و فی البصائر: ندور فی اموالنا فاتیت فازه لی.

۴- فی البصائر: الی أن حمحم الفرس فضحک علیه السلام و نطق بالفارسیه و أخذ بعرفها فقال: اذهب فبل فرفع رأسه فنزع العنان.

۵- الاختصاص: ۲۹۸ و ۲۹۹ فیه: (لم یعط داود و آل داود) و رواه الصفار فی البصائر: ۱۰۲ عن القاشانی و فیه زیاده ذکرناها و فیه: براح و فیه: لم یعط داود و آل داود.

۶- فی المصدر: و أحمد بن الحسن بن فضال.

عَلَيْهَا اثْنَتَيْنِ وَ عِشْرِينَ حَجَّةً مَا قَرَعَهَا قَرْعَةً قَطُّ فَمَا فَجَأَتْنِی (۱) بَعْدَ مَوْتِهِ إِلَّا وَ قَدْ جَاءَنِی بَعْضُ الْمَوَالِی فَقَالُوا إِنَّ النَّاقَهَ قَدْ خَرَجَتْ فَأَتَتْ قَبْرَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام فَانْبَرَکَتْ عَلَیْهِ فَدَلَکَتْ بِجِرَانِهَا وَ هِیَ تَرْغُو فَقُلْتُ أَدْرِکُوهَا فَجِیئُونِی بِهَا قَبْلَ أَنْ یَعْلَمُوا بِهَا أَوْ یَرَوْهَا ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ مَا کَانَتْ رَأَتِ الْقَبْرَ قَطُّ (۲).

**[ترجمه]اختصاص: زراره گفت از حضرت باقر علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: حضرت زین العابدین علیه السّلام شتری داشت که با آن

ص: ۲۷۰

بیست و دو مرتبه به حج رفته بود و یک بار هم او را تازیانه نزده بود. پس از درگذشت پدرم، شتر پیش من نیامد، بعضی غلامان آمدند و گفتند شتر خارج شده و رفته بر سر قبر حضرت زین العابدین و آنجا زانو زده و سر به قبر می‌زند و ضجه و ناله می‌کند. گفتم بروید و پیش از آن که بفهمند یا او را ببینند، او را بیاورید. حضرت باقر علیه السّلام فرمود: آن شتر جای قبر را قبلا ندیده بود. - . اختصاص: ۳۰۰ - ۳۰۱ -

**[ترجمه]

«۲۴»

أَقُولُ رَوَی الْبُرْسِیُّ فِی مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ عَنْ زَیْدٍ الشَّحَّامِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ نُبَاتَهَ قَالَ: إِنَّ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام جَاءَهُ نَفَرٌ مِنَ الْمُنَافِقِینَ فَقَالُوا لَهُ أَنْتَ الَّذِی تَقُولُ إِنَّ هَذَا الْجِرِّیَّ مَسْخٌ حَرَامٌ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالُوا أَرِنَا بُرْهَانَهُ فَجَاءَ بِهِمْ إِلَی الْفُرَاتِ وَ نَادَی هناس هناس (۳) فَأَجَابَهُ الْجِرِّیُّ لَبَّیْکَ فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مَنْ أَنْتَ فَقَالَ مِمَّنْ عُرِضَتْ عَلَیْهِ وَلَایَتُکَ فَأَبَی وَ مُسِخَ وَ إِنَّ فِیمَنْ مَعَکَ لَمَنْ یُمْسَخُ کَمَا مُسِخْنَا وَ یَصِیرُ کَمَا صِرْنَا (۴) فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام بَیِّنْ قِصَّتَکَ لِیَسْمَعَ مَنْ حَضَرَ فَیَعْلَمَ فَقَالَ نَعَمْ کُنَّا أَرْبَعاً وَ عِشْرِینَ قَبِیلَةً مِنْ بَنِی إِسْرَائِیلَ وَ کُنَّا قَدْ تَمَرَّدْنَا وَ عَصَیْنَا وَ عُرِضَتْ وَلَایَتُکَ عَلَیْنَا فَأَبَیْنَا وَ فَارَقْنَا الْبِلَادَ وَ اسْتَعْمَلْنَا الْفَسَادَ فَجَاءَنَا آتٍ أَنْتَ وَ اللَّهِ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا فَصَرَخَ فِینَا صَرْخَةً فَجَمَعَنَا جَمْعاً وَاحِداً وَ کُنَّا مُتَفَرِّقِینَ فِی الْبَرَارِی فَجَمَعَنَا لِصَرْخَتِهِ ثُمَّ صَاحَ صَیْحَةً أُخْرَی وَ قَالَ کُونُوا مُسُوخاً بِقُدْرَهِ اللَّهِ فَمُسِخْنَا أَجْنَاساً مُخْتَلِفَهً ثُمَّ قَالَ أَیُّهَا الْقِفَارُ کُونُوا أَنْهَاراً تُسْکِنْکَ هَذِهِ الْمُسُوخُ وَ اتَّصِلِی بِبِحَارِ الْأَرْضِ حَتَّی لَا یَبْقَی مَاءٌ إِلَّا وَ فِیهِ مِنْ هَذِهِ الْمُسُوخِ فَصِرْنَا مُسُوخاً کَمَا تَرَی (۵).

ص: ۲۷۱

۱- فی المصدر: فما جاءتنی.

۲- الاختصاص: ۳۰۰ و ۳۰۱ و رواه الصفار فی البصائر: ۱۰۳ عن أحمد بن الحسن بن فضال و فیه: (بمقرعه قط) و فیه فجاءونی بها.

۳- فی المصدر: مناش مناش.

۴- فی نسخه: و یصیر الی ما صرنا.

٥- مشارق الأنوار: ٩٤.

**[ترجمه]مؤلف: برسی در مشارق الانوار از زید شحام به اسناد خود از ابن نباته نقل می کند که چند نفر از منافقین خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسیدند و گفتند: تو می گویی مارماهی مسخ شده و حرام است؟ فرمود آری. گفتند: دلیل آن را برایمان بیان کن. آنها را آورد تا به فرات رسید و صدا زد: «هناس هناس!» یک مارماهی جواب داد: «لبّیک!» امیرالمؤمنین علیه السّلام به او فرمود: تو که هستی؟ گفت: من یکی از کسانی هستم که ولایت شما بر من عرضه شد و امتناع ورزیدم و مسخ شدم. از این اشخاصی که با شما هستند، بعضی مثل ما مسخ خواهند شد و همان گونه می‌شوند که ما شدیم. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: داستان خود را برای کسانی که اینجا هستند نقل کن تا بدانند. گفت: بسیار خوب. ما بیست و چهار قبیله از بنی اسرائیل متمرد و معصیت کار بودیم. ولایت شما بر ما عرضه شد و ما امتناع ورزیدیم و در شهرها به کارهای بد مشغول شدیم. یک مرتبه شخصی آمد که به خدا قسم شما بهتر از ما او را می‌شناسی. فریادی کشید و با این که ما در بیابان ها پراکنده بودیم، همه از صدا و فریاد او جمع شدیم. باز یک فریاد دیگر برداشت و گفت: به قدرت خدا همه مسخ شوید! و ما به صورت‌های مختلف مسخ شدیم. بعد گفت: ای بیابان‌ها! نهرهایی شوید تا این مسخ شده ها در میان شما ساکن شوند و به دریاها وصل شوید تا هیچ دریایی نباشد، مگر این که از مسخ شدگان در آنها وجود داشته باشد. ما چنان چه مشاهده می کنی مسخ شدیم. - . مشارق الانوار: ۹۴ -

ص: ۲۷۱

**[ترجمه]

«۲۵»

وَ بِإِسْنَادِهِ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام إِلَى مَكَانٍ يُرِيدُهُ فَسِرْنَا وَ إِذَا ذِئْبٌ قَدِ انْحَدَرَ مِنَ الْجَبَلِ وَ جَاءَ حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى قَرَبُوسِ السَّرْجِ وَ تَطَاوَلَ فَخَاطَبَهُ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ ارْجِعْ فَقَدْ فَعَلْتُ قَالَ فَرَجَعَ الذِّئْبُ مُهَرْوِلًا فَقُلْتُ سَيِّدِي (۱) مَا شَأْنُهُ قَالَ ذَكَرَ أَنَّ زَوْجَتَهُ قَدْ عَسُرَتْ عَلَيْهَا الْوِلَادَةُ فَسَأَلَ لَهَا الْفَرَجَ وَ أَنْ يَرْزُقَهُ اللَّهُ وَلَداً لَا يُؤْذِي دَوَابَّ شِيعَتِنَا قُلْتُ لَهُ اذْهَبْ فَقَدْ فَعَلْتُ قَالَ ثُمَّ سِرْنَا فَإِذَا قَاعٌ مُجْدِبٌ يَتَوَقَّدُ حَرّاً وَ هُنَاكَ عَصَافِيرُ فَتَطَايَرْنَ وَ دُرْنَ حَوْلَ بَغْلَتِهِ (۲) فَزَجَرَهَا وَ قَالَ لَا وَ لَا كَرَامَةَ قَالَ ثُمَّ صَارَ (۳) إِلَى مَقْصِدِهِ فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنَ الْغَدِ وَ عُدْنَا إِلَى الْقَاعِ فَإِذَا الْعَصَافِيرُ قَدْ طَارَتْ وَ دَارَتْ حَوْلَ بَغْلَتِهِ وَ رَفْرَفَتْ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ اشْرَبِي وَ ارْوَى قَالَ فَنَظَرْتُ فَإِذَا فِي الْقَاعِ ضَحْضَاحٌ مِنَ الْمَاءِ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي بِالْأَمْسِ مَنَعْتَهَا وَ الْيَوْمَ سَقَيْتَهَا فَقَالَ اعْلَمْ أَنَّ الْيَوْمَ خَالَطَهَا الْقَنَابِرُ فَسَقَيْتُهَا وَ لَوْ لَا الْقَنَابِرُ مَا سَقَيْتُهَا (۴) فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي وَ مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الْقَنَابِرِ وَ الْعَصَافِيرِ فَقَالَ وَيْحَكَ أَمَّا الْعَصَافِيرُ فَإِنَّهُمْ مَوَالِي عُمَرَ لِأَنَّهُمْ مِنْهُ وَ أَمَّا الْقَنَابِرُ فَإِنَّهُمْ مِنْ مَوَالِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ فِي صَفِيرِهِمْ بُورِكْتُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ بُورِكَتْ شِيعَتُكُمْ وَ لَعَنَ اللَّهُ أَعْدَاءَكُمْ ثُمَّ قَالَ عَادَانَا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ (۵) حَتَّى مِنَ الطُّيُورِ الْفَاخِتَةُ وَ مِنَ الْأَيَّامِ أَرْبِعَاءُ (۶).

**[ترجمه]محمّد بن مسلم گفت: من در خدمت حضرت باقر علیه السّلام رفتیم. ایشان تصمیم داشت به جایی برود. در بین راه گرگی را دیدیم که از کوه پایین می آید. گرگ آمد تا دستش را گذاشت روی قرپوس زین و دست درازی کرد و با امام علیه السّلام به صحبت پرداخت. امام علیه السّلام به او فرمود: برگرد، انجام دادم. گرگ صدای مخصوصی کرد و برگشت. عرض کردم: آقای من! جریان چه بود؟ فرمود: ماده گرگ زایمان بر او سخت شده بود. درخواست کرد که راحت شود و این

که خـدا به او بچه ای بدهد که جنبندگان، شـیعیان ما را آزار نرساند. گفتم برو این کار کردم. گفت: سـپس رفتیم تا به بیابانی بی آب و علف رسـیدیم که از حرارت می سوخت. در آنجـا گنجشک هایی بودنـد که پریدنـد و اطراف قاطر امام چرخیدنـد. امام علیه السّلام آنها را دور کرد و فرمود: نه، شـما شایسته چنین چیزی نیستید. بعد به جانب محلی که مایل بود رفتیم. فردا که برگشتیم و به آن بیابان رسـیدیم، باز گنجشک ها پریدند و اطراف مرکب امام بال بال می‌زدند. شـنیدم که می فرمود: بیاشامید و سیر شویـد. محمّـد بن مسلم گفت: ناگاه دیـدم در بیابان توده های متراکم از آب است. عرض کردم: آقای من! دیروز مانع آنها شـدی و امروز آنها را آب دادی؟ فرمود: امروز به همراه آنها چکاوک ها هم بودنـد، پس به آنها آب دادم. اگر چکاوک هـا نبودنـد به آنها آب نمی‌دادم. گفتم آقای من! فرق بین چکاوک‌ها و گنجشک‌ها چیست؟ فرمود: وای بر تو! گنجشک‌ها از ارادتمنـدان عمر هسـتند، زیرا از اوینـد و امـا چکـاوک هـا از ارادتمنـدان ما اهل بیت هسـتند. این‌ها در صـدای خود می گویند «مبارک باشد ای اهل بیت پیامبر و مبارک باشد برای شـیعیان شما و خدا دشمنانتان را لعنت کند!» سپس فرمود: از هر چیز با ما دشمن هستند، حتی از پرنده ها، قمری و از ایام هفته، چهارشنبه. - . مشارق الانوار: ۱۱۳ - ۱۱۴ -

**[ترجمه]

«۲۶»

مد، العمده بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ الشَّافِعِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ

ص: ۲۷۲

۱- فی المصدر: یا سیدی.

۲- فی نسخه: و رفرفت.

۳- فی نسخه: (و سار) و هو الموجود فی المصدر.

۴- فی المصدر: لما سقیتها.

۵- فی المصدر: من کل شی ء شی ء.

۶- مشارق الأنوار: ۱۱۳ و ۱۱۴.

دَاوُدَ عَنْ أَسَدِ بْنِ مُوسَى عَنْ حَمَّادِ بْنِ مَسْلَمَهَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ خَلْقاً لَيْسَ مِنْ وُلْدِ آدَمَ وَ لَا مِنْ وُلْدِ إِبْلِيسَ يَلْعَنُونَ مُبْغِضِی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْقَنَابِرُ (١) يُنَادُونَ فِي السَّحَرِ عَلَى رُءُوسِ الشَّجَرِ أَلَا لَعْنَهُ اللَّهِ عَلَى مُبْغِضِی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام (٢).

**[ترجمه]العمده:

انس گفت: پیامبر فرمود: خداوند خلقی را آفریده که نه از فرزندان آدم است و نه از فرزندان ابلیس. آنها دشمنان علی بن ابی طالب را لعن می کنند. گفتند: ای رسول خدا! آنها کیانند؟ فرمود: چکاوک‌ها که در سحر بر روی درخت ندا می‌دهند «لعنت خدا بر دشمنان علی بن ابی طالب!» - . العمده: ۱۸۷ -

**[ترجمه]

«۲۷»

ما، الأمالی للشيخ الطوسی مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَاذَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی الْقَاسِمِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنْ أَبِی أَيُّوبَ الْمَدِينِيِّ عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ عَنِ الرِّضَا عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ: لَا تَأْكُلُوا (٣) الْقُنْبَرَهَ وَ لَا تَسُبُّوهُ وَ لَا تُعْطُوهُ الصِّبْيَانَ يَلْعَبُونَ بِهَا فَإِنَّهَا كَثِيرَهُ التَّسْبِيحِ وَ تَسْبِيحُهَا لَعَنَ اللَّهُ مُبْغِضِی آلِ مُحَمَّدٍ عليهم السلام (۴).

**[ترجمه]امالی طوسی: سلیمان جعفری از حضرت رضا، از پدرش، از جدش علیهم السّلام نقل کرد که فرمود: چکاوک را نخورید و به او ناسزا نگویید و به دست بچه هایتان ندهید که با آنها بازی کنند، زیرا آنها زیاد تسبیح می کنند و تسبیح آنها این است: «خدا لعنت کند بر دشمنان آل محمّد صلّی اللّه علیه و آله!» - . امالی طوسی: ۷۱ -

**[ترجمه]

تحقيق مقام و دفع شكوک و أوهام

اعلم أن رد الأخبار المستفيضه الوارده عن أئمه الأنام عليهم الصلاه و السلام بمحض استبعاد الأوهام أو تقليد الفلاسفه الذين استبدوا بالأحلام (۵) و لم يؤمنوا بما جاءت به الأنبياء الكرام لا يليق بالأفاضل الأعلام كيف و قد ورد أمثالها فی القرآن الكريم من تسبيح الطير مع داود عليه السلام و قوله عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ (۶) و قصه الهدهد و النمله مع سليمان عليه السلام و قوله تعالى وَ الطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ (٧) و غير ذلک.

۱- فی المصدر: هم القنابر.

۲- العمده: ۱۸۷.

۳- فی المصدر: یقول: لا تقتلوا.

۴- أمالی الشیخ: ۷۱.

۵- فی نسخه: بالاحکام.

۶- النمل: ۱۶.

۷- النور: ۴۱.

و أی دلیل دل علی عدم شعورهم و إدراکهم للکلیات و عدم تکلمهم و نطقهم فإنا کثیرا ما نسمع کلام بعض الناس و غیرهم ممن لا نفهم لغاتهم بوجه فنظن أن کلامهم کأصوات الطیور لا نمیز بین کلماتهم و نتعجب من فهم بعضهم کلام بعض و الأخبار الداله علی أن لها تسبیحا و ذکرا و أنها تعرف خالقهم و مصالحهم و مفاسدهم أکثر من أن تحصی و لا استبعاد فی کونها مکلفه ببعض التکالیف و تعذب فی الدنیا بترکها کما ورد فی الأخبار الکثیره أنه لا یصاد طیر إلا بترکها التسبیح أو فی الآخره أیضا کما روی فی تأویل قوله تعالی وَ إِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ (۱) و إن لم یکن تکلیفها عاما و عقابها أبدیا لضعف إدراکها.

و لو سلم أن لا نطق و لا کلام لهم فیمکن أن یقدرها الله علی ذلک فی بعض الأحیان لإظهار معجزه النبی و الإمام صلوات الله علیهم و بالجمله رد ما ورد عن أرباب العصمه صلوات الله علیهم أو تأویلها من غیر برهان قاطع اجتراء علی الله و رسوله و حججه علیهم السلام و سیأتی بعض القول فی ذلک فی الباب الآتی و تفصیله و تحقیقه فی کتاب السماء و العالم.

و أما ما ذکره السید الشریف المرتضی قدس الله روحه فی کتاب الغرر و الدرر حیث سأله سائل فقال ما القول فی الأخبار الوارده فی عده کتب من الأصول و الفروع بمدح أجناس من الطیر و البهائم و المأکولات و الأرضین و ذم أجناس منها کمدح الحمام و البلبل و القنبر و الحجل (۲) و الدراج و ما شاکل ذلک من فصیحات الطیر و البهائم و المأکولات و الأرضین و ذم الفواخت و الرخم (۳) و ما یحکی من أن کل جنس من هذه الأجناس المحموده تنطق بثناء علی الله تعالی و علی أولیائه و دعاء لهم و دعاء علی أعدائهم و أن کل جنس من هذه الأجناس المذمومه تنطق بضد ذلک من ذم الأولیاء علیهم السلام و کذا

۱- التکویر: ۵.

۲- القنبره: نوع من العصافیر. و الحجل: طائر فی حجم الحمام احمر المنقار و الرجلین و هو یعیش فی الصرود العالیه یستطاب لحمه.

۳- الرخم: طائر من الجوارح الکبیره الجثه الوحشیه الطباع.

الجری و ما شاکله من السمک و ما نطق به الجری من أنه مسخ بجحده الولایه و ورود الآثار بتحریمه لذلک.

و کذم الدب و القرد و الفیل و سائر المسوخ المحرمه و کذم البطیخه التی کسرها أمیر المؤمنین علیه السلام فصادفها مره فقال من النار إلی النار و دبها من یده ففار من الموضع الذی سقطت فیه دخان و کذم الأرضین السبخه و القول بأنها جحدت الولایه أیضا و قد جاء فی هذا المعنی ما یطول شرحه و ظاهره مناف لما تدل العقول علیه من کون هذه الأجناس مفارقه لقبیل ما یجوز تکلیفه و یسوغ أمره و نهیه.

و فی هذه الأخبار التی أشرنا إلیها أن بعض هذه الأجناس یعتقد الحق و یدین به و بعضها یخالفه و هذا کله مناف لظاهر ما العقلاء علیه و منها ما یشهد أن لهذه الأجناس منطقا مفهوما و ألفاظا تفید أغراضا و أنها بمنزله الأعجمی و العربی اللذین لا یفهم أحدهما صاحبه و أن شاهد ذلک من قول الله سبحانه فیما حکاه عن سلیمان علیه السلام یا أَیُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ أُوتِینا مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ إِنَّ هذا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِینُ (۱) و کلام النمله أیضا مما حکاه الله سبحانه و کلام الهدهد و احتجاجه و فهمه و جوابه فلینعم بذکر ما عنده مثابا إن شاء الله و بالله التوفیق.

فأجاب رحمه الله بقوله اعلم أن المعول فیما یعتقد علی ما تدل الأدله علیه من نفی و إثبات فإذا دلت الأدله علی أمر من الأمور وجب أن یبنی کل وارد من الأخبار إذا کان ظاهره بخلافه علیه و نسوقه إلیه و نطابق بینه و بینه و نخلی ظاهرا إن کان له و نشرط إن کان مطلقا و نخصه إن کان عاما و نفصله إن کان مجملا و نوفق بینه و بین الأدله من کل طریق اقتضی الموافقه و آل إلی المطابقه.

و إذا کنا نفعل ذلک و لا نحتشمه فی ظواهر القرآن المقطوع علی صحته المعلوم وروده فکیف نتوقف عن ذلک فی أخبار آحاد لا توجب علما و لا تثمر یقینا فمتی وردت علیک أخبار فأعرضها علی هذه الجمله و ابنها علیها و افعل ما حکمت به الأدله

۱- النمل: ۱۶.

و أوجبته الحجج العقليه و إن تعذر فيها بناء و تأويل و تخريج و تنزيل فليس غير الإطراح لها و ترك التعريج (۱) عليها و لو اقتصرنا على هذه الجمله لاكتفينا فيمن يتدبر و يتفكر.

و قد يجوز أن يكون المراد بذم هذه الأجناس من الطير أنها ناطقه بضد الثناء على الله و بذم أوليائه و نقص أصفيائه ذم متخذيها و مرتبطيها و إن هؤلاء المغرين بمحبه هذه الأجناس و اتخاذها هم الذين ينطقون بضد الثناء على الله تعالى و يذمون أولياءه و أحباءه فأضاف النطق إلى هذه الأجناس و هو لمتخذيها أو مرتبطيها للتجاور و التقارب و على سبيل التجوز و الاستعاره كما أضاف الله تعالى السؤال فى القرآن إلى القريه و إنما هو لأهل القريه و كما قال تعالى وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَهٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّها وَ رُسُلِهِ فَحاسَبْناها حِساباً شَدِيداً وَ عَذَّبْناها عَذاباً نُكْراً فَذاقَتْ وَبالَ أَمْرِها وَ كانَ عاقِبَهُ أَمْرِها خُسْراً و فى هذا كله حذوف و قد أضيف فى الظاهر الفعل إلى من هو فى الحقيقه متعلق بغيره و القول فى مدح أجناس من الطير و الوصف لها بأنها تنطق بالثناء على الله و المدح لأوليائه يجرى على هذا المنهج الذى نهجناه.

فإن قيل كيف يستحق مرتبط هذه الأجناس مدحا بارتباطها و مرتبط بعض آخر ذما بارتباطه حتى علقتم المدح و الذم بذلك.

قلنا ما جعلنا لارتباط هذه الأجناس حظا فى استحقاق مرتبطيها مدحا و لا ذما و إنما قلنا إنه غير ممتنع أن تجرى عاده المؤمنين الموالين لأولياء الله تعالى و المعادين لأعدائه بأن يألفوا ارتباط أجناس من الطير و كذلك تجرى عاده بعض أعداء الله تعالى باتخاذ بعض أجناس الطير فيكون متخذ بعضها ممدوحا لا من أجل اتخاذه لكن لما هو عليه من الاتخاذ الصحيح فيضاف المدح إلى هذه الأجناس و هو لمرتبطها و النطق بالتسبيح و الدعاء الصحيح إليها و هو لمتخذها تجوزا و اتساعا و كذلك القول فى الذم المقابل للمدح.

ص: ۲۷۶

۱- اى وترك الاعتماد عليها ، يقال : فلان لايعرج على قوله أى لايعتمد عليه.

فإن قیل فلم نهی عن اتخاذ بعض هذه الأجناس إذا کان الذم لا یتعلق باتخاذها و إنما یتعلق ببعض متخذیها لکفرهم و ضلالهم.

قلنا یجوز أن یکون فی اتخاذ هـذه البهائم المنهی عن اتخاذها و ارتباطها مفسـده و لیس یقبـح خلقها فی الأصل لهذا الوجه لأنها خلقت لینتفع بهـا من سـائر وجوه الانتفـاع سوی الارتبـاط و الاتخـاذ الـذی لا یمتنع تعلق المفسـده به و یجوز أیضا أن یکون فی اتخـاذ هـذه الأجناس المنهی عنها شؤم و طیره فللعرب فی ذلک مـذهب معروف و یصـح هـذا النهی أیضا علی مـذهب من نفی الطیره علی التحقیق لأن الطیره و التشؤم و إن کان لا تأثیر لهما علی التحقیق فإن النفوس تستشعر ذلک (۱) و یسبق إلیها ما یجب علی کـل حـال تجنبه و التوقی منه و علی هـذا یحمـل معنی قوله علیه السـلام لا یورد ذو عـاهه علی مصـح فأما تحریم السـمک الجری و ما أشـبه فغیر ممتنع لشـی ء یتعلق بالمفسده فی تناوله کما نقول فی سائر المحرمات فأما القول بأن الجری نطق بأنه مسخ لجحده الولایه فهو مما یضحک منه و یتعجب من قائله و الملتفت إلی مثله فأما تحریم الدب و القرد و الفیل فکتحریم کل محرم فی الشـریعه و الوجه فی التحریم لا یختلف و القول بأنها ممسوخه إذا تکلفنا حملناه علی أنها کانت علی خلق حمیـده غیر منفور عنها ثم جعلت علی هـذه الصوره الشـنیئه علی سبیل التنفیر عنها و الزیاده عن الصـد فی الانتفاع بها لأن بعض الأحیاء لا یجوز أن یکون غیره علی الحقیقه و الفرق بین کل حیین معلوم ضـروره فکیف یجوز أن یصـیر حی حیا آخر غیره و إذا أرید بالمسخ هذا فهو باطل و إن أرید غیره نظرنا فیه.

و أمـا البطیخه فقـد یجوز أن یکون أمیر المؤمنین علیه السـلام لمـا ذاقها و نفر عن طعمها و زادت کراهیته لها قال من النار و إلی النار أی هذا من طعام أهل النار و ما یلیق بعذاب أهل النار کما یقول أحدنا ذلک فیما یستوبیه و یکرهه و یجوز أن یکون فوران الدخان عند الإلقاء لها علی سبیل التصدیق لقوله علیه السلام من النار إلی النار و إظهار معجز له.

۱- فی نسخه: بذلک.

و أما ذم الأرضين السبخه و القول بأنها جحدت الولايه فمتى لم يكن محمولا معناه على ما قدمنا من جحد أهل هذه الأرض و سكانها الولايه لم يكن معقولا و يجرى ذلك مجرى قوله تعالى وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّها وَ رُسُلِهِ (۱) و أما إضافه اعتقاد الحق إلى بعض البهائم و اعتقاد الباطل و الكفر إلى بعض آخر فمما تخالفه العقول و الضرورات لأن هذه البهائم غير عاقله و لا كامله و لا مكلفه فكيف تعتقد حقا أو باطلا و إذا ورد أثر فى ظاهره شى ء من هذه المحالات قلنا فيه إما إطراح أو تأول على المعنى الصحيح و قد نهجنا طريق التأويل و بينا كيف التوسل إليه فأما حكايته تعالى عن سليمان يا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينا مِنْ كُلِّ شَيْ ءٍ إِنَّ هذا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (۲) فالمراد به أنه علم ما يفهم به ما تنطق به الطير و تتداعى فى أصواتها و أغراضها و مقاصدها بما يقع من صياح على سبيل المعجزه لسليمان عليه السلام.

و أما الحكايه عن النمله بأنها قالت يا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَساكِنَكُمْ لا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمانُ (۳) فقد يجوز أن يكون المراد به أنه ظهر منها دلاله القول على هذا المعنى و أشعرت باقى النمل و خوفتهم من الضرر بالمقام و أن النجاه فى الهرب إلى مساكنها فتكون إضافه القول إليه مجازا و استعاره كما قال الشاعر:

و شكا إلى بعبره و تحمحم

و كما قال الآخر:

و قالت له العينان سمعا و طاعه

و يجوز أن يكون وقع من النمله كلام ذو حرف منظومه كما يتكلم أحدنا يتضمن المعانى المذكوره و يكون ذلك المعجزه لسليمان عليه السلام لأن الله تعالى سخر له الطير

۱- الطلاق: ۸.

۲- النمل: ۱۶.

۳- النمل: ۱۸.

و أفهمه معـانی أصواتهـا علی سبیـل المعجز له و لیس هـذا بمنکر فإن النطق بمثل هـذا الکلام المسـموع منا لا یمتنع وقوعه ممن لیس بمکلـف و لاـ کامـل العقـل أ لاـ تری أن المجنـون و من لم یبلـغ الکمـال من الصبیـان قـد یتکلفون (۱) بالکلام المتضـمن للأـغراض و إن کـان التکلیف و الکمال عنهم زائلین و القول فیما حکی عن الهدهـد یجری علی الوجهین اللـذین ذکرناهما فی النمله فلا حاجه بنا إلی إعادتهما.

و أما حکایته أنه قال لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذاباً شَدِیداً أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَیَأْتِیَنِّی بِسُلْطانٍ مُبِینٍ (۲) و کیف یجوز أن یکون ذلک فی الهدهد و هو غیر مکلف و لا یستحق مثله العذاب.

و الجواب عنه أن العـذاب اسم للضـرر الواقع و إن لم یکن مسـتحقا فلیس یجری مجری العقاب الذی لا یکون إلا جزاء علی أمر تقـدم فلیس یمتنع أن یکون معنی لَأُعَـذِّبَنَّهُ أی لأـولمنه و یکون الله تعـالی قـد أبـاحه الإیلاـم له کما أباحه الذبـح له لضـرب من المصـلحه کما سـخر له الطیر یصرفها فی منافعه و أغراضه و کل هذا لا ینکر فی النبی المرسل تخرق له العادات و تظهر علی یده المعجزات و إنمـا یشـتبه علی قوم یظنون أن هـذه الحکایـات تقتضـی کون النمـل و الهدهـد مکلفین و قـد بینـا أن الأمر بخلاف ذلک. (۳) انتهی کلامه رحمه الله ففی بعض ما ذکر ما فیه و قد أشرنا لمن له غرام (۴) إلی فهم المرام فیما مضی و ما سیأتی إلی مـا یکفیه و لم نتعرض للرد و القبول حـذرا من أن ینتهی القول إلی ما لا یرتضـیه من یعرف الحق بالرجال و یمکن تأویل کلامه بحیث لاـ ینـافی مـا نظن فیه و نعتقـده من غـایه العرفـان و الله أعلم بحقیقه الحـال و سـیأتی الأخبـار الکثیره فی ذلـک فی أبواب المعجزات و مضی بعضها.

۱- فی نسخه: قد یتکلمون.

۲- النمل: ۲۱.

۳- الغرر و الدرر ج ۲ ص ۳۴۹- ۳۵۳.

۴- الغرام: الولوع.

**[ترجمه]باید توجه داشت که رد کردن اخبار بسیار زیادی که از ائمه علیهم السّلام رسیده، به محض استبعاد خیالی یا تقلید از فلاسفه ای که تکیه گاه آنها خیالات است و ایمان به مسائلی که انبیاء گرامی آورده اند ندارند، سزاوار دانشمندان و اهل فضل نیست. چگونه می‌توان این اخبار را رد کرد با این که در قرآن شبیه آنها آمده است؟ از قبیل تسبیح نمودن پرنده با داود و آیه «عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّيْرِ» و داستان هدهد و مورچه با سلیمان در آیه «وَ الطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ»

ص: ۲۷۳

- . نور / ۴۱ - {و پرندگان [نیز] در حالی که در آسمان پر گشوده اند [تسبیح او می گویند] همه ستایش و نیایش خود را می دانند} و آیات دیگر. تازه چه دلیلی وجود دارد بر این که حیوانات دارای شعور و ادراک مسائل کلی نیستند و این که دارای زبان و تکلم نباشند، با این که ما زیاد سخن بعضی از مردم را می‌شنویم، بی آنکه معنی حرف آنها را بدانیم. از این رو چنین می پنداریم که سخنان آنها مانند صدای پرندگان است و تمیز بین کلمات آنها نمی دهیم و تعجب می کنیم که این‌ها چطور حرف های یکدیگر را می فهمند. و اخبار بسیار زیادی - بیش از حد شماره - هست که دلالت دارند بر این که حیوانات دارای تسبیح و ذکر هستند و خدای خود را می‌شناسند و مصالح و مفاسد خویش را تشخیص می‌دهند. و استبعادی ندارد که آنها مکلف به بعضی از تکالیف باشند که در صورت ترک آن تکالیف، در دنیا عذاب می‌شوند، چنان چه در اخبار زیادی رسیده که پرنده ای صید نمی‌شود مگر به واسطه ترک تسبیح یا در آخرت نیز چنان چه در تأویل این آیه «وَ إِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ» - . تکویر / ۵ -

{و آنگه که وحوش را همی گرد آرند} نقل شده، گرچه به واسطه ضعف ادراک و کمی شعور، تکلیف عمومی و عقاب ابدی نباشد. در صورتی که ما تسلیم این شویم که حیوانات دارای زبان و سخن نیستند، ممکن است خداوند آنها را در بعضی اوقات برای اثبات اعجاز پیامبر و امام علیهم السّلام دارای قدرت بر سخن گفتن بکند، با این که رد نمودن اخباری که از ائمه معصومین صلوات اللّٰه علیهم اجمعین رسیده یا تأویل این اخبار را بدون دلیل محکم، نوعی تجری و بی باکی نسبت به خدا و پیامبر و ائمه است. توضیح درباره این مطلب در باب آینده و تفصیل و تحقیق در «کتاب السماء و العالم» خواهد آمد.

اما آنچه سید شریف مرتضی قدس اللّٰه روحه در کتاب «الغرر و الدرر» نقل کرده که شخصی چنین سؤال کرده، چگونه توضیح می‌دهید اخباری را که در بعضی از کتاب های اصول و فروع، راجع به ستایش از بعضی حیوانات و چهارپایان و خوردنی ها و زمین ها رسیده، و بدگویی از این اصناف مانند ستودن کبوتر و بلبل و چکاوک و کبک و خارپشت و آنچه که شبیه آن است از پرنده و چهارپایان و خوردنی‌ها و زمین‌ها و بدگویی قمری‌ها و کرکس‌ها و آنچه حکایت شده که بعضی از این پرندگان که خوب هستند، زبان به ثنای پروردگار و اولیای او دارند و برای آنها دعا می کنند و نفرین بر دشمنانشان، و حیوانات منفور و بد، زبان بر خلاف این می گشایند از قبیل بدگویی بر ائمه علیهم السّلام

ص: ۲۷۴

که مارماهی و ماهی های شبیه آن چنین هستند و آنچه مارماهی خود گفت که به واسطه ترک ولایت مسخ شده است، و روایاتی که گوشت آن را به واسطه همین نپذیرفتن ولایت تحریم می کنند، و مانند بدگویی از خرس و میمون و فیل و سایر

مسـخ شـده هـای حرام گوشت وماننـد بـدگویی از خربزه ای که امیرالمؤمنین علیه السّلام آن را بریـد و دیـد که تلـخ است و فرمود: «از آتش است و به سوی آتش برمی‌گردد» و بر زمین انـداخت و از محلی که بر زمین رسـید، دودی برخـاست، و مانند بدگویی از زمین‌های شوره زار و لم یزرع و این که آن زمین ها ولایت ائمه را نپذیرفته اند. در این مورد روایات زیادی رسیده که موجب درازی کلام می شود. ظـاهر این اخبـار بـا آنچه که عقـل حکم می کنـد منافات دارد که این حیوانات چون دارای شعور و ادراک نیسـتند، نمی‌تواننـد دارای تکلیف و امر و نهی باشـند. و در این اخبـاری که اشاره کردیم، بعضـی شاهـد بر آن هسـتند که این حیوانات، اعتقاد به حق دارند و متدین هستند و بعضی مخالفند، تمام ظواهر این اخبار منافات دارد با آنچه عقلا بر آنند. بعضـی از اخبار شاهد آن است که این حیوانات دارای زبان قابل فهم هستند و الفاظی دارند که اغراض را می رساند و این زبان برای ما مثل زبان‌های عرب و عجمی است که حرف یکـدیگر را نمی‌فهمنـد و شاهد بر این مطلب، آیه قرآن راجع به سلیمان است که می‌فرماید «یا أَیُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ أُوتِینا مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ إِنَّ هذا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِینُ» و سخن مورچه نیز در قرآن نقل شده و سـخن هدهد و اسـتدلال و فهم و جوابش، خواهش می‌کنم در این مورد توضیحی بفرمایید إن شاء اللّه. از خدا جویای توفیقم.

سیـد مرتضـی در جواب این سؤال می فرمایـد: آنچه در اعتقادات، از نفی و اثبات باید بر آن تکیه کرد، چیزی است که ادلّه بر آن دلالت داشـته باشد. وقتی ادلّه بر چیزی دلالت داشـته باشد، لازم است اخباری که در این مورد رسـیده را به آن برگردانیم. هنگـامی که ظـاهر خبر مخـالف آن دلیـل باشـد، توافقی به وجود آوریم و ظاهرش را اگر موافق دلیل بود، بگیریم و اگر مطلق بود، مشروط بـدانیم و اگر عام بود، تخصـیص بدهیم و اگر مجمل بود، تفصـیل بدهیم و بالاخره هر طوری که امکان داشت و مقتضـی بود، بین خبر و آن ادله موافقتی به وجود آوریم و آن را به مطابقت برگردانیم. وقتی این کار را بـدون باک در ظواهر قرآن که قطع بر صـحت و ورود آن داریم، انجام می‌دهیم، پس چگونه درباره اخبار آحادی که علم را به وجود نمی آورنـد و مثمر یقین نیسـتند توقف کنیم؟ هر وقت خبری دیـدی بر این وضع قرار ده و بنا را بر همین قاعده بگذار و حکم مطابق دلایل و حجت های عقلی بکن.

ص: ۲۷۵

اگر امکان تأویل و تنزیل و تخریـج نبود، چاره ای نیست جز این که آن اخبار را باید طرح کرد و به آنها اعتمادی نکرد. اگر ما بر این مقـدار بسـنده کردیم، به جهت کسانی است که اهل تـدبر و تفکرند. ممکن است منظور از بدگویی از این نوع پرنده ها که زبان بر خلاف ثنای خدا و بدگویی اولیای او و عیب جویی از اصفیا دارند، بدگویی از کسانی است که این پرنده ها را می گیرنـد و بـا آنهـا ارتباط دارنـد و این فریب خورده های محبت به این حیوانات و گرفتن آنها، همان کسانی هسـتند که زبان بر ضد ثنای خدا می گشایند و بدگویی از اولیای خدا و دوستانش می‌نمایند. صحبت کردن را به آن پرنده ها نسبت داده اند، در صورتی که بدگویی برای گیرندگان یا مرتبطین با این پرنده ها است، به واسطه مجاورت و نزدیکی و بر سبیل مجاز و استعاره، چنان چه خداونـد سؤال کردن را به قریه نسبت می‌دهـد، با این که سؤال باید از اهل قریه بشود، چنان چه می فرماید: «وَ کَأَیِّنْ مِنْ قَرْیَهٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّها وَ رُسُلِهِ فَحاسَبْناها حِساباً شَدِیداً وَ عَذَّبْناها عَذاباً نُکْراً * فَذاقَتْ وَبالَ أَمْرِها وَ کانَ عاقِبَهُ أَمْرِها خُسْراً» - طلاق / ۸ - ۹ - .

{و چه بسیار شهرها که از فرمان پروردگار خود و پیامبرانش سر پیچیدند و از آنها حسابی سخت کشیدیم و آنان را به عذابی [بس] زشت عذاب کردیم تا کیفر زشت عمل خود را چشیدند و پایان کارشان زیان بود.} در تمام این آیه چیزی حذف شده و فعل به چیزی نسبت داده شده که در حقیقت متعلق به غیر آن است. مسأله ستایش از پرنده هایی به واسطه مدح و ثنای پروردگار و اولیای خدا از همین قبیل است. اگر اشکال شود که چرا گیرندگان و صاحبان این پرنده ها به واسطه ارتباط با آنها مستحق مدح یا ذم می‌شوند که شما مدح و ذم را به آن جهت می‌دانید، جواب می‌دهیم که ما نگفتیم ارتباط با این پرنده ها موجب مدح یا ذم برای گیرندگان شده است، ما می گوییم محال نیست که عادت مؤمنین دوستدار اولیای خدا و دشمنان دشمنان آنها بر این جاری شده باشد که با یک نوع مخصوص از پرنده ها الفت بگیرند، و همچنین عادت بعضی از دشمنان خدا جاری شده باشد بر گرفتن نوع مخصوصی از پرنده ها. در نتیجه گیرنده بعضی از پرنده ها ممدوح است، نه به واسطه این گرفتن، بلکه به واسطه اعتقاد صحیحی که دارد. بعد مدح و ستایش به این حیوانات نسبت داده می‌شود و حال این که مدح مربوط به گیرنده آن است و زبان به تسبیح و دعا به آنها نسبت داده می‌شود و حال آنکه از روی مجاز مربوط به گیرنده آن است. همین حرف را در مورد ذم که مقابل مدح است می گوییم.

اگر گفته شود چرا نهی وارد شده به گرفتن این پرنده ها، در صورتی که ذم و بدگویی مربوط به گرفتن آنها نیست بلکه به واسطه کفر و گمراهیشان، مربوط به گیرندگان آن است، جواب می‌دهیم که ممکن است در گرفتن این حیوانات که نهی شده، یک نوع مفسده ای باشد و خلق و آفرینش آنها در اصل به این خاطر قبیح نباشد، چون آفریده شده اند که از راه های دیگر انتفاعی از آنها بهره برداری شود، غیر از گرفتن و ارتباط داشتن با آنها که مفسده داشتن آن محال نیست، و ممکن است در گرفتن این نوع پرنده ها شومی باشد و فال بد. عرب‌ها در این فال بد و شوم بودن مذهب معروفی دارند و این نهی بنا بر مذهب کسی که فال بد زدن را واقعا نفی می کند به جا است، زیرا فال بد زدن و شوم بودن گرچه اثری واقعا ندارد، اما دل آدم گرایشی پیدا می کند و به آن طرف می‌رود، به طوری که موجب مقداری خودداری و پرهیز از آن می شود. و بر همین معنی حمل می شود فرمایش امام که می فرماید: «کسی که دارای بیماری واگیر مثل برص و جذام است، بر بیماری که در حال صحت است وارد نشود.» اما تحریم مارماهی و چیزهایی که شبیه آن است، به واسطه مفسده در تناول آن محال نیست، چنان چه درباره سایر محرمات می‌گوییم، اما اعتقاد به این که مارماهی حرف بزند که به واسطه انکار ولایت مسخ شده است، از چیزهای خنده دار است و از گوینده چنین حرفی و کسی که مثل این التفات دارد، باید تعجب کرد. اما تحریم خرس و میمون و فیل، مانند تحریم همه محرمات در شریعت است و وجه تحریم اختلاف پذیر نیست و اعتقاد به این که این ها مسخ شده هستند، وقتی مجبور شویم حمل می‌کنیم بر این که قبلا شکل و قیافه خوب و نامنفوری داشته اند و بعد به این صورت زشت و منفور در آمده اند تا موجب نفرت بیشتر شود و از بهره برداری از آنها جلوگیری گردد. چون بعضی از موجودات زنده امکان ندارد که واقعا موجود دیگری بشوند. فرق بین دو موجود زنده کاملاـ آشکار است. چگونه ممکن است یک موجود زنده به صورت موجود زنده دیگری درآید؟ اگر منظور از مسخ این است که این باطل است و اگر چیز دیگری است، در آن مورد باید دقت بیشتر نمود. اما جریان خربزه ممکن است امیرالمؤمنین علیه السّلام پس از چشیدن و نفرت از مزه آن و شدت انزجار فرموده باشد: «من النار و الی النار»، یعنی این از خوراک های اهل آتش است و از چیزهایی است که شایسته

عـذاب جهنمیان است، چنان چه ما هم از چیزهایی که بـدمان می آیـد و ناراحت هستیم، همین حرف را می‌زنیم. ممکن اسـت بلند شدن دود به هنگام انداختن آن، معجزه ای از آن سرور بوده تا تصدیق فرمایش ایشان بشود.

ص: ۲۷۷

امـا بـدگویی از زمین های شوره زار و غیر قابل کشت که منکر ولایت بوده انـد، در صورتی که حمل نکنیم بر این که ساکنین آنها منکر بوده انـد، معقول نیست و نمی‌توان پـذیرفت و مانـنـد این آیه است که خداوند می فرماید: «وَ کَأَیِّنْ مِنْ قَرْیَهٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّها وَ رُسُلِهِ.» اما نسـبت دادن اعتقاد به حق داشتن به بعضی از چهارپایان و نسبت دادن اعتقاد باطل و کفر به بعضی دیگر، از مسائلی است که مخالف عقل و ضرورت است، چون چهارپایان نه عقل دارند و نه کمال و نه تکلیف، حال چگونه اعتقاد به حق یا باطل پیـدا می کننـد؟ اگر خبری رسـید که به ظاهر چنین محال هایی را داشت، می‌گوییم باید یا آنها را کنار انداخت یا تأویـل به یک معنی صـحیح نمود. ما راه تأویل را از پیش گرفته ایم و توضـیح دادیم که چگونه می‌توان این تأویل را نمود. اما داسـتان سـلیمان «یا أَیُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنا مَنْطِقَ الطَّیْرِ وَ أُوتِینا مِنْ کُلِّ شَیْ ءٍ إِنَّ هذا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِینُ» منظور این است که سلیمان از راه معجزه اطلاع داشت که چگونه می‌توان زبان پرنـده ها را فهمیـد و هـدف و غرض از صـداهای آنها چیست، برای سـلیمان بوده است و اما جریان مورچه که گفت: «یا أَیُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَساکِنَکُمْ لایَحْطِمَنَّکُمْ سُلَیْمانُ» - . نمل / ۱۸ - {ای مورچگان به خانه هایتان داخل شوید، مبادا سـلیمان و سـپاهیانش ندیده و ندانسـته شـما را پایمال کنند.} ممکن است از رفتار مورچه همین معنا فهمیده شود و می‌خواهد به سایر مورچه ها بفهماند و آنها را از ضرری که در اینجاست بترساند و این که نجات در فرار به خـانه هایشـان است، پس نسـبت دادن این حرف به او، مجـاز و اسـتعاره است، چنان چه شاعر می گویـد: «و شـکی إلیّ بعبره و تحمحم»، به من شـکایت کرد بـا اشک و صـدایی آرام. و دیگری گفته است: «و قالت له العینان سـمعا و طاعه»، دو چشم به او گفتند شـنیدیم و اطاعت می‌کنیم. و جائز است مورچه سخن چند حرفی منظوم گفته باشد، چنان چه یکی از ما تکلمی می کند که همین معانی را دارا باشد و این معجزه ای است برای سلیمان، چون ص: ۲۷۸

خداوند پرندگان را برای او مسخر کرده بود

و به طور اعجـاز به او معنی صـداهای آنهـا را فهمانـده بود و این مسـأله انکـار نشـده است، زیرا سـخن گفتن به این صورت از چیزهایی است که اتفاقش ممکن است و از کسی که مکلف نباشد یا عقل کامل نداشته باشد نمی بینی. دیوانه و بچه ای که به حد کمال نرسـیده است، گاهی با سخنانی صحبت می کند که متضمن اغراض و هدف‌هایی است، گرچه تکلیف و کمال از او زائل باشـد. توجیه در مورد سـخن هدهد نیز به همان دو صورتی است که درباره مورچه ذکر شد و دیگر احتیاجی به اعاده آن نداریم. اما این آیه «لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذاباً شَدِیداً أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَیَأْتِیَنِّی بِسُلْطانٍ مُبِینٍ» - . نمل / ۲۱ -

{قطعا او را به عذابی سـخت عذاب می کنم یا سـرش را می برم، مگر آنکه دلیلی روشن برای من بیاورد.} چطور ممکن اسـت هدهد را سـلیمان چنین عذاب کند با این که او مکلف نیست و مستوجب عذاب نمی‌شود؟ جواب این است که عذاب در اینجا به معنی ضـرری است که واقع می شود، گرچه سـزاوار آن نباشـد. در این صورت ماننـد عقاب نیست که کیفر است و باید قبلا امر و دسـتوری بر آن کیفر تقـدم داشـته باشـد و ممکن است معنی «لَأُعَذِّبَنَّهُ» یعنی او را می آزارم، باشـد و خداوند به او اجازه آزار داده، چنان چه کشـتن او را به واسطه یک مصلحتی، در اختیارش گذاشت. چنان چه پرندگان را در اختیار او گذاشته بود

که در منافع و اغراضـش مصرفشان کند. هیچ کدام از این‌ها در مورد یک پیامبر مرسل اشکالی ندارد که خرق عادت و معجزه به دست او اجرا می شود. اشتباه برای کسانی پیش می آید که گمان می کنند که این حکایات مقتضـی این است که مورچه و هدهد مکلّف باشند. ما توضیح دادیم که جریان بر خلاف این است. - . غرر و درر ۲: ۳۴۹ - ۳۵۳ -

(پایان جواب سید مرتضی رحمه اللّٰه علیه)

در بعضـی از گفتار سـید مرتضی اشکال و اعتراض هایی هست که ما قبلا اشاره کردیم. برای کسانی که حرص بر فهم مقصود دارنـد، در آنچـه گـذشت و آنچه که خواهـد آمـد، به آنچه که او را کفـایت می کنـد، ولی دیگر متعرض رد یـا قبـول گفته او نشدیم، مبادا کلام به جایی برسد که آن کس که حق را با مردان می‌شـناسد، این سـخن را ناپسند شمرد. امکان دارد که سخن او را طوری توجیه کنیم که منافاتی با آن مقام بلنـد عرفانی او که درباره اش گمان و اعتقاد داریم، نداشـته باشـد. خداوند واقع مطلب را آگاه است. به زودی اخبار زیادی در این مورد در ابواب معجزات خواهد آمد و مقداری هم گذشت .

ص: ۲۷۹

**[ترجمه]

باب ۱۷ ما أقر من الجمادات و النباتات بولايتهم عليهم السلام

الأخبار

«۱»

ع، علل الشـرائع مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْقُرَشِـيُّ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَصْـفَهَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْإِسْكَنْدَرَانِيِّ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْقَانِعِيِّ عَنْ سَعِيدٍ الْكِنْدِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَازِمٍ الْخُزَاعِيِّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى الْجُهَنِيِّ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِـيِّ رَضِـيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله لِعَلِيٍّ عليه السـلام يَا عَلِيُّ تَخَتَّمْ بِالْيَمِينِ تَكُنْ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنِ الْمُقَرَّبُونَ (۱) قَالَ جَبْرَئِيلُ وَ مِيكَائِيلُ قَالَ بِمَا أَتَخَتَّمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِالْعَقِيقِ الْأَحْمَرِ فَإِنَّهُ أَقَرَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْوَحْـدَانِيَّهِ وَ لِي بِالنُّبُوَّهِ وَ لَکَ يَا عَلِيُّ بِالْوَصِيَّهِ وَ لِوُلْدِکَ بِالْإِمَامَهِ وَ لِمُحِبِّيکَ بِالْجَنَّهِ وَ لِشِيعَهِ وُلْدِکَ بِالْفِرْدَوْسِ (۲).

**[ترجمه]علل الشـرائع: سـلمان فارسـی گفت: پیـامبر اکرم صـلّی اللّٰه علیه و آله به علی علیه السّـلام فرمود: انگشتر در دست راست بکن که از مقربین خـواهی بـود. عرض کرد: یـا رسـول اللّٰه! مقربین کیاننـد؟ فرمـود: جبرئیـل و میکائیـل. عرض کرد: یا رسول اللّٰه! چه چیز را نگین انگشتر بگیرم؟ فرمود: عقیق قرمز، زیرا آن اقرار به یکتـایی خـدا و نبوّت من و وصـایت تو و امامت فرزندانت کرده و نیز برای محبین تو به بهشت و برای شیعیان فرزندانت به فردوس برین اقرار کرده است. - . علل الشرائع: ۶۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ن، عيون أخبـار الرضـا عليه السـلام أَحْمَـدُ بْنُ الْحُسَـيْنِ بْنِ يُوسُفَ الْبَغْـدَادِيُّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَنْبَسَهَ عَنِ الْقَـاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيِّ وَ دَارِمِ بْنِ قَبِيصَهَ النَّهْشَـلِيِّ مَعاً عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ قَـالَ سَـمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صـلى الله عليه و آله يَقُولُ تَخَتَّمُوا بِالْعَقِيقِ فَإِنَّهُ أَوَّلُ جَبَلٍ أَقَرَّ لِلَّهِ بِالْوَحْـدَانِيَّهِ وَ لِی بِالنُّبُوَّهِ وَ لَکَ یَا عَلِیُّ بِالْوَصِیَّهِ (۳).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: قاسم بن محمد علوی و دارم بن قبیصه نهشـلی هر دو از امام رضا، از پدرانش، از حسـین بن علی و محمّد بن حنفیه، از امیرالمؤمنین علیهم السّـلام نقل کرد که از پیامبر اکرم شنیدم که می‌فرمود: انگشتر عقیق بگیرید، زیرا آن اول کوهی بود که اقرار به وحدانیت خدا و نبوّت من و وصایت تو کرد یا علی! - . عیون اخبار الرضا: ۲۲۷ - ۲۲۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ع، علل الشـرائع حَمْزَهُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِيِّ عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَـيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُـلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ الرِّضَا عليه السـلام قَالَ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السـلام أَخَذَ بِطِّيخَهً لِيَأْكُلَهَا فَوَجَدَهَا مُرَّهً فَرَمَى بِهَا وَ قَالَ بُعْداً

۱- فی نسخه: و ما المقربون و هو الموجود فی المصدر.

۲- علل الشرائع: ۶۴.

۳- عیون الأخبار: ۲۲۷ و ۲۲۸ زاد فی آخره: و لشیعتک بالجنه.

وَ سُحْقاً فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا هَذِهِ الْبِطِّيخَهُ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَخَذَ عَقْدَ مَوَدَّتِنَا عَلَى كُلِّ حَيَوَانٍ وَ نَبْتٍ فَمَا قَبِلَ الْمِيثَاقَ كَانَ عَذْباً طَيِّباً وَ مَا لَمْ يَقْبَلِ الْمِيثَاقَ كَانَ مَالِحاً زُعَاقاً (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: سلیمان بن جعفر از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که فرمود: پدرم از پدر خود، از جدش نقل کرد که امیرالمؤمنین علیه السّلام خربزه ای برداشت که بخورد، اما متوجه شد که تلخ است. آن را انداخت و فرمود: دور باد

ص: ۲۸۰

و نابود باد! یکی گفت: یا امیرالمؤمنین! این چه خربزه ای است؟ گفت: پیامبر اکرم فرمود: خداوند تبارک و تعالی پیمان مودت ما را از هر حیوان و نباتی گرفت. هر کدام پیمان را قبول کردند، گوارا و خوب شدند و هر کدام قبول نکردند، شور و بدمزه شد. - . علل الشرائع: ۱۵۹ -

**[ترجمه]

«۴»

حه، فرحه الغری رَأَیْتُ فِی کِتَابٍ عَنْ حَسَنِ بْنِ الْحُسَیْنِ بْنِ طَحَّالٍ الْمِقْدَادِیِّ قَالَ رَوَی الْخَلَفُ عَنِ السَّلَفِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ لِعَلِیٍّ علیه السلام یَا عَلِیُّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَرَضَ مَوَدَّتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ عَلَی السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ فَأَوَّلُ مَنْ أَجَابَ مِنْهَا السَّمَاءُ السَّابِعَهُ فَزَیَّنَهَا بِالْعَرْشِ وَ الْکُرْسِیِّ ثُمَّ السَّمَاءُ الرَّابِعَهُ فَزَیَّنَهَا (۲) بِالْبَیْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ السَّمَاءُ الدُّنْیَا فَزَیَّنَهَا (۳) بِالنُّجُومِ ثُمَّ أَرْضُ الْحِجَازِ فَشَرَّفَهَا بِالْبَیْتِ الْحَرَامِ ثُمَّ أَرْضُ الشَّامِ فَزَیَّنَهَا بِبَیْتِ الْمَقْدِسِ ثُمَّ أَرْضُ طَیْبَهَ فَشَرَّفَهَا بِقَبْرِی ثُمَّ أَرْضُ کُوفَانَ فَشَرَّفَهَا بِقَبْرِکَ یَا عَلِیُّ فَقَالَ لَهُ یَا رَسُولَ اللَّهِ أَ قَبْرِی بِکُوفَانِ الْعِرَاقِ فَقَالَ نَعَمْ یَا عَلِیُّ تُقْبَرُ بِظَاهِرِهَا قَتْلًا بَیْنَ الْغَرِیَّیْنِ وَ الذَّکَوَاتِ الْبِیضِ یَقْتُلُکَ شَقِیُّ هَذِهِ الْأُمَّهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُلْجَمٍ فَوَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ نَبِیّاً مَا عَاقِرُ نَاقَهِ صَالِحٍ عِنْدَ اللَّهِ بِأَعْظَمَ عِقَاباً مِنْهُ یَا عَلِیُّ یَنْصُرُکَ مِنَ الْعِرَاقِ مِائَهُ أَلْفِ سَیْفٍ (۴).

**[ترجمه]فرحه الغری: حسن بن حسین بن طحال مقدادی گفت که گذشتگان از پیشینیان، از ابن عباس نقل کرده اند که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به علی علیه السّلام فرمود: یا علی! خداوند مودّت ما اهل بیت را بر آسمان ها و زمین عرضه داشت. اولین آسمانی که پاسخ داد، آسمان هفتم بود. پس آن را به عرش و کرسی زینت بخشید. بعد آسمان چهارم؛ که آن را به بیت المعمور زینت بخشید. سپس آسمان دنیا؛ که آن را به ستارگان زینت بخشید. بعد زمین حجاز؛ که آن را با کعبه شریفش داشت. بعد ارض شام؛ که آن را با بیت المقدس زینت داد. بعد زمین مدینه؛ که آن را مشرف کرد با قبر من. سپس زمین کوفه؛ که آن را به وسیله قبر تو گرامی داشت یا علی! امیرالمؤمنین عرض کرد: یا رسول اللّه! آیا قبر من در کوفه عراق است؟ فرمود آری، یا علی! در بین غریین و ذکوات بیض، تو درحالی که شهید شده ای دفن می‌شوی. تو را شقی این امت عبدالرحمن بن ملجم می‌کشد. قسم به آن کسی که مرا به حق به پیامبری مبعوث کرده، کیفر پی کننده ناقه صالح از ابن ملجم بیشتر نیست. یا علی! تو را صد هزار شمشیرزن از اهالی عراق یاری خواهند کرد. - . فرحه الغری: ۱۸ -

**[ترجمه]

«۵»

بشا، بشاره المصطفی مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ أَبِی أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْبَيْهَقِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمَدِينِيِّ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ حُبَابٍ عَنْ مُسَدَّدٍ عَنْ أَبِی مُعَاوِيَهَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِی صَالِحٍ عَنْ أَبِی هُرَيْرَهَ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَ أَبُو ذَرٍّ وَ بِلَالٌ نَسِيرُ ذَاتَ يَوْمٍ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ فَنَظَرَ عَلِيٌّ إِلَی بِطِّيخٍ فَحَلَّ دِرْهَماً وَ دَفَعَهُ إِلَی بِلَالٍ فَقَالَ ايتِنِی بِهَذَا الدِّرْهَمِ مِنْ هَذَا الْبِطِّيخِ وَ مَضَی عَلِيٌّ إِلَی مَنْزِلِهِ فَمَا شَعُرْنَا إِلَّا وَ بِلَالٌ قَدْ وَافَی (۵) بِالْبِطِّيخِ فَأَخَذَ عَلِيٌّ بِطِّيخَهً فَقَطَعَهَا فَإِذَا هِیَ مُرَّهٌ فَقَالَ يَا بِلَالُ ابْعُدْ بِهَذَا الْبِطِّيخِ عَنِّی وَ أَقْبِلْ

ص: ۲۸۱

۱- علل الشرائع: ۱۵۹.

۲- فی نسخه: فشرفها.

۳- فی نسخه: فشرفها.

۴- فرحه الغریّ: ۱۸.

۵- فی المصدر: قد وافانا.

عَلَيَّ حَتَّى أُحَدِّثَکَ بِحَدِيثٍ حَدَّثَنِي بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ يَدُهُ عَلَى مَنْكِبِي إِنَّ اللَّهَ (۱) تَبَارَکَ وَ تَعَالَى طَرَحَ حُبِّي عَلَى الْحَجَرِ وَ الْمَدَرِ وَ الْبِحَارِ وَ الْجِبَالِ وَ الشَّجَرِ فَمَا أَجَابَ إِلَى حُبِّي عَذُبَ (۲) وَ مَا لَمْ يُجِبْ إِلَى حُبِّي خَبُثَ وَ مَرَّ وَ إِنِّي لَأَظُنُّ أَنَّ هَذَا الْبِطِّيخَ مِمَّا لَمْ يُجِبْ إِلَى حُبِّي (۳).

**[ترجمه]بشاره المصطفی: ابو هریره گفت: من و ابوذر و بلال روزی با علی بن ابی طالب سیر می‌نمودیم. علی علیه السّلام به خربزه‌ای نظر کرد و درهمی درآورد و آن را به بلال داد و فرمود: با این درهم این خربزه را برای من بیاور. علی علیه السّلام به خانه‌اش رفت. چیزی احساس نکردیم که بلال خربزه را آورد. علی علیه السّلام خربزه را گرفت و آن را برید و دید که تلخ است. فرمود: ای بلال! این خربزه را از من دور کن و به من رو کن

ص: ۲۸۱

تا برای تو حدیثی بگویم که آن را پیامبر برایم نقل کرد و در حالی که دستش بر شانه‌ام بود، به من فرمود: خداوند حب من را بر سنگ و گل و دریاها و کوه‌ها و درخت عرضه کرد. آنچه که محبت مرا پاسخ داد، گوارا شد و آنچه که محبت مرا جواب نداد، خبیث و تلخ شد. گمان می‌کنم که این خربزه از آنهایی بود که محبت مرا پاسخ نداد. - . بشاره المصطفی: ۲۰۵ -

**[ترجمه]

«۶»

ختص، الإختصاص عَنْ عِمْرَانَ الْيَشْكُرِيِّ عَنْ أَبِي حَفْصٍ الْمُدْلِجِيِّ عَنْ شَرِيفِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ قَنْبَرٍ مَوْلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا أَشْتَهِي بِطِّيخاً قَالَ فَأَمَرَنِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بِشِرَاءٍ فَوَجَّهْتُ بِدِرْهَمٍ فَجَاءُونَا بِثَلَاثِ بِطِّيخَاتٍ فَقَطَعْتُ وَاحِداً فَإِذَا هُوَ مُرٌّ فَقُلْتُ مُرٌّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ ارْمِ بِهِ (۴) مِنَ النَّارِ وَ إِلَى النَّارِ قَالَ وَ قَطَعْتُ الثَّانِيَ فَإِذَا هُوَ حَامِضٌ فَقُلْتُ حَامِضٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ ارْمِ بِهِ (۵) مِنَ النَّارِ إِلَى النَّارِ قَالَ فَقَطَعْتُ الثَّالِثَةَ فَإِذَا مَدُودَةٌ فَقُلْتُ مَدُودَةٌ (۶) يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ ارْمِ بِهِ مِنَ النَّارِ إِلَى النَّارِ قَالَ ثُمَّ وَجَّهْتُ بِدِرْهَمٍ آخَرَ فَجَاءُونَا بِثَلَاثِ بِطِّيخَاتٍ فَوَثَبْتُ عَلَى قَدَمَيَّ فَقُلْتُ أَعْفِنِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَنْ قَطْعِهِ كَأَنَّهُ تَأَثَّمَ بِقَطْعِهِ (۷) فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ اجْلِسْ يَا قَنْبَرُ فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ فَجَلَسْتُ فَقَطَعْتُ فَإِذَا هُوَ حُلْوٌ (۸) فَقُلْتُ حُلْوٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ كُلْ وَ أَطْعِمْنَا فَأَكَلْتُ ضِلْعاً وَ أَطْعَمْتُهُ ضِلْعاً وَ أَطْعَمْتُ الْجَلِيسَ ضِلْعاً

ص: ۲۸۲

۱- فی المصدر: قال: ان اللّه.

۲- فی المصدر: عذب و طاب.

۳- بشاره المصطفی: ۲۰۵.

۴- فی نسخه: (واحده فإذا هی مره فقلت: مره) و فیه: ارم بها.

۵- فی نسخه: (الثانیه فإذا هی حامضه فقلت: حامضه) و فیه: ارم بها.

٦- فی نسخه: الثالث فإذا مدود فقلت: مدود.

٧- فی المصدر: تأشم بقطعه.

٨- فی نسخه: حلوه.

فَالْتَفَتَ إِلَيَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فَقَالَ يَا قَنْبَرُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَرَضَ وَلَايَتَنَا عَلَى أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ أَهْلِ الْأَرْضِ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ الثَّمَرِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ فَمَا قَبِلَ مِنْهُ وَلَايَتَنَا طَابَ وَ طَهُرَ وَ عَذُبَ وَ مَا لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ خَبُثَ وَ رَدِيَ وَ نَتُنَ (۱).

**[ترجمه]اختصاص: قنبر غلام امیرالمؤمنین گفت: خدمت امیرالمؤمنین بودم که مردی وارد شد و گفت: ای امیرالمؤمنین! من هوس خربزه دارم. امیرالمؤمنین به من دستور خرید آن را داد. با درهمی رفتم و برای ما سه خربزه آوردند. یکی را بریدم که تلخ بود. عرض کردم: تلخ است یا امیرالمؤمنین! فرمود: پرتش کن! از آتش است و به آتش برمی‌گردد. گفت: دومی را بریدم، ترش بود. عرض کردم: ترش است ای امیر المؤمنین! فرمود: پرتش کن! از آتش است و به آتش برمی‌گردد. گفت: سومی را بریدم، کرم زده بود. عرض کردم: کرم زده است ای امیرالمؤمنین! فرمود: پرتش کن! از آتش است و به آتش برمی... گردد. گفت: دوباره با درهمی دیگری رفتم و سه خربزه برای ما آوردند. پس روی پایم افتادم و عرض کردم: یا امیرالمؤمنین مرا از بریدن آن معاف فرمایید (گویا می‌خواست با بریدن آن گناه نکند). امیرالمؤمنین فرمود: ای قنبر! بنشین! این خربزه مأمور است. نشستم و خربزه را بریدم، گوارا بود. عرض کردم: شیرین است ای امیرالمؤمنین! فرمود: بخور و به ما هم بخوران! پس قاچی خوردم و او را نیز قاچی خوراندم و به سایر حاضرین هم قاچی دادم.

ص: ۲۸۲

امیرالمؤمنین رو به من کرد و فرمود: ای قنبر! خدای تبارک و تعالی ولایت ما را بر اهل آسمان ها و زمین از جن و انس و میوه‌ها و غیر آنها عرضه کرد، هر کدام از آنها که ولایت ما را پذیرفت، پاکیزه شد و پاک شده و گوارا شد و هر کدام که نپذیرفت، خبیث و فاسد و بدبو شد. - . اختصاص: ۲۴۹ -

**[ترجمه]

بيان

التأثم الكف عن الإثم و كأنه خاف أن يخرج أيضا مرا فينسب الإثم في ذلك إليه أو تحرز عن الإسراف و إن كان ينافي علو شأنه فعلى الأول مأموره أي بكونها حلوه أو قابله لأمر الميثاق و على الثاني المعنى أنها كثيره كثيره النتاج و لا إسراف فيه و في الحديث مهره مأموره أي كثيره النتاج و النسل.

**[ترجمه]«التأثم» یعنی خودداری از گناه، گویا ترسید که دوباره تلخ باشد و در این مورد به او نسبت گناه دهند، یا جلوگیری از اسراف، اگرچه با علوّ شأن او منافات دارد. پس بنا بر اولی، مأمور است، یعنی به این که خربزه شیرین باشد یا پذیرنده پیمان ولایت. و بنا بر دومی خربزه زیاد است و اسرافی در آن نیست و در حدیث آمده است: «مهره مأموره»، یعنی پر محصول و زیاد.

**[ترجمه]

«۷»

مـد، العمـده مِنْ مَنَاقِبِ ابْنِ الْمَغَازِلِيِّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الْمَنْصُورِ وَ هُوَ جَالِسٌ لِلْمَظَالِمِ فَلَمَّا بَصُرَ بِي قَالَ يَا بَا سُلَيْمَانَ حَدَّثَنِي الصَّادِقُ عَنِ الْبَاقِرِ عَنِ السَّجَّادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله قَالَ أَتَانِي جَبْرَئِيلُ عليه السلام فَقَالَ تَخَتَّمُوا بِالْعَقِيقِ فَإِنَّهُ أَوَّلُ حَجَرٍ أَقَرَّ لِلَّهِ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَ لِي بِالنُّبُوَّةِ وَ لِعَلِيٍّ وَ لِوُلْدِهِ بِالْوَلَايَةِ (۲).

**[ترجمه]العمـده: اعمش گفت: بر منصور وارد شـدم، در حـالی که برای قضاوت نشسـته بود. همین که چشـمش به من افتاد گفت: ای ابا سـلیمان! حضـرت صادق از امام باقر، از حضـرت سـجاد، از علی بن ابی طالب، از پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله نقل کرد که فرمود: جبرئیل پیش من آمـد گفت: با عقیق انگشتر بگیریـد، زیرا اولین سـنگی است که اقرار به وحـدانیت خدا و نبوّت من و ولایت برای علی و اولادش کرده است. - . العمده: ۱۹۷ -

**[ترجمه]

بیان

أقول هـذه الأخبـار و أمثالها من المتشابهات التی لا یعلم تأویلها إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ و لا بـد فی مثلها من التسـلیم و رد تأویلها إلیهم علیهم السـلام و یمکن أن یقال لعل الله تعالی أعطاها شعورا و کلفها بالولایه ثم سلبه عنها و یخطر بالبال أنه یحتمل أن تکون اسـتعاره تمثیلیه لبیان حسن بعض الأشـیاء و شـرافتها و قبح بعض الأشـیاء و رداءتها فإن للأشـیاء الحسـنه و الشـریفه من جمیع الأجناس و الأنواع مناسـبه من جهه حسنها و للأشیاء القبیحه و الرذیله مناسبه من جهه قبحها فکل ما له جهه شرافه و فضیله و حسن فهی منسوبه إلی أشرف الأشارف محمد و أهل بیته صلوات الله علیهم فکأنه أخذ میثاق ولایتهم عنها و قبلتها.

ص: ۲۸۳

۱- الاختصاص: ۲۴۹.

۲- العمده: ۱۹۷ و فیه: (اتانی جبرئیل آنفا) و فیه: و لعلی بالوصیه و لولده بالامامه ولشیعته بالجنه.

أو المراد أنها لو كانت لها مدركه لكانت تقبلها و كذا كل ما له جهه رذاله و خباثه و قبح فهى بأجمعها منسوبه إلى أخبث الأخابث أعداء أهل البيت عليهم السلام و مباينه لهم عليهم السلام فكأنه أخذ ميثاقهم عنها فأبت و أخذ ميثاق أعدائهم عنها فقبلت أو المعنى أنها لو كانت ذوات شعور و أخذ ميثاقهم عنها لكانت تأبى و أخذ ميثاق أعدائهم عنها لكانت تقبل.

**[ترجمه]مؤلف: اين قبيل اخبار از متشابهاتى است كه تأويل آنها را جز خدا و راسخان در علم نمى‌داند و تأويل آنها را بايد به خود ائمه عليهم السّلام برگردانيم. ممكن است گفته شود شايد خداوند به عقيق شعور عنايت كرده و بعد تكليف به ولايت نموده، سپس شعور را از آن گرفته است. گاهى به خاطر خطور مى‌كند كه ممكن است استعاره تمثيلى باشد براى اشاره كردن به خوبى بعضى اشياء و ارزش آنها و قبح بعضى چيزها و زشتى آنها، زيرا اشياى خوب و با ارزش از هر نوع و جنس، يك نوع مناسبتى براى حسن خود بايد داشته باشند و اشياى بد و بى ارزش نيز مناسبتى براى بى ارزشى و بدى خود دارند. پس هر چيزى كه داراى شرافت و فضيلت و ارزش است، نسبت دارد با شريف ترين شرافتمندان، محمّد و اهل بيت او صلوات اللّه عليهم. گويا پيمان ولايت از آنها گرفته شده و آنها پذيرفته اند،

يا منظور اين است كه اگر اين‌ها درك داشتند، ولايت را مى پذيرفتند. همچنين هر چيزى كه در او يك رذالت و پستى و قبح است و تمام آنها كه نسبتى با خبيث‌ترين خبائث دارند، دشمنان اهل بيت عليهم السّلام و جداى از اهل بيت هستند، مثل اين كه پيمان ولايت از آنها گرفته شده و نپذيرفته اند و پيمان دشمنان كه گرفته شده، قبول كرده اند. يا اين است كه اگر داراى شعور بودند و از ايشان ميثاق گرفته مى‌شد، از پذيرفتن ولايت امتناع داشتند و پيمان دشمنان آنها را مى پذيرفتند.

**[ترجمه]

«۸»

وَ رَوَى الشَّيْخُ حَسَنُ بْنُ سُلَيْمَانَ مِنْ مَنَاقِبِ الْخُوَارِزْمِيِّ عَنْ جَابِرٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ دَعَاهُنَّ فَأَجَبْنَهُ فَعَرَضَ عَلَيْهِنَّ نُبُوَّتِى وَ وَلَايَهَ عَلِيِّ بْنِ أَبِى طَالِبٍ فقبلناهما (فَقَبِلَتَاهُمَا) ثُمَّ خَلَقَ الْخَلْقَ وَ فَوَّضَ إِلَيْنَا أَمْرَ الدِّينِ فَالسَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ بِنَا وَ الشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ بِنَا نَحْنُ الْمُحَلِّلُونَ لِحَلَالِهِ وَ الْمُحَرِّمُونَ لِحَرَامِهِ (۱).

۱- المحتضر: ۹۷ و ۱۰۵ و ۱۰۶.

**[ترجمه]جابر انصاری گفت: پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: وقتی خداوند آسمان ها و زمین را آفرید، آنها را فرا خواند و جواب دادند. نبوّت من و ولایت علی ابن ابی طالب را بر آنها عرضه داشتند، پذیرفتند. سپس خلق را آفرید و امر دین را به ما واگذاشت. پس سعید کسی است که به وسیله ما به سعادت برسد و شقی کسی است که به خاطر ما به شقاوت برسد. ما حلال خدا را حلال و حرامش را حرام می دانیم. - . محتضر: ۹۷ و ۱۰۵ - ۱۰۶ -

ص: ۲۸۴

**[ترجمه]

أبواب ما یتعلق بوفاتهم من أحوالهم علیهم السلام عند ذلک و قبله و بعده و أحوال من بعدهم

باب ۱ أنهم یعلمون متی یموتون و أنه لا یقع ذلک إلا باختیارهم

الأخبار

«۱»

خص، منتخب البصائر یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی مَحْمُودٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا علیه السلام الْإِمَامُ یَعْلَمُ إِذَا مَاتَ قَالَ نَعَمْ یَعْلَمُ بِالتَّعْلِیمِ حَتَّی یَتَقَدَّمَ فِی الْأَمْرِ قُلْتُ عَلِمَ أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام بِالرُّطَبِ وَ الرَّیْحَانِ الْمَسْمُومَیْنِ اللَّذَیْنِ بَعَثَ إِلَیْهِ یَحْیَی بْنُ خَالِدٍ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَأَکَلَهُ وَ هُوَ یَعْلَمُ قَالَ أَنْسَاهُ لِیُنْفِذَ فِیهِ الْحُکْمَ (۱).

**[ترجمه]منتخب البصائر، بصائر الدرجات: ابراهیم بن ابی محمود از بعضی اصحاب نقل کرد که به حضرت رضا علیه السّلام گفتم: آیا امام می‌داند چه وقت می‌میرد؟ فرمود: آری، با اطلاعی که خدا به او می‌دهد می‌داند تا کاری را که در پیش است، به انجام رساند. گفتم: حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام جریان خرما و ریحان مسموم را که یحیی بن خالد برایش فرستاد، می‌دانست؟ فرمود آری. عرض کردم: با این که می‌دانست، خورد؟ فرمود: خداوند او را فراموشاند تا پیشامدی که باید، بشود. - . مختصر البصائر: ۶، بصائر الدرجات: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۲»

خص، منتخب البصائر یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی مَحْمُودٍ (۲) قَالَ: قُلْتُ الْإِمَامُ یَعْلَمُ مَتَی یَمُوتُ قَالَ نَعَمْ فَقُلْتُ حَیْثُ (۳) مَا بَعَثَ إِلَیْهِ یَحْیَی بْنُ خَالِدٍ بِرُطَبٍ وَ رَیْحَانٍ مَسْمُومَیْنِ (۴) عَلِمَ بِهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَأَکَلَهُ وَ هُوَ یَعْلَمُ فَیَکُونُ مُعِیناً عَلَی نَفْسِهِ

ص: ۲۸۵

۱- مختصر بصائر الدرجات: ۶ فيه: بعث بهما إليه بصائر الدرجات: ۱۴۲.

۲- فى المختصر: أحمد بن محمّد بن عيسى و إبراهيم بن هاشم عن إبراهيم بن أبى محمود قال: قلت لابى الحسن الرضا عليه السّلام.

۳- فى المختصر: فابوك حيث.

۴- فى المختصر: بالرطب و الريحان المسمومين.

فَقَالَ لَا يَعْلَمُ (۱) قَبْلَ ذَلِکَ لِیَتَقَدَّمَ فِیمَا یَحْتَاجُ إِلَیْهِ فَإِذَا جَاءَ الْوَقْتُ أَلْقَی اللَّهُ عَلَی قَلْبِهِ النِّسْیَانَ لِیَقْضِیَ فِیهِ الْحُکْمَ (۲).

**[ترجمه]مختصر البصائر و بصائر الدرجات: ابراهیم بن ابی محمود گفت: از امام علیه السلام پرسیدم: امام می‌داند چه وقت می‌میرد؟ فرمود بله. عرض کردم: پدر شما زمانی که یحیی بن خالد خرما و ریحان مسموم برای او فرستاد، می‌دانست؟ فرمود بله. عرض کردم: در حالی که می‌دانست آن را خورد تا معین بر قتل خودش باشد؟

فرمود: نه. می‌داند قبل از آن تا آنچه را که احتیاج دارد را به انجام رساند. زمانی که وقت مرگش آمد، خدا بر قلب او نسیان انداخت تا حکمی که باید، بشود. - . مختصر البصائر: ۷، بصائر الدرجات: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِیِّ بْنِ مَهْزِیَارَ عَنِ ابْنِ مُسَافِرٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فِی الْعَشِیَّةِ الَّتِی اعْتَلَّ فِیهَا مِنْ لَیْلَتِهَا الْعِلَّةَ الَّتِی تُوُفِّیَ فِیهَا یَا عَبْدَ اللَّهِ مَا أَرْسَلَ اللَّهُ نَبِیّاً مِنْ أَنْبِیَائِهِ إِلَی أَحَدٍ حَتَّی یَأْخُذَ عَلَیْهِ ثَلَاثَهً أَشْیَاءَ قُلْتُ وَ أَیُّ شَیْ ءٍ هُوَ یَا سَیِّدِی قَالَ الْإِقْرَارُ لِلَّهِ بِالْعُبُودِیَّهِ وَ الْوَحْدَانِیَّهِ وَ إِنَّ اللَّهَ یُقَدِّمُ مَا یَشَاءُ وَ نَحْنُ قَوْمٌ أَوْ نَحْنُ مَعْشَرٌ (۳) إِذَا لَمْ یَرْضَ اللَّهُ لِأَحَدِنَا الدُّنْیَا نَقَلَنَا إِلَیْهِ (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: علی بن مهزیار از ابن مسافر نقل کرد که حضرت جواد علیه السّلام در شبی که بیمار گردید و با همان بیماری از دنیا رفت، به من فرمود: ای عبداللّه! خداوند هیچ پیامبری را از پیامبران نفرستاده مگر این که از او سه پیمان گرفته. عرض کردم: آن سه چیز چیست آقای من؟ فرمود: اقرار به بندگی و وحدانیت خدا؛ این که خداوند هر چه را که بخواهد مقدم می دارد؛ و ما گروهی هستیم که وقتی خداوند دنیا را برایمان نخواسته باشد، به سوی او منتقل می‌شویم. - . بصائر الدرجات: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات سَلَمَهُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ سُلَیْمَانَ بْنِ سَمَاعَهَ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ الْحَارِثِ الْبَطَلِ عَنْ أَبِی بَصِیرٍ أَوْ عَمَّنْ رَوَی عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنَّ الْإِمَامَ لَوْ لَمْ یَعْلَمْ مَا یُصِیبُهُ وَ إِلَی مَا یَصِیرُ فَلَیْسَ ذَلِکَ بِحُجَّهِ اللَّهِ عَلَی خَلْقِهِ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: امام اگر نداند چه بر سر او می آید و کارش به کجا منتهی می شود، حجت خدا بر مردم نیست. - . بصائر الدرجات: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنِ السَّائِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَیْهِ وَ هُوَ شَدِیدُ الْعِلَّهِ فَیَرْفَعُ (۶) رَأْسَهُ مِنَ الْمِخَدَّهِ ثُمَّ یَضْرِبُ بِهَا رَأْسَهُ وَ یَزْبَدُ (۷) قَالَ فَقَالَ لِی صَاحِبُکُمْ أَبُو فُلَانٍ قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ نَخَافُ أَنْ یَکُونَ هَؤُلَاءِ اغْتَالُوکَ عِنْدَ مَا رَأَوْکَ مِنْ شِدَّهٍ عَلَیْکَ قَالَ فَقَالَ لَیْسَ عَلَیَّ بَأْسٌ فَبَرَأَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ (۸).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: محمّد بن عیسی از سایی نقل کرد که خدمت حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام رسیدم، سخت بیمار بود و سر از بالش برمی‌داشت و باز بر بالش می‌زد و دهان مقدسش کف کرده بود. به من فرمود: امام شما علی بن موسی الرضا است. عرض کردم: فدایت شوم! می ترسم با این ناراحتی شدید که در شما دیده اند، این‌ها شما را مسموم کرده باشند. فرمود: مرا کاری نخواهد شد. پس حال امام علیه السّلام خوب شد، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِینَ. - . بصائر الدرجات: - ۱۴۲

**[ترجمه]

بیان

السائی هو علی بن سوید و هو من أصحاب الکاظم و الرضا علیهما السلام و کان ضمیر علیه راجع إلی الأول و أبو فلان کنایه عن أبی الحسن یعنی الرضا علیه السلام و

۱- فی المختصر: لا، انه یعلم.

۲- مختصر بصائر الدرجات: ۷ فیه: لیمضی فیه الحکم بصائر الدرجات: ۱۴۲.

۳- التردید من الراوی.

۴- بصائر الدرجات: ۱۴۲.

۵- بصائر الدرجات: ۱۴۲.

۶- فی المصدر: فرفع.

۷- أزبد البحر أو القدر أو الفم: أخرج الزبد و قذف به.

۸- بصائر الدرجات: ۱۴۲.

الاغتیال القتل بالحیله و المراد هنا سقی السم.

**[ترجمه]سائی، علی بن سوید است که از اصحاب امام کاظم و امام رضا علیهما السّلام است. و ضمیر «علیه» به امام موسی بن جعفر علیهما السّلام برمی گردد و «ابو فلان»، کنایه از امام رضا علیه السّلام است.

ص: ۲۸۶

«الاغتیال» یعنی کشتن با حیله و منظور در اینجا نوشاندن سم است.

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیلَ عَنْ عَلِیِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُسْلِمٍ صَاحِبِ الْهَرَوِیِّ عَنْ سَدِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ إِنَّ أَبِی مَرِضَ مَرَضاً شَدِیداً حَتَّی خِفْنَا عَلَیْهِ فَبَکَی بَعْضُ أَهْلِهِ عِنْدَ رَأْسِهِ فَنَظَرَ إِلَیْهِ فَقَالَ إِنِّی لَسْتُ بِمَیِّتٍ مِنْ وَجَعِی هَذَا إِنَّهُ أَتَانِی اثْنَانِ فَأَخْبَرَانِی أَنِّی لَسْتُ بِمَیِّتٍ مِنْ وَجَعِی هَذَا قَالَ فَبَرَأَ وَ مَکَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ یَمْکُثَ فَبَیْنَا هُوَ صَحِیحٌ لَیْسَ بِهِ بَأْسٌ قَالَ یَا بُنَیَّ إِنَّ اللَّذَیْنِ أَتَیَانِی مِنْ وَجَعِی ذَلِکَ أَتَیَانِی فَأَخْبَرَانِی أَنِّی مَیِّتٌ یَوْمَ کَذَا وَ کَذَا قَالَ فَمَاتَ فِی ذَلِکَ الْیَوْمِ (۱).

أقول: سیأتی أکثر الأخبار فی ذلک فی أبواب وفاتهم علیهم السلام إن شاء الله تعالی.

ص: ۲۸۷

۱- بصائر الدرجات: ۱۴۱ و ۱۴۲.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هروی از سدیر نقل کرد که گفت: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدم که می‌فرمود: پدرم سخت مریض شد، به طوری که ما ترسیدیم. یکی از بستگان کنار بالینش گریه کرد. حضرت نگاهی به او کرد و فرمود: من از این ناراحتی نخواهم مرد. دو نفر پیش من آمدند و گفتند که از این ناراحتی نخواهم مرد. فرمود: پدرم خوب شد و تا وقتی خداوند می‌خواست، بماند، ولی یک موقع که حالش خوب بود و هیچ ناراحتی نداشت، به من فرمود: پسرم! آن دو نفر که در فلان بیماری پیش من آمده بودند، حالا نیز آمدند و گفتند که من فلان روز از دنیا خواهم رفت، و امام علیه السّلام در آن روز از دنیا رفت. - . بصائر الدرجات: ۱۴۱ - ۱۴۲ -

مؤلف: بیشتر اخبار در این موارد، در باب های شهادت ائمه علیهم السّلام خواهد آمد، ان شاء الله .

ص: ۲۸۷

**[ترجمه]

باب ۲ أن الإمام لا یغسله و لا یدفنه إلا إمام و بعض أحوال وفاتهم علیهم السلام

أقول

سیأتی فی أخبار شهاده موسی بن جعفر علیهما السلام أن الرضا علیه السلام حضر بغداد و غسله و کفنه و دفنه صلی الله علیهما.

و فی خبر أبی الصلت الهروی فی باب شهاده الرضا علیه السلام أنه حضر الجواد علیه السلام لغسله و کفنه و الصلاه علیه.

وَ کَذَا فِی خَبَرِ هَرْثَمَهَ بْنِ أَعْیَنَ وَ فِیهِ أَنَّهُ قَالَ الرِّضَا علیه السلام لِهَرْثَمَهَ فَإِنَّهُ سَیُشْرِفُ عَلَیْکَ الْمَأْمُونُ وَ یَقُولُ لَکَ یَا هَرْثَمَهُ أَ لَیْسَ زَعَمْتُمْ أَنَّ الْإِمَامَ لَا یُغَسِّلُهُ إِلَّا إِمَامٌ مِثْلُهُ فَمَنْ یُغَسِّلُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِیَّ بْنَ مُوسَی وَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ بِالْمَدِینَهِ مِنْ بِلَادِ الْحِجَازِ وَ نَحْنُ بِطُوسٍ فَإِذَا قَالَ ذَلِکَ فَأَجِبْهُ وَ قُلْ لَهُ إِنَّا نَقُولُ إِنَّ الْإِمَامَ یَجِبُ أَنْ یُغَسِّلَهُ الْإِمَامُ فَإِنْ تَعَدَّی مُتَعَدٍّ فَغَسَلَ الْإِمَامَ لَمْ تَبْطُلْ إِمَامَهُ الْإِمَامِ لِتَعَدِّی غَاسِلِهِ وَ لَا بَطَلَتْ إِمَامَهُ الْإِمَامِ الَّذِی بَعْدَهُ بِأَنْ غُلِبَ عَلَی غُسْلِ أَبِیهِ وَ لَوْ تَرَکَ أَبَا الْحَسَنِ عَلِیَّ بْنَ مُوسَی بِالْمَدِینَهِ لَغَسَّلَهُ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ ظَاهِراً مَکْشُوفاً وَ لَا یُغَسِّلُهُ الْآنَ أَیْضاً إِلَّا هُوَ مِنْ حَیْثُ یَخْفَی

**[ترجمه]مؤلف: در اخبار شهادت حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام خواهد آمد که حضرت رضا علیه السّلام به بغداد آمد و امام را غسل و کفن و دفن کرد. و در خبر ابوالصلت هروی در باب شهادت حضرت رضا علیه السّلام است که حضرت جواد علیه السّلام برای غسل و کفن و نماز خواندن بر پدرش آمد. همچنین در خبر هرثمه بن اعین هست که حضرت رضا علیه السّلام به او فرمود: مأمون از بالا تو را تماشا می‌کند و خواهد گفت: ای هرثمه! مگر شما معتقد نیستید که امام را جز امامی که مانند اوست، غسل نمی‌دهد؟ اکنون چه کس حضرت رضا را غسل می‌دهد، با این که پسرش محمّد در مدینه از سرزمین حجاز است و ما در طوس هستیم؟ وقتی این حرف را زد، به او بگو: ما می گوییم امام را حتما امام باید غسل دهد، اما اگر کسی از روی ستم جلوی این کار را گرفت و امام را غسل داد، امامت امام باطل نمی‌شود، چون غسل دهنده ستم کرده و امامت امام بعد از او را باطل نمی‌شود که شخصی به زور پدرش را غسل داده. اگر حضرت رضا علیه السّلام را در مدینه می...

گذاشتند، پسرش محمد او را آشکار و در جلوی دیگران غسل می داد. هم اکنون هم او غسل می‌دهد، اما به طور مخفی.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

خص، منتخب البصائر مُعَاوِيَهُ بْنُ حُكَيْمٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِی سَمَّالٍ (۱) قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام أَنَّا قَدْ رَوَيْنَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ الْإِمَامَ لَا يُغَسِّلُهُ إِلَّا الْإِمَامُ وَ قَدْ بَلَغَنَا هَذَا الْحَدِيثُ فَمَا تَقُولُ فِيهِ فَكَتَبَ إِلَیَّ أَنَّ الَّذِی بَلَغَكَ هُوَ الْحَقُّ قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ أَبُوكَ مَنْ غَسَّلَهُ وَ مَنْ وَلِيَهُ فَقَالَ لَعَلَّ الَّذِينَ حَضَرُوهُ أَفْضَلُ مِنَ الَّذِينَ تَخَلَّفُوا عَنْهُ قُلْتُ وَ مَنْ هُمْ قَالَ حَضَرُوهُ الَّذِينَ حَضَرُوا

ص: ۲۸۸

۱- فی المصدر: سماک. بالكاف.

يُوسُفَ عليه السلام مَلَائِكَةُ اللَّهِ وَ رَحْمَتُهُ (۱).

**[ترجمه]منتخب البصائر: ابراهیم بن ابی سمال گفت: نامه ای خدمت حضرت رضا علیه السّلام نوشتم به این مضمون که: «از حضرت صادق علیه السّلام به ما روایت رسیده است که امام را جز امام غسل نمی‌دهد، نظر شما درباره این حدیث چیست؟» آن جناب در جواب نوشت: «آنچه شنیده ای درست است.» گفت: پس از چند وقت خدمت آن جناب رسیدم و عرض کردم: پدرت را چه کسی غسل داد و چه کسی جانشین اوست؟ فرمود: شاید کسانی که در کنار جنازه اش حضور داشتند، بهتر باشند از آنها که نبودند. گفتم: چه کسانی حضور داشتند؟ فرمود: همان کسانی که در پای جنازه

ص: ۲۸۸

یوسف علیه السّلام حاضر بودند؛ ملائکه خدا و رحمت او. -. مختصر البصائر: ۱۳ -

**[ترجمه]

«۲»

كا، الكافی الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ طَلْحَةَ (۲) قَالَ: قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام إِنَّ الْإِمَامَ لَا يُغَسِّلُهُ إِلَّا الْإِمَامُ فَقَالَ أَ مَا تَدْرُونَ مَنْ حَضَرَ يُغَسِّلُهُ (۳) قَدْ حَضَرَهُ خَيْرٌ مِمَّنْ غَابَ عَنْهُ الَّذِينَ حَضَرُوا يُوسُفَ فِي الْجُبِّ حِينَ غَابَ عَنْهُ أَبَوَاهُ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ (۴).

**[ترجمه]اصول کافی: یونس بن طلحه گفت: به حضرت رضا علیه السّلام گفتم: امام را جز امام غسل نمی‌دهد؟ فرمود: نمی‌دانی، شاید آنها که در غسلش حضور داشتند، از کسانی که غیبت کردند بهتر بودند؛ همان هایی که در چاه و موقعی که پدر و مادر و خانواده اش حضور نداشتند، پیش یوسف آمدند. -. اصول کافی ۱ : ۴۸۵ -

**[ترجمه]

بيان

لعل الخبرين محمولان على التقيه إما من أهل السنه أو من نواقص العقول من الشيعه مع أن كلا منهما صحيح فی نفسه إذ الرحمه فی الخبر الأول إشاره إلى الإمام و فی الخبر الثانی لم ينف صريحا حضور الإمام و حضور الملائكه لا ينافی حضوره و سيأتی فی باب تاريخ موسى عليه السلام أخبار كثيره داله على حضور الرضا عليه السلام عند الغسل.

**[ترجمه]شاید این دو خبر یا از اهل سنت یا از شیعیان ناقص العقل حمل بر تقیه می‌شود، با این که هر دو خبر فی نفسه صحیح است. «رحمت» در خبر اول اشاره به امام است و در خبر دوم حضور امام را صریحا نفی نکرده و حضور ملائکه منافاتی با حضور امام ندارد. در «باب تاریخ حضرت موسی بن جعفر»، اخبار زیادی که بر حضور حضرت رضا علیه السّلام هنگام غسل پدر دلالت دارد، خواهد آمد.

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ یَحْیَی عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله هَبَطَ جَبْرَئِیلُ وَ مَعَهُ الْمَلَائِکَهُ وَ الرُّوحُ الَّذِینَ کَانُوا یَهْبِطُونَ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ قَالَ فَفُتِحَ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ بَصَرُهُ فَرَآهُمْ فِی مُنْتَهَی السَّمَاوَاتِ إِلَی الْأَرْضِ یُغَسِّلُونَ النَّبِیَّ مَعَهُ وَ یُصَلُّونَ مَعَهُ عَلَیْهِ وَ یَحْفِرُونَ لَهُ وَ اللَّهِ مَا حَفَرَ لَهُ غَیْرُهُمْ حَتَّی إِذَا وُضِعَ فِی قَبْرِهِ نَزَلُوا مَعَ مَنْ نَزَلَ فَوَضَعُوهُ فَتَکَلَّمَ وَ فُتِحَ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام سَمْعُهُ فَسَمِعَهُ یُوصِیهِمْ بِهِ فَبَکَی وَ سَمِعَهُمْ یَقُولُونَ لَا نَأْلُوهُ جُهْداً وَ إِنَّمَا هُوَ صَاحِبُنَا بَعْدَکَ إِلَّا أَنَّهُ لَیْسَ یُعَایِنُنَا بِبَصَرِهِ بَعْدَ مَرَّتِنَا هَذِهِ حَتَّی إِذَا مَاتَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام رَأَی الْحَسَنُ وَ الْحُسَیْنُ مِثْلَ ذَلِکَ الَّذِی رَأَی وَ رَأَیَا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَیْضاً

۱- مختصر بصائر الدرجات: ۱۳.

۲- فی المصدر: عن یونس عن طلحه.

۳- فی نسخه: لعله و هو الموجود فی المصدر.

۴- أصول الکافی ۱: ۴۸۵.

يُعِينُ الْمَلَائِكَهَ مِثْلَ الَّذِى صَنَعُوا بِالنَّبِيِّ حَتَّى إِذَا مَاتَ الْحَسَنُ رَأَى مِنْهُ الْحُسَيْنُ مِثْلَ ذَلِكَ وَ رَأَى النَّبِيَّ وَ عَلِيّاً يُعِينَانِ الْمَلَائِكَهَ حَتَّى إِذَا مَاتَ الْحُسَيْنُ رَأَى عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ مِنْهُ مِثْلَ ذَلِكَ وَ رَأَى النَّبِيَّ وَ عَلِيّاً وَ الْحَسَنَ يُعِينُونَ الْمَلَائِكَهَ حَتَّى إِذَا مَاتَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ رَأَى مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ مِثْلَ ذَلِكَ وَ رَأَى النَّبِيَّ وَ عَلِيّاً وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ يُعِينُونَ الْمَلَائِكَهَ حَتَّى إِذَا مَاتَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ رَأَى جَعْفَرٌ مِثْلَ ذَلِكَ وَ رَأَى النَّبِيَّ وَ عَلِيّاً وَ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ يُعِينُونَ الْمَلَائِكَهَ حَتَّى إِذَا مَاتَ جَعْفَرٌ رَأَى مُوسَى مِنْهُ مِثْلَ ذَلِكَ هَكَذَا يَجْرِى إِلَى آخِرِنَا (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: قاسم بن یحیی از بعضی اصحاب، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: وقتی پیامبر اکرم درگذشت، جبرئیل با ملائکه و روح فرود آمدند؛ همان‌هایی که در شب قدر فرود می آیند. گفت: دیده امیرالمؤمنین علیه السّلام گشوده گشت. آنها را در افق دید که با او پیامبر را غسل می دهند و با علی علیه السّلام نماز می خوانند بر پیامبر و برایش قبر حفر می‌کنند. به خدا قسم جز آنها برای او قبر حفر نکردند تا آن جناب را در قبر نهادند. فرود آمدند با هر کس که فرود آمد و پیکرش را در قبر نهادند. پیامبر سخن گفت و گوش امیرالمؤمنین باز شد و شنید که این فرشتگان را نسبت به علی علیه السّلام سفارش می‌کند. علی علیه السّلام گریه کرد و شنید که آنها در جواب پیامبر می‌گویند که از کوشش فروگذاری نخواهیم کرد، او دوست ما است و بعد از تو جز این که با چشم ما را نخواهد دید بعد از این مرتبه. تا بالاخره امیرالمؤمنین علیه السّلام از دنیا رفت. امام حسن و امام حسین علیهما السّلام همین جریان را مشاهده کردند و پیامبر اکرم را نیز دیدند که در همان کارهایی که نسبت به پیامبر انجام داده بودند،

ص: ۲۸۹

به ملائکه کمک می کرد. تا امام حسن از دنیا رفت، حضرت حسین نیز همین جریان ها را مشاهده کرد و دید که پیامبر و علی علیهما السّلام هر دو کمک می کنند. وقتی حضرت حسین علیه السّلام شهید شد، امام زین العابدین علیه السّلام همه این‌ها را دید و پیامبر و حضرت علی و امام حسن را مشاهده کرد که به ملائکه کمک می‌کردند. تا علی بن الحسین از دنیا رفت و حضرت باقر علیه السّلام همین‌ها را دید و پیامبر و علی و حسن و حسین که ملائکه را کمک می‌کردند. تا بالاخره حضرت باقر از دنیا رفت و حضرت صادق تمام آنها را مشاهده کرد و پیامبر و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین را دید که ملائکه را یاری می‌کردند. تا حضرت صادق از دنیا رفت و موسی بن جعفر این جریان ها را مشاهده کرد و این وقایع تا آخرین نفر ما جاری است. - . بصائر الدرجات: ۶۱ - ۶۲ -

**[ترجمه]

بیان

لعل آخر الخبر من كلام الراوی أو الإمام علیه السلام علی الالتفات (۲) أو المروی عنه غیر الصادق علیه السلام فصحف النساخ.

**[ترجمه]شاید آخر خبر که می گوید «حضرت صادق از دنیا رفت» از سخنان خود راوی باشد یا از امام که در آینده چنین خواهد شد - . روایت این گونه است «تا این که حضرت امام صادق می‌میرد و موسی مثل همان‌ها را می‌بیند.» - و ممکن است

اصل خبر از حضرت صادق علیه السّلام نباشد و نسخه برداران اشتباه کرده باشند.

**[ترجمه]

«۴»

قب، المناقب لابن شهرآشوب أَبُو بَصِيرٍ قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام فِيمَا أَوْصَانِي بِهِ أَبِي علیه السلام أَنْ قَالَ يَا بُنَيَّ إِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا يُغَسِّلْنِي أَحَدٌ غَيْرُكَ فَإِنَّ الْإِمَامَ لَا يُغَسِّلُهُ إِلَّا إِمَامٌ (۳).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: ابو بصیر گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: از جمله سفارش هایی که پدرم به من فرمود، این بود که گفت: پسرم! وقتی من از دنیا رفتم کسی جز تو مرا غسل ندهد، زیرا امام را جز امام غسل نمی دهد. -. مناقب آل ابی طالب ... -

**[ترجمه]

«۵»

کا، الکافی الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَلَّالِ أَوْ غَيْرِهِ عَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنَّهُمْ يُحَاجُّونَّا يَقُولُونَ إِنَّ الْإِمَامَ لَا يُغَسِّلُهُ إِلَّا الْإِمَامُ قَالَ فَقَالَ مَا يُدْرِيهِمْ مَنْ غَسَّلَهُ فَمَا قُلْتَ لَهُمْ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قُلْتُ لَهُمْ إِنْ قَالَ مَوْلَايَ إِنَّهُ غَسَّلَهُ تَحْتَ عَرْشِ رَبِّي فَقَدْ صَدَقَ وَ إِنْ قَالَ غَسَّلَهُ فِي تُخُومِ الْأَرْضِ فَقَدْ صَدَقَ قَالَ لَا هَكَذَا فَقُلْتُ فَمَا أَقُولُ لَهُمْ قَالَ قُلْ لَهُمْ إِنِّي غَسَّلْتُهُ فَقُلْتُ أَقُولُ لَهُمْ إِنَّكَ غَسَّلْتَهُ (۴).

**[ترجمه]اصول کافی: احمد بن عمر حلال یا غیر او، از حضرت رضا علیه السّلام نقل می‌کند که من به حضرت رضا عرض کردم: این‌ها با ما به استدلال می پردازند و می گویند امام را جز امام غسل نمی‌دهد. فرمود: آنها از کجا می‌دانند که چه کسی پدرم را غسل داده؟ تو چه گفتی به آنها؟ گفتم: فدایت شوم! من گفتم اگر مولایم بفرماید که من او را زیر عرش پروردگار غسل دادم، صحیح فرموده و اگر بگوید زیر زمین، باز درست فرموده. فرمود: نه این طور نگو. عرض کردم: چه بگویم؟ فرمود: به ایشان بگو من او را غسل داده ام. گفتم: می گویم شما غسل داده اید. -. اصول کافی ۱ : ۳۸۴ - ۳۸۵ -

**[ترجمه]

«۶»

کا، الکافی الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمْهُورٍ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ قَالَ: سَأَلْتُ

۱- بصائر الدرجات: ۶۱ و ۶۲.

۲- و كان الحديث هكذا: حتى إذا يموت جعفر يرى موسى منه مثل ذلك فصحف.

۳- مناقب آل أبى طالب.

۴- أصول الكافى ۱: ۳۸۴ و ۳۸۵ زاد فى آخره: فقال: نعم.

الرِّضَا علیه السلام عَنِ الْإِمَامِ يُغَسِّلُهُ الْإِمَامُ قَالَ سُنَّةُ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ علیه السلام (۱).

**[ترجمه]اصول كافى: ابو معمّر گفت: از حضرت رضا عليه السّلام پرسيدم:

ص: ۲۹۰

آيا امام را غسل نمى‌دهد مگر امام؟ فرمود: سنت موسى بن عمران است. - . اصول كافى ۱: ۳۸۵ -

**[ترجمه]

بيان

لعله أيضا محمول على المصلحه فإن الظاهر من الأخبار أن موسى عليه السلام غسلته الملائكه و المراد أنه كما غسل موسى المعصوم لا يغسل الإمام إلا معصوم مع أنه يحتمل أن يكون حضر يوشع لغسله عليه السلام.

**[ترجمه]شايد اين خبر نيز حمل بر مصلحت شود. ظاهر اخبار اين است كه موسى را ملائكه غسل داده اند و منظور اين است كه همان طور كه موسى را معصوم غسل داد، امام را نيز جز معصوم غسل نخواهد داد، با اين كه درباره موسى نيز محتمل است كه يوشع براى غسلش حاضر شده باشد.

**[ترجمه]

«۷»

كا، الكافي الْعِدَّةُ عَنِ ابْنِ عِيسَى عَنِ الْبَزَنْطِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ مَنْ غَسَّلَ فَاطِمَةَ قَالَ ذَاكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فَكَأَنِّي اسْتَعْظَمْتُ ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِ فَقَالَ كَأَنَّكَ ضِقْتَ بِمَا أَخْبَرْتُكَ بِهِ قَالَ فَقُلْتُ قَدْ كَانَ ذَلِكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ فَقَالَ لَا تَضِيقَنَّ فَإِنَّهَا صِدِّيقَةٌ وَ لَمْ يَكُنْ يُغَسِّلُهَا إِلَّا صِدِّيقٌ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ مَرْيَمَ لَمْ يُغَسِّلْهَا إِلَّا عِيسَى علیه السلام (۲)

**[ترجمه]اصول كافى: مفضل گفت: از حضرت صادق عليه السّلام پرسيدم: حضرت فاطمه عليها السّلام را چه كسى غسل داد؟ فرمود: اميرالمؤمنين. گويا از اين حرف مطلب مهمى به نظر من رسيده بود. فرمود: مثل اين كه اين حرف بر تو دشوار آمد. عرض كردم: صحيح است فدايت شوم! فرمود: نه، دشوار نباشد. فاطمه عليها السّلام صديقه است و نبايد او را جز صديق غسل دهد. مگر نمى‌دانى كه مريم را جز عيسى ديگرى غسل نداد؟ - . اصول كافى ۱: ۴۵۹ -

**[ترجمه]

باب ۳ أن الإمام متى يعلم أنه إمام

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَیْهِ السَّلَامُ أَخْبِرْنِی عَنِ الْإِمَامِ مَتَی یَعْلَمُ أَنَّهُ إِمَامٌ حِینَ یَبْلُغُهُ أَنَّ صَاحِبَهُ قَدْ مَضَی أَوْ حِینَ یَمْضِی مِثْلُ أَبِی الْحَسَنِ علیه السلام قُبِضَ بِبَغْدَادَ وَ أَنْتَ هَاهُنَا قَالَ یَعْلَمُ ذَلِکَ حِینَ یَمْضِی صَاحِبُهُ قُلْتُ بِأَیِّ شَیْ ءٍ یَعْلَمُ قَالَ یُلْهِمُهُ اللَّهُ ذَلِکَ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صفوان بن یحیی گفت: به حضرت رضا علیه السّلام گفتم: بفرمایید که امام چه وقت می‌فهمد امام است؟ موقعی که فهمید امام از دنیا رفته یا هنگام درگذشت امام؟ چنان چه حضرت موسی بن جعفر در بغداد از دنیا رفت و شما اینجا بودی. فرمود: این مطلب را وقتی می‌فهمد که امام از دنیا رفت. عرض کردم: با چه نشانه ای؟ فرمود: خدا به او الهام می کند. -. بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ قَارِنٍ عَنْ رَجُلٍ کَانَ رَضِیعَ (۴) أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ: بَیْنَا أَبُو الْحَسَنِ جَالِسٌ مَعَ مُؤَدِّبٍ لَهُ یُکَنَّی أَبَا زَکَرِیَّا وَ أَبُو جَعْفَرٍ عِنْدَنَا أَنَّهُ بِبَغْدَادَ

۱- أصول الکافی ۱: ۳۸۵.

۲- أصول الکافی ۱: ۴۵۹.

۳- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

۴- الرضیع: اخوک من الرضاعه.

وَ أَبُو الْحَسَنِ يَقْرَأُ مِنَ اللَّوْحِ (۱) عَلَى مُؤَدِّبِهِ إِذْ بَكَى بُكَاءً شَدِيداً سَأَلَهُ الْمُؤَدِّبُ مَا بُكَاؤُكَ فَلَمْ يُجِبْهُ وَ قَالَ ائْذَنْ لِي بِالدُّخُولِ فَأَذِنَ لَهُ فَارْتَفَعَ الصِّيَاحُ وَ الْبُكَاءُ مِنْ مَنْزِلِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الْبُكَاءِ فَقَالَ إِنَّ أَبِي قَدْ تُوُفِّيَ السَّاعَةَ فَقُلْنَا بِمَا عَلِمْتَ قَالَ قَدْ دَخَلَنِي مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ مَا لَمْ أَكُنْ أَعْرِفُهُ قَبْلَ ذَلِكَ فَعَلِمْتُ أَنَّهُ قَدْ مَضَى فَتَعَرَّفْنَا ذَلِكَ الْوَقْتَ مِنَ الْيَوْمِ وَ الشَّهْرِ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَضَى فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: قارن از مردی که برادر رضاعی حضرت جواد بود، نقل کرد: روزی در حالی که حضرت امام علی النقی با معلم خود به نام ابو زکریا نشسته بود و حضرت جواد به نظر ما در بغداد بود

و امام علی النقی پیش استاد خود مشغول خواندن نوشته ای بود، ناگاه شروع به گریه شدیدی کرد. استاد پرسید: برای چه گریه می کنی؟ جواب نداد و فرمود: اجازه بده بروم داخل منزل. اجازه داد و وارد منزل شد و صدای گریه و زاری از داخل منزل بلند شد. بعد پیش ما آمد و از گریه سؤال کردیم. فرمود: پدرم در همین ساعت از دنیا رفت. گفتیم: از کجا دانستی؟ فرمود: چنان تحت قدرت و جلال خدا قرار گرفتم که سابقه نداشت. فهمیدم که پدرم از دنیا رفته است. ما تاریخ آن روز و ساعت و ماه را برداشتیم و بعد متوجه شدیم که همان وقت امام علیه السّلام از دنیا رفته بوده. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُكَيْمٍ عَنْ أَبِي الْفَضْلِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام فِي الْيَوْمِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَقَالَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ مَضَى أَبُو جَعْفَرٍ فَقِيلَ لَهُ وَ كَيْفَ عَرَفْتَ ذَلِكَ قَالَ تَدَاخَلَنِي ذِلَّةٌ لِلَّهِ لَمْ أَكُنْ أَعْرِفُهَا (۳).

یر، بصائر الدرجات محمد بن عیسی عن أبی الفضل مثله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: هارون بن فضل گفت: حضرت امام علی النقی را در همان روز که حضرت امام جواد از دنیا رفته بود دیدم. گفت: «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ.» - . بقره / ۱۵۶ -

امام جواد از دنیا رفت. عرض کردند: آقا! از کجا دانستید؟ فرمود: چنان ذلت و خواری نسبت به خدا مرا فرا گرفت که برایم سابقه نداشت. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

بصائر الدرجات: محمد بن عیسی از ابوالفضل همین روایت را نقل کرده است. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات عَبَّادُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ يَعْنِى أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام إِنِّى طَلَّقْتُ أُمَّ فَرْوَةَ بِنْتَ إِسْحَاقَ فِى رَجَبٍ بَعْدَ مَوْتِ أَبِى بِيَوْمٍ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ طَلَّقْتَهَا وَ قَدْ عَلِمْتَ بِمَوْتِ أَبِى الْحَسَنِ قَالَ نَعَمْ (۵).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: احمد بن عمر گفت: از حضرت رضا علیه السّلام شنیدم که فرمود: من ام فروه دختر اسحاق را در ماه رجب، یک روز پس از فوت پدرم طلاق دادم. گفتم: فدایت شوم! وقتی که طلاق دادید، از فوت پدرتان اطلاع داشتید؟ فرمود آری. - . بصائر الدرجات: ۱۳۸ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات عَبَّادُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: قُلْتُ لِأَبِى الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام إِنَّهُمْ رَوَوْا عَنْكَ فِى مَوْتِ أَبِى الْحَسَنِ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَكَ (۶) عَلِمْتَ ذَلِكَ بِقَوْلِ سَعِيدٍ فَقَالَ جَاءَنِى سَعِيدٌ بِمَا قَدْ كُنْتُ عَلِمْتُهُ قَبْلَ مَجِيئِهِ (۷).

۱- فی نسخه: فی اللوح.

۲- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

۳- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

۴- بصائر الدرجات: ۱۳۸ فیه: لانه تداخلنی.

۵- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

۶- فی نسخه: قال له و هو الموجود فی المصدر.

۷- بصائر الدرجات: ۱۳۸.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: صـفوان بن يحيى گفت: به حضـرت رضا عليه السّـلام گفتم: از شما در مورد فوت حضرت موسى بن جعفر عليهما السّـلام روايت كرده اند كه مردى از شـما پرسـيده كه آيا جريان فوت پدرتان را از اطلاعى كه سعيد داده بود خبر دار شديد؟ فرمود: سعيد خبرى را برايم آورد كه قبل از آمدن او اطلاع داشتم. - . بصائر الدرجات: ١٣٨ -

ص: ٢٩٢

**[ترجمه]

«۶»

كـا، الكـافى الْحُسَـيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُعَلَّى عَنِ الْوَشَّاءِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِى الْحَسَنِ عليه السـلام إِنَّهُمْ رَوَوْا عَنْكَ فِى مَوْتِ أَبِى الْحَسَـنِ عليه السـلام أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَكَ عَلِمْتَ ذَلِكَ بِقَوْلِ سَـعِيدٍ فَقَالَ جَاءَ سَـعِيدٌ بَعْدَ مَا عَلِمْتُ بِهِ قَبْلَ مَجِيئِهِ قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ طَلَّقْتُ أُمَّ فَرْوَةَ بِنْتَ إِسْـحَاقَ فِى رَجَبٍ بَعْـدَ مَوْتِ أَبِى الْحَسَنِ عليه السـلام بِيَوْمٍ قُلْتُ طَلَّقْتَهَا وَ قَدْ عَلِمْتَ بِمَوْتِ أَبِى الْحَسَنِ عليه السـلام قَالَ نَعَمْ قُلْتُ قَبْلَ أَنْ يَقْدَمَ عَلَيْكَ سَعِيدٌ قَالَ نَعَمْ (١).

**[ترجمه]اصول كافى: وشاء گفت: به حضـرت رضا عليه السّـلام گفتم: در مورد فوت حضرت موسى بن جعفر عليهما السّلام از شـما روايت كرده انـد كه مردى از شـما پرسـيده است كه آيـا جريان فوت پـدرتان را از اطلاعى كه سـعيد داده بود خبردار شديد؟ فرمود: سـعيد خبرى را برايم آورد كه قبل از آمدن او اطلاع داشـتم. و شـنيدم كه مى‌فرمود: من ام فروه دختر اسحاق را در مـاه رجب و يـک روز پس از فوت پـدرم طلاق دادم. پرسـيدم: وقتى طلاق داديـد، از فوت پـدرتان اطلاع داشتيـد؟ فرمود: آرى. عرض كردم: قبل از اين كه سعيد نزد شما بيايد؟ فرمود: آرى. - . اصول كافى ١: ٣٨١ -

**[ترجمه]

بيان

الظاهر أن أم فروه كانت من نساء الكاظم عليه السـلام و كان الرضا عليه السـلام وكيلا فى تطليقها فطلاقها بعـد العلم بالموت إما مبنى على أن العلم الذى هو مناط الحكم الشـرعى هو العلم الحاصل من الأسباب الظاهره لا ما يحصل بالإلهام و نحوه أو علم أن هذا من خصائصـهم عليهم السـلام كما طلق أمير المؤمنين عليه السلام عائشه لتخرج من عداد أمهات المؤمنين و لعل قبل الطلاق لم تحل لهن الأزواج.

و يحتمـل أن يكون المراد بالتطليق المعنى اللغوى أو يكون الطلاق ظاهرا للمصـلحه لعـدم التشـنيع فى تزويجها بعـد انقضاء عـده الوفـاه من يوم الفوت بأن يكون عليه السـلام كان أخبرها بالموت عنـد وقوعه و من المعاصـرين من قرأها أطلعت بالعين المهمله بمعنى أطلعتها أى أعلمتها بموته عليه السلام و لا يخفى ما فيه.

ص: ٢٩٣

١- أصول الكافی ١: ٣٨١.

**[ترجمه]ظاهرا ام فروه از زنان حضرت موسی بن جعفر بود که حضرت رضا علیه السّلام در طلاق دادن او وکالت داشت. پس طلاق دادن امام او را پس از علم به فوت پدر، یا بنا بر آن است که اطلاعی که مدرک حکم شرعی می شود، علمی است که از اسباب ظاهری به وجود آید، نه علمی که به وسیله الهام و مثل آن پیدا شود، یا این که امام دانست که این طلاق دادن از مزایای ائمه است، چنان چه امیرالمؤمنین عایشه را طلاق داد تا از جمله امّهات مؤمنین خارج شود و شاید قبل از طلاق دادن، ازدواج بر آنها حرام بوده و ممکن است منظور از طلاق دادن، معنی لغوی آن باشد که رها کردن است، یا طلاق ظاهرا برای مصلحتی بود تا در ازدواج او پس از انقضای عده وفات از روز فوت عیب جویی نکنند، چون امام به او اطلاع داده بود که چه وقت حضرت موسی بن جعفر از دنیا رفته است. و بعضی از معاصران این گونه خوانده: «اطلعت» به معنای «اطلعتها» یعنی او را از مرگ پدرم آگاه گرداندم و اشکال آن پوشیده نیست .

ص: ۲۹۳

**[ترجمه]

باب ۴ الوقت الذی یعرف الإمام الأخیر ما عند الأول

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ أَبِی الْخَطَّابِ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِینٍ عَنْ عُبَیْدِ بْنِ زُرَارَةَ وَ جَمَاعَةٍ مَعَهُ قَالُوا سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ یَعْرِفُ الْإِمَامُ الَّذِی بَعْدَهُ عِلْمَ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ فِی آخِرِ دَقِیقَةٍ تَبْقَی مِنْ رُوحِهِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبید بن زراره و گروهی که با او بودند، گفتند: از حضرت صادق علیه السّلام شنیدیم که می فرمود: امام بعد، در آخرین دقیقه ای که باقی مانده تا روح امام خارج شود، از علم امام قبل مطلع می شود. - . بصائر الدرجات: ۱۴۱ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِینٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَتَی یَعْرِفُ الْآخَرُ مَا عِنْدَ الْأَوَّلِ قَالَ فِی آخِرِ دَقِیقَةٍ تَبْقَی مِنْ رُوحِهِ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: حکم بن مسکین از یکی از اصحاب نقل کرد که به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: چه وقت امام بعد، می‌فهمد که چه چیز در نزد امام قبل است؟ فرمود: در آخرین دقیقه ای که از خارج شدن روح او باقی مانده است. - . بصائر الدرجات: ۱۴۱ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات ابْنُ یَزِیدَ عَنِ ابْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ الْإِمَامُ مَتَی یَعْرِفُ إِمَامَتَهُ وَ یَنْتَهِی الْأَمْرُ إِلَیْهِ قَالَ فِی آخِرِ دَقِیقَهٍ مِنْ حَیَاهِ الْأَوَّلِ (۳).

ص: ۲۹۴

۱- بصائر الدرجات: ۱۴۱.

۲- بصائر الدرجات: ۱۴۱.

۳- بصائر الدرجات: ۱۴۱.

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابن اسباط از یکی از اصحاب، از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که گفتم: امام چه وقت از امامت خود اطلاع پیدا می‌کند و کار به او واگذار می شود؟ فرمود: در آخرین دقیقه حیات امام قبل. - . بصائر الدرجات: ۱۴۱ -

ص: ۲۹۴

**[ترجمه]

باب ۵ ما یجب علی الناس عند موت الإمام

الأخبار

«۱»

ع، علل الشرائع أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدٍ الْبَرْقِیِّ وَ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ جَمِیعاً عَنِ النَّضْرِ عَنْ یَحْیَی الْحَلَبِیِّ عَنْ بُرَیْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ أَصْلَحَکَ اللَّهُ بَلَغَنَا شَکْوَاکَ فَأَشْفَقْنَا فَلَوْ أَعْلَمْتَنَا أَوْ عَلِمْنَا مَنْ بَعْدَکَ فَقَالَ إِنَّ عَلِیّاً علیه السلام کَانَ عَالِماً وَ الْعِلْمُ یُتَوَارَثُ وَ لَا یَهْلِکُ عَالِمٌ إِلَّا بَقِیَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ یَعْلَمُ مِثْلَ عِلْمِهِ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ قُلْتُ أَ فَیَسَعُ النَّاسَ إِذَا مَاتَ الْعَالِمُ أَنْ لَا یَعْرِفُوا الَّذِی بَعْدَهُ فَقَالَ أَمَّا أَهْلُ هَذِهِ الْبَلْدَهِ فَلَا یَعْنِی الْمَدِینَهَ وَ أَمَّا غَیْرُهَا مِنَ الْبُلْدَانِ فَبِقَدْرِ مَسِیرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ مِنْهُمْ طائِفَهٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ قَالَ قُلْتُ أَ رَأَیْتَ مَنْ مَاتَ فِی طَلَبِ ذَلِکَ فَقَالَ بِمَنْزِلَهِ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِکْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ قَالَ قُلْتُ فَإِذَا قَدِمُوا بِأَیِّ شَیْ ءٍ یَعْرِفُونَ صَاحِبَهُمْ قَالَ یُعْطَی السَّکِینَهَ وَ الْوَقَارَ وَ الْهَیْبَهَ (۱).

**[ترجمه]علل الشرائع: محمّد بن مسلم گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: خدا شما را خیر دهد، از ناراحتی شما مطلع شدیم، خیلی ترسیدیم. اگر به ما اطلاع دهی یا ما بدانیم چه کسی پس از شما امام است، چقدر خوب است! فرمود: علی علیه السّلام عالم بود و علم به ارث گذاشته می شود. از دنیا نمی‌رود عالمی، مگر این که بعد از او کسی هست که به مقداری که او اطلاع داشته یا آنچه که خدا بخواهد، عالم است. گفتم: مردم می توانند در صورت فوت امام، امام بعد او را نشناسند؟ فرمود: کسانی که ساکن این شهر یعنی مدینه هستند، نه، اما سایر شهرها به اندازه فاصله ای که از اینجا دارند. خداوند می فرماید «فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ مِنْهُمْ طائِفَهٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ» - . توبه / ۱۲۲ -

{پس چرا از هر فرقه ای از آنان دسته ای کوچ نمی کنند تا [دسته ای بمانند و] در دین آگاهی پیدا کنند و قوم خود را وقتی به سوی آنان بازگشتند بیم دهند، باشد که آنان [از کیفر الهی] بترسند.} عرض کردم: نظر شما درباره کسی که از دنیا برود در موقعی که در حال جستجوی امام بود چیست؟ فرمود: او مانند کسی است که برای هجرت به جانب خدا و پیامبرش از خانه خود خارج شده، سپس مرگ گریبانش را بگیرد که پاداش او در نزد خدا است. عرض کردم: وقتی برای شناختن امام آمدند، از کجا و به چه دلیل او را بشناسند؟ فرمود: به او سکینه و وقار و هیبت داده می شود. - . علل الشرائع: ۱۹۸ -

**[ترجمه]

«۲»

ع، علل الشرائع أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنْ عَلِیِّ بْنِ إِسْمَاعِیلَ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِذَا هَلَکَ الْإِمَامُ فَبَلَغَ قَوْماً لَیْسُوا بِحَضْرَتِهِ قَالَ یَخْرُجُونَ فِی الطَّلَبِ فَإِنَّهُمْ لَا یَزَالُونَ فِی عُذْرٍ مَا دَامُوا فِی الطَّلَبِ قُلْتُ یَخْرُجُونَ کُلُّهُمْ أَوْ یَکْفِیهِمْ أَنْ یَخْرُجَ بَعْضُهُمْ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طائِفَةٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ قَالَ هَؤُلَاءِ الْمُقِیمُونَ فِی السَّعَهِ حَتَّی یَرْجِعَ إِلَیْهِمْ أَصْحَابُهُمْ (۲).

ص: ۲۹۵

۱- علل الشرائع: ۱۹۸ و الآیه فی التوبه: ۱۲۲.

۲- علل الشرائع: ۱۹۸ و الآیه فی التوبه: ۱۲۲.

**[ترجمه]علل الشرائع: یعقوب بن شعیب از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که خدمت ایشان عرض کردم: اگر امام از دنیا برود و این خبر به کسانی که در حضور امام قبل نبوده اند برسد، چه باید بکنند؟ فرمود: برای تشخیص امام به جستجو بپردازند و خارج می‌شوند در جستجویش و تا وقتی در جستجو و طلب باشند، معذورند. عرض کردم: همه باید خارج شوند یا اگر بعضی از آنها خارج شدند کافی است؟ فرمود: خداوند می فرماید: «فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طائِفَةٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ.» فرمود آنهایی که در محل مانده اند چیزی بر گردنشان نیست تا اصحابشان که به جستجو رفته اند، بازگردند. - . علل الشرائع: ۱۹۸ -

ص: ۲۹۵

**[ترجمه]

«۳»

ع، علل الشرائع أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَمَّنْ ذَکَرَهُ عَنْ یُونُسَ بْنِ یَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام إِنْ بَلَغَنَا وَفَاةُ الْإِمَامِ کَیْفَ نَصْنَعُ قَالَ عَلَیْکُمُ النَّفِیرُ قُلْتُ النَّفِیرُ جَمِیعاً قَالَ إِنَّ اللَّهَ یَقُولُ فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طائِفَةٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ (۱) الْآیَةَ قُلْتُ نَفَرْنَا فَمَاتَ بَعْضُهُمْ فِی الطَّرِیقِ قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ یَقُولُ وَ مَنْ یَخْرُجْ (۲) مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِکْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ (۳).

شی، تفسیر العیاشی عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَی مِثْلَهُ وَ زَادَ فِی آخِرِهِ قُلْتُ فَقَدِمْنَا الْمَدِینَهَ فَوَجَدْنَا صَاحِبَ هَذَا الْأَمْرِ مُغْلَقاً عَلَیْهِ بَابُهُ مُرْخًی عَلَیْهِ سَتْرُهُ قَالَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا یَکُونُ إِلَّا بِأَمْرٍ بَیِّنٍ هُوَ الَّذِی إِذَا دَخَلْتَ الْمَدِینَهَ قُلْتَ إِلَی مَنْ أَوْصَی فُلَانٌ قَالُوا إِلَی فُلَانٍ (۴).

**[ترجمه]علل الشرائع: عبدالاعلی گفت: به حضرت صادق علیه السّلام گفتم: اگر شنیدیم که امام از دنیا رفته، تکلیف ما چیست؟ فرمود: باید در جستجویش کوچ کنید. گفتم: همه باید برویم؟ فرمود: خداوند می فرماید: «فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طائِفَةٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ» تا آخر آیه. عرض کردم: اگر به جستجوی امام خارج شدیم و بعضی در بین راه از دنیا رفتند چه؟ فرمود: خداوند می‌فرماید: «وَ مَنْ یَخْرُجْ مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِکْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ» - . نساء / ۱۰۰ -

{و هر کس [به قصد] مهاجرت در راه خدا و پیامبر او از خانه اش به درآید سپس مرگش دررسد، پاداش او قطعا بر خداست.} - . علل الشرائع: ۱۹۸ -

تفسیر عیاشی: از عبدالاعلی همین خبر را نقل کرده و در آخر خبر افزوده است که: گفتم: وارد مدینه شدیم، دیدیم که امام در خانه خود را بسته و پرده را کشیده است. فرمود: صاحب این امر - یعنی امامت - نیست مگر با دلیل آشکار. امام کسی است که وقتی وارد مدینه شدی و پرسیدی فلان کس به چه کسی وصیت کرده؟ بگویند به فلانی. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۱۸ -

**[ترجمه]

بیان

قوله تعالی فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ قال البیضاوی الوقوع و الوجوب متقاربان و المعنی ثبت أجره عند الله ثبوت الأمر الواجب.

**[ترجمه]درباره «فقد وقع اجره علی الله» بیضاوی گفته است: وقوع و وجوب به هم نزدیکند و معنا این است که اجر او در نزد خدا ثابت است، مانند ثابت بودن امر واجب.

**[ترجمه]

«۴»

فس، تفسیر القمی وَ ما کانَ الْمُؤْمِنُونَ لِیَنْفِرُوا کَافَّهً فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ مِنْهُمْ طائِفَهٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ یَعْنِی إِذَا بَلَغَهُمْ وَفَاهُ الْإِمَامِ (۵) یَجِبُ أَنْ یَخْرُجَ مِنْ کُلِّ بِلَادٍ فِرْقَهٌ مِنَ النَّاسِ وَ لَا یَخْرُجُوا کُلُّهُمْ کَافَّهً وَ لَمْ یَفْرِضِ اللَّهُ أَنْ یَخْرُجَ النَّاسُ کُلُّهُمْ فَیَعْرِفُوا خَبَرَ الْإِمَامِ وَ لَکِنْ یَخْرُجُ طَائِفَهٌ وَ یُؤَدُّوا ذَلِکَ إِلَی قَوْمِهِمْ لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ کَیْ یعرفون (یَعْرِفُوا) الْیَقِینَ (۶).

ص: ۲۹۶

۱- فی المصدر: فی الدین و لینذروا.

۲- النساء: ۱۰۰.

۳- علل الشرائع: ۱۹۸.

۴- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۱۱۸.

۵- فی المصدر: وفاه امام و فیه: کی یعرفوا.

۶- تفسیر القمّیّ: ۲۸۳ و الآیه فی التوبه: ۱۲۲.

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: «وَ ما کانَ الْمُؤْمِنُونَ لِیَنْفِرُوا کَافَّةً فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طائِفَةٌ لِیَتَفَقَّهُوا فِی الدِّینِ وَ لِیُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذا رَجَعُوا إِلَیْهِمْ.» یعنی وقتی فهمیدند امام از دنیا رفته، واجب است از هر شهری دسته ای از مردم خارج شوند، نه این که همه مردم خارج شوند. خداوند بیرون شدن همه مردم را به جستجوی امام، واجب نکرده است. گروهی به جستجو می‌روند و برای سایر اهل شهر خبر می آورند، «لَعَلَّهُمْ یَحْذَرُونَ»، یعنی برای آنها به امامت امام یقین پیدا شود. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۲۸۳ -

ص: ۲۹۶

**[ترجمه]

«۵»

ک، إکمال الدین ابْنُ الْوَلِیدِ (۱) عَنِ الصَّفَّارِ عَنِ ابْنِ أَبِی الْخَطَّابِ وَ الْیَقْطِینِیِّ مَعاً عَنِ ابْنِ أَبِی نَجْرَانَ عَنْ عِیسَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام عَنْ خَالِهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیهما السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِنْ کَانَ کَوْنٌ وَ لَا أَرَانِیَ اللَّهُ یَوْمَکَ فَبِمَنْ أَئْتَمُّ فَأَوْمَأَ إِلَی مُوسَی علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ فَإِنْ مَضَی فَإِلَی مَنْ قَالَ فَإِلَی وَلَدِهِ قُلْتُ فَإِنْ مَضَی وَلَدُهُ وَ تَرَکَ أَخاً کَبِیراً وَ ابْناً صَغِیراً فَبِمَنْ أَئْتَمُّ قَالَ بِوَلَدِهِ ثُمَّ هَکَذَا أَبَداً فَقُلْتُ فَإِنْ أَنَا لَمْ أَعْرِفْهُ وَ لَمْ أَعْرِفْ مَوْضِعَهُ فَمَا أَصْنَعُ قَالَ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّی أَتَوَلَّی مَنْ بَقِیَ مِنْ حُجَجِکَ مِنْ وُلْدِ الْإِمَامِ الْمَاضِی فَإِنَّ ذَلِکَ یُجْزِیکَ (۲).

**[ترجمه]کمال الدین: عیسی بن عبداللّه بن محمّد بن عمر بن علی بن ابی طالب از دایی خود حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که به ایشان گفتم: اگر پیش آمد کرد - که خدا آن روز برایم نیاورد - چه کسی امام ما بعد از شما است؟ وی به حضرت موسی بن جعفر اشاره کرد. عرض کردم: اگر از دنیا رفت چه کسی پس از او امام است؟ فرمود: فرزندش. گفتم: اگر فرزندش از دنیا رفت و برادر بزرگ تری با فرزند صغیری گذاشت، چه کسی امام خواهد بود؟ فرمود: فرزندش پیوسته همین طور است، همیشه. گفتم: اگر من نتوانستم او را بشناسم و جایش را پیدا نکردم چه کنم؟ فرمود: می گویی خدایا! من پیرو همان امامی هستم که از حجت‌هایت از نسل امام پیش باقی مانده. همین کار تو را کفایت می کند. - . کمال الدین: ۲۰۰ -

**[ترجمه]

«۶»

ک، إکمال الدین الْمُظَفَّرُ الْعَلَوِیُّ عَنِ ابْنِ الْعَیَّاشِیِّ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَبْرَئِیلَ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُوسَی بْنِ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِیِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیسَی عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعِیدٍ (۳) عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبَانٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِیرَةِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام هَلْ یَکُونُ النَّاسُ فِی حَالٍ لَا یَعْرِفُونَ الْإِمَامَ فَقَالَ قَدْ کَانَ یُقَالُ ذَلِکَ قُلْتُ فَکَیْفَ یَصْنَعُونَ قَالَ یَتَعَلَّقُونَ بِالْأَمْرِ الْأَوَّلِ حَتَّی یَسْتَبِینَ لَهُمُ الْآخِرُ (۴).

**[ترجمه]کمال الدین: حارث بن مغیره گفت: از حضرت صادق علیه السّلام پرسیدم: آیا ممکن است وقتی پیش آید که

مردم امام را نشناسند؟ فرمود: ممکن است چنین پیش آید. عرض کردم: پس چه باید بکنند؟ فرمود: چنگ می‌زنند به فرموده های امام قبل تا برای آنها امامت امام بعد آشکار شود. -. کمال الدین: ۲۰۱ -

**[ترجمه]

«۷»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ أَبِی الصَّبَّاحِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام مَا تَقُولُ فِی رَجُلٍ دُعِیَ إِلَی هَذَا الْأَمْرِ فَعَرَفَهُ وَ هُوَ فِی أَرْضٍ مُنْقَطِعَهٍ إِذْ (۵) جَاءَ مَوْتُ الْإِمَامِ فَبَیْنَا هُوَ یَنْتَظِرُ إِذْ (۶) جَاءَهُ الْمَوْتُ فَقَالَ هُوَ وَ اللَّهِ بِمَنْزِلَهِ مَنْ هَاجَرَ إِلَی اللَّهِ (۷) وَ رَسُولِهِ فَمَاتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ.

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابوالصباح گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: چه می‌فرمایید درباره شخصی که دعوت شد به مذهب ما و تشخیص داد و پذیرفت، ولی در سرزمین دوری بود و خبر درگذشت امام خود را شنید و در همان زمان که انتظار تشخیص امام را داشت، از دنیا رفت؟ فرمود: به خدا قسم او به منزله کسی است که به سوی خدا و پیامبرش مهاجرت کرده و از دنیا رفته است؛ پاداش او بر خدا لازم است. -. تفسیر عیاشی ۱ : ۲۷۰ -

**[ترجمه]

«۸»

شی، تفسیر العیاشی عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ قَالَ: وَجَّهَ زُرَارَهُ ابْنَهُ عُبَیْداً إِلَی الْمَدِینَهِ یَسْتَخْبِرُ

ص: ۲۹۷

۱- فی المصدر: أبی و ابن الولید.

۲- اکمال الدین: ۲۰۰ فیه: ثم قال هکذا.

۳- فی المصدر: موسی بن عیسی عن الحسین بن سعید.

۴- اکمال الدین: ۲۰۱ فیه: الآخر.

۵- فی نسخه: اذا.

۶- فی نسخه: اذا.

۷- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۲۷۰.

لَهُ خَبَرَ أَبِی الْحَسَنِ وَ عَبْدِ اللَّهِ (۱) فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ یَرْجِعَ إِلَیْهِ ابْنُهُ قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِی عُمَیْرٍ حَدَّثَنِی مُحَمَّدُ بْنُ حَکِیمٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الْأَوَّلِ علیه السلام فَذَکَرْتُ لَهُ زُرَارَهَ وَ تَوْجِیهَ ابْنِهِ عُبَیْدٍ إِلَی الْمَدِینَهِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ إِنِّی لَأَرْجُو أَنْ یَکُونَ زُرَارَهُ مِمَّنْ قَالَ اللَّهُ وَ مَنْ یَخْرُجْ مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِکْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ (۲).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: ابن ابی عمیر گفت: زراره پسرش عبید را به مدینه فرستاد ص: ۲۹۷

تا از جریان حضرت موسی بن جعفر و عبداللّه افطح اطلاع حاصل کند. اما زراره قبل از برگشتن فرزند خود، از دنیا رفت. محمّد بن ابی عمیر گفت: محمّد بن حکیم گفت: به حضرت موسی بن جعفر عرض کردم و جریان زراره و فرستادن پسرش عبید را به مدینه را به ایشان گفتم. موسی بن جعفر فرمود: امیدوارم زراره از کسانی باشد که خداوند درباره آنها فرموده است: «وَ مَنْ یَخْرُجْ مِنْ بَیْتِهِ مُهاجِراً إِلَی اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ یُدْرِکْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَی اللَّهِ.» - . تفسیر عیاشی ۱ : ۲۷۰ - ۲۷۱ -

**[ترجمه]

«۹»

شی، تفسیر العیاشی عَنْ یَعْقُوبَ بْنِ شُعَیْبٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ إِذَا حَدَثَ لِلْإِمَامِ حَدَثٌ کَیْفَ یَصْنَعُ النَّاسُ قَالَ کَانُوا یَکُونُونَ کَمَا قَالَ اللَّهُ فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ مِنْهُمْ طائِفَهٌ لِیَتَفَقَّهُوا إِلَی قَوْلِهِ یَحْذَرُونَ قَالَ قُلْتُ فَمَا حَالُهُمْ قَالَ هُمْ فِی عُذْرٍ (۳).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: یعقوب بن شعیب از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که به ایشان عرض کردم: زمانی که پیشامدی برای امام رخ دهد، مردم چه کنند؟ فرمود: همان گونه باشند که خدا فرموده: «وَ ما کانَ الْمُؤْمِنُونَ لِیَنْفِرُوا کَافَّهً فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ مِنْهُمْ طائِفَهٌ لِیَتَفَقَّهُوا» تا «یَحْذَرُونَ». عرض کردم: حال آنها چگونه است؟ فرمود: ایشان در عذرند. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

«۱۰»

وَ عَنْهُ أَیْضاً فِی رِوَایَهٍ أُخْرَی مَا تَقُولُ فِی قَوْمٍ هَلَکَ إِمَامُهُمْ کَیْفَ یَصْنَعُونَ قَالَ فَقَالَ لِی أَ مَا تَقْرَأُ کِتَابَ اللَّهِ فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ إِلَی قَوْلِهِ یَحْذَرُونَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاکَ فَمَا حَالُ الْمُنْتَظِرِینَ حَتَّی یَرْجِعَ الْمُتَفَقِّهُونَ قَالَ فَقَالَ لِی یَرْحَمُکَ اللَّهُ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّهُ کَانَ بَیْنَ مُحَمَّدٍ وَ عِیسَی صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِمَا خَمْسُونَ وَ مِائَتَا سَنَهٍ فَمَاتَ قَوْمٌ عَلَی دِینِ عِیسَی انْتِظَاراً لِدِینِ مُحَمَّدٍ فَآتَاهُمُ اللَّهُ أَجْرَهُمْ مَرَّتَیْنِ (۴).

**[ترجمه]تفسیر عیاشی: در روایت دیگری می پرسد: چه می‌فرمایید درباره گروهی که امام خود را از دست داده اند؟ چه باید بکنند؟ به من فرمود: مگر قرآن نخوانده ای که می فرماید «فَلَوْ لا نَفَرَ مِنْ کُلِّ فِرْقَهٍ» تا «یَحْذَرُونَ»؟ گفتم: فدایت شوم! حال

کسانی که انتظار می کشند تا جستجوکنندگان برگردند چیست؟ فرمود: خدا تو را رحمت کند! مگر نمی‌دانی که بین محمّد و عیسی صلی اللَّه علیهما دویست و پنجاه سال فاصله بود و گروهی به انتظار دین محمّد، بر دین عیسی از دنیا رفتند؟ خداوند به آنها دو پاداش داد. - . تفسیر عیاشی ۲ : ۱۱۷ -

**[ترجمه]

بیان

لعل ذکر أهل الفتره علی سبیل التنظیر أو المراد به قوم أدرکوا زمان رسالته صلی الله علیه و آله و ماتوا قبل الوصول إلیه و إتمام الحجه علیهم و إن کان بعیدا.

ص: ۲۹۸

۱- أی ابا الحسن موسی علیه السّلام و عبد اللّه الأفطح.

۲- تفسیر العیّاشیّ ۱: ۲۷۰ و ۲۷۱ و الآیه فی النساء: ۱۰۰.

۳- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۱۱۷.

۴- تفسیر العیّاشیّ ۲: ۱۱۷.

**[ترجمه]شاید امام دوران فترت و فاصله بین دو پیامبر را از باب تنظیر و مثال می‌زنند و شاید منظور گروهی هستند که رسالت پیامبر را درک کردند، ولی قبل از درک رسیدن به خدمت آن جناب و اتمام حجت بر آنها مردند، گرچه این احتمال بعید است .

ص: ۲۹۸

**[ترجمه]

باب ۶ أحوالهم علیهم السلام بعد الموت و أن لحومهم حرام علی الأرض و أنهم یرفعون إلی السماء

الأخبار

«۱»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِیرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله یَوْماً لِأَصْحَابِهِ حَیَاتِی خَیْرٌ لَکُمْ وَ مَمَاتِی خَیْرٌ لَکُمْ قَالَ فَقَالُوا یَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا حَیَاتُکَ نَعَمْ قَالُوا فَکَیْفَ مَمَاتُکَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ (۱) لُحُومَنَا عَلَی الْأَرْضِ أَنْ یَطْعَمَ مِنْهَا شَیْئاً (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللَّه بن سنان از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله روزی به اصحاب خود فرمود: زندگی من برای شما خیر است و مرگم برای شما خیر. عرض کردند: یا رسول اللَّه! زندگی ات بسیار خوب، اما مرگت چگونه خیر است؟ فرمود: خداوند حرام کرده گوشت ما را بر زمین که ذره ای از آن بخورد. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَهَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ الْمُسْلِیِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حَیَاتِی خَیْرٌ لَکُمْ وَ مَمَاتِی خَیْرٌ لَکُمْ فَأَمَّا حَیَاتِی فَإِنَّ اللَّهَ هَدَاکُمْ بِی مِنَ الضَّلَالَهِ وَ أَنْقَذَکُمْ مِنْ شَفَا حُفْرَهٍ مِنَ النَّارِ وَ أَمَّا مَمَاتِی فَإِنَّ أَعْمَالَکُمْ تُعْرَضُ عَلَیَّ فَمَا کَانَ مِنْ حَسَنٍ اسْتَزَدْتُ اللَّهَ لَکُمْ وَ مَا کَانَ مِنْ قَبِیحٍ اسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ لَکُمْ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْمُنَافِقِینَ وَ کَیْفَ ذَاکَ یَا رَسُولَ اللَّهِ وَ قَدْ رُمِمْتَ یَعْنِی صِرْتَ رَمِیماً فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله کَلَّا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ لُحُومَنَا عَلَی الْأَرْضِ فَلَا یَطْعَمُ مِنْهَا شَیْئاً (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبداللَّه بن عمر مسلی از مردی، از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله فرمود: زندگی من برای شما خیر است و مرگم برای شما خیر. اما زندگی ام؛ خداوند شما را از گمراهی به وسیله من هدایت کرد و از کنار گودالی از آتش نجات بخشید. و اما مرگم چنین خیر است که اعمال شما بر من عرضه می

شود؛ کارهای خوب شما را از خداوند درخواست می‌کنم که برای شما افزون گردد و کارهای زشت را از خداوند تقاضای بخشیدن می نمایم. یکی از منافقین عرض کرد: ای رسول خدا! این مطلب چگونه است، با این که شما به صورت استخوان پوسیده شده ای؟ پیامبر اکرم فرمود: هرگز! خداوند گوشت ما را بر زمین حرام کرده و ذرّه ای از گوشت ما نمی‌خورد. - . بصائر الدرجات: ۳۱ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي الْحَلَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: مَا مِنْ نَبِيٍّ وَ لَا وَصِيٍّ (۴) يَبْقَى فِي الْأَرْضِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ حَتَّى

۱- فیه اجمال یأتی تفصیله فی الحدیث الآتی.

۲- بصائر الدرجات: ۳۱.

۳- بصائر الدرجات: ۳۱.

۴- فی نسخه: و لا وصی نبی.

يُرْفَعَ بِرُوحِهِ وَ عَظْمِهِ وَ لَحْمِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ إِنَّمَا يُؤْتَى مَوْضِعُ آثَارِهِمْ وَ يُبَلِّغُ بِهِمْ (۱) مِنْ بَعِيدٍ السَّلَامُ وَ يُسْمِعُونَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ مِنْ قَرِيبٍ (۲).

مل، كامل الزيارات أبى و الكلينى معا عن محمد بن يحيى و غيره عن أحمد بن محمد مثله (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: زياد بن ابى الحلال از حضرت صادق عليه السّلام نقل كرد كه فرمود: هيچ پيامبر و وصى پيامبرى بيش از سه روز در زمين نماند.

ص: ۲۹۹

روح و استخوان و گوشت او به آسمان بالا برده مى‌شود و به محل آثارشان مى‌روند و از دور به آنها سلام مى‌رسانند و به گوش ايشان از نزديک آثارشان را عرضه مى دارند. - . بصائر الدرجات: ۱۳۲ -

كامل الزياره: پدرم و كلينى هر دو از محمد بن يحيى و غير او از احمد بن محمد همين روايت را نقل كرده اند. - . كامل الزيارات: ۳۳۰ -

**[ترجمه]

«۴»

مل، كامل الزيارات أَبِي عَنْ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَارَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكْرٍ (۴) قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لَوْ نُبِشَ قَبْرُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ هَلْ كَانَ يُصَابُ فِي قَبْرِهِ شَيْ ءٌ فَقَالَ يَا ابْنَ بَكْرٍ (۵) مَا أَعْظَمَ مَسَائِلَكَ إِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ مَعَ أَبِيهِ وَ أُمِّهِ وَ أَخِيهِ فِي مَنْزِلِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ مَعَهُ يُرْزَقُونَ وَ يُحْبَرُونَ وَ إِنَّهُ لَعَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ مُتَعَلِّقٌ بِهِ يَقُولُ يَا رَبِّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي وَ إِنَّهُ لَيَنْظُرُ إِلَى زُوَّارِهِ فَهُوَ أَعْرَفُ (۶) بِهِمْ وَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ أَسْمَاءِ آبَائِهِمْ وَ مَا فِي رَحَائِلِهِمْ مِنْ أَحَدِهِمْ بِوُلْدِهِ وَ إِنَّهُ لَيَنْظُرُ إِلَى مَنْ يَبْكِيهِ فَيَسْتَغْفِرُ لَهُ وَ يَسْأَلُ أَبَاهُ الِاسْتِغْفَارَ لَهُ وَ يَقُولُ أَيُّهَا الْبَاكِي لَوْ عَلِمْتَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ لَفَرِحْتَ أَكْثَرَ مِمَّا حَزِنْتَ وَ إِنَّهُ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ وَ خَطِيئَةٍ (۷).

أقول: قد مر بعض القول فى ذلك فى باب فضلهم عليهم السلام على الأنبياء و أوردنا فيه بعض الأخبار و ستأتى الأخبار الكثيره فى ذلك فى كتاب المزار و سنتكلم عليها هناك إن شاء الله تعالى.

ص: ۳۰۰

۱- فى نسخه و يبلغونهم.

۲- بصائر الدرجات: ۱۳۲.

۳- كامل الزيارات: ۳۳۰.

۴- فی المصدر: عبد اللّه بن بکیر.

۵- فی المصدر: یا ابن بکیر.

۶- فی المصدر: و انه أعرف.

۷- کامل الزیارات: ۱۰۳.

**[ترجمه]کامل الزیاره: عبداللَّه بن بکر - . در مصدر «عبدالله بن بکیر» آمده است. - در یک حدیث طولانی می گوید: با حضرت صادق علیه السّلام به حج رفتم. عرض کردم: یابن رسول اللَّه! اگر قبر حضرت حسین علیه السّلام را بشکافند، آیا چیزی در قبرش یافت می شود؟ فرمود: ای پسر بکیر! چه سؤال های بزرگی می کنی؟! حسین بن علی با پدر و مادر و برادرش در منزل پیامبر اکرم است و با او روزی می‌خورند و بهره مند می‌شوند. او به طرف راست عرش چنگ زده و می گوید: خدایا! به وعده ای که به من داده ای وفا کن! او زائرین خود را تماشا می کند و او به خودشان و اسم‌هایشان و اسم‌های پدرشان و آنچه در بار و بنه خود دارند، آگاه‌تر است از اطلاعی که یکی از ایشان نسبت به فرزندش دارد. او می بیند کسی را که بر مصیبتش گریه می کند، برایش استغفار می نماید و از پدر خود برایش درخواست استغفار می کند و می‌فرماید: ای گریه کننده! اگر بدانی خدا چه چیز برایت فراهم کرده، بیشتر از اندوهی که داری شاد می‌شوی و برای او از هر گناه و خطایی طلب آمرزش می کند. - . کامل الزیارات: ۱۰۳ -

مؤلف: در این مورد در «باب فضیلت ائمه علیهم السّلام بر انبیاء» گفتاری از ما گذشت. در آنجا مقداری از اخبار را آوردیم و اخبار زیادی در «کتاب زیارت» خواهد آمد و به زودی در همین کتاب نیز بحثی خواهیم داشت، إن شاء الله تعالی

ص: ۳۰۰

**[ترجمه]

«۵»

وَ قَالَ الشَّيْخُ الْمُفِيدُ قَدَّسَ اللَّهُ لَطِيفَهُ فِي كِتَابِ الْمَقَالاتِ إِنَّ رُسُلَ اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الْبَشَرِ وَ أَنْبِيَاءَهُ وَ الْأَئِمَّهَ مِنْ خُلَفَائِهِ عليهم السلام مُحدَثُونَ مَصْنُوعُونَ تَلْحَقُهُمُ الْآلَامُ وَ تَحْدُثُ لَهُمُ اللَّذَّاتُ وَ تَنْمِي أَجْسَادُهُمْ (۱) بِالْأَغْذِيَهِ وَ تَنْقُصُ عَلَى مُرُورِ الزَّمَانِ وَ يَحُلُّ بِهِمُ الْمَوْتُ وَ يَجُوزُ عَلَيْهِمُ الْفَنَاءُ وَ عَلَى هَذَا الْقَوْلِ إِجْمَاعُ أَهْلِ التَّوْحِيدِ وَ قَدْ خَالَفَنَا فِيهِ الْمُنْتَمُونَ إِلَى التَّفْوِيضِ وَ طَبَقَاتُ الْغُلَاهِ فَأَمَّا أَحْوَالُهُمْ (۲) بَعْدَ الْوَفَاهِ فَإِنَّهُمْ يُنْقَلُونَ مِنْ تَحْتِ التُّرَابِ فَيُسْكَنُونَ بِأَجْسَامِهِمْ وَ أَرْوَاحِهِمْ جَنَّهَ اللَّهِ تَعَالَى فَيَكُونُونَ فِيهَا أَحْيَاءً يَتَنَعَّمُونَ إِلَى يَوْمِ الْمَمَاتِ (۳) يَسْتَبْشِرُونَ بِمَنْ يَلْحَقُ بِهِمْ مِنْ صَالِحِي أُمَمِهِمْ وَ شِيعَتِهِمْ وَ يَلْقَوْنَهُ بِالْكَرَامَاتِ وَ يَنْتَظِرُونَ مَنْ يَرِدُ عَلَيْهِمْ مِنْ أَمْثَالِ السَّابِقِينَ فِي الدِّيَانَاتِ (۴) وَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ الْأَئِمَّهَ مِنْ عِتْرَتِهِ عليهم السلام خَاصَّهً لَا تَخْفَى عَلَيْهِمْ بَعْدَ الْوَفَاهِ أَحْوَالُ شِيعَتِهِمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا بِإِعْلَامِ اللَّهِ تَعَالَى لَهُمْ ذَلِكَ حَالًا بَعْدَ حَالٍ وَ يَسْمَعُونَ كَلَامَ الْمُنَاجِي لَهُمْ فِي مَشَاهِدِهِمُ الْمُكَرَّمَهِ الْعِظَامِ بِلَطِيفَهٍ مِنْ لَطَائِفِ اللَّهِ تَعَالَى بَيْنَهُمْ بِهَا مِنْ جُمْهُورِ الْعِبَادِ (۵) وَ تَبْلُغُهُمُ الْمُنَاجَاهُ مِنْ بُعْدٍ كَمَا جَاءَتْ بِهِ الرِّوَايَهُ وَ هَذَا مَذْهَبُ فُقَهَاءِ الْإِمَامِيَّهِ كَافَّهً وَ حَمَلَهِ الْآثَارِ مِنْهُمْ وَ لَسْتُ أَعْرِفُ فِيهِ لِمُتَكَلِّمِيهِمْ مِنْ قَبْلُ مَقَالًا وَ بَلَغَنِي مِنْ بَنِي نَوْبَخْتَ رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى خِلَافٌ فِيهِ وَ لَقِيتُ جَمَاعَهً مِنَ الْمُقَصِّرِينَ عَنِ الْمَعْرِفَهِ مِمَّنْ يَنْتَمِي إِلَى الْإِمَامَهِ أَيْضاً يَأْبُونَهُ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ (۶) تَعَالَى وَ لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ بِما آتاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ يَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ

ص: ۳۰۱

۱- فى المصدر: اجسامهم.

۲- فى المصدر: و اما أحوالهم.

۳- فى المصدر: متنعمون الى يوم الحساب.

۴- فى المصدر: من ذوى الديانات.

۵- فى المصدر: من جهه العباد.

۶- فى المصدر: و قد قال اللّه تعالى فيما يدلّ على جمله.

أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لا ـ هُمْ يَحْزَنُونَ (۱) وَ مَا يَتْلُو هَـٰذِهِ مِنَ الْكَلَامِ وَ قَالَ فِي قِصَّهِ مُؤْمِنِ آلِ فِرْعَوْنَ (۲) قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّهَ قالَ يا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ بِما غَفَرَ لِي رَبِّي وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (۳) وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ سَلَّمَ عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي سَمِعْتُهُ وَ مَنْ سَلَّمَ عَلَيَّ مِنْ بَعِيدٍ بُلِّغْتُهُ سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ رَحْمَهُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ ثُمَّ الْأَخْبَارُ فِي تَفْصِيلِ مَا ذَكَرْنَاهُ مِنَ الْجُمْلَهِ عَنْ أَئِمَّهِ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام بِمَا وَصَفْنَاهُ نَصّاً وَ لَفْظاً كَثِيرٌ وَ لَيْسَ هَذَا الْكِتَابُ مَوْضِعَ ذِكْرِهَا انْتَهَى (۴) كَلَامُهُ شَرَّفَ اللَّهُ مَقَامَهُ.

**[ترجمه]اوائل المقالات: شیخ مفید - قدس اللّه لطیفه - در این کتاب می نویسد: پیامبران از بشرند و انبیاء و ائمه از جانشینان او محدَث هستند و مخلوق هستند، دچار دردها و گرفتاری‌ها می‌شوند و خوشی و لذت دارند. بدنشان با غذا رشد می کند و با گذشت زمان دچار نقص می شود و دچار مرگ می‌شوند و امکان فنا برای آنها هست. اجتماع تمام خداپرستان بر این اعتقاد است و با عقیده کسانی که قائل به تفویض هستند و گروهی از غالیان، مخالفت کردیم. اما احوال آنها بعد از مرگ این است که از زیر خاک برده می‌شوند و با همین بدن ها و ارواحشان، ساکن بهشت خدا می گردند. در آنجا زنده هستند و از نعمت ها بهره می برند تا روز مرگ. - . در مصدر «تا روز حساب» آمده است. -

هر وقت یکی از پیروان صالح و شیعیانشان به ایشان می پیوندند خوشحال می شوند و با لطف و محبت با او برخورد می کنند و منتظر ورود متدینان دیانت های سابق می‌شوند. فقط بر پیامبر اکرم و ائمه از عترت او، احوال شیعیان و پیروانشان در دنیا پس از مرگ مخفی نیست و به وسیله اعلام خدا، از پیشامدها یکی پس از دیگری آگاه می شوند، و سخن راز و نیاز کننده با ایشان را در مشاهد مشرفه خود می‌شنوند. این لطفی است از جانب خدا برای آنها که ایشان را از تمام بندگان ممتاز کرده و راز و نیاز آنهایی که در فاصله و مسافت دوری قرار دارند نیز به آنها می‌رسد، چنان چه راجع به این موضوع روایت رسیده است. این عقیده تمام فقهای امامیه و حاملان آثار از آنهاست. ولی از متکلمین در این مورد بحثی ندیده ام، ولی از بنی نوبخت رحمهم اللّه اظهار خلافی در این مورد شنیده ام. گروهی از منسوبان به امامیه را که معرفت درستی ندارند، مشاهده کردم که آنها نیز منکرند، با این که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَ لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتاً بَلْ أَحْياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ * فَرِحِينَ بِما آتاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ يَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ

ص: ۳۰۱

أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لا ـ هُمْ يَحْزَنُونَ» - . آل عمران / ۱۶۹ - ۱۷۰ - {هرگز کسانی را که در راه خدا کشته شده اند مرده مپندار بلکه زنده اند که نزد پروردگارشان روزی داده می شوند به آنچه خدا از فضل خود به آنان داده است شادمانند و برای کسانی که از پی ایشانند و هنوز به آنان نپیوسته اند شادی می کنند که نه بیمی بر ایشان است و نه اندوهگین می شوند.} و آیاتی شبیه این و در داستان مؤمن آل فرعون می فرماید: «قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّهَ قالَ يا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ * بِما غَفَرَ لِي رَبِّي وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ». - . یس / ۲۶ - ۲۷ -

{[سرانجام به جرم ایمان کشته شد و بدو] گفته شد به بهشت درآی، گفت ای کاش قوم من می دانستند که پروردگارم چگونه مرا آمرزید و در زمره عزیزانم قرار داد.} پیامبر اکرم فرموده است: هر کس در کنار قبرم به من سلام دهد، سلام او را می‌شنوم و هر که از دور سلام کند، جوابش را می‌دهم: «سلام اللّه علیه و آله و رحمه اللّه و برکاته.» اخبار در تفصیل آنچه که ذکر کردیم از ائمه علیهم السّلام به آنچه که توصیف نمودیم تصریحا و لفظا بسیار زیاد است که اینجا محل ذکر آن نیست.

(پایان گفتار شیخ مفید) - . اوائل المقالات: ۴۵ - ۴۶ -

**[ترجمه]

باب ۷ أنهم يظهرون بعد موتهم و يظهر منهم الغرائب و يأتيهم أرواح الأنبياء عليهم السلام و تظهر لهم الأموات من أوليائهم و أعدائهم *

الأخبار

«۱»

ب، قرب الإسناد مُعَاوِيَهُ بْنُ حُكَيْمٍ عَنِ الْوَشَّاءِ عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: قَالَ لِیَ ابْتِدَاءً إِنَّ أَبِی كَانَ عِنْدِی الْبَارِحَهَ قُلْتُ أَبُوكَ قَالَ أَبِی قُلْتُ أَبُوكَ قَالَ أَبِی قُلْتُ أَبُوكَ قَالَ فِی الْمَنَامِ إِنَّ جَعْفَراً علیه السلام كَانَ يَجِی ءُ إِلَی أَبِی فَيَقُولُ يَا بُنَیَّ افْعَلْ كَذَا يَا بُنَیَّ افْعَلْ كَذَا يَا بُنَیَّ افْعَلْ كَذَا قَالَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ لِی يَا حَسَنُ إِنَّ مَنَامَنَا وَ يَقَظَتَنَا وَاحِدَهٌ (۵).

ص: ۳۰۲

۱- آل عمران: ۱۷۰ و ۱۷۱.

۲- فيه وهم و الصحيح: فی قصه مؤمن آل يس.

۳- يس: ۲۷ و ۲۸.

۴- اوائل المقالات: ۴۵ و ۴۶.

۵- قرب الإسناد: ۱۵۱ و ۱۵۲.

**[ترجمه]قرب الاسناد: وشاء از حضرت رضا علیه السّلام نقل کرد که ابتدا به من فرمود: پدرم دیشب پیش من بود. عرض کردم: پدرت؟! فرمود: آری پدرم. باز گفتم: آقا پدرتان؟! فرمود: بلی پدرم. برای مرتبه سوم گفتم: پدرتان!؟ فرمود: در خواب جعفر پیش پدرم می آمد. می‌فرمود: پسرم چنین کن و پسرم چنین کن و پسرم چنان کن. پس از آن روز، یک مرتبه دیگر خدمتش رسیدم. فرمود: ای حسن! خواب و بیداری ما یکسان است. - . قرب الاسناد: ۱۵۱ - ۱۵۲ -

ص: ۳۰۲

**[ترجمه]

بیان

لعل فی ذکر المنام توریه لضعف عقل السائل کما أشار علیه السلام إلیه آخرا.

**[ترجمه]شاید به جهت ضعف عقل سائل، در ذکر منام توریه باشد، چنان چه در خبر دیگری امام علیه السّلام به آن اشاره کرده است.

**[ترجمه]

«۲»

یر، بصائر الدرجات ب، قرب الإسناد بِالْإِسْنَادِ عَنْهُ علیه السلام قَالَ: قَالَ لِی بِخُرَاسَانَ رَأَیْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله هَاهُنَا وَ الْتَزَمْتُهُ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات و قرب الاسناد: با اسناد از آن جناب نقل می کند که فرمود: در خراسان به من گفت: من پیامبر را همین جا دیدم و به همراهش بودم. - . بصائر الدرجات: ۷۸، قرب الاسناد: ۱۵۲ -

**[ترجمه]

«۳»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَیْنِ عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ أَبِی الْبِلَادِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِی الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام حَدَّثَنِی عَبْدُ الْکَرِیمِ بْنُ حَسَّانَ عَنْ عُبَیْدَهَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بِشْرٍ (۲) الْخَثْعَمِیِّ عَنْ أَبِیکَ أَنَّهُ قَالَ کُنْتُ رِدْفَ أَبِی وَ هُوَ یُرِیدُ الْعُرَیْضَ قَالَ فَلَقِیَهُ شَیْخٌ أَبْیَضُ الرَّأْسِ وَ اللِّحْیَهِ یَمْشِی قَالَ فَنَزَلَ إِلَیْهِ فَقَبَّلَ بَیْنَ عَیْنَیْهِ فَقَالَ إِبْرَاهِیمُ وَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا أَنَّهُ قَبَّلَ یَدَهُ ثُمَّ جَعَلَ یَقُولُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ وَ الشَّیْخُ یُوصِیهِ فَکَانَ فِی آخِرِ مَا قَالَ لَهُ انْظُرِ الْأَرْبَعَ رَکَعَاتٍ فَلَا تَدَعْهَا قَالَ وَ قَامَ أَبِی حَتَّی تَوَارَی الشَّیْخُ ثُمَّ رَکِبَ فَقُلْتُ یَا أَبَهْ مَنْ هَذَا الَّذِی صَنَعْتَ بِهِ مَا لَمْ أَرَکَ صَنَعْتَهُ بِأَحَدٍ قَالَ هَذَا أَبِی یَا بُنَیَّ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابراهیم بن ابی بلاد گفت: به حضرت رضا علیه السّلام عرض کردم: عبدالکریم ابن حسان از عبیده بن عبداللّٰه بن بشر خثعمی، از پدرت نقل کرد که فرمود: من پشت سر پدرم بر مرکب نشسته بودم و می خواست به «عریض» برود. پیرمردی او را ملاقات کرد که سر و ریشش سفید شده بود و پیاده می‌رفت .

گفت: پایین آمد و پیشانی او را بوسید. ابراهیم گفت: من نمی‌دانم، مگر این که دست او را هم بوسید. بعد شروع کرد به گفتن «فدایت شوم!» آن پیرمرد هم پیوسته او را سفارش می کرد و در آخر گفتارش فرمود: توجه به چهار رکعت داشته باش؛ آن را وانگذار. گفت: پدرم از جای حرکت کرد تا آن پیرمرد پنهان شد. بعد سوار شد. گفتم: پدر جان! این شخص که بود که کاری نسبت به او نمودی که با احدی انجام ندادی؟ فرمود: پسرم! او پدرم بود. - . بصائر الدرجات: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۴»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَهَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام وَ أَنَا أُحَدِّثُ نَفْسِی فَرَآنِی فَقَالَ مَا لَکَ تُحَدِّثُ نَفْسَکَ تَشْتَهِی أَنْ تَرَی أَبَا جَعْفَرٍ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ قُمْ فَادْخُلِ الْبَیْتَ فَدَخَلْتُ فَإِذَا هُوَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ قَالَ أَتَی قَوْمٌ مِنَ الشِّیعَهِ الْحَسَنَ بْنَ عَلِیٍّ علیهما السلام بَعْدَ قَتْلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَسَأَلُوهُ فَقَالَ تَعْرِفُونَ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِذَا رَأَیْتُمُوهُ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَارْفَعُوا السِّتْرَ فَرَفَعُوهُ فَإِذَا هُمْ بِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام لَا یُنْکِرُونَهُ وَ قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ یَمُوتُ مَنْ مَاتَ

ص: ۳۰۳

۱- بصائر الدرجات: ۷۸ قرب الإسناد: ۱۵۲.

۲- فی المصدر: بشیر.

۳- بصائر الدرجات: ۷۸.

مِنَّا وَ لَيْسَ بِمَيِّتٍ وَ يَبْقَى مَنْ بَقِيَ مِنَّا حُجَّةً عَلَيْكُمْ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سماعه گفت: خدمت حضرت صادق علیه السّلام رسیدم و با خود صحبت می کردم. امام علیه السّلام مرا مشاهده کرد و فرمود: تو را چه شده که با خود حرف می‌زنی؟ مایلی حضرت باقر علیه السّلام را ببینی؟ عرض کردم آری. فرمود: حرکت کن برو داخل خانه! داخل شدم و ناگاه چشمم به حضرت باقر افتاد. و فرمود: گروهی از شیعه پس از شهادت حضرت علی خدمت حسن بن علی علیه السّلام آمدند و سؤال کردند. فرمود: اگر امیرالمؤمنین را ببینید می شناسید؟ گفتند آری. فرمود: پرده را بالا بزنید! آنها آن جناب را دیدند و شناختند و منکر نشدند. امیرالمؤمنین علیه السّلام فرمود: مرده ما می میرد،

ص: ۳۰۳

با این که مرده نیست و باقی مانده ما حجت بر شما باقی می ماند. - . بصائر الدرجات: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۵»

یر، بصائر الدرجات الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَشِيرٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام فَأَطَلْتُ الْجُلُوسَ عِنْدَهُ فَقَالَ أَ تُحِبُّ أَنْ تَرَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فَقَالَ وَدِدْتُ وَ اللَّهِ فَقَالَ قُمْ وَ ادْخُلْ ذَلِكَ الْبَيْتَ فَدَخَلْتُ الْبَيْتَ فَإِذَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَاعِدٌ (۲).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: سماعه گفت: خدمت موسی بن جعفر علیه السّلام بودم و زیاد نشستم. فرمود: مایلی حضرت صادق علیه السّلام را مشاهده کنی؟ گفتم: به خدا مایلم! فرمود: حرکت کن و داخل این اطاق برو! وارد شدم و دیدم که حضرت صادق علیه السّلام در آنجا نشسته است. - . بصائر الدرجات: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۶»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مِسْكِينٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام أَتَى أَبَا بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ أَ مَا أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ تُطِيعَنِي فَقَالَ لَا وَ لَوْ أَمَرَنِي لَفَعَلْتُ قَالَ فَانْطَلِقْ بِنَا إِلَى مَسْجِدِ قُبَاءَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يُصَلِّي فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ عَلِيٌّ علیه السلام يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قُلْتُ لِأَبِي بَكْرٍ أَمَرَكَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَنْ تُطِيعَنِي فَقَالَ لَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَدْ أَمَرْتُكَ فَأَطِعْهُ قَالَ فَخَرَجَ فَلَقِيَ عُمَرَ وَ هُوَ ذَعِرٌ فَقَالَ لَهُ مَا لَكَ فَقَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ تَبّاً لِأُمَّةٍ وَلَّوْكَ أَمْرَهُمْ أَ مَا تَعْرِفُ سِحْرَ بَنِي هَاشِمٍ (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابو سعید مکاری از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام پیش ابا بکر رفت و به او فرمود: مگر پیامبر اکرم به تو دستور نداد که از من اطاعت کنی؟ جواب داد: نه، اگر دستور بدهد، انجام می دهم. فرمود: برویم به مسجد قبا! در آنجا مشاهده کردند که پیامبر مشغول نماز است. پس از تمام شدن نماز، علی علیه السّلام عرض کرد: یا رسول اللّه! من به ابوبکر گفتم که خدا و پیامبرش به تو دستور داده اند که از من اطاعت کنی، جواب داد نه. پیامبر اکرم فرمود: من تو را دستور می‌دهم از او اطاعت کن. ابوبکر خارج شد. در بین راه، عمر او را دید که بیمناک است. پرسید: تو را چه شده؟ جواب داد: پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله به من چنین و چنان فرمود. عمر گفت: مرگ بر امتی که تو را فرمانروای خود کنند! تو سحر بنی هاشم را نمی‌دانی! - . بصائر الدرجات: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۷»

یر، بصائر الدرجات عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلَاءِ بْنِ يَحْيَى الْمَكْفُوفِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ عَنْ عَطِيَّةَ الْأَبْزَارِيِّ قَالَ: طَافَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله بِالْكَعْبَةِ فَإِذَا آدَمُ عليه السلام بِحِذَاءِ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله ثُمَّ انْتَهَى إِلَى الْحِجْرِ فَإِذَا نُوحٌ عليه السلام بِحِذَاءِ رَجُلٍ طَوِيلٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله (۴).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عطیه ابزاری گفت: پیامبر صلّی اللّه علیه و آله به دور خانه خدا طواف نمود که آدم علیه السّلام را کنار رکن یمانی دید. پس به او سلام کرد، سپس به سمت حجرالاسود رفت، نوح را دید که کنار مرد قد بلندی است و به او سلام کرد. - . بصائر الدرجات: ۷۸ -

**[ترجمه]

«۸»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَثْعَمِيِّ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ أَبِي إِلَى بَعْضِ أَمْوَالِهِ فَلَمَّا بَرَزْنَا إِلَى الصَّحْرَاءِ اسْتَقْبَلَهُ شَيْخٌ أَبْيَضُ الرَّأْسِ وَ اللِّحْيَةِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَنَزَلَ إِلَيْهِ أَبِي جَعَلْتُ أَسْمَعُهُ يَقُولُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ ثُمَّ جَلَسَا فَتَسَاءَلَا طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ الشَّيْخُ وَ انْصَرَفَ وَ وَدَّعَ أَبِي وَ قَامَ يَنْظُرُ فِي قَفَاهُ حَتَّى تَوَارَى عَنْهُ فَقُلْتُ لِأَبِي مَنْ هَذَا الشَّيْخُ الَّذِي سَمِعْتُكَ تَقُولُ

۱- بصائر الدرجات: ۷۸.

۲- بصائر الدرجات: ۷۸.

۳- بصائر الدرجات: ۷۸.

۴- بصائر الدرجات: ۷۸.

لَهُ مَا لَمْ تَقُلْهُ لِأَحَدٍ قَالَ هَذَا أَبِی (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبید بن عبدالرحمن خثعمی از امام کاظم علیه السّلام نقل کرد که فرمود: با پدرم برای سر زدن به بعضی اموالش خارج شدیم. زمانی که به صحرا رسیدیم، پیرمردی با سر و روی سفید به استقبال ایشان آمد و سلام کرد. پدرم پیاده شد و شنیدم که به ایشان می گوید: «فدایت شوم!» سپس نشستند و پرسش و پاسخ طولانی داشتند. بعد پیرمرد برخاست و با پدرم وداع کرد و رفت. پدرم هم ایستاد و به پشت سر او نگاه می کرد تا این که از او پنهان شد. به پدرم عرض کردم: این پیرمردی که از تو شنیدم که به او چیزهایی می گویی

ص: ۳۰۴

که به کسی نگفته بودی، که بود؟ فرمود: این پدرم است. - . بصائر الدرجات: ۸۰ - ۸۱ -

**[ترجمه]

«۹»

یر، بصائر الدرجات مُحَمَّدُ بْنُ عِیسَی عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِیسَی عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ عَبَایَةَ الْأَسَدِیِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ عِنْدَهُ رَجُلٌ رَثُّ (۲) الْهَیْئَةِ وَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام مُقْبِلٌ عَلَیْهِ یُکَلِّمُهُ فَلَمَّا قَامَ الرَّجُلُ قُلْتُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ مَنْ هَذَا الَّذِی أَشْغَلَکَ عَنَّا قَالَ هَذَا وَصِیُّ مُوسَی علیه السلام (۳).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: عبایه الاسدی گفت: خدمت امیرالمؤمنین علیه السّلام رسیدم و مردی با لباس کهنه خدمت ایشان بود. امیرالمؤمنین علیه السّلام روی به جانب او کرده و با او صحبت می کرد. همین که از جای حرکت کرد، من گفتم: یا امیرالمؤمنین! این که بود که شما را به خود مشغول کرده بود و ما را از شما نگه داشته بود؟ فرمود: این شخص وصی موسی علیه السّلام بود. - . بصائر الدرجات: ۸۱ -

**[ترجمه]

«۱۰»

یر، بصائر الدرجات أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ عَنْ أَبِی الصَّخْرِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِی (۴) عَلَی عَلِیِّ بْنِ عِیسَی بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَبِی طَاهِرٍ الْعَلَوِیِّ قَالَ أَبُو الصَّخْرِ فَأَظُنُّهُ مِنْ وُلْدِ عُمَرَ بْنِ عَلِیٍّ قَالَ وَ کَانَ أَبُو طَاهِرٍ فِی دَارِ الصَّیْدِیِّینَ نَازِلًا قَالَ فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ عِنْدَ الْعَصْرِ وَ بَیْنَ یَدَیْهِ رَکْوَةٌ مِنْ مَاءٍ وَ هُوَ یَتَمَسَّحُ فَسَلَّمْتُ عَلَیْهِ فَرَدَّ عَلَیْنَا السَّلَامَ ثُمَّ ابْتَدَأَنَا فَقَالَ مَعَکُمْ أَحَدٌ فَقُلْنَا لَا ثُمَّ الْتَفَتَ یَمِیناً وَ شِمَالًا هَلْ یَرَی (۵) أَحَداً ثُمَّ قَالَ أَخْبَرَنِی أَبِی عَنْ جَدِّی أَنَّهُ کَانَ مَعَ أَبِی جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ بِمِنًی وَ هُوَ یَرْمِی الْجَمَرَاتِ وَ أَنَّ أَبَا جَعْفَرٍ رَمَی الْجَمَرَاتِ قَالَ فَاسْتَتَمَّهَا ثُمَّ بَقِیَ فِی یَدِهِ بَعْدُ خَمْسُ حَصَیَاتٍ فَرَمَی اثْنَتَیْنِ فِی نَاحِیَةٍ وَ ثَلَاثَةً فِی نَاحِیَةٍ فَقَالَ لَهُ جَدِّی جُعِلْتُ فِدَاکَ لَقَدْ رَأَیْتُکَ صَنَعْتَ شَیْئاً مَا صَنَعَهُ أَحَدٌ قَطُّ رَأَیْتُکَ رَمَیْتَ الْجَمَرَاتِ ثُمَّ رَمَیْتَ

بِخَمْسَةٍ بَعْدَ ذَلِكَ ثَلَاثَةٍ فِی نَاحِیَةٍ وَ اثْنَتَیْنِ فِی نَاحِیَةٍ قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ إِذَا کَانَ کُلَّ مَوْسِمٍ أَخْرِجَا الْفَاسِقَیْنِ الْغَاصِبَیْنِ (۶) ثُمَّ یُفَرَّقُ بَیْنَهُمَا هَاهُنَا لَا

۱- بصائر الدرجات: ۸۰ و ۸۱.

۲- رث الثوب: بلی.

۳- بصائر الدرجات: ۸۱.

۴- فی المصدر: من أصحابنا.

۵- فی المصدر: لا یری أحدا.

۶- هکذا فی المصدر و فی نسخه من الکتاب، و فی أخری: اخرجا الفاسقان الغاصبان.

يَرَاهُمَا إِلَّا إِمَامٌ عَدْلٌ فَرَمَيْتُ الْأَوَّلَ اثْنَتَيْنِ وَ الْآخَرَ ثَلَاثَهً لِأَنَّ الْآخَرَ أَخْبَثُ مِنَ الْأَوَّلِ (۱).

**[ترجمه]بصائر الدرجات: ابوالصخر از حسن بن على نقل كرد كه گفت: من و يكى از دوستان پيش على بن عيسى بن عبداللّه ابى طاهر علوى رفتيم. ابوالصخر گفت: گمانم از اولاد عمر بن على باشد. ابو طاهر در محله صيادها مى نشست. هنگام عصر بود كه وارد خانه او شديم. جلوى او كوزه آبى بود و او مشغول شستن دست بود. سلام كرديم و جواب سلام ما را داد. بعد ابتدا به ما گفت: كسى با شما است؟ گفتيم نه. باز متوجه راست و چپ شد كه ببيند كسى را مشاهده مى‌كند يا نه. بعد گفت: پدرم از جدم نقل كرد كه با امام باقر در منى بود و به رمى جمره اشتغال داشت، ريگ‌ها را زد و تمام كرد بعد در دستش پنج ريگ باقى ماند؛ دو ريگ را به يك طرف و سه ريگ را در طرف ديگر زد. جدم گفت: فدايت شوم! كارى كرديد كه احدى انجام نداده است! تو را ديدم كه رمى جمرات كردى. سپس پنج ريگ ديگر انداختى، سه تا در يك طرف و دو تا هم در طرفى ديگر. فرمود: آرى، وقتى موسم حج مى شود، آن دو فاسق غاصب را بيرون مى آورند و از يكديگر جدا مى‌كنند. اينجا آن دو را جز امام واقعى كسى نمى بيند. به اوّلى دو ريگ زدم و به ديگرى سه ريگ، زيرا دوّمى از اولى خبيث تر بود. - . بصائر الدرجات: ۸۲ -

ص: ۳۰۵

**[ترجمه]

«۱۱»

كنز، كنز جامع الفوائد و تأويل الآيات الظاهره رُوِيَ بِحَذْفِ الْإِسْنَادِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام وَ هُوَ خَارِجٌ مِنَ الْكُوفَهِ فَتَبِعْتُهُ مِنْ وَرَائِهِ حَتَّى صَارَ (۲) إِلَى جَبَّانَهِ الْيَهُودِ وَ وَقَفَ فِي وَسْطِهَا وَ نَادَى يَا يَهُودُ فَأَجَابُوهُ مِنْ جَوْفِ الْقُبُورِ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مُطَاعُ (۳) يَعْنُونَ بِذَلِكَ يَا سَيِّدَنَا فَقَالَ كَيْفَ تَرَوْنَ الْعَذَابَ فَقَالُوا بِعِصْيَانِنَا لَكَ كَهَارُونَ فَنَحْنُ وَ مَنْ عَصَاكَ فِي الْعَذَابِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ ثُمَّ صَاحَ صَيْحَهً كَادَتِ السَّمَاوَاتُ يَنْقَلِبْنَ فَوَقَعْتُ مَغْشِيّاً عَلَى وَجْهِي مِنْ هَوْلِ مَا رَأَيْتُ فَلَمَّا أَفَقْتُ رَأَيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى سَرِيرٍ مِنْ يَاقُوتَهٍ حَمْرَاءَ عَلَى رَأْسِهِ إِكْلِيلٌ مِنَ الْجَوْهَرِ وَ عَلَيْهِ حُلَلٌ خُضْرٌ وَ صُفْرٌ وَ وَجْهُهُ كَدَارَهِ الْقَمَرِ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي هَذَا مُلْكٌ عَظِيمٌ قَالَ نَعَمْ يَا جَابِرُ إِنَّ مُلْكَنَا أَعْظَمُ مِنْ مُلْكِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ وَ سُلْطَانَنَا أَعْظَمُ مِنْ سُلْطَانِهِ ثُمَّ رَجَعَ وَ دَخَلْنَا الْكُوفَهَ وَ دَخَلْتُ خَلْفَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَجَعَلَ يَخْطُو خُطُوَاتٍ وَ هُوَ يَقُولُ لَا وَ اللَّهِ لَا فَعَلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا كَانَ ذَلِكَ أَبَداً فَقُلْتُ يَا مَوْلَايَ لِمَنْ تُكَلِّمُ وَ لِمَنْ تُخَاطِبُ وَ لَيْسَ (۴) أَرَى أَحَداً فَقَالَ يَا جَابِرُ كُشِفَ لِي عَنْ بَرَهُوتَ فَرَأَيْتُ شَيْبُويَه (۵) وَ حَبْتَرَ وَ هُمَا يُعَذَّبَانِ فِي جَوْفِ تَابُوتٍ فِي بَرَهُوتَ فَنَادَيَانِي يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ رُدَّنَا إِلَى الدُّنْيَا نُقِرَّ بِفَضْلِكَ وَ نُقِرَّ بِالْوَلَايَهِ لَكَ فَقُلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا فَعَلْتُ لَا وَ اللَّهِ لَا كَانَ ذَلِكَ أَبَداً ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَهَ وَ لَوْ رُدُّوا

ص: ۳۰۶

۱- بصائر الدرجات: ۸۲.

۲- فى المصدر: حتى إذا صار.

۳- فی المصدر: فی المصدر: مطلابح.

۴- فی نسخه: لست.

۵- فی المصدر: ستونه.

لَعادُوا لِما نُهُوا عَنْهُ وَ إِنَّهُمْ لَكاذِبُونَ (۱) يَا جَابِرُ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ خَالَفَ وَصِيَّ نَبِيٍّ إِلَّا حُشِرَ أَعْمَى (۲) يَتَكَبْكَبُ فِي عَرَصَاتِ الْقِيَامَةِ (۳).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: جابر بن عبداللّه انصاری گفت: امیرالمؤمنین علیه السّلام را خارج کوفه دیدم. از پی آن جناب رفتم تا به قبرستان یهودیان رسید، در وسط قبرستان ایستاد و صدا زد: «ای یهود!» از درون قبر جواب دادند: «لبیک لبیک سرور ما!» فرمود: عذاب چگونه را می‌بینید؟ جواب دادند: به واسطه مخالفت ما با تو، مانند مخالفتی که با هارون کردیم، ما و هر کسی مخالف تو باشد در عذاب هستیم تا روز قیامت. سپس فریادی زد که نزدیک بود آسمان زیر و رو شود. من از ترس آنچه که دیدم، بی هوش شدم. همین که به هوش آمدم، امیرالمؤمنین علیه السّلام را دیدم که بر تختی از یاقوت قرمز است و بر سر تاجی از جواهر دارد و لباس‌های عالی سبز و زرد پوشیده و چهره اش چون هاله ماه می‌درخشید. گفتم: آقا! این سلطنت بزرگی است! فرمود: آری جابر! قدرت و فرمانروایی ما از سلیمان بن داود بزرگ‌تر است و سلطنت ما از سلطنت او بالاتر. بعد امیرالمؤمنین علیه السّلام برگشت و داخل کوفه شدیم. من پشت سر آن جناب وارد مسجد شدم. امام علیه السّلام هر گامی که بر می‌داشت، می فرمود: نه به خدا انجام نمی‌دهم، به خدا چنین هرگز نخواهد شد! عرض کردم: سرورم! با چه کسی صحبت می‌کنی و حرف می زنی؟ من که کسی را نمی بینم! فرمود: جابر! برهوت برایم آشکار شد، شیبویه و حبتر را دیدم که در درون تابوت، در برهوت در عذاب بودند. مرا صدا زدند که: یا ابا الحسن! یا امیرالمؤمنین! ما را به دنیا برگردان تا اقرار به فضل تو کنیم و ولایت تو را بپذیریم. گفتم: نه به خدا نخواهم کرد، نه به خدا هرگز چنین نخواهد بود. بعد این آیه را تلاوت کرد: «وَلَوْ رُدُّواْ

ص: ۳۰۶

لَعَادُواْ لِمَا نُهُواْ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ» - . انعام / ۲۸ -

{و اگر هم بازگردانده شوند، قطعا به آنچه از آن منع شده بودند برمی گردند و آنان دروغگویند.} و فرمود: ای جابر! هیچ کسی با وصی پیامبر مخالفت نکرد، مگر این که خدا او را کور محشور می‌کند و در عرصات قیامت به خود می‌پیچد. - . کنز جامع الفوائد: ۸۲ -

**[ترجمه]

بيان

الداره الهاله و لعله علیه السلام کنی عن الأول بشیبویه لشبیه و کبره و فی بعض النسخ سنبویه بالسین المهمله و النون و الباء الموحده من السنبه و هی سوء الخلق و سرحه الغضب فهو بالثانی أنسب و حبتر و هو الثعلب بالأول أنسب و بالجمله ظاهر أن المراد بهما الأول و الثانی و إن لم یعلم سبب التکنیه.

ثم اعلم أنا أوردنا أکثر أخبار هذا الباب فی باب البرزخ و باب کفر الثلاثه و باب کفر معاویه و أبواب معجزات أمیر المؤمنین و سائر الأئمه علیهم السلام و قد مر أن الظاهر أن رؤیتهم فی أجسادهم المثالیه أو أرواحهم المجسمه و لا یبعد أجسادهم الأصلیه

أیضا و الإیمان الإجمالی فی تلک الأمور کاف للمتدین المسلم لما ورد عنهم و رد علم تفاصیلها إلیهم صلوات الله علیهم.

**[ترجمه]«الداره» یعنی هاله و شاید امام علیه السّلام از اولی به خاطر پیری و زیادی سنش، کنایه به شیبویه کرده، و در بعضی نسخه ها «سنبویه» آمده از «سنبه»، یعنی بداخلاقی و زود خشمگین شدن که این مناسب اولی است و «حبتر» یعنی روباه که با اولی مناسب‌تر است. منظور معلوم است که مراد از این دو، اولی و دومی است، اگرچه سبب کنایه آوردن، دانسته نشود. باید توجه داشت که اخبار زیادی راجع به این باره را در «باب برزخ و کفر آن سه نفر» و در «باب کفر معاویه» و ابواب معجزات امیرالمؤمنین و سایر ائمه علیهم السّلام آوردیم. قبلا تذکر دادیم که دیده شدن ائمه علیهم السّلام با پیکرهای مثالی است یا روح آنها مجسم می شود، استبعادی ندارد که اجساد اصلی ایشان باشد برای متدین مسلمان، ایمان اجمالی در این امور کافی است، چون خبر از ائمه علیهم السّلام رسیده و تفصیل آن را باید به خود آنها واگذاشت.

**[ترجمه]

«۱۲»

وَ رَوَى الشَّيْخُ الْجَلِيلُ الْحَسَنُ بْنُ سُلَيْمَانَ فِي كِتَابِ الْمُحْتَضَرِ مِنْ كِتَابِ الْقَائِمِ لِلْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ عَنِ ابْنِ طَرِيفٍ عَنِ ابْنِ نُبَاتَةَ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ يَذْكُرُ فِيهِ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَرَجَ مِنَ الْكُوفَةِ وَ مَرَّ حَتَّى أَتَى الْغَرِيَّيْنِ فَجَازَهُ فَلَحِقْنَاهُ وَ هُوَ مُسْتَلْقٍ عَلَى الْأَرْضِ بِجَسَدِهِ لَيْسَ تَحْتَهُ ثَوْبٌ فَقَالَ لَهُ قَنْبَرٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَ لَا أَبْسُطُ ثَوْبِي تَحْتَكَ قَالَ لَا هَلْ هِيَ إِلَّا تُرْبَةُ مُؤْمِنٍ أَوْ مُزَاحَمَتُهُ فِي مَجْلِسِهِ قَالَ الْأَصْبَغُ فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ تُرْبَةُ مُؤْمِنٍ فَقَدْ عَرَفْنَاهَا كَانَتْ أَوْ تَكُونُ فَمَا مُزَاحَمَتُهُ فِي مَجْلِسِهِ فَقَالَ يَا ابْنَ نُبَاتَةَ لَوْ كُشِفَ لَكُمْ لَرَأَيْتُمْ (۴) أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ فِي هَذَا الظَّهْرِ حَلَقاً يَتَزَاوَرُونَ وَ يَتَحَدَّثُونَ إِنَّ فِي هَذَا الظَّهْرِ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ بِوَادِي (۵)

۱- الأنعام: ۲۸.

۲- فی المصدر: مخالف وصی نبی إلا حشره اللّه أعمی.

۳- کنز الفوائد: ۸۲.

۴- فی المصدر: لالفیتم.

۵- فی المصدر: و فی بوادی.

بَرَهُوتَ نَسَمَةَ كُلِّ كَافِرٍ (۱).

**[ترجمه]محتضر: ابن نباته در حدیثی طولانی نقل می کند که امیرالمؤمنین علیه السّلام از کوفه خارج شد و رفت تا به غریین رسید و از آنجا نیز رد شد. ما به او ملحق شدیم در حالی که به پشت روی زمین خوابیده بود و زیرش لباسی نبود. قنبر عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! اجازه می‌دهی لباسم را زیر شما پهن کنیم؟ فرمود: نه، مگر نه این است که این خاکِ مؤمن است یا مزاحم شدن برای او در محل نشستنش. اصبغ گفت: گفتم: یا امیرالمؤمنین! تربت مؤمن را می‌دانیم که یا بوده و یا می شود، اما مزاحمت در محل نشستنش چگونه است؟ فرمود: ای پسر نباته! اگر دیده شما باز شود، خواهید دید که ارواح هر مؤمنی را در این بیابان که با هم ملاقات کرده و در حلقه هایی دور هم سخن می گویند و در وادی ص: ۳۰۷

برهوت، ارواح هر کافری قرار دارد. - . محتضر: ۴ -

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ مِنَ الْكِتَابِ الْمَذْكُورِ لِلْفَضْلِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدٍ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ يَرَوْنَ آلَ مُحَمَّدٍ فِي جِبَالِ رَضْوَى فَتَأْكُلُ مِنْ طَعَامِهِمْ وَ تَشْرَبُ مِنْ شَرَابِهِمْ وَ تُحَدِّثُ مَعَهُمْ فِي مَجَالِسِهِمْ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِذَا قَامَ قَائِمُنَا بَعَثَهُمُ اللَّهُ وَ أَقْبَلُوا مَعَهُ يُلَبُّونَ زُمَراً فَزُمَراً فَعِنْدَ ذَلِكَ يَرْتَابُ الْمُبْطِلُونَ وَ يَضْمَحِلُّ الْمُنْتَحِلُونَ وَ يَنْجُو الْمُقَرَّبُونَ (۲).

**[ترجمه]محتضر: زید شحام از حضرت صادق علیه السّلام نقل کرد که فرمود: ارواح مؤمنان، آل محمّد را در کوه‌های رضوی مشاهده می کنند؛ از غذای آنها می خورند و از آب ایشان می آشامند و با آنها در مجالسشان به صحبت می پردازند تا هنگامی که قائم ما اهل بیت قیام کند. وقتی قائم ما قیام کند، خداوند آنها را بر می انگیزاند و با او می آیند، در حالی که دسته دسته لبیک می گویند. در چنین موقعی یاوه سرایان به شک می افتند و مدعیان دروغین نابود می‌شوند و مقربان نجات می یابند. - . محتضر: ۵ -

**[ترجمه]

باب ۸ أنهم أمان لأهل الأرض من العذاب

الآيات

الأنفال: «وَ ما كانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ»(۳۳)

lt;meta info="- وَ ما كانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ. - . انفال / ۳۳ -

{و[لی] تا تو در میان آنان هستی خدا بر آن نیست که ایشان را عذاب کند.}

**[ترجمه]

تفسیر

فی الآیه دلاله علی أن النبی صلی الله علیه و آله کان أمانا لأهل الأرض من العذاب.

**[ترجمه]آیه دلالت دارد که پیامبر اکرم صلّی اللّه علیه و آله، برای اهل زمین امان از عذاب است.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

فس، تفسیر القمی قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جَعَلَ اللَّهُ النُّجُومَ أَمَاناً لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ جَعَلَ أَهْلَ بَيْتِی أَمَاناً لِأَهْلِ الْأَرْضِ (۳).

**[ترجمه]تفسیر علی بن ابراهیم قمی: پیامبر اکرم فرمود: خداوند ستارگان را امان برای اهل آسمان قرار داد، و اهل بیت مرا امان برای اهل زمین. - . تفسیر علی بن ابراهیم قمی: ۴۴۴ -

**[ترجمه]

«۲»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی أَبُو عَمْرٍو عَنِ ابْنِ عُقْدَةَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ بَزِيعٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ صَبِيحٍ عَنْ جُبَابِ بْنِ قِشْطَاسٍ عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ عَنْ إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ (۴) عَنْ أَبِيهِ (۵) قَالَ

۱- المحتضر: ۴.

۲- المحتضر: ۵.

۳- تفسیر القمّیّ: ۴۴۴.

۴- فی نسخه من المصدر: أبان بن سلمه.

۵- فی المصدر: عن أبیه یرفعه.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النُّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأَمَّتِي (۱).

ك، إكمال الدين محمد بن عمر الحافظ عن أحمد بن عبد العزيز عن عبد الرحمن بن صالح عن عبيد الله بن موسى عن موسى بن عبيده مثله (۲).

**[ترجمه]امالی طوسی: اياس بن سلمه از پدرش نقل کرد که

ص: ۳۰۸

پیامبر فرمود: ستارگان امان برای اهل آسمان و اهل بیت من امان برای امتم هستند. - . امالی طوسی: ۱۶۳ -

کمال الدین: از موسی بن عبیده همین روایت را نقل کرده است. - . کمال الدین: ۱۱۸ -

**[ترجمه]

«۳»

ما، الأمالي للشيخ الطوسي الْحَفَّارُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيٍّ الدِّعْبِلِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَخِي دِعْبِلٍ عَنِ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرٍ وَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ وَ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالُوا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النُّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ النُّجُومُ ذَهَبَ أَهْلُ السَّمَاءِ وَ إِذَا ذَهَبَ أَهْلُ بَيْتِي ذَهَبَ أَهْلُ الْأَرْضِ (۳).

**[ترجمه]امالی طوسی: حفص بن غیاث از پدرش، از جابر و ابو موسی اشعری و ابن عباس نقل کردند که گفتند: پیامبر فرمود: ستارگان امان برای اهل آسمان و اهل بیت من امان برای امتم هستند. وقتی ستارگان از بین بروند، اهل آسمان از بین می روند و وقتی اهل بیت من بروند، اهل زمین از بین می‌روند. - . امالی طوسی: ۲۴۱ -

**[ترجمه]

«۴»

ن، عيون أخبار الرضا عليه السلام بِالْأَسَانِيدِ الثَّلَاثَةِ عَنِ الرِّضَا عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النُّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأُمَّتِي (۴).

صح،صحيفه الرضا عليه السلام : عنه عليه السلام مثله(۵).

**[ترجمه]عیون اخبار الرضا: با سند از امام رضا، از پدرانش علیهم السّلام نقل می کند که پیامبر فرمود: ستارگان امان برای اهل آسمان و اهل بیت من امان برای امتم هستند. - . عیون اخبار الرضا: ۱۹۷ -

صحیفه الرضا: از امام رضا علیه السّلام همین روایت را نقل کرده است. - . صحیفه الرضا: ۱۱ -

**[ترجمه]

«۵»

ک، إکمال الدین أَبِی عَنِ الْحِمْیَرِیِّ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْأَهْوَازِیِّ عَنْ فَضَالَهَ عَنْ دَاوُدَ عَنْ فُضَیْلٍ الرَّسَّانِ قَالَ: کَتَبَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِیمَ إِلَی أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَخْبِرْنَا مَا فَضْلُکُمْ أَهْلَ الْبَیْتِ فَکَتَبَ إِلَیْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّ الْکَوَاکِبَ جُعِلَتْ فِی السَّمَاءِ أَمَاناً لِأَهْلِ السَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتْ نُجُومُ السَّمَاءِ جَاءَ أَهْلَ السَّمَاءِ مَا کَانُوا یُوعَدُونَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله جُعِلَ أَهْلُ بَیْتِی أَمَاناً لِأُمَّتِی فَإِذَا ذَهَبَ أَهْلُ بَیْتِی جَاءَ أُمَّتِی مَا کَانُوا یُوعَدُونَ (۶).

**[ترجمه]کمال الدین: فضیل رسان گفت: محمّد بن ابراهیم به حضرت صادق علیه السّلام نوشت که: بفرمایید فضل شما اهل بیت چیست؟ امام در جوابش نوشت: «ستارگان امان برای اهل آسمانند. وقتی ستارگان بروند، بر سر اهل آسمان آن خواهد آمد که وعده داده شده اند. پیامبر اکرم فرمود: اهل بیت من امان امت منند. وقتی اهل بیت من بروند، بر سر امتم خواهد آمد آنچه که وعده داده شده.» - . کمال الدین: ۱۱۸ -

**[ترجمه]

«۶»

ک، إکمال الدین مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّرِیِّ بْنِ سَهْلِ بْنِ عَیَّاشٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ عَبْدِ

۱- أمالی ابن الشیخ: ۱۶۳.

۲- اکمال الدین: ۱۱۸.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۲۴۱.

۴- عیون أخبار الرضا: ۱۹۷.

۵- صحیفه الرضا : ۱۱.

۶- اکمال الدین: ۱۱۸.

الْمَلِكِ بْنِ هَارُونَ بْنِ عَنْتَرَهَ عَنْ جَدِّهِ (۱) عَنْ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله النُّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتِ النُّجُومُ ذَهَبَ أَهْلُ السَّمَاءِ وَ أَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ فَإِذَا ذَهَبَ أَهْلُ بَيْتِي ذَهَبَ أَهْلُ الْأَرْضِ (۲).

یف، الطرائف أحمد بن حنبل فی مسنده عن النبی صلی الله علیه و آله مثله (۳)

و رواه موفق بن أحمد المالکی بإسناده إلی علی علیه السلام و ابن عباس مثله

مد، العمده عن مسند عبد الله بن أحمد عن أبیه عن محمد بن علی الحضرمی عن یوسف بن یعیش عن عبد الملک بن هارون بن عنتره عن أبیه عن جده مثله (۴).

ص: ۳۱۰

۱- فی نسخه: عن آبائه.

۲- اکمال الدین: ۱۱۸.

۳- الطرائف: ۳۲.

۴- العمده: ۱۶۱.

**[ترجمه]کمال الدین: حسین بن عبد

ص: ۳۰۹

الملک بن هارون بن عنتره از جد خود، از علی بن ابی طالب علیه السّلام نقل می‌کند که پیامبر فرمود: ستارگان امان برای اهل آسمانند. وقتی ستارگان از بین بروند، اهل آسمان از بین می‌روند. و اهل بیت من امان برای اهل زمین هستند. وقتی اهل بیت من بروند، اهل زمین از بین می‌روند. - . کمال الدین: ۱۱۸ -

طرائف: احمد بن حنبل در مسند خود از پیامبر همین روایت را نقل کرده است و موفق بن احمد مالکی به اسناد خود به علی علیه السّلام و ابن عباس همین روایت را نقل کرده است. - . طرائف: ۳۲ -

العمده: از عبدالملک بن هارون بن عنتره، از پدرش، از جدش همین روایت را نقل کرده است. - . العمده: ۱۶۱ -

ص: ۳۱۰

**[ترجمه]

باب ۹ أنهم شفعاء الخلق و أن إیاب الخلق إلیهم و حسابهم علیهم و أنه یسأل عن حبهم و ولایتهم فی یوم القیامه

اشاره

و قد أوردنا أکثر أخبار هذا الباب فی کتاب المعاد و أبواب فضائل أمیر المؤمنین صلوات الله علیه و أبواب فضائل الشیعه.

**[ترجمه]اکثر اخبار این باب را در «کتاب معاد» و ابواب فضائل امیرالمؤمنین و ابواب فضائل شیعه ذکر کردیم.

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

قب، المناقب لابن شهرآشوب الثَّعْلَبِیُّ فِی تَفْسِیرِهِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ أَبُو الْقَاسِمِ الْقُشَیْرِیُّ فِی تَفْسِیرِهِ عَنِ الْحَاکِمِ الْحَافِظِ عَنْ أَبِی بَرْزَهَ وَ ابْنُ بَطَّهَ فِی إِبَانَتِهِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی سَعِیدٍ الْخُدْرِیِّ کُلُّهُمْ عَنِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: لَا تَزُولُ قَدَمُ عَبْدٍ یَوْمَ الْقِیَامَهِ حَتَّی یُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ عُمُرِهِ فِیمَا أَفْنَاهُ وَ عَنْ شَبَابِهِ فِیمَا أَبْلَاهُ وَ عَنْ مَالِهِ مِنْ أَیْنَ اکْتَسَبَهُ وَ فِیمَا أَنْفَقَهُ وَ عَنْ حُبِّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ (۱).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: مجاهد از ابن عباس و حاکم از ابی برزه و ابن بطه از ابو سعید خدری و همه ایشان از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کردند که فرمود: بنده در روز قیامت قدم بر نمی‌دارد مگر این که از چهار چیز از او سؤال می...

کنند: از عمرش که در چه راه به پایان برده؛ از جوانی اش که در چه راه به پایان رسانده؛ از مالش که از کجا کسب کرده و در چه راه صرف نموده؛ و از حبّ ما اهل بیت. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴ -

**[ترجمه]

«۲»

أَرْبَعِینُ الْمَکِّیِّ وَ وَلَایَهُ الطَّبَرِیِّ فَقَالَ لَهُ (۲) فَمَا آیَهُ مُحِبِّکُمْ مِنْ بَعْدِکُمْ (۳) فَوَضَعَ یَدَهُ عَلَی رَأْسِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ هُوَ إِلَی جَانِبِهِ فَقَالَ إِنَّ حُبِّی مِنْ بَعْدِی حُبُّ هَذَا.

**[ترجمه]اربعین مکی و ولایه طبری: راوی به پیامبر اکرم عرض کرد: نشانه محبّ و دوستدار شما بعد از شما چیست؟ دست بر روی سر علی علیه السّلام که در پهلوی آن جناب بود گذاشت و فرمود: دوستی با من و پس از من، دوستی با این است. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴ -

**[ترجمه]

«۳»

مَنْقَبَهُ الْمُطَهَّرِینَ عَنْ أَبِی نَعِیم فَقَالَ عُمَرُ وَ مَا آیَهُ حُبِّکُمْ یَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ حُبُّ هَذَا (۴) وَ وَضَعَ یَدَهُ عَلَی کَتِفِ عَلِیٍّ علیه السلام وَ قَالَ مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنَا وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنَا (۵).

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: عمر گفت: نشانه حبّ شما چیست یا رسول الله؟ فرمود: حب این! و دستش را بر شانه علی گذاشت و فرمود: هر که او را دوست بدارد، ما را دوست داشته و دشمن او دشمن ما است. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴ -

**[ترجمه]

«۴»

ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله وَ الَّذِی بَعَثَنِی بِالْحَقِّ لَا یَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ عَبْدٍ حَسَنَهً حَتَّی یَسْأَلَهُ عَنْ حُبِّ عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیهما السلام (۶).

۱- مناقب آل أبی طالب: ۲- ۴.

۲- أی رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۳- فی نسخه: من بعدک.

۴- مناقب آل أبی طالب ۲: ۴.

۵- مناقب آل أبی طالب ۲: ۴.

۶- مناقب آل أبی طالب ۲: ۴.

**[ترجمه]مناقب آل ابی طالب: ابن عباس گفت: پیامبر اکرم فرمود: قسم به آن کس که مرا به حق مبعوث نموده، خداونـد از هیـچ کسـی کار نیکی را نمی پذیرد مگر این که از او، از حبّ علی بن ابی طالب علیه السّلام سؤال می کند. - . مناقب آل ابی طالب ۲ : ۴ -

ص: ۳۱۱

**[ترجمه]

«۵»

جا، المجالس للمفید الصَّدُوقُ عَنْ أَبِیهِ عَنْ مُحَمَّدٍ الْعَطَّارِ عَنِ الْأَشْعَرِیِّ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ الْکُوفِیِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ رِزْقِ اللَّهِ عَنْ یَحْیَی بْنِ أَبِی الْعَلَاءِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَنْ أَبِیهِ عَنْ جَدِّهِ علیهم السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله إِنَّهُ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ سَکَنَ أَهْلُ الْجَنَّهِ الْجَنَّهَ وَ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ مَکَثَ عَبْدٌ فِی النَّارِ سَبْعُونَ خَرِیفاً وَ الْخَرِیفُ سَبْعُونَ سَنَهً ثُمَّ إِنَّهُ یَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ یُنَادِیهِ فَیَقُولُ یَا رَبِّ أَسْأَلُکَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ لَمَّا رَحِمْتَنِی فَیُوحِی اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ إِلَی جَبْرَئِیلَ علیه السلام اهْبِطْ (۱) إِلَی عَبْدِی فَأَخْرِجْهُ فَیَقُولُ جَبْرَئِیلُ وَ کَیْفَ لِی بِالْهُبُوطِ فِی النَّارِ فَیَقُولُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی إِنِّی قَدْ أَمَرْتُهَا أَنْ تَکُونَ عَلَیْکَ بَرْداً وَ سَلَاماً قَالَ فَیَقُولُ یَا رَبِّ فَمَا عِلْمِی بِمَوْضِعِهِ فَیَقُولُ إِنَّهُ مِنْ جُبٍّ مِنْ سِجِّینٍ فَیَهْبِطُ جَبْرَئِیلُ إِلَی النَّارِ فَیَجِدُهُ مَعْقُولًا عَلَی وَجْهِهِ فَیُخْرِجُهُ فَیَقِفُ بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَیَقُولُ اللَّهُ تَعَالَی یَا عَبْدِی کَمْ لَبِثْتَ فِی النَّارِ تُنَاشِدُنِی فَیَقُولُ یَا رَبِّ مَا أُحْصِیهِ فَیَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ أَمَا وَ عِزَّتِی وَ جَلَالِی لَوْ لَا مَنْ سَأَلْتَنِی بِحَقِّهِمْ عِنْدِی لَأَطَلْتُ هَوَانَکَ فِی النَّارِ وَ لَکِنَّهُ حَتْمٌ عَلَی نَفْسِی أَنْ لَا یَسْأَلَنِی عَبْدٌ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَیْتِهِ إِلَّا غَفَرْتُ لَهُ مَا کَانَ بَیْنِی وَ بَیْنَهُ وَ قَدْ غَفَرْتُ لَکَ الْیَوْمَ ثُمَّ یُؤْمَرُ بِهِ إِلَی الْجَنَّهِ (۲).

**[ترجمه]مجالس مفید: یحیی بن ابی العلا از جابر، از حضـرت باقر، از پدرش، از جدش علیهم السّلام نقل می کند که پیامبر اکرم فرمود: وقتی روز قیـامت شـما و بهشتیان در بهشت و جهنمیان در جهنم ساکن شونـد، بنـده ای در جهنم هفتاد خریف که هر خریف هفتـاد سـال است درنگ می کنـد. سـپس از خـدا درخواست می کنـد و فریاد می‌زنـد و می گویـد: پروردگارا! از تو درخواست می کنم به حق محمّـد و اهـل بیتش به من رحم بفرمـا! خداونـد به جبرئیل وحی می کنـد که برو این بنـده مرا بیرون کن. جبرئیل می گوید: خدایا! چگونه وارد آتش شوم؟ خداوند می‌فرماید: من به آتش دسـتور داده ام که بر تو سـرد و سلامت باشد. عرض می کند: خدایا! از کجا بفهمم در کجا است؟ می گوید: او در چاهی در سـجین است. جبرئیل به طرف جهنم فرود می آیـد و می بینـد که در آنجا بسـته شده و به صورت افتاده است. پس بیرونش می آورد و در پیشـگاه پروردگار می ایسـتد. خداونـد می فرمایـد: ای بنده من! چقدر در آتش جهنم مرا قسم می‌دادی؟ عرض می کند: مقدارش را نمی دانم. خداوند می... فرمایـد: به عزت و جلالـم اگر به حق آنها نزد من درخواست نمی کردی، مـدت‌ها با خواری در جهنم می‌مانـدی، ولی بر خود لازم نموده ام که سؤال نکنـد از من بنده ای به حق محمّد و اهل بیتش، مگر این که بیامرزم آنچه که بین من و او بود، و اینک تو را آمرزیدم. بعد دستور می‌دهد که او را به جانب بهشت ببرند. - . امالی مفید: ۱۲۸ -

**[ترجمه]

«۶»

کش، رجال الکشی مُحَمَّدُ بْنُ مَسْعُودٍ قَالَ سَمِعْتُ عَلِیَّ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ فَضَّالٍ (۳) یَقُولُ عَجْلَانُ أَبُو صَالِحٍ ثِقَةٌ قَالَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَا عَجْلَانُ کَأَنِّی أَنْظُرُ إِلَیْکَ إِلَی جَنْبِی وَ النَّاسُ یُعْرَضُونَ عَلَیَّ (۴).

**[ترجمه]رجال کشی: عجلان ابو صالح ثقه می گوید: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: ای عجلان! گویا من تماشا می کنم تو را در کنارم، در حالی که مردم بر من عرضه می‌شوند. - . رجال کشی: ۲۵۹ -

**[ترجمه]

«۷»

أَقُولُ رَوَی الْبُرْسِیُّ فِی الْمَشَارِقِ عَنْ شُرَیْحٍ بِإِسْنَادِهِ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ

ص: ۳۱۲

۱- فی المصدر: ان اهبط.

۲- أمالی المفید: ۱۲۸.

۳- فی المصدر: الحسن بن علیّ بن فضال.

۴- رجال الکشّیّ: ۲۵۹.

الْخَطَّابِ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ أَنْتَ نَذِيرُ أُمَّتِي وَ أَنْتَ رِبِّيُّهَا (۱) وَ أَنْتَ صَاحِبُ حَوْضِي وَ أَنْتَ سَاقِيهِ وَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ ذُو قَرْنَيْهَا وَ لَکَ كِلَا طَرَفَيْهَا وَ لَکَ الْآخِرَةُ وَ الْأُولَى فَأَنْتَ يَوْمَ الْقِيَامَهِ السَّاقِي وَ الْحَسَنُ الذَّائِدُ وَ الْحُسَيْنُ الْأَمِيرُ (۲) وَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ الْفَارِطُ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّاشِرُ وَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّائِقُ وَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ الْمُحْصِي لِلْمُحِبِّ وَ الْمُنَافِقِ وَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى مُرَتِّبُ الْمُؤْمِنِينَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ مُنْزِلُ أَهْلِ الْجَنَّهِ مَنَازِلَهُمْ وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ خَطِيبُ أَهْلِ الْجَنَّهِ وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ جَامِعُهُمْ حَيْثُ يَأْذَنُ اللَّهُ لِمَنْ يَشاءُ وَ يَرْضى (۳)

**[ترجمه]مؤلف: برسی در مشارق، از شریح به اسناد خود از نافع، از عمر بن ص: ۳۱۲

خطاب، از پیامبر نقل می‌کند که فرمود: یا علی! تو بیم دهنده امت من و سرور آنهایی، و صاحب حوض من و ساقی آن هستی؛ تو صاحب اختیار آنی و دو طرف حوض در اختیار تو است و از برای تو است آخرت و دنیا؛ تو روز قیامت ساقی هستی و حسن دور کننده و حسین امیر و علی بن الحسین پیشتاز و محمّد بن علی نشر دهنده و جعفر بن محمّد جلودار و موسی بن جعفر شماره دار دوست و منافق و علی بن موسی ترتیب دهنده مؤمنان و محمّد بن علی جای دهنده بهشتیان در جایگاه‌هایشان و علی بن محمّد سخنران اهل بهشت و حسن بن علی جمع کننده آنها است، هر جا که خدا اذن دهد، به هر کس که بخواهد و راضی باشد. – . مشارق الانوار: ۴۳ – ۲۴۴ –

**[ترجمه]

«۸»

وَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله أَنَّهُ قَالَ: يَا عَلِيُّ أَنْتَ صَاحِبُ الْجِنَانِ وَ قَاسِمُ النِّيرَانِ (۴) أَلَا وَ إِنَّ مَالِكاً وَ رِضْوَانَ يَأْتِيَانِي غَداً عَنْ أَمْرِ الرَّحْمَنِ فَيَقُولَانِ لِي يَا مُحَمَّدُ هَذِهِ مَفَاتِيحُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ هِبَهً مِنَ اللَّهِ إِلَيْکَ فَسَلِّمْهَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَأَدْفَعُهَا إِلَيْکَ فَمَفَاتِيحُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِکَ تَفْعَلُ بِهَا مَا تَشَاءُ (۵).

**[ترجمه]مشارق الانوار: ابن عباس از پیامبر اکرم نقل کرد که فرمود: یا علی! تو صاحب بهشت و تقسیم کننده جهنم هستی. آگاه باش که مالک و رضوان فردا از جانب خدا نزد من می آیند و به من می‌گویند: ای محمّد! این‌ها کلیدهای بهشت و جهنم است، هدیه ای است از خدا به تو. آنها را به علی بن ابی طالب تسلیم کن. پس من کلیدهای بهشت و جهنم را به تو می‌دهم .در این هنگام در اختیار تو است و هر کاری که بخواهی می کنی. – . مشارق الانوار: ۲۴۵ –

**[ترجمه]

«۹»

وَ رَوَى الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا كَانَ عَلِيٌّ عليه السلام يُدْخِلُ الْجَنَّهَ مُحِبَّهُ وَ النَّارَ عَدُوَّهُ فَأَيْنَ مَالِكٌ وَ رِضْوَانُ إِذاً فَقَالَ يَا مُفَضَّلُ أَ لَيْسَ الْخَلَائِقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَهِ بِأَمْرِ مُحَمَّدٍ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَعَلِيٌّ عليه السلام يَوْمَ الْقِيَامَهِ قَسِيمُ الْجَنَّهِ وَ النَّارِ بِأَمْرِ مُحَمَّدٍ وَ مَالِكٌ وَ رِضْوَانُ أَمْرُهُمَا إِلَيْهِ خُذْهَا يَا مُفَضَّلُ فَإِنَّهَا مِنْ مَكْنُونِ الْعِلْمِ وَ مَخْزُونِهِ (۶).

**[ترجمه]مشارق الانوار: مفضل بن عمر گفت: به حضرت صادق علیه السّلام عرض کردم: در صورتی که علی علیه السّلام دوستش را به بهشت و دشمنش را به جهنم بفرستد، پس مالک و رضوان کجایند؟ فرمود: مگر تمام مردم روز قیامت به امر محمّد صلّی اللّه علیه و آله نیستند؟ گفتم چرا. فرمود: پس علی روز قیامت، به امر محمّد تقسیم کننده بهشت و جهنم است و مالک و رضوان تحت اویند. فرمود: ای مفضل! این مطلب را داشته باش که از علم مکنون و سرّ مخزون است. - . مشارق الانوار: ۲۴۵ -

**[ترجمه]

«۱۰»

وَ رُوِیَ عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وُلِّینَا أَمْرَ شِیعَتِنَا

ص: ۳۱۳

۱- ربی و ربانی: المصلح و السیّد و المالک. و الربانی أیضا: المتأله العارف باللّه، و الذی یربی الناس بعلمه. و فی المصدر: و أنت هادیها.

۲- فی المصدر: و الحسین الامر.

۳- مشارق الأنوار: ۴۳ و ۲۴۴.

۴- فی المصدر: و قسیم النیران.

۵- مشارق الأنوار: ۲۴۵.

۶- مشارق الأنوار: ۲۴۵.

فَمَا كَانَ عَلَيْهِمْ لِلَّهِ فَهُوَ لَنَا وَ مَا كَانَ لَنَا فَهُوَ لَهُمْ وَ مَا كَانَ لِلنَّاسِ فَهُوَ عَلَيْنَا (۱).

**[ترجمه]مشارق الانوار: از حضرت صادق علیه السّلام روایت شده که فرمود: وقتی روز قیامت شود، کار شیعیان ما در اختیار ما است؛

ص: ۳۱۳

هر حقی که از طرف خدا بر آنها باشد، آن حق در اختیار ما است و هر چه مال ما باشد، به شیعیان می بخشیم و هر حقی که مردم داشته باشند، بر ما است که آن را ادا کنیم. - . مشارق الانوار: ۲۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۱»

وَ فِي رِوَايَةِ ابْنِ جَمِيلٍ مَا كَانَ عَلَيْهِمْ لِلَّهِ فَهُوَ لَنَا وَ مَا كَانَ لِلنَّاسِ اسْتَوْهَبْنَاهُ وَ مَا كَانَ لَنَا فَنَحْنُ أَحَقُّ مَنْ عَفَا عَنْ مُحِبِّيهِ (۲).

**[ترجمه]مشارق الانوار: در روایت ابن جمیل چنین است:« هر حقّی که مربوط به خدا باشد، مال ما است و هر حقی که مربوط به مردم باشد، تقاضای بخشش می کنیم و آنچه مربوط به خود ما است، ما سزاوارتر از کسی هستیم که دوستان خود را عفو می کند.» - . مشارق الانوار: ۲۴۶ -

**[ترجمه]

«۱۲»

وَ فِي رِوَايَةٍ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُنَافِقِينَ قَالَ لِأَبِي الْحَسَنِ الثَّانِي علیه السلام إِنَّ مِنْ شِيعَتِكُمْ قَوْماً يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ عَلَى الطَّرِيقِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَهُمْ عَلَى الطَّرِيقِ فَلَا يَزِيغُونَ عَنْهُ وَ اعْتَرَضَهُ آخَرُ فَقَالَ إِنَّ مِنْ شِيعَتِكَ مَنْ يَشْرَبُ النَّبِيذَ فَقَالَ علیه السلام قَدْ كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَشْرَبُونَ النَّبِيذَ فَقَالَ الرَّجُلُ مَا أَعْنِي مَاءَ الْعَسَلِ وَ إِنَّمَا أَعْنِي الْخَمْرَ قَالَ فَعَرِقَ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يَجْمَعَ فِي قَلْبِ الْمُؤْمِنِ بَيْنَ رَسِيسِ (۳) الْخَمْرِ وَ حُبِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ ثُمَّ صَبَرَ هُنَيْئَةً وَ قَالَ فَإِنْ فَعَلَهَا الْمَنْكُوبُ مِنْهُمْ فَإِنَّهُ يَجِدُ رَبّاً رَءُوفاً وَ نَبِيّاً عَطُوفاً وَ إِمَاماً لَهُ عَلَى الْحَوْضِ عَرُوفاً وَ سَادَةً لَهُ بِالشَّفَاعَةِ وُقُوفاً وَ تَجِدُ أَنْتَ رُوحَكَ فِي بَرَهُوتَ مَلُوفاً (۴).

**[ترجمه]مشارق الانوار: در روایتی است که مردی از منافقان به حضرت رضا علیه السّلام گفت: بعضی شیعیان شما در راه شراب می‌خورند. فرمود: الحمد للّه! خدا را سپاسگزارم که آنها را در راه قرار داده و از آن منحرف نشده اند. و دیگری اعتراض کرد که: آقا! بعضی از شیعیان شما نبیذ می‌خورند. فرمود: اصحاب پیامبر نیز نبیذ می آشامیدند. آن مرد گفت: منظورم از نبیذ، آب عسل نیست، منظورم شراب است. امام علیه السّلام عرق بر صورت مبارکش نشست، پس فرمود: خدا کریم تر از آن است که در قلب مؤمن، علاقه به آشامیدن شراب و محبت ما خانواده را جمع کند. بعد مختصری صبر کرد و آن گاه

فرمود: اگر یک فلاکت زده ای هم از آنها چنین کاری را بکند، به پیشگاه پروردگاری رئوف و پیامبری عطوف و امامی وارد می شود که در حوض کوثر با مشخصات او را می شناسد و سرورانی که در انتظار شفاعتش ایستاده اند، اما تو روح خود را در برهوت طعمه آتشی خواهی یافت. - . مشارق الانوار: ۲۴۶ -

**[ترجمه]

بیان

رسیس الحب و الحمی ابتداؤهما و لعل المراد هنا ابتداء شربها فکیف إدمانها و فی بعض النسخ بالدال و هو نتن الإبط فالمراد هنا مطلق النتن و یقال نکبه الدهر أی بلغ منه أو أصاب بنکبه قوله عروفا أی یعرف محبه من مبغضه و قال الفیروزآبادی لفت الطعام لوفا أکلته أو مضغته و کلأ ملوف غسله المطر انتهی أی مأکولا أکلتک النار و فی بعض النسخ ملهوفا.

**[ترجمه]«رسیس الحب و الحمی» یعنی ابتدای آن دو و شاید منظور در اینجا آغاز شرب خمر باشد، پس اعتیاد به آن چگونه است. و در بعضی نسخه ها «دسیس» آمده، یعنی «نتن الابط» یعنی بوی بد زیر بغل و منظور در این جا مطلق بوی بد است. و گفته می‌شود «نکبه الدهر» یعنی بر او تأثیر گذاشت و او را دچار نکبت کرد. «عروفا» یعنی دوست و دشمن خود را می‌شناسد. فیروز آبادی گفته است: «لفت الطعام لوفا» یعنی خوردم آن را یا تکه کردم و «کلأ ملوف» یعنی باران او را شست. (پایان نقل قول) یعنی خورده می‌شوی و آتش تو را می‌خورد. و در بعضی نسخه ها «ملهوفا» آمده است.

**[ترجمه]

«۱۳»

وَ قَالَ الْکَرَاجُکِیُّ فِی کَنْزِ الْفَوَائِدِ فِی بَیَانِ مُعْتَقَدِ الْإِمَامِیَّهِ یَجِبُ أَنْ یُعْتَقَدَ أَنَّ أَنْبِیَاءَ اللَّهِ تَعَالَی وَ حُجَجَهُ علیهم السلام هُمْ فِی الْقِیَامَهِ الْمُتَوَلُّونَ لِلْحِسَابِ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَی وَ أَنَّ حُجَّهَ أَهْلِ کُلِّ زَمَانٍ یَتَوَلَّی أَمْرَ رَعِیَّتِهِ الَّذِینَ کَانُوا فِی وَقْتِهِ

۱- مشارق الأنوار: ۲۴۶.

۲- مشارق الأنوار: ۲۴۶.

۳- فی المصدر: دسیس الخمر.

۴- مشارق الأنوار: ۲۴۶.

وَ أَنَّ سَيِّدَنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ الْأَئِمَّهَ الِاثْنَیْ عَشَرَ مِنْ بَعْدِهِ علیهم السلام هُمْ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ الَّذِینَ لَا یَدْخُلُ الْجَنَّهَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَ عَرَفُوهُ وَ لَا یَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْکَرَهُمْ وَ أَنْکَرُوهُ وَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله یُحَاسِبُ أَهْلَ وَقْتِهِ وَ عَصْرِهِ وَ کَذَلِکَ کُلُّ إِمَامٍ بَعْدَهُ وَ أَنَّ الْمَهْدِیَّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ هُوَ الْمُوَاقِفُ لِأَهْلِ زَمَانِهِ وَ الْمُسَائِلُ لِلَّذِینَ فِی وَقْتِهِ (۱).

**[ترجمه]کنز جامع الفوائد: کراجکی در توضیح اعتقادات امامیه می‌نویسد: لازم است معتقد شویم که انبیای خدا و ائمه علیهم السّلام در قیامت به اجازه خدا، متصدی حساب هستند و حجت هر زمانی، عهده دار حساب مردم زمان خویش است.

ص: ۳۱۴

و سرور ما پیامبر اکرم و ائمه اثنی عشر پس از او اصحاب اعراف هستند. کسانی که داخل بهشت نمی‌شود احدی مگر آنها را بشناسد و آنها او را بشناسند و داخل جهنم نمی‌شود کسی که آنها را انکار کند و آنها نیز او را انکار کنند. پیامبر اکرم مردم عصر و زمان خود را محاسبه می‌کند، همین طور هر امامی پس از او و حضرت مهدی صلوات اللّٰه علیه نیز عهده دار اهل زمان خویش است و حساب کسانی را که در زمانش وجود داشته اند، می‌کشد. - . کنز جامع الفوائد ... -

**[ترجمه]

«۱۴»

الْمَنَاقِبُ، لِمُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِی ذَرٍّ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَظَرَ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله إِلَی عَلِیِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ علیه السلام فَقَالَ هَذَا خَیْرُ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ مِنْ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرَضِینَ هَذَا سَیِّدُ الْوَصِیِّینَ (۲) وَ إِمَامُ الْمُتَّقِینَ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِینَ إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ جَاءَ عَلَی نَاقَهٍ مِنْ نُوقِ الْجَنَّهِ قَدْ أَضَاءَتِ الْقِیَامَهُ مِنْ ضَوْئِهَا (۳) وَ عَلَی رَأْسِهِ تَاجٌ مُرَصَّعٌ بِالزَّبَرْجَدِ وَ الْیَاقُوتِ فَتَقُولُ الْمَلَائِکَهُ هَذَا مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَ یَقُولُ النَّبِیُّونَ هَذَا نَبِیٌّ مُرْسَلٌ (۴) فَیُنَادِی مُنَادٍ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ هَذَا الصِّدِّیقُ الْأَکْبَرُ هَذَا وَصِیُّ حَبِیبِ اللَّهِ (۵) هَذَا عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ فَیَقِفُ عَلَی مَتْنِ (۶) جَهَنَّمَ فَیُخْرِجُ مِنْهَا مَنْ یُحِبُّ وَ یُدْخِلُ فِیهَا مَنْ یُبْغِضُ (۷) وَ یَأْتِی أَبْوَابَ الْجَنَّهِ فَیُدْخِلُ أَوْلِیَاءَهُ الْجَنَّهَ بِغَیْرِ حِسَابٍ (۸).

ص: ۳۱۵

۱- کنز الفوائد.

۲- فی المصدر: هذا سید الوصیین و سید الصدیقین.

۳- فی المحتضر: و قد أضاءت القیامه من نور وجهه.

۴- فی المحتضر: فتقول الملائکه: هذا نبی مرسل و یقول النبیون: هذا ملک مقرب.

۵- فی المحتضر: هذا وصی رسول اللّه.

۶- فی المصدر: علی شفیر.

۷- فی المحتضر: ثم یأتی.

٨- إيضاح دفائن النواصب: ٣٦ و ٣٧.

و رواه الحسن بن سلیمان فی کتاب المحتضر من کتاب السید حسن بن کبش مثله (۱).

**[ترجمه]مناقب محمّد بن احمد بن شاذان به اسناد خود از ابوذر رضی اللّه عنه نقل کرد که گفت: پیامبر اکرم رو به جانب علی بن ابی طالب علیه السّلام کرد و فرمود: این بهترین پیشینیان و آیندگان است از بین اهل آسمان ها و زمین ها؛ این سرور پیشوایان و امام متقین و رهبر سفیدرویان است. او روز قیامت سوار بر شتری از شترهای بهشت است که از نور آن قیامت درخشان می شود و بر سر تاجی از زبرجد و یاقوت دارد. ملائکه می گویند: این ملك مقرب است؟! پیامبران می گویند: این پیامبری مرسل است؟! منادی از دل عرش فریاد می‌زند: این صدیق اکبر و وصی حبیب خدا است؛ این علی بن ابی طالب است. پس در کنار جهنم می ایستد و هر کس را که بخواهد خارج می‌کند و از هر کس که ناراحت باشد، او را به درون جهنم می فرستد. بعد به جانب درهای بهشت می آید و دوستان خود را بدون حساب وارد بهشت می‌کند. - . ایضاح دفائن النواصب: ۳۶ - ۳۷ -

ص: ۳۱۵

حسن بن سلیمان در کتاب محتضر از کتاب سید حسن بن کبش، همین روایت را نقل کرده. - . محتضر: ۱۵۱ -

**[ترجمه]

«۱۵»

وَ مِنْهُ، رَفَعَهُ إِلَی جَابِرٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: إِذَا کَانَ یَوْمُ الْقِیَامَهِ وَ جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِینَ وَ الْآخِرِینَ لِفَصْلِ الْخِطَابِ دَعَا (۲) رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ دَعَا (۳) أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَیُکْسَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُلَّهً خَضْرَاءَ تُضِیءُ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ یُکْسَی عَلِیٌّ علیه السلام مِثْلَهَا وَ یُکْسَی رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حُلَّهً وَرْدِیَّهً تُضِیءُ مَا بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ یُکْسَی عَلِیٌّ علیه السلام مِثْلَهَا ثُمَّ یُدْعَی بِنَا فَیُدْفَعُ إِلَیْنَا حِسَابُ النَّاسِ فَنَحْنُ وَ اللَّهِ نُدْخِلُ أَهْلَ الْجَنَّهِ الْجَنَّهَ وَ نُدْخِلُ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ ثُمَّ یُدْعَی بِالنَّبِیِّینَ علیهم السلام فَیُقَامُونَ صَفَّیْنِ عِنْدَ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّی نَفْرُغَ مِنْ حِسَابِ النَّاسِ فَإِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّهِ الْجَنَّهَ وَ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ بَعَثَ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَلِیّاً فَأَنْزَلَهُمْ مَنَازِلَهُمْ فِی الْجَنَّهِ وَ زَوَّجَهُمْ فَعَلِیٌّ (۴) وَ اللَّهِ الَّذِی یُزَوِّجُ أَهْلَ الْجَنَّهِ فِی الْجَنَّهِ وَ مَا ذَلِکَ إِلَی أَحَدٍ (۵) غَیْرِهِ کَرَامَهً مِنَ اللَّهِ عَزَّ ذِکْرُهُ لَهُ وَ فَضْلًا فَضَّلَهُ بِهِ وَ مَنَّ بِهِ عَلَیْهِ وَ هُوَ وَ اللَّهِ یُدْخِلُ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ وَ هُوَ الَّذِی یُغْلِقُ عَلَی أَهْلِ الْجَنَّهِ إِذَا دَخَلُوا فِیهَا أَبْوَابَهَا وَ یُغْلِقُ عَلَی أَهْلِ النَّارِ إِذَا دَخَلُوا فِیهَا أَبْوَابَهَا لِأَنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّهِ إِلَیْهِ وَ أَبْوَابَ النَّارِ إِلَیْهِ (۶).

ص: ۳۱۶

۱- المحتضر: ۱۵۱ فیه: و یدخل فیها من یشاء.

۲- فی المصدر: فیدعو.

۳- فی المصدر: و یدعو أمیر المؤمنین علیه السلام ثمّ یکسی رسول اللّه.

۴- فی المصدر: علیا الی الجنه فانزلهم منازلهم فیها و زوجهم بالحور فعلی هو و اللّه.

۵- فی المصدر: و ما ذلک لاحد.

۶- المحتضر: ۱۵۵.

**[ترجمه]محتضر: از همان راوی سند را به جابر می‌رساند و از حضرت صادق علیه السّلام نقل می کند که فرمود: روز قیامت که می شود، خداوند پیشینیان و آیندگان را برای بررسی حساب جمع می‌کند و پیامبر اکرم و علی امیرالمؤمنین را پیش می‌خواند. بر پیکر آن جناب حله ای سبز که فاصله مشرق و مغرب را درخشان می نماید، می پوشاند و علی را نیز همانند پیامبر حله ای می‌دهد. پیامبر حله ای دیگر به رنگ گلی می‌پوشد که بین مشرق و مغرب را نورانی می‌کند و به علی علیه السّلام نیز چنین چیزی می‌پوشاند. سپس ما را می‌خواند و حساب مردم را به ما وامی‌گذارد. به خدا قسم ما بهشتیان را به بهشت و جهنمیان را به جهنم می فرستیم. سپس پیامبران را می خواند و در دو صف مقابل عرش خدا می ایستند تا ما از حساب مردم فارغ شویم. وقتی اهل بهشت وارد بهشت شوند و جهنمیان وارد جهنم، خداوند تبارک و تعالی علی را می فرستد، آنها را در محل های خود در بهشت جای می‌دهد و آنها را به ازدواج در می آورد. به خدا قسم علی است که بهشتیان را به ازدواج درمی آورد و در بهشت این مأموریت به احدی جز او واگذار نشده به جهت کرامتی از جانب خدا برای او و فضلی که خدا به او عنایت کرده و به واسطه آن بر او منّت نهاده است. به خدا قسم اوست که جهنمیان را به جهنم می فرستد و اوست که درهای بهشت را پس از وارد شدن بهشتیان می بندد و درهای جهنم را نیز پس از داخل شدن جهنمیان، زیرا درهای بهشت و جهنم در اختیار اوست. -. محتضر: ۱۵۵ -

ص: ۳۱۶

**[ترجمه]

«۱۶»

وَ مِنْهُ، مَرْفُوعاً إِلَى سَمَاعَةَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ علیه السلام إِذَا كَانَ لَكَ يَا سَمَاعَةُ عِنْدَ اللَّهِ حَاجَةٌ فَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ فَإِنَّ لَهُمَا عِنْدَكَ شَأْناً مِنَ الشَّأْنِ وَ قَدْراً مِنَ الْقَدْرِ فَبِحَقِّ ذَلِكَ الشَّأْنِ وَ بِحَقِّ ذَلِكَ الْقَدْرِ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ لَمْ يَبْقَ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَ لَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَ لَا مُؤْمِنٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ إِلَّا وَ هُوَ مُحْتَاجٌ إِلَيْهِمَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ (۱).

ص: ۳۱۷

۱- المحتضر: ۱۵۶ و ۱۵۷.

**[ترجمه]محتضر: از همان راوی سند را به سماعه می‌رساند که گفت: حضرت ابوالحسن علیه السّلام به من فرمود: هر گاه حاجتی در نزد خدا داشتی، بگو «أللّهم إنّی أسألک به حق محمّد و علیّ فإنّ لهما عندک شأنا من الشأن و قدرا من القدر فبه حق ذلک الشأن و به حق ذلک القدر أن تصلّی علی محمّد و آل محمّد» که حاجتی که در نظر من است، برآورده سازی. روز قیامت که می شود، هر ملک مقرب و نبی مرسل و مؤمنی که خدا دلش را به ایمان آزمایش کرده، در آن روز محتاج به محمد و علی علیهما السّلام است. - . محتضر: ۱۵۶ - ۱۵۷ -

ص: ۳۱۷

**[ترجمه]

أبواب الاحتجاجات و الدلائل فی الإمامه

باب ۱ نوادر الاحتجاج فی الإمامه منهم و من أصحابهم علیهم السلام

الأخبار

«۱»

ن، عیون أخبار الرضا علیه السلام الْحُسَیْنُ بْنُ أَحْمَدَ الْبَیْهَقِیُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْیَی الصَّوْلِیِّ قَالَ: یُحْکَی لِلرِّضَا علیه السلام (۱) خَبَرٌ مُخْتَلِفُ الْأَلْفَاظِ لَمْ تَقَعْ لِی رِوَایَتُهُ بِإِسْنَادٍ أَعْمَلُ عَلَیْهِ وَ قَدِ اخْتَلَفَ أَلْفَاظُ مَنْ رَوَاهُ إِلَّا أَنِّی سَآتِی بِهِ وَ بِمَعَانِیهِ وَ إِنِ اخْتَلَفَتْ أَلْفَاظُهُ کَانَ الْمَأْمُونُ فِی بَاطِنِهِ یُحِبُّ سَقَطَاتِ (۲) الرِّضَا علیه السلام وَ أَنْ یَعْلُوَهُ الْمُحْتَجُّ وَ إِنْ أَظْهَرَ غَیْرَ ذَلِکَ فَاجْتَمَعَ عِنْدَهُ الْفُقَهَاءُ وَ الْمُتَکَلِّمُونَ فَدَسَّ إِلَیْهِمْ أَنْ نَاظِرُوهُ فِی الْإِمَامَهِ فَقَالَ لَهُمُ الرِّضَا علیه السلام اقْتَصِرُوا عَلَی وَاحِدٍ مِنْکُمْ یَلْزَمُکُمْ مَا لَزِمَهُ فَرَضُوا بِرَجُلٍ یُعْرَفُ بِیَحْیَی بْنِ الضَّحَّاکِ السَّمَرْقَنْدِیِّ وَ لَمْ یَکُنْ بِخُرَاسَانَ مِثْلُهُ فَقَالَ الرِّضَا علیه السلام یَا یَحْیَی سَلْ مَا شِئْتَ فَقَالَ (۳) نَتَکَلَّمُ فِی الْإِمَامَهِ کَیْفَ ادَّعَیْتَ لِمَنْ لَمْ یَؤُمَّ وَ تَرَکْتَ مَنْ أَمَّ وَ وَقَعَ الرِّضَا بِهِ فَقَالَ لَهُ یَا یَحْیَی أَخْبِرْنِی عَمَّنْ صَدَقَ کَاذِباً عَلَی نَفْسِهِ أَوْ کَذَبَ صَادِقاً عَنْ نَفْسِهِ أَ یَکُونُ مُحِقّاً مُصِیباً أَمْ مُبْطِلًا مُخْطِئاً فَسَکَتَ یَحْیَی

ص: ۳۱۸

۱- فی المصدر: عن الرضا علیه السّلام.

۲- أی زلاته.

۳- فی المصدر: فقال له الرضا علیه السّلام.

فَقَالَ لَهُ الْمَأْمُونُ أَجِبْهُ فَقَالَ يُعْفِينِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ جَوَابِهِ فَقَالَ الْمَأْمُونُ يَا أَبَا الْحَسَنِ عَرِّفْنَا الْغَرَضَ فِي هَذِهِ الْمَسْأَلَهِ فَقَالَ لَا بُدَّ لِيَحْيَى مِنْ أَنْ يُخْبِرَ عَنْ أَئِمَّتِهِ أَنَّهُمْ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَوْ صَدَقُوا فَإِنْ زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَذَبُوا فَلَا إِمَامَهَ لِكَذَّابٍ وَ إِنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ صَدَقُوا فَقَدْ قَالَ أَوَّلُهُمْ وُلِّيتُكُمْ وَ لَسْتُ بِخَيْرِكُمْ وَ قَالَ تَالِيهِ كَانَتْ بَيْعَهُ أَبِي بَكْرٍ فَلْتَهً فَمَنْ عَادَ لِمِثْلِهَا فَاقْتُلُوهُ فَوَ اللَّهِ مَا أَرْضَى (۱) لِمَنْ فَعَلَ مِثْلَ فِعْلِهِمْ إِلَّا بِالْقَتْلِ فَمَنْ لَمْ يَكُنْ بِخَيْرِ النَّاسِ وَ الْخَيْرِيَّهُ لَا تَقَعُ إِلَّا بِنُعُوتٍ مِنْهَا الْعِلْمُ وَ مِنْهَا الْجِهَادُ وَ مِنْهَا سَائِرُ الْفَضَائِلِ وَ لَيْسَتْ فِيهِ وَ مَنْ كَانَتْ بَيْعَتُهُ فَلْتَهً يَجِبُ الْقَتْلُ عَلَى مَنْ فَعَلَ مِثْلَهَا كَيْفَ يُقْبَلُ عَهْدُهُ إِلَى غَيْرِهِ وَ هَذَا صُورَتُهُ ثُمَّ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ إِنَّ لِي شَيْطَاناً يَعْتَرِينِي فَإِذَا مَالَ بِي فَقَوِّمُونِي وَ إِذَا أَخْطَأْتُ فَأَرْشِدُونِي فَلَيْسُوا أَئِمَّهً بِقَوْلِهِمْ إِنْ كَانُوا صَدَقُوا وَ كَذَبُوا (۲) فَمَا عِنْدَ يَحْيَى فِي هَذَا (۳) فَعَجِبَ الْمَأْمُونُ مِنْ كَلَامِهِ علیه السلام وَ قَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ مَا فِي الْأَرْضِ مَنْ يُحْسِنُ هَذَا سِوَاكَ (۴).

قب، المناقب لابن شهرآشوب جمع المأمون المتكلمين على رجل من ولد الصادق علیه السلام فاختاروا يحيى بن الضحاك السمرقندی و ساق الخبر مثل ما مر (۵).

**[ترجمه]عيون اخبار الرضا: محمّد بن يحيى صولى گفت: روايتى از حضرت رضا عليه السّلام نقل شده كه داراى الفاظ مختلفى است كه براى من، اين روايت داراى اسنادى نبود كه كاملا بر آن تكيه كنم. چند نفر به صورت هاى مختلفى آن را نقل كرده اند. من آن روايت را با همين وضع نقل مى‌كنم، گرچه الفاظ مختلف دارد.

مأمون در باطن مايل بود نقطه ضعفى از حضرت رضا عليه السّلام به دست آورد و مى‌خواست امام شكست بخورد، گرچه ظاهرا خود را بر خلاف اين نشان مى‌داد. فقها و دانشمندان در نزد او جمع شدند و او حيله اى به كار برد كه با امام در مورد امامت مناظره كنند. حضرت رضا عليه السّلام فرمود: خوب است يك نفر از خودتان را معين كنيد كه هر چه براى او لازم شد، ديگران نيز قبول داشته باشند. همه راضى شدند كه شخصى به نام يحيى بن ضحاك سمرقندى مناظره كند، و او در خراسان نظير نداشت. حضرت رضا عليه السّلام فرمود: هر چه مى‌خواهى سؤال كن. گفت: در مورد امامت بحث مى‌كنيم. چگونه امامت را براى كسى كه امام نبوده ادعا مى‌كنى و رها كرده اى كسى را كه امام بوده و مردم به رهبرى او رضايت داده اند؟ حضرت رضا در جواب فرمود: بگو ببينم! كسى كه تصديق كند شخصى را كه بر خود دروغ بسته يا تكذيب كند كسى را كه از طرف خود راست گفته، آيا چنين شخصى محق و مصيب است يا مبطل و خطا كار؟ يحيى سكوت كرد. ص: ۳۱۸

مأمون گفت: جوابش را بده! يحيى گفت: خوب است مرا از جواب معاف داريد. مأمون گفت: يا ابا الحسن! سؤال خود را براى ما توضيح ده. فرمود: يحيى بايد بگويد ائمه و پيشوايانش يا بر خود دروغ بسته اند يا راست گفته اند. اگر فكر كنيد كه دروغ مى گويند، دروغ گو نمى‌تواند امام شود و اگر بگويد راست گفته اند، اوّلى آنها گفته است فرمانرواى شما شده ام، با اين كه بهترين شما نيستم. دوّمى گفت: بيعت ابوبكر پيشامدى ناگهانى و بدون فكر بود. هر كس چنين كارى را براى مرتبه دوم انجام داد، او را بكشيد. به خدا قسم دوّمى راضى نيست براى كسى كه چنين كارى را بكند جز كشتن. كسى كه بهترين مردم نباشد - اين بهتر بودن بايد داراى امتيازاتى باشد از قبيل علم، جهاد، و از قبيل ساير فضائل كه در او نبوده و كسى كه بيعت با او ناگهانى و بدون فكر بود، واجب است كشتن كسى كه مانند اين را انجام دهد - چگونه مى توان پذيرفت كه او خلافت را به ديگرى بسپارد و آن ديگرى را رهبر مردم قرار دهد، با اين كه وضع او چنين بوده؟ بعد خودش بر روى منبر مى... گويد: مرا شيطانى عارض مى شود. هر گاه مرا منحرف كرد، به راه بياوريد و اگر خطا كردم، راهنمايى ام كنيد. در صورتى

که راست گفته باشند، امام نخواهند بود اگر دروغ هم گفته باشند. یحیی را دیگر جوابی نبود که بدهد. مأمون از سخنان امام شگفت زده شد و گفت: ای ابا الحسن! در روی زمین کسی نمی‌تواند چنین نیکو مناظره کند، جز شما. -. عیون اخبار الرضا: ۳۴۵ - ۳۴۶ -

مناقب آل ابی طالب: مأمون متکلمان را بر مردی از فرزندان امام صادق علیه السّلام جمع کرد. آنها یحیی را انتخاب کردند... و مابقی خبر را مانند آنچه که در روایت قبل گذشت، آورده است. -. مناقب آل ابی طالب ۳ : ۴۶۱ - ۴۶۲ -

**[ترجمه]

«۲»

ج، الإحتجاج عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا ذَرٍّ آخِذاً بِحَلْقَهِ بَابِ الْكَعْبَهِ مُقْبِلًا بِوَجْهِهِ عَلَى النَّاسِ وَ هُوَ يَقُولُ أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفْنِي فَسَأُنَبِّئُهُ بِاسْمِي فَأَنَا جُنْدَبُ بْنُ السَّكَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَا أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ أَنَا رَابِعُ أَرْبَعَهٍ مِمَّنْ أَسْلَمَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ وَ ذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ إِلَى قَوْلِهِ أَلَا أَيَّتُهَا الْأُمَّهُ الْمُتَحَيِّرَهُ بَعْدَ نَبِيِّهَا لَوْ قَدَّمْتُمْ مَنْ قَدَّمَ اللَّهُ وَ أَخَّرْتُمْ مَنْ أَخَّرَ

ص: ۳۱۹

۱- فی نسخه و فی المصدر: ما رضی و علیه قوله: فو اللّه إلخ من كلام الامام.

۲- فی نسخه: ان صدقوا و ان كذبوا.

۳- فی المصدر: فما عند یحیی فی هذا جواب.

۴- عیون أخبار الرضا: ۳۴۵ و ۳۴۶.

۵- مناقب آل أبی طالب ۳: ۴۶۱ و ۴۶۲.

اللَّهُ وَ جَعَلْتُمُ الْوَلَايَهَ حَيْثُ جَعَلَهَا اللَّهُ لَمَا عَالَ وَلِيُّ اللَّهِ وَ لَمَا ضَاعَ فَرْضٌ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ وَ لَا اخْتَلَفَ اثْنَانِ فِي حُكْمٍ مِنْ أَحْكَامِ اللَّهِ أَلَا إِنْ كَانَ عِلْمُ ذَلِكَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَذُوقُوا وَبَالَ مَا كَسَبْتُمْ وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (۱).

**[ترجمه]احتجاج: عبداللّه بن صامت گفت: ابوذر را دیدم که حلقه در خانه کعبه را گرفته، رو به جانب مردم کرده بود و می گفت: مردم! هر که من را می‌شناسد که می شناسد و هر که نمی‌شناسد، خود را به اسم به او معرفی می کنم؛ من جندب بن سکن بن عبداللّه، من ابوذر غفاری هستم. من چهارمین نفری هستم که با پیامبر اسلام آوردند. از پیامبر اکرم شنیدم که می فرمود... و حدیث را تا آخر نقل کرد، تا آنجا که گفت: ای امت سرگردان پس از پیامبرشان! اگر مقدم می‌داشتید کسی را که خدا مقدم داشته و مؤخّر می‌داشتید کسی را که خدا مؤخّر داشته

و ولایت را قرار می دادید جایی که خدا قرار داده، ولیّ خدا منزوی نمی‌شد و هیچ یک از فرائض خدا از بین نمی‌رفت و نه بین دو نفر در حکمی از احکام خدا اختلاف می‌شد. بدانید که اگر علم رهبری در نزد اهل بیت پیامبرتان باشد، باید نتیجه کردار زشت خود را بچشید. کسانی که ستم کرده اند، به زودی خواهند فهمید که به کدام بازگشتگاه برخواهند گشت. - . احتجاج : ۸۴ -

**[ترجمه]

«۳»

فر، تفسیر فرات بن إبراهيم مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَكَرِيَّا الدِّهْقَانُ مُعَنْعَناً عَنْ عُبَيْدِ بْنِ وَائِلٍ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا ذَرٍّ الْغِفَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالْمَوْسِمِ وَ قَدْ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَى النَّاسِ وَ هُوَ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفْنِي فَأَنَا جُنْدَبُ بْنُ السَّكَنِ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله يَقُولُ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ فَمُحَمَّدٌ صلى الله عليه و آله مِنْ نُوحٍ وَ الْآلُ مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ الصَّفْوَةُ وَ السُّلَالَةُ مِنْ إِسْمَاعِيلَ وَ الْعِتْرَةُ الْهَادِيَهُ مِنْ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ وَ التَّحِيَّهُ وَ الْإِكْرَامُ بِهِ شُرِّفَ شَرِيفُهُمْ وَ بِهِ اسْتَوْجَبُوا الْفَضْلَ عَلَى قَوْمِهِمْ فَأَهْلُ بَيْتِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِينَا كَالسَّمَاءِ الْمَرْفُوعَهِ وَ الْأَرْضِ الْمَبْسُوطَهِ وَ الْجِبَالِ الْمَنْصُوبَهِ وَ الْكَعْبَهِ الْمَسْتُورَهِ وَ الشَّمْسِ الْمُشْرِقَهِ وَ الْقَمَرِ السَّارِي وَ النُّجُومِ الْهَادِيَهِ وَ الشَّجَرَهِ الزَّيْتُونَهِ أَضَاءَ زَيْتُهَا وَ بُورِكَ فِي زَنْدِهَا عليه السلام (۲) وَ مِنْهُمْ (۳) وَصِيُّ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه و آله فِي عِلْمِهِ وَ مَعْدِنُ الْعِلْمِ بِتَأْوِيلِهِ وَ قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَ الصِّدِّيقُ الْأَكْبَرُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليهما السلام أَلَا أَيَّتُهَا الْأُمَّهُ الْمُتَحَيِّرَهُ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَمَ وَ اللَّهِ (۴) لَوْ قَدَّمْتُمْ مَنْ قَدَّمَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ أَخَّرْتُمْ مَنْ أَخَّرَ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مَا عَالَ وَلِيُّ اللَّهِ وَ لَا طَاشَ سَهْمٌ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ وَ لَا تَنَازَعَتْ هَذِهِ الْأُمَّهُ فِي شَيْ ءٍ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَلَا وَ عِلْمُ ذَلِكَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَذُوقُوا وَبَالَ مَا كَسَبْتُمْ

۱- احتجاج الطبرسیّ: ۸۴.

۲- فی نسخه: فی زبدها.

۳- فی المصدر: و ان منهم.

۴- فی المصدر: اما و اللّه.

وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (۱)

**[ترجمه]تفسیر فرات: عبید بن وائل گفت: ابوذر را در موسم حج دیدم که رو به جانب مردم کرده و می گفت: مردم! هر که من را می‌شناسد که می‌شناسد و هر که نمی‌شناسد، من جندب بن سکن ابوذر غفاری هستم. از پیامبر شنیدم که می‌فرمود: همانطور که خدا فرموده «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفى آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِيمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَى الْعالَمِينَ * ذُرِّيَّةً بَعْضُها مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» - . آل عمران / ۳۳ - ۳۴ -

{به یقین خداوند آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری داده است فرزندانی که بعضی از آنان از [نسل] بعضی دیگرند و خداوند شنوای داناست.} پس محمّد صلّی اللّه علیه و آله از نوح است، آل از ابراهیم هستند و برگزیده و فرزندان از اسماعیل و عترت هادی و راهبر از محمّد هستند، به واسطه آن حضرت شریفشان شرف یافت و به واسطه او موجب فضیلت و برتری بر قومشان شدند. اهل بیت پیامبرتان در میان ما چون آسمان سرفراز و زمین گسترده و کوه‌های برپا شده و کعبه پنهان و خورشید درخشان و ماه شب رو و ستارگان رهنما و درخت زیتون که روغنش نور می بخشد و برکت در سرشاخه آن است. از این اهل بیت است وصیّ محمّد در علمش و گنجینه علم به تأویل آن و پیشوای سفیدرویان و صدیق اکبر، علی بن ابی طالب. ای امت سرگردان پس از پیامبرشان! به خدا سوگند اگر مقدم می‌داشتید کسی را که خدا و پیامبرش مقدم داشته و مؤخّر می‌داشتید کسی را که خدا و پیامبرش مؤخّر داشته، ولیّ خدا منزوی نمی‌شد و هیچ یک از فرائض خدا از مقصود منحرف نمی‌شد و این امت بعد از پیامبرشان، در چیزی نزاع نمی کردند. بدانید که علم آن نزد اهل بیت پیامبرتان است. پس نتیجه کردار زشت خود را بچشید! کسانی که ستم کرده اند،

ص: ۳۲۰

به زودی خواهند فهمید که به کدام بازگشتگاه برخواهند گشت.

**[ترجمه]

بیان

قال الجزری عال الرجل كثر عياله و فی حديث عثمان كتب إلى أهل الكوفه أنی لیست بمیزان لا أعول أی لا أميل عن الاستواء و الاعتدال يقال عال الميزان إذا ارتفع أحد طرفيه على الآخر و عالت الفريضه ارتفعت انتهى.

و المراد بولی الله إما الإمام أو الأعم و طاش السهم عن الهدف مال و لم يصبه.

**[ترجمه]جزری گفته است «عال الرجل» یعنی عائله اش زیاد شد و در حدیث عثمان به اهل کوفه نوشت که من ترازویی نیستم که از اعتدال و تساوی برقرار کردن، منحرف نشوم. گفته می‌شود «عال المیزان» زمانی است که یکی از دو طرف آن بر طرف دیگر بالاتر باشد، و «عالت الفریضه» یعنی بالا رفت. (پایان نقل قول) منظور از «ولیّ الله» یا امام است یا اعم و «طاش سهم عن الهدف» یعنی منحرف شد و به آن برخورد نکرد.

**[ترجمه]

«۴»

أَقُولُ وَجَدْتُ فِی بَعْضِ مُؤَلَّفَاتِ قُدَمَاءِ أَصْحَابِنَا فِی الْأَخْبَارِ مَا هَذَا لَفْظُهُ مُنَاظَرَهُ الْحَرُورِیِّ وَ الْبَاقِرِ علیه السلام قَالَ الْحَرُورِیُّ إِنَّ فِی أَبِی بَکْرٍ أَرْبَعَ خِصَالٍ اسْتَحَقَّ بِهَا الْإِمَامَهَ قَالَ الْبَاقِرُ علیه السلام مَا هُنَّ قَالَ فَإِنَّهُ أَوَّلُ الصِّدِّیقِینَ وَ لَا نَعْرِفُهُ حَتَّی یُقَالَ الصِّدِّیقُ وَ الثَّانِیَهُ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْغَارِ وَ الثَّالِثَهُ الْمُتَوَلِّی أَمْرَ الصَّلَاهِ وَ الرَّابِعَهُ ضَجِیعُهُ فِی قَبْرِهِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَخْبِرْنِی عَنْ هَذِهِ الْخِصَالِ هُنَّ لِصَاحِبِکَ بَانَ بِهَا مِنَ النَّاسِ أَجْمَعِینَ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَیْحَکَ هَذِهِ الْخِصَالُ تَظُنُّ أَنَّهُنَّ مَنَاقِبُ لِصَاحِبِکَ وَ هِیَ (۲) مَثَالِبُ لَهُ أَمَّا قَوْلُهُ کَانَ صِدِّیقاً فَاسْأَلُوهُ مَنْ سَمَّاهُ بِهَذَا الِاسْمِ قَالَ الْحَرُورِیُّ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام اسْأَلِ الْفُقَهَاءَ هَلْ أَجْمَعُوا عَلَی هَذَا مِنْ رِوَایَاتِهِمْ أَنَّ أَبَا بَکْرٍ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِرَسُولِ اللَّهِ قَالَتِ الْجَمَاعَهُ اللَّهُمَّ لَا وَ قَدْ رُوِّینَا أَنَّ ذَلِکَ عَلِیُّ بْنُ أَبِی طَالِبٍ قَالَ الْحَرُورِیُّ أَ وَ لَیْسَ قَدْ زَعَمْتُمْ أَنَّ عَلِیَّ بْنَ أَبِی طَالِبٍ لَمْ یُشْرِکْ بِاللَّهِ فِی وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ فَإِنْ کَانَ مَا رُوِّیتُمْ حَقّاً فَأَحْرَی أَنْ یَسْتَحِقَّ هَذَا الِاسْمَ قَالَتِ الْجَمَاعَهُ أَجَلْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام یَا حَرُورِیُّ إِنْ کَانَ سُمِّیَ صَاحِبُکَ صِدِّیقاً بِهَذِهِ الْخَصْلَهِ فَقَدِ اسْتَحَقَّهَا غَیْرُهُ قَبْلَهُ فَیَکُونُ الْمَخْصُوصَ بِهَذَا الِاسْمِ دُونَ أَبِی بَکْرٍ إِذْ کَانَ أَوَّلَ

ص: ۳۲۱

۱- تفسیر فرات: ۲۶ و ۲۷.

۲- فی نسخه: و هن.

الْمُؤْمِنِينَ مَنْ جَاءَ بِالصِّدْقِ وَ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله (۱) وَ کَانَ عَلِیٌّ علیه السلام هُوَ الْمُصَدِّقُ فَانْقَطَعَ الْحَرُورِیُّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ أَمَّا مَا ذَکَرْتَ أَنَّهُ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِی الْغَارِ فَذَلِکَ رَذِیلَهٌ لَا فَضِیلَهٌ مِنْ وُجُوهٍ الْأَوَّلُ أَنَّا لَا نَجِدُ لَهُ فِی الْآیَهِ مَدْحاً أَکْثَرَ مِنْ خُرُوجِهِ مَعَهُ وَ صُحْبَتِهِ لَهُ وَ قَدْ أَخْبَرَ اللَّهُ فِی کِتَابِهِ أَنَّ الصُّحْبَهَ قَدْ یَکُونُ لِلْکَافِرِ مَعَ الْمُؤْمِنِ حَیْثُ یَقُولُ قالَ لَهُ صاحِبُهُ وَ هُوَ یُحاوِرُهُ أَ کَفَرْتَ (۲) وَ قَوْلُهُ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنی وَ فُرادی ثُمَّ تَتَفَکَّرُوا ما بِصاحِبِکُمْ مِنْ جِنَّهٍ (۳) وَ لَا مَدْحَ لَهُ فِی صُحْبَتِهِ إِذْ لَمْ یَدْفَعْ عَنْهُ ضَیْماً وَ لَمْ یُحَارِبْ عَنْهُ عَدُوّاً الثَّانِی قَوْلُهُ تَعَالَی لا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا (۴) وَ ذَلِکَ یَدُلُّ عَلَی قَلَقِهِ وَ ضَرَعِهِ وَ قِلَّهِ صَبْرِهِ وَ خَوْفِهِ عَلَی نَفْسِهِ وَ عَدَمِ وُثُوقِهِ بِمَا وَعَدَهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مِنَ السَّلَامَهِ وَ الظَّفَرِ وَ لَمْ یَرْضَ بِمُسَاوَاتِهِ لِلنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله حَتَّی نَهَاهُ عَنْ حَالِهِ ثُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ عَنْ حُزْنِهِ هَلْ کَانَ رِضاً لِلَّهِ تَعَالَی أَوْ سَخَطاً لَهُ فَإِنْ قُلْتَ إِنَّهُ رِضاً لِلَّهِ تَعَالَی خُصِمْتَ لِأَنَّ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله لَا یَنْهَی عَنْ شَیْ ءٍ لِلَّهِ فِیهِ رِضًا وَ إِنْ قُلْتَ إِنَّهُ سَخَطٌ فَمَا فَضْلُ مَنْ نَهَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ سَخَطِ اللَّهِ وَ ذَلِکَ أَنَّهُ إِنْ کَانَ أَصَابَ فِی حُزْنِهِ فَقَدْ أَخْطَأَ مَنْ نَهَاهُ وَ حَاشَا النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله أَنْ یَکُونَ قَدْ أَخْطَأَ فَلَمْ یَبْقَ إِلَّا أَنَّ حُزْنَهُ کَانَ خَطَأً فَنَهَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ خَطَائِهِ الثَّالِثُ قَوْلُهُ تَعَالَی إِنَّ اللَّهَ مَعَنا تَعْرِیفٌ لِجَاهِلٍ لَمْ یَعْرِفْ حَقِیقَهَ مَا یَهُمُّ فِیهِ (۵) وَ لَوْ لَمْ یَعْرِفِ النَّبِیُّ صلی الله علیه و آله فَسَادَ اعْتِقَادِهِ لَمْ یَحْسُنْ مِنْهُ الْقَوْلُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا وَ أَیْضاً فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَی مَعَ الْخَلْقِ کُلِّهِمْ حَیْثُ خَلَقَهُمْ وَ رَزَقَهُمْ وَ هُمْ فِی عِلْمِهِ کَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَی

۱- فی نسخه: و من جاء بالصدق هو رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله.

۲- الکهف: ۳۷.

۳- سبأ: ۴۶.

۴- التوبه: ۴۰.

۵- فی نسخه: ما هم فیه.

ما یَکونُ مِنْ نَجْوی ثَلاثَهٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَهٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ (۱) فَلَا فَضْلَ لِصَاحِبِکَ فِی هَذَا الْوَجْهِ وَ الرَّابِعُ قَوْلُهُ تَعَالَی فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَیْهِ وَ أَیَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْها (۲) فِیمَنْ نَزَلَتْ قَالَ عَلَی رَسُولِ اللَّهِ قَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَهَلْ شَارَکَهُ أَبُو بَکْرٍ فِی السَّکِینَهِ قَالَ الْحَرُورِیُّ نَعَمْ قَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام کَذَبْتَ لِأَنَّهُ لَوْ کَانَ شَرِیکاً فِیهَا لَقَالَ تَعَالَی عَلَیْهِمَا فَلَمَّا قَالَ عَلَیْهِ دَلَّ عَلَی اخْتِصَاصِهَا بِالنَّبِیِّ صلی الله علیه و آله لِمَا خَصَّهُ بِالتَّأْیِیدِ بِالْمَلَائِکَهِ لِأَنَّ التَّأْیِیدَ بِالْمَلَائِکَهِ لَا یَکُونُ لِغَیْرِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله بِالْإِجْمَاعِ وَ لَوْ کَانَ أَبُو بَکْرٍ مِمَّنْ یَسْتَحِقُّ الْمُشَارَکَهَ هُنَا لَأَشْرَکَهُ اللَّهُ فِیهَا کَمَا أَشْرَکَ فِیهَا الْمُؤْمِنِینَ یَوْمَ حُنَیْنٍ حَیْثُ یَقُولُ ثُمَّ وَلَّیْتُمْ مُدْبِرِینَ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلی رَسُولِهِ وَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ (۳) مِمَّنْ یَسْتَحِقُّ الْمُشَارَکَهَ لِأَنَّهُ لَمْ یَصْبِرْ مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله غَیْرُ تِسْعَهِ نَفَرٍ عَلِیٍّ علیه السلام وَ سِتَّهٍ مِنْ بَنِی هَاشِمٍ وَ أبو (أَبِی) دُجَانَهَ الْأَنْصَارِیِّ وَ أَیْمَنَ ابْنِ أُمِّ أَیْمَنَ فَبَانَ بِهَذَا أَنَّ أَبَا بَکْرٍ لَمْ یَکُنْ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ وَ لَوْ کَانَ مُؤْمِناً لَأَشْرَکَهُ مَعَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله فِی السَّکِینَهِ هُنَا کَمَا أَشْرَکَ فِیهَا الْمُؤْمِنِینَ یَوْمَ حُنَیْنٍ فَقَالَ الْحَرُورِیُّ قوما (۴) (قُومُوا) فَقَدْ أَخْرَجَهُ مِنَ الْإِیمَانِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام مَا أَنَا قُلْتُهُ وَ إِنَّمَا قَالَهُ اللَّهُ تَعَالَی فِی مُحْکَمِ کِتَابِهِ قَالَتِ الْجَمَاعَهُ خُصِمْتَ یَا حَرُورِیُّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام وَ أَمَّا قَوْلُکَ فِی الصَّلَاهِ بِالنَّاسِ فَإِنَّ أَبَا بَکْرٍ قَدْ خَرَجَ تَحْتَ یَدِ أُسَامَهَ بْنِ زَیْدٍ بِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِإِجْمَاعِ الْأُمَّهِ وَ کَانَ أُسَامَهُ قَدْ عَسْکَرَ عَلَی أَمْیَالٍ مِنَ الْمَدِینَهِ فَکَیْفَ یَتَقَدَّرُ أَنْ یَأْمُرَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله رَجُلًا قَدْ أَخْرَجَهُ تَحْتَ یَدِ

۱- المجادله: ۷.

۲- التوبه: ۴۰.

۳- التوبه: ۲۵ و ۲۶.

۴- لعل الصحیح: «قوموا» کما فی نسخه، و الخطاب للحروری و جماعه الفقهاء الذین کانوا معه.

أَسَامَهَ وَ جَعَلَ أَسَامَهَ أَمِيراً عَلَيْهِ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ بِالْمَدِينَهِ وَ لَمْ يَأْمُرِ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله بِرَدِّ ذَلِكَ الْجَيْشِ بَلْ كَانَ يَقُولُ نَفِّذُوا جَيْشَ أُسَامَهَ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَقُولُونَ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ لَمَّا تَقَدَّمَ بِالنَّاسِ وَ كَبَّرَ وَ سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله التَّكْبِيرَ خَرَجَ مُسْرِعاً يَتَهَادَى (۱) بَيْنَ عَلِيٍّ وَ الْفَضْلِ بْنِ الْعَبَّاسِ وَ هُوَ مُعَصَّبُ الرَّأْسِ وَ رِجْلَاهُ يَخُطَّانِ الْأَرْضَ مِنَ الضَّعْفِ قَبْلَ أَنْ يَرْكَعَ بِهِمْ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه و آله وَ نَحَّاهُ عَنِ الْمِحْرَابِ فَلَوْ كَانَ النَّبِيُّ أَمَرَهُ بِالصَّلَاهِ لَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِ مُسْرِعاً عَلَى ضَعْفِهِ ذَلِكَ أَنْ لَا يَتِمَّ لَهُ رُكُوعٌ وَ لَا سُجُودٌ فَيَكُونُ ذَلِكَ حُجَّهً لَهُ فَدَلَّ عَلَى أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ أَمَرَهُ وَ الْحَدِيثُ الصَّحِيحُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله فِي حَالِ مَرَضِهِ كَانَ إِذَا حَضَرَ وَقْتُ الصَّلَاهِ أَتَاهُ بِلَالٌ فَيَقُولُ الصَّلَاهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ قَدَرَ عَلَى الصَّلَاهِ بِنَفْسِهِ تَحَامَلَ وَ خَرَجَ وَ إِلَّا أَمَرَ عَلِيّاً عليه السلام يُصَلِّي بِالنَّاسِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام الرَّابِعَهُ زَعَمْتَ أَنَّهُ ضَجِيعُهُ فِي قَبْرِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام وَ أَيْنَ قَبْرُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله قَالَ الْحَرُورِيُّ فِي بَيْتِهِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ أَ وَ لَيْسَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ (۲) فَهَلِ اسْتَأْذَنَهُ فِي ذَلِكَ قَالَ الْحَرُورِيُّ نَعَمْ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام كَذَبْتَ لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه و آله سَدَّ بَابَهُ عَنِ الْمَسْجِدِ وَ بَابَ صَاحِبِهِ عُمَرَ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اتْرُكْ لِي كُوَّهً أَنْظُرْ مِنْهَا فَقَالَ لَهُ وَ لَا مِثْلَ قُلَامَهِ ظُفُرٍ فَأَخْرَجَهُمَا وَ سَدَّ أَبْوَابَهُمَا فَأَقِمِ الْبَيِّنَهَ عَلَى أَنَّهُ أَذِنَ لَهُمَا فِي ذَلِكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام بِأَيِّ وَحْيٍ وَ بِأَيِّ نَصٍّ قَالَ بِمَا لَا يُدْفَعُ بِمِيرَاثِ ابْنَتَيْهِمَا

۱- أی مشی و هو یعتمد علیهما فی مشیته.

۲- الأحزاب: ۵۳.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام أَصَبْتَ أَصَبْتَ یَا حَرُورِیُّ اسْتَحَقَّا بِذَلِکَ تُسْعاً مِنْ ثُمْنٍ وَ هُوَ جُزْءٌ مِنِ اثْنَیْنِ وَ سَبْعِینَ جُزْءاً لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَاتَ عَنِ ابْنَتِهِ فَاطِمَهَ علیها السلام وَ عَنْ تِسْعِ نِسْوَهٍ وَ أَنْتُمْ رُوِّیتُمْ أَنَّ الْأَنْبِیَاءَ لَا تُورَثُ فَانْقَطَعَ الْحَرُورِیُّ.

**[ترجمه]مؤلف: در بعضـی کتاب‌های قدمای اصـحاب ما در اخبار، جریانی را به این صورت دیدم: مناظره حضـرت باقر علیه السّلام با یکی از خوارج: مرد خارجی گفت: در ابوبکر چهار امتیاز است که شایسته امامت شده است. حضرت باقر پرسید: آن چهـار امتیـاز چیست؟ گفت: اول صـدیق است و او را نمی شناسـیم، مگر وقتی گفته شود صـدیق. دوم رفیق پیـامبر در غار بود. سوم متولی در امر نمـاز بود. چهـارم همجوار پیـامبر است در قبر. حضـرت بـاقر به من فرمود: به من بگو این امتیـازاتی که برای رفیق توست، به سـبب این‌هاست که از مردم جـدا شـده است؟ وای بر تو! خیال می کنی این‌ها مناقب است برای دوست تو؟ بر عکس، این هـا برای او عیب است! اما این که او صـدیق است؛ از او بپرسـید چه کس او را صـدیق نامیـده. مرد خارجی گفت: خدا و پیامبر. حضـرت باقر فرمود: از فقها بپرس آیا اجماع در روایت خود دارند که ابوبکر اولین کسـی بوده که به پیامبر ایمان آورده است؟ مردم گفتند: نه، ما روایت داریم که علی بن ابی طالب بوده. مرد خارجی گفت: مگر شـما عقیده ندارید که علی بن ابی طالب هیچ وقت شـرک به خدا نیاورده است؟ اگر آنچه روایت کرده اند حق باشد، ابوبکر شایسـته تر به این اسم است. مردم گفتنـد: صـحیح است! حضـرت باقر علیه السّـلام فرمود: ای خارجی! اگر دوست تو با این امتیاز صـدیق نامیده شده باشد، قبل از او این نام شایسته دیگری است؛ این اسم مخصوص علی است نه ابوبکر،

ص: ۳۲۱

زیرا اولین مؤمن کسـی است که صـدق را آورده و آن شـخص پیـامبر است و علی علیه السّـلام مصـدّق است که او را تصـدیق کرده است. مرد خـارجی نتوانست جواب دهـد. حضـرت بـاقر علیه السّـلام فرمود: اما آنچه گفتی که ابوبکر رفیق پیامبر در غار بوده. این یک رذیلت است نه فضیلت، به چنـد جهت؛ اول این که در آیه مـدحی مشاهـده نمی شود بیش از خارج شـدنش با پیامبر و همراه او بودن، با این که خداونـد در کتاب خود این مصاحبت را به کافر با مؤمن هم نسـبت داده است، آنجا که می... فرمایـد: «قـالَ لَهُ صاحِبُهُ وَ هُوَ یُحاوِرُهُ أَ کَفَرْتَ» - . کهف / ۳۷ - {رفیقش در حـالی که بـا او گفت و گـو می کرد به او گفت کافر شدی.} و این آیه: «أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنی وَ فُرادی ثُمَّ تَتَفَکَّرُوا ما بِصاحِبِکُمْ مِنْ جِنَّهٍ» - . سبأ / ۴۶ -

{دو دو و به تنهایی برای خـدا به پا خیزید، سـپس بیندیشـید که رفیق شـما هیچ گونه دیوانگی ندارد.} بودن او با پیامبر برایش مـدحی به وجود نمی آورد، زیرا نه گرفتـاری از پیـامبر رفع نموده و نه بـا دشـمن پیامبر به مبارزه پرداخته. دلیل دوم این که در آیه می فرماید: «لا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا» - . توبه / ۴۰ - {اندوه مدار که خدا با ماست.} این آیه دلالت دارد بر ناراحتی و ضعف و بی صبری و ترس بر جان خود و عدم اطمینان به وعده خدا و پیامبرش راجع به سـلامتی و پیروزی و راضی به برابری با پیامبر نبوده است، تـا آنجا که پیامبر او را از حالش نهی کرد. حالا از تو سؤال می کنم که آیا حزن او مورد رضای خـدا بود یا خشـم او؟ اگر بگویی در راه رضای خدا بوده، دشـمن شده‌ای، چون پیامبر صلّی اللّه علیه و آله از چیزی که رضای خدا در آن باشد، نهی نمی‌کند. اگر بگویی مورد خشم خدا بوده، در این صورت چه امتیازی است برای کسی که پیامبر او را از چیزی نهی می... کنـد که مورد خشم خـدا است؟ اگر ابوبکر در حزن خود راه صـحیح رفته باشد، پیامبر که نهی می کند باید خطا کرده باشد و هر گز پیـامبر خطـا نکرده. دیگر راهی نمی مانـد جز این که حزن او کـار خطـایی بوده و پیامبر از آن نهی کرده است. سوم این

قسمت آیه «إِنَّ اللَّهَ مَعَنا» به کسی گفته می شود که حقیقت آنچه را که نسبت به ان نگران می شود نمی داند. اگر پیامبر اکرم نمی دانست که او اعتقاد درستی ندارد، این حرف آن جناب در این مورد صحیح نبود که خدا با ما است و نیز خدا با همه خلق است، چون آنها را آفریده و روزی می‌دهد، و مردم در علم خدا چنان هستند که در این آیه می فرماید:

ص: ۳۲۲

«ما یَکُونُ مِنْ نَجْوی ثَلاثَهٍ إِلَّا هُوَ رابِعُهُمْ وَ لا خَمْسَهٍ إِلَّا هُوَ سادِسُهُمْ» - . مجادله / ۷ -

{هیچ گفتگوی محرمانه ای میان سه تن نیست، مگر این که او چهارمین آنهاست و نه میان پنج تن، مگر این که او ششمین آنهاست.} پس فضلی برای دوست تو در این وجه نخواهد بود. چهارم: این آیه «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَیْهِ وَ أَیَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْها» - . توبه / ۴۰ -

{پس خدا آرامش خود را بر او فرو فرستاد و او را با سپاهیانی که آنها را نمی دیدید تایید کرد} درباره چه کسی نازل شده؟ خارجی گفت: درباره پیامبر. حضرت باقر علیه السّلام فرمود: آیا ابوبکر هم با او در سکینه و آرامش شریک بوده؟ خارجی گفت آری. حضرت باقر فرمود: دروغ می گویی! اگر او شریک بود خداوند می فرمود: «فأنزل اللَّه سکینته علیهما» وقتی می... فرماید «عَلَیْهِ»، معلوم می شود اختصاص به پیامبر داشته، چون اختصاص و امتیاز را به او بخشیده که به وسیله ملائکه او را تأیید کرده است، زیرا به دلیل اجماع، تأیید با ملائکه برای غیر پیامبر نیست و اگر ابوبکر هم اینجا از کسانی بود که مستحق مشارکت هستند، خدا او را نیز در لفظ شریک می کرد، چنان چه مؤمنین را در جنگ حنین با پیامبر شریک نموده، چنان چه می فرماید: «ثُمَّ وَلَّیْتُمْ مُدْبِرِینَ * ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلی رَسُولِهِ وَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ» - . توبه / ۲۵ - ۲۶ -

{سپس در حالی که پشت [به دشمن] کرده بودید برگشتید، آن گاه خدا آرامش خود را بر فرستاده خود و بر مؤمنان فرود آورد.} آن مؤمنانی که شایسته شریک بودن با پیغمبر بودند، چون پایداری نکردند مگر نه نفر؛ علی علیه السّلام، شش نفر از بنی هاشم، ابو دجانه انصاری و ایمن بن ام ایمن. از این مطلب معلوم می شود که ابوبکر از مؤمنان نبوده و اگر مؤمن بود، خداوند او را در آرامش اینجا با پیامبر شریک می کرد، همان طور که مؤمنان را با پیامبر در حنین شریک نمود. مرد خارجی گفت: حرکت کنید برویم! او را از ایمان خارج کرد. حضرت باقر فرمود: من این حرف را نزدم، خداوند در قرآن فرموده. حاضران گفتند: جسارت کردی ای خارجی! حضرت باقر فرمود: اما مسأله نماز خواندن با مردم. به اجماع تمام امت ابوبکر به دستور پیامبر، تحت فرمان اسامه بن زید از مدینه خارج شد. اسامه لشکرگاه خود را چند میل خارج مدینه قرار داده بود. چگونه درست است که پیامبر شخصی را که زیر نظر اسامه مأمور کرده خارج شود

ص: ۳۲۳

و اسامه فرمانروای او باشد، آن وقت بر مردم مدینه هم نماز بخواند، با این که پیامبر دستور برگشتن لشکر را نداده است؟ بلکه فرمود: سپاه اسامه را مجهز نمایید! خدا لعنت کند کسی را که از او عقب بیفتد! سپس شما می گویید ابوبکر همین که جلو ایستاد و تکبیر گفت و پیامبر تکبیر را شنید، به سرعت خارج شد، در حالی که بر علی و فضل بن عباس تکیه داشت و سر خود

را بسته بود و از ضعف، پاهایش روی زمین کشیده می‌شد، پیش از آن که ابوبکر به رکوع برود خود را رسانید، تا این که پیامبر آمد و او را از محراب کنار زد. اگر پیامبر او را امر به نماز کرده بود، با آن ضعفی که داشت، پیش از آنکه رکوع و سجودش تمام شود، با سرعت بیرون نمی آمد که این را دلیل قرار بدهید، پس معلوم می شود که دستور نداده بود. و حدیث صحیح این است که پیامبر اکرم صلّی اللَّه علیه و آله در حال بیماری خود، هر گاه که موقع نماز می‌شد، بلال می آمد و می گفت: موقع نماز است یا رسول اللَّه! اگر خودش می توانست تحمل کند نماز می خواند، وگرنه علی را می فرستاد تا بر مردم نماز بخواند.

حضرت باقر فرمود: چهارم: گمان کردی که ابوبکر با پیامبر در قبرش همجوار است؟ خارجی گفت آری. حضرت باقر فرمود: قبر پیامبر کجا بود؟ جواب داد: در خانه اش. امام علیه السّلام فرمود: مگر خداوند نمی فرماید «یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُیُوتَ النَّبِیِّ إِلَّا أَنْ یُؤْذَنَ لَکُمْ» - . احزاب / ۵۳ -

{ای کسانی که ایمان آورده اید داخل اتاق های پیامبر مشوید، مگر آنکه به شما اجازه داده شود.} آیا از پیغمبر راجع به این کار اجازه گرفت؟ خارجی گفت آری. امام فرمود: دروغ می گویی! چون پیامبر درب خانه او و عمر را که به مسجد باز می‌شد بست. عمر گفت: یا رسول اللَّه! برای من یک سوراخ بگذار که شما را از آن سوراخ ببینم. به او فرمود: نه، حتّی به اندازه سر ناخنی! آن گاه هر دو را خارج کرد و درب هر دو را بست. اینک شاهد بیاور که به آن دو در این مورد اجازه داده است. امام باقر فرمود: کدام وحی و چه تصریحی؟ خارجی گفت: از سهم دخترانشان که غیر قابل انکار است.

ص: ۳۲۴

حضرت باقر فرمود: درست، درست گفتی! این‌ها با این دلیل یک سهم از یک هشتم را می توانند تصرف کنند و آن یک هفتاد و دوم می شود، زیرا پیامبر که از دنیا رفت، دختری به نام فاطمه گذاشت با نه زن و همسر، با این که شما روایت می کنید که پیامبر فرمود: ما ارث نمی گذاریم. خارجی نتوانست جوابی بدهد و فرو ماند.

**[ترجمه]

بیان

قوله أ و لیس قد زعمتم أقول هذا السؤال و الجواب یحتملان وجهین الأول أن غرض الخارجی أن ما رویتم أن علیا لم یشرک فی وقت من الأوقات یدل علی أنه لیس أول من آمن لأن الإیمان إنما یکون بعد إنکار أو شک فأحری أی فأبو بکر أحری أن یستحق هذا الاسم لأن إیمانه کان بعد الشرک فأجاب علیه السلام بأن الصدیق مبالغه فی التصدیق و التصدیق إنما یکون بعد الإتیان بالصدق و لیس مشروطا بسبق الإنکار فالأسبق تصدیقا من کان بعد إتیان النبی بالصدق أسبق فی تصدیقه و قبوله و کان علی علیه السلام أسبق فی ذلک فهو أحق بهذا الاسم.

ثم أید ذلک بقوله تعالی وَ الَّذِی جاءَ بِالصِّدْقِ وَ صَدَّقَ بِهِ أُولئِکَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (۱) و

بما رواه المفسرون عن مجاهد و عن الضحاک عن ابن عباس أن الذی جاء بالصدق رسول الله صلی الله علیه و آله و الذی صدق به علی بن أبی طالب علیهما السلام.

فأطلق علیه التصدیق و اختص به لکونه أسبق فهو أحری بکونه صدیقا.

و یؤیده أن الظاهر من النسخه المنقول منها أنه کان هکذا و من جاء بالصدق هو رسول الله فضرب علی الواو أولا و کتب أخیرا فقوله إذ کان أول المؤمنین تعلیل لکون علی علیه السلام أولی بهذا الاسم.

الثانی أن یکون المراد بقوله أ و لیس قد زعمتم إلزامهم بأنه لو کان ما رویتم حقا لکان علی علیه السلام أحری باسم الصدیق فلما لم یسم به علم کذب الروایه فالجواب أن العله التی ذکرتم فی تسمیه أبی بکر موجود فی علی علیه السلام بل فی رسول الله صلی الله علیه و آله حیث جاء بالصدق فهما أحری بهذا الاسم.

و فیه أن الجواب لا یطابق السؤال إلا بأن یرجع إلی منع عدم التسمیه فی

۱- الزمر: ۲۳.

علی علیه السلام و منع کون تسمیه أبی بکر بذلک من الله و من رسوله و إنما سماه المفترون المدعون لإمامته ظلما و عتوا و ما ذکر سند للمنعین و لا یخفی بعده مع ما فیه من التکلف و سیاق السؤال حیث بنی السؤال علی عدم الشرک فقط و لم یبن علی ما سلمه الجماعه من سبق الإسلام و سیاق الجواب بوجوه شتی یطول ذکرها ینادیان بصحه ما ذکرنا فی الوجه الأول فتأمل.

**[ترجمه]در «أو لیس قد زعمتم» می گویم این سوال و جواب است که دو وجه در آن وجود دارد. وجه اول: غرض خارجی که می گوید «آنچه شما روایت کردید که علی بن ابی طالب علیه السّلام هیچ وقت به خدا شرک نورزیده» دلالت دارد بر این که او اولین ایمان آورنده نیست، زیرا ایمان بعد از انکار یا شک است. «فأحری» یعنی ابوبکر سزاوارتر است که مستحق این اسم باشد، زیرا ایمان او بعد از شرک بوده است. امام علیه السّلام جواب داد که «صدیق» مبالغه در «تصدیق» است و تصدیق بعد از آوردن صدق است و مشروط به این که قبل از انکار باشد، نیست. پس کسی که تصدیقش مقدم است، کسی است که بعد از صدق آوردن پیامبر، مقدم در تصدیق و پذیرفتن آن باشد و علی علیه السّلام مقدم در آن است. پس او سزاوارتر بر این عنوان است. سپس با این آیه «وَالَّذِی جَاء بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُوْلَئِکَ هُمُ الْمُتَّقُونَ» - . زمر / ۳۳ - {و آن کس که راستی آورد و آن را باور نمود آنانند که خود پرهیزگارانند} و آنچه که مفسران از مجاهد و ضحاک ابن عباس نقل کرده اند که کسی که صدق آورد پیامبر بود و کسی که او را تصدیق کرد علی بن ابی طالب بود، تأیید شد. پس تصدیق به او اطلاق شد و مخصوص او گردید، زیرا او مقدم است، پس او سزوارتر به صدیق بودن است و آن را ظاهر نسخه‌ای که از آن نقل شده تأیید می کند که این گونه است: «وَ مَن جاء بالصّدق هُو رسولُ الله» و کسی که صدق را آورد پیامبر است. پس عبارت «إذ کان اول المؤمنین» دلیل است بر این که علی علیه السّلام اولویت بر این اسم دارد.

وجه دوم: منظور الزام ایشان بر این است که اگر آنچه که روایت کردید حق باشد، باید علی علیه السّلام سزاوارتر بر اسم صدیق باشد و چون که به این نام نامیده نشده، کذب روایت معلوم می‌شود. جواب: آن دلیلی که شما در نامگذاری ابوبکر ذکر کردید، درباره علی بلکه درباره پیامبر نیز وجود دارد، زیرا پیامبر صدق آورده است. پس این دو سزاوارتر به این اسم هستند. اشکال جواب این است که مطابق با سوال نیست، مگر این که به منع نامگذاری

ص: ۳۲۵

علی علیه السّلام و منع نامگذاری ابوبکر به این اسم از سوی خدا و پیامبرش برگردد و ابوبکر را افترازنندگان و مدعیان خلافت او، از روی ظلم و سرکشی و آنچه که ذکر شد به این نام نامیدند، سندی برای این دو منع است و بعد از آن با تکلفی که در آن است پوشیده است. و سیاق سوال چون سوال صرفا مبتنی بر عدم شرک و مبتنی بر سبق اسلامی که اهل سنت پذیرفته‌اند، نیست و سیاق جواب که وجه‌های گوناگونی دارد که ذکر آن به طول می‌انجامد، صحت آنچه که ما در وجه اول ذکر کردیم را می گویند. پس تأمل کن!

**[ترجمه]

«۵»

ما، الأمالی للشیخ الطوسی الْمُفِیدُ عَنِ ابْنِ قُولَوَیْهِ عَنْ أَبِیهِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ سَعْدٍ عَنِ ابْنِ عِیسَی عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ سَعِیدٍ عَنِ ابْنِ أَبِی عُمَیْرٍ عَنْ كُلَیْبِ بْنِ مُعَاوِیَهَ الصَّیْدَاوِیِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیهما السلام مَا یَمْنَعُكُمْ إِذَا كَلَّمَكُمُ النَّاسُ أَنْ تَقُولُوا (۱) ذَهَبْنَا مِنْ حَیْثُ ذَهَبَ اللَّهُ وَ اخْتَرْنَا مِنْ حَیْثُ اخْتَارَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَارَ مُحَمَّداً وَ اخْتَارَ لَنَا (۲) آلَ مُحَمَّدٍ فَنَحْنُ مُتَمَسِّكُونَ بِالْخِیَرَهِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (۳).

ص: ۳۲۶

۱- فی المصدر: أن تقولوا لهم.

۲- فی المصدر: و اخترنا آل محمد.

۳- أمالی ابن الشیخ: ۱۴۲.

**[ترجمه]امالی طوسی: کلیب بن معاویه صیداوی گفت: حضرت صادق علیه السّلام فرمود: وقتی که مردم با شما به بحث می پردازند، چه چیز مانع شما است که بگویید ما از راهی رفتیم که خدا رفته و انتخاب کردیم آنچه را که خدا انتخاب کرده است؛ خداوند حضرت محمّد صلّی اللّه علیه و آله را انتخاب نمود و آل محمّد را برای ما انتخاب کرد، پس ما به منتخب خدا چنگ زده ایم. - . امالی طوسی: ۱۴۲ -

**[ترجمه]

باب ۲ احتجاج الشيخ السديد المفيد

اشاره

باب ۲ احتجاج الشيخ السديد المفيد (۱) رحمه الله علی عمر فی الرؤیا

**[ترجمه]باب ۲ احتجاج الشيخ السديد المفيد رحمه الله علی عمر فی الرؤیا

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ج، الإحتجاج حَدَّثَ الشَّيْخُ أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقِّيُّ بِالرَّمْلَهِ فِی شَوَّالٍ سَنَهَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ وَ أَرْبَعِمِائَهٍ عَنِ الشَّيْخِ الْمُفِيدِ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ فِی الْمَنَامِ سَنَهً مِنَ السِّنِينَ كَأَنِّی قَدِ اجْتَزْتُ فِی بَعْضِ الطُّرُقِ فَرَأَيْتُ حَلْقَهً دَائِرَهً فِيهَا نَاسٌ كَثِيرَهٌ فَقُلْتُ مَا هَذَا قَالُوا هَذِهِ حَلْقَهٌ فِيهَا رَجُلٌ يَقُصُّ فَقُلْتُ مَنْ هُوَ قَالُوا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَفَرَّقْتُ الْحَلْقَهَ (۲) فَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ يَتَكَلَّمُ عَلَی النَّاسِ بِشَیْ ءٍ لَمْ أُحَصِّلْهُ (۳) فَقَطَعْتُ عَلَيْهِ الْكَلَامَ وَ قُلْتُ أَيُّهَا الشَّيْخُ أَخْبِرْنِی مَا وَجْهُ الدَّلَالَهِ عَلَی فَضْلِ صَاحِبِكَ أَبِی بَكْرٍ عَتِيقِ بْنِ أَبِی قُحَافَهَ مِنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَی ثانِیَ اثْنَيْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ (۴) فَقَالَ وَجْهُ الدَّلَالَهِ عَلَی أَبِی بَكْرٍ (۵) مِنْ هَذِهِ الْآيَهِ فِی سِتَّهِ مَوَاضِعَ الْأَوَّلُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَی ذَكَرَ النَّبِیَّ صلی الله عليه و آله وَ ذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ فَجَعَلَهُ ثَانِيَهُ فَقَالَ ثانِیَ اثْنَيْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ

۱- هو الشيخ محمّد بن محمّد بن النعمان المفيد يكنی أبا عبد اللّه المعروف بابن المعلم من جهابذه علماء الشيعه و متكلميهم و اساطينهم ولد سنه ۳۳۸، او ۳۳۶ و توفی فی ۴۱۳ ببغداد، حضر جنازته و شيعه ثمانون الفا من الشيعه، استوعبنا ترجمته

۲- فی المصدر: ففرقت الناس و دخلت الحلقه.

۳- فی نسخه. لم یحصله و فی أخری: لم نحصله.

۴- التوبه: ۴۰.

۵- فی المصدر: علی فضل أبی بکر.

وَ الثَّانِی أَنَّهُ وَصَفَهُمَا بِالاجْتِمَاعِ فِی مَکَانٍ وَاحِدٍ لِتَأْلِیفِهِ بَیْنَهُمَا فَقَالَ إِذْ هُما فِی الْغارِ وَ الثَّالِثُ أَنَّهُ أَضَافَهُ إِلَیْهِ بِذِکْرِ الصُّحْبَهِ لِیَجْمَعَ بَیْنَهُمَا فِیمَا تَقْتَضِی (۱) الرُّتْبَهَ فَقَالَ إِذْ یَقُولُ لِصاحِبِهِ وَ الرَّابِعُ أَنَّهُ أَخْبَرَ عَنْ شَفَقَهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله عَلَیْهِ وَ رِفْقِهِ بِهِ لِمَوْضِعِهِ عِنْدَهُ فَقَالَ لا تَحْزَنْ وَ الْخَامِسُ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ اللَّهَ مَعَهُمَا عَلَی حَدٍّ سَوَاءٍ نَاصِراً لَهُمَا وَ دَافِعاً عَنْهُمَا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا وَ السَّادِسُ أَنَّهُ أَخْبَرَ عَنْ نُزُولِ السَّکِینَهِ عَلَی أَبِی بَکْرٍ لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لَمْ تُفَارِقْهُ السَّکِینَهُ قَطُّ قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَیْهِ فَهَذِهِ سِتَّهُ مَوَاضِعَ تَدُلُّ عَلَی فَضْلِ أَبِی بَکْرٍ مِنْ آیَهِ الْغَارِ لَا یُمْکِنُکَ وَ لَا لِغَیْرِکَ الطَّعْنُ فِیهَا فَقُلْتُ لَهُ حَبَّرْتَ (۲) بِکَلَامِکَ فِی الِاحْتِجَاجِ لِصَاحِبِکَ عَنْهُ وَ إِنِّی بِعَوْنِ اللَّهِ سَأَجْعَلُ جَمِیعَ مَا أَتَیْتَ بِهِ کَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّیحُ فِی یَوْمٍ عاصِفٍ أَمَّا قَوْلُکَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَی ذَکَرَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله وَ جَعَلَ أَبَا بَکْرٍ ثَانِیَهُ فَهُوَ إِخْبَارٌ عَنِ الْعَدَدِ لَعَمْرِی لَقَدْ کَانَا اثْنَیْنِ فَمَا فِی ذَلِکَ مِنَ الْفَضْلِ فَنَحْنُ نَعْلَمُ ضَرُورَهً أَنَّ مُؤْمِناً وَ مُؤْمِناً أَوْ مُؤْمِناً وَ کَافِراً اثْنَانِ فَمَا أَرَی لَکَ فِی ذِکْرِ الْعَدَدِ طَائِلًا تَعْتَمِدُهُ وَ أَمَّا قَوْلُکَ إِنَّهُ وَصَفَهُمَا بِالاجْتِمَاعِ فِی الْمَکَانِ فَإِنَّهُ کَالْأَوَّلِ لِأَنَّ الْمَکَانَ یَجْمَعُ الْمُؤْمِنَ وَ الْکَافِرَ کَمَا یَجْمَعُ الْعَدَدُ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْکُفَّارَ وَ أَیْضاً فَإِنَّ مَسْجِدَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله أَشْرَفُ مِنَ الْغَارِ وَ قَدْ جَمَعَ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُنَافِقِینَ وَ الْکُفَّارَ وَ فِی ذَلِکَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَ

۱- فی المصدر: بما یقتضی الرتبه.

۲- أی زینت کلامک و حسنته ظاهره و ان کان فی الحقیقه سقیما، و یمکن أن یقرأ بلا تخفیف ای سررت بکلامک و خلته موجها.

فما لِ الَّذِینَ کَفَرُوا قِبَلَکَ مُهْطِعِینَ عَنِ الْیَمِینِ وَ عَنِ الشِّمالِ عِزِینَ (۱) وَ أَیْضاً فَإِنَّ سَفِینَهَ نُوحٍ قَدْ جَمَعَتِ النَّبِیَّ وَ الشَّیْطَانَ وَ الْبَهِیمَهَ (۲) وَ الْمَکَانُ لَا یَدُلُّ عَلَی مَا أَوْجَبْتَ مِنَ الْفَضِیلَهِ فَبَطَلَ فَضْلَانِ وَ أَمَّا قَوْلُکَ إِنَّهُ أَضَافَهُ إِلَیْهِ بِذِکْرِ الصُّحْبَهِ فَإِنَّهُ أَضْعَفُ مِنَ الْفَضْلَیْنِ الْأَوَّلَیْنِ لِأَنَّ اسْمَ الصُّحْبَهِ یَجْمَعُ الْمُؤْمِنَ وَ الْکَافِرَ وَ الدَّلِیلُ عَلَی ذَلِکَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَی قالَ لَهُ صاحِبُهُ وَ هُوَ یُحاوِرُهُ أَ کَفَرْتَ بِالَّذِی خَلَقَکَ مِنْ تُرابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَهٍ ثُمَّ سَوَّاکَ رَجُلًا (۳) وَ أَیْضاً فَإِنَّ اسْمَ الصُّحْبَهِ یُطْلَقُ بَیْنَ الْعَاقِلِ وَ بَیْنَ الْبَهِیمَهِ وَ الدَّلِیلُ عَلَی ذَلِکَ مِنْ کَلَامِ الْعَرَبِ الَّذِی نَزَلَ الْقُرْآنُ بِلِسَانِهِمْ لِقَوْلِ اللَّهِ (۴) عَزَّ وَ جَلَّ وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسانِ قَوْمِهِ (۵) أَنَّهُمْ سَمَّوُا الْحِمَارَ صَاحِباً فَقَالُوا:

شِعْراً:

إِنَّ الْحِمَارَ مَعَ الْحِمَارِ مَطِیَّهٌ*** فَإِذَا خَلَوْتُ بِهِ فَبِئْسَ الصَّاحِبُ

وَ أَیْضاً فَقَدْ سَمَّوُا الْجَمَادَ مَعَ الْحَیِّ صَاحِباً فَقَالُوا ذَلِکَ فِی السَّیْفِ وَ قَالُوا (۶)

زُرْتُ هِنْداً وَ ذَاکَ غَیْرَ اخْتِیَانٍ (۷)*** وَ مَعِی صَاحِبٌ کَتُومُ اللِّسَانِ

یَعْنِی السَّیْفَ فَإِذَا کَانَ اسْمُ الصُّحْبَهِ تَقَعُ بَیْنَ الْمُؤْمِنِ وَ الْکَافِرِ وَ بَیْنَ الْعَاقِلِ وَ

ص: ۳۲۹

۱- المعارج: ۳۶ و ۳۷.

۲- فی المصدر: و البهیمه و الکلب.

۳- الکهف: ۳۷.

۴- فی المصدر: فقال اللّه.

۵- إبراهیم: ۴.

۶- فی المصدر: قالوا ذلک فی السیف شعرا.

۷- أی من غیر خیانه و الکتوم: الکاتم للاسرار. و قوس کتوم: التی لا ترن او التی لا شق فیها.

الْبَهِيمَهِ وَ بَيْنَ الْحَيَوَانِ وَ الْجَمَادِ فَأَيُّ حُجَّهٍ لِصَاحِبِکَ فِيهِ وَ أَمَّا قَوْلُکَ إِنَّهُ قَالَ لا تَحْزَنْ فَإِنَّهُ وَبَالٌ عَلَيْهِ وَ مَنْقَصَهٌ لَهُ وَ دَلِيلٌ عَلَى خَطَائِهِ لِأَنَّ قَوْلَهُ لا تَحْزَنْ نَهْيٌ وَ صُورَهُ النَّهْيِ قَوْلُ الْقَائِلِ لَا تَفْعَلْ فَلَا يَخْلُو أَنْ يَكُونَ الْحُزْنُ وَقَعَ مِنْ أَبِی بَكْرٍ طَاعَهً أَوْ مَعْصِيَهً فَإِنْ كَانَ طَاعَهً فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله لَا يَنْهَى عَنِ الطَّاعَاتِ بَلْ يَأْمُرُ بِهَا وَ يَدْعُو إِلَيْهَا وَ إِنْ كَانَ مَعْصِيَهً فَقَدْ نَهَاهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله عَنْهَا وَ قَدْ شَهِدَتِ الْآيَهُ بِعِصْيَانِهِ بِدَلِيلِ أَنَّهُ نَهَاهُ وَ أَمَّا قَوْلُكَ إِنَّهُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه و آله قَدْ أَخْبَرَ أَنَّ اللَّهَ مَعَهُ وَ عَبَّرَ عَنْ نَفْسِهِ بِلَفْظِ الْجَمْعِ كَقَوْلِهِ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحافِظُونَ (۱) وَ قَدْ قِيلَ أَيْضاً فِی هَذَا إِنَّ أَبَا بَكْرٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حُزْنِی عَلَى أَخِيكَ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ عليهما السلام مَا كَانَ مِنْهُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه و آله لا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنا أَیْ مَعِی وَ مَعَ أَخِی عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ وَ أَمَّا قَوْلُكَ إِنَّ السَّكِينَهَ نَزَلَتْ عَلَى أَبِی بَكْرٍ فَإِنَّهُ تَرْكٌ لِلظَّاهِرِ لِأَنَّ الَّذِی نَزَلَتْ عَلَيْهِ السَّكِينَهُ هُوَ الَّذِی أَيَّدَهُ بِالْجُنُودِ كَذَا يَشْهَدُ ظَاهِرُ الْقُرْآنِ فِی قَوْلِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْها فَإِنْ كَانَ أَبُو بَكْرٍ هُوَ صَاحِبَ السَّكِينَهِ فَهُوَ صَاحِبُ الْجُنُودِ فَفِی هَذَا إِخْرَاجُ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله مِنَ النُّبُوَّهِ عَلَى أَنَّ هَذَا الْمَوْضِعَ لَوْ كَتَمْتَهُ عَلَى صَاحِبِكَ لَكَانَ خَيْراً لَهُ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْزَلَ السَّكِينَهَ عَلَى النَّبِيِّ فِی مَوْضِعَيْنِ كَانَ مَعَهُ قَوْمٌ مُؤْمِنُونَ فَشَرَّكَهُمْ فِيهَا فَقَالَ فِی أَحَدِ الْمَوْضِعَيْنِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَهَ التَّقْوى (۲) وَ قَالَ فِی الْمَوْضِعِ الْآخَرِ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنْزَلَ جُنُوداً لَمْ تَرَوْها (۳)

۱- الحجر: ۹.

۲- الفتح: ۲۶.

۳- التوبه: ۲۶.

وَ لَمَّا كَانَ فِی هَذَا الْمَوْضِعِ خَصَّهُ وَحْدَهُ بِالسَّكِینَهِ فَقَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِینَتَهُ عَلَیْهِ فَلَوْ كَانَ مَعَهُ مُؤْمِنٌ لَشَرَّكَهُ مَعَهُ فِی السَّكِینَهِ كَمَا شَرَّكَ مَنْ ذَكَرْنَا قَبْلَ هَذَا مِنَ الْمُؤْمِنِینَ فَدَلَّ إِخْرَاجُهُ مِنَ السَّكِینَهِ عَلَی إِخْرَاجِهِ مِنَ الْإِیمَانِ فَلَمْ یُحِرْ جَوَاباً وَ تَفَرَّقَ النَّاسُ وَ اسْتَیْقَظْتُ مِنْ نَوْمِی (۱).

أقول: روی الکراجکی رحمه الله فی کنز الفوائد مثله (۲).

ص: ۳۳۱

۱- احتجاج الطبرسیّ: ۲۷۹ و ۲۸۰.

۲- کنز الکراجکیّ:.

**[ترجمه]احتجاج: شیخ مفید محمّد بن محمّد بن نعمان رضی اللَّه عنه گفت: یک سال در خواب از خیابانی عبور می کردم. دیـدم که گروه زیادی جمع شـده انـد. پرسـیدم: چه خبر است؟ گفتند: مردم جمع شده اند و یک نفر داسـتان می گوید. گفتم: داسـتان گو کیست؟ گفتند عمر بن خطاب. مردم را کنار زدم و دیدم که مردی مشغول صحبت با مردم است، ولی حرف‌های او را نمی فهمیـدم. کلامش را قطع کردم و گفتم: ای پیرمرد! چگونه می‌توانی از این آیه «ثانِیَ اثْنَیْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ» - . توبه / ۴۰ -

{و او نفر دوم از دو تن بود آن گاه که در غار [ثور] بودند} بر فضیلت دوست خود ابوبکر استدلال کنی؟ گفت: دلالت بر این مطلب از آیه به شـش وجه است. اول این که خداونـد پیامبر و ابوبکر را ذکر کرده و او را دومی پیامبر قرار داده و فرمود است: «ثانِیَ اثْنَیْنِ إِذْ هُما فِی الْغارِ.»

ص: ۳۲۷

دوم این که خداوند آن دو را که در یک محل جمع شده اند توصیف کرده و این به واسطه الفت بین آنها است که فرموده «إِذْ هُمـا فِی الْغـارِ.» سوم این که به او نسـبت مصـاحبت بـا پیغمبر داده تـا جمع بین آن دو شود، به صورتی که نشـانگر رتبه و مقام اوست، چون می گوید «إِذْ یَقُولُ لِصاحِبِهِ.» چهارم این که خداوند از محبت و شـفقت و رفاقت پیامبر با او خبر می‌دهد، چون در نزد پیـامبر مقام داشت، به همین جهت فرموده است «لا تَحْزَنْ.» پنجم این که خداونـد به آنها خبر داده که خـدا با هر دوی آنها است و به طور مساوی یار هر دو و مـدافع هر دو است، و گفته «إِنَّ اللَّهَ مَعَنا»، خـدا با آن دو است. شـشم این که خداوند اطلاع می‌دهـد که سـکینه و آرامش را بر ابوبکر نـازل کرده، زیرا پیـامبر پیوسـته سـکینه و آرامش دارد. پس خداونـد بر ابوبکر نازل کرده است. این شـش وجه است که از آیه استفاده می شود در فضیلت ابوبکر از آیه غار که برای تو و دیگری جای اشکال در آنهـا نیست. گفتم: سـخن خود را در حمـایت از دوسـتت به ظـاهر آراستی. من به کمـک خـدا تمام آنچه را که آوردی، چون خـاکستری قرار خواهم داد که بر آن تنـدبادی در روزی طوفانی بوزد. اما این که گفتی خداونـد اسم پیامبر را برده و ابوبکر را دومی او قرار داده؛ این خبر از تعداد نفرات است. به جان من قسم آنها دو نفر بودند، اما این چه فضیلتی است؟ ما می دانیم که یـک مؤمن بـا مؤمن دیگر و یا یک مؤمن با یک کافر می شونـد دو نفر. من در ذکر تعـداد، فایـده ای که تو بر آن تکیه کنی، نمی‌بینم. اما آنچه که مدعی شدی خداوند پیامبر و ابوبکر را توصـیف کرده به این که در یک جا جمع شده اند، این هم مانند دلیـل اول تو است، زیرا مکـان جـامع مؤمن و کافر است، همان طوری که عـدد جامع مؤمنان و کفار می شود. مسـجد پیامبر از غار خیلی بهتر بود. در مسجد مؤمنان و منافقان و کفار اجتماع می کردند در این باره خداوند این آیه را فرستاده است:

ص: ۳۲۸

«فَما لِلَّذِینَ کَفَرُوا قِبَلَکَ مُهْطِعِینَ * عَنِ الْیَمِینِ وَ عَنِ الشِّمالِ عِزِینَ» - . معارج / ۳۶ - ۳۷ -

{چه شـده است که آنـان که کفر ورزیـده انـد به سـوی تـو شـتابان گروه گروه از راست و از چپ [هجوم می آورنـد].} و نیز کشتی نوح، پیـامبر و شـیطان و چهارپایـان را در خود جـا داده بود. بودن در یـک مکان، دلیل بر امتیازی نمی شود. پس هر دو امتیازی که نقل کردی از بین رفت. اما استدلال دیگری که گفتی نسبت مصاحبت را به ابوبکر داده، این از آن دو امتیاز موهوم

قبلی ضعیف تر است، زیرا مصاحبت و همراه بودن، مؤمن و کافر را هم می گیرد. دلیل بر این مطلب این آیه است: «قالَ لَهُ صاحِبُهُ وَ هُوَ یُحاوِرُهُ أَ کَفَرْتَ بِالَّذِی خَلَقَکَ مِنْ تُرابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَهٍ ثُمَّ سَوَّاکَ رَجُلًا». - . کهف / ۳۷ -

{رفیقش در حالی که با او گفت و گو می کرد به او گفت: آیا به آن کسی که تو را از خاک سپس از نطفه آفرید آن گاه تو را [به صورت] مردی درآورد کافر شدی؟} حتّی همراه بودن و مصاحبت شامل انسان و چهارپا نیز می شود. دلیل بر این مطلب از زبان عرب است که قرآن به زبان آنها نازل شده، زیرا در این آیه می‌فرماید: «وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسانِ قَوْمِهِ» - . ابراهیم / ۴ - {و ما هیچ پیامبری را جز به زبان قومش نفرستادیم.} عرب ها در این شعر الاغ را مصاحب و رفیق راه خود گفته اند:

الاغ با الاغ مرکبی است اما وقتی تنها با الاغ باشی بد همسفر و مصاحبی است

در جای دیگر جمادی را با یک شخص زنده مصاحب و همراه قرار داده اند و این شعر را درباره شمشیر گفته اند:

به دیدن هند رفتم و این ملاقات جنبه خیانت نداشت، با من همسفر و رفیقی بود که سرّ نگه دار بود.

که منظور شمشیر است. وقتی مصاحبت شامل مؤمن و کافر و عاقل و ص: ۳۲۹

چهارپا و حیوان و جماد شود، دیگر اثبات چه امتیازی را برای دوست تو می کند؟! اما این که گفتی خداوند فرموده «لا تَحْزَنْ»، این موجب ننگ برای او می شود و عیب برای او است و دلیل بر اشتباه اوست، زیرا «لا تَحْزَنْ» نهی است و صورت نهی قول گوینده است: «نکن!» ابوبکر در این حزن و اندوه یا در حال اطاعت خدا بوده یا معصیت. اگر اطاعت خدا می‌کرده، پیامبر از اطاعت نهی نمی کند، بلکه امر می‌نماید و دعوت به آن می کند. اگر معصیت باشد، پیامبر از آن نهی کرده و این آیه خود شاهد معصیت اوست، زیرا پیامبر او را نهی فرموده. اما سخن تو که خداوند فرموده «إِنَّ اللَّهَ مَعَنا» پیامبر خبر داده که خداوند با اوست و تعبیر از خودش به لفظ جمع، مثل این آیه است «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّکْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحافِظُونَ» - . حجر / ۹ -

{بی تردید ما این قرآن را به تدریج نازل کرده ایم و قطعا نگهبان آن خواهیم بود.} با این که در این مورد نقل شده که ابوبکر گفت: حزن من برای برادرت علی بن ابی طالب است که چه بکند. پیامبر فرمود: اندوهگین نباش! خدا با ما است. یعنی با من و برادرم علی بن ابی طالب است. اما گفتار تو که مدعی شدی سکینه و آرامش بر ابوبکر نازل شده، این خارج شدن از ظاهر قرآن است، زیرا کسی که بر او سکینه نازل گردیده، همان کسی است که خداوند او را با جنود و سپاه تأیید کرده، چنان چه ظاهر این آیه شاهد است: «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلَیْهِ وَ أَیَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْها.» اگر ابوبکر صاحب سکینه باشد، پس باید صاحب سپاهیان نیز باشد. با این استدلال پیامبر را از نبوّت خارج می کنی، با این که اگر از این استدلال چشم پوشی کنی، برای دوست تو بهتر است، زیرا خداوند سکینه را در دو جا بر پیامبر اکرم نازل کرده که با او گروهی از مؤمنان بودند و ایشان را شریک با پیغمبر می کند. در یک مورد فرموده: «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَکِینَتَهُ عَلی رَسُولِهِ وَ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ وَ أَلْزَمَهُمْ کَلِمَهَ التَّقْوی» - . فتح / ۲۶ -

ص: ۳۳۰

{پس خدا آرامش خود را بر فرستاده خویش و بر مؤمنان فرو فرستاد و آرمان تقوا را ملازم آنان ساخت.} و در جای دیگر می فرماید: «ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنْزَلَ جُنُوداً لَمْ تَرَوْها.» چون در این آیه فقط سکینه را به پیامبر اختصاص داده و فرموده «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ»، اگر با پیامبر مؤمنی می بود، او را هم با پیامبر در آرامش و سکینه شریک می کرد، چنان چه در آیاتی که گفتم مؤمنان را شریک نمود. پس اخراج او از سکینه، بر اخراج او از ایمان دلالت دارد. عمر نتوانست جوابی بدهد، مردم متفرق شدند و من از خواب بیدار شدم. - . احتجاج : ۲۷۹ - ۲۸۰ -

مؤلف: مرحوم کراجکی در کنز جامع الفوائد همین را نقل کرده است. - . کنز جامع الفوائد ... -

ص: ۳۳۱

**[ترجمه]

باب ۳ احتجاج السيد المرتضى

اشاره

باب ۳ احتجاج السيد المرتضى (۱) قدس الله روحه فى تفضيل الأئمه عليهم السلام بعد النبى صلى الله عليه و آله على جميع الخلق ذكره فى رسالته الموسومه بالرساله الباهره فى العتره الطاهره*

**[ترجمه]باب ۳ احتجاج السيد المرتضى قدس الله روحه فى تفضيل الأئمه عليهم السلام بعد النبى صلى الله عليه و آله على جميع الخلق ذكره فى رسالته الموسومه بالرساله الباهره فى العتره الطاهره*

**[ترجمه]

الأخبار

«۱»

ج، الإِحتجاجُ قَالَ: وَ مِمَّا يَدُلُّ أَيْضاً عَلَى تَقْدِيمِهِمْ وَ تَعْظِيمِهِمْ عَلَى الْبَشَرِ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى دَلَّنَا عَلَى أَنَّ الْمَعْرِفَهَ بِهِمْ كَالْمَعْرِفَهِ بِهِ تَعَالَى فِي أَنَّهَا إِيمَانٌ وَ إِسْلَامٌ وَ أَنَّ الْجَهْلَ بِهِمْ وَ الشَّكَّ فِيهِمْ كَالْجَهْلِ بِهِ وَ الشَّكِّ فِيهِ فِي أَنَّهُ كُفْرٌ وَ خُرُوجٌ مِنَ الْإِيمَانِ وَ هَذِهِ مَنْزِلَهٌ لَيسَ لِأَحَدٍ مِنَ الْبَشَرِ إِلَّا لِنَبِيِّنَا صلى الله عليه و آله وَ بَعْدَهُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَ الْأَئِمَّهِ مِنْ وُلْدِهِ عَلَى جَمَاعَتِهِمُ السَّلَامُ لِأَنَّ الْمَعْرِفَهَ بِنُبُوَّهِ الْأَنْبِيَاءِ الْمُتَقَدِّمِيْنَ مِنْ آدَمَ عليه السلام إِلَى عِيسَى عليه السلام أَجْمَعِينَ غَيْرُ وَاجِبٍ عَلَيْنَا وَ لَا تَعَلُّقَ لَهَا بِشَيْ ءٍ مِنْ تَكَالِيفِنَا وَ لَوْ لَا أَنَّ الْقُرْآنَ وَرَدَ بِنُبُوَّهِ مَنْ سُمِّيَ فِيهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ الْمُتَقَدِّمِيْنَ فَعَرَفْنَاهُمْ تَصْدِيقاً لِلْقُرْآنِ وَ إِلَّا فَلَا وَجْهَ لِوُجُوبِ مَعْرِفَتِهِمْ عَلَيْنَا وَ لَا تَعَلُّقَ لَهَا بِشَيْ ءٍ مِنْ أَحْوَالِ تَكْلِيفِنَا (۲) وَ بَقِيَ عَلَيْنَا أَنْ نَدُلَّ عَلَى أَنَّ الْأَمْرَ عَلَى مَا ادَّعَيْنَاهُ

ص: ۳۳۲

۱- هو أبو القاسم علىّ بن الحسين بن محمّد بن موسى بن إبراهيم بن موسى بن جعفر عليهما السّلام علم الهدى الأجل المرتضى، حاز من العلوم ما لم يدانيه أحد فى زمانه و سمع من الحديث فاكثر و كان متكلما شاعرا أديبا عظيم المنزله فى العلم و الدين و الدنيا ، صنف كتبا كثيره ، كان مولده فى رجب سنه خمس وخمسين وثلاثمائه وتوفى فى شهر ربيع الاول سنه ست وثلاثين واربعمائه ، ذكرنا ترجمته فى مقدمه الكتاب مفصلا راجعه.

۲- فى المصدر: تكاليفنا.

وَ الَّذِی یَدُلُّ أَنَّ الْمَعْرِفَهَ بِإِمَامَهِ مَنْ ذَکَرْنَاهُ علیه السلام مِنْ جُمْلَهِ الْإِیمَانِ وَ أَنَّ الْإِخْلَالَ بِهَا کُفْرٌ وَ رُجُوعٌ عَنِ الْإِیمَانِ إِجْمَاعُ الشِّیعَهِ الْإِمَامِیَّهِ عَلَی ذَلِکَ فَإِنَّهُمْ لَا یَخْتَلِفُونَ فِیهِ وَ إِجْمَاعُهُمْ حُجَّهٌ بِدَلَالَهِ أَنَّ قَوْلَ الْحُجَّهِ الْمَعْصُومِ الَّذِی قَدْ دَلَّتِ الْعُقُولُ عَلَی وُجُودِهِ فِی کُلِّ زَمَانٍ فِی جُمْلَتِهِمْ وَ فِی زُمْرَتِهِمْ وَ قَدْ دَلَّلْنَا عَلَی هَذِهِ الطَّرِیقَهِ فِی مَوَاضِعَ کَثِیرَهٍ مِنْ کُتُبِنَا وَ اسْتَوْفَیْنَاهَا فِی جَوَابِ التَّبَانِیَّاتِ خَاصَّهً وَ فِی کِتَابِ نُصْرَهِ مَا انْفَرَدَتْ بِهِ الشِّیعَهُ الْإِمَامِیَّهُ مِنَ الْمَسَائِلِ الْفِقْهِیَّهِ فَإِنَّ هَذَا الْکِتَابَ مَبْنِیٌّ عَلَی صِحَّهِ هَذَا الْأَصْلِ وَ یُمْکِنُ أَنْ یُسْتَدَلَّ عَلَی وُجُوبِ الْمَعْرِفَهِ بِهِمْ علیهم السلام بِإِجْمَاعِ الْأُمَّهِ مُضَافاً إِلَی مَا بَیَّنَّاهُ مِنْ إِجْمَاعِ الْإِمَامِیَّهِ وَ ذَلِکَ أَنَّ جَمِیعَ أَصْحَابِ الشَّافِعِیِّ یَذْهَبُونَ إِلَی أَنَّ الصَّلَاهَ عَلَی نَبِیِّنَا صلی الله علیه و آله فِی التَّشَهُّدِ الْأَخِیرِ فَرْضٌ وَاجِبٌ وَ رُکْنٌ مِنْ أَرْکَانِ الصَّلَاهِ مَنْ أَخَلَّ بِهِ فَلَا صَلَاهَ لَهُ (۱) وَ أَکْثَرُهُمْ یَقُولُ إِنَّ الصَّلَاهَ فِی هَذَا التَّشَهُّدِ عَلَی آلِ النَّبِیِّ عَلَیْهِمُ الصَّلَوَاتُ فِی الْوُجُوبِ وَ اللُّزُومِ وَ وُقُوفِ إِجْزَاءِ الصَّلَاهِ عَلَیْهَا کَالصَّلَاهِ عَلَی النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ الْبَاقُونَ مِنْهُمْ یَذْهَبُونَ إِلَی أَنَّ الصَّلَاهَ عَلَی الْآلِ مُسْتَحَبَّهٌ وَ لَیْسَتْ بِوَاجِبَهٍ فَعَلَی الْقَوْلِ الْأَوَّلِ لَا بُدَّ لِکُلِّ مَنْ وَجَبَتْ عَلَیْهِ الصَّلَاهُ مِنْ مَعْرِفَتِهِمْ مِنْ حَیْثُ کَانَ وَاجِباً عَلَیْهِ الصَّلَاهُ عَلَیْهِمْ فَإِنَّ الصَّلَاهَ عَلَیْهِمْ فَرْعٌ عَلَی الْمَعْرِفَهِ بِهِمْ وَ مَنْ ذَهَبَ إِلَی أَنَّ ذَلِکَ مُسْتَحَبٌّ فَهُوَ مِنْ جُمْلَهِ الْعِبَادَهِ وَ إِنْ کَانَ مَسْنُوناً مُسْتَحَبّاً وَ التَّعَبُّدُ بِهِ یَقْتَضِی التَّعَبُّدَ بِمَا لَا یَتِمُّ إِلَّا بِهِ مِنَ الْمَعْرِفَهِ وَ مَنْ عَدَا أَصْحَابِ الشَّافِعِیِّ لَا یُنْکِرُونَ أَنَّ الصَّلَاهَ عَلَی النَّبِیِّ وَ آلِهِ فِی التَّشَهُّدِ مُسْتَحَبَّهٌ وَ أَیُّ شُبْهَهٍ تَبْقَی مَعَ هَذَا فِی أَنَّهُمْ علیهم السلام أَفْضَلُ النَّاسِ وَ أَجَلُّهُمْ وَ ذِکْرُهُمْ وَاجِبٌ فِی الصَّلَاهِ وَ عِنْدَ أَکْثَرِ الْأُمَّهِ مِنَ الشِّیعَهِ الْإِمَامِیَّهِ وَ جُمْهُورِ أَصْحَابِ الشَّافِعِیِّ أَنَّ الصَّلَاهَ تَبْطُلُ بِتَرْکِهِ وَ هَلْ مِثْلُ هَذِهِ الْفَضِیلَهِ لِمَخْلُوقٍ سِوَاهُمْ أَوْ تَتَعَدَّاهُمْ وَ مِمَّا یُمْکِنُ الِاسْتِدْلَالُ بِهِ عَلَی ذَلِکَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَی قَدْ أَلْهَمَ جَمِیعَ الْقُلُوبِ وَ غَرَسَ

ص: ۳۳۳

۱- فی المصدر: متی اخل بها الإنسان فلا صلاه له.

فِی کُلِّ النُّفُوسِ تَعْظِیمَ شَأْنِهِمْ وَ إِجْلَالَ قَدْرِهِمْ عَلَی تَبَایُنِ مَذَاهِبِهِمْ وَ اخْتِلَافِ دِیَانَاتِهِمْ وَ نِحَلِهِمْ وَ مَا اجْتَمَعَ (۱) هَؤُلَاءِ الْمُخْتَلِفُونَ الْمُتَبَایِنُونَ مَعَ تَشَتُّتِ الْأَهْوَاءِ وَ تَشَعُّبِ الْآرَاءِ عَلَی شَیْ ءٍ کَإِجْمَاعِهِمْ عَلَی تَعْظِیمِ مَنْ ذَکَرْنَاهُ وَ إِکْبَارِهِمْ أَنَّهُمْ (۲) یَزُورُونَ قُبُورَهُمْ وَ یَقْصِدُونَ مِنْ شَاحِطِ الْبِلَادِ وَ شَاطِئِهَا (۳) مَشَاهِدَهُمْ وَ مَدَافِنَهُمْ وَ الْمَوَاضِعَ الَّتِی وُسِمَتْ (۴) بِصَلَاتِهِمْ فِیهَا وَ حُلُولِهِمْ بِهَا وَ یُنْفِقُونَ فِی ذَلِکَ الْأَمْوَالَ وَ یَسْتَنْفِدُونَ الْأَحْوَالَ فَقَدْ أَخْبَرَنِی مَنْ لَا أُحْصِیهِ کَثْرَةً أَنَّ أَهْلَ نَیْسَابُورَ وَ مَنْ وَالاهَا مِنْ تِلْکَ الْبُلْدَانِ یَخْرُجُونَ فِی کُلِّ سَنَةٍ إِلَی طُوسَ لِزِیَارَةِ الْإِمَامِ أَبِی الْحَسَنِ عَلِیِّ بْنِ مُوسَی الرِّضَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمَا بِالْجِمَالِ الْکَثِیرَةِ وَ الْأُهْبَةِ (۵) الَّتِی لَا تُوجَدُ مِثْلُهَا إِلَّا لِلْحَجِّ إِلَی بَیْتِ اللَّهِ (۶) وَ هَذَا مَعَ الْمَعْرُوفِ مِنِ انْحِرَافِ أَهْلِ خُرَاسَانَ عَنْ هَذِهِ الْجِهَةِ وَ ازْوِرَارِهِمْ (۷) عَنْ هَذَا الشِّعْبِ وَ مَا تَسْخِیرُ هَذِهِ الْقُلُوبِ الْقَاسِیَةِ وَ عَطْفُ هَذِهِ الْأُمَمِ الْبَائِنَةِ (۸) إِلَّا کَالْخَارِقِ لِلْعَادَاتِ وَ الْخَارِجِ عَنِ الْأُمُورِ الْمَأْلُوفَاتِ وَ إِلَّا فَمَا الْحَامِلُ لِلْمُخَالِفِینَ لِهَذِهِ النِّحْلَةِ الْمُنْحَازِینَ عَنْ هَذِهِ الْجُمْلَةِ (۹) عَلَی أَنْ یُرَاوِحُوا هَذِهِ الْمَشَاهِدَ وَ یُغَادُوهَا وَ یَسْتَنْزِلُوا عِنْدَهَا مِنَ اللَّهِ تَعَالَی الْأَرْزَاقَ وَ یَسْتَفْتِحُوا الْأَغْلَاقَ (۱۰) وَ یَطْلُبُوا بِبَرَکَاتِهَا (۱۱) الْحَاجَاتِ

۱- فی نسخه: و ما اجمع و هو الموجود فی المصدر.

۲- فی المصدر: فانهم.

۳- شحط البلاد: بعد. و شاطئ البلاد: اطرافها و فی نسخه: (شاطنها) من شطن الدار: بعد.

۴- فی نسخه: رسمت.

۵- فی نسخه من الکتاب و فی المصدر: الاهب.

۶- فی المصدر: الی بیت اللّه الحرام و هذا مع ان.

۷- أی انحرافهم.

۸- فی المصدر: الأمم النائیه.

۹- فی نسخه: عن هذه الجهه.

۱۰- فی المصدر : ویستفتحوا بها الاغلال.

۱۱- فی نسخه : ببرکاتها.

وَ يَسْتَدْفِعُوا الْبَلِيَّاتِ وَ الْأَحْوَالُ الظَّاهِرَهُ كُلَّهَا لَا تُوجِبُ ذَلِکَ وَ لَا تَقْتَضِیهِ وَ لَا تَسْتَدْعِیهِ وَ إِلَّا فَعَلُوا ذَلِکَ فِیمَنْ یَعْتَقِدُونَهُمْ وَ أَكْثَرُهُمْ یَعْتَقِدُونَ إِمَامَتَهُ وَ فَرْضَ طَاعَتِهِ وَ إِنَّهُ فِی الدِّیَانَهِ مُوَافِقٌ لَهُمْ غَیْرُ مُخَالِفٍ وَ مُسَاعِدٌ غَیْرُ مُعَانِدٍ وَ مِنَ الْمُحَالِ أَنْ یَكُونُوا فَعَلُوا ذَلِکَ لِدَاعٍ مِنْ دَوَاعِی الدُّنْیَا فَإِنَّ الدُّنْیَا عِنْدَ غَیْرِ هَذِهِ الطَّائِفَهِ مَوْجُودَهٌ وَ عِنْدَهَا هِیَ مَفْقُودَهٌ وَ لَا لِتَقِیَّهٍ وَ اسْتِصْلَاحٍ فَإِنَّ التَّقِیَّهَ هِیَ فِیهِمْ لَا مِنْهُمْ وَ لَا خَوْفَ مِنْ جِهَتِهِمْ وَ لَا سُلْطَانَ لَهُمْ وَ كُلُّ خَوْفٍ إِنَّمَا هُوَ عَلَیْهِمْ فَلَمْ یَبْقَ إِلَّا دَاعِی الدِّینِ وَ ذَلِکَ هُوَ الْأَمْرُ الْغَرِیبُ الْعَجِیبُ الَّذِی لَا یَنْفَذُ فِی مِثْلِهِ إِلَّا مَشِیَّهُ اللَّهِ [(۱)] وَ قُدْرَهُ الْقَهَّارِ الَّتِی تُذَلِّلُ الصِّعَابَ وَ تَقُودُ بِأَزِمَّتِهَا الرِّقَابَ وَ لَیْسَ لِمَنْ جَهِلَ هَذِهِ الْمَزِیَّهَ أَوْ تَجَاهَلَهَا وَ تَعَامَی عَنْهَا وَ هُوَ یُبْصِرُهَا أَنْ یَقُولَ إِنَّ الْعِلَّهَ فِی تَعْظِیمِ غَیْرِ فِرَقِ الشِّیعَهِ لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَیْسَتْ مَا عَظَّمْتُمُوهُ وَ فَخَّمْتُمُوهُ وَ ادَّعَیْتُمْ خَرْقَهُ لِلْعَادَهِ وَ خُرُوجَهُ مِنَ الطَّبِیعَهِ بَلْ هِیَ لِأَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ مِنْ عِتْرَهِ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله وَ كُلُّ مَنْ عَظَّمَ النَّبِیَّ صلی الله علیه و آله فَلَا بُدَّ مِنْ أَنْ یَكُونَ لِعِتْرَتِهِ [(۲)] وَ أَهْلِ بَیْتِهِ مُعَظِّماً مُكْرِماً وَ إِذَا انْضَافَ إِلَی الْقَرَابَهِ الزُّهْدُ وَ هَجْرُ الدُّنْیَا وَ الْعِفَّهُ وَ الْعِلْمُ زَادَ الْإِجْلَالُ وَ الْإِكْرَامُ لِزِیَادَهِ أَسْبَابِهِمَا وَ الْجَوَابُ عَنْ هَذِهِ الشُّبْهَهِ الضَّعِیفَهِ إِنْ شَارَکَ [(۳)] أَئِمَّتَنَا علیهم السلام فِی حَسَبِهِمْ وَ نَسَبِهِمْ وَ قَرَابَاتِهِمْ مِنَ النَّبِیِّ صلی الله علیه و آله غَیْرُهُمْ وَ كَانَتْ لِكَثِیرٍ مِنْهُمْ عِبَادَاتٌ ظَاهِرَهٌ وَ زَهَادَهٌ فِی الدُّنْیَا بَادِیَهٌ وَ سِمَاتٌ جَمِیلَهٌ وَ صِفَاتٌ حَسَنَهٌ مِنْ وُلْدِ أَبِیهِمْ عَلَیْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ وَ مِنْ وُلْدِ الْعَبَّاسِ [(۴)] رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَیْهِ فَمَا رَأَیْنَا مِنَ الْإِجْمَاعِ عَلَی تَعْظِیمِهِمْ وَ زِیَارَهِ مَدَافِنِهِمْ وَ الِاسْتِشْفَاعِ بِهِمْ فِی

ص: ۳۳۵

۱- فی نسخه: خشیه اللّه.

۲- فی نسخه: لاهل بیته و عترته.

۳- فی المصدر: ان قد شارک و فیه: و قرابتهم.

۴- فی المصدر: و من ولد عمهم العباس.

الْأَغْرَاضِ وَ الِاسْتِدْفَاعِ بِمَكَانِهِمْ لِلْأَعْرَاضِ وَ الْأَمْرَاضِ وَ مَا وَجَدْنَا مُشَاهِداً مُعَايِناً فِي هَذَا الشِّرَاكِ (۱) أَلَا فَمَنْ ذَا الَّذِي أَجْمَعَ عَلَى فَرْطِ إِعْظَامِهِ وَ إِجْلَالِهِ مِنْ سَائِرِ صُنُوفِ الْعِتْرَهِ فِي هَذِهِ الْحَالَهِ يَجْرِي مَجْرَى الْبَاقِرِ وَ الصَّادِقِ وَ الْكَاظِمِ وَ الرِّضَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ لِأَنَّ مَنْ عَدَا مَنْ ذَكَرْنَاهُ مِنْ صُلَحَاءِ الْعِتْرَهِ وَ زُهَّادِهَا مِمَّنْ يُعَظِّمُهُ فَرِيقٌ مِنَ الْأُمَّهِ وَ يُعْرِضُ عَنْهُ فَرِيقٌ وَ مَنْ عَظَّمَهُ مِنْهُمْ وَ قَدَّمَهُ لَا يَنْتَهِي فِي الْإِجْلَالِ وَ الْإِعْظَامِ إِلَى الْغَايَهِ الَّتِي يَنْتَهِي إِلَيْهَا مَنْ ذَكَرْنَاهُ وَ لَوْ لَا أَنَّ تَفْصِيلَ هَذِهِ الْجُمْلَهِ مَلْحُوظٌ مَعْلُومٌ لَفَصَّلْنَاهَا عَلَى طُولِ ذَلِكَ وَ لَأَسْمَيْنَا مَنْ كَنَّيْنَا عَنْهُ وَ نَظَرْنَا بَيْنَ كُلِّ مُعَظَّمٍ مُقَدَّمٍ مِنَ الْعِتْرَهِ لِيُعْلَمَ أَنَّ الَّذِي ذَكَرْنَاهُ هُوَ الْحَقُّ الْوَاضِحُ وَ مَا عَدَاهُ هُوَ الْبَاطِلُ الْمَاضِحُ (۲) وَ بَعْدُ فَمَعْلُومٌ ضَرُورَهً أَنَّ الْبَاقِرَ وَ الصَّادِقَ وَ مَنْ وَلِيَهُمَا مِنَ الْأَئِمَّهِ (۳) صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ كَانُوا فِي الدِّيَانَهِ وَ الِاعْتِقَادِ (۴) وَ مَا يُفْتُونَ مِنْ حَلَالٍ وَ حَرَامٍ عَلَى خِلَافِ مَا يَذْهَبُ إِلَيْهِ مُخَالِفُو الْإِمَامِيَّهِ وَ إِنْ ظَهَرَ شَكٌّ فِي ذَلِكَ كُلِّهِ فَلَا شَكَّ وَ لَا شُبْهَهَ عَلَى مُنْصِفٍ فِي أَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا عَلَى مَذْهَبِ الْفِرْقَهِ الْمُخْتَلِفَهِ الْمُجْتَمِعَهِ (۵) عَلَى تَعْظِيمِهِمْ وَ التَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِهِمْ وَ كَيْفَ يَعْتَرِضُ رَيْبٌ فِيمَا ذَكَرْنَاهُ وَ مَعْلُومٌ ضَرُورَهً أَنَّ شُيُوخَ الْإِمَامِيَّهِ وَ سَلَفَهُمْ فِي تِلْكَ الْأَزْمَانِ كَانُوا بِطَانَهً لِلصَّادِقِ (۶) وَ الْكَاظِمِ وَ الْبَاقِرِ عليهم السلام وَ مُلَازِمِينَ لَهُمْ وَ مُتَمَسِّكِينَ

۱- فی نسخه: الاشتراک و فی المصدر: فی هذا الاشتراک و الا.

۲- مضح عرضه: شانه و عابه. مضح عنه: ذب.

۳- فی المصدر: من ائمه أبنائهما.

۴- فی نسخه: و الاجتهاد.

۵- فی نسخه: (المعجمه) و هو الموجود فی المصدر.

۶- فی نسخه: (بطانه للباقر و الصادق و من وليهما) و هو الموجود فی المصدر.

بِهِمْ وَ مُظْهِرِينَ أَنَّ كُلَّ شَيْ ءٍ يَعْتَقِدُونَهُ وَ يَنْتَحِلُونَهُ وَ يُصَحِّحُونَهُ أَوْ يُبْطِلُونَهُ فَعَنْهُمْ تَلَقَّنُوهُ وَ مِنْهُمْ أَخَذُوهُ فَلَوْ لَمْ يَكُونُوا عَنْهُمْ بِذَلِكَ (۱) رَاضِينَ وَ عَلَيْهِ مُقِرِّينَ لَأَبَوْا عَلَيْهِمْ نِسْبَهَ تِلْكَ الْمَذَاهِبِ إِلَيْهِمْ وَ هُمْ مِنْهَا بَرِيئُونَ خَلِيُّونَ وَ لَنَفَوْا مَا بَيْنَهُمْ مِنْ مُوَاصَلَهٍ وَ مُجَالَسَهٍ وَ مُلَازَمَهٍ وَ مُوَالاهٍ وَ مُصَافَاهٍ وَ مَدْحٍ وَ إِطْرَاءٍ وَ ثَنَاءٍ وَ لَأَبْدَلُوهُ بِالذَّمِّ وَ اللَّوْمِ وَ الْبَرَاءَهِ وَ الْعَدَاوَهِ فَلَوْ لَمْ يَكُونُوا عليهم السلام لِهَذِهِ الْمَذَاهِبِ مُعْتَقِدِينَ وَ بِهَا رَاضِينَ (۲) لَبَانَ لَنَا وَ اتَّضَحَ وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ إِلَّا هَذِهِ الدَّلَالَهُ لَكَفَتْ وَ أَغْنَتْ وَ كَيْفَ يَطِيبُ قَلْبُ عَاقِلٍ أَوْ يَسُوغُ فِي الدِّينِ لِأَحَدٍ أَنْ يُعَظِّمَ فِي الدِّينِ مَنْ هُوَ عَلَى خِلَافِ مَا يَعْتَقِدُ أَنَّهُ الْحَقُّ وَ مَا سِوَاهُ بَاطِلٌ ثُمَّ يَنْتَهِي فِي التَّعْظِيمَاتِ وَ الْكَرَامَاتِ إِلَى أَبْعَدِ الْغَايَاتِ وَ أَقْصَى النِّهَايَاتِ وَ هَلْ جَرَتْ بِمِثْلِ هَذَا (۳) عَادَهٌ أَوْ مَضَتْ عَلَيْهِ سُنَّهٌ أَ وَ لَا يَرَوْنَ أَنَّ الْإِمَامِيَّهَ لَا تَلْتَفِتُ إِلَى مَنْ خَالَفَهَا مِنَ الْعِتْرَهِ وَ حَادَ عَنْ جَادَّتِهَا فِي الدِّيَانَهِ وَ مَحَجَّتِهَا فِي الْوَلَايَهِ وَ لَا تَسْمَحُ لَهُ بِشَيْ ءٍ مِنَ الْمَدْحِ وَ التَّعْظِيمِ فَضْلًا عَنْ غَايَتِهِ وَ أَقْصَى نِهَايَتِهِ بَلْ تَتَبَرَّأُ مِنْهُ وَ تُعَادِيهِ وَ تُجْرِيهِ فِي جَمِيعِ الْأَحْكَامِ مَجْرَى مَنْ لَا نَسَبَ لَهُ وَ لَا حَسَبَ لَهُ وَ لَا قَرَابَهَ وَ لَا عُلْقَهَ وَ هَذَا يُوقِظُ عَلَى أَنَّ اللَّهَ خَرَقَ فِي هَذِهِ الْعِصَابَهِ الْعَادَاتِ وَ قَلَّبَ الْجِبِلَّاتِ لِيُبَيِّنَ مِنْ عَظِيمِ مَنْزِلَتِهِمْ وَ شَرِيفِ مَرْتَبَتِهِمْ وَ هَذِهِ فَضِيلَهٌ تَزِيدُ عَلَى الْفَضَائِلِ وَ تُرْبِي (۴) عَلَى جَمِيعِ الْخَصَائِصِ وَ الْمَنَاقِبِ وَ كَفَى بِهَا بُرْهَاناً لَائِحاً وَ مِيزَاناً رَاجِحاً وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ (۵)

۱- فی المصدر: فلو لم یکونوا بذلک.

۲- فی المصدر: فلو لم یکن انهم علیهم السلام لهذه المذاهب معتقدون و بها راضون.

۳- فی المصدر: بمثل ذلک.

۴- أی تزید. و فی المصدر: توفی.

۵- احتجاج الطبرسیّ: ۲۸۲- ۲۸۴.

**[ترجمه]احتجاج: گفته است از چیزهایی که نیز بر تقدم و عظمت و برتری ائمه علیهم السّلام بر بشر دلالت دارد، این است که خداوند ما را راهنمایی کرده که شناخت ائمه علیهم السّلام مانند معرفت خدا است. در این که این معرفت همان ایمان و اسلام است و نشناختن و شک درباره آنها، چون نشناختن خدا و شک در وجود اوست، در این که این نشناختن، کفر و خروج از ایمان است، این مقام را هیچ انسانی ندارد جز پیامبر ما و پس از او امیرالمؤمنین علیه السّلام و ائمه از فرزندان او علیهم السّلام. زیرا شناختن نبوت پیامبران گذشته از آدم تا عیسی بر ما واجب نیست و هیچ ربطی به تکالیف ما ندارد، اگر نه این بود که قرآن آیاتی راجع به نبوّت پیامبران گذشته دارد و ما آنها را به جهت تصدیق قرآن شناخته ایم، هیچ وجهی برای وجوب معرفت آنها بر ما نبود و ربطی از نظر تکلیفی به ما نداشت. اینک فقط بر ما لازم است بر آنچه ادعا کردیم دلیل بیاوریم.

ص: ۳۳۲

از چیزهایی که دلالت می‌کند که معرفت به امامت ائمه علیهم السّلام جزو ایمان است و اخلال در معرفت آنها کفر و برگشت از ایمان است، اجماع شیعه امامیه بر این مطلب است، زیرا آنها راجع به این مطلب اختلافی ندارند و اجماع علمای شیعه حجت است، زیرا قول امام معصومی که عقل دلالت بر وجود او در هر زمانی دارد، از جمله و در زمره قول ایشان است و ما این روش استدلال را در جاهای زیادی از کتاب‌های خود توضیح داده ایم، مخصوصا در جواب تبّانیات به تفصیل ذکر کرده ایم و نیز در کتاب «نصره» در مسائل فقهی که اختصاص به شیعه امامیه دارد. زیرا این کتاب مبتنی بر صحت همین اصل حجیت اجماع است. ممکن است به اجماع امت بر وجوب معرفت ائمه علیهم السّلام علاوه بر اجماع شیعه استدلال شود، زیرا تمام پیروان شافعی معتقدند که صلوات بر پیامبر در تشهد آخر نماز واجب و یکی از ارکان نماز است و هر کسی در آن خللی به وجود آورد، نمازش درست نیست. و بیشتر آنها می گویند که صلوات بر آل پیامبر در این تشهد، از جهت وجوب و لزوم و متوقف بودن اجزای نماز بر صلوات، عینا مانند صلوات بر خود پیامبر است. بقیه می گویند که صلوات بر آل مستحب است نه واجب. بنا بر قول اول بر هر کسی که نماز واجب شد، باید آل پیامبر را بشناسد، چون صلوات بر آنها به او واجب شده، زیرا صلوات فرستادن بر آنها فرع بر شناختن ایشان است و آنهایی که می گویند مستحب است، این هم یک عبادت است، گرچه سنت مستحب باشد باز هم این پرستش و عبادت میسر نیست مگر با معرفت. پیروان غیر شافعی نیز منکر استحباب صلوات بر پیامبر و آلش در تشهد نیستند. با این استدلال دیگر چه شک و شبهه ای باقی می‌ماند در این که آنها بهترین انسان ها و برجسته‌ترین آن‌هایند و ذکر آنها در نماز واجب است؟ و به عقیده اکثر شیعه امامیه و اغلب پیروان شافعی، نماز با ترک صلوات بر آل باطل است. آیا چنین مقامی را جز آنها کسی دارد یا کسی از ایشان پیش افتاده است؟ و از مطالبی که می‌توان بر این موضوع استدلال کرد، این است که با وجود اختلاف در اعتقاد و دیانتی که بین آنها است، خداوند عظمت شأن و بزرگی قدر ایشان را به دل ها الهام کرده و

ص: ۳۳۳

در دل ها کاشته است و در هیچ موردی این مردمی که دارای عقاید و آرای مختلف هستند، اجماعی چنین ندارند مانند اجماعشان درباره تعظیم و بزرگداشت ائمه علیهم السّلام. به زیارت قبور آنها می‌روند و از شهرستان های دور و از اطراف عالم مشاهد و محل‌های دفن ایشان و مواضعی که در آن نماز خوانده اند و در آنجا حضور داشته‌اند را قصد می کنند و در این

راه اموال زیادی صرف می نمایند و عمر زیادی را صرف می کنند. عده بی‌شماری اطلاع داده اند که مردم نیشابور و اطراف آن در هر سال برای زیارت حضرت رضا علیه السّلام، با شترهایی بسیار و آمادگی فراوانی که جز در حج خانه خدا مثل آن دیده نمی‌شود، به توس می‌روند. با این که معروف است که اهل خراسان از اعتقاد به ائمه علیهم السّلام منحرف هستند و از گروه شیعه فاصله دارند، تسخیر این دل‌های سخت و توجه این دسته های مختلف جز از طریق خرق عادت و غیر عادی نمی-شود، وگرنه چه چیز مخالفان این عقیده را که از این جهت منحاز هستند، وامی‌دارد که شب و روز به زیارت مشاهد روند و از نزد این مشاهد از خداوند درخواست روزی کنند و تقاضای رفع گرفتاری نمایند و به برکت این خاندان حاجات خویش را بخواهند

ص: ۳۳۴

و رفع بلا نمایند؟ طبق معمول آنها نباید چنین کنند و نه موجب و جهتی برای کار است، وگرنه باید چنین کارهایی را درباره کسانی که به آنها اعتقاد دارند انجام دهند. بیشتر همین مخالفان معتقد به امامت وجوب اطاعت آن سرورند و این که آن جناب در دیانت موافق آنها است نه مخالف و همراه ایشان است و نه معاند. غیر ممکن است که این کارها را برای اغراض دنیوی انجام دهند، زیرا دنیا و هدف های مادی در دست غیر ائمه است و مناصب ظاهری دنیا به دست ایشان نیست. و نه این کارها را از روی تقیه انجام می دهند، زیرا آنها تقیه می‌کنند نه این که از ایشان تقیه نمایند. از طرف ائمه علیهم السّلام ترسی نیست و قدرتی ظاهری و سلطنتی ندارند و همه ترس‌ها و خوف‌ها برای آنها است و چیزی جز غرض دینی باقی نمی‌ماند. همین است مسأله ای که بسیار غریب و بعید و عجیب است که جز خواست خدا، چیز دیگری در این وضع مؤثر نیست و قدرتی که کارهای دشوار و مشکل را ساده و آسان می کند و بندگان را با افسارش رهبری می کند. کسی که جاهل به این مزیت است و خود را به نادانی و کوری می‌زند با این که با چشم می بیند، نمی تواند بگوید احترامی که غیر شیعه نسبت به ائمه روا می‌دارند و این عظمت و شرافتی را که مدعی هستید، امر غیر طبیعی و خرق عادت نیست، بلکه همین طور است، چون این خانواده از اولاد پیامبر صلّی اللّٰه علیه و آله هستند و هر کس پیامبر را احترام نماید، لازم است که عترتش را تعظیم و احترام نماید، مخصوصا وقتی که به این خویشاوندی، زهد و کناره گیری از دنیا و عفت و علم هم به اضافه شود، احترام و عظمت به خاطر زیادی اسباب این دو بیشتر می شود. جواب از این ایراد واهی این است که غیر از ائمه ما اشخاص دیگری هم هستند که در نژاد و نسب و خویشاوندی با پیامبر شریک آنهایند، بیشتر آنها دارای عبادات ظاهری و زهد آشکار در دنیا و علامات زیبا و صفات حسنه هم بودند، چه از بنی هاشم و چه از بنی عباس، ما اجماعی بر تعظیم ایشان و زیارت قبورشان و طلب شفاعت از ایشان در

ص: ۳۳۵

غرض‌ها و طلب دفع اعراض و امراض به واسطه جایگاه ایشان ندیده ایم. ما هیچ مشاهد دیگری را که با ائمه در این شریک باشند، نیافتیم. کدام یک از عترت پیامبر از نظر احترام و اجلال و بزرگداشت به مرتبه حضرت باقر و صادق و موسی بن جعفر و علی بن موسی الرضا علیهم السّلام می‌رسند؟ زیرا صلحا و زهاد عترت، همان‌هایی را که گروهی احترام می کنند و عده ای دیگر از آنها اعراض دارند و همان اشخاص هم که احترام می کنند، در اجلال و بزرگداشت به حد ائمه نمی‌رسند. اگر نه این

بود که شرح و تفصیل این، آشکار و معلوم است، کاملا توضیح می دادم و آنچه را با اشاره ذکر کردم، با صراحت نقل می نمودم و دقت می‌کردیم بین بزرگداشته شدگان و مقدمان از عترت تا دانسته شود آنچه را که ما گفتیم، حق آشکار است و غیر از آن باطل ناقص. و این آشکار است که حضرت باقر و صادق و سایر ائمه علیهم السّلام در مذهب و اعتقاد و آنچه فتوا می‌دادند در حلال و حرام، بر خلاف نظر اهل سنت و مخالفان بودند و اگر شکی در قسمت های گذشته پیش آید، دیگر شکی در این مطلب نیست. برای کسی که انصاف داشته باشد که ائمه علیهم السّلام موافق نظر و مذهب فرقه های مختلف اسلام که بر تعظیم ائمه و تقرب به خدا به واسطه ایشان اجتماع داشتند، نبودند. چگونه شک و تردید در مطالب قبل پدید می آید؟ با این که کاملا آشکار است علما و رهبران و شخصیت های برجسته شیعه و امامی مذهبان در این زمان صاحب اسرار امام صادق و کاظم و باقر علیهم السّلام بودند و ملازم و متمسک

ص: ۳۳۶

به ایشان بودند و آشکارا می گویند که آنچه معتقد هستند و درست می‌دانند یا هر چه را باطل می گمارند از این ائمه علیهم السّلام استفاده کرده اند. اگر ائمه علیهم السّلام به این مسأله راضی نبودند و ضد آن را اقرار می‌کردند، امتناع می ورزیدند که آنها معتقدات خود را به ایشان نسبت دهند و از آنها بیزاری می جستند و با آنها رفت و آمد نمی‌کردند و ملازمت و دوستی و اظهار علاقه و مدح و ثنا و ستایش نمی‌کردند، بر عکس ذم و سرزنش می‌نمودند و اظهار بیزاری و عداوت می کردند. مسلما اگر ائمه علیهم السّلام راضی به این مذهب و انتساب به ایشان نبودند برای ما آشکار می‌شد. اگر همین یک دلیل بیشتر نبود، برای اثبات مطلب کافی می‌نمود. چگونه عاقلی قلبش راضی می‌شود یا برای احدی در دین تجویز می‌کند که احترام کند و به شخصیت و عظمت بستاید کسی را که معتقد است از نظر دینی بر خلاف حق است و غیر آن باطل است؟ سپس با همین نظریه‌ای که دارد، باز در احترام و تعظیم، آخرین درجه را طی کند؟ آیا چنین چیزی معمول بوده یا هست؟ مگر نمی بینند که امامی مذهبان و شیعه اعتنایی به مخالفین مذهب خود از عترت پیامبر نمی گذارند؟ کسانی که از جاده حق و راه ولایت منحرف شده اند، اجازه مدح و تعظیم او را نمی‌دهند، چه رسد به این که آخرین و نهایی ترین مدح و ستایش را بکنند، بلکه از او بیزاری می‌جویند و با او دشمنی می‌ورزند و در تمام احکام او را مثل کسی قرار می‌دهند که نسب و نژادی و نه خویشاوندی و وابستگی بین آنها نیست. این جریان انسان را متوجه می‌کند که خداوند در این گروه یعنی شیعه، خرق عادت کرده و طبایع را برگردانده تا مقام ارجمند و مرتبه شریف ایشان را آشکار کند و این خود فضیلتی است برتر از سایر فضایل و از همه امتیازات و مناقب بالاتر. از نظر برهان آشکار و وسیله سنجش برتر همین کافی است، و الحمد لله ربّ العالمین. - . احتجاج : ۲۸۲ - ۲۸۴ -

ص: ۳۳۷

**[ترجمه]

باب ۴ الدلائل التی ذکرها شیخنا الطبرسی روح الله روحه فی کتاب إعلام الوری علی إمامه أئمتنا علیهم السلام

الأخبار

«۱»

قَالَ: أَحَدُ الدَّلَائِلِ عَلَى إِمَامَتِهِمْ علیهم السلام مَا ظَهَرَ مِنْهُمْ مِنَ الْعُلُومِ الَّتِی تَفَرَّقَتْ فِی فِرَقِ الْعَالِمِ فَحَصَلَ فِی کُلِّ فِرْقَةٍ فَنٌّ مِنْهَا (۱) وَ اجْتَمَعَتْ فُنُونُهَا وَ سَائِرُ أَنْوَاعِهَا فِی آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام أَ لَا تَرَی مَا رُوِیَ عَنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فِی أَبْوَابِ التَّوْحِیدِ وَ الْکَلَامَ الْبَاهِرَ الْمُفِیدَ مِنَ الْخُطَبِ وَ عُلُومِ الدِّینِ وَ أَحْکَامِ الشَّرِیعَهِ وَ تَفْسِیرِ الْقُرْآنِ وَ غَیْرِ ذَلِکَ مَا زَادَ عَلَی کَلَامِ جَمِیعِ الْخُطَبَاءِ وَ الْعُلَمَاءِ وَ الْفُصَحَاءِ حَتَّی أَخَذَ عَنْهُ الْمُتَکَلِّمُونَ وَ الْفُقَهَاءُ وَ الْمُفَسِّرُونَ وَ نَقَلَ أَهْلُ الْعَرَبِیَّهِ عَنْهُ أُصُولَ الْإِعْرَابِ وَ مَعَانِیَ اللُّغَاتِ وَ قَالَ فِی الطِّبِّ مَا اسْتَفَادَ مِنْهُ الْأَطِبَّاءُ وَ فِی الْحِکْمَهِ وَ الْوَصَایَا وَ الْآدَابِ مَا أَرْبَی عَلَی کَلَامِ جَمِیعِ الْحُکَمَاءِ وَ فِی النُّجُومِ وَ عِلْمِ الْآثَارِ مَا اسْتَفَادَهُ مِنْ جِهَتِهِ جَمِیعُ أَهْلِ الْمِلَلِ وَ الْآرَاءِ ثُمَّ قَدْ نَقَلَتِ الطَّوَائِفُ عَمَّنْ ذَکَرْنَاهُ مِنْ عِتْرَتِهِ وَ أَبْنَائِهِ علیهم السلام مِثْلَ ذَلِکَ مِنَ الْعُلُومِ فِی جَمِیعِ الْأَنْحَاءِ وَ لَمْ یَخْتَلِفْ فِی فَضْلِهِمْ وَ عُلُوِّ دَرَجَتِهِمْ فِی ذَلِکَ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ اثْنَانِ فَقَدْ ظَهَرَ عَنِ الْبَاقِرِ وَ الصَّادِقِ علیهما السلام لَمَّا تَمَکَّنَا مِنَ الْإِظْهَارِ وَ زَالَتْ عَنْهُمَا التَّقِیَّهُ الَّتِی کَانَتْ عَلَی سَیِّدِ الْعَابِدِینَ علیه السلام مِنَ الْفَتَاوِی فِی الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْمَسَائِلِ وَ الْأَحْکَامِ وَ رَوَی النَّاسُ عَنْهُمَا مِنْ عُلُومِ الْکَلَامِ وَ تَفْسِیرِ الْقُرْآنِ وَ قِصَصِ الْأَنْبِیَاءِ وَ الْمَغَازِی وَ السِّیَرِ وَ أَخْبَارِ الْعَرَبِ وَ مُلُوکِ الْأُمَمِ مَا سُمِّیَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام لِأَجْلِهِ بَاقِرَ الْعِلْمِ وَ رَوَی عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام فِی أَبْوَابِهِ مِنْ مَشْهُورِی أَهْلِ الْعِلْمِ أَرْبَعَهُ آلَافِ إِنْسَانٍ

ص: ۳۳۸

۱- فی المصدر: فحصل فی کل فرقه منهم فن منها ما اجتمعت.

وَ صُنِّفَ مِنْ جَوَابَاتِهِ فِی الْمَسَائِلِ أَرْبَعُمِائَهِ کِتَابٍ هِیَ مَعْرُوفَهٌ بِکُتُبِ الْأُصُولِ رَوَاهَا أَصْحَابُهُ وَ أَصْحَابُ أَبِیهِ مِنْ قَبْلِهِ وَ أَصْحَابُ ابْنِهِ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام وَ لَمْ یَبْقَ فَنٌّ مِنْ فُنُونِ الْعِلْمِ إِلَّا رُوِیَ عَنْهُ فِیهِ (۱) أَبْوَابٌ وَ کَذَلِکَ (کَانَتْ) حَالُ ابْنِهِ مُوسَی علیه السلام مِنْ بَعْدِهِ فِی إِظْهَارِ الْعُلُومِ إِلَی أَنْ حَبَسَهُ الرَّشِیدُ وَ مَنَعَهُ مِنْ ذَلِکَ وَ قَدِ انْتَشَرَ أَیْضاً عَنِ الرِّضَا علیه السلام وَ ابْنِهِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام مِنْ ذَلِکَ مَا شُهْرَهُ جُمْلَتِهِ تُغْنِی عَنْ تَفْصِیلِهِ وَ کَذَلِکَ کَانَتْ سَبِیلُ أَبِی الْحَسَنِ وَ أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْکَرِیَّیْنِ علیهما السلام وَ إِنَّمَا کَانَتِ الرِّوَایَهُ عَنْهُمَا أَقَلَّ لِأَنَّهُمَا کَانَا مَحْبُوسَیْنِ فِی عَسْکَرِ السُّلْطَانِ مَمْنُوعَیْنِ مِنَ الِانْبِسَاطِ فِی الْفُتْیَا وَ أَنْ یَلْقَاهُمَا (۲) کُلُّ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَ إِذَا ثَبَتَ بِمَا ذَکَرْنَاهُ بَیْنُونَهُ أَئِمَّتِنَا علیهم السلام بِمَا وَصَفْنَاهُ عَنْ جَمِیعِ الْأَنَامِ وَ لَمْ یُمْکِنْ أَحَداً (۳) أَنْ یَدَّعِیَ أَنَّهُمْ أَخَذُوا الْعِلْمَ عَنْ رِجَالِ الْعَامَّهِ أَوْ تَلَقَّنُوهُ (۴) مِنْ رُوَاتِهِم وَ ثِقَاتِهِمْ (۵) لِأَنَّهُمْ لَمْ یُرَوْا قَطُّ مُخْتَلِفِینَ إِلَی أَحَدٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ فِی تَعَلُّمِ شَیْءٍ مِنَ الْعُلُومِ وَ لِأَنَّ مَا أُثِرَ عَنْهُمْ مِنَ الْعُلُومِ فَإِنَّ أَکْثَرَهُ لَمْ یُعْرَفْ إِلَّا مِنْهُمْ وَ لَمْ یَظْهَرْ إِلَّا عَنْهُمْ وَ عَلِمْنَا أَنَّ هَذِهِ الْعُلُومَ بِأَسْرِهَا قَدِ انْتَشَرَتْ عَنْهُمْ مَعَ غِنَاهُمْ عَنْ سَائِرِ النَّاسِ وَ تَیَقَّنَّا زِیَادَتَهُمْ فِی ذَلِکَ عَلَی کَافَّتِهِمْ وَ نُقْصَانَ جَمِیعِ الْعُلَمَاءِ عَنْ رُتْبَتِهِمْ ثَبَتَ (۶) أَنَّهُمْ أَخَذُوهَا عَنِ النَّبِیِّ عَلَیْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ خَاصَّهً وَ أَنَّهُ قَدْ أَفْرَدَهُمْ بِهَا لِیَدُلَّ عَلَی إِمَامَتِهِمْ بِافْتِقَارِ النَّاسِ إِلَیْهِمْ فِیمَا یَحْتَاجُونَ إِلَیْهِ وَ غِنَاهُمْ عَنْهُمْ وَ لِیَکُونَ مَفْزَعاً لِأُمَّتِهِ فِی الدِّینِ وَ مَلْجَأً لَهُمْ فِی الْأَحْکَامِ وَ جَرَوْا فِی هَذَا التَّخْصِیصِ

۱- فی المصدر: الا روی عنه فیه أبواب.

۲- فی المصدر: من الانبساط و المعاشره و ان یلقاهما.

۳- فی المصدر: لاحد.

۴- فی المصدر: أو تلقوه.

۵- فی المصدر: و فقهائهم.

۶- جزاء لکلمه إذا.

مَجْرَى النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِي تَخْصِيصِ اللَّهِ لَهُ بِإِعْلَامِهِ أَحْوَالَ الْأُمَمِ السَّالِفَهِ وَ إِفْهَامِهِ مَا فِي الْكُتُبِ الْمُتَقَدِّمَهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَقْرَأَ كِتَاباً أَوْ يَلْقَى أَحَداً مِنْ أَهْلِهِ هَذَا وَ قَدْ ثَبَتَ فِي الْعُقُولِ أَنَّ الْأَعْلَمَ الْأَفْضَلَ أَوْلَى بِالْإِمَامَهِ مِنَ الْمَفْضُولِ وَ قَدْ بَيَّنَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ذَلِكَ بِقَوْلِهِ أَ فَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدى (۱) وَ قَوْلِهِ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ (۲) وَ دَلَّ بِقَوْلِهِ سُبْحَانَهُ فِي قِصَّهِ طَالُوتَ وَ زادَهُ بَسْطَهً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ (۳) أَنَّ التَّقَدُّمَ فِي الْعِلْمِ وَ الشَّجَاعَهِ مُوجِبٌ لِلتَّقَدُّمِ فِي الرِّئَاسَهِ وَ إِذَا كَانَ أَئِمَّتُنَا عليهم السلام أَعْلَمَ الْأُمَّهِ بِمَا ذَكَرْنَاهُ فَقَدْ ثَبَتَ أَنَّهُمْ أَئِمَّهُ الْإِسْلَامِ الَّذِينَ اسْتَحَقُّوا الرِّئَاسَهَ عَلَى الْأَنَامِ عَلَى مَا قُلْنَاهُ دَلَالَهٌ أُخْرَى وَ مِمَّا يَدُلُّ عَلَى إِمَامَتِهِمْ أَيْضاً إِجْمَاعُ الْأُمَّهِ عَلَى طَهَارَتِهِمْ وَ ظَاهِرِ عَدَالَتِهِمْ وَ عَدَمِ التَّعَلُّقِ عَلَيْهِمْ أَوْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ بِشَيْ ءٍ يَشِينُهُ فِي دِيَانَتِهِ مَعَ اجْتِهَادِ أَعْدَائِهِمْ وَ مُلُوكِ أَزْمِنَتِهِمْ فِي الْغَضِّ مِنْهُمْ وَ الْوَضْعِ مِنْ أَقْدَارِهِمْ وَ التَّطَلُّبِ لِعَثَرَاتِهِمْ حَتَّى كَانُوا (۴) يُقَرِّبُونَ مَنْ يُظْهِرُ عَدَاوَتَهُمْ وَ يُقْصُونَ (۵) بَلْ يُحْفُونَ وَ يَنْفُونَ وَ يَقْتُلُونَ مَنْ يَتَحَقَّقُ بِوَلَايَتِهِمْ وَ هَذَا أَمْرٌ ظَاهِرٌ عِنْدَ مَنْ سَمِعَ بِأَخْبَارِ النَّاسِ فَلَوْلَا أَنَّهُمْ عليهم السلام كَانُوا عَلَى صِفَاتِ الْكَمَالِ مِنَ الْعِصْمَهِ وَ التَّأْيِيدِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى بِمَكَانٍ وَ أَنَّهُ سُبْحَانَهُ مَنَعَ بِلُطْفِهِ كُلَّ أَحَدٍ مِنْ أَنْ يَتَخَرَّصَ عَلَيْهِمْ بَاطِلًا أَوْ يَتَقَوَّلَ فِيهِمْ زُوراً لَمَّا سَمِعُوا عليهم السلام مِنْ ذَلِكَ عَلَى الْحَدِّ الَّذِي شَرَحْنَاهُ وَ لَا سِيَّمَا وَ قَدْ ثَبَتَ أَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا مِمَّنْ لَا يُؤْبَهُ بِهِمْ وَ مِمَّنْ لَا يَدْعُو الدَّاعِيَ إِلَى

۱- يونس: ۳۵.

۲- الزمر: ۹.

۳- البقره: ۲۴۷.

۴- فى المصدر: حتى انهم كانوا.

۵- أي يبعدون، و في نسخه: و ينقصون. و حفاه عن الشى ء اى منعه منه. و في المصدر: يجفون.

الْبَحْثِ عَنْ أَخْبَارِهِمْ لِخُمُولِهِمْ وَ انْقِطَاعِ آثَارِهِمْ بَلْ كَانُوا عَلَى أَعْلَى مَرْتَبَةٍ مِنْ تَعْظِيمِ الْخَلْقِ إِيَّاهُمْ وَ فِي الدَّرَجَهِ الرَّفِيعَهِ الَّتِي يَحْسُدُهُمْ عَلَيْهَا الْمُلُوكُ وَ يَتَمَنَّوْنَهَا لِأَنْفُسِهِمْ لِأَنَّ شِيعَتَهُمْ مَعَ كَثْرَتِهَا فِي الْخَلْقِ وَ غَلَبَتِهَا عَلَى أَكْثَرِ الْبِلَادِ اعْتَقَدَتْ فِيهِمُ الْإِمَامَهَ الَّتِي تُشَارِكُ النُّبُوَّهَ وَ ادَّعَتْ عَلَيْهِمْ (۱) الْآيَاتِ وَ الْمُعْجِزَاتِ وَ الْعِصْمَهَ عَنِ الزَّلَّاتِ حَتَّى إِنَّ الْغُلَاهَ اعْتَقَدَتْ فِيهِمُ النُّبُوَّهَ وَ الْإِلَهِيَّهَ وَ كَانَ أَحَدُ أَسْبَابِ اعْتِقَادِهِمْ ذَلِكَ فِيهِمْ حُسْنَ آثَارِهِمْ وَ عُلُوَّ أَحْوَالِهِمْ وَ كَمَالَهُمْ فِي صِفَاتِهِمْ وَ قَدْ جَرَتِ الْعَادَهُ فِيمَنْ حَصَلَ لَهُ جُزْءٌ مِنْ هَذِهِ النَّبَاهَهِ أَنْ لَا يَسْلَمَ مِنْ أَلْسِنَهِ أَعْدَائِهِ وَ نِسْبَتِهِمْ إِيَّاهُ إِلَى بَعْضِ الْعُيُوبِ الْقَادِحَهِ فِي الدِّيَانَهِ وَ الْأَخْلَاقِ فَإِذَا ثَبَتَ أَنَّ أَئِمَّتَنَا عليهم السلام نَزَّهَهُمُ اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ ثَبَتَ أَنَّهُ سُبْحَانَهُ هُوَ الْمُتَوَلِّي لِجَمِيعِ الْخَلَائِقِ عَلَى ذَلِكَ بِلُطْفِهِ وَ جَمِيلِ صُنْعِهِ لِيَدُلَّ عَلَى أَنَّهُمْ حُجَجُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَ السُّفَرَاءُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَ الْأَرْكَانُ لِدِينِهِ وَ الْحَفَظَهُ لِشَرْعِهِ وَ هَذَا وَاضِحٌ لِمَنْ تَأَمَّلَهُ دَلَالَهٌ أُخْرَى وَ مَا يَدُلُّ أَيْضاً عَلَى إِمَامَتِهِمْ عليهم السلام مَا حَصَلَ مِنَ الِاتِّفَاقِ عَلَى بِرِّهِمْ وَ عَدَالَتِهِمْ وَ عُلُوِّ قَدْرِهِمْ وَ طَهَارَتِهِمْ وَ قَدْ ثَبَتَ بِلَا شَكٍّ مَعْرِفَتُهُمْ لِكَثِيرٍ مِمَّنْ يَعْتَقِدُ إِمَامَتَهُمْ فِي أَيَّامِهِمْ وَ يَدِينُ اللَّهَ تَعَالَى بِعِصْمَتِهِمْ وَ النَّصِّ عَلَيْهِمْ وَ يَشْهَدُ بِالْمُعْجِزِ لَهُمْ وَ وَضَحَ أَيْضاً اخْتِصَاصُ هَؤُلَاءِ بِهِمْ وَ مُلَازَمَتُهُمْ إِيَّاهُمْ وَ نَقْلُهُمُ الْأَحْكَامَ وَ الْعُلُومَ عَنْهُمْ وَ حَمْلُهُمُ الزَّكَوَاتِ وَ الْأَخْمَاسَ إِلَيْهِمْ مَنْ أَنْكَرَ هَذَا أَوْ دَفَعَ كَانَ مُكَابِراً دَافِعاً لِلْعِيَانِ بَعِيداً عَنْ مَعْرِفَهِ أَخْبَارِهِمْ فَقَدْ عَلِمَ كُلُّ مُحَصِّلٍ نَظَرَ فِي الْأَخْبَارِ أَنَّ هِشَامَ بْنَ الْحَكَمِ وَ أَبَا بَصِيرٍ وَ زُرَارَهَ بْنَ أَعْيَنَ وَ حُمْرَانَ وَ بُكَيْراً ابْنَيْ أَعْيَنَ وَ مُحَمَّدَ بْنَ نُعْمَانَ (۲) الَّذِي يُلَقِّبُهُ الْعَامَّهُ شَيْطَانَ الطَّاقِ وَ بُرَيْدَ بْنَ مُعَاوِيَهَ الْعِجْلِيَّ وَ أَبَانَ بْنَ تَغْلِبَ وَ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ الثَّقَفِيَّ وَ مُعَاوِيَهَ بْنَ عَمَّارٍ الدُّهْنِيَّ وَ غَيْرَ هَؤُلَاءِ مِمَّنْ بَلَغُوا الْجَمْعَ الْكَثِيرَ وَ الْجَمَّ الْغَفِيرَ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَ الْحِجَازِ وَ خُرَاسَانَ

۱- فی نسخه: و ادعت لهم.

۲- فی المصدر: النعمان.

وَ فَارِسَ كَانُوا فِی وَقْتِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام رُؤَسَاءَ الشِّیعَهِ فِی الْحَدِیثِ وَ رُوَاهَ (۱) الْحَدِیثِ وَ الْكَلَامِ وَ قَدْ صَنَّفُوا الْكُتُبَ وَ جَمَعُوا الْمَسَائِلَ وَ الرِّوَایَاتِ وَ أَضَافُوا أَكْثَرَ مَا اعْتَمَدُوهُ مِنَ الرِّوَایَهِ إِلَیْهِ وَ إِلَی أَبِیهِ مُحَمَّدٍ علیه السلام وَ كَانَ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ أَتْبَاعٌ وَ تَلَامِذَهٌ فِی الْمَعْنَی الَّذِی یَنْفَرِدُ بِهِ وَ أَنَّهُمْ كَانُوا یَرْحَلُونَ مِنَ الْعِرَاقِ إِلَی الْحِجَازِ فِی كُلِّ عَامٍ أَوْ أَكْثَرَ أَوْ أَقَلَّ ثُمَّ یَرْجِعُونَ وَ یَحْكُونَ عَنْهُ الْأَقْوَالَ وَ یُسْنِدُونَ إِلَیْهِ الدَّلَالاتِ وَ كَانَتْ حَالُهُمْ فِی وَقْتِ الْكَاظِمِ وَ الرِّضَا علیهما السلام عَلَی هَذِهِ الصِّفَهِ وَ كَذَلِكَ إِلَی وَفَاهِ أَبِی مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِیِّ علیه السلام وَ حَصَلَ الْعِلْمُ بِاخْتِصَاصِ هَؤُلَاءِ بِأَئِمَّتِنَا علیهم السلام كَمَا نَعْلَمُ اخْتِصَاصَ أَبِی یُوسُفَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ (۲) بِأَبِی حَنِیفَهَ وَ كَمَا نَعْلَمُ اخْتِصَاصَ الْمُزَنِیِّ وَ الرَّبِیعِ بِالشَّافِعِیِّ وَ اخْتِصَاصَ النَّظَّامِ بِأَبِی الْهُذَیْلِ وَ الْجَاحِظِ وَ الْأَسْوَارِیِّ بِالنَّظَّامِ وَ لَا فَرْقَ بَیْنَ مَنْ دَفَعَ الْإِمَامِیَّهَ عَمَّنْ ذَكَرْنَاهُ وَ مَنْ دَفَعَ مَنْ سَمَّیْنَاهُ عَمَّنْ وَصَفْنَاهُ فِی الْجَهْلِ بِالْأَخْبَارِ وَ فِی الْعِنَادِ وَ الْإِنْكَارِ وَ إِذَا كَانَ الْأَمْرُ عَلَی مَا ذَكَرْنَاهُ لَمْ تَخْلُ الْإِمَامِیَّهُ فِی شَهَادَتِهَا بِإِمَامَهِ هَؤُلَاءِ علیهم السلام مِنْ أَحَدِ أَمْرَیْنِ إِمَّا أَنْ تَكُونَ مُحِقَّهً فِی ذَلِكَ صَادِقَهً أَوْ مُبْطِلَهً فِی شَهَادَتِهَا كَاذِبَهً فَإِنْ كَانَتْ مُحِقَّهً صَادِقَهً فِی نَقْلِ النَّصِّ عَنْهُمْ عَلَی خُلَفَائِهِمْ علیهم السلام مُصِیبَهً فِیمَا اعْتَقَدَتْهُ (۳) مِنَ الْعِصْمَهِ وَ الْكَمَالِ فَقَدْ ثَبَتَ إِمَامَتُهُمْ عَلَی مَا قُلْنَاهُ وَ إِنْ كَانَتْ كَاذِبَهً فِی شَهَادَتِهَا مُبْطِلَهً فِی عَقِیدَتِهَا فَلَنْ یَكُونَ كَذَلِكَ إِلَّا وَ مَنْ سَمَّیْنَاهُمْ مِنْ أَئِمَّهِ الْهُدَی علیهم السلام ضَالُّونَ بِرِضَاهُمْ بِذَلِكَ فَاسِقُونَ بِتَرْكِ النَّكِیرِ عَلَیْهِمْ مُسْتَحِقُّونَ لِلْبَرَاءَهِ مِنْ حَیْثُ تَوَلَّوُا الْكَذَّابِینَ مُضِلُّونَ لِلْأُمَّهِ لِتَقْرِیبِهِمْ إِیَّاهُمْ وَ اخْتِصَاصِهِمْ بِهِمْ مِنْ بَیْنِ الْفِرَقِ كُلِّهَا ظَالِمُونَ فِی أَخْذِ الزَّكَاهِ وَ الْأَخْمَاسِ عَنْهُمْ وَ هَذَا مَا لَا یُطْلِقُهُ مُسْلِمٌ فِیمَنْ نَقُولُ بِإِمَامَتِهِ

۱- فی نسخه: و روایه الحدیث و هو الموجود فی المصدر.

۲- أی الشیبانی.

۳- فی نسخه: اعتقدوه فیهم و فی المصدر: اعتقدته فیهم.

وَ إِذَا كَانَ الْإِجْمَاعُ الْمُقَدَّمُ ذِكْرُهُ حَاصِلًا عَلَى طَهَارَتِهِمْ وَ عَدَالَتِهِمْ وَ وُجُوبِ وَلَايَتِهِمْ ثَبَتَ إِمَامَتُهُمْ بِتَصْدِيقِهِمْ لِمَنْ أَثْبَتَ ذَلِكَ وَ بِمَا ذَكَرْنَاهُ مِنِ اخْتِصَاصِهِمْ بِهِمْ وَ هَذَا وَاضِحٌ وَ الْمِنَّةُ لِلَّهِ دَلَالَةٌ أُخْرَى وَ مِمَّا يَدُلُّ أَيْضاً عَلَى إِمَامَتِهِمْ عليهم السلام وَ أَنَّهُمْ أَفْضَلُ الْخَلْقِ بَعْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله مَا نَجِدُهُ مِنْ تَسْخِيرِ اللَّهِ تَعَالَى الْوَلِيَّ لَهُمْ فِي التَّعْظِيمِ لِمَنْزِلَتِهِمْ وَ الْعَدُوَّ لَهُمْ فِي الْإِجْلَالِ لِمَرْتَبَتِهِمْ وَ إِلْهَامِهِ سُبْحَانَهُ جَمِيعَ الْقُلُوبِ إِعْلَاءَ شَأْنِهِمْ وَ رَفْعَ مَكَانِهِمْ عَلَى تَبَايُنِ مَذَاهِبِهِمْ وَ آرَائِهِمْ وَ اخْتِلَافِ نِحَلِهِمْ وَ أَهْوَائِهِمْ فَقَدْ عَلِمَ كُلُّ مَنْ سَمِعَ الْأَخْبَارَ وَ تَتَبَّعَ الْآثَارَ أَنَّ جَمِيعَ الْمُتَغَلِّبِينَ عَلَيْهِمْ الْمُظْهِرِينَ لِاسْتِحْقَاقِ الْأَمْرِ دُونَهُمْ لَمْ يَعْدِلُوا قَطُّ عَنْ تَبْجِيلِهِمْ وَ إِجْلَالِ قَدْرِهِمْ وَ لَمَا أَنْكَرُوا فَضْلَهُمْ وَ إِنْ كَانَ بَعْضُ أَعْدَائِهِمْ قَدْ يَارَزَ بَعْضُهُمْ بِالْعَدَاوَةِ لِدَوَاعٍ دَعَتْهُمْ إِلَى ذَلِكَ أَ لَا تَرَى أَنَّ الْمُتَقَدِّمِينَ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَدْ أَظْهَرُوا مِنْ تَقْدِيمِهِ (۱) وَ تَعْظِيمِ وَلَدَيْهِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام فِي زَمَانِ إِمَامَتِهِمْ (۲) عَلَى الْأُمَّةِ وَ كَذَلِكَ النَّاكِثُونَ (۳) لِبَيْعَتِهِ لَمْ يَتَمَكَّنُوا مَعَ ذَلِكَ مِنْ إِنْكَارِ فَضْلِهِ وَ لَا امْتَنَعُوا مِنَ الشَّهَادَةِ لَهُ بِفَضْلِهِ وَ لَا فَسَّقُوهُ فِي فِعْلِهِ وَ كَذَلِكَ مُعَاوِيَةُ وَ إِنْ كَانَ أَظْهَرَ (۴) عَدَاوَتَهُ وَ بَنَى أَكْثَرَ أُمُورِهِ عَلَى الْعِنَادِ لَمْ يُنْكِرْ جَمِيعَ حُقُوقِهِ وَ لَا دَفَعَ عَظِيمَ مَنْزِلَتِهِ فِي الدِّينِ بَلْ قَفَّى أَثَرَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ فِي التَّعَلُّلِ بِطَلَبِ دَمِ عُثْمَانَ وَ كَانَ يُظْهِرُ الْقَنَاعَةَ مِنْهُ بِأَنْ يُقِرَّهُ عَلَى وَلَايَتِهِ الَّتِي وَلَّاهُ إِيَّاهَا (۵) مَنْ كَانَ قَبْلَهُ فَيَكُفَّ عَنْ خِلَافِهِ وَ يَصِيرَ إِلَى طَاعَتِهِ وَ لَمْ يُمْكِنْهُ الدَّفْعُ لِكَوْنِهِ عليه السلام الْأَفْضَلَ فِي الْإِسْلَامِ وَ الشَّرَفِ وَ الْوُصْلَةِ بِالنَّبِيِّ صلى الله عليه و آله وَ الْعِلْمِ وَ الزُّهْدِ وَ لَا الْإِنْكَارُ لِشَيْ ءٍ مِنْ ذَلِكَ وَ لَا الِادِّعَاءُ لِنَفْسِهِ مُسَاوَاتَهُ فِيهِ أَوْ مُقَارَبَتَهُ وَ مُدَانَاتَهُ

۱- فی المصدر: قد أظهروا تقديمه.

۲- فی المصدر: فی زمان امامته.

۳- فی المصدر: الناكثين.

۴- فی المصدر: قد اظهر.

۵- فی المصدر: ولاها اياه.

وَ قَدْ کَانَ یَحْضُرُهُ الْجَمَاعَهُ کَالْحَسَنِ بْنِ عَلِیٍّ علیهما السلام وَ ابْنِ عَبَّاسٍ وَ سَعْدِ بْنِ مَالِکٍ فَیَحْتَجُّونَ عَلَیْهِ بِفَضْلِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام عَلَی جَمِیعِ الصَّحَابَهِ فَلَا یُقْدِمُ عَلَی الْإِنْکَارِ عَلَیْهِمْ مَعَ إِظْهَارِهِ فِی الظَّاهِرِ الْبَرَاءَهَ مِنْهُ وَ الْخِلَافَ عَلَیْهِ وَ کَانَ تَفِدُ عَلَیْهِ وُفُودُ أَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ شِیعَهِ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام فَیُجَرِّعُونَهُ السَّمَّ الذُّعَاقَ (۱) مِنْ مَدْحِ إِمَامِ الْهُدَی وَ ذَمِّهِ هُوَ فِی أَثْنَاءِ ذَلِکَ (۲) فَلَا یُکَذِّبُهُمْ وَ لَا یُنَاقِضُ احْتِجَاجَاتِهِمْ وَ کَانَ مِنْ أَمْرِ الْوَافِدَاتِ عَلَیْهِ فِی هَذَا الْمَعْنَی مَا هُوَ مَشْهُورٌ مُدَوَّنٌ فِی کُتُبِ الْآثَارِ مَسْطُورٌ ثُمَّ کَانَ مِنْ أَمْرِ ابْنِهِ یَزِیدَ لَعَنَهُ اللَّهُ مَعَ الْحُسَیْنِ علیه السلام (۳) مِنَ الْقَتْلِ وَ السَّبْیِ وَ التَّنْکِیلِ وَ مَعَ ذَلِکَ فَلَمْ یَحْفَظْ عَنْهُ ذِمَّهً بِمَا یُوجِبُ إِخْرَاجَهُ عَنْ مُوجِبِ التَّعْظِیمِ بَلْ قَدْ أَظْهَرَ الْحُزْنَ (۴) عَلَی ذَلِکَ وَ لَمْ یَزَلْ یُعَظِّمُ سَیِّدَ الْعَابِدِینَ علیه السلام بَعْدَهُ وَ یُوصِی بِهِ حَتَّی إِنَّهُ آمَنَهُ مِنْ بَیْنِ أَهْلِ الْمَدِینَهِ کُلِّهِمْ فِی وَقْعَهِ الْحَرَّهِ وَ أَمَرَ مُسْلِمَ بْنَ عُقْبَهَ بِإِکْرَامِهِ وَ رَفْعِ مَحَلِّهِ وَ أَمَانِهِ مَعَ أَهْلِ بَیْتِهِ وَ مَوَالِیهِ وَ مِثْلُ ذَلِکَ کَانَتْ حَالُ مَنْ بَعْدَهُ مِنْ بَنِی مَرْوَانَ أَیْضاً مَعَ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ علیهما السلام حَتَّی إِنَّهُ کَانَ أَجَلَّ أَهْلِ الزَّمَانِ عِنْدَهُمْ وَ کَذَلِکَ کَانَتْ حَالُ الْبَاقِرِ علیه السلام مَعَ بَقِیَّهِ بَنِی مَرْوَانَ وَ مَعَ أَبِی الْعَبَّاسِ السَّفَّاحِ وَ حَالُ الصَّادِقِ علیه السلام مَعَ أَبِی جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ حَالُ أَبِی الْحَسَنِ مُوسَی علیه السلام مَعَ الْهَادِی وَ الرَّشِیدِ حَتَّی إِنَّ هَارُونَ الرَّشِیدَ لَمَّا قَتَلَهُ تَبَرَّأَ مِنْ قَتْلِهِ وَ أَحْضَرَ الشُّهُودَ لِیَشْهَدُوا بِوَفَاتِهِ عَلَی السَّلَامَهِ وَ إِنْ کَانَ الْأَمْرُ عَلَی خِلَافِهِ وَ کَانَ مِنَ الْمَأْمُونِ (۵) اللَّعِینِ مَعَ الرِّضَا علیه السلام مَا هُوَ مَشْهُورٌ وَ کَذَلِکَ حَالُهُ مَعَ

ص: ۳۴۴

۱- فی المصدر و نسخه من الکتاب: الذعاف أقول: الذعاف: السم الذی یقتل من ساعته. و داء ذعاق أی قاتل.

۲- فی المصدر: و ذمه فی اثناء ذلک.

۳- فی المصدر: ثم قد کان من امر ابنه یزید مع الحسین بن علی علیه السّلام علی ما کان.

۴- فی المصدر: بل قد اظهر الندم .

۵- فی المصدر: و کان حال المأمون.

ابْنِهِ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السلام (۱) عَلَی صِغَرِ سِنِّهِ وَ حُلُوکَهِ لَوْنِهِ مِنَ التَّعْظِیمِ وَ الْمُبَالَغَهِ فِی رَفْعِ الْقَدْرِ حَتَّی إِنَّهُ زَوَّجَهُ ابْنَتَهُ أَمَّ الْفَضْلِ وَ رَفَعَهُ فِی الْمَجْلِسِ عَلَی سَائِرِ بَنِی الْعَبَّاسِ وَ الْقُضَاهِ وَ کَذَلِکَ کَانَ الْمُتَوَکِّلُ یُعَظِّمُ عَلِیَّ بْنَ مُحَمَّدٍ علیهما السلام مَعَ ظُهُورِ عَدَاوَتِهِ لِأَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ علیه السلام وَ مَقْتِهِ لَهُ وَ طَعْنِهِ عَلَی آلِ أَبِی طَالِبٍ وَ کَذَلِکَ حَالُ الْمُعْتَمِدِ مَعَ أَبِی مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ علیه السلام فِی إِکْرَامِهِ وَ الْمُبَالَغَهِ فِیهِ هَذَا وَ هَؤُلَاءِ الْأَئِمَّهُ علیهم السلام فِی قَبْضَهِ مَنْ عَدَدْنَاهُ مِنَ الْمُلُوکِ عَلَی الظَّاهِرِ وَ تَحْتَ طَاعَتِهِمْ وَ قَدْ اجْتَهَدُوا کُلَّ الِاجْتِهَادِ فِی أَنْ یَعْثِرُوا عَلَی عَیْبٍ یَتَعَلَّقُونَ بِهِ فِی الْحَطِّ عَنْ مَنَازِلِهِمْ فَأَمْعَنُوا فِی الْبَحْثِ عَنْ أَسْرَارِهِمْ وَ أَحْوَالِهِمْ فِی خَلَوَاتِهِمْ لِذَلِکَ فَعَجَزُوا عَنْهُ فَعَلِمْنَا أَنَّ تَعْظِیمَهُمْ إِیَّاهُمْ مَعَ ظَاهِرِ (۲) عَدَاوَتِهِمْ لَهُمْ وَ شِدَّهِ مَحَبَّتِهِمْ لِلْغَضِّ مِنْهُمْ وَ إِجْمَاعِهِمْ عَلَی ضِدِّ مُرَادِهِمْ فِیهِمْ مِنَ التَّبْجِیلِ وَ الْإِکْرَامِ تَسْخِیرٌ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ لَهُمْ لِیَدُلَّ بِذَلِکَ عَلَی اخْتِصَاصِهِمْ مِنْهُ جَلَّتْ قُدْرَتُهُ بِالْمَعْنَی الَّذِی یُوجِبُ طَاعَتَهُمْ عَلَی جَمِیعِ الْأَنَامِ وَ مَا هَذَا (۳) إِلَّا کَالْأُمُورِ غَیْرِ الْمَأْلُوفَهِ وَ الْأَشْیَاءِ الْخَارِقَهِ لِلْعَادَهِ وَ یُؤَیِّدُ مَا ذَکَرْنَاهُ مِنْ تَسْخِیرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الْخَلْقَ لِتَعْظِیمِهِمْ مَا شَاهَدْنَا الطَّوَائِفَ الْمُخْتَلِفَهَ وَ الْفِرَقَ الْمُتَبَایِنَهَ (۴) فِی الْمَذَاهِبِ وَ الْآرَاءِ قَدْ أَجْمَعُوا عَلَی تَعْظِیمِ قُبُورِهِمْ وَ فَضْلِ مَشَاهِدِهِمْ حَتَّی إِنَّهُمْ یَقْصِدُونَهَا مِنَ الْبِلَادِ الشَّاسِعَهِ وَ یُلِمُّونَ بِهَا وَ یَتَقَرَّبُونَ إِلَی اللَّهِ سُبْحَانَهُ بِزِیَارَتِهَا وَ یَسْتَنْزِلُونَ عِنْدَهَا مِنَ اللَّهِ الْأَرْزَاقَ وَ یَسْتَفْتِحُونَ الْأَغْلَاقَ وَ یَطْلُبُونَ بِبَرَکَتِهَا الْحَاجَاتِ وَ یَسْتَدْفِعُونَ الْمُلِمَّاتِ وَ هَذَا هُوَ الْمُعْجِزُ الْخَارِقُ لِلْعَادَهِ (۵) وَ إِلَّا فَمَا الْحَامِلُ لِلْفِرْقَهِ الْمُنْحَازَهِ عَنْ هَذِهِ الْجِهَهِ

۱- فی المصدر: و کذلک حال ابنه ابی جعفر علیه السلام معه.

۲- فی المصدر: مع ظهور عداوتهم.

۳- فی المصدر: و ما هذه.

۴- فی نسخه: المباینه.

۵- مع ان الامراء و الحکام و الملوک قد بالغوا فی تخریب قبورهم و منع شیعتهم من زیاره قبورهم، و شدوا علی الشیعه فی النکیر و التنکیل فما زاد ذلک الا عظمه لهم و شده المحبه فی سبیلهم.

الْمُخَالَفَهِ لِهَذِهِ الْجَنْبَهِ عَلَى ذَلِكَ (١) وَ لِمَ لَمْ يَفْعَلُوا بَعْضَ مَا ذَكَرْنَاهُ بِمَنْ يَعْتَقِدُونَ إِمَامَتَهُ وَ فَرْضَ طَاعَتِهِ وَ هُوَ فِي الدِّينِ مُوَافِقٌ لَهُمْ مُسَاعِدٌ غَيْرُ مُخَالِفٍ (وَ) مُعَانِدٍ أَ لَا تَرَى أَنَّ مُلُوكَ بَنِي أُمَيَّهَ وَ خُلَفَاءَ بَنِي الْعَبَّاسِ مَعَ كَثْرَهِ شِيعَتِهِمْ وَ كَوْنِهِمْ أَضْعَافَ أَضْعَافِ شِيعَهِ أَئِمَّتِنَا وَ كَوْنِ الدُّنْيَا أَوْ أَكْثَرِهَا لَهُمْ وَ فِي أَيْدِيهِمْ وَ مَا حَصَلَ لَهُمْ مِنْ تَعْظِيمِ الْجُمْهُورِ فِي حَيَاتِهِمْ وَ السَّلْطَنَهِ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ الْخُطْبَهِ فَوْقَ الْمَنَابِرِ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَ غَرْبِهَا لَهُمْ بِإِمْرَهِ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يُلِمَّ أَحَدٌ مِنْ شِيعَتِهِمْ وَ أَوْلِيَائِهِمْ فَضْلًا مِنْ أَعْدَائِهِمْ بِقُبُورِهِمْ بَعْدَ وَفَاتِهِمْ وَ لَا قَصَدَ أَحَدٌ تَوْبَهً لَهُمْ مُتَقَرِّباً بِذَلِكَ إِلَى رَبِّهِ وَ لَا نَشِطَ لِزِيَارَتِهِمْ وَ هَذَا لُطْفٌ مِنَ اللَّهِ لِخَلْقِهِ فِي الْإِيضَاحِ عَنْ حُقُوقِ أَئِمَّتِنَا وَ دَلَالَهٌ عَلَى عُلُوِّ مَنْزِلَتِهِمْ مِنْهُ جَلَّ اسْمُهُ لَا سِيَّمَا وَ دَوَاعِي الدُّنْيَا وَ رَغَبَاتُهَا مَعْدُومَهٌ عِنْدَ هَذِهِ الطَّائِفَهِ مَفْقُودَهٌ وَ عِنْدَ أُولَئِكَ مَوْجُودَهٌ فَمِنَ الْمُحَالِ أَنْ يَكُونُوا فَعَلُوا ذَلِكَ لِدَاعٍ مِنْ دَوَاعِي الدُّنْيَا وَ لَا يُمْكِنُ أَيْضاً أَنْ يَكُونُوا فَعَلُوهُ لِتَقِيَّهٍ فَإِنَّ التَّقِيَّهَ هِيَ فِيهِمْ لَا مِنْهُمْ وَ لَا خَوْفٌ مِنْ جِهَتِهِمْ بَلْ هُوَ عَلَيْهِمْ (٢) فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا دَاعِي الدِّينِ وَ هَذَا هُوَ الْأَثَرُ الْعَجِيبُ الَّذِي لَا يَنْفُذُ فِيهِ إِلَّا قُدْرَهُ الْقَادِرِ الْقَاهِرِ (٣) الَّذِي يُذَلِّلُ الصِّعَابَ وَ يُسَبِّبُ الْأَسْبَابَ لِيُوقِظَ بِهِ الْغَافِلِينَ وَ يَقْطَعَ عُذْرَ الْمُتَجَاهِلِينَ (۴) وَ أَيْضاً فَقَدْ شَارَكَ أَئِمَّتَنَا عليهم السلام غَيْرُهُمْ مِنْ أَوْلَادِ النَّبِيِّ صلى الله عليه و آله فِي حَسَبِهِمْ وَ نَسَبِهِمْ وَ قَرَابَتِهِمْ وَ كَانَ لِكَثِيرٍ مِنْهُمْ عِبَادَاتٌ ظَاهِرَهٌ وَ زُهْدٌ وَ عِلْمٌ وَ لَمْ يَحْصُلْ مِنَ الْإِجْمَاعِ عَلَى تَعْظِيمِهِمْ وَ زِيَارَهِ قُبُورِهِمْ مَا وَجَدْنَاهُ قَدْ حَصَلَ فِيهِمْ عليهم السلام فَإِنَّ مَنْ عَدَاهُمْ مِنْ صُلَحَاءِ الْعِتْرَهِ مِمَّنْ يُعَظِّمُهُ (۵) فَرِيقٌ مِنَ الْأُمَّهِ وَ يُعْرِضُ عَنْهُ فَرِيقٌ وَ مَنْ عَظَّمَهُ مِنْهُمْ لَا يَبْلُغُ بِهِمْ فِي

١- في المصدر: للفرقه المتجاوزه عن هذه الجهه المتخالفه لهذه الحيثيه (الجنبه) على ذلك.

٢- في المصدر: و لا خوف في ذلك من الناس عليهم.

٣- في المصدر: و قهر القاهر.

۴- في المصدر: و يقطع به المتجاهلين.

۵- في المصدر: بين من يعظمه.

الْإِجْلَالِ وَ الْإِعْظَامِ الْغَايَهَ الَّتِی یَبْلُغُهَا فِیمَنْ ذَکَرْنَاهُ (۱) وَ هَذَا یَدُلُّ عَلَی أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ خَرَقَ فِی أَئِمَّتِنَا علیهم السلام الْعَادَاتِ وَ قَلَّبَ الْجِبِلَّاتِ لِلْإِبَانَهِ عَنْ عُلُوِّ دَرَجَتِهِمْ وَ التَّنْبِیهِ عَلَی شَرَفِ مَرْتَبَتِهِمْ وَ الدَّلَالَهِ عَلَی إِمَامَتِهِمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِمْ أَجْمَعِینَ (۲).

**[ترجمه]می گوید: یکی از دلائل بر امامت ائمه علیهم السّلام، علومی است که از ناحیه آن سروران در تمام عالم انتشار یافته است. از این علوم در هر گروهی مقداری یافت می شود که مجموعه آن فنون و انواع مختلف آن، در آل محمّد صلّی اللّه علیه و آله جمع شده است. نمی بینی آنچه که از امیرالمؤمنین علیه السّلام در باب های توحید و سخنان درخشان مفید از خطبه‌ها و علوم دین و احکام شریعت و تفسیر قرآن و غیر آن که بیشتر از تمام خطبا و دانشمندان و فصیحان است روایت شده، به طوری که متکلمان و فقها و مفسران از آن جناب استفاده کرده اند؟ دانشمندان ادبیات عرب قواعد اعراب و معانی لغات را از آن جناب نقل کرده اند و درباره طب مطالبی فرموده که اطبا از آن جناب استفاده نموده اند. و درباره حکمت و اندرز و آداب مقداری از ایشان نقل شده که بیش از کلام تمام حکما است. درباره نجوم و باستان شناسی مطالبی نقل شده که مورد استفاده تمام ملل و صاحبنظران قرار گرفته است. از آن گذشته گروه‌هایی از کسانی که ما ذکر کردیم از ائمه و فرزندان او، مانند این علوم را در جمیع قسمت ها نقل کرده اند. درباره فضل و مقام ارجمند آنها حتّی دو نفر از دانشمندان هم اختلاف نکرده اند. از حضرت باقر و صادق موقعی که قدرت اظهار پیدا کردند و آن تقیه ای که در زمان حضرت سجاد علیه السّلام بود از ایشان برطرف گردید، در مورد فتاوای حلال و حرام و مسائل و احکام ظاهر شده است. مردم آن قدر از این دو امام در علم کلام و تفسیر قرآن و قصص انبیاء و جنگ‌ها و تاریخ و اخبار عرب و پادشاهان دنیا نقل کردند که به همین جهت حضرت باقر را باقر نامیده اند. از حضرت صادق علیه السّلام در ابواب مختلف چهار هزار نفر از دانشمندان مشهور روایت نقل کرده اند

ص: ۳۳۸

و از جواب‌های آن جناب، چهار صد کتاب نوشته شده که مشهور به «کتاب‌های اصول» است. این روایت ها را اصحاب خودش و اصحاب پدرش یا به واسطه ایشان و اصحاب فرزندش موسی بن جعفر علیهما السّلام نقل کرده اند. هیچ فنی از فنون علم نبود مگر این که درباره آن بخش‌هایی از ایشان نقل شده است. فرزندش موسی بن جعفر نیز تا قبل از محبوس شدن به دست هارون، مانند پدر در پخش علوم فعالیت داشت که هارون مانع ایشان شد. از حضرت رضا و فرزندش حضرت امام محمّد تقی علیهما السّلام مقدار بسیار زیادی نقل شده و آنچنان شهرت دارد که احتیاج به تفصیل ندارد. حضرت امام علی النقی و امام حسن عسکری نیز همین راه را پیموده اند. روایت از این دو امام کمتر است، چون آن دو امام در محله سپاهیان تحت نظر بوده اند و نمی توانستند آشکار فتوی دهند و ملاقات با آن دو امام علیهما السّلام برای هر کسی مقدور نبود. با توضیحاتی که دادیم، ثابت شد که ائمه ما علیهم السّلام با سایر مردم فرق داشتند و هیچ کسی نمی‌تواند ادعا کند که آنها علم را از دانشمندان اهل سنت گرفته اند یا از راویان و ثقات ایشان استفاده کرده اند، زیرا هیچ گاه کسی ائمه ما را ندیده است که برای یادگیری چیزی از علوم، پیش یکی از دانشمندان آنها رفته باشد. دلیل دیگر این که علم و دانشی که از ائمه علیهم السّلام برای ما به یادگار مانده، اکثرش از خودشان است و از غیر ایشان ظاهر نشده است. می‌دانیم که تمام این علوم از جانب آنها منتشر شده و ائمه از مردم بی نیاز بوده اند. به یقین می‌دانیم که از همه مردم بیشتر اطلاع داشته اند و تمام دانشمندان در درجه، از آنها پایین ترند. از تمام این مطالب ثابت می شود که علوم آنها از پیامبر اکرم است و آن جناب فقط به ایشان تعلیم نموده تا شاهدی بر امامت آنها باشد و مردم در نیازهایشان به ایشان احتیاج داشته باشند و آنها از مردم بی نیاز باشند و ملجاء امت در

دین باشند و پناهگاه مردم در احکام. این امتیاز مانند همان

ص: ۳۳۹

امتیازی است که خداوند به شخص پیغمبر داده که او را از احوال امت های پیشین مطلع کرده و به او کتاب‌های پیشینیان را آموخته، بدون این که کتابی بخواند یا پیش هیچ یک از دانشمندان زمان خود رفته باشد. این مطالب خود در اثبات مدعی کافی است. با این که عقلا ثابت شده که اعلم افضل برای رهبری و امامت از مفضول و پایین تر، شایسته تر است. خداوند این مطلب را در این آیه بیان فرموده است: «أَ فَمَنْ یَهْدِی إِلَی الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ یُتَّبَعَ أَمَّنْ لا یَهِدِّی إِلَّا أَنْ یُهْدی» - . یونس / ۳۵ - {پس آیا کسی که به سوی حق رهبری می کند سزاوارتر است مورد پیروی قرار گیرد یا کسی که راه نمی نماید مگر آنکه [خود] هدایت شود.} و این آیه دیگر: «هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لا یَعْلَمُونَ» - . زمر / ۹ - {آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند.} و در داستان طالوت به همین مطلب اشاره کرده که می گوید «وَ زادَهُ بَسْطَةً فِی الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ» - . بقره / ۲۴۷ -

{و او را در دانش و [نیروی] بدنی بر شما برتری بخشیده است.} برتری در علم و شجاعت، دلیل بر تقدم در رهبری است. وقتی ثابت شد که امامان ما علیهم السّلام داناترین امت هستند، لازم می آید که آنها ائمه اسلامند کسانی که شایسته رهبری بر مردم هستند، به همان دلیل که گفتیم. از دلائل دیگر بر امامت ائمه علیهم السّلام، اجماع امت بر طهارت و ظاهر عدالت آنهاست و عدم وارد شدن عیبی بر ایشان یا یکی از آنها به چیزی که موجب نقص در دیانت او باشد، با این که دشمنان این خانواده و فرمانروایان مخالف تمام کوشش خود را به کار می بردند که از آنها نامی نبرند و مقامشان را پایین آورند و پیوسته در پی ایرادتراشی بر آنها بودند، به طوری که به نسبت بیشتر دشمن بودن با ایشان، اشخاصی را مقرب می گرداندند و کسانی را که با آنها ارتباط داشتند و اظهار محبت و ولایت با ائمه می‌نمودند دور کرده بلکه منع می کردند و تبعید می کردند و می... کشتند، و این برای کسی که از اخبار مردم دارد مطلبی آشکار است. اگر نه این بود که ائمه ما علیهم السّلام بر صفات کمال از عصمت و تأیید از جانب خدا بودند و خداوند به لطف خویش مانع از این بود که کسی به آنها باطلی را نسبت دهد یا درباره ایشان کلام باطلی بگوید، از دست این دشمنان سالم نمی ماندند به این حدی که توضیح دادیم .

مخصوصا که ثابت شده از آن گروهی نبودند که مورد توجه نباشند و تبلیغاتی روی آنها نشود،

ص: ۳۴۰

چون گوشه گیر و بدون ارتباط با دستگاه ها بودند، گرچه در بالاترین درجه عظمت پیش مردم بودند، به طوری که مورد رشک و حسرت فرمانروایان قرار می گرفتند و پیوسته مقام آنها را آرزو می کردند، زیرا شیعیان و پیروان آنها با کثرت و انتشار و پراکنده بودن در شهرها و بلاد، معتقد به مقام امامتی که هم طراز با نبوّت است برای آنها بودند و معجزات و آیات قدرت خدادادی و عصمت از اشتباه برای ایشان اثبات کردند. تا جایی که غالیان مدعی نبوّت و الوهیت درباره آنها می‌شدند. یکی از موجبات چنین اعتقادی، حسن رفتار و بزرگی احوال و کمال آنها در صفاتشان بود و تاریخ چنین نشان داده است که کسانی که دارای جزئی از چنین موقعیت هایی باشند، از دست و زبان دشمنان خود در امان نخواهند بود که در زمینه دین و اخلاق،

عیب ها و ایرادها درباره آنها نتراشند. وقتی ثابت شود که خدا ائمه ما را از آن منزه کرده، معلوم می شود که خداوند عهده دار آن برای همه خلائق است به لطف و صنع زیبایش تا ثابت شود که حجت خدا بر مردم و سفیر از جانب اویند و رکن دین و حافظ شرع هستند. این مطلبی است که برای اهل اندیشه و دقت پوشیده نیست. دلیل دیگر: از دلایلی که شاهد امامت ائمه علیهم السّلام است، این است که همه مردم متفق بر نیکی ایشان و عدالت و بلندی مقام و طهارت آنهایند. بدون تردید این شناخت برای گروه زیادی از معتقدان امامتشان در زمان خودشان بوده و دین خدا را با عصمت ایشان و تصریح بر آنها و گواهی به اجرای معجزه برای آنها پذیرفتند. و نیز روشن شد اختصاص این‌ها به ائمه و ملازمت با آنها و نقل احکام و علوم از آنها و رساندن زکات و خمس به ایشان، کسی که این خصوصیات را انکار یا دفع کند، معاندی است که یک حقیقت روشن منکر شده و دور از شناخت اخبار ائمه است. و هر کس که اهل نظر در اخبار است، دانست که هشام بن حکم و ابوبصیر و زراره بن اعین و حمران و بکیر پسران اعین و محمّد بن نعمان - که اهل سنت او را شیطان طاق لقب داده اند - و برید بن معاویه عجلی و ابان بن تغلب و محمّد بن مسلم ثقفی و معاویه بن عمار دهنی و دیگران که تعداد آنها جمعیّت کثیری را تشکیل می‌دهند از اهالی عراق و حجاز و خراسان

ص: ۳۴۱

و فارس، در زمان حضرت صادق علیه السّلام از سران شیعه در علم حدیث و روایت و کلام به شمار می‌رفتند، کتاب‌ها نوشته و مسائل و روایاتی را جمع کرده اند و روایات زیادی را که مورد اعتمادشان بوده به حضرت صادق علیه السّلام و پدرش حضرت باقر نسبت داده اند. هر کدام از این‌ها دارای پیروان و شاگردانی بوده اند که در مسائل خصوصی از ایشان تبعیت می... کرده اند و این شخصیت های برجسته هر سال یک بار یا بیشتر یا کمتر از عراق به حجاز می آمدند و در مراجعت از طرف امام نقل قول می‌کردند و استدلال های خود را به آن جناب نسبت می‌دادند. در زمان حضرت رضا و موسی بن جعفر علیهم السّلام نیز حال به همین وضع بود. همین طور تا زمان درگذشت حضرت عسکری علیه السّلام. این مطلب ثابت است که این گروه مورد توجه ائمه ما علیهم السّلام بوده اند. چنان چه می‌دانیم که ابو یوسف و محمّد بن حسن مورد توجه ابو حنیفه و مزنی و ربیع مورد توجه شافعی و نظّام مورد توجه ابوالهذیل و جاحظ و اسواری مورد توجه نظّام بوده اند. هیچ فرقی نیست بین کسی که اصحاب امامیه که ذکرشان کردیم را منکر شود یا کسی که انکار کند اشخاصی را که اسم بردیم از کسانی که توصیف کردیم در جهل به اخبار و عناد و انکار. وقتی این مطلب ثابت شد، می‌گوییم گواهی دادن این شخصیت های برجسته به امامت ائمه ما علیهم السّلام از دو صورت خالی نیست؛ یا این‌ها در ادعای خود محق و صادق بوده یا ادعای باطل و دروغ می‌کنند. اگر محق باشند و راست بگویند در نقل تصریح از ایشان بر خلافت ائمه و ادعای آنها در آنچه که اعتقاد به آن دارند از عصمت و کمال درست باشد، پس امامت ائمه ما علیهم السّلام از آنچه که گفتیم ثابت می شود. و اگر این گواهی آنها دروغ باشد و ادعای باطلی بکنند، این مطلب امکان پذیر نیست، مگر این که ائمه ما علیهم السّلام نیز گمراه باشند که راضی به گواهی و شهادت آنها به امامتشان شده اند و فاسق خواهند بود که اعتراض بر این ادعای آنها در مورد امامت نکرده اند، و مستحق برائت شده اند، چون اظهار علاقه به اشخاصی کرده اند که دروغ گو و گمراه کننده امت بوده اند و به خاطر نزدیک کردن ائمه ایشان را به خود و اختصاصشان به خود از بین همه فرقه‌ها و در گرفتن زکات و خمس از طریق ایشان، مرتکب ظلم و ستم شده اند و این نسبت را هیچ مسلمانی درباره کسی که ما قائل به امامتش هستیم، نمی پذیرد.

ص: ۳۴۲

وقتی اجماعی که قبلا مـدعی شـدیم، در مورد طهارت و عـدالت و وجوب ولایت آنها حاصل شـد، امامتشان ثابت می گردد با تصـدیق ایشـان برای کسـی که این را اثبات کرده و به آنچه که ذکر کردیم از اختصاص آنها به ائمه و این روشن است و المنه لله. دلیل دیگر: از چیزهایی که دلالت بر امامت ائمه علیهم السّـلام می کند و این که آنها بهترین خلق خدا پس از پیامبر اکرمند صلّی اللّه علیه و آله، این است که می بینیم خدا دوسـتدارشان را برای ایشان در تعظیم منزلتشان تسخیر کرده و دشمنشان را در اجلال مرتبه ایشـان و خـدا الهام کرده به تمام دل‌ها بلنـد مرتبه کردن شأن آنها و بالابردن جایگاه‌هایشان با اختلاف مـذاهب و عقاید و گرایش و تمایلاتشان. هر کسی به اخبار وارد باشد و در این مطالب تحقیق کرده باشد، برایش آشکارا محقق است که کسانی که بر ائمه ما چیره شدنـد و بر مقام خلافت و جانشـینی پیامبر تکیه زدنـد، هیچ کدام در تعظیم و اجلال مقام همطراز با آنها نبودند و نیز هیچ کدام منکر فضل و مقام آنها نشدند، با این که از بعضـی از دشمنان ایشان، دشمنی با آنها به خاطر هدف هایی که ایشان را به دشمنی کشاند، بروز کرد. مگر ندیدی آن چند نفر که قبل از امیرالمؤمنین بر مسند خلافت تکیه زدند، در همان زمان فرمانروایی خود بر امت چگونه او را مقـدم می داشـتند و به دو فرزندش حسن و حسـین احترام می کردند؟ همچنین پیمـان شـکنان بیعتش بـا این که مخـالفت کردنـد، منکر فضـل و مقام مولا نبودنـد و نه از شـهادت دادن به فضل او امتناع می... ورزیدند و هرگز به او نسبت ناشایست ندادند. همین طور معاویه با تمام دشمنی که داشت و پیوسته از دشمنی و عداوت دست برنمی‌داشت، منکر تمام حقوق علی نبود و شخصیت دینی و عظمت مذهبی او را انکار نمی کرد. او از طلحه و زبیر که مدعی انتقام خون عثمان بودنـد پیروی کرد و به همین قانع بود که او را به همان فرمانداری شام باقی بگذارد که قبلا از طرف خلفا به او واگذار شده بود، دست از دشـمنی برمی‌داشت و اطاعت می‌کرد. و به جهت برتری در اسـلام و شـرافت و انتساب به پیامبر و علم و زهـد که به علی علیه السّـلام اختصـاص داشت، نمی‌تـوانست مخـالفت کنـد و هرگز منکر هیـچ یـک از این‌هـا نبود و نه ادعای برابری یا حتّی مشابهت و همطرازی با مولا علیه السّلام کرد.

ص: ۳۴۳

در مقابـل گروهی از قبیـل حسن بن علی علیهمـا السّـلام و ابن عباس و سـعد بن مالک نزد او رفته و بر او به فضل امیرالمؤمنین علیه السّـلام بر تمام صـحابه پیامبر اسـتدلال می کردند، معاویه را یارای انکار نبود، با این که در ظاهر از علی علیه السّلام تبرّی می جست و بـا آن جناب مخالفت می‌کرد. گروهی از اهل عراق از شـیعیان علی علیه السّـلام پیش معاویه آمدنـد و در مـدح و ستایش علی علیه السّـلام و ذم و سـرزنش معاویه، چنان داد سـخن دادند که گویی زهر کشـنده به حلقوم معاویه می‌چکانند. با این حال او آنها را تکـذیب نکرد و اسـتدلالشان را رد ننمود. جریان مسافرانی که می آمدند و با او در این موارد صـحبت می... کردند، مشـهور است و در کتاب‌های تاریخ ثبت و ضبط شده است. سپس جریان فرزند ملعون او یزید با حسین بن علی علیهما السّلام تا آن سرور را شهید و خاندانش را اسیر کرد و آنها را در فشار و شکنجه قرار داد، از چیزهایی است که مشهور و معلوم است و با وجود همه این‌ها، یزید آنچنان حضـرت حسین را سرزنش نمی‌کرد که موجب توهین به مقام ارجمند آن سرور شود. گـاهی نیز اظهـار انـدوه و تأثر بر این پیشامـد می‌کرد و پیوسـته حضـرت زین العابـدین را بعـد از او احترام می نمود و سـفارش جنـاب او را می کرد، به طوری که در جریـان حره و حمله، مسـلم بن عقبه به دسـتور او بر مـدینه از میان تمام اهل مـدینه، زین العابدین علیه السّـلام را امان داد و به مسـلم دستور احترام و تعظیم نسبت به مقام ایشان و امان خود و خانواده و موالی ایشان را

داد. بنی مروان نیز بـا حضـرت زین العابـدین ماننـد یزیـد رفتار کردنـد، به طوری که آن جناب را برجسته ترین فرد زمان می‌شمردنـد. حضـرت بـاقر علیه السّـلام نیز در نظر بقیه بنی مروان همین طور بود و ابوالعبـاس سـفاح نیز به ایشـان کمـال احترام را داشت. حضـرت صـادق علیه السّـلام با منصور دوانیقی و حضـرت موسـی بن جعفر علیهما السّـلام با هادی و هارون الرشـید به همین صورت بودند. به طوری که هارون پس از کشتن موسی بن جعفر، از قتل او بیزاری جست و گروهی را آورد که گواهی دهنـد موسـی بن جعفر علیهمـا السّـلام به اجل خود از دنیا رفته است، گرچه واقعا چنین نبود. مأمون ملعون نیز با حضـرت رضـا رفتاری داشت که مشهور است و نیز با پسر آن جناب ص: ۳۴۴

حضرت جواد نیز همان رفتار را داشت با سنّ کم و رنگ سیاه تندش، از هر نوع احترام و شدت مبالغه در بلندی مقام و عظمت و جلالش فروگـذار نکرد، تـا آنجـا که دختر خود ام الفضـل را به ازدواج ایشان درآورد و آن جناب را در مجلس از همه بنی عباس و قضات برتر و ارجمندتر داشت. متوکل نیز با عداوت و دشـمنی که نسبت به حضـرت علی علیه السّـلام و کینه و طعنی که بر آل ابی طـالب داشت، حضـرت امـام علی النقی علیه السّـلام را احترام می‌کرد. معتمـد عباسـی نیز بـا حضـرت امام حسـن عسـکری در اکرام و مبالغه درباره ایشان چنین بود. با این که امامان ما علیهم السّلام در ظاهر مقهور و مغلوب قدرت و سلطنت این پادشاهان بودنـد، تمام کوشـش خود را به کار می برنـد تا نقطه ضـعفی پیـدا کنند و آنها را از مقامشان پایین بیاورند و از سخن گفتن و پیگیری کردن احوال و اسـرار آنها در خلوت‌هایشان جلوگیری می کردند، ولی باز نتوانستند نقطه ضعفی بیابند. پس دانستیم بـا تمام دشـمنی و شـدت محبتی که به آنها داشـتند برای چشم پوشـی از ایشان و اتفاق آنها بر خلاف مقصودشان دربـاره ائمه، از تعظیم و اکرام، به تسـخیر خـدا برای ائمه بـود تـا بر مردم ثـابت کنـد که آنهـا برگزیـده خداینـد و بزرگ شود قـدرتش بر ایـن معنـا که مـوجب لزوم اطـاعت از ایشـان بر همه مردم شـود. این پیشامـدها غیر عـادی و خـارق العـاده است. از چیزهایی که گفته قبل را تأییـد می‌کند، اجماع امت و اتفاق ملت با عقاید مختلف و مذاهب متفاوت بر احترام نمودن قبور ائمه و فضـیلت مشاهدشان است، به طوری که از شهرهای دور به قصد زیارت می آیند و متوجه مقام آنها می‌شوند و با زیارت آنها تقرب به خدا می جویند و طلب رزق و گشایش گره‌ها و برآمدن حاجات و رفع گرفتاری های خود را در کنار این مشاهد می نمایند و این همان معجزه خارق العاده است، وگرنه چه چیز وادار می‌کند آن فرقه جدا شده را بر این کار

ص: ۳۴۵

و چرا این‌ها درباره ائمه و پیشوایان خود چنین نمی‌کنند، با این که رهبر دینی و موافق عقیده آنهایند و مخالف و معاند نیستند؟ نمی‌بینی فرمانروایـان بنی امیه و بنی عباس را با پیروان زیادی که داشـتند - چنـدین برابر پیروان ائمه ما - و قـدرت و نفوذ مالی کـه بیشـتر دنیـا در اختیارشـان بـود و عمـوم مردم در زمـان حیاتشـان ایشـان را تعظیم می‌کردنـد و سـلطنتشان بر جهانیـان و در سخنرانی ها بالای منابر در شـرق و غرب آنها را به نام امیرالمؤمنین می‌خواندند، کدام یک از پیروان و دوسـتانشان - چه رسـد به دشـمنانشان - بعد از مرگ به قبور ایشان پناه آوردند و در آنجا توبه و انابه به پیشگاه خدا کردند و تقرب به سوی او جستند و به زیارتشان تلاش کردنـد؟ این لطف خـدا است که حقوق ائمه ما را برملا نماید و مقام آنها را به مردم بشـناساند، خصوصـا انگیزه‌هـای دنیـا و رغبت به آن نزد آنهـا وجود نـدارد، ولی تمام این اهـداف پیش پادشاهان بنی امیه و بنی عباس بود و این از محالات است که به خاطر یکی از انگیزه‌های دنیایی اظهار علاقه و ارتباط و التجا به قبور ائمه کننـد، و نه این کارها را از روی تقیه انجام داده انـد، زیرا تقیه برای ائمه بود نه این که کسـی از آنها تقیه نمایـد، و هیـچ ترسـی از جانب آنها برای کسـی پیش

نمی آمد، بلکه آنها از دست ستمگران بر جان خود بیم داشتند. دیگر راهی نمی ماند جز هدف دینی و این مطلب عجیبی است که جز قدرت پروردگار توانای قاهری که سختی‌ها را آسان می کند و مسبب اسباب است، چیز دیگری نمی‌تواند ترتیب آن را بدهد تا غافلان را بیدار کند و متوجه نماید و عذر کسانی را که خود را به نادانی می‌زنند از بین ببرد. با این که از نظر نژادی و نسل و خویشاوندی با پیامبر صلّی اللّه علیه و آله بقیه اولاد پیامبر نیز با آنها شریک بودند و بیشتر آنها دارای عبادات ظاهری و زهد و علم نیز بودند، اما چنین هماهنگی و اجماع بر تعظیم و زیارت قبور که برای ائمه شده، برای هیچ کدام از آنها پیش نیامده است. بعضی از صالحان عترت غیر از ائمه ما علیهم السّلام را گروهی احترام می کردند و گروهی از ایشان اعراض می کردند و آنهایی هم که در اجلال و اکرام احترام می کردند،

ص: ۳۴۶

نه به آن قدر بود که ائمه ما را مورد تعظیم و ستایش قرار می‌دادند. این دلیل واضحی است بر آن که خداوند در مورد ائمه ما علیهم السّلام خرق عادت نموده و طبایع را تغییر داده تا مقام و شخصیت آنها را روشن نماید و آگاهی دادن بر شرافت مرتبه ایشان بدهد و دلیلی بر امامت آنها علیهم السّلام باشد. - . اعلام الوری: ۳۸۶ - ۳۹۲ -

**[ترجمه]

أقول

الاحتجاج و البراهين فی الإمامه أكثر من أن تحصی و هی مفصله فی كتب أصحابنا و شأننا فی هذا الكتاب نقل الأخبار و إنما أوردنا تلك الفصول لأنه اشتمل عليها ما نستخرج منه الأخبار من الأصول.

صوره خط المصنف و قد تم هذا المجلد بعونه تعالی فی شهر ذی الحجه الحرام من شهور سنه ست و ثمانين بعد الألف الهجريه و الحمد لله أولا و آخرا و الصلاه علی محمد و آله الطاهرين.

ص: ۳۴۷

۱- فی المصدر: من ذكرناه.

۲- إعلام الوری: ۳۸۶- ۳۹۲.

**[ترجمه]دلیل و برهان بر امامت ائمه علیهم السّلام بیش از حد شماره است و در کتاب‌های اصحاب ما به تفصیل ذکر شده است. ما در این کتاب نقل آثار و روایات را می‌کنیم. این مطالب تأیید اخباری بود که در این مورد ذکر نموده بودیم.

دستخط مؤلف کتاب: این جلد به لطف خدا در ماه ذی حجه سال یک هزار و هشتاد و شش پس از هجرت پایان پذیرفت. ستایش مخصوص پروردگار است از اول تا آخر و درود بر محمّد مصطفی و برگزیدگان عترت پاکش.

ص: ۳۴۷

ناشر دیجیتالی : مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

**[ترجمه]

کلمه المصحّح

أقول: هذا آخر المجلّد السابع من کتاب بحار الأنوار المشتمل علی جمل أحوال الأئمه الکرام علیهم الصلاه و السلام و دلائل إمامتهم و فضائلهم و مناقبهم و غرائب أحوالهم و قد فرغت أنا من تصحیحه و تنمیقه و التعلیق علیه فی العاشر من جمادی الأولی سنه ۱۳۸۸ من الهجره النبویّه علی مهاجرها ألف سلام و کنت حینئذ معتقل بطهران و فی هذا الحال لم یکن بیدی المصادر کلّها و لم أتمکّن من مراجعه جمیعها بل وقع بعض الأحادیث غیر مقابله علی مصدره و أصله أرجو من اللّه الموفّق اتمامه بعد ذلک إنّه خیر موفّق و معین و الصلاه و السلام علی محمّد و آله الطیبین الطاهرین المعصومین و لعنه اللّه علی أعدائهم و مخالفیهم اجمعین.

أقلّ خدّام الشریعه: عبد الرحیم الربانیّ الشیرازیّ.

*****

و قد قابلنا هذا الجزء عند الطباعه طبقا للنسخه التی صحّحها الفاضل المکرّم عبد الرحیم الربانیّ المحترم بما فیها من التعلیق و التنمیق و اللّه ولیّ التوفیق.

محمد باقر البهبودی

ذیحجه الحرام ۱۳۸۹ ه

ص: ۳۴۸

وفصل الخطاب وأعين الحي الذي لا تنام وأنتم حكماء الله وبكم حكم الله وبكم عرف حق الله
لا إله إلا الله محمد رسول الله أنتم نور الله من بين أيدينا ومن خلفنا أنتم سنة الله التي
بها سبق القضاء يا أمير المؤمنين أنا لكم مسلم تسليما لا أشرك بالله شيئا ولا أتخذ
من دونه وليا الحمد لله الذي هداني بكم وما كنت لأهتدي لولا أن هداني الله الله
أكبر الله أكبر الله أكبر الحمد لله على ما هدانا ذكر الصلوة والدعا على دكة القضا ثم امض إلى دكة
القضاء فصل عليها ركعتين تقرأ فيهما بعد الحمد ما اردت فاذا فرغت منهما فسلمت وسبحت تسبيح الزهراء
عليها السلم وقل يا مالكي ومملكي ومتغمدي بالنعم الجسام من غير استحقاق وجهي خاضع لما تعلوه الأقدام
لجلال وجهك الكريم لا تجعل هذه الشدة ولا هذه المحنة متصلة باستيصال الشأفة
وامنحني من فضلك ما لم تمنح به أحدا من غير مسألة أنت القديم الذي لم تزل ولا تزال صل
على محمد وآل محمد واغفر لي وارحمني وزك عملي وبارك لي في أجلي واجعلني من عتقائك
وطلقائك من النار برحمتك يا أرحم الراحمين ذكر الصلوة والدعاء في بيت الطشت المتصل
بدكة القضاء تصلي هناك ركعتين فاذا سلمت وسبحت فقل اللهم إني ذخرت توحيدي إياك
ومعرفتي بك وإخلاصي لك وإقراري بربوبيتك وذخرت ولاية من أنعمت علي بمعرفتهم
من بريتك محمد وعترته صلى الله عليهم ليوم فزعي إليك عاجلا وآجلا وقد فزعت إليك وإليهم
يا مولاي في هذا اليوم وفي موقفي هذا وسألتك ما زكى من نعمتك وإزاحة ما أخشاه من
نقمتك والبركة فيما رزقتنيه وتحصين صدري من كل هم وجائحة ومعصية في ديني و
دنياي وآخرتي يا أرحم الراحمين ذكر الصلوة والدعاء في وسط المسجد تصلي هناك ركعتين تقرأ
في الأولى الحمد والصمد والثانية الحمد والكافرون فاذا سلمت وسبحت فقل اللهم أنت السلم ومنك
السلم وإليك يعود السلم ودارك دار السلم حينا ربنا منك بالسلم اللهم إني صليت
هذه الصلوة ابتغاء رحمتك ورضوانك ومغفرتك وتعظيما لمسجدك اللهم فصل على محمد
وآل محمد وارفعها في عليين وتقبلها مني يا أرحم الراحمين ثم امض إلى الأسطوانة السابعة
وقف عندها مستقبل القبلة وقل بسم الله وبالله وعلى ملة رسول الله ص ولا إله إلا الله محمد
رسول الله السلام على أبينا آدم وأمنا حواء السلام على هابيل المقتول ظلما وعدوانا

وبكم وجب القضاء ن
الاقدام
ما ذكى خ ل
اقول وجدت في بعض مؤلفات قدماء اصحابنا ويستحب ان تصلي في بيت الطشت بركعتين خ ل وهو متصل بدكة القضاء ركعتين فقد روي عن ابي عبد الله ع ذلك فاذا سلمت فقل وذكر الدعاء ثم قال السيد رحمه الله ص

**[ترجمه]ص: ۳۴۸

ص: ۳۴۹

**[ترجمه]

مراجع التصحيح و التخريج و التعليق

بسمه تعالى و تقدّس

لقد يسّر اللّه تعالى لنا إتمام هذا المجلّد و بتمامه تمّ المجلّد السابع من كتاب بحار الأنوار المشتمل على جمل من أحوال الأئمه الكرام عليهم السلام و دلائل إمامتهم و فضائلهم و مناقبهم و غرائب أحوالهم و قد بذلنا جهدنا فى تصحيحه و تنميقه و مراجعه أصوله و مآخذه و كان مرجعنا فى تصحيحه النسخه الطبوعه المشهوره بطبعه أمين الضرب، و نسخه مخطوطه عليها بلاغات المصنّف يرى القارى ء صحيفه من صورتها الفتوغرافيّه فى الصفحه الثامنه و نسخه مخطوطه أخرى من مكتبه الفاضل البارع السيّد جلال الدين الأرمويّ الشهير بالمحدّث، و كثيرا ما راجعنا عند تضارب النسخ و اختلافها فى متن حديث او اسناد إلى كتب أخرى اخرج الحديث فيها، و اعتمدنا فى تخريج أحاديث الكتاب و نصوصه و تعاليقه على كتب أشرنا إليها فى المجلد ۱۳ و غيره و نذكر ههنا جمله منها:

«۱»

إثبات الوصيّه للمسعوديّ طبعه: النجف دون تاريخ

«۲»

الإحتجاج للطبرسى طبعه النجف ۱۳۵۰

«۳»

الإختصاص للمفيد طبعه طهران

«۴»

الإرشاد للمفيد طبعه: طهران ۱۳۰۸

«۵»

إرشاد القلوب للديلميّ طبعه طهران

«۶»

إعلام الورى للطبرسىّ طبعه إيران ۱۳۱۲

«۷»

إعلام الورى للطبرسىّ طبعه إيران ۱۳۳۸

«۸»

الإقبال للسيّد ابن طاوس طبعه إيران ۱۳۱۲.

«۹»

الأمالى للمفيد طبعه: إيران

«۱۰»

الأمالى للشيخ الصدوق طبعه: قم ۱۳۷۴

«۱۱»

الأمالى للطوسىّ و ولده طبعه: إيران ۱۳۱۳

«۱۲»

بصائر الدرجات للصفّار طبعه إيران ۱۲۸۵

«۱۳»

تحف العقول لابن شعبه طبعه: طهران ۱۳۷۶

«۱۴»

التفسير المنسوب إلى الإمام العسكرىّ عليه السلام طبعه: طهران ۱۳۱۵

«۱۵»

التفسير لفرات بن إبراهيم المطبوع فى المطبعه الحيدريّه بالنجف.

«۱۶»

التفسير لعلىّ بن إبراهيم القمىّ طبعه: إيران ۱۳۱۳

«۱۷»

تنبيه الخواطر لورّام بن أبى فراس طبعه دار الكتب الأسلاميّه بطران سنه ۱۳۷۶

«۱۸»

تنزيه الأنبياء للمرتضى طبعه النجف ۱۳۵۰

«۱۹»

تهذيب الأحكام للطوسىّ طبعه إيران ۱۳۱۷

«۲۰»

التوحيد للصدوق طبعه: الهند ۱۳۲۱

«۲۱»

الخرائج للراوندیّ طبعه: إيران ۱۳۰۵

«۲۲»

الخصال للصدوق طبعه: إيران ۱۳۰۲

«۲۳»

الرجال للكشیّ طبعه: بمبئی ۱۳۱۷

«۲۴»

الروضه فی الفضائل طبع مع علل بإيران ۱۳۲۱

«۲۵»

روضه الواعظين للفتّال طبعه إيران

«۲۶»

السرائر للحلّیّ طبعه إيران ۱۲۷۰

«۲۷»

صحيفه الرضا عليه السلام للطبرسیّ طبعه إيران ۱۳۷۶

«۲۸»

علل الشرائع للصدوق طبعه: إيران ۱۳۲۱

«۲۹»

عيون الأخبار للصدوق طبعه: إيران ۱۳۱۸ ۳۰ عده الداعی لابن فهد طبعه إيران ۱۲۷۴

«۳۱»

الغيبه للطوسی

«۳۲»

الغيبه للنعمانىّ طبعه: إيران ۱۳۱۷

«۳۳»

فرج المهموم لابن طاوس طبعه النجف ۱۳۶۸

«۳۴»

قرب الأسناد للحميرى طبعه إيران ۱۳۷۰

«۳۵»

الكافى الاصول و الفروع و الروضه طبعه دار الكتب الأسلاميّه

«۳۶»

كامل الزيارات لابن قولويه طبعه النجف ۱۳۳۳.

«۳۷»

كشف الغمّه للإربلىّ طبعه إيران ۱۲۹۴

«۳۸»

كشف اليقين لابن طاووس طبعه النجف ۱۳۶۹

«۳۹»

كمال الدين للصدوق طبعه النجف

«۴۰»

كنز جامع الفوائد نسخه مخطوطه لمكتبتى استنسخت من نسخه المكتبه الرضويه.

«۴۱»

كنز جامع الفوائد نسخه مخطوطه ارسلها إلينا الأستاذ المرتضى المدرسىّ الچهار دهى

«۴۲»

كنز الفوائد للكراجكىّ طبعه: إيران ۱۳۲۲

«۴۳»

مجازات القرآن للرضىّ طبعه بغداد ۱۳۷۵

«۴۴»

مجمع البيان للطبرسىّ طبعه طهران ۱۳۷۳

«۴۵»

المختصر للحسن بن سليمان طبعه النجف ۱۳۷۰

«۴۶»

مختصر البصائر للحسن بن سليمان طبعه النجف ۱۳۷۰

«۴۷»

مقتضب الأثر فی النصّ علی الأئمه الاثنی عشر طبعه النجف ۱۳۴۶

«۴۸»

مناقب آل أبی طالب لابن شهر آشوب طبعه النجف ۱۳۷۶

«۴۹»

النوادر للراوندی طبعه النجف ۱۳۷۶

«۵۰»

نهج البلاغه للرضیّ و فی ذیله شرحه لابن عبده طبعه: مصر

«۵۱»

الیقین فی إمره أمیر المؤمنین علیه السلام لابن طاوس طبعه النجف ۱۳۶۹

إلی غیر ذلک من المصادر التی أوعزنا إلیها قبل ذلک و فی الختام أسأل اللّه التوفیق لمرضاته و لخدمه الدین و أهله إنّه ولیّ التوفیق

قم المشرّفه: خادم العلم و الدین عبد الرحیم الربانیّ الشیرازیّ عفی عنه و عن والدیه ذی الحجه ۱۳۸۹ من الهجره النبویه علی مهاجرها ألف سلام

**[ترجمه]ص: ۳۵۰

ص: ۳۵۱

ص: ۳۵۲

**[ترجمه]

فهرس ما فی هذا الجزء من الأبواب

ص: ۳۵۳

ص: ۳۵۴

**[ترجمه]ص: ۳۵۴

ص: ۳۵۶

**[ترجمه]

تعریف مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

الزمر: ۹

المقدمة:

تأسّس مركز القائمیة للدراسات الكمبیوترية فی أصفهان بإشراف آیة الله الحاج السید حسن فقیه الإمامی عام ۱۴۲۶ الهجری فی المجالات الدینیة والثقافیة والعلمیة معتمداً علی النشاطات الخالصة والدؤوبة لجمع من الإخصائیین والمثقفین فی الجامعات والحوزات العلمیة.

إجراءات المؤسسة:

نظراً لقلة المراكز القائمة بتوفير المصادر فی العلوم الإسلامیة وتبعثرها فی أنحاء البلاد وصعوبة الحصول علی مصادرها أحیاناً، تهدف مؤسسة القائمیة للدراسات الكمبیوترية فی أصفهان إلی التوفير الأسهل والأسرع للمعلومات ووصولها إلی الباحثین فی العلوم الإسلامیة وتقدم المؤسسة مجاناً مجموعة الكترونیة من الكتب والمقالات العلمیة والدراسات المفیدة وهی منظمة فی برامج إلكترونیة وجاهزة فی مختلف اللغات عرضاً للباحثین والمثقفین والراغبین فیها.

وتحاول المؤسسة تقدیم الخدمة معتمدة علی النظرة العلمیة البحتة البعیدة من التعصبات الشخصیة والاجتماعیة والسیاسیة والقومیة وعلی أساس خطة تنوی تنظیم الأعمال والمنشورات الصادرة من جمیع مراكز الشیعة.

الأهداف:

نشر الثقافة الإسلامیة وتعالیم القرآن وآل بیت النبیّ علیهم السلام

تحفیز الناس خصوصا الشباب علی دراسة أدقّ فی المسائل الدینیة

تنزيل البرامج المفیدة فی الهواتف والحاسوبات واللابتوب

الخدمة للباحثین والمحققین فی الحوازت العلمیة والجامعات

توسیع عام لفكرة المطالعة

تهمید الأرضیة لتحریض المنشورات والكتّاب علی تقدیم آثارهم لتنظیمها فی ملفات الكترونیة

السياسات:

مراعاة القوانین والعمل حسب المعاییر القانونیة

إنشاء العلاقات المترابطة مع المراكز المرتبطة

الاجتنباب عن الروتینیة وتكرار المحاولات السابقة

العرض العلمی البحت للمصادر والمعلومات

الالتزام بذكر المصادر والمآخذ فى نشر المعلومات

من الواضح أن يتحمل المؤلف مسؤولية العمل.

نشاطات المؤسسة:

طبع الكتب والملزمات والدوريات

إقامة المسابقات فى مطالعة الكتب

إقامة المعارض الالكترونية: المعارض الثلاثية الأبعاد، أفلام بانوراما فى الأمكنة الدينية والسياحية

إنتاج الأفلام الكرتونية والألعاب الكمبيوترية

افتتاح موقع القائمية الانترنتى بعنوان : www.ghaemiyeh.com

إنتاج الأفلام الثقافية وأقراص المحاضرات و...

الإطلاق والدعم العلمى لنظام استلام الأسئلة والاستفسارات الدينية والأخلاقية والاعتقادية والردّ عليها

تصميم الأجهزة الخاصة بالمحاسبة، الجوال، بلوتوث Bluetooth، ويب كيوسك kiosk، الرسالة القصيرة ((sms

إقامة الدورات التعليمية الالكترونية لعموم الناس

إقامة الدورات الالكترونية لتدريب المعلمين

إنتاج آلاف برامج فى البحث والدراسة وتطبيقها فى أنواع من اللابتوب والحاسوب والهاتف ويمكن تحميلها على ٨ أنظمة؛

١.JAVA

٢.ANDROID

٣.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

٧.CHM

٨.GHB

إعداد ۴ الأسواق الإلكترونية للكتاب على موقع القائمية ويمكن تحميلها على الأنظمة التالية

١.ANDROID

٢.IOS

٣.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

وتقدّم مجاناً فى الموقع بثلاث اللغات منها العربية والانجليزية والفارسية

الكلمة الأخيرة

نتقـدم بكلمـة الشـكر والتقـدير إلى مكاتب مراجع التقليـد منظمات والمراكز، المنشورات، المؤسـسات، الكتّاب وكل من قدّم لنا المساعدة فى تحقيق أهدافنا وعرض المعلومات علينا.

عنوان المكتب المركزى

أصفهان، شارع عبد الرزاق، سوق حاج محمد جعفر آباده اى، زقاق الشهيد محمد حسن التوكلى، الرقم ١٢٩، الطبقة الأولى.

عنوان الموقع : : www.ghbook.ir

البريد الالكترونى : Info@ghbook.ir

هاتف المكتب المركزى ٠٣١٣٤٤٩٠١٢٥

هاتف المكتب فى طهران ٨٨٣١٨٧٢٢ ـ ٠٢١

قسم البيع ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩شؤون المستخدمين ٠٩١٣٢٠٠٠١٠٩.

مرکز القائمیة اصبهان
للبحوث والتحریات الکمبیوتریة
www
للحصول على المكتبات الخاصه الاخرى
ارجعوا الى عنوان المـركز من فضلـكم
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
و للايصاء من فضلكم
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹